

2. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ BİLDİRİLERİ

YÖNETİMİ

Ve Göçmenlerin Entegrasyonunda Başarılı Yönetmel Modeller

DÜZCE

6-7-8 ARALIK 2018

ugmk@duzce.edu.tr / ugmk.duzce.edu.tr

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE
MÜLTECİ KONGRESİ
6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

EDİTÖRLER

Prof. Dr. İlhan GENÇ
Doç. Dr. Metin KILIÇ
Dr. Öğr. Ü. Şevket Ercan KIZILAY
Dr. Öğr. Ü. Cihan ERTAN

**II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ BİLDİRİLERİ : GÖÇ YÖNETİMİ VE
GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONUNDA BAŞARILI YÖNETSEL MODELLER, 6-7-8 Aralık 2018
Düzce / Türkiye**

Düzce Üniversitesi Yayınları ; No.10. Kongreler ; 3.

e-ISBN: 978-605-81938-6-0

© Düzce Üniversitesi, Eylül 2019

Sertifika No: 13869

Editörler

Prof. Dr. İlhan GENÇ – Doç. Dr. Metin KILIÇ
Dr. Öğr. Ü. Şevket Ercan KIZILAY – Dr. Öğr. Ü. Cihan ERTAN

Yayına Hazırlayanlar

Doç. Dr. Metin KILIÇ
Dr. Öğr. Ü. Şevket Ercan KIZILAY
Arş. Gör. Meltem YILDIRIM

Dizgi-Mizanpaj-Kapak Tasarım

Ali GÜNGÜT

İç Kapak

Mürsel KÖSEOĞLU

Bu eserde yer alan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Düzce Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
Merkez Kütüphanesi tarafından kataloglanmıştır.

II. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri : Göç Yönetimi ve göçmenlerin entegrasyonunda başarılı yönetsel modeller, 6-7-8 Aralık 2018 Düzce. Türkiye / Editörler İlhan GENÇ, Metin KILIÇ, Şevket Ercan KIZILAY, Cihan ERTAN.. Düzce : Düzce Üniversitesi Yayınları, 2019.

696 sayfa ; 24 cm.

(Düzce Üniversitesi Yayınları ; No.10. Kongreler; 3).

e-ISBN : 978-605-81938-6-0

Göç

Göç Politikaları

Mültecilerin Hukuku

Mültecilerin Sağlığı

Mültecilerin Eğitimi

Mültecilerin İstihdamı

Mültecilerin Sosyal ve Kültürel Problemleri

Immigration

Immigration Policies

Law of Refugees

Health of Refugees

Training of Refugees

Employment of Refugees

Social and Cultural Problems of Refugees

HV 640 (LC Nu.)

304.82 (Dewey Nu.)

Onur Kurulu / Honorary Committee

Dr. Zülkif DAĞLI
Prof. Dr. Nigâr DEMİRCAN ÇAKAR
Abdullah AYAZ

Düzce Valisi
Düzce Üniversitesi Rektörü
Göç İdaresi Genel Müdürü

Düzenleme Kurulu / Organizing Committee

Prof. Dr. İlhan GENÇ
Prof. Dr. Hamza ATEŞ
Doç. Dr. Metin KILIÇ
Dr. Öğrt. Üyesi Cihan ERTAN
Dr. Öğrt. Üyesi Emel COŞKUN
Dr. Öğrt. Üyesi Ş. Ercan KIZILAY
Musa ZEKİ

Düzce Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Valiliği

Sekreteryâ / Secretariat

Arş. Gör. Fatma Y. TEKİZOĞLU
Arş. Gör. Esra H. O. TAŞBAŞ
Arş. Gör. Bahar AYKAÇ
Arş. Gör. Meltem YILDIRIM
Arş. Gör. Fatma ÇELİK
Arş. Gör. Ayşe KAYA
Arş. Gör. Aydın AKPINAR
Arş. Gör. Turgay OVALI
Dok. Öğr. Seda GÖNÜL
Dok. Öğr. Aslı COŞKUN

Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Bilim Kurulu / Scientific Committee

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşegül MENGİ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Muhittin ACAR	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Murat ERDOĞAN	Türk-Alman Üniversitesi
Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV	Üsküdar Üniversitesi
Prof. Dr. Alex MURDOCK	London South Bank University
Prof. Dr. Zohreh KHOSRAVİ	Alzahra University, Iran
Prof. Dr. Ulvi KESER	Kıbrıs Amerikan Üniversitesi
Prof. Dr. David UZZELL	University of Surrey, England
Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ORÇAN	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Bekir PARLAK	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TALAS	Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi
Prof. Dr. İlhan GENÇ	Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr. Kazım Özkan ERTÜRK	Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Gönül DEMEZ	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Hamza AL	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Burhan AYKAÇ	İstanbul Gelişim Üniversitesi
Prof. Dr. Metin AKKUŞ	Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Tayfun AMMAN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Recep BOZDOĞAN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Adem ESEN	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup BULUT	Mustafa Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Bayram COŞKUN	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Halis ÇETİN	Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Musa EKEN	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Veysel EREN	Mustafa Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Bilal ERYILMAZ	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Prof. Dr. Erol ESEN	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Fatma Neval GENÇ	Adnan Menderes Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer Faruk GENÇKAYA	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin GÜL	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Eyüp Günay İSBİR	Aydın Üniversitesi
Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Selma KARATEPE	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Şükrü KARATEPE	İstanbul S. Zaim Üniversitesi
Prof. Dr. Hikmet KAVRUK	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Önder KUTLU	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Murat OKÇU	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Nail ÖZTAŞ	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN	Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Ramazan ŞENGÜL	Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. İstiklal Yaşar VURAL	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah YILMAZ	Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Elif YÜCETÜRK
Prof. Dr. Tuncer ASUNAKUTLU
Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU
Prof. Dr. Ahmet NOHUTÇU
Doç. Dr. Nanuli KATCHARAVA
Doç. Dr. Roula MASOU
Doç. Dr. Paula Maria Guerra TAVARES
Doç. Dr. Aisha HANIF
Doç. Dr. Anna Xheka
Asist. Prof. Vadim ATNASHEV
Doç. Dr. Alim YILMAZ
Doç. Dr. Uğur Zeynep GÜVEN
Doç. Dr. Ali ESGİN
Doç. Dr. Burcu KURT
Doç. Dr. Saniye DEDEOĞLU
Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ
Doç. Dr. Ulaş SUNATA
Doç. Dr. Deniz İŞÇİOĞLU
Doç. Dr. Reyhan ATASU TOPÇUOĞLU
Doç. Dr. Vehbi BAYHAN
Doç. Dr. M. Murat YÜCEŞAHİN
Doç. Dr. Ahmet KOÇAK
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKKAŞ
Dr. Öğr. Üyesi H. Banu HÜLÜR
Dr. Öğr. Üyesi Nazlı ŞENSES
Dr. Öğr. Üyesi Murat YÜKSEL
Dr. Öğr. Üyesi Hatice AZTİMUR
Dr. Öğr. Üyesi Pınar YAZGAN
Dr. Öğr. Üyesi Meral Gezici YALÇIN
Dr. Öğr. Üyesi Zuhale GÜLER
Dr. Öğr. Üyesi Burak Hamza ERYİĞİT
Dr. Öğr. Gör. Murat TUMAY
Dr. Emre ÖZTÜRK

Sempozyum Katılımcıları

Dr. Zülkif DAĞLI
Prof. Dr. Abulfaz SÜLEYMANOV
Prof. Dr. Ali Khairi MATROD
Prof. Dr. Barış ÖZDAL
Prof. Dr. Cherifa KLAA
Prof. Dr. Cihadiye Elif ÖZTÜRK
Prof. Dr. Erdoğan BOZ
Prof. Dr. Hamza ATEŞ
Prof. Dr. İlkur AYDIN AVCI
Prof. Dr. Kemal TİMUR
Prof. Dr. Magdy TORAB
Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ
Prof. Dr. Mohammed Hussein AL SWAITI
Prof. Dr. Özen KULAKAÇ
Prof. Dr. Selma KARATEPE
Prof. Dr. Semra GÜNAY AKTAŞ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi
İzmir Bakırçay Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
I.C. Tbilisi State University, Gürcistan
Université Paris-Est Mamela-Vallée, Fransa
Porto University, Portekiz
University of the Punjab, Pakistan
Institute for Progress, Arnavutluk
North-West Academy of Public Administration
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
İnönü Üniversitesi
İstanbul Teknik Üniversitesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Adıyaman Üniversitesi
Bahçeşehir Üniversitesi
Doğu Akdeniz Üniversitesi, K.K.T.C.
Hacettepe Üniversitesi
İnönü Üniversitesi
Ankara Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Erzincan Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Başkent Üniversitesi
Ordu Üniversitesi
Harran Üniversitesi
Sakarya Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Marmara Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Adıyaman Üniversitesi

Düzce Valisi
Üsküdar Üniversitesi
University of Wasit
Bursa Uludağ Üniversitesi
University of Algeria3
Düzce Üniversitesi
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Damanhour University
İstanbul Üniversitesi
University of Wasit
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
İnönü Üniversitesi
Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK	Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Şükrü ÖKSÜZ	Düzce Üniversitesi
Prof. Res. Mohammed NAFAD	University of Sidi Mohamed Ben Abdallah
Doç. Dr. Ahmet DAĞ	Kırklareli Üniversitesi
Doç. Dr. Ali KARAKUŞ	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Doç. Dr. Bengül GÜNGÖRMEZ AKOSMAN	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Cahit AYDEMİR	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Celalettin YANIK	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Emel COŞKUN	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Fatih Çetin ÇETİNKAYA	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Fevzi KARADEMİR	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Kağan KESKİN	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Hilal GÖRGÜN	İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Doç. Dr. Kamala GAHRAMANOVA	Avrasya Üniversitesi
Doç. Dr. Metin KILIÇ	Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. Nanuli KATCHARAVA	Ivane Cavahişvili Tiflis Devlet Üniversitesi
Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA	Çankaya Üniversitesi
Doç. Dr. Seyit ATEŞ	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU	Hitit Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf GENÇ	Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali Faruk YAYLACI	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aslıhan NIŞANCI	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aynur BUNYATOVA	Bakü Devlet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aysun AYDIN	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Bekir GÜNDOĞMUŞ	Şımak Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Emel ÇALIŞKAN	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Emel İŞTAR	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Esin SEZGİN	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatma AVCIOĞLU	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI	Anadolu Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hajer Hassan AWAD	The Republic of The Sudan Open Sudan University
Dr. Öğr. Üyesi Hale TOSUN	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Handan AKYİĞİT	Sakarya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Handan ÖZCAN	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Handan TÜRKMEN	Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Hicran HAMZA ÇELİKYAY	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi İfrah MAGAN	NYU Silver School of Social Work
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SAYDAM	Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Meryem AYDIN	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEKKE	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Neriman ÇAĞLAYAN KELEŞ	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Nevin İNCE	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Salem KHLAF	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yahya AYDIN	Düzce Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AYDIN KARTAL	Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Dr. Ali ASKEROV	University of North Carolina
Dr. Amal Salman MASHREE	University of Wasit
Dr. Luma Mutter HASSAN	University of Wasit
Dr. Neriman Martı EMEL	Ankara Üniversitesi
Dr. Osman AKTAN	Düzce Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Dr. Özge KILINÇEL
Öğr. Gör. Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR
Öğr. Gör. Ezgi ATALAY
Öğr. Gör. Galip USTA
Arş. Gör. Ayşe KAYA
Arş. Gör. Cansu KARADENİZ BENLİ
Arş. Gör. Hatice Kübra DOĞANCI
Arş. Gör. Mehmet KORKMAZ
Arş. Gör. Meltem YILDIRIM
Arş. Gör. Nazlı NALCI ARIBAŞ
Arş. Gör. Özge SARIALIOĞLU
Arş. Gör. Taner ATMACA
Arş. Gör. Yakup AZAK
Okt. Weiam AL- RABUOI
Öğretmen Fidan ÇOKVAR
A. Muhammet BANAZILI
Abdurrahman Baki TOPÇAM
Asiye ZENGİN
Cennet ERDOĞAN
Çiğdem YARAMIŞLI
Esra VARDAR TUTAN
Essam ABDELSHAFY
Ezgi KAHRİMAN
Fatma KIZILELMAS MEZARCI
Fatma ORHAN TAHRALI
Fethiye AKDAĞ
Gamze ÖZMEN
Hande SAPMAZ
Hava BAŞTAN
Kasım YILDIRIM
Kübra YÜKSEL
Muhammet SÖNMEZ
Mustafa ÖZTÜRK
Mustafa TANRIVERDİ
Mücahit DURMAZ
Sama MOUSTAFA
Seher BİTKAL
Taha GAROON
Talip MENEKŞE
Zeynep Sena AKDAĞ

Düzce Atatürk Devlet Hastanesi
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Artvin Çoruh Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
İnönü Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Namık Kemal Üniversitesi
Tamar University
İstanbul Zeytinburnu Merkezefendi İlkokulu
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
İstanbul Marmara Üniversitesi
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Bursa Uludağ Üniversitesi
International Relations Academy
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Antwerp Üniversitesi
Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Düzce Üniversitesi
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Düzce Üniversitesi
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Düzce Valiliği
Düzce Üniversitesi
Alexandria University
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Osmangazi Üniversitesi
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Üsküdar Üniversitesi

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Doç. Dr. Metin KILIÇ
Dr. Öğr. Ü. Şevket Ercan KIZILAY
Arş. Gör. Meltem YILDIRIM

2. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ

YÖNETİMİ

Ve Göçmenlerin Entegrasyonunda
Başarılı Yönetimsel Modeller

DÜZCE/TÜRKİYE

6-7-8 ARALIK 2018

ugmk@duzce.edu.tr / ugmk.duzce.edu.tr

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ
6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

TAKDİM

İnsanlık tarihinin en önemli olgularından biri olan göç, tarihsel süreçte niteliksel ve niceliksel olarak birçok farklı biçim almıştır. Hem dünya tarihini hem de Türkiye tarihini derinden etkileyen göç, özellikle son yıllarda zorunlu kitlesel göçlerin yaşanmasıyla, - Suriye'den Türkiye'ye yönelen kitlesel göç örneğinde olduğu gibi- kamusal alanın ve gündelik hayatın konusu haline gelmiş, sosyal bilimlerin gündemini etkilemiştir. Göç ve Mülteci Kongresinin ilki ulusal mahiyette 23-25 Kasım 2017 tarihlerinde üniversitemiz ev sahipliğinde gerçekleşmiştir. Göç ve Mülteci kongresinin ilkinin çıktılarında hareketle ikincisi 6-8 Aralık 2018 tarihlerinde 14 farklı ülkeden gelen katılımcılarla uluslararası düzeyde yine üniversitemizin ev sahipliğinde düzenlenmiştir. İlkinde “Göçün bir tercih olmadığını” ön plana çıkartarak göç yolunda yaşanan sıkıntılar anlatılırken uluslararası 2. kongremizde “Göç Yönetimi: Göçmenlerin Entegrasyonunda Başarılı Yönetmeliler” temasından yolu çıkarak özel hayatın yeniden üretilmesinde, iyi uygulama örnekleri ve başarılı politikaları sosyal bilimcilerin ve sahada çalışan uzmanların katkılarıyla değerlendirilmiştir. Kongremizin temel amacı zorunlu göçün etkilerine dair çözüm önerilerine ön ayak olmak ve yerel politikaların şekillenmesinde göçü sosyal bilimler perspektifiyle tartışmaya açmaktır.

Tarihsel süreçte göçün önemli noktalarından biri olan Düzce, göçün etkilerini ve sonuçlarını farklı şekillerde deneyimleyen insanların bulunduğu bir il olarak tanımlanabilir. Düzce geçmişten günümüze birçok farklı topluluğun göç yerlerinden biri olmuş ve Düzce'nin sosyolojik yapısı göçlerle birlikte şekillenmiştir. Göçün yıkıcı etkilerinden biri olan yaşadığın yeri terk etme ve farklı bir ülkeye/şehire yerleşme süreci tabi ki birçok sancılı sürecin yaşanmasıyla birlikte olmuştur. Göç edenlerin yeni yerleşim yerlerine entegre olmaları, sosyalleşmeleri, gündelik hayata katılmaları ve aidiyet geliştirmeleri için uzun bir zaman dilimine ihtiyaç vardır. Bu noktada kamunun ve haberleşme ağlarının kullandığı dil ve olaylara yaklaşma biçimi, grupsal ya da bireysel anlaşmazlık ve çatışmalar gibi durumlar entegrasyon sürecinin nasıl ilerleyeceği noktasında belirleyici olmaktadır. Bu nedenle zorunlu göç söz konusu olduğunda hem halka hem de göç edenlere düşen görevler vardır. Barışçıl bir dilin kullanılması, durumun kendisini kabullenip olası olumsuzlukların pekiştirilmesi yerine olumsuzluklara çözüm önerilerinin sunulması, sürdürülebilir bir göç politikası açısından önemli ve gereklidir. Netice de olası olumsuz durumlar çözüme kavuşturulduğunda göçün herkese bir sosyal fayda sağlama potansiyeli bulunmaktadır.

Üniversitemizin Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde 100/2000 YÖK Doktora Bursu kapsamında açılan “Göç Çalışmaları Doktora Programı”, yine üniversitemizin ilgili birimleri ve sosyal bilimler alanında ihtisaslaşmış olan akademisyenleri Göç İdaresi, Valilik

gibi idari birimlerle ortaklaşarak göç olgusunu tartışmakta ve sürece hem yerel hem de Uluslararası düzeyde katkı sağlamaya çalışmaktadır. Bu çerçevede ikincisini düzenlediğimiz ve her yıl düzenlemeyi planladığımız Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi'ni önemli bir adım olarak düşünebiliriz.

Dileğimiz dili, dini, etnik kimliği, rengi farklı olan herkesin insana yakışır şekilde barış dolu bir dünyada yaşamasıdır. Bu açıdan bütün gayemiz, tavrımız ve çabamız çözümün bir parçası olmaya çalışmaktır.

Prof. Dr. Nigâr DEMİRCAN ÇAKAR
Düzce Üniversitesi Rektörü

İçindekiler

Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Sosyal Uyumluluğu Üzerine Bir Model Denemesi: "Üzüm Bağları" / A Model for the Social Adaptation of Syrian Refugee High School Students: "Vineyards" Prof.Dr. Abulfez SÜLEYMANOV Zeynep Sena AKDAĞ Fethiye AKDAĞ Hava BAŞTAN	33
Göçlerin İnsanlığa Olan Felsefi-Kültürel -Bilimsel Katkıları ve Etik Sorunlar / Philosophical- CulturalScientific Contributions of Migration and its Ethical Problems to the People Doç. Dr. Ahmet DAĞ	59
The Necessity of Paradigm Shift in Human Security PhD. Ali ASKEROV The Issue of Immigration and Its Impact on US Domestic Politics Elections as Example Prof. Dr. Ali Khairi MATAROUD	92
Prof. Dr. Mohammed Hussein AL SWAITI Zorunlu Göçmen Ailelerindeki Ergen Çocukların Sosyal-Psikolojik Adaptasyonu / Social- Psychological Adaptation of Adolescent Children in Internally Displaced Families Dr. Öğr. Üyesi Aynur BUNYATOVA	100
Suriye'den Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketlerinin Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerine Etkilerinin Analizi / An Analysis on the Impact of Migration Inflows from Syria to Turkey in the Effects of Turkey–European Union Relations Prof. Dr. Barış ÖZDAL Esra VARDAR TUTAN	107
Göç ve Tüberküloz Prof. Dr. C. Elif ÖZTÜRK	128
Avrupa'nın Makbul Göçmen Arayışı / Europe's Looking Acceptable Migrant Doç. Dr. Celalettin YANIK Dr. Öğr. Üyesi Bekir GÜNDOĞMUŞ	132
Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Şişman Kadınların; Haklar Temelinde Yaşadıkları Sorunlarla Baş Etme Stratejileri / In Turkey, Strategies of Syrian Refugee and Asylum Seeker Women to Cope with TheirProblems on the Basis of Rights Cennet ERDOĞAN Çiğdem YARAMIŞLI	140
The Theories Which Explained the Phenomenon of Migration and the Factors of Expulsion and Attraction 3 الجزائرجامعةع،كال شيرفةد "وللجنب الطرد عواومل اهلجرة ظلاهرة المفوسة انظرييات" نر الجز، Prof. Dr. Cherifa KLAA	157
Göç ve Viral Enfeksiyonlar Dr. Öğr. Üyesi Emel ÇALIŞKAN	182
Amerika'daki Türk Göçmenlerin Siyasal Katılımları ve Çatışmalar / The Political Participation of Turkish Immigrants Living in the USA Öğr. Gör. Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR	185
Suriyeli Mülteci Çocukların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının İncelenmesi / Investigation of Healthy Lifestyle Behavior of Syrian Refugee Children Dr. Öğr. Üyesi Esin SEZGİN Dr. Öğr. Üyesi Hale TOSUN Öğretmen Fidan ÇOKVAR	197
Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri Doç. Dr. Fatih Çetin ÇETİNKAYA Aslye ZENGİN	

Ezgi KAHRİMAN	205
Sözlüksel Anlambilim Açısından Göç (±) Kavramı / The Concept of Immigration from the Aspect of Lexical Semantics	
Doç. Dr.Fevzi KARADEMİR	215
Medyada Suriyeliler ve Suç: Denizli Kale İlçesinde Yaşanan Cinsel İstismar Olayı Örneği / Syrians and Crime in the Media: The Case of Sexual Abuse Incident in Kale District, Denizli	
Dr. Öğr. Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI	238
Türkiye'de Mülteci Sorununun Yoksulluk ve Refah Seviyesine Etkisi / The Effect of Refugee Problem on Poverty and Welfare Level in Turkey	
Gamze ÖZMEN	
Doç. Dr. Cahit AYDEMİR	
Dr. Öğr. Üyesi Emel İŞTAR IŞIKLI	257
Türkiye'de Yabancıların İkameti Sorunu: İkamet İzinleri Üzerinden Bir İnceleme / The Problem of Residence of Foreigners in Turkey: A Examination on Residence Permits	
Prof. Dr. Hamza ATEŞ	
A. Muhammet BANAZILI	271
Göçmenler / Mülteciler, Bazı Paraziter Hastalıklar ve Küresel Isınma Etkisi	
Dr. Öğr. Üyesi Handan TÜRKMEN	292
Çocukların İmgeleminde Göçmenlik ve Göçmenlere Kurulan Empati / Immigration on Children's Imagination and Empathy for Migrants	
Doç. Dr. Hasan Kağan KESKİN	
Arş. Gör. Dr. Taner ATMACA	301
Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Geçici Koruma Altına Alınan Öğrencilerin Problemleri Davranışlarına İlişkin Görüşleri / Classroom Teachers' Views on the Problematic Behaviors of Temporary Protection of Students in Their Classrooms	
Arş. Gör. Hatice Kübra DOĞANCI	
Dr. Öğr. Üyesi Meryem AYDIN	314
Bilinmez Diyarların Garib Misafirleri: Edebiyatta Göç ve Sürgün Üzerine / Lonely Guests of Unknown Places: About Migration and Exile in Literature	
Prof. Dr. Kemal TİMUR	324
"Misafirlikten Kalıcılığa" Düzce İlinde Bulunan Suriyelilerin Sosyal Uyumunu / "From Residency to Hostess" Social Adaptation of Syrians in the Province of Düzce	
Kübra YÜKSEL	
Doç. Dr. Cahit AYDEMİR	349
Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu/Uyumunu Bağlamında Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü / In The Context of Syrian Refugees' Integration the Role of Civil Society Organizations in Turkey	
Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ	368
Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Mağduru Olarak "Göçmen" / The Migrant as Victim to the Offence of Migrant Smuggling	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SAYDAM	387
Mültecilerin Yeniden Sosyalleşmelerine Etki Eden Unsurlar: Düzce Örneği / Factors Affecting Re-Socialization of Refugees: The Case of Düzce	
Arş. Gör. Meltem YILDIRIM	
Doç. Dr. Metin KILIÇ	397
Migration in Arabic Narrative Literature :Sociological Study في الأدب اسلردى العبرى دراقص مسويولوجية الهجرة	
Prof. Researcher Mohammed NAFAD	419
Göç ve Planlama İlişkisi: Şanlıurfa Örneği / Relation between Migration and Planning: Şanlıurfa Case	

Mustafa TANRIVERDİ	429
Fizyolojik İhtiyaçlar: Mülteci Grupların Güvenlik İhtiyacı / Physiological Needs: Security Need of Refugee Groups	
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEKKE	444
Gürcistan ve Onun En Son Mültecileri / Georgia and Its Last Refugees	
Assoc. Prof. Nanuli KATCHARAVA	450
Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öğretmenlerin Görüşleri (Kayseri İli Örneği) / The Ideas of Teachers towards the Problems Encountered In the Education of Syrian Students in Turkey	
Dr. Neriman Martı EMEL	460
GeçiciKoruma Altındaki Suriyelilerin Adli Yardımdan Yararlanması / Legal Aid Access of Syrians under Temporary Protection	
Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA	475
Göç ve Bağışıklama	
Dr. Öğr. Üyesi Nevin İNCE	488
Mülteci Öğrencilere Yönelik Sosyal Kabulün İncelenmesi "Düzce İli Örneği" / Examination of Social Acceptance for Refugee Students "The Sample of Düzce Province"	
Dr. Osman AKTAN	491
Göç ve Bakteriyel Enfeksiyonlar	
Uzm. Dr. Özge KILINÇEL	504
Suriyeli Mültecilerin Lübnan Demografisine Etkisi / The Effect of Syrian Refugeeson Demographics of Lebanon	
Seher BİTKAL	
Dr. Öğr. Üyesi Salem KHLAF	509
Avrupa Birliğinde Düzensiz Göç Yönetimi: Geri Kabul Anlaşmaları Çerçevesinde Bir Değerlendirme / Irregular Migration Management in the European Union: An Evaluation Within the Framework of Readmission Agreements	
Prof. Dr. Selma KARATEPE	
Arş. Gör. Dr. Nazlı Nalçı ARIBAŞ	
A. Muhammet BANAZILI	537
İlkokullardaki Göçmen Çocukların Entegrasyon Durumunun İncelenmesi Examination of Integration of Migrant Children in Primary Schools	
Doç. Dr. Seyit ATEŞ	
Abdurahman Baki TOPÇAM	
Muhammet SÖNMEZ	
Mücahit DURMAZ	554
Türkiye'nin Göç Politikalarında Sahraaltı Afrikalı Mülteci, Göçmen ve Sığınmacıların Yeri / Sub Saharan African Refugees, Migrants, Asylum Seekers in Turkey's Immigration Policy	
Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK	
Hande SAPMAZ	566
Uluslararası Sistemde Başarılı Göç Yönetim Modelleri Kapsamında Türk İltica Sistemi'ne Özgü Yeni Bir Göç Yönetim Modeli Denemesi: Karar Merkezleri / Successful Migration Management Models In International System And A New Migration Management Model Specific To The Turkish Asylum System: Decision Centers	
Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK	
Talip MENEKŞE	585
Göç ve Parazitozlar	
Prof. Dr. Şükrü ÖKSÜZ	616
The Use of Technology for helping Immigrants to Integrate into the Turkish Society	
Taha GAROON	

WeiamAL -RABUOI	621
Rumeli'ne Ağrı: Sâmiha Ayverdi'nin Hatıralarında Göç / A Requiem to Rumelia: Migration in the Memoirs of Sâmiha Ayverdi	
Dr. Öğr. Üyesi Yahya AYDIN	632
Kolektif Sahiplik Bağlamında Yerli Halkın Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yeni Davranış Düzenlemeler Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Çalışma / Behavioral Regulations of Host Society Members Against the Syrian Immigrants in the Context of Collective Ownership: A Social Psychological Study	
Arş. Gör. Yakup AZAK	657
Suriye Mülteci Kadınlar Stigması ve Müdahale Stratejileri / Syrian Refugees Women Stigma And Intervention Strategies	
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AYDIN KARTAL	
Dr. Öğr. Üyesi Handan ÖZCAN	
Dr. Öğr. Üyesi Neriman ÇAĞLAYAN KELEŞ	668
Suriyeli Mülteci Çocuk Gelinler: Kadın ve Çocuk Sağlığına Yansımaları / Syrian Refugee Children Brides: Reflections of Women and Child Health	
Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AYDIN KARTAL	
Dr. Öğr. Üyesi Neriman ÇAĞLAYAN KELEŞ	
Dr. Öğr. Üyesi Handan ÖZCAN	674
Göçmenlerin Sosyal Sorunları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları / Social Problems of Immigrants and Social Work Intervention	
Doç. Dr. Yusuf GENÇ	681

AÇILIŞ VE PROTOKOL KONUŞMALARI

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ
6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

Doç. Dr. Metin KILIÇ

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Sayın Bakanım, Sayın Valim, Sayın Rektörüm, Sayın Göç İdaresi Genel Müdürüm, Sayın Kızılay Genel Başkanım, Protokolümüzün değerli mensupları, akademisyenler, kıymetli misafirler, sevgili öğrenciler ve Basınımızın güzide temsilcileri

Düzce Valiliği ortaklığında düzenlemekte olduğumuz 2. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresine hepiniz hoş geldiniz.

Mikro düzeyde insanların yaşamını değiştiren, makro düzeyde toplumsal yapıyı dönüştüren göç insanlık tarihi boyunca devam eden bir olgudur.

Birleşmiş Milletler 2018 göç raporuna göre Dünya genelinde uluslararası göçmenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. 2000 yılında 173 milyon olan göçmen sayısı, 2010'da 222 milyona, 2015'te ise 244 milyona ulaşmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2017 yılı sonu verilerine göre, dünyada zorla yerinden edilmiş insanların sayısı 68 milyonu aşmıştır. Bu sayının %5 ile %10 arası bir popülasyonunun Türkiye'de olması kongremizin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Dünyadaki uluslararası göç hareketlerine baktığımızda, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla Türkiye'nin hem doğu-batı hem de kuzey-güney göç rotaları için merkezi bir konumda olduğunu görmekteyiz. Bu merkezi konumuyla 1980'lere kadar Türkiye transit bir ülke iken, 1980'lerden sonra ulusal ve uluslararası gelişmelerin de etkisiyle bir hedef ülke olmuştur.

18 oturumdan oluşan kongremizde 14 farklı ülkeden konuşmacı bulunmaktadır. Kongremize toplamda 167 bildiri gelmiştir. Kongremizin teması göz önünde bulundurularak Hakem ve değerlendirme sürecinden geçen bildirilerin 86'sı kabul edilmiştir. Konuyla ilgili olarak üniversitelerde çalışan akademisyenler ile sahada çalışan kurumların ve kuruluşların temsilcilerini bir araya getirmeye ve ortak politikalar üretmelerine zemin sağlamaya çalıştık.

Kongremizin planlandığı günden beri desteklerini yoğun olarak hissettiğimiz Düzce Valisi sayın Dr. Zülkif Dağlı ve Rektörümüz sayın Prof. Dr. Nigar Demircan ÇAKAR' a başta olmak üzere, valilik ve rektörlük çalışanlarına teşekkürü bir borç biliriz. Ayrıca planlama ve düzenleme aşamasında yoğun bir tempoyla birlikte çalıştığımız Prof. Dr. İlhan GENÇ, Prof. Dr. Hamza ATEŞ, Dr. Öğrt. Üyesi Cihan ERTAN, Dr. Öğrt. Üyesi Emel COŞKUN, Dr. Öğrt. Üyesi Şevket ERCAN KIZILAY ve Valilik personeli Musa ZEKİ beye, işin mutfağında gece gündüz çalışan sekreteryamıza, asistanlar ve doktora öğrencilerimize de çabalarından dolayı teşekkür ederiz. Ayrıca fuaye alanında resim sergisi ve müzik dinletisiyle kongremizi renklendiren Güzel Sanatlar Lisesi hocalarına ve öğrencilerine huzurlarınızdan teşekkür ederim.

Son söz olarak tarihi, göçlerle şekillenen Düzce'nin farklı etnisiteleri bünyesinde barındırması, farklı etnisitelerin bütünleşme ve dayanışma-sıyla Düzceli şehir kimliğinin

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ

6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

inşa edilmesi, düzenlemekte olduğumuz göç kongresi açısından Göç Yönetimi ve Göçmenlerin Entegrasyonunda Başarılı Yönetmel Modeller ortaya koymak adına da oldukça önemlidir. Kongremizin lokal, ulusal ve uluslararası platformlarda başarılı politikalar üretmesini temenni ediyoruz, saygılarımızı arz ederim.

Prof.Dr. Nigar DEMİRCAN ÇAKAR

Düzce Üniversitesi Rektörü

Sayın Bakanım, Sayın Valim, Değerli genel müdürlerim kıymetli protokolümüzün değerli üyeleri, kıymetli çalışma arkadaşlarım, sevgili öğrenciler ve uzaklardan üniversitemize gelen çok kıymetli misafirlerimiz, bu ikinci kongremizi uluslararası göç sempozyumumuzda bu yıl da sizlerle birlikte olmanın büyük heyecanı ve mutluluğu içerisindeyiz. Özellikle 72 buçuk insanın yaşadığının söylendiği 26 dilin konuşulduğu Düzce'mizde bu kongrenin çok anlamlı olduğunu düşünüyorum. Düzce'de yolu göçten geçmeyen, göç hikâyeleriyle büyümeyen hiçbir atamız, hiçbir anamız yoktur. Ben de yıllar önce, 150 yıl kadar önce Osmanlı - Rus savaşları sırasında Kafkasya'dan, bir kısmı Kuzey Kafkasya'dan bir kısmı da Güzey Kafkasya'dan göçmüş bir ailenin evladıyım. O hikâyeleri, o acıları, o göz-yaşını yıllarca dedemden, babaannemden dinledim. Artık tabi, bu yıl, bu dönem-de göç hikâyelerinin acıyla gözyaşıyla anılmasını istemediğimiz için bu sempozyumu gerçekleştirdik. Geçen yıl da çok güzel bir katılımla gerçekleşti sempozyumu-mumuz. Bu yıl da çok güzel bir katılım ve çeşitlilikle özellikle uluslararası bir nitelik kazanarak gerçekleşmiş olmasından da büyük mutluluk duyuyoruz. Göç deyince aklımıza bu vatanın, bu toprakların, ülkemizin, Anadolu'nun kimlere kucak açtığını yüzyıllar içerisinde, İspanyol zulmünden kaçan Yahudilerden tutun da Osmanlı-Rus savaşlarında Rusların sürgün ettiği Kafkas göçmenlerine, Balkanlardan göçenlere, Arnavutluk'tan, Kazakistan'dan, Çin'den, aklınıza gelen tüm coğrafyalardan göçenlere bu vatan toprak olmuş, bu topraklar vatan olmuş ve bu millet birlik olarak beraberlik içerisinde bir millet olmuş. Bunun çok önemli bir mesaj olduğunu düşünüyorum. Ümit ediyorum ki bu kongrede paylaşılanlarla mevcut göçmen algısını ortadan kaldırarak göçmenlerin ve göç anlayışının tamamen kültürleşme asimilasyon ve milletleşme perspektifinden değerlendirilebileceği bir atmosfer oluşturmuş oluruz.

Göç deyince aslına bakarsanız ilk aklımıza gelmesi gereken hususlardan bir tanesi de Peygamber Efendimizin Hicreti. Hicretin de bizlere ne kadar acı ve aslında matem dolu bir anı hatırlattığını biliyoruz ancak diğer taraftan da İslam Dünyasının gelişmesi için çok büyük bir fırsat oluşturduğunu İslam tarihçileri söylüyorlar. Tabi bu açıdan bakıldığında bu sempozyumun da yine göç algısını, medeniyetimizin güçlenmesi, birlik beraberliğimizin daha da perçinlenmesi için bir fırsat olmasını temenni ediyorum. Katkı sağlayan Sayın Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'müz ve Sayın Valiliğimiz başta olmak üzere katkı sağlayan ve emek veren ve uzaklardan gelerek aramızda bulunan tüm katılımcılara teşekkürlerimi sunuyorum. Başarılı, verimli ve sonuçlarımızın bilimsel, sosyolojik, kültürel ve sosyal yaşamımıza ışık tutan yönde elde edilmesini temenni ediyorum, saygıları sunuyorum.

Dr. İbrahim ALTAN
Kızılay Genel Müdürü

Efendim Merhabalar. Sayın Bakanım, Kıymetli Valim, Sayın Rektör, Sayın Misafirler, uzak yollardan gelerek ülkemizde göç konusunu tartışacak olan bilim adamlarımız hoşgeldiniz, sefalar getirdiniz. Sayın rektörümüzün de izah ettiği gibi, Düzce bir göç memleketi ve göç memleketinde bu konunun tartışılıyor olması da gerçekten manidar ve anlamlı. Göçü en iyi anlayacak yerlerden bir tanesi olarak burayı değerlendiriyoruz. Türk Kızılay'ı da 1868 yılından itibaren özellikle Osmanlı-Rus savaşında ülkemize doğru olan göçlerde peşinden Balkan Savaşı peşinden I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı, daha sonra mübadele, 2. Dünya Savaşı'nda Balkanlardan soydaşlarımızın Türkiye'ye göçleri konusunda rol almış, onların barınma ihtiyaçları, gıda ihtiyaçları ve diğer ihtiyaçları konusunda roller almış olan bir kurum. 150 yıldır göç olgusuyla bir şekilde karşı karşıya olduğunda hemen devreye giren, rol alan bir kuruluşumuz. Özellikle de 1911 yılından itibaren, son 7 yıldır Suriye temelli başlayan göçle ilgili olarak aktif olmuş, rolünü almış daha sonra da bu daha da gelişerek ülkemizde şuan, ben Göç Genel Müdürümüzden daha önce almış olduğum bilgiye göre 191 ülkeden insan bulunmakta. Bizim de sosyal uyum yardımları programımızda yaklaşık 78 ülkeden insan istifade etmekte. 1 milyon 467 bin kişi Avrupa Birliği'nden alınan kaynaktan istifade ediyorlar. Bunun yanında da yaklaşık 400 bin öğrenci şartlı eğitim, yine Avrupa kaynaklı şartlı eğitim transferinden istifade ediyorlar. Biz bu işlerimizi 15 tane toplum merkezimiz var, 15 toplum merkezinden koordine ediyoruz. Gerek gençlere, gerek yetişkinlere, gerekse çocuklara çeşitli hizmetler, eğitimler, yardımlar yapıyoruz. Dileğimiz insanların kendi ülkelerinde yaşamaları ama bazen huysuz idareciler çıkıyor. Bu huysuz idareciler yüzünden insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalıyor ya da başarısız idareciler yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda kalıyorlar. Ülkemiz de son 15-16 yıldır göstermiş olduğu gelişimler dolayısıyla bir yandan hedef ülke haline geldi. Yani insanlar buraya gelip geçimlerini temin etmek, hayatlarını kurmak için hedef ülke haline getirdiler. Bir yandan da daha farklı, daha iyi imkânlar kavuşmak isteyenler için de geçiş ülkesi durumda. Şükürler olsun ülkemizin kaynakları şuanda yaklaşık 4 milyondan fazla kişiyi barındırmaya, onları zor durumda bırakmamaya yeterli durumda. Hem toplumumuz hem yöneticilerimiz hem de sivil toplum kuruluşlarımız gerekli hassasiyeti gösteriyorlar. Bizler de bir sivil toplum kuruluşu olarak bilimsel çalışmaların bizlere yön vermesini, bizlerin çalışmalarının daha verimli hale gelmesi için bizlere ışık tutmasını temenni ediyor, bekliyoruz. Teşekkür ederim, iyi günler diliyorum.

Abdullah AYAZ

Göç İdaresi Genel Müdürü

Sayın Bakanım, saygıdeğer protokol, yurtiçinden ve yurtdışından aramızda olan saygıdeğer hocalarımız, hanımefendiler, beyefendiler sizleri saygıyla selamlıyor, nazik davetleri için sayın valimize ve sayın rektörümüze teşekkürlerimi arz ediyorum. Tabi 2013 yılında ülkemizin tarihi boyunca yaşamış olduğu göç krizinin ortasında siyasi iradenin büyük bir cesaretiyle kurulmuş olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yöneticisi olarak aranızdayım. Şunu ifade etmek istiyorum ki dünya bir ercümeç yaşamakta. Artık dünya genelindeki göçmen sayısı 250 milyonu aşmış durumda, zorla yerinden edilmiş insan sayısı 68 milyonu, mülteci sayısı da 23 milyonu aştı. Tabi son dönemde sayılarından dolayı belki sadece Suriyelileri konuşsak da ülkemizde sadece Suriyeliler bulunmamakta. Biz de Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olarak hali hazırda sayıları 4,7 milyonu aşmış olan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler, 800 bin üzerindeki ikamet izni sahipleri, 300 binin üzerindeki Uluslararası Koruma başvuru ve statü sahipleri olmak üzere çok sayıda göçmene hizmet vermeye çalışmaktayız. Bu konuda hem devletimiz hem de toplumumuz gerçekten büyük bir özveriyle kendilerine ev sahipliği yapmakta. Tabi şunu da ifade etmek istiyorum ki, TRT'nin yayınlamış olduğu göçle ilgili bir belgeselde “Göçün bin derdi var, en hafifi ölüm” diye bir cümle işitmiştim. Belki de Suriye krizinin başlangıcından sonra ülkemizde yaşananlar ve bizim şahit olduklarımız, bu insanların yaşadıkları da bu cümlenin en önemli ispatlarından birisi. Tabi son dönemde belki de hem bizlerin hem sizlerin şahit olduğu en üzücü hadiselerden birisi de Suriyelilerle ilgili olarak özellikle basın yayında sosyal medyada veya bazı siyasilerinde üzücü ifadeleri veya bunların suiistimalleri. Şunu ifade etmek istiyoruz ki bu krizde gerçekten hem devletimiz hem de halkımız üzerine düşeni fazlasıyla yerine getirdi. Akademi camiamıza da bize olan desteklerinden dolayı bir kez daha takdirlerinizi arz etmek istiyorum. Bu tür organizasyonların artması ve göçün özellikle hem farkındalığının artırılması hem de göçle ilgili gerçeklerin ortaya konulması noktasında artarak devam etmesi bizi çok sevindirmekte. Bu organizasyonun hayırlara vesile olmasını diliyor, tekrar nazik davetlerinden dolayı sayın valimize, sayın rektörümüze ve organizasyon komitesine teşekkür ediyor, sizleri saygıyla selamlıyorum.

Dr. Zülkif DAĞLI

Düzce Valisi

Sayın Bakanım, kıymetli rektör hocam, değerli Ruşen Keleş hocam, Ayşegül Mengü hocam, kıymetli hocalarımız, Kızılay Genel Müdürümüz, Göç İdaresi Genel Müdürümüz, değerli mesai arkadaşlarım, basınımızın değerli temsilcileri, bugün burada ikincisini düzenlediğimiz ve uluslararası bir mahiyete bürünen Göç ve Mülteciler Kongresi için bir araya geldik. İnşallah ilimiz için, ülkemiz için güzel gelişmelere vesile olur diye düşünüyoruz. Tabi Düzce'mize baktığımızda Düzce'miz gerçekten hep göçlerle bir arada olmuş, göçlerle bir yerleşim yeri haline gelmiş bir mekânımız, bir ilimiz. 1774 yılındaki Osmanlı-Rus savaşıyla başlayan göç hareketi daha sonra 93 harbi diye bilinen 1877-78 savaşında gelen göçmen misafirlere, ardından Balkan Savaşıyla Balkanlardan gelen göçmenlere, ardından 1950'li yıllardan itibaren mübadele ve yine diğer Balkan ülkelerinden gelen göçlere, 1980'li yıllardan itibaren Bulgaristan'dan gelen göçlere ve 2012 yılından itibaren de önce Irak, sonra Suriye ve Afganistan'dan gelen göçlerle artık göçlerle yoğunlaşan, göçlerle bir arada olan bir il haline gelmiş. Yani tarihten bugüne kadar böyle. Baktığımızda 26-27 tane dilin konuşulduğu bir arada mutlu ve uyumlu bir şekilde yaşayan insanların oluşturduğu bir il halinde. Baktığımızda bundan sonra neler yapılabilir? 2012 yılında başlayan göç dalgasına karşı her ne kadar Düzce'miz Güneydoğu ve diğer illerimiz kadar çok fazla hissetmese de göçün yankılarını, esintilerini mutlaka üzerinde hissediyor. Bu manada biz de yerel bakımdan göçü nasıl yönetebiliriz? Çünkü biz göç sürecini yönetemezsek o bizi yönetmeye başlar düşüncesinden hareketle yerel aktörler, üniversitemiz, belediyemiz ve kamu kurum ve kuruluşlarımızla birlikte neler yapılabilir şeklinde bir arayışa giriştik. 2016 Aralık ayında ilimizde bulunan misafirlerimizi yani göçmenlerimizi önce tespitlerini yaptırmak suretiyle bir elimizdeki envanteri çıkarttık ve bunlarla ilgili bir çalışma sistemi nasıl geliştirebiliriz diye bir arayışa giriştik. Ardından KADEM adını verdiğimiz Kardeşlik, Akrabalık, Dostluk ve İletişim Merkezi adı altında valiliğimize bağlı ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının içinde bulunduğu, üniversitemizin ve sivil toplum kuruluşlarımızın da içinde bulunduğu bir merkez halinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığına bağlı bir yapıyı oluşturduk. Burada gelen misafirlerin her türlü sorunu, yani başta barınma olmak üzere, eğitim, sağlık, sosyal yardım, sosyal uyum konularında ve asıl toplumla iletişim ve topluma uyum konularında neler yapılabilir şeklinde çalışmalarımızı derinleştirdik. Hatta şöyle bir çalışma da yapıldı. 2017 Aralık ayında “Neredeydik Nerelere Geldik” şeklinde yaptığımız bir araştırmada da bunun yansımalarının çok iyi olduğunu ve okula kazandırılan öğrenci sayısında, sağlık yardımlarından aile hekimlerine giden mültecilerin misafirlerin katılımı sayısında, sosyal yardımlardan yararlanma ve istihdam sayısında önemli bir artış, kayda değer bir artış olduğunu gözlemledikten sonra, yolumuza bu şekilde devam ettik. Hatta geçtiğimiz ay itibarıyla de yine bu kongre vesilesiyle tekrar bir bilimsel araştırma yaptırmak suretiyle nereden nereye geldiğimizi tekrar bir değerlendirme imkânı bulduk. Hatta onlar kongre ile

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ

6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

İlgili çantalarımızda da kitap olarak basılmak suretiyle sizlere tebliğ edilmiş olacak. İnşallah kongremiz hayırlara vesile olur diye düşünüyoruz. Bu misafirlerin sosyal uyumuna, ülkemize katkılarına ve bir arada yaşama kültürüne katkıda bulunması temennisiyle kongremizin hayırlara vesile olmasını diliyorum. Başarılı olmasını diliyorum, hepinize saygılarımı sunuyorum.

İsmail ÇATAKLI
İçişleri Bakan Yardımcısı

Kıymetli Düzce Valimiz, değerli hocam Rektörümüz, Göç İdaresimizin ve Kızılay'ımızın değerli genel müdürleri, kıymetli katılımcılar. Öncelikle hepinizi sevgi saygı ve muhabbetle selamlıyor ve bu çalışmanın hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Özellikle Ayşegül Hocam ve Ruşen Hocam da aramızda, kendilerinin üzerimizde çok katkıları vardır. Onlara özellikle saygılarımı arz ediyorum ve sözlerimin başında İçişleri Bakanımız Sayın Süleyman Soylu Beyefendinin selam sevgi ve başarı dileklerini iletiyorum.

Değerli katılımcılar; hemen belirtmek isterim ki çok kıymetli, çok anlamlı bir çalışma gerçekleştiriliyor Düzce'de. Bu ölçekteki bir ilimizde, bu denli kapsamlı bir gayretin ortaya konması bizleri ziyadesiyle mutlu etti. Bunu özellikle ifade etmek istiyorum. Gerek organizasyonda görev alarak gerek katılarak bu işe omuz veren, katkı veren herkesi kutluyor, ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Değerli katılımcılar; göç sadece günümüzün değil aynı zamanda geçmişin de gündemiymiş, geçmişinde konuşuydu. Öyle ki aslında bunu Hz. Adem'in Hz Havva ile birlikte Cennetten dünyamıza göçüne kadar yani ilk insanlığa kadar götürebiliriz. Yakın coğrafyaya baktığımız zaman hafızalarımızda Hz. Musa'nın Mısır'dan Filistin'e göçüne ki Filistin hala bugün milyonlarca Filistinlinin kendi ülkesi dışında mülteci konumunda kalmış olması nedeniyle bu sıcaklığını koruyor. Yine Müslümanlar açısından, bizler açısından Peygamber Efendimizin ve sahabe efendilerimizin Mekke'den Medine'ye göçüne. Türk tarihi açısından işte Ergenekon'dan çıkış, Kavimler Göçü değil mi yani baktığımız zaman aslında bu tarihi süreç oldukça eski. İsterseniz sadece kısaca son birkaç yüzyıllık Anadolu'yu ilgilendiren göç hareketleri ile ilgili olarak hafızamızı kısaca bir tazeleyelim. Nasıl bir mesele ile nasıl bir konuyla problemle karşı karşıya olduğumuzu anlayabilme adına bazı rakamlar vereceğim. Bunlar çok bilimsel rakamlar olmayabilir, o sebeple rakamlar tartışılabilir. 1864 Rus ordusundan kaçan bir milyon Çerkez'in Anadolu'ya gelişi var. 1893-1902 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye 70000 kişi. 1905 Çarlık Rusya'sından kaçan 30000 Rus 1917 Bolşevik İhtilali'nden kaçan 200000 kişi 1913-14 arasında Batı Trakya'dan 200.000. Makedonya'dan 240.000 bu insanlar geldiler Osmanlı topraklarına. 1921-27 yılları arasında Kafkasya'dan yeni 19.000, 1928 yılında yaklaşık 5000 Kıbrıslı Türk, 1930'lu yıllarda yaklaşık 800 Alman akademisyen Nazi baskısından kaçarak Türkiye'ye sığınmış. 1923-45 arasında Balkanlardan gelen yaklaşık 800000 kişi. Bu sayıyı uzatmak mümkün sadece bir kısmını anlatmaya çalıştım. Biraz daha yakın döneme gelirsek 1979-80 Sovyet işgalinden kaçan binlerce mazlum Afgan, İran devriminden kaçan insanlar İranlılar, Irak'ta kitlesel akınla gelen binlerce insan. En son hatırlayacaksınız Naim Süleymanoğlu rahmetlinin döneminden belki hafızalarınız tazedir, gerçi genç arkadaşların bazıları hatırlamayabilir ama Bulgaristan'dan 1989'da gelen 350 binden fazla soydaşımız. Irak'tan 90 yıllarda 400 binden fazla insan. Yugoslavya'dan malum Yugoslavya'nın bölünmesi sürecinde gelen on binlerce Boşnak dâhil, Kosovalı dâhil insan. En son aslında yakın

arkadaşların bazıları hatırlamayabilir ama Bulgaristan'dan 1989'da gelen 350 binden fazla soydaşımız. Irak'tan 90 yıllarda 400 binden fazla insan. Yugoslavya'dan malum Yugoslavya'nın bölünmesi sürecinde gelen on binlerce Boşnak dâhil, Kosovalı dâhil insan. En son aslında yakın zamanın gündemini oluşturması bakımından malum Suriye'deki karışıklık savaş, iç savaş nedeniyle 3.600.000 civarında Ülkemize gelen insan. Şimdi bu rakamlara Libya'dan gelenleri hatırlayacaksınız kurtarma operasyonunda soydaşlarımızı ve vatandaşlarımızı getirdik, onlar dâhil değil. Özellikle orta Avrupa'dan Balkanlar'dan 1850'lerden sonra geri gelmek zorunda kalanlar. Kuzey Afrika'dan, Orta Doğu'dan gelmek zorunda kalan hani o ricat dediğimiz dönemlerde gelenler de dâhil değil. Şimdi bunları niye hatırlatma ihtiyacı hissettim şunun için; birincisi aslında burası Düzce bu anlamda çok doğru bir adres. Anadolu bir göçmen yurdu. Yani bu coğrafyada göç hep gündemde kalmış. Daha da ilginç şu an esasen Müslüman Türklerin sıkıştığında başını sokabilecekleri, gidebilecekleri başka bir adres de yok. Dolayısıyla Anadolu son kale, son sığınak bizim açımızdan. O sebeple önemli bir sorunla, önemli bir problemle hep karşı karşıya kalıyoruz. Tabii bir de bunun yurtiçi boyutu var. Ekonomik sebeplerle, eğitim, kültür, sağlık gibi zaman zaman şiddet kaynaklı yani terörden kaynaklı iç göç hareketlerimiz de var. Bütün bu veriler yani geçmişe baktığımız zaman ve içinde bulunduğumuz güne baktığımız zaman geleceğin de nasıl şekilleneceğine dair bize önemli işaretler veriyor. Önümüzdeki süreç nasıl olabilir diye bir bakarsak düşünelim Suriye'nin durumu ortada. Şimdi burada muhtemeldir sınır illerimizden Kilis'ten, Antep'ten, Hatay'dan, Urfa'dan gelen arkadaşlarımız vardır, yaşananları daha iyi biliyorlardır. Stabil olmayan bir durum var orada. Yine Irak'taki yaşananlar, Filistin'deki durum, Yemen'deki, Kuzey Afrika'daki gelişmeler ortada. Yine biraz daha uzağa gidersek, 40 yılı zannediyorum geçti Afganistan'daki durum ortada. On milyonlarca insan bir şekilde daha sağlıklı, daha uygun ortamları arar halde. Şimdi bununla birlikte bir de ülkemiz ve çevre ülkeler arasında ekonomik gelişmişlik farkları ortaya çıkmaya başladı. Konuşmacılarımızdan biri ifade etti, işte 80'lere kadar transit ülkeydik, ancak şimdi hedef ülke konumundayız. Dolayısıyla Orta Asya'daki karışıklıklardan ekonomik sebep de dâhil yoğun bir baskı da var ve bunlar gösteriyor ki bu göç baskısı eldeki veriler gösteriyor ki bu göç baskısı devam edecek. Şimdi şu andaki durumumuza biraz da birkaç kısaca rakam ifade ederek bakalım. Aslında bazı konuşmacılarımız ifade ettiler. Sadece hafızalarımızda yer etsin diye söyleyeceğim, şimdi 800 binden fazla ikamet izni ile ülkemizde kalan var. Bunlar Irak, Suriyeli, Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan menşeli sadece bu yıl 250 binden fazla göçmen yakalamış durumdayız. Şu anda 3 milyon 600 bin civarında Suriyeli misafirimiz var. Bunlardan 153 bin civarındaki bir kısmı kamplarda, diğer tarafı toplumda bizlerle birlikte yaşamaya devam ediyorlar. Bazı şehirlerimizde yüz binlerle ifade edilen nüfus var. İstanbul 500000'in çok üzerinde, Urfa'da 450 binler, Hatay'da yine 450 bine yakın, Antep'te 400 binden fazla, Adana 200 binden fazla, Kilis'i biliyorsunuz neredeyse bir vatandaşımıza bir Suriyeli halen düşüyor ve toplamda 4 buçuk milyon düzenli olarak ülkemizde bulunanlarla birlikte dört buçuk milyonluk bir rakamdan bahsediyoruz. Bu dört buçuk milyon niye önemli, bu rakamları niye verdim, bize hocalarımızın öğrettiği bir şey vardı. Bilgi kıyas ile bir anlam

ifade eder. Sade bir bilgilen çok fazla sonuç çıkaramazsınız. Bir şeylerle mukayese etmeniz lazım ki bir anlam ifade etsin. Şimdi ülkemizde bulunan dört buçuk milyon yabancı Hollanda nüfusunun yüzde yirmi altısına karşılık geliyor. Belçika nüfusunun %39'una, İsviçre'nin %50'den fazlasına %52'sine. Danimarka'nın yüzde yetmiş sekizine, Norveç'in yüzde 84'üne karşılık geliyor. Lüksemburg'un yedi buçuk katına yine çevremizdeki bazı komşularımıza bakacak olursak işte %40 gibi bir rakam Yunanistan'ın %40'ına karşılık geliyor nüfusun. Bulgaristan'ın %63'üne. Bununla birlikte bazı Avrupa ülkelerindeki nüfuslara Suriyeli bu kadar büyük bir dramının yaşandığı işte rakamlar muhtelif 7.5- 8 milyon Suriyelinin dışarı gittiği, 5.5 milyon insanın ülke içerisinde yer değiştirmek zorunda kaldığı vesaire söylenir. Bu civarlarda bir rakamdır ama bu yükten Avusturya'nın aldığı pay 50000 kişi. Her gün bağıyorlar, konuşuyorlar ya, toplam 50000 Avusturya. İsviçre'nin 110000, biraz daha uzağa gidelim Kanada'da 54000, Amerika'da 33000 kişi var. Bunları da nasıl seçerek götürdüklerini de benden daha iyi siz biliyorsunuz. Şimdi arkadaşlar; Bu rakamlar da göstermektedir ki ülkemiz sözüm ona medeni dünyanın kapılarını kapatarak göçü engelleme politikaları geliştirdiği bir zamanda göçü yönetme sorumluluk alma insan onuruna geçmişine değerlerine uygun davranma yolunu seçmiştir. Sınırlı kaynaklarına rağmen diğer ülkelerle mukayese edilemeyecek kadar büyük boyutlarda mali yük omuzlamış, sırtlamıştır. Yalnızca devletimiz mi? Hayır. İnsanımız da elini aşını paylaşmış milyonlarda. Peki, ülkemizde bunlar olurken diğer ülkelerde de durum nasıldı? Nasıl bir manzarayla karşılaştık? Sadece birkaç tanesini hafızalarımızı tazeleme açısından söyleyeyim. İngiltere'de bir lisede geçen ay 15 yaşındaki Suriyeli mülteci Cemal'e şiddet uygulayan İngiliz bir çocuk, Macaristan'da polisten kaçarken ayağına çelme takılan kucağındaki çocuğu ile birlikte düşürülen bir Suriyeli. Yunanistan sahil güvenlik ekiplerinin mültecileri taşıyan lastik botu batırması Yunan askerleri tarafından önce aç ve susuz bırakılan, sonra da darp edilen aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu mültecilerin iç çamaşırlarına kadar soyularak, Meriç Nehri'ne bırakılması. Ki son hafta içerisinde bu sebeple basına da yansıdı donarak hayatını kaybeden 4 mülteci oldu. Hani söyledik ya sözüm ona medeni dünya, sözüm ona insan hakları.

Değerli konuklar geldiğimiz noktada ülkemizde özellikle Suriyeliler bakımından 8 yıla yaklaştı zannediyorum 7 yıl oldu bir zaman geçti bu o kadar önemli bir süre ki Türkiye'ye gelenlerin doğan çocukları okullara başladı 8 yıl yani dile kolay bunların bir eğitim meselesi var sağlık problemleri var barınması var iachesi var. İnsanca bir ortamda yaşama hakları var dolayısıyla bu çok büyük bir olay çok büyük bir yük milletimizin gönül zenginliği devletimizin gayretleriyle bu meselesini hepimiz hep birlikte el birliğiyle üstesinden gelmeye çalışıyoruz. Tabii işin maddi boyutu dışında başka boyutları da var. Özellikle bir güvenlik boyutu var. Göç hareketleri ile insan tacirlerinin terör örgütlerinin bir tür Finans kaynağı temin ettiklerini bunun terörün finansmanı bakımından önemli bir yönü olduğu gerçeği var bunu bir kenara not etmek lazım. Ayrıca daha önemli bir şey göç bir sonuç bunu ortaya çıkaran sebeplere odaklanmak gerektiğini gözden kaçırmamak lazım özellikle bölgedeki kaynaklar üzerinde emeller besleyerek vekâlet savaşları yürütenler bu emellerine bu gayretlerine bir son vermeleri lazım ki bölge ülkelerinde

istikrar sağlanabilsin ve asıl bataklıklar kurutulabilsin.

Şimdi bu fırsatı bulmuşken özellikle kamuoyuna bazı yanlış yönlendir-melerde bulunulduğunu biliyoruz. Göç müdürümüz kısaca bahsetti. Zaman zaman da şahit oluyoruz özellikle asayiş, Suriyelilerin karıştıkları asayiş olayları ve kamu harcamaları ile ilgili. Bir defa değerli konuklar Suriyelilerin suça karışma oranı Türk vatandaşlarının karışma oranının oldukça altında bu çok önemli bir şey, ikincisi örneğin hiçbir Suriyeliye kamudan konut falan tahsis etmiyoruz konut falan vermiyoruz yine üniversitelerimizde hocam da burada yabancı kontenjanı ve Sınavla yerleştiriyoruz hiçbirine maaş falan da bağlamıyoruz işte Avrupa Birliği'nden temin edilen Kızılay Genel müdürümüz de burada Kızılay aracılığıyla aktarılan kaynaklar vesaire var Bunların sayısını artırmak çok mümkün ancak zaman yönetimi bakımından konuşmama başlarken Hocama da sordum sürem ne kadar diye dolayısıyla bunları kısa geçeceğim. Özellikle kamuoyunun sağlıklı bilgilendirilmesi bakımından hem akademik camiamıza hem sivil toplum kuruluşlarımıza büyük bir ihtiyaç duyduğumuzu onların desteğine ihtiyacımız olduğunu Özellikle bu fırsatı bulmuşken belirtmek istiyorum yakın zamanda Sayın bakanımızın başkanlığında göç kurulunu topladık orada atılacak yine adımlarımızı da görüştük özellikle uyum bakımından çok mesafe almamız gerektiğinin farkındayız. Bu konudaki çalışmalarımızı da arttırıyoruz. Özellikle 2019 yılı göç idaremi 2019 yılında bu konudaki gayretlerini en üst seviyeye çıkarma niyetinde ve o yönde bir hazırlığı var Bu bakımdan özellikle uyum açısından da ciddi bir desteğe ihtiyacımız olduğunu hatırlatmak istiyorum

Değerli arkadaşlarım 2 anekdot ile konuşmamı sonlandıracağım topar-layacağım bunlardan bir tanesi şimdi uzun zaman geçince hafızalarımız bazı şeyleri ister istemez unutuyoruz. Ben Kilis Valisi olarak atandığımda ilk çadır, daha doğrusu konteynerdi onlar gerçi kampları gezmeye gitmişim bir görevim diye bir tanesine girdiğimde içinde kalan valiler vardı yine aynı kampta kalan generaller vardı hatta bakanlar vardı. Şimdi kimse evini yurdunu toprağını vatanını terk etmek istemez arkadaşlar aradan 7 yıl değil 70 yıl da geçse bu gerçeği bir defa unutmayacağız. Siz onlara altından kafes de sunsanız değil mi? bütün maddi varlığınızı da ortaya koysanız o insanların yurdunu onlara veremeyeceksiniz. Yani zaman zaman kamuoyunda bazı tartışmalar hakikaten üzücü bu insanlar düşünle bayramla buraya gelmediler, hangi koşullarda oraları terk etmek zorunda kaldıkları gerçeğini İnsanlık adına hafızamızda taze tutmak zorundayız. Bu bir. İki, şimdi dedik ya Anadolu göçmen Yurdu diye 2005-2009 yılları arasında Sivas Şarkışla Kaymakamlığı yaptım, biliyorsunuz gidenleriniz vardır. Kayseriyle Malatya diyelim bir kısım Sivas da dâhil Uzunayla var. İşte o sözlerimin başında bahset-tiğim O bir milyon Çerkez'in önemli bir kısmı Uzunayla'ya yerleştirilmiştir. Hocam muhtemel hatırlayacaktır şimdi bir köyde dolaşıyorum bir tane yaşlı amca ve bir tane çocuğu yere tükürdü diye güzelce benzetti yani deyim yerindeyse. Dedim ki Niye kızdın bu kadar? Dedi ki yere tükürdü. Ne oldu dedim yani yere tükürünce? Bana bir olay anlattı, dedi ki biz 100 yıl önce tam tarihini hatırlamıyorum Karadeniz'in kuzeyinde başımız sıkıştığında gemilere bindik zamanın Osmanlı yönetimi bize kapılarını açtı. Biz Trabzon limanına geldik gemiden inerken atalarımızın hiçbirisi madem Burası yurt olarak bize verildi bu topraklar bize açıldı diye

ayakkabıyla gemiden inip toprağa basmaya cesaret edememişler yalınayak yürümüşler dedi. Şimdi biz toprağa hürmet ederiz Onun için dedi bunları. Bu yaşadığımız yaşanan gerçekleri de hafızalarımızda mutlaka tutmak lazım.

Sonuç olarak ahiri kelim değerli konuklar ülkemiz bulunduğu coğrafyanın zorlukları ile karşı karşıya dünyanın en sıcak bölgesinde yaşıyoruz ve hep gündemde zaman zaman söylüyorum. Dünyanın herhangi bir yerine gidin televizyon kanalını açın 5 haberden 3'ü en az bizi ilgilendiren bir şeydir. Yani ya çevremizle alakalıdır ya bizimle alakalıdır. Dolayısıyla dünyanın en sıcak coğrafyasında yaşıyoruz. Bunun yanı sıra siyasi sınırlarımızın, burası çok önemli arkadaşlar siyasi sınırlarımızın çok ötesinde bir gönül coğrafyamız var. Orta Asya'dan yemene, Uzakdoğu'dan Orta Avrupa'ya kadar geniş bir coğrafyadan insanlar, kulaklarını bize dikmiş bize bakıyorlar başı sıkışınca dönüp bu ülke ne yapacak diye bekliyorlar dara girdiğinde sel gibi bu topraklara akıyorlar o rakamları sabrınıza sığınarak onun için verdim 100 yıldır 200 yıldır. Dolayısıyla sorumluluğumuz büyük ve yükümüz ağır. Bu coğrafyada şunu yaşayarak hepimiz öğrendik ki devleti olmayanın inancı devleti olmayanın malı devleti olmayanın namusu devleti olmayanın canı muhafaza altında değildir o kişi emniyette değildir. Öyleyse biz güçlü olacağız bu gemiyi daha da güçlendireceğiz ki hem kendi insanımıza hem de gönül dünyamızın darda kalanlarına da sahip çıkabilme adına dimdik ayakta kalabilelim. Ben sabrınız için tekrar teşekkür ederim bu çalışmanızın hayırlara vesile olmasını yararlı olmasını temenni ediyorum. Başta Sayın valimiz sayın rektörümüz olmak üzere emeği geçenlere katılacak katkı verecek herkese ayrı ayrı çok teşekkür ediyorum. Sağ olun Allah'a emanet olun.

SEMPOZYUM TAM METİN BİLDİRİLERİ

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ
6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

Suriyeli Mülteci Öğrencilerin Sosyal Uyumluluğu Üzerine Bir Model Denemesi: “Üzüm Bağları”

Prof.Dr. Abulfez SÜLEYMANOV¹

Zeynep Sena AKDAĞ²

Fethiye AKDAĞ³

Hava BAŞTAN⁴

Özet

Araştırma, Suriyeli mülteci çocukların okul temelli toplumsal uyumunu sağlayacak sürdürülebilir ve uygulanabilir bir model geliştirme sürecidir. Uygulama aşamasında “Gelin Tanış Olalım” sloganıyla yola çıkılarak özellikle toplumsal alanda çalışacak kurum ve kuruluşlara, araştırmacılara yol göstermesi anlamında mülteci öğrencilerin toplumsal uyumuna yönelik uygulanabilir nihai bir model ve bu modele ilişkin temel ilkeler oluşturulmuş ve modele “Üzüm Bağları” adı verilmiştir. Üzüm asmasının kökünün toprakta olması dallarının ise gittiği yere uyum sağlaması böyle bir ismin seçilmesinin gerekçesi olmuştur. Zira üzüm asması gibi mültecilerin de kendi köklerinden, gelenek ve göreneklerinden kopmadan gittikleri yerlere uyum sağlamaları, dil öğrenmeleri ve hayatlarına devam edebilmeleri beklenmektedir. Bu sayede hem kendilerine hem de topluma faydalı bireyler olarak yaşamlarına devam edebileceklerdir.

Süreç, araştırmacılar tarafından problemlerle ilgili alanla ilgili sorunun algılanması ve problem alanıyla ilgili öğretmen ve okul yöneticilerinden, Türk ve Suriyeli öğrencilerden nitel araştırma tekniği ile görüş alma ve gözlemler yoluyla çalışmanın temellendirilmesiyle başlamıştır. Daha sonra, öğrencilerde empati yeteneğinin geliştirilmesine yönelik yapılan etkinlik ve atölye çalışmasıyla model somut hale getirilmiştir.

Verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Mülteci çocukların toplumsal uyumunu okul temelli, öğretmen destekli, empatik düşünme ve kültürel etkileşimli bir yaklaşımı esas alan çalışma, uygulama sonunda önemli anlamda olumlu sonuçlara ulaşmıştır. Bu etkinlikler sonucunda mülteci öğrencilerin moral ve motivasyonunun arttığı görülmüştür. Kendilerine hedefler belirleyen öğrencilerde hedeflere ulaşma konusunda artan bir kararlılık gözlemlenmiştir. Sosyal ve kültürel faaliyetlerde kurulan iletişim sayesinde Türkçe dil kullanım düzeylerinde anlamlı fark gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak ders başarıları da yükselmiştir. Türk öğrencilerindeyse empatik düşünme ve benimseyici bir bakış açısı oluşmuştur. Ayrıca öğretmenler için özellikle motivasyonel anlamda önemli katkılar sağlayan bu çalışma; okulda, öğretmenlerin ihtiyaçlarına göre belirlenen konularda, öğretim üyeleri tarafından

¹ Üsküdar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

² Üsküdar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

³ Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

⁴ Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi

etkileşimli bir ortamda verilen seminerler yönüyle öğretmenlere büyük fayda sağlamıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan, mülteci çocukların toplumsal uyum çalışmalarında dikkat edilmesi gereken dört ilke ortaya çıkmıştır. Bunlar; okul temellilik, gönüllü akran birliği, empatik düşünme ve kültürel etkileşimlilik ilkeleri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Uyum, Üzüm Bağları, Okul Temellilik, Gönüllü Akran Birliği, Empatik Düşünme, Kültürel Etkileşimlilik

A Model for the Social Adaptation of Syrian Refugee High School Students: "Vineyards"

Abstract

This study is a process of developing a sustainable and applicable model that can provide school-based social adaptation of Syrian refugee students. In the implementation phase, based on the slogan "Gelin Tanış Olalım (Let's Get Acquainted)", the final form of an applicable model for social adaptation of refugee students, which would provide guidance to the institutions and researchers to work especially within social fields, and fundamental principles for this model were developed, and the study was entitled as "Vineyards". The fact that the roots of grape vines are in the soil while the branches adapt to wherever they go became the reason why we chose this name. It is our hope that refugees, just like grape vines, would adapt to the places they go, learn the language there, and be able to move on without being detached from their roots, traditions, and customs. Thus, they would continue with their lives as individuals who are beneficial both for themselves and the society, and an environment of unity, solidarity, and peace would be created through developing an embracing view among Turkish students towards differences.

The process began by detecting the issue of the problematic area and grounding the research through obtaining opinions from Turkish and Syrian students using qualitative research method and observations. Afterward, the model became tangible with the activity and workshop conducted in pursuit of the development of students' ability for empathy.

Descriptive analysis and content analysis were used for analyzing the data. This study, which bases the social adaption of refugee students on school, teacher support, empathetic thinking, and a cultural interactionist approach, reached significantly positive results after the application process. It was observed that these activities raised students' moral and motivation. An increase in student's determination was observed among the ones who set goals for themselves. A significant difference was observed in their language developments thanks to the communication built during social and cultural activities. Linked to that, students' success was increased as well. As for Turkish

students, they developed empathetic thinking and an embracing point of view. Furthermore, this study, which provided important contributions to the teachers especially in terms of motivation, became very useful for the teachers through the seminars given by faculty members in an interactive environment about certain subjects based on teachers' need.

Four principles have come to existence out of the findings, which should be taken into account within studies about refugee children's social adaptation. These are taking school as the basis, voluntary peer union, empathetic thinking, and cultural interactivity.

Keywords: Migration, Refugee, Adaptation, Vineyards, School-Basis, Voluntary Peer Union, Empathetic Thinking, Cultural Interactivity

Giriş

Zorunlu göçün ilk kuşağı olarak savaşın çocuklarının sayısının hızla arttığı bir dünyadayız. Nitekim zorunlu göç yaşayanların neredeyse yarısını 18 yaş altı çocuklar oluşturmaktadır. (International Organization For Migration 2017). Bu çocuklar göç sürecinden ve onun ekonomik, siyasi, toplumsal sonuçlarından en fazla etkilenen öznelerden biri konumundadır.

Bu krizden Türkiye'nin, birinci derece etkilenmiş ülkelerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim yarısı çocuk olmak üzere 3.5 milyon üzerinde Suriyelinin geçici koruma altında olduğu Türkiye, dünyada en fazla sayıda Suriyeli mülteci barındıran ülke konumundadır. (Koyuncu 2018) Özellikle istihdam, eğitim, sağlık, barınma, yabancılaşma ve güvenlik gibi hususlar bir mülteci ailenin öncelikle üstesinden gelmek zorunda olduğu sorunlardır. Bu sorunların önemli bir kısmı doğrudan ve ilk elden çocuklara yansımaktadır (Süleymanov 2018). Dolayısıyla söz konusu sorunların çok erken yaşlarda yaşadıkları travmanın yükünü taşıyan bu çocuklara yansması, mülteci çocukları hem aile içerisinde hem de ev sahibi toplumun çocukları karşısında dezavantajlı hale getirmekte ve toplumsal uyumlarını zorlaştırmaktadır. Söz konusu süreç, zannedildiği kadar kolay ve kısa sürede aşılammaktadır. Göçle birlikte yeni çevreye uyum, aile örgütlenmesi, ekonomik zorluklar, barınma koşulları, giyim-kuşam tarzı, gündelik yaşam ve kültür farklılıkları bu süreçte aşılması gereken önemli sorun alanlarını oluşturmaktadır.

Mülteci çocukların toplumsal uyumu onların sosyal, bilişsel ve fiziksel gelişimi adına oldukça *mühimdir*. Nitekim sağlıklı uyum sürecinin gerçekleşmemesi beraberinde çocuk işçiliği, çocuk dilenciliği, istismar, erken evlilikler gibi çocuğun hayatını olumsuz etkileyecek sorunlara yol açabilmektedir. Dahası, eğitim dışı kalmış çocuklar her türlü suç ve suça yönelen örgütlerin de hedefi haline gelerek hem bireysel hem de toplumsal güvenliği tehdit etme riski oluşturabilir (Yurtman 2018:286). Bu bağlamda, mülteci çocukların eğitim sürecine katılımı çeşitli risklerden korunmaları bakımından hayati önem

taşımaktadır (Sirkeci 2017:10). Türkiye bugüne değin, Suriyeli çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri için iki yol takip etti. Bunlardan ilki, Suriye'deki krizin kısa sürede sona erip Suriyelilerin ülkelerine geri döneceği varsayımından hareketle acil eylem planı çerçevesinde tasarlanan Geçici Eğitim Merkezleri (GEM)'dir. Bu merkezlerde Suriyeli çocuklara kendi dillerinde ve kendi öğretmenleri ile Suriye müfredatına bağlı eğitim olanağı sağlanmıştır. Bu merkezler sayesinde eğitime ara vermek zorunda kalmış Suriyeli çocuklar, eğitimlerine kaldıkları yerden devam etme imkânı bulmuşlardır (Emin 2018). Ayrıca istenilen nitelikte olmasa da bu merkezlerde Türkiye'ye uyumlarını kolaylaştırmak adına Türkçe dil eğitimi de verilmekteydi. Fakat Suriyelilerin uzun yıllar daha ülkelerine geri dönemeyecekleri öngörüsü, her alanda olduğu gibi eğitimde de daha kalıcı çözümler gerektirdi. Neticede ikinci bir yol olarak 2014'te yayınlanan 21 nolu Millî Eğitim Bakanlığı Genelgesi gereğince Suriyeli çocukların Türkiye'nin toplumsal yapısına ve eğitim sistemine uyum sağlamaları adına Türk vatandaşı akranları ile birlikte, Türkçe eğitimin ve Türkiye müfredatının uygulandığı devlet okullarında eğitim alabilme imkânı sağlanmış oldu. (MEB 2014) Bu şekilde, Suriyeli çocukların devlet okullarında eğitim görmeleri bu çocukların uzun vadede Türkiye'nin toplumsal, kültürel ve iktisadi yaşamına uyumlarını kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Tüm bu çalışmaların bir sonucu olarak, MEB 2018 yılı verilerine göre yaklaşık 222 bini geçici eğitim merkezlerinde, 373 bini devlet okullarında olmak üzere 595 bin Suriyeli çocuk okulaşmış durumdadır. Okulaşamayan yaklaşık 550 bin eğitim çağında ve 500 bin de eğitim çağına yaklaşmakta olan Suriyeli çocuk vardır. Sayının büyüklüğü eğitim alanında atılacak adımların da ehemmiyetini göstermektedir (Emin 2018).

Suriyeli göçmen çocukların eğitime katılımı toplumsal *uyum* için kilit öneme sahip olsa da bunun tek başına yeterli bir çözüm olmadığı görülmektedir. Zira yapılan çalışmalar (Seydi 2014; Uzun ve Bütün 2016) mülteci çocukların buldukları eğitim ortamlarında çok boyutlu ciddi sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır. Nitekim bu alanda yapılan çalışmalar mülteci çocukların dil problemleri ve uyum sorunları olduğunu göstermektedir. (Kardeş ve Akman 2018:1227) Bu süreç hem Suriyeli mülteci çocukların ve ailelerinin kaygılanmasına, diğer yanda ise eğitim kurumlarında okul yöneticileri, öğretmenler ve hatta velilerin kaygılanmasına neden olmaktadır. Ayrıca göç öncesi süreçte mülteci çocukların yaşadığı travmalar ve savaşın yarattığı ahlaki çöküntü onların kişiliğinin gelişmesini, dolayısıyla tavır ve değerler sistemini de etkilemiş bulunmaktadır. (Tarhan 2017) Tüm bu hususlar sağlıklı ve kalıcı bir uyum sürecinin gerçekleşebilmesi için farklı bileşenleri ve yerli özellikleri göz önünde bulunduran bir uyum modeli geliştirme ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, Suriyeli mülteci çocukların Türkiye'de okul temelli toplumsal uyumunu sağlayacak sürdürülebilir ve

uygulanabilir bir model geliştirilmiştir. Bu amaçla, mevcut uyum sürecine ilişkin Suriyeli mülteci çocukların buldukları okullarda görev yapan öğretmenlerin ve yöneticilerin görüşleri alınmış, öğrencilere yönelik atölye çalışmaları gerçekleştirilmiş, literatür ve dünyadaki mevcut uygulamalar da dikkate alınarak “Üzüm Bağları” olarak sembolik bir isimle adlandırılan bir toplumsal uyum modeli tasarlanmış ve sahada geliştirilmiştir. Üzüm asmasının kökünün toprakta olması ve dallarının ise gittiği yere uyum sağlaması böyle bir ismin seçilmesinin gerekçesi olmuştur. Zira üzüm asması gibi mültecilerin de kendi köklerinden, gelenek ve göreneklerinden kopmadan gittikleri yerlere uyum sağlamaları, dil öğrenmeleri ve hayatlarına devam edebilmeleri beklenmektedir. Bu sayede hem kendilerine hem de topluma faydalı bireyler olarak yaşamlarına devam edebileceklerdir.

Araştırmanın nihai amacı, elde edilen bulgular ışığında mülteci çocuklara yönelik bir uyum modeli ve bu modele ilişkin ilkeler ortaya koymaktır. Araştırmanın, önemli bir boşluğu doldurma amacına yönelik olması, problem tespitinin literatür ve verilere dayandırılması ve çözüme ilişkin modelin sahada, doğal ortamında geliştirilerek bir anlamda test edilmesi yönleriyle önem arz etmektedir.

Göçmen ve Mülteci Çocukların Okul Odaklı Toplumsal Uyumuna İlişkin Kuramsal Temelli Yaklaşımlar

Göçmen ve mülteci çocukların toplumsal uyum sürecine ilişkin alanyazında *yapılan çalışmalarda* okulların önemi sıkça vurgulanmaktadır. Özellikle okullar, mülteci çocukların baskın kültür ile doğrudan karşı karşıya kaldığı yegâne ortamlardan biri olarak görülmektedir (Kopala, Esquivel ve Baptiste, 1994; Hodes, 2000). Rousseau ve Guzder’in (2008) de altını çizdiği gibi okullar mülteci çocukların kendilerini geleceğe taşıyabilmeleri ve toplumla bağ kurmaları için bir köprü görevi görmektedir. Tolfree, savaştan ya da yer değiştirmeden etkilenen çocukların psikososyal ihtiyaçlarının okullarda karşılanabilmesi için birçok yol önermiştir (Tolfree 1996: Akt. Gümüştan 2017:251). Duygusal ifadelerin kullanılması, kişisel destek ve geçmiş deneyimlerini anlayabilmek ve değerlendirebilmek için aktiviteleri gerçekleştirilmesinin gerekli olduğu aktarılmıştır (Duncan ve Amtson, 2004; Akt: Gümüştan 2017:251).

Sınıf ortamında, yeni göç etmiş çocukların psikolojik sorunlarını önlemeye yönelik programların uygulanmasında çeşitli zorluklarla karşılaşıldığı gözlenmiştir. Qin’e göre, farklı etnik kökenlerden mülteci ebeveynler bir taraftan çocuklarının özerklik, cinsiyet rolleri, evlilik ve çocuk yetiştirme uygulamaları ile ilgili geleneksel inançlarına yönelik tutum değişikliği sürecine girerken diğer taraftan da göç öncesinde sahip oldukları kültür ile güçlü bir şekilde bağları koruma eğilimine girmektedirler (Qin 2008; Akt: Gümüştan 2017:251). Çocuklar ve ergenler, ev sahibi okul aracılığıyla dil kazanımları daha hızlı olduğundan, yeni

kültüre ebeveynlerinden daha çabuk uyum sağlamaktadırlar. Bu uyum sürecinde nesiller arası çatışmalar yaşanmaktadır. Dolayısıyla çocuklar ve ergenler çok yönlü ve iç içe geçmiş problemler sonucu, bir kültürleşme stresi ve içselleştirme problemleri ile karşı karşıya kalabilmektedirler (Force 2005; Akt: Gümüştan 2017:252).

Yapılan çalışmalarda mülteci çocukların uyum süreçlerini sadece yerel kaynaklar ile kolaylaştırmaya ve düzenlemeye çalışmanın her zaman olumlu sonuçlar vermediği dile getirilmektedir (Rousseau ve Guzder, 2008). Mülteci çocuklarla çalışırken etkililiği arttırmak adına “aracı/danışman” kullanmak etkili olmaktadır (Pottie ve diğ., 2011; Akt Kağnıcı 2017: 1774). Bu, özellikle çatışmalı göç öncesi deneyime sahip mülteci çocukların eğitim ihtiyaçlarını ortaya koymak için kullanılabilir uygun bir yöntem olarak görülmektedir (Yohani, 2013; Akt Kağnıcı 2017: 1774). Özellikle kendi uyum süreçlerini tamamlamış olan mülteciler, ailelere ve çocuklara sosyal destek sağlayabilmektedir ve bunun neticesinde aileler aidiyet ve kabul duygusu yaşatabilmektedir (Kopala, Esquivel ve Baptiste, 1994). Bu nedenle, Suriyeli gönüllü öğretmenler ile işbirliği içinde çalışmak süreci herkes adına kolaylaştıracak, bir takım kültürel engellerin önüne geçilmesine katkı sağlayacak ve ayrıca geliştirilecek müdahale ve önleme programlarına katkı sağlayacaktır. Bu programlarda Suriyeli mülteci çocuklar için iletişim becerileri, karar verme becerileri ve sosyal becerilere yer vermek, ayrıca uyum sağlamaya çalıştıkları yeni kültür hakkında çocukları bilgilendirmek uygun olacaktır (Kopala, Esquivel ve Baptiste, 1994). Nitekim kültür öğrenme yaklaşımına göre, ev sahibi kültürü öğrenmek uyumu kolaylaştırmaktadır (Furnham ve Bochner, 1986). Okulda mülteci çocuklara yönelik planlanacak hizmetler kadar yerel çocuklar için de karşılıklı uyum sürecini kolaylaştıracak programlar hazırlamak son derece önemlidir. Gibson ve Mitchell’in (2011) belirttiği gibi, okulun psikolojik danışmanları özellikle çocukların ilkökul yıllarında kültürel ayrımcılık ve önyargı ile mücadelelerine etkin olarak katılmalıdır. Bu amaç doğrultusunda okulun psikolojik danışmanı yerel öğrencilere insan ilişkileri beceri eğitimi, kültürel farkındalık, çok kültürlü etkileşim eğitimleri düzenlemeli ve rehberlik etkinliklerinde kültürel çeşitlilik konularına yer vermelidir. Ayrıca akran rehberliği de devreye sokularak, kültürel farklılıklar konusunda eğitim alan bazı öğrencileri mülteci çocuklara uyum süreçlerinde destek sağlayabilecek şekilde yetiştirmek (Kopala, Esquivel ve Baptiste, 1994) de yapılabilecekler arasında yer almaktadır.

Okul temelli olarak yapılan bir müdahale çalışmasında göçmen ve mülteci gençlerle tiyatro etkinlikleri gerçekleştirilmiş ve program sonucunda gençlerin duygusal ve davranışsal problemlerinde azalmalar olduğu görülmüştür (Rousseau ve ark., 2004). Ev sahibi okullarda okuyan öğrencilerin tamamına uygulanan önleme programlarında olası problem davranışları önlemek amacıyla

sosyal becerilerin geliştirilmesine odaklanılmıştır (Taylor ve Sidhu, 2012). Uzmanların aracılığıyla mülteci çocukların ihtiyaçlarına göre okulların düzenlendiği, okul ve ev arasındaki ilişkilerin geliştirildiği, çocukların kendilerinin belirlediği etkinlikleri de içeren programların okul sonrası ya da sınıf müfredatı içerisinde uygulandığı görülmüştür (Gümüşten 2017:252).

Alanyazında çalışmaların önemli bir kısmının mülteci çocukların dil sorununa odaklandığı görülmektedir. Dil eğitimi, gerek eğitim sürecinde başarı gerek ise kendine güven ve toplumsal uyum açısından bu çocuklar için en öncelikli konulardandır (Candappa ve Egharevba, 2000: 3). Oikonomidoy (2010), bütün dünyada mültecilerin eğitiminde dil probleminin temel problemlerden biri olduğunu ifade etmiştir. Wagner yaptığı çalışmada ailelere ve çocuklara dil kazanımına yönelik destek verilmesi, ailelerin ekonomik olarak desteklenmesi ve kültürel temelli bir eğitim verilmesinin mültecilerin en temel ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşmıştır. (Wagner 2013; Akt. Kardeş, Akman 2018:1227). Çocuklar yeni dile ebeveynleri kadar geç ve zor adapte olmasalar da, Amerika'da mülteci çocukları üzerine yapılan bir çalışma, çocukların yarısından fazlasının katıldıkları toplumun dilini öğrenirken zorlandığını göstermektedir (Pryor, 2001). Normal sınıf öğretmenlerinin tespit edemeyeceği, göçmenler ve mülteciler üzerine çalışmış, uzmanlaşmış kişilerin tespit ettiği diğer bir dil sorunu da, çocukların konuşma diline hâkimken, okuma, yazmada ve özellikle akademik dili anlamada yaşadıkları zorluklardır (Allen, 2002). Görüldüğü üzere dil desteği mülteci çocuklar için yaşamsal önemdedir. Dil desteğinin sağlanmadığı durumlarda iletişim gerek öğrenci gerek öğretmen açısından pek çok zorluk barındırırken, öğretmenlere düşen görev daha da ağırlaşmaktadır.

Son dönemlerde Türkiye'de Suriyeli mülteci çocukların toplumsal uyum konusuna ilişkin yapılan akademik çalışmalarda eğitim ile ilgili sorunlar sıkça dile getirilmektedir. Seydi (2013) yaptığı çalışmada, kamplar dışında yaşayan mültecilere yönelik nitelikli ve kaliteli bir eğitim verilemediğini ortaya koymuştur. Emin (2016) yaptığı çalışma sonucunda çocuklara Türkçe öğretimi yapmak için öğretmen ve materyal sıkıntısı olduğunu ifade etmiştir. Geçici eğitim merkezlerindeki sınıfların oldukça kalabalık olduğu araştırmanın bir diğer sonucudur. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015)'nin yaptığı çalışmada Suriyeli mültecilerin eğitiminde en büyük problemin dil sorunu olduğu ve çocukların Türkçe bilmemelerinden dolayı okulda öğretmenleriyle iletişim kuramama ve akranları tarafından dışlanma gibi sorunlarla karşılaştıkları ifade edilmiştir. (Kardeş ve Akman 2018:1227)

Ceyhan ve Kocabaş (2011) da yaptıkları çalışmada mülteci çocukların dil problemleri nedeniyle düşük akademik başarı gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aydın ve Kaya (2017) ise mülteci çocukların diğer akranlarıyla aynı ortamda eğitim alabilmeleri için dil eğitimi almaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015)'nün yaptığı araştırmanın sonuçları da ailelerin çocuklarını okula dil problemleri, ekonomik nedenler ve okula uyum problemleri yaşayacaklarını düşünerek göndermediklerini ortaya koymuştur. Özer, Komsuoğlu ve Ateşok (2016) yaptıkları araştırma sonucunda mülteci çocukların dil problemlerinin çözülmesi ve uyum programı ile desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Bütün bu araştırmalar dil probleminin mülteci çocukların eğitiminde önemli bir engel olduğunu göstermektedir. Kardeş ve Akman (2018) mülteci çocukların eğitim sürecindeki sorunlarının çözümü için öncelikle okul öncesi eğitime alınması, mültecilere yönelik nitelikli bir Türkçe eğitim programı uygulanması, mültecilerin eğitime yönelik çok kültürlü bir müfredat geliştirilmesi, mültecilere eğitim verecek öğretmenlerin daha fazla desteklenmesi gerektiğini bir öneri olarak belirtmişlerdir.

Araştırma Süreci, Çalışma Grubu ve Yöntem

Araştırma, Suriyeli mülteci çocukların okul temelli toplumsal uyumunu sağlayacak bir model geliştirme sürecidir. Süreç araştırmacılar tarafından problemlerle ilgili sorunun algılanması ve problem alanıyla ilgili öğretmen ve okul yöneticilerinden, Türk ve Suriyeli öğrencilerden nitel araştırma tekniği ile görüş alma ve gözlemler yoluyla çalışmanın temellendirilmesiyle başlamıştır. Daha sonra öğrencilerde empati yeteneğinin geliştirilmesine *yönelik* yapılan etkinlik ve atölye çalışmasıyla model somut hale getirilmiştir.

Araştırma sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için göz önünde bulundurulması gereken bağımsız değişkenler (Collins vd. 2004) dikkate alındığında seçilen okulun özellikleri bu anlamda araştırma sürecine uygun niteliklerde olduğu görülmektedir. Nitekim İstanbul Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Arapça ağırlıklı eğitim veren ve her sınıftan en az birer şubenin olduğu bir okuldur. Ayrıca araştırmacıardan iki kişi bu okulda öğretmen olarak çalışmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme:

Öğretmenlerin ve öğrencilerin zorunlu göçle gelen öğrencilerin toplumsal uyumuna ilişkin düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde öğrenebilmek için yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu yöntem, ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek; iki uç arasında yer almaktadır (Karasar,1995: 165). Görüşme soruları hazırlanmadan önce, araştırma konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası alanyazın taraması yapılmış, uzmanlardan görüş alınmıştır. Konu tasarlandıktan sonra formda yer alması düşünülen maddeler belirlenmiştir.

Çalışmanın öğretmenlere ilişkili kısmında örneklem grubunu İstanbul ilindeki Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde çalışmakta olan 10 öğretmen oluşturmaktadır. Katılımcı öğretmenler 23-55 yaş aralığındadır. Öğretmenlik

mesleğindeki kıdemleri ise 5 ila 25 yıl arasında değişkenlik göstermektedir. Ortalama kıdem 15 yıldır. 10 öğretmenden 1'i erkek, 9'u kadındır. Katılımcı öğrenciler 15-18 yaş aralığındadır. Katılımcı öğrencilerin tamamı kız olup bunlardan 6'sı mülteci, 10'u Türk öğrencidir. Çalışmanın ilerleyen sürecinde mülteci öğrenci sayısı 12, Türk öğrenci sayısı 18'e yükselmiştir.

Veri analizinde, içerik analizi ve betimsel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Daha sonra öğretmen ve öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılarak, süreç ve model değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın sınırlılıkları, araştırmanın sadece İstanbul ili ile sınırlı olması, örneklemin çok geniş olmaması, çalışmanın yapıldığı okulda Suriyeli öğrenci sayısının az olması şeklinde sıralanabilir. Bu nedenle geliştirilen modelin mülteci öğrencilerin sayının yüksek olduğu okullarda tekrar sınanması önem taşımaktadır.

Atölye çalışmasının geliştirilmesi ve uygulanması:

Mülteci öğrencilerin toplumsal uyumunu hedef alan atölyelerin geliştirilmesi sırasında, öncelikle 16 kişilik bir grupla odak grup görüşmesi yolu ile ihtiyaç analizi yapılmıştır. Araştırma ekibinin amacı, mülteci ve Türk öğrencileri araştırma sürecine olabildiğince dâhil etmektir. Bu amaçla 17 Kasım 2017 tarihinde Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde sözlü tarih atölyesi kuruldu. Bu atölyeye ilk etapta 6 mülteci, 10 Türk öğrenci alınmıştır. Danışman öğretmenler ile içerik hazırlama ve beklenti toplantısı yapılmış, atölyelerin uygulama ağırlıklı olmasına özen gösterilmiştir. İhtiyaç duyulan 11 farklı konuda etkinlikler tasarlanmıştır. Ardından, Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'ne kayıt yaptırmış, uyum ve başarı problemi yaşayan mülteci öğrencilerle akademik ve sosyal aktivitelerde başarı elde etmiş gönüllü Türk akran öğrenciler bir araya getirilmiştir. Atölyenin ilk toplantısında araştırmanın amacı, gerekliliği ve yöntemi öğrencilerle paylaşılmıştır. Bu süreçte öğrenci-öğretmen iletişimini arttırmak amacıyla öğrencilerden de araştırmaya yönelik fikir desteği sağlanmıştır. Bu süreç çalışmanın basamaklarından biri olan 'Akran Birliği' uygulamasının ilk adımını oluşturmaktadır. İkinci adımda Türk ve mülteci öğrencilerin hikâyelerini, duygu ve düşüncelerini anlatan mektuplar yazmaları istenmiştir. Üçüncü adımda, geldikleri ülkenin tarihini ve ortak kültür mirasını tanıyıp benimseyebilmeleri için rehberler eşliğinde Panorama 1453 Tarih Müzesi ve Miniaturk gibi tarih bilinci aşılayan yerlere geziler düzenlenmiştir. Fatih, Süleymaniye ve Eminönü çevresine yapılan gezilerin, mülteci öğrencileri bölgenin mimari yapısının Suriye'nin mimari yapısına olan benzerliğinden dolayı etkilediği gözlenmiştir. Dördüncü adımda Türk ve mülteci öğrencilerde farkındalık oluşturmak amacıyla Suriyeli anne ve çocukların kaldığı yetimhane ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Yetimhane ziyareti sırasında oyunların dili, dini, ırkı olmadığını, evrensel niteliğe sahip olduğu bilincinin keşfedilmesine çaba sarfedilmiştir. Aynı dili konuşanların değil

aynı duyguları paylaşanların anlaşabildiğini görülmüştür. Bu gezilerin Türk öğrencilerde duygudaşlık ve hoşgörü duyguları oluştururken, mülteci öğrencilerde de kendi imkanlarını fark etme olanağı sağladığı gözlenmiştir. Mülteci öğrencilerin değerlerine ve kültürlerine dokunmanın kendilerine farklı bir motivasyon kaynağı oluşturduğu için yöresel yemeklerin buluşturulduğu etkinlikler düzenlenmiştir. Bu da çalışmanın beşinci adımını oluşturmuştur. Gerçekleştirilen yöresel yemek etkinliklerine Türk ve mülteci öğrencilerin aileleri davet edilerek tanışmaları sağlanmıştır. Bu tanışmalarda mülteci öğrenci ve ailelerinin yaşadıkları travmanın üzerlerindeki etkisini yakından görme fırsatı yakalanmıştır. Uygulama sürecine ailelerinde dâhil edilmesi, Türk ve mülteci öğrenciler arasında ki bağları kuvvetlendirmiştir. Altıncı adımda, savaşın yıkıcılığını ve zorunlu göçün etkilerini öğrencilerin daha iyi idrak edebilmeleri için savaş ve göç temalı kitaplar okunmuş ve filmler izlenmiştir. Yedinci adım Nisan ayında gerçekleştirilmiştir. Bu adımda, Türk ve mülteci öğrencilerin arasındaki bağları daha da kuvvetlendirmek için Emirgan Korusu'nda düzenlenen Lale festivaline katılım sağlanmıştır. Sekizince adımda, savaşın sürdüğü Suriye halkına duyarlılığı arttırmak amacıyla Doğu Guta'dan İdlibe'ye göç edenlere; okul çapında temel ihtiyaçlara yönelik yardım kampanyası düzenlenmiştir. Son adım olarak, 17 Kasım 2017 tarihinde başlayan çalışmaları daha geniş kitlelere duyurabilmek ve yaygınlaştırılabilir hale getirmek için 'Gelin Tanış Olalım' isimli program 2 Mayıs 2018 tarihinde Maltepe Kız İmam Hatip Lisesi'nin salonunda gerçekleştirilmiştir. Mülteci öğrencilerin kültürlerini yansıtan kıyafetleri sergileyip, yöresel yemeklerini sunarak onlar hakkında farkındalık ve benimseyici bir bakış açısı oluşturulmuştur.

Bulgular

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya ilişkin toplanan verilerden elde edilen bulgular yer almaktadır.

Araştırmanın ilk adımlarından biri olarak öğretmenlerden mülteci çocukların akademik başarı durumu ve toplumsal uyumlarına ilişkin değerlendirmelerine yönelik veri toplanmıştır. 8 soruluk bir görüşme formuyla toplam 10 öğretmenden görüş alınmıştır. Bu veriler içerik analizi ve betimsel analize tabi tutulmuştur. Verilerin kategorize edilmesinde tümevarımcı (*inductive*) yaklaşım esas alınmıştır. Bu durumda kategori ve alt kategoriler araştırmacı tarafından verilerin kodlanmasıyla ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmada öğretmenlere yöneltilen sorular şunlardır:

- 1) Mülteci öğrenciler hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 2) Mülteci öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabiliyor musunuz?
- 3) Okulunuzda mülteci öğrencilerin olmasından memnun musunuz?
- 4) Mülteci öğrencilerin okulunuza gelmesiyle birlikte okulda var olan düzen ve istikrarda aksamaların yaşandığını düşünüyor musunuz?

5) Mülteci öğrencilerin geçici eğitim merkezlerinden alınarak devlet okullarına yerleştirilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

6) Mülteci öğrencilerin okula entegrasyonuna yönelik uyguladığınız bir çalışmanız var mı?

7) Okulunuzda mülteci öğrencilere yönelik yapılan eğitime entegrasyon ve sosyal uyum çalışmalarını destekliyor musunuz?

8) Mülteci öğrencilere eğitim verilmediği takdirde gelecek kuşaklar için tehdit oluşturacağını düşünüyor musunuz?

Öğretmenlerin, mülteci çocukların uyum sürecinin önünde engel teşkil eden sorun alanlarına ilişkin görüşlerinde öncelikli sorunların çözümüne yönelik ortak kaniya vardıkları anlaşılmaktadır.

Mülteci çocukların yaşadıkları ikilem ve dil sorunu birinci dereceden öncelikli sorun alanlarını oluşturmaktadır. Birinci ve ikinci soruya cevap veren tüm katılımcılar bu yargıyı destekleyen söylemlerde bulunmuşlardır. Bu kategoriye ilişkin katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Suriyeli mülteci çocukların Türkçe dil bilgisi yetersizliğinden kaynaklı bazı öğrenme sorunların yaşandığı vurgusunu yapan E2 kodlu katılımcı *"Mülteci öğrenciler hakkında olumsuz bir düşüncem yok ama dillerini bilmiyorum. Türkçe bilene bile fizik anlatmak zorken az bilene anlatmak daha da zor. Eminim öğrenci için de zordur."* sözleriyle bu düşüncesini savunmuştur.

Öğretmenlerin mülteci öğrencilere karşı sevgi dilini kullanmasının pozitif bir öğrenme ortamı sağlayabileceğine işaret eden diğer bir katılımcı *"Mülteci öğrencilere elimizden gelen desteği gösterip onlara karşı merhametli olmalıyız. Mülteci öğrencilerle iletişim de kurabiliyorum. Sevgi dili kullanınca sorun yaşamıyorum."* (E3) şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir. K4 kodlu katılımcı *"Evet kurabiliyorum. Yaşadıkları büyük acının izlerini yansıtmıyorlar. Sakin ve uyumlular. Dil problemlerine rağmen derse olan ilgilerini kesmiyorlar. Dil sorunu olmayanlar normal akışa dâhil oluyorlar. Hatta kendileri söylemedikçe fark edilmeyenler bile var."* cümleleriyle dil bilgisi yetersizliğinden ireli gelen sorunlara dikkat çekmiştir.

İkinci olarak katılımcıların uygulanan modele ilişkin olumlu görüşleri kategorize edilmiştir. Bu kısım ile ilgili öğretmenlerin değerlendirmeleri çoğunlukla olumlu olmuştur ve bu kısımda yer almıştır. Öğretmenlerin birleştiği en önemli ortak nokta eğitim olmuştur. Eğitim verilmediği takdirde yalnızca mülteci öğrencilerin değil Türk öğrencilerin de topluma faydalı olma noktasında sıkıntı yaşayabilecekleri belirtilmiştir. Buradan çıkartılan sonuç, verilen eğitimin çift taraflı olması gerektiridir. Bu konuda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Bu hususta K1 kodlu katılımcı, *"Tehdit değil ama eğitimsiz kuşakların hangi milletten olursa olsun geleceklerinin parlak olmadığını ve mutlaka eğitim almaları gerektiğini düşünüyorum."* ifadesi ile Suriyeli mülteci çocukların eğitim

almalarının önemi konusuna dikkat çekmiştir. Buna ek olarak E2 kodlu katılımcı *“Evet. Bu durum çift taraflı ama Türk öğrenci için de geçerli. Şimdiden eğitim verilmezse Kürt sorunu gibi bir sorun olabilir,”* diyerek yukarıda belirtilen yargıyı desteklemiştir. K4 kodlu katılımcıya göre ise *“Tüm gençlerde olabileceği gibi gereken ilgi gösterilmez ve eğitim verilmezse sorun olacaktır.”*

Üçüncü olarak, mülteci öğrencilerin geçici eğitim merkezlerinden alınarak devlet okullarına yerleştirilmesi hakkında katılımcıların kendi ifadelerinden bir kısmı aşağıdaki gibidir;

E4 kodlu katılımcı *“Doğru bir uygulama. Sistemin bir parçası olmaları için sistemin içine girmeliler. Bu şekilde kendisini dışlanmış hissetmezler böylece uyum süreci hızlanır. Osmanlı ve Selçukludan bu yana dünyaya yaydığımız misafirperver bir imajımız var. Hoşgörü ve iyi yaklaşım olmalı.”* ifadesi ile uygulamanın doğruluğuna dikkat çekmiştir. K5 kodlu katılımcı ise *“Olumlu buluyorum. Bizimle yaşıyorlarsa bize karışmaları en sağlıklı olanı.”* ifadesi ile bu uygulamayı desteklemiştir. K6 kodlu katılımcı da *“Eğer uzun bir süre ya da kalıcı şekilde ülkemizde yaşayacaklarsa, en iyi çözümün bu olduğunu düşünüyorum. Toplumumuza uyum sağlamaları için en kısa yol budur.”* şeklinde düşüncelerini paylaşmıştır.

Katılımcı görüşlerinde de görüleceği gibi toplumsal uyumun sağlanması ve mülteci öğrencilerin eğitimdeki entegrasyon sorunlarına çözüm önerisi getirilebilmesi için devlet okullarında Türk öğrencilerle birlikte geliştirilen eğitim-öğretim modeli uygulanmalıdır. Bu model yaşanan sorunlara daha kısa sürede hızlı çözümler sunacaktır.

Görüldüğü üzere, öğretmenlerden alınan cevaplar iletişim ve eğitim olmak üzere iki temel noktayı işaret etmektedir. Öğretmenlerin ortak olumlu görüşleri, iletişim ve eğitim sayesinde karşılıklı uyum sağlanabileceği yönündedir. Bu anlamda, dil sorunun çözülmesinin ve her iki taraf için de bireysel anlamda eğitimin önemi ortadadır. Suriyeli öğrencilerin devlet okullarına yerleştirilmesinin hem iletişim hem eğitim ve dolayısıyla da uyum anlamında olumlu gelişme sağlanabilecek bir adım oluşu, öğretmenlerin cevaplarından çıkarılabilecek önemli bir sonuçtur.

Araştırmanın ikinci ayağında Suriyeli mülteci öğrenciler ve Türk öğrencilere uyum, kaynaşma ve ileti şim kurma gibi konularda düşünceleri sorulmuştur. Bu amaçla araştırmada şu temel sorulara yanıt aranmıştır:

1. Mülteci ve Türk öğrencilerin Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde uygulanan Üzüm Bağları modelinden önce göç, sosyal uyum ve eğitime entegrasyona ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Mülteci ve Türk öğrencilerin Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde uygulanan Üzüm Bağları modelinden sonra göç, sosyal uyum ve eğitime entegrasyona ilişkin görüşleri nelerdir?

Türk öğrencilerin birinci soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda; mülteci öğrencilerle ilgili uyum sürecinin önünde engel teşkil eden sorun alanlarına ilişkin görüşlerinin ikincil sorun olan medyatik söylemlere dayandığı ve bunun da bilinçsiz örgütlenmelere sebep olduğu gözlemlenmiştir. Mülteci öğrenciler de medyatik söylemlerden doğan yanlış algılardan dolayı dışlanmaya ve sözlü saldırılara maruz kaldıklarını belirtmiştir. Birinci ve ikinci sorunun cevabını Türk ve mülteci öğrenciler aşağıdaki ifadelerle belirtmişlerdir;

Projenin mülteci öğrenciler için gerekliliğine vurgu yaparak modelin önemine vurgu yapan T1 kodlu katılımcı *“Bu projeye dâhil olmadan önce herkesin aklına gelen “Neden geldiler?” sorusunun cevabını merak ediyordum. Projeye dâhil olduktan sonra onlarla birebir iletişim kurdum. Yaşantılarını onlardan dinleyince mülteci arkadaşlarımı daha iyi anladım. Sonuç olarak şu kanıya vardım; tek bir pencere sana hiçbir şey getirmez. (...) Şu an mülteci arkadaşlarıma karşı daha duyarlıyım daha hassasım çünkü önyargının çok yanlış bir şey olduğunu gördüm. Üzüm Bağları modeli sayesinde güzel değerler kazandım.”* sözleriyle bu düşüncesini savunmuştur.

T2 kodlu katılımcı ise *“Yaşayarak öğrendim.”* ifadesi ile deneyimlemenin önemli olduğunu belirtmektedir. T3 kodlu katılımcı *“Üzüm Bağları modelindeki arkadaşlarım ile tanışınca aslında hangi zorluklar ve çabalarla ülkemize geldiklerini, birçok acı yaşadıklarını bu acılardan sonra karşılaştıkları olumsuz tutumlarına rağmen ülkemize alışmaya çalıştıklarını fark ettim. (...) Çalışmaya katıldıktan sonra anladım ki karşılıklı kazanımlar elde etmişiz.”* sözleriyle modelin önemini ortaya koymaktadır. T4 kodlu katılımcı *“Onlarla tanışıp empati kurduğum gün hayatım yeni bir anlam kazandı. Artık tüm olaylara daha bir farklı bakıyorum. Kısacası hayata bakış açım değişti.”* şeklinde düşüncelerini ifade ederek modelin etkileme gücüne vurgu yapmıştır. T5 kodlu katılımcı *“Sevginin ve kardeşliğin neleri başarabildiğini ispatlamak için yola çıktık. Okulumuzda başardık, bütün dünyaya örnek olması dileğiyle...”*

Türk öğrencilerin cevaplarına bakıldığında, olumsuz önyargılardan veya önyargı temelli sayılabilecek kafa karışıklıklarından birebir iletişime dayalı gerçekçi fikirler edindikleri ortadadır. Bu durum, toplumsal bir olayın tarafsız ve adil şekilde değerlendirilebilmesinde bireysel ilişkilerin ve olayın mikro ölçekte kavranabilmesinin ne kadar önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Yaşanılan sorunun çözümüne yönelik iletişim kurabilmenin önemi hususunda ortak kanıya vardıkları anlaşılmaktadır. Üzüm Bağları modelindeki çalışmaların çift taraflı olarak yürütülmesi, kazanımları arttırarak aradaki bağları kuvvetlendirmiştir. Türk öğrencilerin cümlelerinden anlaşılacağı üzere bu model, empatik düşünme yetisini geliştiren bir çalışma olmuştur. M1 ve M2 kodlu katılımcılar bu yöndeki görüşlerini şu şekilde aktarmışlardır:

“Üzüm Bağları modelinden önce hiçbir şeyi sevmedim. Çünkü Türkçe bilmiyordum, anlamıyordum. Kimseyle konuşmıyordum, çok korkuyordum! Derslerime nasıl çalışacağım, nasıl arkadaş edineceğim, beni sevecekler mi... Şimdi mi? Şimdi arkadaş bulmam kolaylaştı beni tanıdılar ve sevmeye başladılar. Beni tanıdıkları için daha çok yardımcı oldular. Türkçe öğretmeye çalışıp derslerimde destek oldular. Beni ve hayatımı merak ederek sorular sordular. Türkçe’yi ve Türk adetlerini öğrendiğim için hayallerime daha çok yaklaştım ve kendimi daha güçlü hissediyorum.” (M1)

“Yabancı bir ülkeye taşınmak her zaman zordur. Alışsa da vatan özlemi ve sıla hasreti insanın yakasını bırakmıyor. En büyük sorunum dildi. (...) Üzüm Bağları modelinden sonra ise hem Türkçem geliştirdi hem de ortama uyum sağladım. Artık grupta kendimi yalnız hissetmiyordum. Çünkü sorunlarımızı anlamaya çalışan öğretmenlerim ve Türk arkadaşlarım vardı. Bu sayede sorunlarıma çözümler bulabiliyordum. Şu anki hayalim Türkiye’ye hizmet ederek daha da güçlenmesine yardım etmek ve sonrasında vatanıma dönebilmek.” (M2)

Mülteci öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre Üzüm Bağları modeli sosyal uyumlarına ve eğitimlerine olumlu yönde katkıda bulunmuştur. Kendilerini rahatça ifade etme fırsatı buldukları için gelecek kaygılarının azaldığı ve amaçları, hayalleri doğrultusunda çalışmak ve gelişmek için daha rahat bir ortam elde ettikleri gözlemlenmiştir. M3 ve M4 kodlu katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmektedir: *“Yaseminler şehri diye bilinen Suriye’nin Şam şehrinde geldim. Bu isimle anılmasının sebebi sokaklarında, bahçelerinde ve balkonlarında yasemin çiçeklerinin çokça yaygın olmasıdır. Oysa şimdi barut kokuyor memleketim. Sokakları boşaldı, binlerce yıllık tarihi, yasemin kokularıyla birlikte yok oldu. Büyük bir çaresizlik ve ümitsizlikle Türkiye’ye geldik. Bize, ‘Neden ülkenizi terk ettiniz? Neden savunmadınız?’ diye soruyorlardı. Üzüm Bağları modeli sayesinde tüm düşüncelerimi ifade etme fırsatı buldum. Sıfırdan başlayarak hızlıca dil öğrendim. Arkadaşlarıma ve okuluma uyum sağladım. Kendimi yeniden inşa ettim. Şimdiyse Türkiye’yi çok seviyorum ve her zaman dua ediyorum. ‘Rabbim bu beldeyi emin kıl,’ diye. Türkiye ikinci vatanım olarak kalacak ve kalbimde böyle yaşayacaktır.” (M3)*

“Türkçe öğrenmem gerekiyordu, başka şansım yoktu. Başarılı olmam lazımdı. Ben ailenin en büyük kızımı, annemi ve babamı gururlandırmak istiyordum. Bu benim görevimdi. Üzüm Bağları modeli bana bu imkânı sundu. Türkçemi geliştirerek kendimi ifade edebildim. Okula ve arkadaşlarıma hızlıca uyum sağladım. Hayallerime ulaşabilmek için umudum arttı.” (M4)

Genel olarak katılımcı görüşlerinden; modelle ilgili olumlu görüşlerde yoğunlaştığı ve modelin mülteci öğrencilerin toplumsal uyumu bağlamında olumlu katkılar sunacak potansiyele sahip olduğu kanaati anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yapılan çalışmaların Türk öğrencilerde farkındalık oluşturarak empati

kurmalarına önemli katkı sunduğuna ilişkin elde edilen bulgular modelin olumlu yönüne ilişkin vurgulanması gereken bir diğer noktadır. Böylece Türk öğrenciler topluma yayılmış olumsuz ve önyargılı söylemlerden etkilenerek geliştirdikleri fikirlerden, bizzat iletişim kurarak edindikleri gerçekçi gözlemlere ve düşüncelere geçiş yaptıkları görülmüştür.

Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın bulgularına ilişkin sonuçlar tartışılmıştır.

Bu araştırmada temel amaç Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteci çocukların okul temelli toplumsal uyumunu sağlayacak sürdürülebilir ve uygulanabilir bir model geliştirmek ve bu modele ilişkin ilkeler ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde yapılan ihtiyaç analizi ve tasarlanan modelin uygulanması süreci sonunda tüm aktif katılımcılardan alınan dönütler ve yapılan uygulamalardan elde edilen sonuç ve bunlarla ilgili tartışmalar şu şekilde ortaya çıkmıştır:

Mülteci Çocukların Uyum Süreci Bileşenleri

Mülteci çocukların yaşadıkları topluma uyum sürecini, uyumun önündeki engeller(sorun alanları), uyumun öncelikli bileşenleri, ve arabulucu bileşenler olacak şekilde üç kategoride ele alınabilir.

Engel teşkil eden sorun alanları

Mülteci çocukların uyum sürecinin önünde engel teşkil eden sorun alanları, öncelikli ve ikincil olacak şekilde kendi arasında ikiye ayrılmaktadır.

Mülteci çocukların yaşadıkları ikilem birinci dereceden öncelikli sorun alanlarını oluşturmaktadır. Göç olgusunun kişi için bir ikilem yaşanmasına neden olduğu açıktır. Göç eden çocuklar, bir yandan doğup büyüdükleri ortamı arkalarında bırakırlar. O ortamlar onların kendilerini oluşturmaya başladıkları ve hayata başladıkları yerdir. Dünyayı orada tanımaya başlamışlardır. Dolayısıyla, çocukla doğduğu yer arasında bir duygusal bağ vardır. Vatan duygusunun temeli de budur. Vatanın “ana(vatan)” oluşu onun besleyiciliği ve koruyuculuğundandır. Harlow’un anne araştırmalarından bu yana, annenin (besleyicilik ve rahat ettirme) iki özelliği olduğu ve bunlardan rahat ettirme işlevinin daha önemli olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, anavatan kişinin hem beslendiği hem de kendini güven içinde hissettiği yerdir. Ancak, şu veya bu nedenle, Suriyeli çocuklar bağlamında savaş nedeniyle vatan artık güvensiz hale gelmiştir. Gene savaş yüzünden insanlar vatanlarında beslenememektedirler. Kısacası vatan, vatan olma niteliğini kaybetmiştir. Göçmen çocukların içinde yaşadıkları yer ise “doydıkları vatan” niteliğindedir. Doyulan vatan kişiyi besler, ama güven konusu her zaman bir sorun olarak kişinin karşısına çıkar. Dolayısıyla, anne işlevlerinden biri sürekli olarak eksik kalmaktadır. Ayrıca göçmen kişi, içinde yaşadığı ortama yerleşmeyi göze almadığı veya yerleşemediği zaman, hep “misafir”

konumundadır. Tabii ki, Türkiye'ye gelen Suriyeli çocukların bir kısmı kalmaya karar verebilir. O zaman misafir konumundan çıkar. Ancak geri dönmeyi düşünen herkes için göç bir tür misafirliktir ve kişide var olan kök salma, yerleşme ve kendini böylelikle güvende hissetme duygusu doyurulmamış olarak kalır. Geri dönmeyi düşünen kişi "Araf"tır.

Kendi toplumu ile içinde yaşadığı toplum arasında kalan göçmen çocuklar bu iki unsurun çatışmalarını en fazla hissedecek olan kişilerdir. Hayata hazırlanma açısından bakıldığında da, göçmen hayatı ile normal hayat arasında kalmak onların karşı karşıya kaldıkları diğer bir ikilemdir. Gelecek hayatı kendisini hazırlamış olduğu hayatıdır ve bu da onun göçmen yaşamı ile yerleşik yaşam arasında yapacağı tercih, daha doğrusu dengenin sonucu olacaktır. Bir diğer ikilem toplumsal kurumlarla ilgilidir. Kendisini göçmen konumuna düşürmede etkili grup ve kurumlar ile içinde yaşadığı toplumun ilgili grup ve kurumları onun için tutum geliştirilecek grup ve kurumlar olarak karşısında durmaktadır. Görüldüğü gibi, gelişim görevleri göçmen çocuklar için normal çocuklara göre en azından iki kat zorluklar taşımakta ve uyum sürecini zorlaştırmaktadır.

Uyum açısından birinci dereceden bir diğer önemli sorun alanı da mülteci çocukların karşılaştıkları dil sorunudur.

Diğer insanlarla iletişim kurma ihtiyacı, insanın en temel ihtiyaçlarından biridir. Farklı ülkelerde mülteci çocuklar üzerine yapılan çalışmalar, yabancılaşma ile ev sahibi toplumun diline hâkim olamama arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu göstermektedir. (Stanley, 2001: 77-81)

Dil engeli sadece Suriyeli öğrenciler için değil, sınıftaki diğer öğrenciler ve öğretmenler için de ciddi sorunlar doğurmaktadır. Konuya dair yapılan araştırmalarda öğretmenler tarafından sıkça ifade edilen sıkıntı, özel mesleki eğitim ile desteklenmeyen ve müfredat yoğunluğundan dolayı Türkçe okuma yazma sıkıntısı kaynaklı öğrenme güçlüğü çeken ve özel ilgi gerektiren bu öğrencilere yeterince yardım edememenin yarattığı yetersizlik hissiyatıdır. Çocuklar ne kadar erken Türkçe'yi öğrenirse iyi bir eğitim alma şansları o kadar yükselir.

Mülteci çocukların medyada hak temelli olmayan temsili, uyum açısından ikinci dereceden öncelikli sorun alanını oluşturmaktadır. Nitekim çocukların medyada temsili, içinde bulunulan kültürün çocuklara yönelik bakış açısını yansıttığı gibi toplumun çocuklara dair tutum ve davranışları ile çocuklar adına alınan kararları da etkilemektedir. Göçmen veya mülteci çocukların medyada temsili ise hem mültecilerin medyada temsiline hem de genel olarak çocukların medyada temsiline ilişkin sorunları içerisinde barındırmaktadır. Genel olarak medyanın mülteci ve göçmenlerin temsili sürecinde de ırkçı/ayrımçı görüş, değer ve tutumların gizlenmesi, sürdürülmesi, yaygınlaştırılması ve meşrulaştırılmasına aracılık ettiğini vurgulayan birçok çalışma bulunmaktadır.

Mülteci çocukların uyum sürecinde arabulucu işlev görecek olan bileşenler

Mülteci çocukların uyum sürecinde arabulucu işlev görecek olan bileşenler arasında ise en önemlisi öğretmenlerin tutumlarıdır. Mülteci çocuğun okula uyumu kadar toplumsal uyumunda da öğretmenlerin tutumu çok önemlidir. İngiltere’de yapılan bir çalışmada mülteci çocuklar öğretmenlerin kendilerini dinlemediğini ve kötü muamele ettiğini düşündükleri durumlarda kendilerini daha da çaresiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Diğer taraftan öğrenciler, yeni bir dile, konulara ve eğitim materyallerine alışmakta yaşadıkları zorlukları anlayan ve beklentilerini, yapılması gerekenleri açık ve net bir biçimde anlatan öğretmenlerin yanında kendilerini daha rahat ve güvende hissettiklerini ifade etmişlerdir (Hek 2005: 166).

Dil kaynaklı iletişim sorunları kadar önyargılar veya diğer kültürlerin yeterince tanınmaması öğretmenlerin tutum ve tavırlarında etkili olmaktadır. Amerika’da 90’lı yıllarda göçmen çocuklarının yoğun olduğu bir okulda yapılan çalışmada, öğrenci ve öğretmenlerin çoğunluğunun göçmen çocuklarının kıt zekâli veya öğrenme zorluğuna sahip olduklarını (okulun rehberlik servisi ve psikolojik danışmanlarının yaptığı testler sonucunda bu yönde bir teşhis bulunmamasına rağmen) düşündüklerini göstermektedir. Fakat öğrencilerin performansı analiz edildiğinde öğretmenlerin göçmen çocuklarının farklı değerlerden kaynaklanan farklı öğrenme ihtiyaçlarını tespit edemediği ve özellikle dil konusundaki eksikliklerinden dolayı çocukları yetersiz olarak yaftalamayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu çalışmada tespit edilen diğer bir nokta da bu kadar çok dil konuşulan, yoğun göçmen öğrencinin kayıtlı olduğu bir okulda göçmen geçmişi bulunan, göçmenlik deneyimi yaşamış, çok dilli hiç kimsenin görev almadığıdır (Trueba 2004).

Mülteci çocukların uyumunu kolaylaştırıcı bileşenler

Mülteci çocukların uyumunu kolaylaştırıcı işlev gören birinci dereceden öncelikli bileşen akranlarının anlayışlılık düzeyidir. Akran grupları, çocukların topluma geçişini ve uyumunu sağlayan önemli mekanizmalardır. Ancak mülteci çocuk durumunda, sıklıkla onun göçmenliğini vurgulayan ve içinde bulunulan topluma uyumunu zorlaştıran bir nitelik arz etmektedir. Çünkü göçmen çocuklar kendilerini kendileri gibi (göçmen) olan kişilerin yanında güvende hissetmektedirler veya göçmen olmayan kişiler onları doğrudan aralarına almayabilmektedirler. Bu durumda Hasan Becanlı’ya göre çocuğun toplumsal bütünleşmesini sağlayabilecek olan akran grupları çoğu zaman topluma aykırı nitelikler taşıyan çetelere dönüşmektedirler. Ergen de onların içinde topluma uyum sağlamada başarısız olmakta veya onlara uyum sağlamaktadır. Karşı cins açısından bakıldığında büyük ölçüde kendisi gibi bir göçmen karşı cins ile yakınlık kurabilmektedir. İş ve eğitim dünyası da gelecekte kendisine açık olup

olmayacağı belli olmayan bir dünya niteliğindedir. Dolayısıyla göçmen ergenin bu faktörlere uyum sağlaması her zaman olumlu anlamlar taşımamaktadır. Yapılan araştırmalar, göçmenler arasında etnik kimlik kazanımının araştırılmamış, moratoryum ve başarılı şekilde gerçekleştiğini ve 19-20 yaşlarında göçmenlerin %80'inin başarılı kimliğe ulaştıklarını göstermektedir (Phinney ve Ong 2007; Akt: Bacanlı 2017:24).

Uyumun en temel bileşenleri eğitim ve dildir. Nitekim eğitim Suriyeli çocuklar için ayrıca önemlidir çünkü araştırmalar okula gitme hakkından faydalanamayan Suriyeli çocukların daha fazla istismar ve kötü muamele riski altında olduğunu, travma sonrası stres bozukluğu semptomlarını (tedirginlik, stress, endişe, umutsuzluk gibi) daha fazla gösterdiğini ve fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tamamlamayı başaramadıklarını göstermektedir (Tepe ve d.2018)

Okula giden mülteci çocukların birçok sorunları, eğitimlerinin önünde bir sürü engeller söz konusudur. Çocukların eğitimi bırakma, hiç katılmama sebepleri irdelendiğinde; içsel ve dışsal bir çok farklı sebep ortaya çıkabilmektedir. Toplumsal uyuma dair akran zorbalığından, dil bilmemeye kadar bir çok şey bulunabilmektedir. Yerel çocukla göçmen çocuğun aynı ortamda aynı zaman düzleminde karşılaşmaması, karşılaşmasına yönelik psikolojik hazırlıkların olmaması ve sosyalleşmesini sağlayan faaliyetlerin yetersizliği gibi bir çok etken de okul terklerinde etkilidir.

Yapılan araştırmalarda çocukların okula başlama yaşı geciktikçe; dil engeli büyümekte ve büyük yaşta Suriyeli çocuklar Türkçe okuma yazma bilmedikleri için küçüklerin sınıflarına kaydedilmek durumunda kaldıklarını göstermektedir. Bu durum hem Suriyeli çocuklar, hem sınıftaki diğer çocuklar, hem de öğretmenler açısından başedilmesi gereken çok çeşitli güçlükler yaratmaktadır. Okula daha büyük yaşlarda kaydolan Suriyeli çocukların ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalma riskleri daha yüksek görünmektedir

Okul öncesi göçmen çocukların kreşe gönderilmesi hem dil açısından hem de uyumları açısından çok önemlidir. Eğitim ve bilinçlenme düzeyini de içine alan uyum faaliyetlerinin çocuklar ve gençler üzerindeki olumlu etkisi bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Tasarlanan ve uygulanan model büyük oranda olumlu sonuçlara ulaşmış ve başarılı dönütler almıştır. Modelin özellikle okul temelli ve öğretmen destekli olması, Türk ve mülteci öğrenciler üzerinde daha etkili olduğu görülmektedir. Gerek alan araştırması gerekse atölye çalışması sonundaki katılımcı görüşlerinde bu durum açıkça görülmektedir.

Modele ilişkin; belli aralıklarla ve sürekli, ihtiyaçlar ve talepler çerçevesinde atölyeler yapılması ve bu atölyelerdeki verilerin seminerler aracılığıyla paylaşılması, yapılan bu seminerlerin okulda sohbet havasında

etkileşimli olarak gerçekleştirilmesi ve bu seminerleri alanında uzman öğretmenlerin yapması hem Suriyeli hem Türk öğrencilere motivasyonel anlamda çok önemli etkiler bırakmıştır. Üzüm Bağları modelinin uygulama aşamasında Türk öğrencilerin de fikirlerine danışılması yüksek düzeyde farkındalık oluşturarak okuldaki uyum sürecini hızlandırmıştır. Üzüm Bağları modelinin uygulandığı Maltepe Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde hem mülteci hem de Türk öğrencilerde toplumsal uyum anlamında önemli ölçüde pozitif değişimlerin olduğu ve bu durumun okuldaki diğer paydaşlara yansıdığı görülmüştür.

Üzüm Bağları modelinin; araştırmaya katılan ve bu uygulamadan önce mültecilere yönelik yeterince farkındalık sahibi olmadıklarını yalnızca medyatik söylemlerden haberdar olduklarını dile getiren Türk öğrencilere toplumsal kabul bağlamında önemli ölçüde katkı sağladığı görülmüştür. Yapılan bu çalışma öğretmen tutumlarının önemi bir kez daha ortaya çıkartmıştır. Öğretmenler, Türk ve mülteci öğrencilerle iletişim kurduklarında sergiledikleri bakış açılarının pozitif ve yapıcı olması alınan sonuçlar bağlamında modelin yaygınlaştırılabilir olduğuna işaret eden en önemli noktalandır. Bu değerlendirmeler sonucunda özellikle toplumsal alanda çalışacak kurum ve kuruluşlara, araştırmacılara yol göstermesi anlamında mülteci öğrencilerin toplumsal uyumuna yönelik uygulanabilir nihai bir model ve bu modele ilişkin temel ilkeler şekillenmiştir.

Ortaya çıkan sonuçlardan hareketle Üzüm Bağları modeliyle ilgili belirlenen bileşenler ve ilkeler aşağıda sunulmuştur:

1. Okul Temellilik: Toplumsal uyum etkinliklerinin mutlaka okul temelli olması gereklidir. Temel anlamda bu yaklaşım esas alınmakla birlikte ihtiyaç durumunda merkezi etkinlikler de yapılabilir. Fakat temel yaklaşım okul temelli olmalıdır. Bu şekilde hem öğretmenin hem de öğrencinin temel ihtiyaçlarının belirlenmesi ve işlevselleşmesi sağlanacaktır. Ayrıca öğretmenin kazanımları doğrudan okuldaki sorunların çözümüne yönelik olacaktır.

2. Gönüllü Akran Birliği Temellilik: Toplumsal uyum etkinliklerine gönüllü katılımın sağlanması esas olmalıdır. Aksi halde verimlilik önemli ölçüde düşmektedir. Danışman öğretmenler tarafından araştırma ekibi kurularak mülteci ve Türk öğrenciler araştırma sürecine dahil edilmelidir. Okula kayıt yaptırmış, uyum ve başarı problemi yaşayan mülteci öğrencilerle, akademik ve sosyal aktivitelerde başarı elde etmiş gönüllü Türk akran öğrenciler bir araya getirilerek akademik ve sosyal çalışma ortamı sağlanmalıdır. Bu sürecin sonunda Türkçe'nin öğrenilmesi ve ders başarısında büyük oranda artışlar olacaktır.

3. Empatik Düşünme Temellilik: Empati duygusal ya da kurgusal bir varlık tarafından yaşanan duyguları tanıma yeterliliğidir. Yani kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisi" olarak tanımlanır. Empatik düşünme, bireylerin psikolojik sağlığı ile doğrudan ilişkilidir. Bu ilişki söz konusu

olan olumlu ya da olumsuz davranışların çevredeki kişilerde, bireyin toplumu saydığı ve anladığı duygusunu uyandırmaktadır. Empatik düşünme yetisi, öğrencilerde özgüven artışı ve sorunlarla pozitif yönlü başa çıkabilme başarısı olarak ortaya çıkmaktadır. Türk öğrenciler mülteci öğrencilerle diyaloga girdikten sonra bilişsel empatilerinde artış olacak ve bakış açıları mülteci öğrencilerin ruhsal durumunu anlamaya yönelecek ve bu da beraberinde duygusal empatiyi getirecektir. Duygusal yayılmaya bağlı olan empati güdülenme yoluyla olumlu değişikliklerin ortaya çıkmasını da sağlayacaktır.

4. Kültürel Etkileşim Temellilik: Kültür şoku, kişinin alışkın olduğu kültürel ortamdaki farklı bir ortama girdiğinde yaşayabileceği durumdur. Kültür şoku ayrıca göç sonucunda, sosyal çevrede değişiklik ya da yeni bir hayat tarzına geçiş halinde kişinin alışkın olmadığı hayat tarzı nedeniyle hissedebileceği yönelim bozukluğudur. Mülteci öğrencilerin Türkiye'ye uyum sürecini hızlandırmak ve yönelim bozukluklarını en aza indirmek için Türk kültürünü tanımaları gerekmektedir. Tanıma sürecinde Türk öğrenciler de diyalog içerisinde olduğu mülteci öğrencileri tanıyabilmelidir. Böylece nesiller boyu aldıkları kültürel kodları kendilerini anlayan insanlarla paylaşan mülteci öğrencilerde kendilerini ifade etme isteği oluşurken Türk öğrencilerde ise empati ve hoşgörü duyguları uyanacaktır. Bu noktada çift yönlü çalışan ve öğretmen destekli olan model göçle gelen çeşitliliği toplumsal zenginliğe dönüştürecektir.

Özetle, toplumsal uyum doğru ve sağlıklı bir sosyalleşme süreci ile mümkün olabilir. Bu bakımdan geçici koruma statüsünde olan ve ana kültürel olgunun misafir olarak kabul ettiği bu insanlar için sosyalleşme koşullarının kendine özgü güçlükleri bulunmaktadır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçlar ışığında, okul düzeyine ve okul-aile işbirliği düzeyinde bazı öneriler aşağıda sıralanmıştır. Mülteci çocukların uyum sürecinin kolaylaştırılması için toplumsal boyutta planlamanın yapılması ve bunların uygulanabilir somut projelere dönüştürülmesi önem arz etmektedir. Bu projeler sivil toplum kuruluşları, kamu kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar gibi geniş toplumsal destek zemini üzerinde yükselmelidir. Bu süreçte öğrencilerin uyum sürecinde önemli gördüğümüz etkinlikleri şöyle sıralayabiliriz:

Okul Düzeyinde Yapılabilecekler

- Öğrencinin akademik ve sosyal gelişimini takip amaçlı toplantılar düzenlenmelidir. Zorbalığı ve ırkçılığı önleyici çalışmalar yapılmalıdır. Çocuk haklarını, barışı, sosyal adaleti öğretici etkinlikler ve aktiviteler düzenlenmelidir. Ailelerin de katılım gösterebileceği göçmen, mülteci ve Türk gruplarını içeren kültürel aktiviteler düzenlenmelidir.

- Türk ve mülteci öğrenciler ile başka kültürler, dinler, tarihler ve yaşantılar üzerine okumalar yapılmalıdır. Seçilecek kitaplar doğrultusunda sınıf içerisinde farklılıklara dair tartışmalar yürütülmelidir. Farkındalık ve duyarlılık eğitimiyle, nefret söylemi geliştiren anlayışa karşın daha benimseyici ve kucaklayıcı bir bakış açısı geliştirilmelidir. Savaşta etkilenen çocuklar için güvenli alanlar oluşturulmalıdır. Sınıf etkinlikleri daha çok sinema günleri, tiyatro faaliyetleri, yöresel yemekleri buluşturma, kültür gezileri, şiir dinletileri gibi öğrencilerin travmatik anılarını iyileştirecek pozitif etkinlikleri içermelidir. Sınıftaki Türk öğrencilerin diğer mülteci ve göçmen öğrencilerle iletişimi sağlanmalıdır. Anadili farklı olan öğrencilere yönelik gönüllü akran koçluğu, türkçe dil kursu gibi ek çalışmalar yapılmalıdır

- Türk ve mülteci öğrencilerin sağlıklı uyum süreci için sosyal aktivite alanları oluşturulmalı ve duygusal açıdan travma yaşayan mülteci öğrencilere yönelik iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

- Ebeveynlere, kendi sorunlarıyla beraber çocuklarındaki sorunlarla da baş edebilmeleri için destek verilerek, eğitimler düzenlenmelidir. Durumdan etkilenen ergenlerin ve gençlerin, barış inşa girişimlerinde pozitif roller almaları sağlanmalıdır. Mülteci öğrencilere ve ailelerine yönelik devlet uygulamaları ve STK çalışmaları hakkında bilinçlendirme seminerleri yapılmalıdır.

- Bir arada yaşama ve farklı kültürlerle saygı temasını önemseyen; somut, yaygınlaştırılabilen ve uygulanabilen müfredat inşası gereklidir.

- Okullarda yeni gelenlerin uyumuna yönelik çok kültürlülüğü görünür kılmak ve farklı kültürlerin birbirlerini tanımalarını sağlamak (sergiler, özel günler vs gibi düzenlemeler yapmak), kültürlerin ortak olumlu yönlerine dikkat çekmek (paylaşmak, yaşlılara saygı, ailenin önemi gibi ortak değerlerin vurgulanması, aşure geleneği, ortak efsaneler/destanlar, ortak kahramanlar, bayramlar gibi olası ortaklıkların değerlendirilmesi vb.);

- Türkçe hazırlık sınıfı ve anadilde ek ders gibi uygulamalarla göçmenlerin/mültecilerin hem ana dillerinde hem de Türkçe dilinde yeterliliklerinin sağlanması, bu kapsamda yaz döneminde devlet okullarının-öğretmenlerin ilgili uluslararası fonlar tarafında desteklenmesiyle- yaz okulu olarak kullanılması;

- Öğretmenlerin farklı kültürden öğrencilerle bir arada olma, travma yaşamış mülteci öğrencilere nasıl davranılacağı, çeşitli alanlarda desteğe ihtiyacı olan öğrencilerle baş edebilme gibi alanlarda yeterliliklerinin geliştirilmesi;

Okul Aile İlişkisinin Desteklenmesi

- Mülteci öğrenciler için güven temelli bir ortam oluşturulmalıdır. Bu güvenli ortamda öğrenciler kendilerini rahatça ifade edebilmelidir. Mülteci öğrenciler, savaş ve çatışma durumu sonrasında oluşan travmaları iletişim

sürecinin başlamasıyla daha hızlı aşmaktadır. Duygu ve düşünce paylaşımları sayesinde anlaşıldığını hisseden mülteci öğrenciler kendilerini daha iyi hissederek buldukları ortama daha çabuk uyum sağlayacaklardır.

- Çalışmalara dahil olan gönüllü Türk öğrenciler ve mülteci öğrencilerin ebeveynlerine yönelik tanışma toplantıları düzenlenerek güven ilişkisi oluşturulur. Bu sayede hem veliler hem de öğrenciler birbirlerini daha yakından tanıyarak sosyal ve kültürel bağlarını kuvvetlendirir. Bu durum çalışmaların akışı açısından oldukça önemlidir. Çünkü ailelerin tutum ve davranışları sosyal uyum sürecini büyük oranda etkilemektedir.

- Suriyeli ailelerin okulla ilişkilerinin çok zayıf olduğu fark edilmiştir. Suriyeli ailelerle öğretmen ya da idareciler arasındaki ilişki özellikle dil engeli nedeniyle oldukça sınırlı kurulabilmektedir. Dolayısıyla Suriyeli ailelerin Türkçe öğrenmesi de bu bağlamda önem kazanmaktadır. Çünkü ailenin öğretmeniyle iletişim kurabiliyor oluşu öğrencinin sınıf içinde kabulünü kolaylaştırmaktadır. Görüştüğümüz okullardan birinde Suriyeli öğrencilerin annelerinin Sığınmacılar ve Mültecilerle Dayanışma Derneği'nde (SGDD) Türkçe eğitimi aldığını; bu durumun çocukların okul içindeki uyumunu ve okuldan memnuniyetini artırdığı gözlemlenmiştir. Okul aile ilişkisini güçlendirecek önlemler arasında her hafta belirli saatlerde okul içinde görev yapacak bir tercüman bulunması da etkili olabilir.

- Bu noktada, medyaya büyük bir rol düşmektedir. Mülteci çocuklara zarar verebilecek ve damgalanmasına neden olabilecek yayınlardan ve söylemlerden kaçınılması gerekmektedir. Özellikle şiddet ya da başka bir travma yaşayan çocukların görüntüleri ve kişisel bilgilerinin paylaşılmasında daha özenli davranılmalı, her zaman “çocuğun yüksek yararı” gözetilmelidir.

Kaynakça

- Aydın, H. & Kaya, Y. (2017). “ The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: a qualitative case study”, *Intercultural Education*, 28(5), 456-473. DOI:10.1080/14675986.2017.1336373
- Bacanlı, H. (2017), “Göç ve Çocuk Benliği: Araftakiler” Uluslararası Göç Ve Çocuklar, Ed: Süleymanov, A., Sönmez, P., Demirbaş, F.Ü, Akbaba, S.M. Transnational Press London
- Candappa, M. ve Egharevba, I. (2000), “Extraordinary Childhods: The Social Lives of Refugee Children 5-16” Research Briefing, Number 5, Economic and Social Research Council
- Ceyhan, M. A. Ve Koçbaş, D. (2011). “Göç ve çok dillilik bağlamında okullarda okuryazarlık edinimi” LAS Projesi Türkiye Raporu, İstanbul. 06.03.2017 tarihinde https://www.uni-potsdam.de/fileadmin01/projects/daf/LAS_AvanCevhan_Ko%C3%A7bas.pdf adresinden erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sage publication, USA
- Creswell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. L., & Hanson, W. E. (2003). *Advanced mixed methods research designs*. In Tashakkori & Teddlie (Eds), *Handbook of mixed methods in social and behavioral research*, 209-240
- Doğan, İ. (2017), “Suriyeli Çocuk Sığınmacıların Türkiye’deki Sosyalleşme ve Entegrasyon Sorunları,” Uluslararası Göç Ve Çocuklar, Ed: Süleymanov, A. Sönmez, P., Demirbaş, F., Akbaba, M. S Transnational Press London
- Duncan, J. ve Amtson, L. (2004). *Children in crisis: Good practices in evaluating psychosocial programming*. Erişim tarihi: 25.01.2017
- Emin, M.N. (2018 a), “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi”, *Kriter Dergisi*, Eylül 2018 / Yıl 3, Sayı 27, <https://kriterdergi.com/dosya-egitim/turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi>
- Emin, M. N. (2016). “Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları”, *SETA*,153, <https://www.setav.org/turkiyenin-suriyeli-cocuklari-ve-egitim-meselesi/> Son erişim: 10.12.2018
- Force, R. T. T. (2005). *Mental Health Interventions for Refugee Children in Resettlement*. White Paper II National Child Traumatic Stress Network. Erişim Tarihi: 20.02.2017, http://www.nctsn.org/nctsn_assets/pdfs/materials_for_applicants/MH_Interventions_for_Refugee_Children.pdf Erişim: 10.12.2018

- Gibson, R. L. ve Mitchell, M. H. (2016). Psikolojik danışma ve rehberlik (S. Doğan (Ed.), D. Y. Kağnıcı, S. Koydemir ve Ö. Özü Cengiz, Çev., Orijinal çalışma basım tarihi, 2011) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gümüştən, D. (2017), "Mülteci Çocukların Eğitimi ve Uyumlarına Yönelik Yapılan Müdahale Programları Üzerine Bir Derleme", *Nesne Psikoloji Dergisi* (NPD), Cilt 5, Sayı 10, Volume 5, Issue 10
- Hodes, M. (2000). "Psychologically distressed refugee children in the United Kingdom." *Child Psychology & Psychiatry Review*, 5(2), 57-68.
- International Organization For Migration. (2017). Erişim: <http://doe.iom.int/docs/Flows%20Compilation%202015%20Overview.pdf>. Son erişim tarihi: 29.01.2018.
- Kağnıcı, Dilek Y. (2017), Suriyeli Mülteci Çocukların Kültürel Uyum Sürecinde Okul Psikolojik Danışmanlarına Düşen Rol ve Sorumluluklar, *Elementary Education Online*, 16(4): 1768-1776
- Karasar, N. (1995). Bilimsel araştırma yöntemi. 7. Basım. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kardeş, S. ve Akman, B. (2018) "Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri", *İlköğretim Online*, 17 (3), s.1224-1237
- Kopala, M., Esquivel, G. ve Baptiste, L. (1994). "Counseling approaches for immigrant children: facilitating the acculturative process." *The School Counselor*, 41, 352-359.
- MEB. (2014). Yabancılara yönelik eğitim-öğretim hizmetleri. https://denizli.meb.gov.tr/meb_ivs_dosyalar/2014_09/24023256_2014_21savlgeneolge.pdf
- Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). "Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri." *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 11, 72-83.
- Oikonomidoy, E. 2010. Zooming into the school narratives of refugee students. *Multicultural Perspectives*, 12(2), 74-80. doi:10.1080/15210960.2010.481186.
- Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö., (2016). "Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri." *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.
- Pottie, K. Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *Canadian Medical Association Journal*, 183(12), 959-967
- Phinney, J. S., & Ong, A. D. (2007). "Ethnic identity development in immigrant families". C. Suarez-Orozco, K. D.-D. Jennifer E. Lansford, & M. H.

- Bornstein (Dü) içinde, *Immigrant Families in Contemporary Society* (s. 51-68). New York: The Guilford Press.
- Rousseau, C. ve Guzder, J. (2008). School-based prevention programs for refugee children. *Child Adolesce Psychiatric Clinics of North America*, 17, 533-549.)
- Rousseau, C., Singh, A., Lacroix, L., Measham, T. ve Jellinek, M. S. (2004). "Creative expression workshops for immigrant and refugee children." *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 43(2), 235-238.
- Seydi, A. R., (2014). "Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar". *SDÜ Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Sirkeci, İ., (2017) "İnsani Güvenlik Ekseninde Çocuklar ve Göç", , Ed: Süleymanov, A., Sönmez, P., Demirbaş, F.Ü, Akbaba, S.M. Transnational Press London
- Süleymanov, A., (2018). "Suriyeli Mültecilerin Yaşam Deneyimleri ve Yerel Halkın Algısı: Sultanbeyli Örneği", I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri, Ed. Ertuğrul, A., Uludağ, M,E,, Düzce Üniversitesi Yayınları ; No.5. Kongreler; 1, ss.521-527
- Tarhan, N., (2017), "Psikososyal Travma Olarak Göçler", *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl:106, Sayı:361
- Taylor, S. ve Sidhu, R. K. (2012). "Supporting refugee students in schools: What constitutes inclusive education?" *International Journal of Inclusive Education*, 16(1), 39-56.
- Tepe, Ş., Çulhacık, g. D., Durat, g. Ve Eker, F. (2018). "Göçün sessiz kayıpları: çocuk intiharları", *Route Educational and Social Science Journal*, Volume 5(14), December 2018 ss. 772-778
- Tolfree, D. (1996). *Restoring playfulness-different approaches to assisting children who are psychologically affected by war or displacement*. Stockholm: Falun Radda Barnen
- Trueba, Enrique; Garza, Encarnacion; Reyes, Pedro, (2004), *Resiliency and Success: Migrant Children in the US*, Paradigm Publishers, Colorado.
- Yohani, S. (2013). Educational cultural brokers and the school adaptation of refugee children and families: Challenges and opportunities. *International Migration & Integration*, 14, 61-79, DOI 10.1007/s12134-011-0229-x
- Yurtman, A.G. (2018), "Suriyeli Çocuk Mültecğlerin Karşı Karşıya Buldukları Risk Alanları", I. Uluslararası Göç ve Mülteci Kongresi Bildirileri, Ed. Ertuğrul, A., Uludağ, M,E,, Düzce Üniversitesi Yayınları ; No.5. Kongreler; 1, ss.285-299

- Qin, D. B. (2008). Doing well vs. feeling well: Understanding family dynamics and the psychological adjustment of Chinese immigrant adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(1), 22-35
- Wagner, T. M. (2013). *Supporting refugee children in Pennsylvania public schools* (Unpublished Doctoral dissertation), University of Pittsburgh, USA.

Göçlerin İnsanlığa Olan Felsefi-Kültürel-Bilimsel Katkıları ve Etik Sorunlar**Doç. Dr. Ahmet DAĞ¹****Özet**

Kadim inanç ve düşüncelerde göç, önemli bir mevzudur. Dini bir anlatım olarak Adem ve Havva'nın cennetten yeryüzüne olan göç, mitolojik bir anlatım olarak Hellas'tan gelen Argonautlar'ın Anadolu, Karadeniz ve Ege'ye doğru yaptıkları göç, yine Gali Tigin'in ölümünden sonra Türkler'in yurtlarını bırakarak yaptıkları göç dini ve mitolojik anlatımların göçüdür. Göçler, büyük medeniyet ve devletlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda İskender'in işgalle birlikte yürüyen göç hareketi Helen Medeniyetini ve Makedonya Krallığını doğurmuştur. Kavimler göçü, hususiyetle Avrupa'nın siyasi, idari ve kültürel yapısını tamamen değiştirmiş yeni krallıkların, yeni yaşam ve kültürlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarık bin Ziyad'ın fethiyle birlikte yürüyen Maşırık'tan İber yarımadasına yapılan göç, Endülüs medeniyeti ve devletini ortaya çıkarmıştır. Yine Kafkaslardan Anadolu'ya olan göç, Türk boylarının Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerini ve devletlerini kurmalarını sağlamıştır. 17. yüzyıl başlarında ağırlıklı olarak Püritenlerin yapmış olduğu göç, yeni bir uygarlık türü olan ABD gerçeğini doğurmuştur.

Kitlelerin göçü kadar önemli etkiler meydana getiren bireylerin göçleri de olmuştur. Pavlus'un Kudüs'ten çıkarak önce Doğu Ürdün sonrasında Antakya, Kıbrıs, Antalya, Isparta ve Karaman gibi Anadolu topraklarına göçü Hıristiyanlığın büyümesine ve Avrupa'nın yeni bir karakter kazanmasına, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçü İslam'ın yayılmasına ve İslam Medeniyetinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. İstanbul'dan İtalya'ya göç etmiş olan Plethon gibi bilim adamlarının Rönesans'a katkısı, 2. Dünya öncesi Avrupa'ya göç etmiş olan Viyana ve Frankfurt Okulu düşünür ve filozofları, yine Atomun mucidi Einstein'dan Apple'ın kurucusu Steve Jobs ve Google, Facebook ve Youtube kurucuları göçmendir. 2016'da yapılan araştırmalar, ABD'de olan ciddi bilimsel araştırmaların %35'inin göçmenler tarafından yapıldığını göstermektedir. Göç; insanlığın felsefi, kültürel ve bilimsel olarak gelişmesini sağlayan en önemli etkenlerdendir. Bu tebliğde "sorun" ve "bela" olarak görünen bir olgu olan göçün ve onun öznelere olan mültecilerin insanlığa olan felsefi, kültürel ve bilimsel katkılarına ve göçün etik sorunlarına değinilecektir.

Anahtar Kavramlar: Göç, Felsefe, Bilim, Medeniyet, Etik**Philosophical-Cultural-Scientific Contributions of Migration and its Ethical Problems to the People****Abstract**

¹ Kırklareli Üniversitesi

Migration is an important issue on archaic beliefs and thoughts. From the point of Theological point of view, migration is characterized as Adam and Eve's moving out of Paradise to the earth. Migration is, from a mythical point of view, Argonauts' migration from Hellas to the Anatolia, The Black Sea and Aegean. Furthermore; migration is the theological and mythical narration of Turks' leaving their home upon Gali Tigin's death. The great countries and the civilizations are the result of migration. In this context, numerous people's migrating soon after Alexander The Great's conquests caused to build Hellenistic Civilization and Macedonian Kingdom. Gothic Migration particularly changed Europe's political, administrative and cultural structure and led to create new kingdoms, new lives and new cultures. Abundant migrants in the Iberian Peninsula after the conquests of Tarık ibn Ziyad caused to build Andalusia Civilization. Similarly; the mass migrations from Caucasians to Anatolia resulted in Turkic tribes' building Seljuk and Ottoman State. In the beginning of the 17th century, the fact that Puritans constantly migrated led to build the new civilization called the United States of America.

Individual migration had significant influences like mass migration. After Paul the Apostle went straight to Jerusalem, he migrated to East Jordan, Antakya, Cyprus, Antalya, Isparta and Karaman like Anatolian territories, so he paved the way for expanding Christianity and gave new meaning to Europe. The prophet Muhammad migrated from Mecca to Medina, so he spreaded Islam and revealed Islamic Civilization. The scholars like Plethon, who fled from Istanbul to Italy and contributed to Renaissance, the thinkers and philosophers of the Frankfurt and Vienna School, migrating to Europe before World War II, Einstein, the inventor of atomic bomb, Steve Jobs, the founder of Apple and the founders of Google, Facebook and Yahoo, were all migrants. The studies made in the USA in 2016 show that % 35 of the important scientific researches were done by the migrants. Migration is one of the most important factor which improves humanity philosophically, culturally and scientifically. In this regard, migration which is a phenomenon seen as a calamity and a problem and as its actors, migrants are supposed to make philosophical, cultural and scientific contributions to humanity will be touched on.

Keywords: Migration, Philosophy, Science, Civilization, Ethics

Giriş

İnsan; daima yükselmek, olgunlaşmak, reşid olmak ve kemale yönelmekle kendi anlamını ve değerini tahakkuk ettirebildiği için seyir varlığıdır. Bu varlık, bir yönelim içinde ve oluş halindedir. Göç ile insanlık arasında bu yüzden sıkı bir ilişki vardır. İnsanî tekâmül ve reşid olma çabasının bir yansıması olan göç bu anlamıyla bir medinet'ül-fazıla özlemidir. Karanlıktan aydınlığa,

zulmetten nura kavuşma niyeti ve iradesidir (Bayraktar, 2018). Kadim inanç ve düşüncelerde göç, önemli bir mevzudur. Dini bir anlatım olarak Adem ve Havva'nın cennetten yeryüzüne olan göçü, mitolojik bir anlatım olarak Hellas'tan gelen Argonautlar'ın Anadolu, Karadeniz ve Ege'ye doğru yaptıkları göç, yine Gali Tigin'in ölümünden sonra Türkler'in yurtlarını bırakarak yaptıkları göç, dinî, mili ve mitolojik anlatımların göçüdür.

İnsanlar her zaman göç etmişlerdir. Palaolitik insanlar halihazırda Antarktika dışında dünyanın her büyük bölgesine ulaşılar. Göç, bir bölge ve diğer arasındaki önemli farklılıklar tarafından üretilmiştir (Diagne, 2017). İnsanlığın doğal bir eğilimi olarak insan topluluklarının göçü, yaklaşık 75 milyon önce Afrika'dan Euro-Asya'da hareket etmesi ile "homo erectus" olarak başlamıştır. Göç, ihtiyaçlar (güvenlik, yiyecek, barınma ve üretme) üzerine temellenmiştir. Hayatta kalma güdüsü doğal olduğu gibi göç de doğaldır. Hayatta kalma ile ilgili mevcut göçler, insanların gruplarının savaştan zarar gören toplumlardan kaçtığı ya da insanların acımasız liderlerin baskıdan sığınma talep ettikleri zaman ortaya çıkar (Rominger, 2017)

a. Göçün Uygarlığa ve İnsanlığa Katkıları

Göçler, büyük medeniyet ve devletlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda İskender'in işgalle birlikte yürüyen göç hareketi, Helen Medeniyetini ve Makedonya Krallığını doğurmuştur. Kavimler göçü, hususiyetle Avrupa'nın siyasi, idari ve kültürel yapısını tamamen değiştirmiş yeni krallıkların, yeni yaşam ve kültürlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Tarık bin Ziyad'ın fethiyle birlikte yürüyen Maşrik'tan İber yarımadasına yapılan göç, Endülüs medeniyeti ve devletini ortaya çıkarmıştır. Yine Kafkaslardan Anadolu'ya yapılan göç, Türk boylarının Selçuklu ve Osmanlı devlet ve medeniyetlerini kurmalarını sağlamıştır. 17. yüzyıl başlarında ağırlıklı olarak Püritenlerin yapmış olduğu göç ise yeni bir uygarlık türü ve modeli olan ABD gerçeğini doğurmuştur.

20. yüzyılda I. ve 2. Dünya Savaşları, Cezayir, Irak ve Afganistan işgalleri ve Bosna ve Körfez Savaşları sonrasında göçler meydana gelmiştir. Göçler 20. yüzyılın gerçeği haline gelmiştir. Libya, Suriye, Yemen ve Burma'da meydana gelen iç savaşlar, hem başka ülkelere göçü hem de iç göçü doğurmuştur. İnsanlıkla birlikte başlayan göç, 20. yüzyılda ulaşım araçlarının farklılaşmasıyla daha çok artmıştır. Daha da artarak 21. yüzyılın da önemli bir gerçeği olmaya devam edecek görünüyor.

Kitlelerin göçü kadar önemli etkiler meydana getiren bireylerin göçleri de olmuştur. Pavlus'un Kudüs'ten çıkarak önce Doğu Ürdün sonrasında Antakya, Kıbrıs, Antalya, Isparta ve Karaman gibi Anadolu topraklarına göçü Hıristiyanlığın büyümesine ve Avrupa'nın yeni bir karakter kazanmasına, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göçü ise İslam'ın yayılmasına ve İslam Medeniyetinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Atina'da önceleri neredeyse Atinalı olan filozof

olmamış başta göçmen filozoflar olan sofistler (Pythagoras vb.) ve diğerleri (Herakleitus ve Xenophanes vb.) felsefeyi inşa etmişlerdir. Sonraları Platon, Aristoteles ve Plotinos gibi filozoflar da göç tecrübesini yaşamışlardır.

İstanbul'dan İtalya'ya göç etmiş olan Plethon gibi bilim adamlarının Rönesans'a katkısı, 2. Dünya Savaşı öncesi Avrupa'ya göç etmiş olan Viyana ve Frankfurt Okulu düşünür ve filozofları, yine Nazizm'den kaçan bir mülteci olanlar atomun mucidi Einstein ve Popper'ın bilimsel düşünceye katkılarında göçmenlik tarihinin etkisi vardır. L. Wittgenstein, K. Marx, T. Adorno, M. Horkheimer, K. Gödel ve R. Carnap vs. birçok kişi modern dönemlerin göçmen filozofları olmuştur.

Göç, yalnızca Avrupa'nın fikri oluşumunu değil yeni uygarlık türü olan Amerika Birleşik Devletleri'nin fikri yapısını da oluşturmuştur. Nitekim New York'un akli ile Avrupa zihniyle benzerliğin nedeni, Avrupalı fikirlerin ana giriş noktası olan bu şehrin Avrupalı göçmenlerin ilk varış yeri olmasıdır. W. Barret'in ifade ettiği gibi Newyork, gerçek Amerikan şehri değildir, bu kıyılarda Avrupa'nın son karakoludur ve entelektüel hayat bakımından Amerikan alışkanlıklarıyla uyumsuz (Wheatland, 2009: 98-99). Fikri kökenleri itibariyle Avrupalı olan fakat yapısı itibariyle farklı bir batılı kültür olan ABD, Anglo-Sakson bir karakter taşımaktadır ve İngilizlerin ileri karakolu olarak görev yapmaktadır. Bu ileri karakolun inşasında göç olgusunun önemli yeri vardır.

1930'ların başlarında, "entelektüel göç" başladığı zaman, birçok Amerikalı sosyal bilimci, geniş çaplı sosyal araştırmalarla geniş bir deneyim kazanmış ve disiplinlerini doğa bilimleri üzerinde daha yakından modellemek için çaba sarf etmişlerdir (Wheatland, 2009: 198). Göç, hem Avrupa'yı hem de Amerika Birleşik Devletlerini şekillendirmesine rağmen iki yapıyı da birbirinden ayırmış ve farklılaştırmıştır. Entelektüel göç, yeni duvarların yükselmesine ve Avrupa ile Amerika arasındaki kadim bölünmenin güçlenmesini de sağlamıştır (Wheatland, 2009: xvi). Bu farklılaşmanın örneği olarak Alman Bauhaus Mimarlık Okulu ile Şikago Sanat ve Endüstri Derneği arasındaki farklılığa değinilebilir. Macar sanatçı L. Moholy Nagy 1921'de Macaristan'dan ayrıldı ve Bauhaus'da eğitim almıştır. 1937'de Birleşik Devletlere ailesiyle gitmiş Bauhaus'a benzer yeni bir okul olan Şikago Sanat ve Endüstri Derneğine üye olup mimariye katkıda bulunmuştur. Her iki okulda ortaya koyduğu mimari örnekler farklıdır. Fakat her iki mimarinin uygulama örnekleri birbirinden farklıdır.

1933'lerin başında akademik dünyada binlerce Yahudi, "Aryan olmayan" ve Nazi rejimin siyasal karşıtları mevcut konumlarını terk ettiler. Bunlar daha sonra İngiltere'de bilinen adıyla "Toplum İçin Bilim ve Öğrenimi Koruma" akademik topluluk teşkilatını teşekkül ettiler. Bu teşkilatın amacı göçmen araştırmacılar için Britanya'da kalıcı veya geçici bir konum sağlamaktı. Bu bilim

adamlarının çoğu Oxford, Cambridge, Londra ve İskoçya'daki üniversitelerde istihdam edildi (The Positive, 1955: 65-66).

Avrupa'dan gelen felsefecilerin çoğu, felsefî akımları ve düşünce okulları temsil ediyorlardı. Amerikan felsefesinde mantıksal pozitivizm veya mantıksal deneyciler grubu olmuştur. Frankfurt ve Viyana okulları, göç eden filozofların oluşturduğu okullardandı. Mantıksal pozitivizm, Viyana'dan Berlin, Prag'a ve diğer Avrupa şehirlerine yayılmıştır. Birleşik Devletlere göç eden G. Bergmann, R. Carnap, H. Feigl, P. Frank, C. Hemperl, H. Reichenbach, Richard von Mises, K. Gödel ve K. Menger felsefeciler ve matematikçiler Viyana Okulu'nun üyeleridir. 1950'lilerde Thomas Mann, U. Middeledorf, T. Adorno, M. Horkheimer, E. Fraenkel ve H. Rothfels gibi kişiler ülkelerinden başka ülkelere göç etmişlerdir (Fermi, 1968: 389).

Hitler'in politikalarından dolayı kaçan bazı Alman araştırmacılar da 1933'de Türkiye'de reform edilen üniversite olan İstanbul Üniversitesi'ne davet edildiler. 1935'te ise kurulan Ankara Hukuk Fakültesi, birçok Alman hocayı kabul etmiştir. Yüzün üzerinde akademik konumda olan hoca istihdam edilmiştir. Bu kişilerden biri olan Türk müziğinin yeniden örgütlenmesini sağlayan bestekar Paul Hindemith, Türk Devlet Opera ve Drama Okulu'nu kurmuştur. 6 yıl Türkiye'de kaldıktan sonra Amerika'da kalıp Almanya'ya dönmüştür (Fermi, 1958: 66-67).

Göçmen bilim adamlarının bir kısmı ise 1933 ile 1955 yılları arasında Türkiye'de İstanbul Üniversitesinde istihdam olundu. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde P. Schwartz, S. Oberndorfer, H. Winterstein J. Hirsch, H. Braun, K. Hellmann, M. Sgalitzer, Alfred Kantorowicz, Edebiyat Fakültesinde H. Reichenbach, E. von Aster, Walter Kranz, K. Bittel, H. Th. Bossert, L. Spitzer E. Auerbach, H. Brinkman, H. Ritter, C. Bosch K. Süsseim ve W. Peters gibi bilim adamları vazife yapmışlar ve Türk bilim akademisine katkıda bulunmuşlardır. Kimya alanında Fritz Arndt ve Friedrich Breusch, Tıp alanında Erich Frank' Felix Hauowitz, Rudolf Nissen, Werner Lipschitz, Siegfried Oberndorfer, Philipp Schwartz ve Hans Winterstein, Zooloji alanında Curt Kosswig, Botanik alanında Leo Brauner ve Alfred Heilbronn, Astronomi alanında Wolfgang Gleissberg ve Erwin Finlay Freundlich, Felsefe alanında Ernst von Aster ve Hans Reichenbach, Sosyoloji alanında Gerhard Kessler, Pedagoji alanında Wilhelm Peters, İktisat alanında Fritz Neumark, Alfred Isaac ve Alexander Rüstow, Hukuk alanında Ernst Hirsch ve Andreas Schwarz, Filoloji alanında Leo Spitzer gibi profesörlerin yetiştirdiği çok sayıdaki Türk bilim adamı üniversitelerimizde çalışmıştır (Namal, 2012: 17).

Göçmen olarak ülkemizde çeşitli üniversitelerde görev yapan akademisyenler Türkiye'de ki bilim ve düşünce alanında yapılan çalışmalara ciddi katkılar yapmışlar. Yalnızca ders vermekle kalmamışlar birçok yayın üretmişler ve öğrenci yetiştirmişlerdir. Avrupa ve Amerika'da meydana gelen canlılık kadar

olmasa da ülkemizde de ciddi oranda bilimsel ve kültürel canlılık meydana gelmiştir. Göçmen olarak ülkemize gelen İstanbul Üniversitesi'nde görev yapan Hellmut Ritter öğrenciliğini yapan Fuat Sezgin meydana getirilen bu bilimsel canlılığın somut örneğidir.

Göç'ün Anlaşılmasında ve Dinamizm Kazanmasında Felsefenin Önemi ve Etik Sorunlar

Göç, çağlar boyunca insanların diğer mekanlara yerleşmek için coğrafi hareketlilik ve yoğun olarak tarihçiler ve sosyal bilimciler tarafından analiz edilmiştir. Fakat bu konuda yurt dışındaki felsefecilerin çok az düşünce ve yazınları varken ülkemizde neredeyse hiç düşünce ve yazın olmamıştır denilebilir. Tarihsel olarak ahlak ve siyaset felsefecileri, siyasal göçü göç etiği bağlamında tartışmamışlardır. Yalnızca 30 yıldır teorisyenler, göç konusunu tartışmaktalar fakat hala kuşatıcı ve sistematik bir değerlendirme olduğu söylenemez. Bunun ilk nedeni; II. Dünya Savaşı'ndan sonra baskın olan politik düşünce, ideal koşullar altında adaletin genel ilkelerini bulmakla meşgul olmaları ikinci nedeni ise, göçün kök ve ara nedenler gibi birçok evreni ve karmaşıklığı içermesidir (Bader, 2005: 331).

Göç konusu; coğrafya, tarih, iktisat, hukuk, psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve paleontoloji gibi birçok bilim alanının üzerinde yoğunlaşması gereken çok unsurlu bir konudur. Var olanların mahiyetini anlamak ve insanî olan her şeyle ilgilenmek gibi bir içeriğe sahip olan felsefe, göçü; insan, coğrafya ve toplum bağlamında yorumlayabilecek en önemli ilimdir. Felsefe ve göç arasındaki bağ, öncelikle göçün toplumu zenginleştirecek şekilde felsefi düşünceyi nasıl şekillendirdiğidir. Şimdiye kadar göç konusunda çok faydalı olmamış olan felsefe, mültecinin ne anlama geldiğini ahlaki olarak belirlemede önemli bir rol oynayabilir. Bazı filozoflar, aşırı yoksul ve yurtsuz olan mülteciler konusuna açıklık gösterebilir. Mülteci akınının koşulları ve nedenleri üzerinde yapısal analizi yapan eleştirel bir politik felsefeye ihtiyacımız var (Sager, 2016: 8).

Göçün meydana getirdiği ve getireceği etik, hukuki ve içtimai sorunların tespitinde ve çözümünde felsefenin edineceği işlev görmezden gelinemez. Açık düşünce disiplini olarak kavramları ve mantıksal sonuçları birleştiren felsefe, göçmen politikasının etik değerlendirmesine ve açıklamaya yardımcı olabilir (Rümelin, 2016). 20. yüzyılda göçler insanlığın krizi olduğu gibi 21. yüzyılda da - Suriye, Arakan, Afganistan ve Irak'taki istikrarsızlıklardan kaynaklanan göçler örneğinde olduğu gibi- göçün insanlık için büyük bir kriz olacağı büyük ihtimaldir.

Hem insanlık fikri hem de mülteci krizi yaşanmaktadır. Derrida ve Heidegger'in krizden çıkarma yetisi gördüğü felsefe, bu krizlerin neliğini düşünmede ve aşmada yardımcı olabilir. Sokrates, "Kriton" adlı metinde öğrencilerin başka bir ülkeye "iltica" teklifini orada etik, hukuki ve içtimai sorunlar oluşturacağı gerekçesiyle reddeder. "Kriton" adlı eserden bile hareketle

göçün hem göç edenin hem de göç edilen toplumlarda meydana getireceği sorunlar felsefi zeminde tartışılabilir.

Kant'tan Walzer'e kadar filozoflar; hareket özgürlüğünü, devlet müeyyidesi ve aidiyetini tartışmışlardır. Yüzyıllardır hareket özgürlüğü ve sorunları tartışmalarına rağmen devlet baskısı, aidiyet, entegrasyon, iklim değişikliği, etik ve küresel kapitalizm krizi bağlamında göç meselesini tartışmamışlardır. Michael Walzer, yurttaşların yurttaş olmayanların ve yabancıların üzerindeki tahakkümünün muhtemelen insanlık tarihindeki en barbar despotluk biçimi olarak karşımıza çıktığını ifade etmektedir. Göçmenlere ve mültecilere karşı artan düşmanlık dalgasını engellemenin bir yolunun entegrasyon, kimlik ve toplum uyumunun önemine ilişkin komünist taleplere daha fazla dikkat etmek olduğunu savunan Walzer, çağdaş pratik felsefede sağır edici sessizliği kıran ilk kişi oldu. O zamandan bu yana Batı düşüncesinde yeni ortaya çıkan göç etiğine dair artan bir yayın akışı vardır. Göç bağlamında farklı teorik gelenekleri veya paradigmaları ayırt etmek için birçok girişimde bulunulmuştur (Bader, 2005: 335).

Alman Philosophie Magazin Dergisi, 2016 yılı Şubat ayında 27 felsefeciyi yaşanan mülteci krizini konusunda konuşturmuştur. Nitekim hususiyetle Almanya'da sınırların açılması ve insanlığı amaç olarak gören Kant bağlamında yalnızca 2016 yılında 1 milyon göç alan Merkel yönetiminin mevcut durumuna felsefi temel oluşturma gayesi vardır. Bu bağlamda Alman filozofisinin bir kısmı mülteci krizi ile ilgili sorulara cevap verip sorunları anlama çabası içinde ve yönetime göçün anlaşılmasında ve sorunlarının ortadan kaldırılmasında yardım etme amacındadır.

Ülkemizde ise felsefecilerin böyle bir amacının olduğunu söyleyemez. Her meselede olduğu gibi elini taşın altına sokmayı tercih etmeyen, köşesindeki rehaveti daha anlamlı bulan felsefeciler yığınıyla karşı karşıyayız. Ülke felsefecileri; felsefenin, filozofların hususiyetle Batı düşüncesinin filozofları yazdıkları ve söyledikleri üzerine yorumlama, konuşma ve yazma olduğu zannından ve yanılığısından kurtulmaları gerekir. Felsefeciler, felsefenin krizlere çözüm olabilecek yeteneğinin farkında olarak insanlığın krizi haline gelecek olan göç üzerinde söylem ve yazınların elzem olduğunun farkındalığında olmalıdır.

Göçmenler konusunda gerek sosyal bilimciler ve felsefecilerin gerekse ulusal medyanın tutumuna bakıldığında ilginç bir biçimde politikacıların ve bürokratların bu meselede felsefecilerden ve sosyologlardan daha duyarlı olduğu görülür. Yine bu meselede felsefi düzlemden daha çok "ülkelerine gitsinler", "neden geldiler ki" veya "ülkenin yapısını bozuyorlar" gibi popülist söylemlerden öteye geçmeyen felsefi zeminden çok uzak tartışmalara şahit olunmaktadır. Oysa göç, felsefe ile keşilebilecek bir olgudur. Çünkü göçün ortaya çıkardığı felsefi sorunları (varlık, bilgi ve değere ilişkin sorunlar) konuşmak felsefecilerin işi

olmalıdır. Ayrıca felsefenin tüm tarihi boyunca göçmen filozoflar gerçeğinden, akademinin toplumsalı anlama ve ona hizmet etme vazifesinden hareketle felsefecilerin ve akademisyenlerin göç felsefesi geliştirmek gibi bir sorumluluğu vardır. Mevcut politik tartışmaların ve ulusçu yaklaşımların ötesinde iktisadi, ahlaki, hukuki, ve insan yaşamının değeri ve önemi göz önünde bulundurularak göç olgusunun felsefi bir zeminde tartışılmasına ihtiyaç vardır.

Normatif politik teori veya ahlaki analiz içeren göç, eleştirelilik ve fizibilite koşullarını içermelidir. Eğer göç mevzuunda ahlaki dil, geçerli olanı eleştirmek için bir bakış açısı sağlamazsa tüm anlamını yitirir. Öte yandan ahlaki sorgulama, pratiğe rehberlik edemezse asıl noktasını kaybeder. Bu bağlamda pratik bir olgu olan göç etikten bağımsız ele alınmamalıdır. Kadimin iki hakikati olan göç ve ahlak birlikte ele alınmalıdır. Sosyal ve beşeri bilimlerin zorunlu olarak “ne yapılması gerektiği”ni söyleyememesi durumunda, politika yapıcılarının yapmaması gerekenleri belirlemede daha iyi bir ilham kaynağı olabileceğini öne sürmektedir. Göç politikası, ahlaki ikilemlerle nitelenen ahlaki bağlam oluşturur.

Zoleberg, daha kötüsü bu politikaya hizmet edebilecek bazı temel etik normları ortaya koyarken diğer birçok politikada olduğu gibi göç politikalarının da çoğu zaman en ahlaki gerekliliklere bile yetişemediği uyarısında bulunuyor. Zolberg, serbest dolaşımın, mevcut dünya koşullarına uygun olmasa da, bu idealin, göç politikalarının normatif tartışmalarında hayati bir duruş oluşturduğu için terk edilemeyeceğini savunuyor (Zapato-Barrero, 1161-1162). Ona göre göçmenlere ve mültecilere karşı artan düşmanlık dalgasını engellemenin bir yolu da, entegrasyon, kimlik ve toplum uyumunun önemine ilişkin komünist taleplere daha fazla dikkat etmektir.

Sonuç

Göç; tarihsel olarak adaletsizliğe, baskıya ve eşitsizliğe cevap olarak gerçekleşir. (Zapato-Barrero, 1159). Nitekim Zizek’e göre Avrupa’daki mevcut göçmen krizinin tek nedeni Suriye’deki savaş değil batı askerinin müdahaleleri (Irak, Afganistan ve Libya) ve küresel kapitalizmin toplumsal sonuçları sayılabilir (Rümelin, 2016). Ülke olarak sebebinin biz olmadığımız bir göç olgusunu bizatihi derinlikli ve sorunlu olarak yaşamaktayız. Fakat bu konuda kurumları ve düşünürleriyle hazırlıklı olduğumuzu söyleyemeyiz. Yalnızca dünya nüfusunun %3’ü göçmen olmasına rağmen İngiltere gibi toplumlar hareket halindeki insanların değişen koşullarına cevap vermek için devasa kaynaklar ayırmaktadır. Fakat göçmen almayı tercih etmemektedir. Belki de şimdiye kadar edinmiş olduğu göçmenlerin kendilerine yeterli olduğunu düşünmektedirler. Artık, iş başa düşmüştür. İşlevselliği ve faydası olduğu iddia edilemeyecek Avrupa Birliği Bakanlığı yeni adıyla Avrupa Birliği Başkanlığı yerine Göç Bakanlığı veya Göç Başkanlığı kurulmalıdır. Göç meselesini sadece göçmenlere barınma, sağlık ve

gıda bağlamında bakmayıp göçle ülkemize gelen bilim adamı, düşünür, teknokrat ve zanaatkarların enerjilerinden istifade edecek düzeyde entelektüel düzlemde ele almalıyız.

21. yüzyılın göçmenlerinin en büyük talihsizlikleri insanlığın duygu ötesi edimle sanal-dijital alemde ve maneviyatın gerilediği maddiyatın ehem hale geldiği insanlığın buharlaştığı bir dönemi yaşamalarıdır. İnsanlığın kriz yaşadığı bir dönemde göç krizinin de yaşandığı bir dönem yaşanmaktadır. Bu duruma ilaveten sanal dünyanın fütursuzlukları, medyanın sorumsuz haberciliği ve programcılığı krizi daha da derinleştirmektedir.

Ülke olarak ilk defa kendi soydaşlarımızdan olmayan büyük bir kitlenin göçüne maruz kalmış durumdayız. Suriyeliler, Afganlılar ve Iraklılardan oluşan toplamda 4,5 milyon insanın göç ettiği bir ülke konumundayız. Göç eden bu insanların yeteneklerinden istifade edip bu durumu zaaf durumundan imkan durumuna dönüştürebiliriz. Yalnızca fayda bağlamında değil insani değerler bağlamından da hareket etmeliyiz. Bununla birlikte ev sahibi ülke olarak yeni gelen herkese kalıcı olarak ulaşma amacı içerisinden olunmalıdır. Göç eden her bir bireye saygı duymak ve buna bağlı olarak her birinin kendi amaçlarını gerçekleştirme özgürlüğünü sağlamak esas parametremiz olmalıdır. Kültürel farklılıkların her bir üyenin kendi kendini keşfetmesine verimli bir katkı sağlayacağı bir aktif dayanışma topluluğunun imkanı sağlanabilir.

Hayatımızın içinde çoğulculuktan korkmadan aksine bu durumu dinamizm haline getiren bir toplum olunabilir. Göçü “yük” ve “bela” olma durumu olan zaaf durumundan dinamizm sağlayacak imkan durumuna getirmeye tarihi tecrübemiz müsaade etmektedir. Çünkü göç etmiş bir millet olarak, göç etmiş bir peygamberi olan tarihi tecrübeye sahibiz. Batı’da K. Walzer’den sonra göç felsefesi konusunda yayınlar artarken ülkemizde felsefecilerin göçe dair yazmış oldukları yazı bir elin parmak sayısı kadar bile değildir. Oysa felsefeciler, kültürel dinamiğimizden hareketle göç konusunda yalnızca ülkenin göçü doğru algılamasına değil insanlığın göçü doğru algılamasını sağlayabilirler.

Göç politikasının oluşturulmasında, sorunların tespiti ve çözümü, sosyal adaletin sağlanması, vatandaş ile göçmenler arasında hak ve adaletin tesisi, tutarlı göç politikasının inşa edilmesi ve yürütülmesinde genel olarak sosyal bilimlere özel olarak felsefenin önemli işlevi vardır. Bu bağlamda göç felsefesine ihtiyaç vardır. İnsana sahip olduğu cevheri hatırlatacak, onu açığa çıkaracak ve işleyip mücevher haline getirecek bir etik ve metafizik bilince ihtiyaç vardır. “Sorum” ve “bela” olarak görünen olgu olan göçün onun öznelere olan mültecilerin insanlığa olan felsefi, kültürel ve bilimsel katkıları olduğu bir gerçektir. 2016’da yapılan araştırmalar ABD’de olan ciddi bilimsel araştırmaların %35’inin göçmenler tarafından yapıldığını göstermektedir. Göç; insanlığın felsefi, kültürel ve bilimsel olarak gelişmesini sağlayan en önemli etkenlerdendir.

Nitekim Apple'ın kurucusu Steve Jobs ve Google, Facebook ve Youtube kurucuları göçmendir. Göç; insanlığın felsefi, kültürel ve bilimsel olarak gelişmesini sağlayan en önemli etkenlerdendir. Yaşadığımız büyük göçü zaaftan daha çok imkana dönüştürmeliyiz. Bu bağlamda felsefeye ve felsefecilere büyük vazife düşmektedir. Göçmen filozofların Dünya filozofisine verdiği katkı düşünüldüğünde felsefecilerin göç üzerine düşünceleri ve yazmaları felsefecilerin felsefeye olan borcudur. Göçün oluşturduğu etik sorunları ve mültecilere ahlaki davranışların neliğine dair sorunlar felsefe-etik bağlamında ele alınmalıdır.

Kaynaklar

- Bader, Veit. (2005). The Ethics of Immigration, *Constellations*, C. 12, S. 3, ss. 331-361.
- Bayraktar, Levent. (2018), Göç Felsefesi, https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/vuklemeler/ekitap/Kriz/goc_felsefesi.pdf, (Erişim: 10.10.2018).
- Diagne, S.B. (2017). Philosophy versus Tribalism, <https://en.unesco.org/courier/2017-october-december/philosophy-versus-tribalism>, (Erişim: 05.11.2018).
- Fermi, Laura. The Intellectual Migration From Europe 1930-1941, Chicago: Universty of Chicago Press.
- Namal, Yücel. (2012). Türkiye’de 1933-1950 Yılları Arasında Yükseköğretime Yabancı Bilim Adamlarının Katkıları, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, C. 2, S. 1, ss. 14-19.
- Rümelin, Julian Nida. (2016). Philosophy and Migration, <https://www.deutschland.de/en/topic/politics/philosophy-and-migration>, (Erişim, 22.11.2018).
- Sager, Alex. (2016). The Refugee Crisis & The Responsibility Of Intellectuals, The Critique’s, Eylül-Ekim Sayısı, ss. 1-16.
- Rominger Aurore, (2017). Immigrants: Opportunity for A Renaissance, <http://www.culturehoney.com/immigrants-perhaps-opportunity-for-a-renaissance/>, (Erişim: 11.11.2018).
- The Positive Contribution by Immigrants, (1955). Unesco Sempzoyumu, Paris.
- Zapata-Barrero, Ricard ve Antoine Pecoud. (2012). New Perspectives o the Ethics of International Migration, *American Behavioral Scientist*, C. 56, S. 9. ss. 1159-1164.
- Wheatland, Thomas. (2009). The Frankfurt School in Exile, Minnesota: Universty Of Minnesota Press.

The Necessity of Paradigm Shift in Human Security

PhD. Ali ASKEROV¹

Abstract

This paper argues that a totally new approach to human security needs to be developed in order to address the security problems of the new era successfully. The new problems created by the use of old institutions such as war, which has different forms, can't be addressed effectively through the application of the old methods provided by the state and international or regional organizations. Here, the case of the Syrian refugees in Turkey, as one of the best examples of similar crises, will be used to display how enormous the problem is and why it is important to make new policies to prevent new human crises from emerging. This paper argues that the world politics is still state-centric and it needs to be shifted to a new stage with the focus on human security which entails the preeminence of human beings.

Keywords

Refugees, Turkey, Middle East, Security, International System, New Thinking

Introduction

Human security has both national and international aspects of security that gives superiority to human beings and their complex social and economic interactions. Human security entails the shift from traditional state security to the security of people, or individuals, as its ultimate goal is to protect them against traditional and nontraditional threats such as war, terror, diseases, hunger, abuses, and discrimination, among others. The multiple refugee crises in our times have shown that it is necessary to move the security agenda beyond state security. This does not mean that state security has lost its importance; rather, the new approach should involve a new security approach which also embraces state security.

Central to this approach is the opinion that human security deprivations can undermine peace and stability within and between states, whereas an overemphasis on state security can be detrimental to human well-being and prosperity which will directly or indirectly influence state security as well. It is generally accepted that the state as an institution still remains a central provider of security, but state security is not a sufficient condition for human welfare and this reality entails developing new approaches to security the focus of which should be humans.

The political and security-related developments in the Post-Cold War era have been very dynamic making policymakers face new challenges in security areas questioning the new world order with its new features. The turning point in the new era was the September 11 events of 2001 which set out the fact that

¹ University of North Carolina

no state in the new world was secure any more as the danger could unpredictably come from non-state actors. This was the time to carefully evaluate the developments at national and international levels to produce appropriate solutions to the new security challenges. Conversely, the US declared the war on terror by using the old institution of war which has devastated the lives of millions of civilians while affecting the terrorists very insignificantly.

As of today, the main question should be related to how to prevent humanitarian crises before they break out instead of simply trying to manage them. Arguably, all the security-related problems emerge from the damage to human security understanding which is necessary to discern new challenges and vulnerabilities at global level. This paper argues that addressing human security effectively will reduce all types of security risks at national, regional, and global levels. To handle the human security issue, it is important to understand and evaluate it accurately. If humans are not deprived of their needs and rights, the positive effects of this on individual states and the entire system will be prevalent. Arguably, the reverse is also correct. A human-centered, multi-level, and multi-disciplinary understanding of security involves a number of research fields, including peace studies.

It is apparent that the new security problems of our times are addressed by the old means which includes military machine. This is perceived as normal where the alternative either does not exist or is not strong enough to resist the military machine. To prevent or manage humanitarian crises it is important to produce new means to address them.

In order to highlight the importance of human security this paper uses the case of the Syrian refugees in Turkey as it is one of the best occasions available to display the dimensions of the problem and the way of addressing it relatively successfully. It raises a question of the necessity to move from the state of managing the consequences of the conflict to preventing the problem from emerging. However, the preventative measures and policies here are not the same what is understood from the preventive policies of the US in the early 2000s that led to the War in Iraq in 2003. Understandably, not always is it possible to prevent violent conflicts from emerging, therefore conflict management and conflict prevention mechanisms need to be developed or improved together. As this paper argues, a shift in the new thinking is necessary to bring about a new breakthrough in the area of security with a primary focus on humans' wellbeing and prosperity.

What is Human Security?

In its widely accepted usage, security extends into many realms, including political, economic, and social spheres. The concept of national security

is pronounced frequently. Human security is a relatively newer notion which started to be used in the 1990s, yet is not a well-understood concept. It was first used by the United Nations Development Program in its report in 1994. The Human Development Reports (HDR) are published annually by the Human Development Report Office of the United Nations Development Program (UNDP) trying to identify the areas of focus for the sustainable development and recommend policies. Despite its vague definition, it is easy to see that human security is different from state security. However, it is very clear that security lowered to individuals is the best path to confront the problem of global insecurity. Certainly, a vague concept would also create problems and confusion in practice undermining success and effectiveness. Nonetheless, it is clear that the concept of human security embraces the individuals in the first place and is the starting point of security and this explains the importance of human security approach in both international and domestic affairs. When applied to refugee issues, human security approach would be more successful in terms of both preventing mass migrations and eliminating the deprivations emerged as a result of those mass migrations.

The importance of human security versus state security is seen from the humanitarian crisis in Syria that started in the early 2010s. As the promises of the Arab Spring have not materialized, war, violence, and terror appear to be the norm throughout the Middle East and North Africa. Syria is the country impacted the hardest within the crisis zone in terms of violence against civilians. As a result of seven years of fighting in Syria, more than 500,000 dead and 11 million internally displaced people or refugees seeking a safe haven appeared. Although the immediate effects of the Syrian crisis have been felt in the neighboring countries, such as Turkey and Lebanon, with the influx of refugees and fighters, the disaster has brought about risks and challenges worldwide. The fighting in Syria demonstrates the permeable nature, if not the complete breakdown, of nation-state borders and ideas of state sovereignty. The crisis presents one of the apparent shortcomings of the international community in that it does not have a satisfactory mechanism to address a humanitarian disaster as large in scope as the Syrian crisis. The necessity for a paradigm shift in dealing with similar crises entails a complex organizational change on global level. More importantly, developing a new approach with the focus on human security is a necessity to address the root causes of the problems in local, regional, and global context.

Humanitarian Crisis in Syria

The refugee flow has taken place spontaneously creating problems in the realms of security, economy, and health, among others. Nations are destabilized and politics made ugly as far right responses to the 'other' manifest

themselves. The refugee crisis has triggered economic and security problems within the region and the broader West. Many governments and political circles in the West have opposed refugee settlements in their countries for security reasons. Some terrorist acts, such as the Paris event of November 2015, have been used as a pretext for justification of their refugee policies. The current refugee crisis is calling into question the efficacy of international conventions and agreements. New thinking is required in order to confront security needs of the Post-Post-Cold War era.

Pushed from their homes, refugees and displaced people typically find themselves subject to a range of policies, practices and powers over which they have no say. The lives of refugees are intimately and dramatically shaped by actors - states, international organizations, humanitarian NGOs, local host communities amongst others - who make decisions that affect their well-being but are rarely accountable to their interests and goals.

The waves of the violent conflict in the Middle East in the 2010s have caused a grave humanitarian crisis which, in turn, created political, social, and economic problems for many nations in the West and some Middle Eastern countries, such as Jordan, Lebanon, and Turkey. As the crisis deepened, it became more apparent that most European countries were reluctant to accept refugees from the Middle East, and subsequently, the humanitarian crisis shifted to new forms taking political characters. For example, the refugee issue became a topic for negotiations between the European Union (EU) and Turkey which is the largest receiver of refugees and perhaps the best host country that has offered estimable opportunities for its refugees from the Middle East. This paper will discuss the basic policies of the Turkish government to address refugee problems in the country and examine the details of the negotiation between the EU and Turkey. The methods used to collect data for this project are interviewing and content analysis.

The Syrian Civil War is complex with a myriad of dimensions affecting public and private lives. It is identified as civil war due to the shared national identity of some of the belligerent parties. Nonetheless, it is also an international war due to the numerous foreign states involved in it. Yet, it can be considered as a war against terror, since the so-called Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) is a target of all the states that have normally had clashing interests in Syria.

It is an undeniable fact that the citizens of Syria are fighting against each other, either on the side of the regime or the opposition while foreign forces are fighting, directly or indirectly, to defend their own interests. Certain terrorist and counter-terrorist groups are regularly perpetrating violent acts across the country further complicating the situation on the ground. While international organizations, including the UN, have been unable to play an effective role in

managing the conflict, many remote and regional actors such as Russia, Iran, the United States, and Turkey have been hard at work, attempting to establish a new order in the country, although they have no common sense about what that order should be. On the contrary, illegal organizations such as the Democratic Union Party (PYD) of Syrian Kurds and its military wing Peoples' Protection Party (YPG), as well as so-called Islamic State in Iraq and Syria (ISIS), are working hard to gain more control in the country and thereby establish themselves firm with a legitimate status. This pervasive infighting between warring parties has progressively ruined the country, leaving Syria's civilians to suffer countless atrocities since the beginning of the civil war in 2011. The war has dramatic consequences on the civilian population of Syria with almost fifty percent of its population displaced, either internally or externally. The refugees have fled to the neighboring countries, such as Lebanon, Jordan, and Turkey, or tried to pass to Europe mainly through Greece. According to UNHCR, the number of the registered Syrian refugees in Turkey alone reached 3,561,707 in March 2018 (<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>). Naturally, the refugee population has different segments that include children and elderly with special needs. According to UNICEF, in 2015, some fourteen million children across the region suffered from the violent conflict in Syria and much of Iraq (UNICEF, 2015). By October of 2017, it is estimated that the war has already displaced more than six million Syrians internally, with nearly thirteen million in need of humanitarian assistance and more than five million who have fled the country. Children under the age of eighteen constitute about half of the Syrian refugee population, with approximately forty percent under the age of twelve, the overwhelming majority of whom have experienced one or more traumatic events or had post-traumatic stress disorder (PTSD) symptoms (Sirin & Rogers-Sirin, 2015).

The refugee crisis in the Middle East with political, economic, and social consequences for the regional countries and beyond has not been handled effectively even though there are a number of success stories at the local and grassroots level. One reason is that the modern world has never experienced such a mass departure of refugees and the strain has revealed the incapacity of existing governmental and non-governmental structures to address the issue promptly and productively. Another reason is associated with the process of policy development which requires strong cooperation among the key states, such as the US and Russia, involved in the regional affairs. In fact, the levels of cooperation necessary to reach a peaceful resolution to the fighting in Syria have not occurred and may never take place due to their polarity of stances constrained by their own views and interests. The most damaging consequence is that the war in Syria has not ended with any kind of tangible results, which would

managing the conflict, many remote and regional actors such as Russia, Iran, the United States, and Turkey have been hard at work, attempting to establish a new order in the country, although they have no common sense about what that order should be. On the contrary, illegal organizations such as the Democratic Union Party (PYD) of Syrian Kurds and its military wing Peoples' Protection Party (YPG), as well as so-called Islamic State in Iraq and Syria (ISIS), are working hard to gain more control in the country and thereby establish themselves firm with a legitimate status. This pervasive infighting between warring parties has progressively ruined the country, leaving Syria's civilians to suffer countless atrocities since the beginning of the civil war in 2011. The war has dramatic consequences on the civilian population of Syria with almost fifty percent of its population displaced, either internally or externally. The refugees have fled to the neighboring countries, such as Lebanon, Jordan, and Turkey, or tried to pass to Europe mainly through Greece. According to UNHCR, the number of the registered Syrian refugees in Turkey alone reached 3,561,707 in March 2018 (<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>). Naturally, the refugee population has different segments that include children and elderly with special needs. According to UNICEF, in 2015, some fourteen million children across the region suffered from the violent conflict in Syria and much of Iraq (UNICEF, 2015). By October of 2017, it is estimated that the war has already displaced more than six million Syrians internally, with nearly thirteen million in need of humanitarian assistance and more than five million who have fled the country. Children under the age of eighteen constitute about half of the Syrian refugee population, with approximately forty percent under the age of twelve, the overwhelming majority of whom have experienced one or more traumatic events or had post-traumatic stress disorder (PTSD) symptoms (Sirin & Rogers-Sirin, 2015).

The refugee crisis in the Middle East with political, economic, and social consequences for the regional countries and beyond has not been handled effectively even though there are a number of success stories at the local and grassroots level. One reason is that the modern world has never experienced such a mass departure of refugees and the strain has revealed the incapacity of existing governmental and non-governmental structures to address the issue promptly and productively. Another reason is associated with the process of policy development which requires strong cooperation among the key states, such as the US and Russia, involved in the regional affairs. In fact, the levels of cooperation necessary to reach a peaceful resolution to the fighting in Syria have not occurred and may never take place due to their polarity of stances constrained by their own views and interests. The most damaging consequence is that the war in Syria has not ended with any kind of tangible results, which would

create more secure conditions likely to allow a significant portion of the refugees and internally displaced people (IDPs) to return to their homes.

The geographic location of Turkey has made it vulnerable to a refugee crisis more than any other state. As an ally of the West, Turkey has borders with Iraq and Syria which makes it one of most accessible countries for the Middle Eastern refugees facing life-threatening situations to leak into. Although there are many claims about the atrocities of the Turkish military on the border trying to prevent the refugees from entering the country (Alkousaa & Popp, 2016), it is known that Turkey has accepted to date more than 3.6 million refugees from Syria alone and provided them their best immediate hope for survival, respite, and an opportunity to begin the difficult task of rebuilding their lives. Despite the government's outstanding impartial policies at the beginning of the crisis, many challenges remain. This paper will focus on the situation for Syrian refugees in Turkey and the ensuing crises for their hosts in terms of meeting their needs in the midst of the ongoing challenges to the overall security and well-being of the refugees living there. It will also discuss the political aspects of the crisis which are closely related to any other facet of the disaster.

Immediate Needs of the Refugees and Needs for Change

One of the main problems is associated with the belief that meeting the immediate needs of refugees is and should be the main goal. In actuality, this has a power to cover up the necessities and create an invisible obstacle to transforming the problem to a new and more favorable form. If the basic needs of the refugees left unmet, the consequences, understandably grave, would force the state agencies and IGOs to invent better ways to easy problems or introduce new reforms to transition themselves and structurally. Let's first consider what Turkey has done for the Syrian refugees when the crisis broke out and then discuss why the issue needs to be seen from a new aspect.

When Turkey first opened its borders to the Syrian refugees in April 2011 and expanded its temporary protection in October 2011, Ankara expected that the crisis would be promptly overcome and the refugees would return to their homes. However, the crisis has continuously escalated disappointing Turkey and the West and making them to develop new policies vis-à-vis Syria. In addition, the lasting nature of the crisis made Ankara to develop effective policies to address the refugee issue in the long term.

As of 2018, Turkey has made significant progress in its battle to serve the millions of Syrians living in the camps. The temporary protection gives Syrian refugees in Turkey the privilege of accessing vital services such as health care, shelter, and access to food service. Currently, there is no restriction or limitation for obtaining temporary protection. The implementation of temporary protection offers Syrian refugees some short-term solutions along with the security of being

allowed to stay in Turkey as long as the war rages on in Syria. This action was permitted as part of the open-door policy to make sure that their needs are adequately met.

Kirisci (2013) argues that in the initial days of the crisis, Turkey has faced several fundamental difficulties arising from the refugee crisis that included the sustainability of the aid and asylum for refugees, getting international solidarity, developing an effective method of aid distribution at ground zero, ensuring domestic security and refugee safety, and realizing the fact that humanitarian efforts couldn't take the place of political initiatives to solve the Syrian crisis. As the crisis developed and the number of refugees in Turkey increased dramatically, the challenges for Ankara also grew. The immediate challenge for Ankara was to produce policies and organize official programs to address the immediate needs of the refugees.

Naturally, the refugees bring their most basic human needs with them to their host countries, and as their numbers swell there is coinciding additional pressure being placed on a system already stretched to the brink. Despite the significant efforts of various governmental, religious, regional, and international organizations and charities, Syrian refugees are still suffering in many cases from a lack of food, shelter, education, and access to physical and mental health. The Syrian refugees are divided into two groups: those living in the camps, and those who have integrated into Turkish cities and towns, mostly in the south near the border with Syria. Each group has its own unique set of circumstances which dictates their struggles. Ensuring the basic needs of the refugees became the central struggle early on in Turkey. With the massive influx of refugees to the country, the problem of securing enough food, shelter, and healthcare services for everyone has been a struggle from the very beginning. Kizilay, the Turkish Red Crescent Society, initiated the first response to help fulfill the needs for food by cooking and distributing meals for refugees within the camps area (Usaid, 2014). However, with the rapidly deteriorating situation in Syria, and an ever-increasing number of Syrian refugees flooding in, Kizilay was soon overwhelmed. The situation necessitated the Turkish government's request for assistance from the UN World Food Program (WFP) (Usaid, 2014). The program was meant to help the vulnerable Syrian refugees who walked through the border facing the unknown and shedding tears for what they had left behind.

The Turkish government has allowed Syrian refugees to register for a work permit which is an important step in reducing the unemployment rate and improving their living conditions. The ability to obtain a work permit attracts more highly skilled workers such as doctors, lawyers, and engineers which is likely to help strengthen the Turkish economy and ease the Syrian refugees' integration into Turkish society. Freedom to set up a private business has enabled many

Syrians to start their own business which is good for the local economy in addition to the benefits for the business owners themselves. Finding a job generally means that refugee families are better equipped to provide opportunities for their children and thereby secures hope for future Syrian generations. The aforementioned policies and programs represent a positive start in the struggle to meet the basic and ongoing needs of the ever-growing number of Syrian refugees living in Turkey.

The Effects of the Refugee Crisis on Human Security: Turkish Case

This humanitarian crisis has had a profound effect on the Syrians themselves, and on their neighbor and host, Turkey, with regard to its economy, security, and politics. Turkey is currently accommodating the greatest number of refugees in the world (Miller, 2017). Today, Syrian refugees make up about five percent of Turkey's total population. The protracted violent conflict in Syria and the mass exodus of nearly half of its citizens have created ripple consequences which begin locally, spread out to the region, and wind up on the global scale.

Baban, Ilcan and Rygiel (2016) pointed out that only around ten percent of the refugees live in the twenty-three government-established camps in Turkey. This translates to over three million Syrians making their way alongside the citizens of Turkey. The Turkish Government passed a law in 2013 called as Law on Foreigners and International Protection Act (LFIP) that provides temporary protection for Syrian refugees, but does not offer them anything permanent, such as a clear path to residency. Supposedly, all refugees living outside camps should register with the Turkish Government's Disaster and Emergency Management Agency (AFAD) in the city where they live in order to receive their Turkish *kimlik* (identification card), but, for various reasons, many do not register (Baban et al, 2016). The identification card grants a Syrian access to social services such as free education and health care for children, and basic medical services and health care for adults.

The economic effects of the humanitarian crisis, which are complicated for Syrians and Turks alike, exist around employment issues for the millions of refugees living outside the camps. Understandably, it creates tension over competition for jobs. This competition is often uneven because, as Abboud (2016) pointed out, some Syrians, even those properly registered to work, are vulnerable to exploitation by unscrupulous employers in Southern Turkey. Baban et al (2016) pointed out some problems the refugees in Turkey face. They are often underemployed; and highly skilled and educated Syrians are only able to find work in restaurants, construction, or service industries for lower wages than their Turkish coworkers. Many Syrians living outside the camps and work in what Frayer (2017) describes as Turkey's underground economy.

In order to prevent mistreatment of the refugees by Turkish companies,

in January 2016, the government began requiring companies to offer benefits and pay of equal value to both Turks and Syrians, but as with any new government regulation, full compliance will take unpredictable time. Most Syrians still believe their displacement would be temporary but after seven years and with no end to the war in Syria in sight, Turkey has legitimized Syrians in the country making it possible for them to obtain work permits and start their own business.

With a war raging in Syria, just across the border from Turkey, there are obviously serious concerns for local security, especially on and around the border. There is always, as Abboud (2016) pointed out, anxiety for Turkey surrounding the effects of the conflict which find their way across the border. The turning point was when two Turkish planes were downed by Syrian forces in 2012. Then many Turkish casualties resulted from attacks and bombings at the southern border. But the attacks gradually penetrated deep inside Turkey. For example, in October of 2015, more than one hundred died at a peaceful rally in Ankara. While no group claimed responsibility, the so-called Islamic State (IS or ISIS) was considered a prime suspect.

The threat Syria's war has posed for Turkey can be seen from the now completed campaign of "Operation Euphrates Shield" led by Turkish army. This threat led Turkey to launch a campaign that took its own army and Turkish-backed Syrian rebels over the border into Syria in August of 2016. They fought to push the militants of the so-called ISIS back from their border, and keep the Kurdish People's Protection Units (YPG), part of the banned Kurdistan Workers Party (PKK), from getting any closer. In March of 2017, Turkey officially ended the Euphrates Shield campaign after retaking Jarablus, Dabiq, and al-Bab from the terrorists. Even if Syria is cleared of the ISIS terror, Turkey will continue to face a direct threat to its security and must cast a wary eye to its border with war-torn Syria. Turkish military campaign to Afrin Syria launched in January 2018 and called as Operation Olive Branch has raised many questions pertinent to the international law and ethics. Some of them include US cooperation with the local Kurdish organizations that target Turkey's territorial integrity and Turkey's cross-border military operations.

As one of the most successful countries to handle refugee problems, Turkey faces new challenges as well. Obviously, meeting the immediate needs of refugees does not eliminate the problem in the long run as it contributes to the cover up of the root causes of the problem. It is important to address the problem more constructively to prevent other crises of the similar nature. It is time to think about inventing new ways of addressing old problems and introducing reforms to national and international structures, including states and international organizations.

EU – Turkey Agreement

The European Union (EU) – Turkey refugee agreement was signed on March 18, 2016 in an attempt to resolve Europe’s most pressing problem which was the enormous influx of refugees. Under this agreement, Turkey agreed to take back migrants who enter Greece, and send legal refugees to EU. In exchange, EU agreed to give Turkey six billion euros, and to allow visa-free travel for Turkish citizens. This deal has raised many concerns with NGOs, not the least of which is the issue of refoulement since Turkey has returned some refugees to Syria and Afghanistan (Miller, 2017). The plan has served to reinvigorate Turkey’s chance to join the European Union. However, this policy has not worked successfully and the conflict between Turkey and the EU, especially Germany, has continued to grow.

Two year before the EU – Turkey agreement, in 2014, Turkey passed the Regulation on Temporary Protection (RTP) which specifically protected Syrian refugees from having to apply for protection individually, but it does not guarantee a path to permanent residency (Baban et al., 2017). Among other factors, it is this insecurity about international protection and how long it will last that drive a Syrian refugee’s desire to be resettled, placing them in potential grave danger as they make their way from Turkey to Greece: the gateway to Europe.

More than two years have passed since the engagement of the EU – Turkey agreement, which sought to stem the flows of asylum – seekers and migrants crossing from Turkey’s shores to the Greek islands. However, there are many points for concern. While EU leaders have presented the policy as a success, pointing to the significant decrease in the number of arrivals on the Greek islands since March 2016, the policy has also left thousands of refugees and asylum-seekers stranded in Greece in shocking conditions and has eroded the right to seek asylum in Europe. It is obvious that this agreement is more focus on welfare of Europe and Turkey, rather than refugees since it not focused on the problems of the refugees and asylum-seekers. What the notion of human security means is thoroughly neglected by this agreement in regards to the refugees. The root causes of refugee crisis are mainly ignored and the welfare of them is made the subject of negotiations over the interests of EU and Turkey. Nonetheless, this agreement can’t shadow Turkey’s devotion to helping the refugees it has hosted.

Security Challenges for Turkey

The Syrian crisis has created serious economic and security problems for Turkey (Askrov, 2018). The cost of refugees is huge for Turkey, despite some international aid. Terrorist attacks to Turkey has intensified with the escalation of the Syrian crisis. For example, there have been fifteen terror acts in different parts of Turkey from 2011 to 2016, causing 266 deaths. Direct violence has hit

Turkish towns on many occasions since the beginning Syrian Civil War (Askerov, Currie, & Noor, 2018).

On September 20, 2011, a car loaded with bomb exploded in Ankara killing four and wounding 40. On September 30, 2011, a suicide bomb exploded wounding one in Antalya. On October 29, 2011, a suicide bomb exploded killing three and wounding 20. The terrorist attack targeted the police department in Kayseri on May 25, 2012 killing four, three of whom were terrorists, and wounding sixteen. The August 20, 2012 terrorist act took place in Gaziantep killing ten wounding 66. The terrorists attacked the police station on September 11, 2012 in Sultangazi killing one, wounding seven. On February 1, 2003, the terrorists attacked the US embassy in Ankara killing two security people and wounding one. Ten days later, a terror attack in Cilvegozu checkpoint between Turkey and Syria killed thirteen and wounded twenty-six. On May 11, 2013, Reyhanli was the target of a terrorist attack. As a result of two separate attacks 52 were killed 146 were wounded. On January 6, 2015, terror hit Sultanahment, Istanbul, killing one policeman and wounding another. On July 20, 2015, a suicide bomber killed thirty-four in Suruc and wounded 103. On August 2, 2015, a car loaded with explosives was detonated in Agri killing two soldiers and injuring twenty-four. On October 10, 2015, terrorists targeted a peaceful rally in front of the Ankara railroad station where 103 were dead and 238 were wounded. On January 12, 2016, terror hit Sultanahment, Istanbul again killing eleven and wounding fifteen. On February 17, 2016, a car was exploded in Ankara killing twenty-eight and wounding sixty-one (CNNTurk, 2016). These examples clearly show that Turkey has found itself in a situation where it has to protect both its own citizens and infrastructure, and the refugees from Syrian. But it must be remembered that all these cases of violence are directly or indirectly related to the existing security policies of individual states in international system.

The refugees are occasionally perceived by the members of the local communities where they live to be a load on the society and a possible threat to security, which not only creates tension, but adds pressure to an already strained situation. This perception has led to an atmosphere where xenophobia has emerged among some Turkish people (Asik, 2017). This increase in tension can also be attributed to unemployment Turkish citizens face. As the numbers of Syrian refugees steadily rise, the unemployment rate within the Turkish population also increases. However, almost all of the interviewees of this study who are also business owners in Gaziantep have expressed their satisfaction with the situation because the refugee labor has caused the labor cost diminish.

Turkey's interior security is affected by the fragile relationship between the Syrian refugees themselves inside the camps and between the Syrian refugees and Turkish citizens who are now sharing their cities and towns with 90 percent of

the refugees who have fled across their border. Baban et al. (2016) pointed out that while the camps were doing their best, they were stretched to capacity which results in stressful living conditions for the refugees inhabiting the camps. Those tensions and struggles are also felt outside the camps, as Syrians attempt to integrate into Turkish society. Sarah Deardorff Miller (2017) pointed out that there are some Turks who are becoming more fearful as the crisis drags out that Syrian refugees pose a threat to their society and are severely depleting their social services.

As Keyman (2016) described, Turkey is a “buffer state” whose role is to keep the two crises in Syria and Iraq from spreading beyond the region and into Europe and the world. There are many destabilizing factors in the region, such as the failed state situations in Syria and Iraq, a lack of leadership in the region, and growing sectarianism which directly undermine the region’s ability to ensure any actual stability. Turkey’s geographic location casts it as both “effective and affected” unlike other involved players such as Europe, the United States, Iran, Russia, Egypt, Saudi Arabia, and other Gulf states (Keyman, 2016: 2280). Turkey is not only invested in the battle against the so-called IS, it is involved in a fight to influence geopolitics in the region (Keyman, 2016). The spillover effect of all these struggles significantly destabilizes security in the region.

However, the security dilemma is not limited to Turkey alone; the entire region is thrown into chaos due to the lack of consensus among the key actors who have competing interests in Syria. There is a curious mix of cooperation and competition of the states such as Turkey, Iran, Qatar, Saudi Arabia, Russia, and the US, among others, who have magnified the Syrian war with their clashing interests. Moreover, with the growing sectarian divisions in the region, security remains a highly unpredictable cause for concern. The crisis in Yemen exacerbated by the rivalry of Iran and Saudi Arabia is a perfect example for this. The internal developments in Saudi Arabia and its new foreign policy orientation is likely to influence the regional affairs in the Middle East significantly. Saudi Arabia’s retrogressive and oppressive policies inside the country and changing pro-Israeli and pro-US foreign policies are likely to create new security issues in the region. The weak official reactions to the Jamal Khashoggi crime of Saudi Arabia in Istanbul in October 2018 have revealed the magnitude of the human rights crisis in the world. It is apparent that states make their foreign policies according to their interests and implement them through realistic means. But, as the Syrian crisis has shown, often this creates more direct and indirect problems for different states in varying degrees. To avoid grave security issues like the Syrian crisis, a need for a new joint international effort to address the human factor with the focus on human security is apparent.

The Need for International Solidarity and Human Security

The continuing Syrian crisis requires an authentic international cooperation for resolving both Syrian conflict and the refugee issue. The situation in Syria has received some attention from the United Nations, who has passed resolutions in regard to Syria, but has by and large ignored the security concerns the war poses. The UN Security Council (UNSC), who would ordinarily play a role in managing conflicts around the world, has solely focused on humanitarian issues in Syria and has thus far been unable to bring a political solution to the ensuing crisis. The opposing positions of the permanent members of the UNSC explain why it has been so difficult to find a political solution to the Syrian predicament. Great Britain, the US, and France all line up against the Syrian regime, while China and Russia are in support of the regime in Syria.

The internationalization of the Syrian conflict has made Syria a battleground for a myriad of proxy wars. There is no political consensus over the resolution of this issue, and issues of arming rebels how to handle Assad's regime continue to divide the region. It is apparent that the states involved in the Syrian issue, both directly or indirectly, chase their own interests with no or little care about the civilians. Thus, the crisis deepens further through the devastated lives of people. Yet, despite some negotiations, the foreign actors continue to push for a military solution. In the meantime, the UN and West have been hopeless failures at affecting political change. The competing interests of a myriad of the state and non-state actors in the region exacerbate already strained international relations and can only serve to further destabilize global security at large. The clashing interests of the states participating in the war of Syria have caused additional conflicts, one of which was the crisis between Turkey and Russia. This was just one of the cases how Syrian crisis enlarged.

In fact, the change in global politics can hardly be possible without the change in the US foreign policies. Similarly, neither the politics, nor the future of the Middle East can be understood without considering United States foreign policy. Arguably, the US is exhausted from the wars in Iraq and Afghanistan and it has recently prioritized its Asia-Pacific relations over the situation in the Middle East (Keyman, 2016), where it has chosen cooperation with the illegal Kurdish organizations. Similarly, the EU with its own set of challenges has not emerged as a willing leader in the area, which favors Russia's and Iran's policies in Syria. However, both the US and EU have contributed to the escalation of the problem significantly. Thus, their active participation in producing constructive policies to address the crisis in an equitable way is necessary. The next step should be producing policies of empowering people and communities which would prevent the rise of similar humanitarian crises which means less security concerns for states.

The UN has initiated some peace talks to manage the Syrian crisis. There have been the Geneva peace talks on Syria, as well as the Moscow Process, among others, and still, the war rages on. Western states and UN have made many efforts to manage the dilemma in Syria and the entire region but they have not been able to offer any viable political solutions because of the complexity of the conflict in which many state and non-state actors are involved (Abboud, 2016). This fact alone shows that there is a need for a fundamental change in security approaches at local, regional, and global levels.

Discussions and Conclusions

In the late modern times, it is very obvious that civilian populations are increasingly exposed to contemporary violent conflicts everywhere outside of the Western world. Yet, the Syrian case is outstanding due to its scale and intractability. Considering that at least fifty percent of Syria's population has become either refugees or internally displaced people since the beginning of the Syrian Civil War in 2011, it is not hard to realize the importance of developing a new approach to security which should embrace human security, in addition to state security. In this paper, we have discussed one of the most successful cases of addressing refugee problems; yet it is obvious that by prioritizing the policy of addressing the problems of the refugees the host country restrained its own capacity to address the social and economic security of its own people. More so, addressing the immediate needs of the refugees does not mean eliminating the root causes of the problems.

Despite some international efforts of negotiations around this protracted conflict, no promising results have been attained. The complexities of the war in Syria with dozens of state and non-state actors in the field offer only pessimistic prognosis. Nonetheless, the dimensions of the humanitarian crisis have become a warning about the necessity of reforming the structures at local, regional, and international levels to address issues of human security before they grow worse. The Syrian crisis, along with others, has clearly demonstrated that no violent crisis in the globalized era stays confined to limits of the crisis zone. Rather, its effects go far beyond the birthplace creating political, economic, and social problems for others, especially the immediate neighbors. Thus, addressing similar crises at national level before they become international is more cost-effective. This would avoid numerous other problems such as grave human rights abuses, breach of education, collapse of local economies, and moral downfall, among others.

Ostensibly, the war in Syria created security problems for the regional and Western countries. Yet, Turkey is among the most adversely affected countries. The frequent shifts in the policies of the Western states have had confusing effects on Ankara which has not been able to quickly maneuver its policies accordingly. The change in the original core anti-Assad policies of the

West directed against ISIS put the illegal Kurdish organizations of Syria in a privileged position, thus creating new security concerns for Turkey which has been struggling with the Kurdish PKK for over three decades to preserve its territorial integrity. This has affected the Russo-Turkish relations that were in crisis since November 2015 positively, as Ankara started to lose its confidence in its Western allies (Askerov, Byrne, Matyok, 2018). The Syrian war has caused a damage to the Turkish – Western relations and placed Russia in an advantageous position which sees worsening Turkish – Western relations favorable for its own affairs in the region (Askerov, 2018).

The consequences of the Syrian war have been disastrous for Turkey, the region, and the global community in humanitarian and political terms. There are many challenges associated with meeting the needs of the more than three million Syrian refugees now living in Turkey. With the end of the war, which is not at this moment in clear sight, the problems for Syrians will not be over immediately. It must also be considered that the lives of the people of Turkey will be forever affected by the Syrians currently living in their midst. The post-war reconstruction will take a long time, and it bears attention that this construction will not only be about reconstructing the ruined cities, villages, and buildings alone; it will also entail constructing people's lives, health, happiness, and lasting peace. Building peace will take a longer time, as it is a very slow and detailed process which is stalled in politics, economics, and warring nations and factions all armed with conflicting agendas. Obviously, it is time to reconsider the old policies applied to new problems to prevent similar problems in the future.

Apparently, even the most successful case of helping refugees has many flaws in handling the problems of the refugees as discussed above. Likewise, the efforts of helping the refugees affect the economic and social wellbeing of the citizens of the host country negatively, despite the fact that the refugees add to the economy of the host country in some ways. It is meaningless to argue that hosting no refugees is better than refugees. Therefore, enhancing human security at national level would be beneficial for all states. This entails developing a comprehensive program part of which could educational curricula including peace education, which is a powerful tool for social and personal change (Askerov, 2010).

With a conflict as convoluted and volatile as the one raging away in Syria since 2011, the global community has a moral responsibility to assist the people of that region in finding a pathway to peace in Syria. The states must place their political agendas aside, if they truly want to resolve the Syrian crisis. However, the ultimate goal should not be resolving the protracted conflict in Syria and eliminating the ensuing effects of the massive influx of refugees on Turkey and other countries in the region and the world, rather it should be developing new

security approaches with the focus on human security which will naturally minimize the security problems as they are understood in classical sense.

Apparently, the old approaches can only manage the humanitarian crises, but can't resolve them because they don't address the root causes of the problem. The obvious is that the Syrian refugee crisis has not been resolved yet, rather it is swept under the rug for an unforeseen time. The reason is more associated with the inability of the states to resolve it, rather than their unwillingness. The current approaches to state security are not suitable to address the root causes of similar crises. It is necessary to construct new methods of dealing with problems creating conditions that cause humanitarian problems. It is very clear that there is a need in developing a totally new approach to security, the core of which should be human security.

References

- Abboud, S.N. (2016). *Syria*. Cambridge, UK: Polity.
- Afanasieva, D., Sezer, S. (July 21, 2014). Turkey hatching plan to clear Syrian beggars off Istanbul streets. Reuters. Retrieved from <https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-turkey-refugees/turkey-hatching-plan-to-clear-syrian-beggars-off-istanbul-streets-idUSKBN0FQ15Q20140721>
- Alkousaa, Riham & Maximilian Popp (December 7, 2016). The death strip at the Syrian-Turkish border. *Spiegel Online*. Retrieved from <http://www.spiegel.de/international/world/death-strip-on-border-between-turkey-and-syria-a-1124706.html>
- Alwasl, Zaman* (2016-12-16). The refugee camp: True tragedy. Retrieved from <https://en.zamanalwsl.net/news/21286.html>
- Askerov, Ali (2018). *Contemporary Russo-Turkish relations: From crisis to cooperation*. Lanham, MD: Lexington Books.
- Askerov, A., Byrne, S., & T. Matyok (2018). Effect of US PYD/YPG policy on Russo-Turkish relations In Askerov, A. (Ed.) *Contemporary Russo-Turkish relations: From crisis to cooperation* (45-65). Lanham, MD: Lexington Books.
- Askerov, Ali (2017). Effects of the Syrian civil war on children: Socio-psychological Effects. *International Migration and Children-Uluslararası Göç ve Çocuklar*, 159-164.
- Askerov, Ali (2010). Peace education and conflict resolution: A critical review. *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences*, Vol.3, No. 1, 5 -35

- Ankara bombing: Who is behind Turkey's deadliest attack? (2015, 12 October) In BBC News Europe. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/world-europe-34504326>
- Asik, G. (April 13, 2017). Turkey Badly Needs a Long-Term Plan for Syrian Refugees. *Harvard Business Review*. Retrieved from <https://hbr.org/2017/04/turkey-badly-needs-a-long-term-plan-for-syrian-refugees>
- Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2016). Syrian refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43, 41-57. doi: 10.1080/1369183X.2016.1256031
- Can, S. (2017). The Syrian civil war, sectarianism and political change at the Turkish-Syrian border. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, 25, 174-189. doi: 10.1111/1469.8876.12413
- Cochran, J. (August 20, 2014). The education of Syrian refugee children. Middle East Institute. Retrieved from <http://www.mei.edu/content/at/education-syrian-refugee-children>
- CNNTurk (18.02.2016). Türkiye'de son 5 yılda meydana gelen terror saldırıları (The terrorists attacks in Turkey in the past 5 years). <https://www.cnntrk.com/turkiye/turkivede-son-5-yilda-meydana-gelen-terror-saldirilari?page=1> (Accesses March 31, 2018).
- Culbertson, S., & Constant, L. (2015). *Education of Syrian refugee children: Managing the crisis in Turkey, Lebanon, and Jordan*. Santa Monica, CA: RAND, 2015.
- Culture, Context and the mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians. (2015). *United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)*. Retrieved from <http://www.unhcr.org/55f6b90f9.pdf>
- Daily Mail, (May 5, 2015). 'I saw children without heads': Syrian factory worker describes 'hell' of Aleppo barrel bomb attack in shocking new report. Retrieved from <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3068063/Amnesty-slams-crimes-against-humanity-Syrias-Aleppo.html>
- Dincer, O. b., Fererici, V., Ferries, E., Karaca, k. k., & Carmikli, O. E. (2013). Turkey and Syrian refugees: The limits of hospitality. *International Strategies Research*

- Journal*. Retrieved from <https://www.brookings.edu/research/turkey-and-syrian-refugees-the-limits-of-hospitality/>
- European Commission. (July, 2016). The EU and Refugee Crisis. Retrieved from <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/refugee-crisis/en/>
- Europe Commission (October 16, 2017). Turkey: Refugee Crisis. Retrieved from http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/turkey_syrian_crisis_en.pdf
- Food Voucher Bring Relief to Syrian Refugees in Turkey. (October 14, 2016). *US Aid from the American People*. Retrieved from <https://www.usaid.gov/syria/food-assistance>
- Fernando, C., & Ferrari, M. (2013). *Handbook of resilience in children of war*. New York, NY: Springer.
- Fraye, L. (2017, August 14). For Syrian refugees in Turkey, a long road to regular employment. *National Public Radio*. Retrieved from <https://www.npr.org/sections/parallels/2017/08/14/543471407/for-syrian-refugees-in-turkey-a-long-road-to-regular-employment>
- Frost, J. L. (2010). *A history of children's play and play environments: Toward a contemporary child-saving movement*. New York: Routledge.
- Gini, A. (2003). *Importance of being lazy: In praise of play, leisure, and vacations*. New York: Routledge.
- Health Care Service: Syrian Refugees and other Persons under "Temporary Protection". (n.d). *Refugee Rights Turkey*. Retrieved from http://mhd.org.tr/assets/tp_health_eng.pdf
- Human Rights Watch, (November 8, 2015). Turkey: 400,000 Syrian children not in school. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2015/11/08/turkey-400000-syrian-children-not-school>
- Human Rights Watch, (September 16, 2016). Education for Syrian Refugee Children: What Donors and Host Countries Should Do. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2016/09/16/education-syrian-refugee-children-what-donors-and-host-countries-should-do>
- Human Rights Watch (May 19, 2017). Remove Barriers to Syrian Refugee Education. Retrieved

- from <https://www.hrw.org/news/2017/04/05/remove-barriers-syrian-refugee-education>
- Humanium (2017). Children of Syria: Realizing children's rights in Syria. Retrieved from <http://www.humanium.org/en/middle-east-north-africa/syria/>
- Integrating Syrian Refugee in Turkey. (2016). *International Crises Group*. Retrieved from <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/integrating-syrian-refugees-turkey>
- Karasapan, O. (Monday, April 25, 2016) Syria's mental health crisis. Brookings. Retrieved from <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2016/04/25/syrias-mental-health-crisis>
- Keyman, E.F. (2016). Turkish foreign policy in the post-Arab spring era: from proactive to buffer state. *Third World Quarterly*, 27, 2274-2287. doi: 10.1080/01436597.2016.1199260
- Kirisci, K. (2013). Syrian humanitarian crisis: The fundamental difficulties facing Turkey. Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/syrian-humanitarian-crisis-the-fundamental-difficulties-facing-turkey/> (Accessed March 30, 2018).
- Miller, S.D. (2017). *Political and humanitarian responses to Syrian displacement*. New York, NY: Routledge.
- Ness, D., & Farenga, S. J. (2007). *Knowledge under construction: The importance of play in developing children's spatial and geometric thinking*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Pinna, M. (April 28, 2016). Turkey: e-Food Card for Refugees. *Euronews*. Retrieved from <http://www.euronews.com/2016/04/28/turkey-e-food-cards-for-refugees>
- Regional Refugee & Resilience Plan 2017-2017 (3RP) in Response to the Syria Crisis.
- Rubin, S. (March 9, 2016). Brain drain: The neglected mental health of refugees in Europe: How stigma and a lack of help are leaving trauma untreated. IRIN. Retrieved from <https://www.irinnews.org/feature/2016/03/09/brain-drain-neglected-mental-health-refugees-europe>

- Samari, Goleen (2015). The response to Syrian refugee women's health needs in Lebanon, Turkey and Jordan and recommendations for improved practice.
Humanity in Action. Humanity in Action, Inc.
- Schaefer, C. E. (2003). *Play therapy with adults*. Hoboken, N.J.: J. Wiley.
- Sirin, S. R, & Rogers-Sirin, L. (October, 2015). The educational and mental health needs of Syrian refugee children. Migration Policy Institute. Retrieved from <http://www.migrationpolicy.org/research/educational-and-mental-health-needs-syrianrefugee-children>
- Syrian Refugee Health Profile (December 22, 2016). Center for Disease Control and Prevention. Retrieved from <https://www.cdc.gov/immigrantrefugeehealth/pdf/syrian-health-profile.pdf>
- Thomas, M. (February 6, 2016). Why education is so important for refugees around the world. Global Citizen. Retrieved from <https://www.globalcitizen.org/en/content/the-iceberg-that-will-sink-ourkids/>
- Tolan, Patrick, H. & Dodge, Kenneth, A. (2005). Children's mental health as a primary care and concern: A system for comprehensive support and service. *American Psychologist*, vol. 60 (6), September 2005, 601-614.
- Turkey 'ends' Euphrates shield campaign in Syria. (2017, 30 March). In BBC News Middle East. Retrieved from <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-39439593>
- UNHCR (March, 2018). <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>
- UNICEF (2015). 14 million children impacted by conflict in Syria and Iraq: UNICEF. Retrieved from https://www.unicef.org/media/media_81172.html
- United Nations International Children's Emergency Fund (January 19, 2017). Over 40 per cent of Syrian refugee children in Turkey missing out on education, despite massive increase in enrolment rates. Retrieved from https://www.unicef.org/media/media_94417.html

- Volkan, V. D. (1998). *Bloodlines: From ethnic pride to ethnic terrorism*. Boulder, CO: Westview Press.
- Volkan, V. D. (2014). *Psychoanalysis, International Relations, and Diplomacy: A Sourcebook on Large-Group Psychology*. London: Karnac Books.
- Zeldin, W. (march, 2016). Refugee Law and Policy:Turkey. Library of Congress. Retrieved from <https://www.loc.gov/law/help/refugee-law/turkey.php>

The Issue of Immigration and Its Impact on US Domestic Politics

Elections as Example

Prof. Dr. Ali Khairi MATAROUD¹

Prof. Dr. Mohammed Hussein AL SWAITI²

Introduction

The issues of migration and all its moral, humanitarian and political dimensions and responsibilities are one of the most important issues of the modern era, especially in light of their association with the concepts of integration, assimilation, influence and mutual influence at various levels. As a result of the large number of wars and internal conflicts And impose some dictatorial regimes, and other factors and reasons that lead people to migration or displacement, this issue has become an international issue par excellence, especially after it began to affect negatively or positively on many of the host countries, politically and economically socially and even culturally and religiously. According to the International Organization for Migration, the number of migrants or displaced exceeded by the beginning of the second millennium 175 million people, mostly Western European countries and the United States of America because of the enormous political and economic advantages of these countries and the adoption of some tolerant policies towards migration and migrants, It is clear that the international bodies and even individual countries are unable to deal with this problem, which confirms that the solution of the problem must be international, through cooperation and international understanding, and the development of effective plans and the alleviation of the causes of migration, especially to Europe and other Western countries.

Perhaps one of the most important areas of the impact of migration is focused on the political side, whether internal or external, if the issue becomes one of the most important issues affecting the political work in many countries, especially Western ones, but turned at some point, as in the case of the United States to "Faisal" in the success of this party or that, especially with the size of polarization and attention to global and local in this case in a country attractive to migration and are composed of such as the United States of America.

Which has been recognized by political parties in America, especially the two main parties in the country, the Republican Party and the Democratic Party, quickly to make immigration issues and expansion or reduction of the first issues in their political programs to flirt with the voters of immigrant minorities or local people, and succeeded in turning the issue to One of the factors attracting voters to them.

¹ University of Wasit

² University of Wasit

In this study we will learn about the nature of the impact of this issue on US domestic politics and a challenge in the issue of elections and the efforts of both parties to employ this issue in their favor in the elections.

First: Migration and its impact on American reality.

Immigration to the United States has been a nation since the arrival of new arrivals for the first time in more than 400 years. Is an important factor in the formation of a modern American state. Immigration has contributed profoundly to many of the economic, social and political processes that were the foundation of the United States as a nation. President John Kennedy described the nation as a "nation of immigrants," recalling the traditional tradition within the states The United Nations welcomes immigrants by opening their doors to all continents and races⁽³⁾.

Although migration occurred throughout American history, it did not occur on a large scale except during four peak periods only: the beginning of migration to the original colonies, Western expansion in the mid-nineteenth century, and the rise of cities in the early 20th century. While the fourth peak period began in 1970 and continued to this day⁽⁴⁾.

In the decades leading up to 1880, immigration to the United States was primarily European, driven by forces such as Western European industrialization and Irish potato famine, and the expanding borders of the US West and the US industrial revolution attracted immigrants to the US coast. Chinese immigrants began arriving in large numbers for the first time in 1850 after the discovery of gold in California in 1848⁽⁵⁾.

As immigration grew and diversified, federal immigration control began in 1882, when Congress passed the Immigration Act. Which set a set of fees for every non-US person arriving at a port of US ports, the purpose of which was to use the funds collected by the Treasury to regulate immigration. The law prohibits the entry of any person who is considered "sentenced, insane, stupid or incapable of taking care of himself without being liable"⁽⁶⁾.

As the mining boom in the West began to subside, hostility toward large numbers of Chinese and other foreign workers escalated, and a series of legislative measures began to restrict the migration of some ethnic groups, starting with Chinese citizens. The Chinese Exemption Act of 1882 was the first such law. The Chinese workers were banned for 10 years, the naturalization of

نجيب سويدي، ادارة سياسة الهجرة وعلاقتها بصناعة القرار المحلي، "دراسة مقارنة بين الولايات المتحدة وكندا وفرنسا"، (3) رسالة ماجستير، جامعة قاصدي مرياح ورقلة/كلية الحقوق والعلوم السياسية، ص2011، ص 63.

(4) For more on the history of immigration to the United States, see:

(5) To consider the history of China's immigration to the United States and the details of their handling, see: L .Salyer, ,Law Harsh as Tigers: Chinese Immigrants and the Shaping of Modern Immigration Law. Chapel Hill: The University of North Carolina Press ,1995.

(6) Bromberg, Howard. "Immigration Act of 1882." Immigration In America. N.p., n.d. Web. 27 Sept. 2013, P.2.

China was banned and the Chinese were illegally deported⁽⁷⁾. In a subsequent bill, Congress passed the 1888 Scoot Act, which prohibited the return of Chinese citizens to legal status in the United States if they leave the country. In 1892, the Geary Act extended the ten-year period to the immigration of Chinese labor and introduced restrictive policies towards Chinese immigrants with or without legal status⁽⁸⁾.

In 1917 Congress passed the Immigration Act of 1917 which banned immigration from the newly-formed "Asians Region" covering British India, most of Southeast Asia, and almost all parts of the Middle East. The scope of inadmissibility has also been expanded to include persons deported in the past during the past years and illiterate persons over the age of 16⁽⁹⁾.

In 1924, the Immigration and Naturalization Act established the "National Assets" quota system, which set the ceiling on the number of immigrants who could be accepted in the United States from each country. Which favored immigration from Northern and Western Europe. The Immigration and Nationality Act of 1952 continued the quota system of national origin, but for the first time a share of migration was allocated to Asian countries. By the mid-1980s, an estimated 3 to 5 million non-citizens were living illegally in the country⁽¹⁰⁾.

Congress passed the Immigration Act 1990 to reform the legal immigration system and accept a larger share of highly skilled and educated immigrants. Legal immigration restrictions have been lifted, the non-immigrant visa system has been amended and the grounds for inadmissibility and deportation have been revised. The Act also establishes temporary protection status (TPS), creating a legal basis for the authorization to live and work in the United States for nationals of States considered to be insecure to return because of armed conflict or natural disasters⁽¹¹⁾.

In 2000, Congress revived legal immigration through the enactment of the US 21st Century Competitiveness Act to meet the demand for skilled migrants - particularly in the fields of science, mathematics and engineering disciplines - and to enable employers to fill the jobs of technology that represented a critical dimension of the economy. Postindustrial, information age. The law has raised the annual number of H-1B visas granted to highly skilled workers in specialty occupations to 115,000 in fiscal year 2000 and then to

⁽⁷⁾ See the text of the law in, Harper's weekly, 1877 Feb. 3, p. 81.

⁽⁸⁾ See the text of the law in, Fifty-Second congress. SEss. 1. Cns. 59, 60. 1892

⁽⁹⁾ Bromberg, Howard, "Immigration Act of 1917". Immigration to the United States. Archived from the original on 22 November 2015.

⁽¹⁰⁾ The Immigration Act of 1924, U.S Department of State Office of the Historian. Retrieved 2012-02-13

⁽¹¹⁾ "Statement on Signing the Immigration Act of 1990". The American Presidency Project. Retrieved September 29, 2014.

195,000 in fiscal year 2001, 2002 and 2003. Currently, 65,000 H-1B visas are provided per year, With additional visas of 20,000 H-1B (due to a law issued in late 2004) for individuals born abroad who hold advanced American certificates⁽¹²⁾.

Second: the numbers and proportions of immigrants to the United States of America

According to official data, 6.2 percent of the labor force until 1980 were immigrants or foreign-born, up from 10.3 in 1990 to 15 in the United States, 6 in 2002 and 22.4 million in 2010, and it is impossible to measure the size of the United States population of illegal immigrants. Given their illegal status, they avoid any census, but, as estimated, there are fewer than 12 million illegal immigrants in the United States. If this is true, this number is lower than those who enjoy a permanent legal status⁽¹³⁾.

The US-born population (legally and illegally) is 40.4 million, or 13% of the total population of the United States of 311.6 million, according to the 2011 US Community Survey. Although this figure is high, But those born abroad constitute a smaller proportion of the population today than it was in 1890 and 1910 when the proportion of immigrants peak population at 15%. The share of those born abroad fell to 5 per cent (9.6 million) in 1970. About 20 per cent of all international migrants in the United States, which, as a State, accounts for less than 5 per cent of the world's population⁽¹⁴⁾.

Which has left a huge impact on the economy and even the nature of consistency and cohesion of the American society, the increase in the number of immigrants and children of foreigners means competition for local labor in the labor market, adding to the impact of that number on the general budget of the State, whether related to the payment of taxes or the provision of health care and use Public facilities, cultural, linguistic, urban, social, crime, public security, and many others⁽¹⁵⁾.

Third, The position of the Democratic and Republican parties on immigration and the impact on the American elections

The most important determinant of the impact of immigrants on the size and quality of voting is the realization that election results can be affected by the issue of migration through two tracks. The first is the indirect impact of

⁽¹²⁾) To look at more detailed images of talented immigrants in the United States, see: Jeanne Batalova and Michael Fix, *Tapping the Talents of Highly Skilled Immigrants in the United States: Takeaways from Experts Summit*, Migration Policy Institute, 2018.

⁽¹³⁾) Jeffrey S. Passell and D'Vera Cohn, "Trends in Unauthorized Immigration: Undocumented Inflow Now Trails Legal Inflow." *Pew Hispanic Center Report*. 2 October 2008. Online at: <http://pewhispanic.org/files/reports/94.pdf>. Accessed 2 December, 2008

⁽¹⁴⁾) P.2.

⁽¹⁵⁾) To consider the size of that impact, especially the economic review: G. J. Borjas, *Immigration economics*, Harvard University Press, 2014

migrants on the extent of their influence on voters from the local population and the region Which they vote for, and the other direct influence after some of them became voters after they obtained the right of naturalization⁽¹⁶⁾.

The two main parties differ in their assessment of these influences and take two completely different positions based on their perception of the magnitude of the impact of immigrants, especially illegal ones, and we can summarize the difference in the following points.

1. The position on the "citizenship of the United States by virtue of the child", as Republicans believe that obtaining citizenship in this way can be canceled through an executive presidential order only, while the Democrats believe that the Fourteenth Amendment guarantees the right of the newborn, cannot be revoked citizenship by presidential decree, Needs constitutional amendment.

2. Convoys for asylum seekers coming to the United States from Mexico⁽¹⁷⁾, (specifically). The Republicans consider that these convoys are a national threat, so troops must be sent to the border between the United States and Mexico and supported by barbed wire. To prevent the influx of immigrants and refugees. Democrats believe that people who genuinely flee their country with justified fear of persecution based on traditional refugees of race, religion, political opinion, etc. have the right to submit their claims to the US authorities under international conventions and the law. And that those convoys pose a little danger to America.

3. The separation of families - Republicans believe that crossing borders, which sometimes involve separation of children from parents, must be used as an effective bargaining tool to force families to return home by promising to reunite the family. Democrats argue that the separation of families It is inhumane.

4. Republicans believe that migrants should not be allowed to move or move within the country until their applications are considered contrary to Democrats

Fourth: The impact of migration in the elections since 1994-2012.

Immigration is a very important issue in the United States of America, especially among politicians and human rights groups. The situation can be a factor in the success or failure of local or national elections. In recent years, presidential debates have focused mainly on migration issues, Both those relating to illegal

{16} نجيب سويدي، المصدر السابق ، ص.3.

(17) For more detailed consideration of the US asylum law and the amendments thereto in recent years, see: Doris Meissner, Faye Hipsman, and T. Alexander Aleinikoff, The U.S. Asylum System in Crisis: Charting a Way Forward, Migration Policy Institute , 2018.

immigrants and the right of US-born children to acquire US citizenship, which left its impact on the size and quality of voting in elections, particularly between 1980 and today⁽¹⁸⁾.

First, the continued arrival of migrants at a high rate of one million migrants a year [29.5 million years 1980 to 2012] affects the nature of the chances of the Republican Party unlike the Democratic

Second, the impact of migration and migrants throughout the country is not confined to one part, despite some attempts by local governments to deal with it.

In many states, the process of naturalization has had a direct impact on the election results after immigrants got the right to vote and vote. And over 2012 statistics, more than seven million immigrants deserve naturalization, which certainly affects the size and proportions of the Democratic Party's vote at the expense of the Republican Party. According to recent reports, the proportion of eligible immigrants who chose naturalization reached 56 per cent in 2011, the highest level in three decades from 2008 to 2012, nearly four million permanent residents of citizens have become citizens and eligible to vote. About half of them live in just four states: California, Florida, New York, and Texas⁽¹⁹⁾.

As immigration rates and naturalizations increase, they have influenced the political and electoral landscape in the country, but the change requires that immigrants adopt different views and political attitudes than those adopted by indigenous peoples⁽²⁰⁾.

But recent studies have confirmed that foreign burners do not share the same views as indigenous people, and some have backed the Republican Party despite its hardline anti-immigration policy. While the majority vote for the Democratic Party⁽²¹⁾.

In 2008, Yougov surveyed about 1,600 naturalized citizens and party loyalists who showed an unbalanced bias: 55% Democrats, 31% Republicans, and 14% independents. John McCain won an estimated 31 percent of Latin votes that year - better than Romney. Republicans would be better off if they nominated more Latin candidates, although that is not entirely clear because ethnic solidarity is not strong, including Enough to suppress party allegiance to anything like a consistent basis⁽²²⁾.

More importantly, among immigrants who are not yet citizens, these same surveys show a similarly high preference for the Democratic Party, and with democratic bias in the highly critical migratory political preference, it is not

نجيب ..ويعيد به المصدر السابق ، ص:3. (18)

(19) <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports>.

(20) <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports>.

(21) <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports>.

(22) <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports>.

surprising that the increase in the immigrant population should lead directly to The ever-growing democratic majority in places where migrants settle and reduce Republican electoral prospects. The tool of this party shift is the direct political behavior that can be observed for the migrants themselves⁽²³⁾.

Even when migrants are slow to naturalize and vote, the instrument of political change at the local level can lie in the indirect power of population displacement. If certain population groups are pushed out of regions as a result of large-scale migratory flows, this may have the effect of changing the political structure of the provinces, states and territories⁽²⁴⁾

In the 2012 elections, the political calculus of immigration reform has changed substantially. More than 12 million Latino voters went to the polls, making up 10 percent of American voters. Seventy-three percent of them supported President Obama, a crucial margin that played a key role in his election victory. Other smaller immigrant groups, such as Asians, supported the re-election of the President by an overwhelming majority. With the number of Latin voters reaching 28 million by 2016, Republican and democratic parties have strong incentives to try Latin voters and other constituents of migrant groups, whose immigration reform is a threshold for their loyalty⁽²⁵⁾

Fifth: The impact of migration in the 2016 elections

Immigration has become the centerpiece of the 2016 US presidential election and beyond. The third major issue in terms of interest in both candidates 'programs and voters' concerns has been the economy and terrorism, with some studies suggesting that 84% The economy will be very important for them to decide who will vote in the 2016 presidential elections, while the rate of immigration is about 70%, a big percentage compared to other concerns⁽²⁶⁾.

While a number of issues, such as economics or terrorism, have been consistently categorized over the past several electoral cycles, migration is the only issue that has grown in importance. Only a number of polls showed that 70% of registered voters indicated that migration is very important for their presidential vote in 2016, up from 41% in September 2012 and 54% in May 2008⁽²⁷⁾.

In recent years, there has been a clear interest from both parties in the issue of the presidential elections, especially since they understand the

⁽²³⁾ <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports>.

⁽²⁴⁾ See, for example, the Immigration Policy Foundation report on the impact of migration on domestic politics and the composition of Houston; Randy Capps and Ariel G. Ruiz Soto, A Profile of Houston's Diverse Immigrant Population in a Rapidly Changing Policy Landscape, Migration Policy Institute, 2018

⁽²⁵⁾ <https://yougov.co.uk/topics/politics/articles-reports>

⁽²⁶⁾ Top voting issues in 2016 election, Pew Research center ,U.S politics and policy , <http://www.people-press.org/2016/07/07/4-top-voting-issues-in-2016-election/>

⁽²⁷⁾ Ibid.

importance of voting for many voters, even among their followers. In general, [77%] of Republican or Republican voters, 65%] of Democratic or Democrat voters say migration is very important for their 2016 decision, while four years ago, it was only 47% for Republicans and 37% for Democrats⁽²⁸⁾.

In a recent USC Dornsife / Los Angeles Times poll, 62 percent of the state's population thought immigration was a serious issue, 36 percent thought otherwise. But they nevertheless rejected government measures to forcibly deport them. Most also opposed the idea of building a wall along the border with Mexico⁽²⁹⁾.

Conclusions

1- The solution to the issue of migration requires concerted collective and international action

2- The first steps of collective action are to prevent political, religious and ethnic repression of all kinds through intervention and development of various local sectors such as education, services and the spread of democracy.

3- With regard to economic migration, its reaction must be to stimulate economic development and employment opportunities in the countries of origin.

4- Affected countries and the international community of rich countries must work together to increase per capita income and the level of wages and employment in sending countries.

5- Transfer of a large amount of investment funds from rich countries to low-income countries.

6- Reallocate and apply the military budget in rich countries to reduce economic and political migration in low-income countries.

7- The issue of global migration must be treated with ethical and human principles. Migrants and their plight must not be exploited as a political and economic issue

8- Legislation should be put in place to prohibit their use as an electoral agent, whether in the United States or any other country...

⁽²⁸⁾ Ibid.

⁽²⁹⁾ Look at Trump's immigration policy and its impact on American society, Sarah Pierce, Jessica Bolter, and Andrew Selee, U.S. Immigration Policy under Trump: Deep Changes and Lasting Impacts , Migration Policy Institute , 2018.

Zorunlu Göçmen Ailelerindeki Ergen Çocukların Sosyal-Psikolojik Adaptasyonu Dr. Öğrt. Üyesi Aynur BUNYATOVA¹

Özet

Araştırmaların bulgularına göre ergenlik yaş dönemi için karakteristik olan tipik özellikler (katılık, agresiflik, heyecan, kendine güvenin düşük olması, içe kapanık olma, panik, kendini yeterince değerlendirememek) mülteci erişkinlerde daha şiddetli beliriyor. Ek olarak, sorgu sırasında düşman cephesine yakın bölgelerde yaşamakta olan gençlerin kendi bilgi ve hayallerini gerçekleştirmek için yeterli imkanların olmadığı tesbit edildi. Gençlerin boş vakitlerini etkili biçimde kullanması için de uygun koşulların sağlanmamış olması saptandı. Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, bazı öneriler sunmak mümkündür: Ergen çocukların yaş ve kişisel psikolojik özelliklerini sosyal ve psikososyal uyum için doğru yönde dikkate almak. Ergenlik çağında olumlu sosyo-psikolojik ortamın oluşturulması (farklı derneklerin kurulması, kültürel etkinlikler, eğlenceli ve entelektüel oyunlar, bilimsel tartışmalar). Ergen çocukların ebeveynleri ile etkin bir biçimde zaman geçirmesini sağlamak. Gençlerin topluma daha yoğun entegrasyonu için kendi yaşam alanları dışındaki sosyal çalışmalara katılmalarını sağlamak. Düzeltme eğitimi ve programlarının hazırlanması ve ergenlerin kişisel gelişimi ile ilgili faaliyetlerin yürütülmesi. Sağlıklı yaşam tarzının teşvik edilmesi ve farkındalık yaratma etkinliklerinin oluşturulması. Göçmen ve mülteci okullarında psikolojik hizmetlerin daha etkili bir biçimde sunulması ve verimliliğin denetlenmesi.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Adaptasyon, Mülteciler, Sosyo-Psikolojik Uyum

Social-Psychological Adaptation of Adolescent Children in Internally Displaced Families

Abstract

According to the findings of the research, typical features characteristic for adolescent age period (stiffness, aggressiveness, anxiety, low self-confidence, introvertedness, panic, lack of self-esteem) are more severe in refugee adults. In addition, during the survey it was found that young people living in areas close to the enemy front did not have sufficient means to realize their knowledge and dreams. It was also detected that young people did not have the necessary conditions to use their leisure time effectively. Based on the results of the research, some recommendations may be made: To consider age and personal psychological characteristics of adolescent children in the right way in terms of social and psychosocial adjustment. To create positive socio-psychological environment for adolescence period (establishment of different associations, cultural activities, entertaining and intellectual games, scientific discussions). To

¹ Baku Devlet Universitesi

enable adolescent children to spend time effectively with their parents. To enable young people to participate in social studies outside their own habitats for more intensive integration into society. To prepare adjustment trainings and programs and conduct activities related to the personal development of adolescents. To promote healthy lifestyle and conduct awareness raising activities. To provide more effective delivery of psychological services in schools for internally displaced and refugee children and evaluate efficiency.

Keywords: Adolescence, Adaptation, Refugees, Socio-Psychological Adaptation

Giriş

20.yüzyılda Ermenistan topraklarından Azerilerin toplu şekilde tehcir edilmesi süreci dört aşamaya bölünür: 1905, 1918-1920, 1948-1956, 1987-1988'li yıllar. İstatistik bilgiler ve arşiv belgelerine göre, bu olaylar sonucunda bugünkü Ermenistan topraklarında yaşayan bir milyon beş yüz bini aşkın Azeri tarihi topraklarından sürüldü.

Şu an, Ermenistan, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesini ve onun çevresindeki 7 ilçeyi işgal ederek bir etnik temizlik politikası izledi. Bunun sonucunda binlerce Azerbaycanlı öldürüldü ve yüz binlerce insan kendi memleketinden çıkarılarak ülke içinde yerlerinden edilmiş kişiler olarak yaşamak zorunda kaldı. Savaşın neden olduğu şiddetli ıstırapın ve kendi yurdunu terketmenin insanlarda çeşitli ruhsal bozukluklara ve belli sorunlara neden olduğu belirtilmelidir. Özellikle travma döneminde özel psikolojik yardım eksikliği, psikolojik rahatsızlıkların derinleşmesine yol açmıştır. Travmatik stresin eşlik ettiği bu şiddetli süreç travma sonrası strese, üzüntüye ve ıstırapa dönüşmüştür. Bu durum sadece tüm insan yaşamını acıya çevirmekle kalmaz, aynı zamanda yeni doğan nesillerin psikolojik ve fiziksel durumu üzerinde de ciddi bir etkiye neden olur. Tüm bu nedenlerin derinliği ve ciddiliği çatışma sonuçlarının sosyo-psikolojik unsurlarının yanısıra klinik psikolojik yöntemlerin de incelenmesini gerektirir.

1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı Ağdam ve Berde bölgelerinde yerinden olmuş ailelerde yetişen ergenlerin ve gençlerin ruhsal durumunu incelemektir.

Öne sürülmüş amaç doğrultusunda aşağıdaki hedefler ele alınacaktır:

1. Bireysel ve grup şeklinde psikolojik ve tanısai çalışmalar;
2. Yerinden olmuş ailelerde yetişen ergenlerin sosyo-psikolojik durumlarını değerlendirmek için psikolojik yöntemlerin hazırlanması;
3. Psikolojik teşhis;
4. Ebeveynler, okul psikologları ve öğretmenlerle bir danışma toplantısı yapmak.

2. Araştırma Yöntemleri

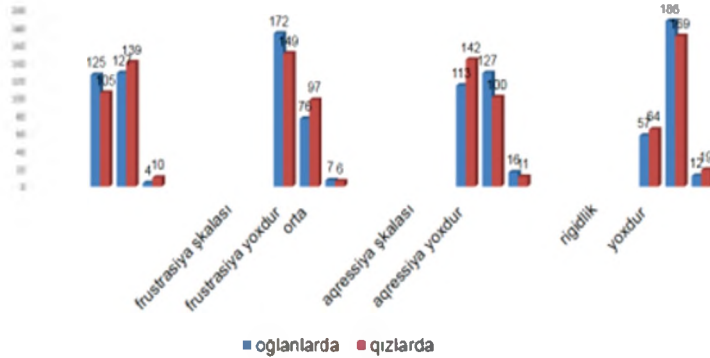
Araştırmada H.Eysenck'in "Ruhsal durumların öz değerlendirmesi" testi ve Varolmayan canlı testi kullanıldı. H.Eysenck'in "Ruhsal durumların öz değerlendirmesi" testini kullanarak ergenlerde heyecan, hayal kırıklığı, saldırganlık ve sertlik gibi ruhsal durumları teşhis etmek mümkündür. Gençlerin kendi zihinsel durumlarını bağımsız olarak değerlendirmeleri gerekiyordu. Çok uygun olan ifadeleri 2 puan, uygun olanları 1 puan, hiç uygun olmayan ifadeleri de 0 puanla değerlendirmek gerekiyordu.

"Varolmayan canlı" testi projektif testler grubunda yer almaktadır. Çalışmada belirlenen görevlerin çözümü için veri araştırması sonucunda elde edilen verilerin işlenmesi ve analizinde modern matematiksel istatistiksel yöntemler kullanılmış ve ön istatistikler (ortalama değer, dağılım) hesaplanmıştır.

Araştırma örneklemine yerinden olmuş ailelere mensup 510 ergen birey dahil edildi. Ülke içinde yerinden olmuş kişi, Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında askeri saldırı, doğal ve insan kaynaklı felaket sonucu kalıcı ikamet yerinden ayrılmak ve başka bir yere taşınmak zorunda kalan kişidir. Çalışmaya 259 erkek ve 251 kız katıldı. Çalışmaya katılan ergenlerin yaş aralığı 12 ile 16 yaştı.

3. Alınan Sonuçların Analizi

AYZENKANIN NƏTİCƏLƏRİ (qız-oğlan)

Şekil 1. Eysenck Testinin Sonuçları

Picture 1. Results of the Eysenck Test

Sonuçlarımıza göre katılımcıların 265'inde heyecan orta düzeydedir ve 232 kişide heyecan yoktur. Kızlardaki heyecan erkeklere kıyasla daha fazladır. 10 kız ve sadece 4 erkek katılımcının heyecan düzeyi yüksektir. 139 kızda ve 127 erkekte orta düzey heyecan gözlemlenmiştir.

3.1. Hayal Kırıklığı Ölçeği Sonuçları

Elde edilen sonuçlara göre, 321 katılımcı hayal kırıklığı yaşamıyor, 173 kişide bu gösterge orta düzeyde, 13 kişide de yüksek düzeydedir. Kızlarda hayal kırıklığı orta düzey olan kişilerin sayısı 97, erkeklerde 76 kişidir.

3.2. Saldırganlık Ölçeği Sonuçları

Elde edilen sonuçlara göre 253 kişide saldırganlık yoktur, ancak 230 kişinin saldırganlığı orta düzeydedir. Saldırganlık kızlara kıyasla erkeklerde daha belirgindir. Erkeklerde bu sayı 127, kızlarda 100 kişidir. 16 erkeğin saldırganlık düzeyi yüksektir.

3.3. Katılık Ölçeği sonuçları

Elde edilen sonuçlara göre, 352 kişide orta düzey ve 31 kişide yüksek düzey katılık belirlenmiştir. Burada da erkeklerde daha fazla katılık belirlenmiştir, erkeklerde 186 kişi, kızlarda 169 kişi. Bununla birlikte, kızlar arasında yüksek düzey katılık daha fazladır.

“Varolmayan canlı” testinin sonuçları resimde çizilen karakterleri inceleyerek araştırılmıştır. Görüntülerin analizinde aşağıdaki göstergeler dikkate alınmıştır: çizimi sayfa üzerinde yerleştirme şekli, çizimin boyutu, çizimdeki bireysel ayrıntıların boyutu, çizgilerin yapısı. Özel detayların (pençe, keskin dişler, iğneler, kanatlar, kuyruklar, boynuzlar) varlığı. Çalışma sırasında çoğu ergenin mevcut görevi tam olarak anlamadığı, yani varolmayan canlıyı hayal etmede zorlandıklarını belirtmek gerekir. Bu nedenle 52 kişi hiç resim çizmemiştir.

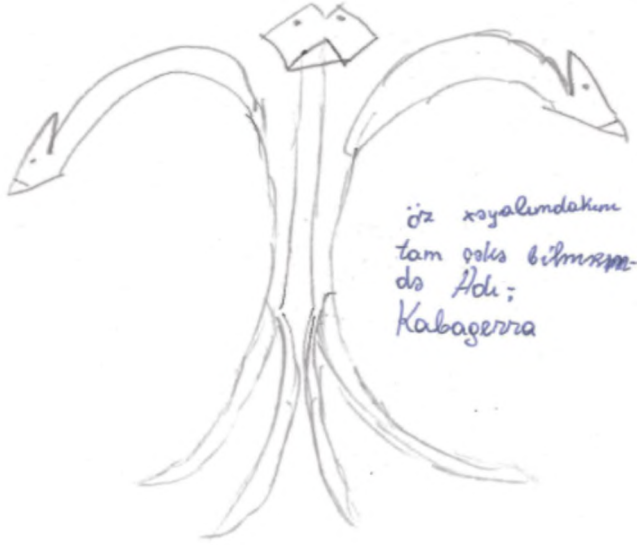
Çizilen hayvan karakterleri aşağıdaki gruplara ayrılabilir: seçilen karakterler tehlikeli hayvanlar ve nötr hayvanlar. Bu, kendi "Ben"ine karşı olan tavır, kendinin dünyadaki yeri ve kendinin hayvanlarla özdeşleşmesidir.

- Gerçek hayatta görülen hayvanlar, yani nötr karakterler (ör. ayı, tavşan, kedi, vb.) 208 kişi. Bu kötü bir hayal gücü, entelektüel veya duygusal rahatsızlık, yüksek heyecan düzeyinin belirtisi olabilir.

- İnsansı canlı (robotlar, sibernetik organizmalar, vb.) ve uzaylı karakteri çizimine 111 kişide rastlandı. Bu iletişim eksikliğini gösterebilir.

- Çizilmiş karakterleri çok küçük olan ve sayfanın üst ve alt kenarlarında yer alan 40 ergende gizli depresif eğilimlerin veya depresif reaksiyonların olması mümkündür.

Keskin uçlar herhangi bir detaylara bağlı olmasa da saldırganlık düzeyi onların konumu ve doğası ile ifade edilmiştir. Bu açıdan saldırganlığın sembolleri olan tırnaklar, keskin pençeler ve dişler özellikle önemlidir. Boynuzlar saldırganlık, savunma (diğer saldırganlık belirtileri olan tırnak, kıllar ve iğnelerle uzlaşma içinde tanımlanır). Bu detay saldırganlığın doğasının kaotik veya koruyucu olması sorusuna cevap vermiş oluyor.

Şekil 2. Varolmayan Canlı Resmi
Picture 2. Nonexistent Creature Drawing

Şekil 3. Varolmayan Canlı Resmi
Picture 3. Nonexistent Creature Drawing

Saldırganlık unsurlarının varlığı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Resimlerdeki Saldırganlık Unsurları

Table 1. Elements of Aggression in the Drawings

Saldırganlık unsurları	Kişi
Sivri dişler	65
Boynuz, iğne, pençe	90
Kenarlar	103

Heyecan düzeyi ̄ büyük miktarlarda çıkıntıların (diken, kıl, iğne ve dış hatların koyu renklerde olması gibi detayların) olması. Keskin kenarlarla çizme. Dış hatların kirlenmesi. Üst dış hat ̄ Yukarıda oturan, kısıtlama ve yasaklama empoze edenlere karşı protesto.

Heyecan düzeyi ̄ 125 kişi

Tablo 2. Resimlerdeki Heyecan düzeyi

Table 3. Level of Anxiety in the Drawings

Heyecan unsuru	Kişi
Sayfanın kenarında olma	85 kişi
Kesik çizgiler, karalama	150 kişi

Bazı resimlerde yalnızlık ve yabancılaşma unsurlarına da rastlanmıştır. Bazı karakterler bir çerçevenin içinde veya kapalı pozlarda çizilmiştir.

Karakterlere verilen isimler de bu yöntemle analiz edildi. Ergenlerin çoğunluğu basit isimler seçmişti. Örneğin, dört gözlü eşek, kanatlı tavşan, maymun, kanatlı at, miyav, tepegöz vb. Bazı anlamsız isimler de vardı. Örneğin, jebor, purhsdur, monakar, lisa vb.

Projektif teknik olan “Varolmayan canlı” testinin sonuçlarına dayanarak, yerinden olmuş ailelere mensup ergenlerin topluma sosyal ve psikolojik adaptasyonunda bazı problemlerin olduğunu belirtmek mümkündür. Sosyallik, saflık gibi olumlu niteliklerine rağmen yerinden olmuş ailelere mensup ergenlerin duygusal ve irade becerileri yeterince gelişmemiştir: kapalılık, özgüven eksikliği, yetersiz öz değerlendirme, korku, heyecan, kaygı, saldırganlık gibi özellikler gözlenmiştir. Yerinden olmuş ailelere mensup ergenlerde bu özelliklerin ortaya çıkması hem yaş özellikleri hem de kapalı cephe hattı ortamında yaşamaları ile açıklanabilir. Böylece yeni bir çevreye girdiklerinde, kendilerini kaybedebilir ve kapanabilirler. (4)

Sonuç

Çalışma sırasında, diğer ergenlere göre yerinden olmuş ailelere mensup ergenlerin sosyo-psikolojik uyumunda önemli bir fark olduğu bulunmuştur. Çalışmada ergenlik çağının tipik özelliklerinin yerinden olmuş ailelere mensup ergenlerde daha belirgin olduğu görülmüştür (katılık, hayal kırıklığı, saldırganlık, heyecan, düşük özgüven, asosyallik, kaygı, yetersiz öz değerlendirme). (1) Ergenlerin boş zamanlarının etkili bir şekilde değerlendirmesi için uygun koşullarının olmadığı ve etraflarındakilerle iletişimde zorluk yaşadıkları belirlenmiştir. Bu açıdan, onların sosyal iletişime aktif katılımları için uygun bir ortam yaratmak gerekmektedir. Cinsel kriterlere göre erkeklerin kızlara göre daha yüksek saldırganlık ve katılığa sahip oldukları belirlenmiştir. Ancak kızlarda, erkeklere kıyasla heyecan seviyesi daha yüksek düzeydedir. (3) Çalışma sırasında cephe hattında ergenlerin kendini tamamlama ve öz-gerçekleştirme şansı bulamadığı tespit edilmiştir. (4)

Kaynaklar

1. QƏDİROV, Ə. (2008), *Yaş psixologiyası (s.243-247)*, Bakü: Maarif
2. AYDIN, B. (2015), *Çocuk ve ergen psikolojisi*, Ankara: "Nobel" yayınları
3. АЙЗЕНК, Г. (2001), *Психологические теории тревожности (s102 -104)*, St. Petersburg: Питер
4. АНДРЕЕВА, Д. (2003), *Социальная психология (s. 221)* Moskova: Наука

Suriye’den Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketlerinin Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerine Etkilerinin Analizi

Prof. Dr. Barış ÖZDAL¹

Esra VARDAR TUTAN²

Özet

Tunus’ta yaşanan olaylar ile başlayan süreçte siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar milyonlarca insanı düzensiz göçmen konumuna düşürmüştür. Suriye’de başlayan ve hâlihazırda devam eden çatışmalar sonucunda ise 6,3 milyon Suriyeli ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bir bölge devleti olarak göçmenler tarafından hedef ve transit ülke olarak görülen Türkiye ise krizin başladığı günden günümüze kadar olan dönemde “açık kapı politikası” izleyerek sayıları 3,5 milyonu aşan Geçici Koruma Altındaki Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bu özelliği itibariyle günümüzde dünyada en fazla sığınmacı ağırlayan ülke olan Türkiye’de göç politikalarının dönüşümü kaçınılmaz olmuştur.

Arap Baharı Sonrası Dönemde tarihinin en büyük göç akını ile karşılaşan AB’de ise yaşanan dinamik süreç ile beraber kısa vadeli fakat kesin sonuç getirmesi beklenen politikalar tercih edilmiştir. Bu bağlamda göç yönetimi stratejisini, düzensiz göçün üçüncü ülkelerle işbirliği yoluyla önlenmesi temeline oturtan AB, kendisine yönelen düzensiz göçün transit noktası olan Türkiye ile işbirliği süreci içine girmiştir.

İzledikleri göç politikalarından doğrudan etkilenen Türkiye ve AB arasındaki ilişkiler konjonktür gereği kontrol edilemeyen düzensiz göç sorununun çözümü üzerine odaklanmıştır. Diğer meselelerin ikinci planda kaldığı mevcut durumda Suriye’den Türkiye’ye yönelik göç hareketlerinin iki aktör arasındaki ilişkilere etkilerinin inceleneceği çalışmamızda, karşılıklı sorumluluk gerektiren meselede tarafların birbirlerinden beklentileri ve bu beklentiler ekseninde şekillenen politikaları ilerleme raporları üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Avrupa Birliği, Suriye, Göç, Düzensiz Göç

An Analysis on the Impact of Migration Inflows from Syria to Turkey in the Effects of Turkey – European Union Relations

Within the process triggered by the incidents in Tunisia, social and economic problems have put millions into an irregular migrant status. As a consequence of ongoing conflicts in Syria, 6.3 million Syrian people had to leave their homeland. Turkey has become the country of destination and the transit by refugees as being the neighbor country to Syria, since the beginning of this humanitarian crisis, Turkey has hosted over 3.5 million Syrians under Temporary

¹Bursa Uludağ Üniversitesi

²Bursa Uludağ Üniversitesi

Protection status following “the open door policy”. This feature today as the country that hosts the most refugees in the world has become inevitable transformation of migration policies in Turkey.

In the European Union, experiencing the greatest migration flow after the Arab Spring, short term but effective policies had been implemented. In this context, the European Union which has established its power management strategy in cooperation with the third countries in order to prevent the irregular migration, has cooperated with Turkey on this matter as this country represents the transit point in irregular migration.

The relations between Turkey and European Union, in line with current circumstances, have been affected directly by the migration policies that both parties have been following and have focused on the solution of irregular migration issue that is out-of-hand. In this paper that will focus on the effects of migration flows from Syria to Turkey on the relations between the European Union and Turkey, where the other issues remain as secondary issues, expectations of both parties from each other on this delicate issue and policies formed in line with these expectations will be analyzed in detail.

Keywords: Turkey, European Union, Syria, Migration, Irregular Migration

Giriş

2010 yılında Tunus'ta yaşanan olaylar ile başlayan süreçte, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi'nde yaşanan çatışmalar ve terör olayları başta olmak üzere siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar milyonlarca insanı yasadışı (düzensiz) göçmen konumuna düşürmüştür. Suriye'de başlayan ve hâlihazırda devam eden çatışmalar sonucunda ise 6,3 milyon Suriyeli ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Dünya genelindeki 25,4 milyon sığınmacının % 25'inin Suriyelilerden oluştuğu dikkate alındığında durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılmaktadır.

Bir bölge devleti olarak göçmenler tarafından hedef ve transit ülke olarak görülen Türkiye ise krizin başladığı günden günümüze kadar olan dönemde “açık kapı politikası” izleyerek sayıları 3,5 milyonu aşan Geçici Koruma kapsamındaki Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bu özelliği itibarıyla günümüzde dünyada en çok sığınmacı ağırlayan ülke olan Türkiye'de göç politikalarının dönüşümü kaçınılmaz olmuştur.

Türkiye'nin göç politikaları Avrupa'ya yönelik yasadışı (düzensiz) göçün geçiş güzergahında bulunması bakımından da değişime uğramıştır. Bu kapsamda Soğuk Savaş Sonrası Dönem'in başlangıcına kadar geçici ve kısa vadeli bir göç politikası izleyen Türkiye, Avrupa Birliği (AB)'ne tam üyelik süreci ile birlikte, müktesebat uyumu çerçevesinde Birliğin göç politikalarının etkisinde kalmıştır. Arap Baharı Sonrası Dönemde tarihinin en büyük göç akını ile karşılaşan AB'de ise yaşanan dinamik süreç ile beraber kısa vadeli fakat kesin sonuç getirmesi

beklenen politikalar tercih edilmiştir. Bu bağlamda göç yönetimi stratejisini, düzensiz göçün üçüncü ülkelerle işbirliği yoluyla önlenmesi temeline oturtan AB, kendisine yönelen yasadışı (düzensiz) göçün transit noktası olan Türkiye ile işbirliği süreci içine girmiştir.

İzledikleri göç politikalarından doğrudan etkilenen Türkiye ve AB arasındaki ilişkiler konjonktür gereği kontrol edilemeyen yasadışı (düzensiz) göç sorununun çözümü üzerine odaklanmıştır. Diğer meselelerin ikinci planda kaldığı mevcut durumda Suriye'den Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin iki aktör arasındaki ilişkilere etkilerinin inceleneceği çalışmamızda, karşılıklı sorumluluk gerektiren meselede tarafların birbirlerinden beklentileri ve bu beklentiler ekseninde şekillenen politikaları analiz edilecektir.

Bu analiz bağlamında öncelikle çalışmaya kavramsal bir arka plan kazandırmak için Suriye'den Türkiye'ye yönelik göçlerin tarihsel gelişimi ve süreç içerisinde farklı tanımlanmaları hukuksal mevzuat üzerinden yapılacaktır. Makalenin ana konusu olan Suriye'den Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinin Türkiye-AB ilişkilerine etkilerinin analizi ise iki aşamada yapılacaktır. İlk aşamada Suriye'den Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketleri öncesi dönemde yani 2005-2011 yılları arasındaki dönemde AB tarafından hazırlanan ilerleme raporlarının analizi yapılacaktır. İkinci aşamada ise 2012-2018 döneminde hazırlanan ilerleme raporlarına Suriye'den gelen göçlerin yansımaları analiz edilecektir. Sonuç bölümünde ise iki dönem karşılaştırmalı olarak analiz edilip süreklilik ve değişim unsurları tespit edilecektir.

Tanımlanmaya Muhtaç Bir Olgu: Suriye'den Türkiye'ye Yönelik Göçler

Bilindiği üzere 2010 yılında Tunus'ta yaşanan olaylar ile başlayan süreçte, Orta Doğu ve Kuzey Afrika (Middle East and North Africa / MENA) Bölgesi'nde yaşanan çatışmalar ve terör olayları başta olmak üzere siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar milyonlarca insanı düzensiz göçmen konumuna düşürmüştür. Suriye'de başlayan ve hâlihazırda devam eden çatışmalar sonucunda ise 6,3 milyon Suriyeli ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Dünya genelindeki 25,4 milyon sığınmacının % 25'inin Suriyelilerden oluştuğu dikkate alındığında durumun ciddiyeti daha iyi anlaşılmaktadır.

6,3 milyon Suriyeli, başta Türkiye olmak üzere bölgedeki diğer devletlere göç etmek durumunda kalmışlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) / United Nations High Commissioner For Refugees (UNHCR) verilerine göre Suriyelilerin % 63.9'una ev sahipliği yapan Türkiye dışında Suriyeliler en çok Lübnan (%16.8), Ürdün (%11.9), Irak (%4.5), Mısır (%2.3) ve diğer Kuzey Afrika devletlerine (%0.6) göç etmişlerdir.³ Bunun dışında bu

³ UNHCR, "Total Persons of Concern by Country of Asylum", <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>, 09.12.2018, (e.t. 17.12.2018)

devletleri AB üyesi devletlere geçişte transit ülke olarak gören çok sayıda düzensiz göçmen de mevcuttur.

Bir bölge devleti olarak göçmenler tarafından hedef ve transit bölge olarak görülen Türkiye, krizin başladığı günden günümüze kadar olan dönemde “açık kapı politikası” izlemiştir. Tarihinin en yoğun düzensiz göç hareketi ile karşı karşıya kalan Türkiye, bu kitlesel göç hareketlerine yönelik olarak 30 Mart 2012 tarihinde “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge”yi kabul etmiştir.⁴ Yönerge’nin kabulü ile ilgili kişiler, Türkiye o dönemki mevcut hukuki düzenlemelerinde yer almayan “Geçici Koruma” rejimi kapsamına alınmıştır. Uluslararası literatüre göre Suriyelilere sağlanan bu koruma çeşidi; açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul, geri göndermeme ilkesi ve kişilerin acil ve temel ihtiyaçlarının karşılanması bakımından Geçici Koruma olarak kabul edilmekte ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nun 91. Maddesi’ne dayanılarak çıkarılan 2014/6883 sayılı “Geçici Koruma Yönetmeliği”⁵ ile sağlanmaktadır. Yönetmelik, Türkiye’ye gelen geçici koruma altındaki yabancıların yasal statülerini, haklarını ve alacakları yardımları netleştirmiştir.

Uluslararası Göç Örgütü / International Organization for Migration (IOM)’un tanımı itibariyle Geçici Koruma (Temporary Protection):⁶

“Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü devlet vatandaşlarından kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedürdür.”

Türkiye’de bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin, neden mülteci statüsünde olmadığı ise Türkiye’nin konjonktür gereği uyguladığı hukuki bir tercihe dayanmaktadır. Daha geniş bir ifade ile belirtirsek Türkiye’de uluslararası koruma türleri 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne uyumlu bir şekilde tanımlanmıştır. Sözleşmede yer alan “mülteci” tanımı, yabancıların Türkiye’ye girişlerini, kalışlarını ve çıkışlarını, Türkiye’den uluslararası koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın usul ve esaslarını düzenleyen YUKK’un 61. Maddesi’ne

⁴ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Geçici Koruma”, 22.12.2015, http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097, (e.t. 17.12.2018).

⁵ Tam metni için bkz.; T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (e.t. 17.12.2018).

⁶ Uluslararası Göç Örgütü, *Göç Terimleri Sözlüğü*, (ed.) Richard Perruchoud, No 18, İsviçre, 2009, s. 19.

aktarılmıştır.⁷ Fakat Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi kısıtlama⁸ sebebiyle Avrupa dışından gelen ve sığınma talep eden kişiler için kullanılan "sığınmacı" tanımının yarattığı kavram kargaşası sebebiyle bu kişiler "şartlı mülteci" olarak adlandırılmışlardır. Türkiye'nin uyguladığı uluslararası koruma çeşitlerinden biri olan "şartlı mülteci" statüsü, mülteci statüsünden farklı olarak, "Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü devletlere iltica etmek üzere Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişilere" verilmektedir.⁹ Bu kişiler üçüncü devlete yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalabilmektedirler.

Sığınma mekanizmasının işletilemeyeceği acil ve kitlesel göç hareketliliği durumlarında devreye sokulan Geçici Koruma Prosedürü'ne duyulan ihtiyaç, ülkemizde ilk olarak 29 Nisan 2011'de 300 400 kadar Suriye vatandaşının Hatay 400 Cilvegözü Sınır Kapısı'na doğru yönelmesi ile belirginleşmiştir.¹⁰ Suriye'deki çatışma ortamının şiddeti arttıkça Türkiye'ye yönelik göçler daha da artmış ve güncel veriler itibarıyla Türkiye'de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sayısı 3.611.834'e yükselmiştir.¹¹

Suriye'den Türkiye'ye yönelik düzensiz göç hareketlerinin 2011'den günümüze kadar geçen sürede kitlesel boyutta artışa geçmesi, göç ve iltica alanında yapılan düzenlemelere duyulan ihtiyacı daha da artmıştır. Bu bağlamda yukarıda bahsedildiği üzere bu kişilerin öncelikle acil ihtiyaçları karşılanmakla beraber daha sonra statü belirleme işlemlerine yönelik yönerge ve yönetmelikler oluşturulmuştur. Göç politikalarını uluslararası standartlar ve AB göç politikaları ile uyumlaştırmaya çalışan Türkiye'de, kriz boyutuna ulaşan bu gelişmeler neticesinde kapsamlı bir göç politikası oluşturma ihtiyacından hareketle 2013 yılında YUKK¹² kabul edilmiştir. YUKK, göç olgusuna yönelik olarak genel anlamda şu düzenlemeleri içermektedir:

- Yabancıların Türkiye'ye Giriş ve Çıkış Hükümleri,
- Vizelere İlişkin Hükümler,

⁷ Türkiye Cumhuriyeti YUKK, Md. 61 (I).

⁸ 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde, sözleşmeye taraf olan devletlere coğrafi sınırlama doğrultusunda beyanda bulunma yetkisi tanınmıştır. Türkiye 22 Nisan 1954'te yürürlüğe giren Cenevre Sözleşmesi'ni 29 Ağustos 1961 tarihinde coğrafi sınırlama ile onaylamıştır. Türkiye'nin coğrafi sınırlaması 359 Sayılı Onay Kanunu'nda yer almıştır. Buna göre Türkiye, "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ibaresini, "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar" şeklinde uygulayacağını belirtmiştir.

⁹ Türkiye Cumhuriyeti YUKK, Md. 62 (I).

¹⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "Türkiye'de Geçici Koruma", http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097, (e.t. 18.12.2018).

¹¹ T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713_06.12.2018, (e.t.16.12.2018).

¹² 6458 sayılı YUKK 11.04.2013 tarihli 28615 Sayılı Resmî Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. YUKK metni için bkz.; T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu", http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf, (e.t. 17.12.2018).

- İkamet İzinleri ve Çeşitlerine Yönelik Hükümler,
- Çalışma İzinlerine Yönelik Hükümler,
- Göçmenlerin Uyumu İle İlgili Hükümler,
- Sınır Dışı Etme İle İlgili Hükümler,
- Uluslararası Korumaya İlişkin Hükümler.

Bu düzenlemelerin yanı sıra göç politika ve stratejilerinin uygulanması amacıyla İçişleri Bakanlığı'na bağlı sivil bir otorite olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü de YUKK 103. Madde¹³ uyarınca kurulmuştur.

Krizin başlangıcında Türkiye, Suriyeli mültecilere yönelik geçici çözümler üretse de bu kanun ve yönetmelikler sayesinde daha kapsamlı ve kalıcı çözümler üretmeye başlamıştır. Bu çözümlerden bir tanesi de 2016 yılında çıkarılan "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" tir. Ayrıca Türkiye; sınırları içinde bulunan tüm Suriyelilerin biyometrik kayıt altına alınmasını, eğitim hizmetlerinden mahrum kalan Suriyeli çocukların elektronik sistem üzerinden okullara kayıt olmalarını sağlayan "Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YÖBİS)"ni kurmuştur. Ayrıca temel misyonu; uluslararası koruma başvurusunda bulunan, insan ticareti mağduru olan ve ülkemize uyum sağlamaya çalışan yabancılar başta olmak üzere tüm yabancıların iş ve işlemlerini çözmek olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'de başta Kızılay, AFAD ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere diğer ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile Geçici Koruma Altındaki Suriye vatandaşlarının entegrasyonu için de çalışmalar yapmaktadır.

Genel hatları ile ifade ettiğimiz üzere Türkiye'nin göç politikalarının gelişim süreci, Arap Baharı Sonrası Dönem'de Suriye'den gelen kitlesel göç akınları ile değişime uğramış ve kurumsallaşmıştır. Göç politikalarındaki bu değişim sadece kendi iç yapısındaki ihtiyaçlar doğrultusunda değil, Avrupa'ya yönelik düzensiz göçün geçiş güzergâhında bulunması bakımından da değişime uğramış ve Türkiye, jeopolitik konumu sebebiyle AB için stratejik ortak haline gelmiştir.¹⁴ Süreç içerisinde de Suriye kaynaklı mülteci krizi, iki aktörü siyasi pazarlığa zorlayan ve ilişkileri canlandıran en önemli bağlayıcı tehditlerden biri haline gelmiştir.¹⁵

¹³ 103. Madde – (1) "Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur". Bkz. http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik (e.t. 17.12.2018).

¹⁴ Fatma Zeynep Özkurt, "Understanding The Dynamics of Political Bargaining Between Turkey and The EU: The Use of Syrian Refugee Crisis for Political Ends", *Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Boyutları ile Göç*, 26-27 Ekim 2016, TESAM, Bursa 2017, s. 80.

¹⁵ Ibid.

2005 – 2011 İlerleme Raporları İtibarıyla Türkiye'nin Göç Yönetiminin Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerine Etkilerinin Analizi¹⁶

Göç ve iltica alanında AB mevzuatı ile uyum sağlama amacı güden Türkiye, göç olgusu konusunda AB ile işbirliği kuracağına dair ilk taahhüdünü 2001 yılında “Katılım Ortaklığı Belgesi” ile yapmıştır. Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Türkiye kısa vadede düzensiz göç ile mücadeleyi etkin bir şekilde sürdürmeyi ve Avrupa Komisyonu ile bir Geri Kabul Anlaşması (GKA) müzakere etmeyi taahhüt ederken; orta vadede sığınma alanında AB'ye uyum sağlanması, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, sığınmacılar ve mülteciler için konaklama ve sosyal destek faaliyetlerinin artırılması konularında taahhüt vermiştir.¹⁷

AB göç müktesebatına uyum konusunda Türkiye'nin uygulamaları ve AB'nin beklentileri, Avrupa Komisyonu'nun her sene AB'ye katılım sürecinde olan devletlerin üyeliğe hazırlık süresince yaptıkları düzenlemeleri ve gelişmeleri değerlendirdiği “İlerleme Raporları”nda açıkça gözükmektedir. Bu bağlamda ilk raporunu 1998'de yayımlayan AB'nin günümüze kadar olan süreçte ve özellikle de Arap Baharı Sonrası Dönem'de daha çok düzensiz göç olgusu üzerinde durduğu söylenebilir. AB'nin Türkiye'den göç ve sığınma politikaları, sınır kontrolleri ve yabancıların haklarının düzenlenmesi ile ilgili beklentilerin ve tavsiyelerin yer aldığı raporlar AB - Türkiye ilişkileri ve uyum çalışmaları açısından önemli görülmektedirler. İlk İlerleme Raporları genel olarak incelendiğinde AB'nin daha çok sınır kontrolleri, müktesebat uyumu, göç konusunda daha etkin işbirliği ve Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekincenin kaldırılması üzerinde durduğu söylenebilir.¹⁸

Çalışmamızın kapsamı açısından Suriye'den Türkiye'ye yönelik düzensiz göç hareketlerinin başladığı 2011 yılı ve sonrasında yaşanan gelişmelerin raporlara nasıl yansıtıldığının analizi elzem olmakla birlikte, Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinin başladığı 2005 yılından Arap Baharı'na kadar olan süreçte AB'nin nasıl bir söylem değişikliğine gittiğinin de incelenmesi gerekmektedir.

¹⁶ Çalışmamızın bu kısmında tarafımızdan daha önce yazılan başarı ile savunulan şu tez çalışmasından faydalanılmıştır Esra Vardar Tutan, *Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Avrupa Birliği – Türkiye İlişkilerinde Göç Olgusunun Analizi*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, ss. 74-76.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz.; Kamuran Reçber, *Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri*, Alfa Akademi Aktüel Yayınları, Bursa, Kasım 2004, ss. 5-7; Kamuran Reçber, “Türkiye Cumhuriyeti Devleti İle Avrupa Birliği Arasında Akdedilen Geri Kabul Anlaşması'nın Yaratabileceği Sonuçların Analizi”, Barış Özdal, (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2018, ss. 297-314; Yücel Acer, İbrahim Kaya, Mahir Gümüş, *Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi*, USAK Yayınları, Ankara 2010, s. 83.

¹⁸ 1998 yılında yayımlanan ilk İlerleme Raporu'ndan başlanarak 2005 yılına kadar yayımlanan İlerleme Raporları göz önüne alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Bu anlamda 2005 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda¹⁹ dış sınırların yönetimi ile ilgili olarak, 2003'te kabul edilen Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi'nin uygulanmasına yönelik hazırlanacak olan ulusal Eylem Planı'nın hala çıkarılmaması eleştirilmiştir. Türkiye'deki sınır yönetiminin birimler arasında bölünmüş olması ve askeri bir sınır muhafaza teşkilatı olması eleştirilerek bunun yerine askeri olmayan profesyonel bir teşkilat yapılmasına gitmesi gerektiği belirtilmiştir. Vize politikası ile olarak Türkiye'nin AB'nin pozitif ve negatif vize listesi ile uyum sağlaması olumlu görülürken, AB vize listesi ile uyumsuzluğun devam ediyor olması eleştirilmiştir. Göç konusu ile ilgili olarak, Türkiye'nin müktesebat uyumu amacıyla çıkardığı 2005 Eylem Planı'nı uygulamaya geçmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca yine bu konuda Mayıs 2005'te başlatılan Türkiye- AB GKA müzakereleri memnuniyetle karşılanmıştır. İltica konusu ile ilgili olarak, 2005 Eylem Planı'nın ikincil koruma, hızlandırılmış prosedür ve kitlesel göç gibi kavramları açıklama kabiliyetine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Son olarak Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekincenin kaldırılması kilit mesele olarak vurgulanmıştır. Sonuç olarak Türkiye'nin göç ve iltica alanında AB ile mevzuat uyumunu belli ölçüde gerçekleştirdiği saptanmıştır. Beklentilerin genel olarak aktarıldığı sonuç kısmında, ilerleyen dönemde Türkiye'nin müktesebat uyumu başta olmak üzere düzensiz göç ve kaçakçılıkla ilgili AB ile daha yoğun ve etkin işbirliği sağlamasına duyulan ihtiyaç belirtilmiştir.

2006 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²⁰ dış sınırların yönetimi ile ilgili olarak, Mart 2006'da kabul edilen Türkiye'nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi'nin uygulanmasına yönelik oluşturulan Ulusal Eylem Planı'nın AB standartlarına uyum açısından olumlu karşılandığından bahsedilmiş ve bu konunun tam üyelik açısından önemi vurgulanmıştır. Fakat Türkiye'nin bu konuda kurumlar arası bilgi paylaşımı ve sınır güvenlik görevlilerinin profesyonelleşmesi ve geçiş noktaları ile ilgili teknik aksaklıkları gidermesi gerektiği belirtilmiştir. Vize konusunda, AB vize listeleri ile gerçekleştirilen uyum olumlu karşılanırken Türkiye'nin 35 devlet vatandaşına sınırda vize verme işlemlerine devam etmesi olumsuz görülmüştür. Göç konusunda, GKA müzakerelerinin yavaş ilerlediğinden hareketle Türkiye'nin bu konuda daha fazla çaba göstermesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin coğrafi sınırlamayı 2012'de kaldıracağı yönündeki düşüncesi belirtilmiş ve bunun hazırlık aşamasında olduğu söylenmiştir. Sonuç kısmında, müktesebata uyum hazırlıkları ve gerekli idari kapasitenin çok erken bir aşamada olduğu ve Türkiye'nin ilerleyen dönemde göç konusunda AB ile uyumda daha fazla çaba göstermesi gerektiği belirtilmiştir.

¹⁹ European Commission, *Turkey 2005 Progress Report*, SEC (2005) 1426, Brussels, 9 November 2005.

²⁰ European Commission, *Turkey 2006 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SEC (2006) 1390, Brussels, 8.11.2006.

2007 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²¹ göç konusunda sınırlı bir ilerleme kaydedildiğinin belirtilirken, Ulusal Eylem Planı'nın uygulanmasına yönelik ilave adımlar atılması olumlu karşılanmıştır. Ancak Türkiye'nin göç ve iltica alanlarındaki hukuki reformları AB müktesebatına uyum programında belirtilen sürede yapması gerektiği belirtilmiştir. Suriye ile 2001 yılında imzalanan GKA'nın Türkiye tarafından onaylanması belirtilmekle beraber Türkiye ile AB GKA müzakereleri konusunda ise herhangi bir somut gelişme olmadığı belirtilmiştir. İltica alanında yeni bir kanun yapılması, coğrafi çekincenin kaldırılması, konusunda uzman iltica mercisinin oluşturulması kilit konular olmaya devam etmiştir. Bazı ilerlemelerin kaydedildiği vize konusunda Türkiye'nin, AB'nin negatif ve pozitif vize listesiyle uyum sağlamanın öneminden bahsedilmiştir. Havaalanında transit vize ve sınırda vize verilmesi uygulamalarına son verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Dış sınırlar konusunda, entegre sınır yönetimi konusunda Ulusal Eylem Planı'nın uygulanmaya başlaması ve sınır geçişlerinin izlenmesi konusunda kurumların veri paylaşımı yapılması olumlu görülmüştür. Bunların yanı sıra yeni bir sınır güvenlik idaresinin kurulmasına yönelik adım atılmaması olumsuz karşılanmıştır. Sonuç kısmında ise Türkiye'nin ilerleyen dönemde dış sınırlar, iltica ve göç alanlarında daha fazla çaba göstermesi beklentisi yer almıştır.

2008 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²² göç konusunda, düzensiz göç ile ilgili sınır görevi yürüten birimleri bir araya getiren ve birimler arası işbirliğini sağlamayı amaçlayan İltica ve Göç Görev Gücü oluşturulması değerlendirilmiştir. Türkiye'nin Afganistan ve Pakistan ile GKA konusunda attığı adımlardan bahsedilmiş fakat Türkiye'nin Aralık 2006'dan beri AB ile GKA müzakeresi yapmadığı belirtilmiştir. Türkiye'deki düzensiz göçmenler konusunda da sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilmiş ve özellikle göç konusunda uygun bir veri sistemi olmaması eleştirilmiştir. İltica konusunda ise Türkiye'nin coğrafi çekinceyi sürdürdüğü belirtilmiştir. İçişleri Bakanlığı'nın hem kabul hem de entegrasyon konusunda faaliyet yürütecek olan iltica yönetim birimi oluşturacağı söylenmiştir. Türkiye'ye yönelik iltica başvuruları sayılarındaki artış sebebiyle İltica Yasası'nın gözden geçirilmesi önemsenmiştir. Vize konusunda AB vize listeleri ile uyumda bir gelişme olmadığı belirtilmiştir. Dış sınırlar konusunda, sınırlı ölçüde ilerlemenin kaydedildiği belirtilen raporda sınır geçiş noktalarının arttırılması ve modernizasyonu konusunda olumlu adımlar atıldığı vurgulanmıştır. Fakat mevzuat uyumsuzluğu sebebiyle AB vatandaşlarının ülkeye giriş belgeleri hakkındaki veriler endişe verici olarak nitelendirilmiştir. Son olarak iyi işleyen

²¹ European Commission, *Turkey 2007 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SEC (2007) 1436, Brussels, 6.11.2007.

²² European Commission, *Turkey 2008 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SEC (2008) 2699, Brussels, 5.11.2008.

sınır yönetimi için komşu ülkelerle olan işbirliğinin önemsenmesi gerektiği kaydedilmiştir. Sonuç kısmında ise iltica ve göç konusunda kapasite geliştirilmesine duyulan ihtiyaç ve GKA müzakerelerine yeniden başlanması konusundaki beklentiler sıralanmıştır.

2009 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²³ göç ve iltica konusunda sınırlı ilerleme kaydedildiği belirtilmiştir. Zira 2008 yılında, İltica ve Göç Mevzuatını ve İdari Kapasiteyi Geliştirme ve Uygulama Bürosu'nun kurulduğu fakat büronun kaynakları, görevleri ile kıyaslandığında yetersiz kaldığı vurgulanmıştır. Daha önceki raporlarda bahsedilen İltica ve Göç Görev Gücü'nün mevzuatın yerine getirilmesinde önemli bir rol üstlendiği yine belirtilmiştir. Yeni Sosyal Sigorta ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun kabul edilmesi ile sığınmacı ve mültecilerin Sosyal Dayanışma Fonu'na erişimlerinin kısıtlandığı savunulmuştur. Türkiye'nin düzensiz göç konusunda önemli bir transit ve hedef ülke olmaya devam ettiği bu Rapor'da vurgulanırken, Türkiye'deki düzensiz göçlerle ilgili verilere yer verilmiştir. Türkiye'deki göç ve iltica sisteminin kitlesel göç akımları ile büyük baskı altında olduğu savunulmuş ve bu sebeple ilgili sistemin yeniden düzenlenmesi ve kaynak ülkelerle geri kabul anlaşmaları imzalanması elzem görülmüştür. Türkiye'nin 2006'dan beri bloke edilmiş olan AB ile GKA müzakerelerine kısa bir süre önce yeniden başlama kararı alması oldukça önemli görülürken, coğrafi çekincenin hala kaldırmadığına bu Rapor'da da değinilmiştir. Vize politikası konusunda, Türkiye'nin vize yükümlülükleriyle ilgili olarak AB vatandaşlarına ortak bir politika uygulamaması eleştirilmiştir. Ayrıca sınırda bandrol ve damga tipi vize uygulamasının devam etmesi ve yüksek güvenli yeni Türk vize bandrollerinin kullanılmaması da diğer bir eleştiri konusu olmuştur. Fakat Türkiye'nin, AB'nin negatif ve pozitif vize listesine uymayı gönüllü olarak gerçekleştirmeye çalışması olumlu karşılanmıştır. Dış sınırlar konusunda, sınır geçiş noktalarının modernizasyonu olumlu karşılanırken, Ulusal Eylem Planı'nın uygulanmasını takip edecek resmi bir mekanizmanın olmaması ve sınır yönetiminde faaliyet gösteren kuruluşlar arasındaki zayıf işbirliği eleştirilmiştir. Türkiye'ye yönelen düzensiz göç akımları için komşu ülkelerle sınırlar konusunda işbirliğinin kurulmasının oldukça önemli olduğu bir kez daha vurgulanmıştır. Sonuç kısmında yukarıda genel olarak bahsettiğimiz konular üzerinde durulurken Türkiye'nin Fron-tières extérieures / (FRONTEX) AB Sınır Güvenliği Teşkilatı²⁴ ile işbirliği içinde çalışmak için düzenleme yapması memnuniyet verici görülmüştür.

²³ European Commission, *Turkey 2009 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SEC (2009) 1334, Brussels, 14.10.2009.

²⁴ Tam adı European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İşbirliği Ajansı) Bkz., Barış Özdal, Esra Vardar Tutan, "Avrupa Birliği'nin Düzenli Göç

2010 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²⁵ göç konusunda, genel anlamda düzensiz göçün önlenmesi faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Mart 2010'da İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan düzensiz göçle mücadeleyle ilişkin genelge, Şubat 2010'da Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu'nun kurulması ve Türk Ceza Kanunu'nda göçmen kaçakçılığına ilişkin cezaların arttırılması olumlu gelişmeler olarak görülmüştür. İltica ve Göç Görev Gücü'nün IOM ve BMMYK ile istişareleri dâhilinde Yabancılar Kanunu'na yönelik kapsamlı bir değişiklik hazırladığı vurgulanmıştır. Türkiye 2 AB arasında GKA konusunda önemli ilerlemelerin kaydedildiği belirtilmiş ve mevcut ikili geri kabul anlaşmalarının uygulanmasının önemli olduğu söylenmiştir. İltica konusunda Ocak 2010'da Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un Uygulanmasına Dair Yönetmelik'te değişiklikler yapılarak, sığınmacıların çalışma izni başvuru koşulları kolaylaştırılmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen Türkiye'nin bu konuda temel uluslararası standartlara ve AB standartlarına uyumda geri bir aşamada olduğunun belirtilmiştir. Rapor'da ayrıca göç ve iltica alanında yapılan düzenlemelerin ilgili kurumların etkili bir şekilde görevlerini yerine getirmeleri için gerekli kaynakların sağlanmasına ve bu kurumların vasıflarının iyileştirilmesine ihtiyaç duyduğu vurgulanmıştır. Bu ilerlemenin yavaş olmasının sebebinin ise Türkiye'nin uyguladığı coğrafi çekince olduğu ileri sürülmüştür. Vize politikası konusunda, Türkiye'nin vize yükümlülükleriyle ilgili olarak tüm AB vatandaşlarına ortak bir politika uygulamaması ve yüksek güvenli Türk vize bandrollerinin getirilmesinin gecikmesi yine eleştirilmiştir. Dış sınırlar konusunda, entegre sınır yönetimi hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik Mayıs 2010'da Entegre Sınır Yönetimi Koordinasyon Kurulu'nun kurulmasından bahsedilmiştir. Bu konuda kurumlar arası iletişimin sağlanmasının kilit bir konu olduğu vurgulanmakla beraber, FRONTEX ile müzakerelerin sürdürüldüğü belirtilmiştir.

Son olarak **2011** yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²⁶ Türkiye'nin düzensiz göç konusunda çok önemli bir transit ve hedef ülke olma özelliğinin sürdürüldüğü belirtilmiş ve Türkiye'ye yönelik düzensiz göçlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Türkiye üzerinden AB ülkelerine geçen düzensiz göçmen sayısının 2009'a göre % 44 oranında arttığı da verilen bu bilgiler arasındadır. Ayrıca geri gönderme merkezlerindeki kapasite artırımının devam ettiği vurgulanmıştır. AB standartları açısından önemsenen YUKK ile ilgili çalışmaların devam ettiği fakat mevzuat metninin henüz TBMM'ye sunulmadığı belirtilmiştir. Geri gönderme merkezlerinde psiko-sosyal hizmetlerin düzenli olarak sağlanmaması ve gönüllü

Politikası'nın Türkiye'ye Etkileri", Barış Özdal, (Ed.), *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye*, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 2018, s. 373.

²⁵ European Commission, *Turkey 2010 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SEC (2010) 1327, Brussels, 09.11. 2010.

²⁶ European Commission, *Turkey 2011 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SEC (2011) 1201 final, Brussels, 12.10.2011.

geri dönüşleri kolaylaştıracak idari kurumsal kapasitenin yetersizliği ise eleştirilmiştir. Türkiye ve AB arasında bir GKA gerçekleştirilmesine yönelik müzakerelerin tamamlandığı fakat Anlaşma'nın henüz imzalanmadığından bahsedilerek Anlaşma'nın hızlı bir şekilde akdedilmesi ve yürürlüğe girdikten sonra da etkili bir şekilde uygulanmasının büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır. İltica konusunda uluslararası korumaya ihtiyaç duyan göçmenlerin ikamet etmesi zorunlu olan uydu şehirlerin sayısının artırılmasından ve YUKK'un onaylanmaması sebebiyle Türkiye'de hala sığınmaya ilişkin bir mevzuatın olmayışından bahsedilmiştir. Vize politikaları konusunda, biyometrik güvenlik özellikleri olan pasaportların dağıtımına başlandığından ve yüksek güvenliğe sahip yeni Türk vize bandrollerinin basılmasından bahsedilmiştir. AB vize listesine uyumda bir ilerlemenin olmadığı hatta Türkiye'nin, AB'nin negatif vize listesinde bulunan ülkelerle vize muafiyeti anlaşmaları akdetmesi eleştirilmiştir. Dış sınırlar konusunda, havaalanı transit bölgelerinde düzensiz göçün önlenilmesi amacıyla sınır kontrol düzenlemelerinin daha fazla geliştirilmesi gerektiği söylenmiştir. Benzer bir şekilde sınır güvenliği için kullanılan araçların modernizasyonunun ve risk analizlerinin yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir. FRONTEX ile yapılan çalışmalarda ilerleme olduğu söylenmekle beraber Türkiye ve AB'nin, AB sınırlarında operasyonel işbirliğinin artırılmasına yönelik müzakerelerin tamamlanması gerektiği belirtilmiştir. Sonuç kısmında GKA müzakerelerinin sonuçlandırılmış olması önemli bir ilerleme olarak görülmüştür.

Analiz ettiğimiz bu bilgilerden de anlaşıldığı üzere 2005 - 2011 dönemindeki İlerleme Raporları'nda AB - Türkiye ilişkilerinde göç olgusu "dış sınırların yönetimi", "vize politikası", "iltica konusu", "GKA müzakereleri" başlıkları altında irdelenmiştir. Süreç içerisinde Türkiye'nin göç konusunda AB ile uyumda çaba gösterdiği ama bu çabanın yeterli görülmediği ve daha fazla çaba gösterilmesinin istendiği tespit edilmektedir. Özellikle Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekincenin kaldırılması kilit mesele olarak tüm raporlarda vurgulanmıştır.

Suriye Menşeli Göçlerin 2012 – 2018 İlerleme Raporları İtibarıyla Türkiye – Avrupa Birliği İlişkilerine Etkilerinin Analizi²⁷

Mart 2011'de Suriye'den ilk kitlesel göçlerin başlamasının ardından yazılan ve 2012 yılında yayımlanan ilk İlerleme Raporu'nda²⁸ YUKK'un göç yönetimindeki önemine bir kez daha vurgu yapılarak söz konusu Kanun'un kabul edilmesinin Türkiye'deki göçmen ve mültecilerin haklarının AB standartları ile uyum sağlaması açısından kilit bir nitelikte olduğu belirtilmiştir. Rapor

²⁷ Bkz.; Barış Özdal, Esra Vardar, "Türkiye - Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç Sorunu", *Avrupa Birliği'nin Uluslararası İlişkileri ve Türkiye*, (Ed: İlhan Sağsen, Mehmet Dalar), Orion Kitabevi, Ankara, Ekim 2018, ss. 262-266.

²⁸ European Commission, *Turkey 2012 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SWD (2012) 336 final, Brussels, 10.10.2012.

Türkiye'nin düzensiz göçlerde transit ve hedef ülke olduğu tekrar belirtilmiş ve düzensiz göçlerle ilgili istatistikî bilgilere yer verilmiştir. AB'ye Türkiye üzerinden geçen düzensiz göçmen sayısının 2011 yılında bir yıl öncesine oranla % 2 arttığı belirtilmiştir. Bu artış sebebiyle sınırlarının geçirgenliği eleştirilen Türkiye'nin hem komşu ülkelerle hem de kaynak ve transit ülkelerle sınır yönetimi açısından işbirliğini geliştirmesi tavsiye edilmiştir. Ayrıca düzensiz göçü engellemek için kapasitesini geliştirmesi gerektiği belirtilerek 2009'da başlatılan vize muafiyetlerine rağmen Türkiye'nin sınır denetimlerine dair ilave tedbirler almaması eleştirilmiştir. Türkiye- AB GKA'nın 21 Haziran 2012'de parafe edilmesi ile başlayan sürecin nihayete erdirilmesi ve Anlaşma'nın etkin bir şekilde uygulanması bu Rapor'da da önemsenen başlıca konular arasında yer almıştır. İltica alanında diğer raporlarla benzer bir şekilde Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince den bahsedilmiş ve YUKK'un kabul edilmesi beklendiği için bu konuda sınırlı bir ilerleme kaydedildiğinden bahsedilmiştir. Ayrıca bu bölümde Türk makamlarının Suriye'deki krizin başlangıcından bu yana Suriye vatandaşlarının süreklilik arz eden akını ile mücadelesi başarılı görülmüştür. Uluslararası kuruluşların geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaşadıkları kamlardan da övgüyle bahsettiği belirtilmiştir. Vize politikası konusunda ise yine AB vize listesiyle uyumsuzluklardan bahsedilmiştir. Dış sınırlar konusunda Türkiye ile FRONTEX arasında Mayıs 2012'de imzalanan Mutabakat Zaptı önemli görülmüştür. Sonuç kısmında ise Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik insani yardımı başarı ile sağladığından fakat iltica sisteminin AB standartlarından hala uzak olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin düzensiz göçü önleme kapasitesini arttırması, GKA'yı akdetmesi, YUKK'u ve sınır yönetimi alanındaki reformları kabul etmesi gerektiği belirtilmiştir.

2013 yılında yayımlanan İlerleme Raporu'nda²⁹ YUKK'un kabul edilmesi ile Türkiye'nin iltica ve göç politikalarını AB standartlarına uygun hale getirmeyi amaçlayan hukuki ve kurumsal bir çerçeve oluşturması memnuniyet verici olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün bu Kanun'a dayanarak kurulması Türkiye'nin artık güvenlik odaklı göç politikası izlemekten uzaklaştığı yorumlarına sebep olmuştur. Fakat bununla çelişen bir şekilde güvenlik odaklı göç politikası izlediği savunulan Türkiye'nin katı olmayan vize prosedürleri sebebiyle pek çok düzensiz göçmeni kabul etmesi eleştirilmiştir. Türkiye- AB GKA'nın hala imzalanmadığından bahsedilen Rapor'da Anlaşma'nın hızlı bir şekilde akdedilip uygulanmasının büyük önem taşıdığına vurgu yapılmıştır. İltica konusunda ise YUKK'un kabul edilmesi ile kayda değer gelişmelerin yaşandığı fakat Türkiye'nin coğrafi çekinceyi kaldırmaması sebebiyle Avrupa'dan gelenler ile Avrupa dışından gelenlere yönelik hükümlerin farklılık gösterdiği belirtilmiştir.

²⁹ European Commission, *Turkey 2013 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SWD (2013) 417 final, Brussels, 16.10.2013.

Bir önceki raporda olduğu gibi Suriye’den gelen göçmenlere yardım etmede büyük çaba sarf ettiği vurgulanırken, sayıların her geçen gün artması sebebiyle yeni kampların oluşturulması ve kamp dışındakilerin durumlarına da önem verilmesi Türkiye’ye tavsiye edilmiştir. Türkiye vize politikalarını uyumlaştırmayı yapmadığı ve Sınır Güvenliği Kanunu’nu henüz kabul etmediği için eleştirilirken, komşu ülkelerle (Bulgaristan) yapılan işbirliği olumlu karşılanmıştır. Raporun sonuç kısmında ise Suriye’deki durumun hala kritik olduğu bir ortamda dahi Türkiye’nin iyi düzeyde bir ilerleme kaydettiği ve Suriyeli göçmen akını ile mücadelede önemli çabalar saf ettiğinden bahsedilmiştir. Bu kapsamda ayrıca GKA’nın akdedilmesi ve mevcut ikili GKA’ların uygulanması hayati önemde görülmüştür.

2014 yılında yayımlanan İlerleme Raporu’nda³⁰ YUUK’un kabul edilmesi olumlu olarak karşılanmış, diğer raporlarda da olduğu gibi Türkiye’nin düzensiz göçlerde kullanılan önemli bir transit ve hedef ülke olmaya devam ettiği vurgulanmıştır. İlk defa bu Rapor’da Türkiye’nin düzenli göçlerinde hedef ülkesi haline geldiği belirtilmiştir. 16 Aralık 2013’te imzalanan ve 1 Ekim 2014’te yürürlüğe giren GKA’nın ve bir yol haritası temelinde eş zamanlı olarak başlatılan Vize Serbestisi Diyalogu olumlu karşılanmıştır. Avrupa Komisyonu’nun Türkiye’nin GKA kapsamında üstlendiği yükümlülükleri tüm üye devletlere yönelik etkili bir şekilde yerine getirmesi beklentisi içinde olduğu iletilmiştir. İltica konusunda, Türkiye’nin coğrafi çekincesinden söz edilerek yeni kabul edilen YUUK ile “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve “geçici koruma” gibi ilave koruma statüleri getirildiğinden bahsedilmiştir. Türkiye’nin sayıları bir milyonu aşan Suriye vatandaşına paha biçilmez bir destek verdiği ve övgüyü hak ettiği not edilmiştir. Fakat Türkiye’deki Suriyelilerin hukuki durumunun belirsizliği ve iyi yaşam şartlarını azalttığı da belirtilmiştir. Vize politikası konusunda, Türkiye’nin sınırdaki vize verme işlemine devam etmesi ve yüksek güvenliğe sahip vize etiketlerini hala kullanmaması ise eleştirilmiştir. Dış sınırlar konusunda Türkiye’nin Entegre Sınır Yönetimi Stratejisi’nin Uygulanmasına Yönelik Ulusal Eylem Planı doğrultusunda hazırlanan Sınır Güvenliği Kanunu Tasarısı’nı henüz kabul etmemesinden dolayı ilgili Kanun kabul edilinceye kadar sınır güvenliğine yönelik alması gereken önlemleri ayrıntılı bir şekilde sıralanmıştır. Raporun sonuç kısmında ise Türkiye’nin “Adalet, Özgürlük ve Güvenlik” alanında zorlayıcı bir ortamda iyi düzeyde ilerleme kaydettiğinden bahsedilerek, bu ağır yüke rağmen göç ve iltica alanında önemli adımlar attığı vurgulanmıştır.

³⁰ European Commission, *Turkey 2014 Progress Report*, Commission Staff Working Document, SWD (2014) 307 final, Brussels, 8.10.2014.

2015 yılında yayımlanan Türkiye Raporu'nda³¹ düzenli ve düzensiz göç konusunda, Türkiye'nin giderek artan düzensiz göçmen akını karşısında diğer devletlere nazaran emsalsiz bir insani yardım ve destekle hareket ettiğinden bahsedilmiştir. Türkiye'nin "yabancı terörist savaşçılar"ın kavşak noktası ve kaynak ülkesi haline geldiği ve Asya ve Afrika'dan Avrupa'ya göç eden düzensiz göçmenler için de transit ülke olma konumunu devam ettirdiği belirtilmiştir. Raporda ayrıca Türkiye'den Yunanistan'a geçiş yapan düzensiz göçmen sayısında da artış olduğu saptanmış ve 2013 yılına kıyasla 2014'te yakalanan düzensiz göçmen sayısında % 47'lik bir artış olduğu belirtilmiştir. İltica konusunda Türkiye'nin coğrafi çekinceye rağmen YUKK sayesinde AB müktesebatıyla büyük ölçüde uyumlu bir iltica sistemi oluşturduğu ve dünyada en fazla mülteciye sahip ülke olma unvanını taşıdığından bahsedilmiştir. Ekim 2015'te gerçekleştirilen AB-Türkiye Ortak Eylem Planı memnuniyetle karşılanmakla beraber Türkiye'nin 2016 yılında özellikle YUKK'un etkin bir şekilde uygulanması için eksiklerini tamamlaması ve geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin işgücü piyasasına erişimleri için hazırlanan mevzuatın kabul edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin geri göndermeme ilkesi ile bağdaşmayan bazı durumlar bildirilmiş ve eleştirilmiştir. Vize politikası konusunda, yüksek güvenlikli vize etiketlerinin kullanılması olumlu; sınır kapılarında vize verme işleminin devam etmesi olumsuz karşılanmıştır. Ayrıca Türkiye ile AB vize serbestisi diyalogunun devam ettiği belirtilmiştir. Dış sınırlar konusunda daha önceki raporlarda da önemle üstünde durulan sınır güvenliğinin güçlendirilmesi meselesi tekrar vurgulanmakla beraber Türkiye'nin Ege Sahilleri'nden düzensiz geçişleri önlemek adına daha yoğun çaba sarf etmesi gerektiği not edilmiştir.

2016 yılında yayımlanan Türkiye Raporu'nda,³² Türkiye'den AB üyesi devletlere yönelik düzensiz göçün sona erdirilmesi ve Türkiye'nin göç konusunda AB standartlarına uyumunun gerçekleştirilmesi amacıyla AB- Türkiye Ortak Eylem Planı ve Mutabakatı'ndan sonra göç konusunda işbirliğinin arttığı savunulmuştur. Denizlerde yaşanan göçmen facialarının ve Yunanistan'a varmak amacıyla ülkeden ayrılan düzensiz göçmenlerin sayılarının azaltılması için önemli adımlar atan Türkiye'nin, Vize Serbestisi Yol Haritası Kriterleri'ni karşılamaya yönelik olarak çalışmalarını hızlandırdığından bahsedilmiştir. Bunların yanı sıra 2017 yılında Türkiye'nin:

- AB- Türkiye Mutabakatı'nı uygulamaya devam etmesi,
- AB ile Türkiye GKA'nın tüm hükümleriyle uygulaması,

³¹ European Commission, *Turkey 2015 Report*, Commission Staff Working Document, SWD (2015) 216 final, Brussels, 10.11.2015.

³² European Commission, *Turkey 2016 Report*, Commission Staff Working Document, SWD (2016) 366 final, Brussels, 9.11.2016.

- Kişisel verilerin korunması ile ilgili Avrupa standartlarına uyum sağlanması,
- Terörle mücadele mevzuat ve uygulamasını AB standartlarına göre düzenlemesi ile ilgili beklentiler sıralanmıştır.

Nisan 2016'dan Eylül 2017'ye kadar geçen sürede Türkiye ve AB arasında 18 Mart 2016'da gerçekleştirilen Mutabakat sonrası süreç de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Eylül 2017'de yayımlanan Rapor'da³³ AB ve Türkiye arasında geliştirilen koordinasyon ve işbirliği süreçleri, düzensiz göçmenlerin Türkiye'ye geri dönüşleri ile ilgili sayısal verilerin yanında konuyla ilgili yapılan yasal ve operasyonel düzenlemeler, AB'nin Türkiye ve Yunanistan'a yönelik mali desteği ile ilgili bilgiler ve Suriye'deki insani durum ele alınmıştır. 18 Mart Mutabakatı'ndan sonra Türkiye ve AB'nin Doğu Akdeniz'deki düzensiz göç sorununun çözümünde etkin bir rol oynamaya devam ettikleri vurgulanmıştır. AB'ye yönelik düzensiz göçlerin oldukça azalmasının yanı sıra Akdeniz'de yaşanan mülteci ölümlerinin de buna paralel bir şekilde azalmış olması 18 Mart Mutabakatı'nın olumlu sonuçları arasında gösterilmiştir. Geri dönüşlerin düzensiz göçlere oranla düşük olması, düzensiz geçişlerin tespit edilme oranlarının düşmesi ve vize serbestisinin sağlanmasına yönelik 7 kriterin hala karşılanmaması da öne çıkan olumsuz yorumlar arasındadır. Bu bağlamda AB, önümüzdeki yıl, yeniden yerleşimin yeterli düzeyde olması, AB ile Türkiye Mutabakatı'nın tam ve sürekli uygulanmasının sağlanması için politik kararlılık gösterilmesini ve sözleşme kapsamındaki projelerin hızlandırılması konusundaki beklentilerini de sıralamıştır.

17 Nisan 2018'de yayımlanan son Türkiye Raporu³⁴'nda ise Türkiye'nin göç ve iltica alanında iyi bir ilerleme kaydettiği, Mart 2016 Mutabakatı'na bağlı kaldığı ve Doğu Akdeniz güzergahı boyunca düzensiz göç akışlarını etkin bir şekilde yönettiği vurgulanmıştır. Türkiye'nin Şubat ayı başında Vize Serbestisi Yol Haritası'nın uygulanmasına yönelik olarak Komisyon'a sunduğu çalışma raporunun da değerlendirildiği belirtilmiştir. 1 Ekim 2017'de yürürlüğe girmesine rağmen Türkiye'nin, AB- Türkiye GKA'nın üçüncü devlet vatandaşları ile ilgili hükmünü henüz uygulamaması ve vize serbestisi söz konusu olduğunda süreci devam ettireceği yönündeki tutumu eleştirilmiştir. Önümüzdeki yıl Türkiye'nin özellikle; 18 Mart 2016 Mutabakatı'nı uygulamaya devam etmesi, AB- Türkiye GKA'nın bütün hükümlerini tüm AB üye devletlerine yönelik uygulaması, daha yüksek güvenlik standartlarına sahip Türk vize etiketlerini uygulamaya koyması,

³³ European Commission, *Seventh Report on the Progress Made in the Implementation of the EU-Turkey Statement*, COM (2017) 470 final, Brussels, 06.09.2017.

³⁴ European Commission, *Turkey 2018 Report*, Commission Staff Working Document, SWD (2018) 153 final, Strasbourg, 17.04.2018.

sınır kontrollerinde uzman personelleri görevlendirmesi ve sınır geçiş noktalarına risk analizi birimleri kurması önerilmiştir.

Sonuç

Türkiye'nin AB'ye katılım müzakerelerinin başladığı 2005 yılından 2013 yılına kadar yayımlanan İlerleme Raporları'nda göç olgusu "dış sınırların yönetimi", "vize politikası", "iltica konusu", "GKA müzakereleri" başlıkları altında irdelenmiştir. Süreç içerisinde Türkiye'nin göç konusunda AB ile uyumda çaba gösterdiği ama bu çabanın yeterli görülmediği, aşağıda belirttiğimiz başlıklarda daha fazla çaba gösterilmesinin istendiği tespit edilmektedir.

- ✓ Schengen Müktesebatı ve dış sınırların yönetimi,
- ✓ AB vize listesi ve uygulamalarına uyum sağlanması,
- ✓ Geri Gönderme Merkezleri'ndeki kapasitenin artırılması,
- ✓ Geri Kabul Müzakereleri'nin sonuçlandırılması da yer alan

hususlardır.

Bu hususlar dışında Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekincenin kaldırılması kilit mesele olarak tüm raporlarda yer almıştır.

Mart 2011'de Suriye'den ilk kitlesel göçlerin başlamasının ardından yazılan ve 2012 yılında yayımlanan ilk İlerleme Raporu'ndan itibaren aşağıda tablo halinde tespit ettiğimiz hususlar ön plana çıkmıştır.

YILLAR	OLUMLU YORUMLAR	OLUMSUZ YORUMLAR	BEKLENTİLER
2013	YUKK kabul edilmesi, Suriyeli sığınmacılara yönelik Türkiye'nin iyi düzeyde bir ilerleme kaydetmesi.	Katı olmayan vize prosedürleri, Güvenlik odaklı göç politikası izlemesi	GKA'nın hızla akdedilip uygulanması
2014	Türkiye'nin düzenli göç konusunda da hedef ülke haline gelmesi, Türkiye'nin göç ve iltica alanında önemli adımlar atması, AB ile Türkiye GKA'nın imzalanması.	Sınır Güvenliği Kanunu'nun henüz kabul edilmemesi	Sınır güvenliğine yönelik alınması gereken önlemler sıralanmıştır.
2015	Türkiye'nin giderek artan düzensiz göçlere yönelik emsalsiz bir insani yardım ve destek sağlaması.	Türkiye, yabancı terörist savaşıların kavşak ve kaynak ülkesi haline gelmiştir	Sınır güvenliğinin güçlendirilmesi, Ege Sahillerinden düzensiz geçişlerin önlenmesi, YUKK'un eksikliklerinin tamamlanması,

			Suriyelilerin işgücü piyasasına erişimlerinin sağlanması
2016	Ortak Eylem Planı ve Mutabakat sonrası işbirliği, Vize Serbesti Yol Haritası kriterlerinin karşılanmasına yönelik faaliyetler.	Üçüncü ülke vatandaşları için GKA hükümlerinin uygulanmasını öngören Bakanlar Kurulu Kararı'nın yürürlüğe girmemesi	Mutabakat'ın uygulanmaya devam etmesi, GKA'nın tüm hükümleriyle uygulanması, Geçiş bölgelerindeki polis kontrollerinin artırılması
2017 (AB 7 Türkiye Mutabakatı'nın uygulanmasına yönelik raporlar)	Doğu Akdeniz'deki düzensiz göç sorununun çözümü, AB'ye yönelik düzensiz göçlerin azalması	Geri dönüşlerin düzensiz göçlere oranla düşük olması, Düzensiz geçişlerin tespit edilme oranlarının düşmesi, Vize serbestisinin sağlanmasına yönelik 7 kriterin hala karşılanmaması	Yeniden yerleşimin yeterli düzeyde olması, AB 7 Türkiye Mutabakatı'nın tam ve sürekli uygulanmasının sağlanması için politik kararlılık, Sözleşme kapsamındaki projelerin hızlandırılması
2018	Etkin göç yönetimi	Üçüncü ülke vatandaşlarının kabulü sorunu, Vize serbestisi şartı	GKA'nın tüm AB üyelerine yönelik uygulanması, Yüksek güvenlikli vize etiketleri, Sınır kontrollerinin profesyonelleşmesi.

Tablo halinde aktardığımız bilgilerden de anlaşıldığı üzere Türkiye süreç içerisinde kendisine getirilen eleştirileri büyük ölçüde yerine getirmiştir. Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekincenin kaldırılması kilit mesele olarak bu dönemde de diplomasi masasında yer alırken, Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik insani yardımı başarı ile sağladığı fakat iltica sisteminin AB standartlarından hala uzak olduğu belirtilmiştir. İlginç olan bir diğer husus ise güvenlik odaklı göç politikası izlediği savunulan Türkiye'nin katı

olmayan vize prosedürleri sebebiyle pek çok düzensiz göçmeni kabul etmesinin eleştirilmiş olmasıdır.

Sonuç olarak bakıldığında Suriye'den Türkiye'ye yönelik göç hareketlerindeki sayısal artışın Türkiye ile AB ilişkilerini doğrudan etkilediği görülmektedir. AB'nin Birlik içinde ortak bir göç politikası geliştirememesi ve göç yönetimini sağlayamaması ise iki aktör arasındaki diğer ilişkileri de olumsuz etkilemiş ve ilişkilerde güvensizlik ortamı oluşturmuştur. Bu sebeple Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler üyelik perspektifinden uzaklaşmış ve 'güvenleştirilen' göç olgusu üzerine odaklanmıştır.

Kaynakça

Kitaplar

- ACER, Y., KAYA, İ., GÜMÜŞ M. (2010), Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi, Ankara: USAK Yayınları.
- REÇBER, K. (2004), Türkiye- Avrupa Birliği İlişkileri, Bursa: Alfa Akademi Aktüel Yayınları.
- Uluslararası Göç Örgütü (2009), Göç Terimleri Sözlüğü, (ed.) Richard Perruchoud, No 18, İsviçre.

Makaleler

- ÖZDAL B., VARDAR TUTAN E. (2018), "Avrupa Birliği'nin Düzenli Göç Politikası'nın Türkiye'ye Etkileri", B. ÖZDAL içinde, Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 273-296.
- ÖZDAL B., VARDAR E. (2018), "Türkiye ve Avrupa Birliği İlişkilerinde Göç Sorunu", İ. SAĞSEN, M. DALAR içinde, Avrupa Birliğinin uluslararası ilişkileri ve Türkiye, Ankara:Orion Kitabevi, 252-276.
- ÖZKURT, F. (2017), "Understanding The Dynamics of Political Bargaining Between Turkey and The EU: The Use of Syrian Refugee Crisis for Political Ends", Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Boyutları ile Göç, 26-27 Ekim 2016, TESAM, 77-106.
- REÇBER, K. (2018), "Türkiye Cumhuriyeti Devleti İle Avrupa Birliği Arasında Akdedilen Geri Kabul Anlaşması'nın Yaratabileceği Sonuçların Analizi", B. ÖZDAL içinde, Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye, 1. Baskı, Bursa: Dora Yayınları, 299-314.

Resmi Dokümanlar

- European Commission, Seventh Report on the Progress Made in the Implementation of the EU- Turkey Statement, COM (2017) 470 final, Brussels, 06.09.2017.
- European Commission, Turkey 2005 Progress Report, SEC (2005) 1426, Brussels, 9 November 2005.
- European Commission, Turkey 2006 Progress Report, Commission Staff Working Document, SEC (2006) 1390, Brussels, 8.11.2006.
- European Commission, Turkey 2007 Progress Report, Commission Staff Working Document, SEC (2007) 1436, Brussels, 6.11.2007.
- European Commission, Turkey 2008 Progress Report, Commission Staff Working Document, SEC (2008) 2699, Brussels, 5.11.2008.
- European Commission, Turkey 2009 Progress Report, Commission Staff Working Document, SEC (2009) 1334, Brussels, 14.10.2009.
- European Commission, Turkey 2010 Progress Report, Commission Staff Working Document, SEC (2010) 1327, Brussels, 09.11. 2010.

European Commission, Turkey 2011 Progress Report, Commission Staff Working Document, SEC (2011) 1201 final, Brussels, 12.10.2011.

European Commission, Turkey 2012 Progress Report, Commission Staff Working Document, SWD (2012) 336 final, Brussels, 10.10.2012.

European Commission, Turkey 2013 Progress Report, Commission Staff Working Document, SWD (2013) 417 final, Brussels, 16.10.2013.

European Commission, Turkey 2014 Progress Report, Commission Staff Working Document, SWD (2014) 307 final, Brussels, 8.10.2014.

European Commission, Turkey 2015 Report, Commission Staff Working Document, SWD (2015) 216 final, Brussels, 10.11.2015.

European Commission, Turkey 2016 Report, Commission Staff Working Document, SWD (2016) 366 final, Brussels, 9.11.2016.

European Commission, Turkey 2018 Report, Commission Staff Working Document, SWD (2018) 153 final, Strasbourg, 17.04.2018.

Elektronik Kaynaklar

http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-mudurluk_273_274_275_icerik (e.t. 17.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (e.t. 17.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, 06.12.2018, (e.t.16.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Türkiye’de Geçici Koruma”, 22.12.2015, http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiye%E2%80%99de-gecici-koruma_409_558_1097, (e.t. 17.12.2018).

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf, (e.t. 17.12.2018).

UNHCR, “Total Persons of Concern by Country of Asylum”, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>, 09.12.2018, (e.t.17.12.2018).

Diğer Kaynaklar

VARDAR TUTAN E., Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Avrupa Birliği & Türkiye İlişkilerinde Göç Olgusunun Analizi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.

Göç ve Tüberküloz**Prof. Dr. C. Elif ÖZTÜRK¹****Dr. Öğr. Üyesi Fatma AVCIOĞLU²**

Mycobacterium tuberculosis 150 milyon yıldır dünyada olan bir bakteridir. Hominidlerde yaptığı hastalıklarla ilgili ilk bulgular 3 milyon yıl öncesine dayanmakta ve şu anda dünyada bulunan haline yaklaşık 1000 yıl öncesinde dönüştüğü düşünülmektedir. İnsanlarda hastalık yapmasıyla ilgili ilk kanıtlar Afrika kıtasında bulunmuştur. Bu zamanlardan itibaren *M. tuberculosis* göçlerle dünyanın diğer bölgelerine dağılmıştır. Tüberküloz ile ilgili ilk yazılı ifadeler ise Hindistan ve Çin’de bulunmuştur. Tarih boyunca insanlar için ciddi problemlere neden olmuş ve olmaya devam etmektedir(1).

Tüberküloz yüzyıllardır en önemli bir ölüm nedenlerinden olup, halen enfeksiyon kaynaklı ölüm nedenleri arasında birinci sıradadır. Dünya sağlık örgütü ve ülkelerdeki verem savaşı kuruluşları hep birlikte dünyada tüberkülozun 2050 yılına kadar bitirilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Dünyada tüberküloz insidansında azalma gözlenmektedir. Ancak fakirliğin büyük problem olduğu ülkelerde bu azalma olmamaktadır. Dünyada 2017 yılında 10.000.000 tüberküloz hastası olup bunların 3.6 milyonu kayıtsız ve takipsiz hastalardır(2). Takipsiz hastalar doğru hekime ulaşamayan ya da toplumdan dışlanmaktan korkan kişilerden oluşmaktadır. Göç etmekte olan kişiler sığındıkları ülkeden sınır dışı edilmek korkusuyla doktora gitmeyebilmektedir.

Tüberküloz, latent ve klinik hastalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Verem aşısı enfeksiyondan korumamakta sadece uzak organ yayılımını önlemektedir. Hastalıktan korunmanın en iyi yolu güçlü bir bağışıklıktır. Savaşlar ve kıtlık yaşayanların bağışıklığını zayıflatarak bu hastalığın bireylerde ortaya çıkışında ve yayılmasında çok önemli rol oynamaktadır. Tüberküloz hastalığı için risk oluşturan durumlar arasında; fakirlik, kalabalık yerlerde yaşama, beslenme yetersizliği gibi göçmenlerin önemli problemleri bulunmaktadır(3). Göçmenler hem ülkelerinden ayrılmak zorunda kaldıkları için hem de yeni yaşam yerlerindeki koşullardan dolayı, ya zaten var olan latent tüberküloz enfeksiyonu klinik ve bulaşıcı bir hal almaktadır ya da yeni yaşam yerinde enfekte olmaktadır.

Son yıllarda komşu ülkelerdeki savaşlar nedeniyle milyonlarca insan göç etmek zorunda kalmıştır. Coğrafik konumu nedeniyle göçmenlerin en yüksek oranda bulunduğu ülke Türkiye’dir. 2018 yılında 3,5 milyon kayıtlı mülteci yaşamaktadır. Yıllara göre ülkemizdeki geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısı grafik 1’de gösterilmiştir.

¹ Düzce Üniversitesi

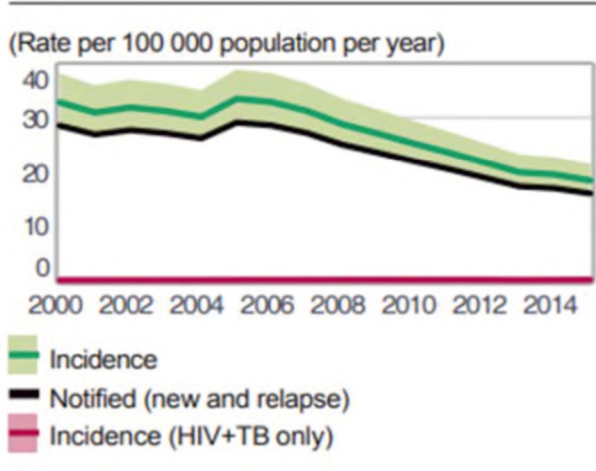
² Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Grafik 1. Yıllara göre ülkemizdeki geçici koruma altında bulunan Suriyeliler (4 nolu kaynaktan alınmıştır)

Amerika ve Avrupa’da göçmenler tüberküloz açısından sıkı takibe alınmaktadır. Ülkemizde bulunan kamplarda taramalar yapılmış ve hastalar tespit edilmiştir. Kamplarda olmayan, kalabalık ortamlarda yaşayan, gelir düzeyi düşük, yetersiz beslenen kişiler kontrolsüz kalmamalıdır. 15 yaş altında tüberkülin deri testi ile tarama, 15 yaş üstünde ise akciğer grafisi ile tarama önerilmektedir (5). Ülkemizde tüberküloz tedavisi ücretsiz olup hastaların bunu gizlemeden tedavi alabileceği bilinci verilmelidir.

Ülkemizde verem savaşı kapsamında alınan önlemler tedavinin gözetim altında yapılması ve kültür testlerinin yaygınlaşması gibi nedenlerden dolayı tüberküloz mücadelesi başarı ile yürütülmektedir. Ülkemizde tüberküloz için zenginleştirilmiş sürveyans uygulaması yürütülmektedir. Yani kayıt, hastalığı raporlama, tedavi sonucu takibini de içeren bir sistem uygulanmaktadır. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu ulusal TB sürveyansının takibini yapmakta ve her yıl “Dünya Sağlık Örgütü Tüberküloz Ağı”na veri göndermektedir. Bu veriler DSÖ Küresel Tüberküloz Raporlarında yer almaktadır. Ülkemizde etkin bir ilaç temini ve yönetimi sistemi vardır. Ülkemizde veremli hasta ve temaslıları için herhangi bir sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın tüm sağlık kurum ve kuruluşlarına tüberküloz ilaçları Bakanlığımızca temin edilip dağıtılmaktadır(6). Bu nedenlerden dolayı Türkiye’de de dünyada olduğu gibi tüberküloz insidansı azalmaktadır. Türkiye’deki insidansın yıllara göre değişimi grafik 2’de verilmiştir.

Grafik 2. Türkiye' deki Verem insidansının yıllara göre değişimi

Ancak göçmenlerde görülen tüberküloz olgu sayısı azalmamaktadır.

2015 yılında Türkiye' de TB olgularının özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Doğduğu Ülkeye Göre ÇİD-TB(Çoklu ilaca dirençli tüberküloz) Oranları
Türkiye'de Verem savaşı 2017 raporuna göre 2015 yılında TB Olgularında Doğduğu Ülkeye Göre ÇİD-TB Oranları(5)

Doğduğu Ülke	ÇİD TB		ÇİD-TB Değil		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Türkiye	200	1,7	11.700	98,3	11.900	93, 2
Yabancı ülke	30	3,4	842	96,6	872	6,8
Toplam	230	1.8	12.542	98,2	12.772	100,0

Bu tabloda görüldüğü gibi toplam tüberkülozlu hasta sayısının %6.8'ini ve toplam ÇİD-TB sayısının %3.4'ü yabancı ülkelere gelen kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca yabancılardaki ÇİD-TB oranı ülkemizdeki çoklu ilaca dirençli hasta oranına göre iki kat fazladır. Bu hastaların mutlaka tespit edilip tedavi edilmesi hayati önem taşımaktadır.

Dünyadaki insan hareketleri devam ettikçe tüberküloz da yayılmaya devam edecektir. Son yıllardaki göçlerden en çok etkilenen ülke olan Türkiye'nin tüberküloz mücadele programını aynı kararlılıkla devam ettirmesi çok önemlidir. Tüberkülozda hastanın bağışıklığının güçlendirilmesi ve temaslıların takibi, hastanın ilaç tedavisi kadar önemlidir. 2050 tüberküloz yok edilmesi hedefine tüm dünyada ulaşılması dileği ile...

Kaynaklar

1. Thomas M.Daniel, The history of tuberculosis. Respiratory Medicine2006, volume 100, issue 11 pages 1862-1870. <https://doi.org/10.1016/j.rmed.2006.08.006>
2. Global tüberküloz raporu 2018
3. Lorenzo Zammarchi, Filippo Bartalesi, Alessandro Bartoloni. Tuberculosis in Tropical Areas and Immigrants. Mediterr J Hematol Infect Dis 2014; 6; Open Journal System.
4. http://istanbul.goc.gov.tr/tr/page/goc_gecici-koruma-4713
5. Turkiyede_Verem_Savasi_2017_Raporu.pdf
6. Ulusal Mikrobiyoloji Standartları, Ulusal Tüberküloz Tanı Rehberi 2014.

Avrupa'nın Makbul Göçmen Arayışı**Doç. Dr. Celalettin YANIK¹****Dr. Öğr. Üyesi Bekir GÜNDOĞMUŞ²****Özet**

Son dönemde küresel gündemin önemli konularından göç/göçmen, kelimenin dar anlamında “kurucu dışsallık” hüviyetine bürünür niteliktedir. Zira göç/göçmen, Avrupa ülkeleri açısından bir “güvenlik” sorununu, göçmenler özelinde “olağan şüpheli” nitelmesini ifade etmektedir. Sınırların belirginleştirilmesi, güvenlik önlemlerinin artırılması, iç siyaset dilinin popülistleşmesi gibi gelişmeler, göç/göçmene dair “kurucu dışsallık” nitelmesinin belirleyiciliğini gün yüzüne çıkarır potansiyeldedir. Göçün/göçmenin “kurucu dışsallık” hüviyetindeki olumsuzluğunu, Avrupa ülkelerinin göçmenlere kapılarını tamamen kapat(a)maması sürecinde de durumsal haldedir. Nitekim mevcut ekonomik göstergeler ve yakın dönem projeksiyonlar, bu “kurucu dışsallığın”, en azından kirli-zor ve tehlikeli (dirty-difficult-dangerous) işlerde çalıştırılmak üzere çok sayıda göçmen arayışının varlığına işaret etmektedir. Ancak ülkeye alınacak bu göçmen kitlesinin ne tür özellikler içereceği konusundaki politik yaklaşımlar ülkeden ülkeye değişiklik arz etmektedir. Bu değişiklik, bir nevi, politik olanın kurucu dışsal bağlamında agonistik tavrını ifşa etmektedir.

Kimi ülkeler, genç yaş aralığında ve tekil göçmenlere yoğunlaşırken kimisi de hane halkı gelirinin kaynak ülkeye aktarımına razı olmamakta ve göçmeni ancak ailesiyle kabul etmektedir. Ailesini de yanında getiren göçmenin suç oranlarına karışma yüzdesinin düşük olacağı inancı da bu noktada değer taşımaktadır. Bunun dışında eğitim seviyesi yüksek, mesleki yeterliliğe sahip, Avrupa değerleriyle/kimliğiyle uyumlu göçmenleri kabul etme refleksi de bulunmaktadır. Esasında tüm bu filtrelemelerin olağan şüpheli olarak görülen göçmenlerden makbul bir yapı çıkartabilmek için yapıldığı söylenebilmektedir. Diğer bir ifadeyle Avrupa kaçınılmaz gördüğü demografik dönüşümü kontrol altında tutmak istemektedir.

Nitel yöntemden yararlanılarak oluşturulacak bu çalışma, kapılarına yüklenen milyonlarca göçmen karşısında Avrupa ülkelerinin ortaya koyduğu tutumu ve göçmen kabul politikalarındaki farklılıkları, bu ülkelerdeki politik olanın antagonizmayı anlamayı amaçlamaktadır. Bu sayede göçmen kabulü konusunda Avrupa ülkeleri arasındaki yaklaşım farklılıkları ve bu farklılıkların politik yüzeyde antagonizması ortaya konacaktır. Çünkü bu ülkelerdeki politik refleksin çatışmacı arka planı, göçü/göçmeni “kurucu dışsal” olarak ele alma

¹ Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

² Şırnak Üniversitesi

vaziyeti, nihayetinde, antagonizmayı-bir karar vermeyi-mündemiç kılması ihtimal dâhilindedir. Elde edilecek veri sayesinde ilgili ülkelerin göçmenlerin entegrasyonu, kimlik “çatışmaları”, kültürel karşılaşmalar gibi diğer hususlarda ne yönde politika geliştireceği konusunda ipuçları sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Avrupa, Makbul Göçmen

Europe's Looking Acceptable Migrant

Abstract

In recent years, migration/migrants, which are the important issues of the global agenda, take the form of “constitutive externality” in the narrow sense of the word. Because migration/migrant refers to a “security” problem for European countries, it is the “usual suspicious” character of immigrants. Developments such as clarification of borders, increasing security measures, populisation of domestic political language are the potentials for the identification of the determinant of “constitutive externality” of migration / migrants. The contingency of migrants / migrants as constitutive externality is also in a state of fact that European countries cannot fully close their doors to migrants. In fact, current economic indicators and recent projections points to the existence of a large number of migrants seeking to be employed in the dirty-difficult-dangerous work of the constitutive externality. However, the political approaches to what kind of characteristics will be included in this migrant population vary from country to country. This change, in some way, exposes the agonistic attitude of the political in the constitutive external context.

Some countries focus on the young age range and individual migrants, while others do not agree with the transfer of household income to the source country and accept the immigration with their parents. Believing that the crime rates percentage of immigrants who bring their families with them will be low, is also valuable at this point. Except from this, there is also the reflex to accept migrants who have a high level of education and professional competence and are compatible with European values / identity. In other words, Europe wants to control the demographic transformation that it sees inevitable.

This study, which will be formed by using qualitative method, aims to understand the attitude of European countries against the millions of migrants loaded to their doors and the differences in the policies of immigrant acceptance and the antagonism of the political ones in these countries. In this way, the differences of approaches between European countries on the adoption of migrants and the antagonism of these differences on the political surface will be revealed. Because the political reflex in these countries is confronted with the confrontational background, the fact that the migrants / migrants are treated as constitutive externally, ultimately, make the antagonism a decision-making decision. With the data to be obtained, it is expected that the relevant countries

will provide clues about how to develop policy on other issues such as immigrant integration, identity conflicts, cultural encounters.

Keywords: Migration, Europe, Acceptable Migration

Giriş

Mekansal hareketlilik insanlık tarihi açısından kaçınılmaz bir gelişme olarak görülmektedir. İnsanlar çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerlerden başka yerlere doğru yönelebilmektedir. Ki bu yönelme ve hareketlilikler aynı zamanda siyasal, ekonomik, sosyal alanlarda yeni gelişmeleri tetiklemektedir. Nitekim tarihsel izlekte Kavimler Göçü, Hicret ve coğrafi keşifler gibi sayısız örnek yer almaktadır.

Ancak 19. ve 20.yy'da görülen göç hareketlilikleri tarihin hiçbir dönemiyle mukayese edilmeyecek düzeye ulaşmasıyla öncüllerinden ayrılmaktadır. Sanayi Devrimiyle birlikte adeta yeniden formatlanan verili sistem, belirli bölgelerde yaşayan çok büyük kitlelerin belirli bölgelere doğru göçüne tanıklık etmeye başlamıştır. Kırdan kente, çevreden merkeze doğru yönelen bu büyük göç dalgaları sayesinde büyük kentler ortaya çıkarken aynı zamanda göçün getirdiği mobilize olma hali yaygınlaşmaya başlamıştır. Mobilize olma durumu gelinen nokta itibariyle yoğun çatışma, işgal, savaş gibi siyasi karmaşanın yaşandığı güncel durumda oldukça yüksek düzeyde ve bir o kadar da olağan niteliktedir. Mültecilerin sayısının dünya genelinde yaklaşık 300 milyon seviyesine ulaştığı bilinmektedir. Bu nedenle içinde bulunulan bu dönem “Göçler Çağı” olarak nitelendirilmektedir (Castles&Miller, 2008).

Mültecilerin hedef ülke konumunda olmalarından ötürü Batı Avrupa ülkelerinde göç olgusu son dönemin öncelikli konuları arasında yer almaktadır. Ne var ki, Avrupa sınırlarına yönelen milyonluk kitleler, ilgili Avrupa ülkelerinin de içinde olduğu küresel sömürü sisteminin mağdur ettiği insanlar olarak görülmek yerine ekonomik ve siyasi sorunları beraberinde getiren yığınlar olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla göçmenler/mülteciler Avrupa'nın etrafını kuşatan tehdit unsuru olmaktadır. Mesele insan hakları temelinde değerlendirilmediğinden antagonistik siyaset tarzı devreye girmekte, göçmenler yok edilmesi gereken “düşman” kılığına büründürülmektedir. Bu karşı konumlanma durumu konunun daha da giriftleşmesine katkı sunmaktan öte bir anlam taşımamaktadır. Göçmenlerin geldikleri/sığındıkları ülkelerde kalıcı olma potansiyelinin yüksek düzeyde olduğu görülürken antagonizmanın sağlıklı gelecek perspektifine yarar sağlayamayacağı görülmektedir. Avrupalı “biz” karşısında “öteki” konumuna getirilen göçmenlerin zannedildiği gibi “durağan” değil “dinamik” olduğu gerçeğinden yola çıkarak öteki de olsa göçmenlerle birlikte yaşam konusunda alternatif siyaset oluşturma durumu gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada, her ne kadar son yıllarda ortak reflekse doğru bir kayma söz konusu olsa da, Avrupa ülkelerinin birbirinden farklı politikalar takip ettiği

söylenilmektedir. Bu çalışmada, göçmen kabulü konusunda yer alan farklılıklar ele alınarak Avrupa'nın makbul göçmen arayışının zihinsel temeline vurgu yapılacaktır.

Avrupa'nın Göçe/Göçmene Yaklaşımı

Göç hareketliliklerinin hedefinde hedef ülke olarak Avrupa, Avrupa özelinde de Batı Avrupa yer almaktadır. Ne var ki, Avrupa bu göç dalgası karşısında nasıl bir tavır takınacağı hususunda konsensüs sağlamayı henüz başaramamış görünmektedir. Düşmanlık ile muhtaçlık çizgileri arasında gidip gelen eylemsel ve söylemsel karmaşa hali hakimdir. Bu karmaşanın temelinde ise sorunu doğru teşhis edememe ya da görmezden gelme ısrarı bulunmaktadır.

Avrupa'nın bugün yüz yüze kaldığı göç olgusu, iltica kaynaklı hareketliliktir. Diğer bir ifadeyle Avrupa kapılarına dayanan milyonlar, göçmen değil mülteci statüsündedir. Ülkelerinde yaşanan vekalet savaşları, ki bu vekaletin bir tarafında Avrupa ülkeleri de bulunmaktadır, bu kitleyi mekansızlaştırmış, yeni arayışlara yöneltmiştir. Mülteciler, ekonomik sebeplerden çok daha öte ana vatanında gelecek ümidi kaybettirilen kitleleri temsil etmektedir. Bundan ötürü göçmenlere yaklaşımın sağlıklı bir zemine oturtulması elzem görülmektedir. Ne ki, Avrupa ülkeleri sorununun bu yönünü görmezlikten geldiğinden hastalığın tespiti doğru yapılamamakta, böylece göçmenlere yaklaşım konusunda gerçekçi tedaviler de uygulanamamaktadır.

Nitekim Avrupa'nın genele yansıyan dikotomik yaklaşımı bunu doğrulamaktadır. Bir yandan göçmen kabulü yönünde hatırı sayılır düzeyde bir eğilim söz konusudur. Zira göçmen ülkeye gerekli işgücü ihtiyacı kapsamında ağır işleri yürütecek ve hatta çalışma hayatını dengeleyecek bir yardımcı profili resmetmektedir. Avrupa açısından katma değere sahip olan göçmenler, demografik ve ekonomik sorunların çözümüne ilişkin önemli potansiyel barındırmaktadır. Tüm araştırma ve istatistiklere göre, Avrupa nüfus bakımından yaşlanmaktadır. Genç nüfus oranlarının artırılması bir gelecek projeksiyonuna sahip olabilmek bakımından adeta bir gereklilik olarak görülmektedir. Öte yandan yaşanan Avrupa'nın kamu harcamalarının dengelenmesi noktasında da çalışan nüfusun artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Sözelimi 2000 öncesi dönemde bir emekli maaşının karşılanabilmesi için iki aktif çalışanın primlerine ihtiyaç duyulurken, günümüzde bir emekli için dört aktif çalışan ancak yeterli olabilmektedir. Dolayısıyla emekli maaşlarına yapılan kamu harcamalarında yaşanan bu artışın işgücü verimliliğini artırma potansiyeli bakımından genç ve çalışan göçmen nüfus aracılığıyla dengelenmesi düşünülmektedir. Genelde hizmet sektöründe istihdam edilen göçmenlerin istihdam oranını da artırdığı ve ekonomi sağlamlık endekslerine olumlu katkı yaptığı iddia edilmektedir (Ultan, 2017: 1449). Tüm bu nitelikleriyle göçmenler özellikle 2008'den bu yana

ekonomik durgunluk sarmalından bir türlü kurtulamayan Avrupa ekonomilerine nefes aldıracak potansiyeli barındırmaktadır.

Öte yandan bu katma değer potansiyeline karşın Avrupa açısından göçmen aynı zamanda kırmızı alarm durumunu barındırmaktadır. Göçmen, bagajında her türlü suçu taşıyan bir tehdit olarak ülkeye sokulmaması gereken kişi niteliğindedir. Böylesi olumlu niteliklere sahip göçmenleri korkulu rüya haline getiren nokta ise, göçmenlerin mevcut enerjisiyle gelecekte Avrupa'yı tamamen istila edebileceği endişesidir. Farklı yaşam tarzları ya da dini kimliğiyle Avrupa değerlerinden ayrışan göçmenler, sokakta, caddede, restorantta, okulda ya da herhangi bir mekanda ev sahibi Avrupalılarla her karşılaşmalarında adeta bu gerçeği hatırlatmaktadır. Bu nedendir ki, kendisini tehdit altında hisseden Avrupa kamuoyunda duvarların yeniden örülmesi yönündeki eğilim giderek daha fazla dile getirilmekte ve destek bulmaktadır. Temmuz 2015'te yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, AB vatandaşlarının kimlik denetimlerine son veren Schengen anlaşmasının iptal edilmesi yönünde bir iradenin oluşmaya başladığı kolaylıkla söylenebilmektedir. Buna göre Fransa'da Schengen'in iptal edilmesini isteyenlerin oranı yüzde 67, Almanya'da yüzde 53, Hollanda'da yüzde 59, İtalya'da yüzde 56 seviyesinde görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Avrupa'nın alamet-i farikası kabul edilen mal, hizmet, para ve insanın serbest dolaşımının kısıtlanması, salık verilmekte, sınırların yeniden çevrilmesi ve sınır kontrollerinin artırılarak mültecilerin geldikleri ülkelere geri dönmeye zorlanması istenmektedir (Yücel, 2017: 24). Avrupalılar kendilerinin ev sahibi olduğunu ve istedikleri an göçmenleri ülkelerine geri gönderebileceğini hissederek ve hissettirerek rahatlama yolunu seçmektedir.

Esaslı bir dikotomi içeren bu verili yapı Avrupa ülkelerinin konumlanma problemini de gün yüzüne çıkarmaktadır. Düzensiz göçmenleri engelleme konusunda her türlü önlemi almaya çalışan Avrupa'nın bu konuda hatırı sayılır bir başarı sağlayamaması, problemi görünürleştirmektedir. Buna karşın, engelleyememe durumunun gerçekliği, düzenleme/dönüştürme refleksini beraberinde getirmektedir. Engellenemeyen göçün dönüştürülerek kontrol edileceği varsayılmaktadır.

Göçmeni Alalım, Ama Hangisini?

Göçmenleri seçme eğilimi taşıyan Avrupa ülkeleri, bu doğrultuda birbirinden farklı politikalar yürütmektedir. Bu farklılıklar göçmenlerin tekil ya da aileyle kabulü, eğitim amaçlı kabulü, sosyo-ekonomik seviyesine göre kabulü gibi çeşitli nitelikler barındırmaktadır. Sözelimi Almanya, Danimarka ve Fransa gibi ülkeler göçmenleri tekil göçmen olarak ele alırken Hollanda ve Belçika gibi ülkeler ise göçmenleri aileleriyle birlikte kabul etmektedir (Yanık, 2013: 125). Elbette bu tercih farklılığının bir zihinsel arka planı bulunmaktadır. Buna göre, göçmeni tekil kabul eden ülkeler göçmenleri ekonomik katma değer açısından

değerlendirmekte ve ülkelerinde “misafir ya da geçici” olarak görmektedir. Tekil bireyler geride bıraktıkları aile fertlerini yanlarına alamadıkları takdirde gelecek planını kalıcılık temelli kuramayacaktır. Diğer yandan aileleriyle birlikte kabul eden ülkeler ise göçmenleri erime potasına dahil etmeyi planlamaktadır. Ailesi anavatanda kalan bir göçmenin kökleriyle bağlarını koparamadığından yeni ülkesine adapte olamayacağı düşünülmektedir. Aynı şekilde göçmenin ekonomik gelirini geri dönme ümidiyle biriktirme refleksinden kurtulması sayesinde döviz kaybının engelleneceği, suç oranlarının tekil göçmenlere kıyasla azalacağı gibi sosyo-ekonomik beklentiler de yer almaktadır. Dolayısıyla göçmen “misafir” değil “kalıcı” niteliktedir.

Her iki örnekte de görüldüğü gibi, göçmenler mücadele edilmesi gereken sorun olarak ele alınmakta ve buna göre politika geliştirilmektedir. Antagonistik yaklaşım ile göçmenler yok edilmesi gereken “düşman” statüsündedir. Bundan ötürü göçmenin nasıl hazmedileceği üzerine odaklanılmakta ve buna göre bir göçmen profili ortaya çıkarılmaktadır.

Avrupa'nın Kurucu Dışsalı: Makbul Göçmen

Avrupa ülkeleri açısından göç ve göçmen, kurucu dışsallık hüviyetine sahiptir. Zira göç konusu, ülkelerin salt iç politikasına değil dış politikasına da yön veren kompleks boyutları bünyesinde barındırmaktadır. Dışsallaştırma kavramının “bir bölgesel sistemin üyelerinin üçüncü ülkelere karşı tek bir politika uygulamaları yönünde hissettikleri baskı” yönüne vurgu yapan Şemşit'e göre (2010: 62), küreselleşmenin etkisiyle ülkeler iç sorunlarına uluslararası ölçekte cevaplar bulmaya çalışmaktadır. Üye ülkeler, dışarıdan kaynaklanan baskılara yanıt verebilmeleri için ulusal kapasiteleri yeterli olmadığı takdirde, uluslararası kurumlara yetki devrinde bulunmayı dahi kabul edebilmektedir.

Göç konusu, 11 Eylül 2001'den bu yana Avrupa özelinde güvenlik sorunsalı ile birlikte anılmaktadır. Batılı yaşam tarzı ve değerlerinin hedef alındığı vaaz edilen bahsi geçen terör faaliyetini göç yoluyla ülkeye gelen “yabancıların/ötekilerin” yaptığına duyulan kesin inanç, hedef tahtasına “yabancı/öteki” olanı oturtmaya yetmiştir. Bu aynı zamanda “biz ve öteki” ayrımının yenilenmesini ve farklı olanın niteliklerinin somutlaştırılmasını beraberinde getirmiştir. Mouffe'nin ifadesiyle (2015) “biz ve öteki” ayrımı siyasal olarak değil, dini gerekçeler öne sürülerek oluşturulmaya başlanmıştır. Teröristlerin izini takip etme bakımından göç yolları odak noktaya alınmış, Ortadoğu-Asya ya da Afrika kökenli göç ve Müslüman göçmen güvenlik problemiyle birlikte anılır hale gelmiştir. Dolayısıyla göç; bir güvenlik sorunu, Müslüman göçmen ise; olağan şüpheli konumunda görülmeye başlanmıştır. İşte bu bakış açısı Avrupa açısından aynı zamanda birlikte politika belirleme, birlikte hareket etme eğilimini ortaya çıkarmıştır. Mültecilere dönük Avrupa Birliği eksenli düzenlemelerin hayata geçirilme gayretleri bu birlikteliğin somutlaşmış

neticeleridir. Schengen Anlaşması ve Avrupa Tek Senedi gibi düzenlemelerle iç bünyede sınırlar kaldırılırken buna karşın dışarıdan gelenler açısından sınırlar belirginleştirilmiştir. Göçün, AB ülkelerinin bütünleşmesine katkısı manidardır.

Avrupa'nın belirli özelliklere haiz yoğun göç dalgası karşısında bir bütün halini alması ve ortak politikalar belirlemeye yönelmesi göçün kurucu dışsallık yönünü öne çıkartmakla birlikte yeni gelişmelere de kapı aralamaktadır. Düşmanlık ve muhtaçlık durumunu içeren bu iki özellik Avrupa'nın göçmene karşı vereceği tepkiyi de dönüşüme zorlamaktadır. Yaşam tarzı, alışkanlıkları ve değerleriyle "öteki/yabancı" olsa da aynı zamanda kabiliyet ve beklentileriyle "yararlı" bir işleve sahip olan göçmen, bu niteliğiyle kurucu rol oynamaktadır. Avrupa ülkelerinin özellikle Suriye savaşı kaynaklı yoğun mülteci akınları karşısında kapılarını tam olarak kapatamamasının temel nedeni olarak da bu durum öne çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Verili sistemin mağdurları olan göçmenler, bugün Avrupa'nın tüm sınırlarını zorlamaktadır. Bu zorlama karşısında henüz Avrupa'nın geliştirebildiği ortak bir politika olmasa da, antagonistik anlayışın hakim görünümü dikkat çekmektedir. Ne var ki, tüm önlemlere karşın engellenemez konumda yer alan göç olgusunun ve göçmen akışının Avrupa'nın inkar edilemez bir gerçeği olduğu düşünüldüğünde salt antagonistik yaklaşım ile sonuç alınamayacağı görülmektedir. Zira göçmenler Avrupa açısından "öteki" konumda yer alsalar da, demografik bakımdan sahip oldukları avantajlarla Avrupa ülkeleri açısından yarar sağlayabilecek nitelikleri de barındırmaktadır. Bu durum, antagonizmaya muhatap göçmenlerin agonistik niteliğini de ortaya çıkarmaktadır. Ki bu yönüyle Avrupa açısından makbul göçmen, kurucu dışsal olmaktadır.

O halde Avrupa'nın göçmenlere, yok edilmesi gereken bir düşman olarak değil birlikte yaşanılacak bir "hasım/rakip" olarak yaklaşması yararlı olacaktır denilebilir. Bütünlüğü oluşturacak bir rekabet anlayışıyla hareket edilmesi çok daha gerçekçi ve sağlıklı neticeler sunacaktır. Aksi takdirde sağ popülist siyasetin yükselişi, göçmenlerin marjinalleşmesi ve buna bağlı olarak çatışma ortamının oluşması kaçınılmaz olacaktır. Elbette bu sürecin kesin çözüme kavuşması ise, Avrupa'nın kaynak ülkelerde yürüttüğü sömürgeci emperyal politikalarından vazgeçmesiyle mümkün olacaktır.

Kaynaklar

Mouffe, Chantal (2015), "Siyasette Doğru Yoktur" Söyleşi, (Murat Şevki Çoban ile), www.t24.com.tr Erişim Tarihi: 27.11.2018.

Şemşit, Sühal (2010), Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir.

- Utan, Mehlika Özlem (2017), Avrupa Birliği'nde İstenen Göçmen Profili Analizi: Ekonomik Göçmen Mi, Politik Göçmen mi?, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 22, Göç Özel Sayısı, ss.1443-1456.
- Yanık, Celalettin (2013), Dünyada ve Türkiye'de Çokkültürlülük, Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Yücel, Sümeyra Yıldız (2017), Avrupa'nın Mültecilerle İmtihanı, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Analiz, Sayı: 221, Ankara.

Türkiye'deki Suriyeli Mülteci-Sığınmacı Kadınların; Haklar Temelinde Yaşadıkları Sorunlarla Baş Etme Stratejileri**Cennet ERDOĞAN¹
Çiğdem YARAMIŞLI²****Özet**

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'ye göç eden Suriyeli Mülteci-Sığınmacı kadınların kaçırları öncesinde, esnasında ya da sığındıkları ülkede ne türde sorunlar (fiziksel, psikolojik ve cinsel) yaşadıklarını tespit etme ve yaşanan sorunlarla baş etmeye yönelik ne türde stratejiler geliştirdiklerini ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmanın verileri, 2017 Güz Döneminde (Eylül-Ekim-Kasım ayları içerisinde) İstanbul'da yaşayan 45 Suriyeli Mülteci-Sığınmacı kadınla yapılan yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılarak sağlanmıştır ve bu kadınlarla, nitel araştırmanın örneklem çeşitlerinden olan görüşmecilerin tanıdıkları aracılığı ve kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Bu doğrultuda elde ettiğimiz bulgular, Suriyeli Mülteci-Sığınmacı kadınların ulusal ve uluslararası mevzuatta var olan boşluklardan ve yasal denetiminin yetersizliğinden dolayı şikâyet etmektedirler. Yaşadıkları en büyük sorun; 'öteki' algısı içerisinde sığındıkları ülkenin vatandaşları tarafından erkeklerini 'baştan çıkarıcı bir nesne' olarak görülmeleri yönündeki düşüncelerdir. Bir diğer husus ise; psikolojik bir baskı olarak giyinmelerinin (süslenme, makyaj vb) sığındıkları ülkenin vatandaşları tarafından eleştirel karşılanmasıdır. Araştırmanın temel bulgusu ise; insan hakları serüveninin uluslararası haklar çerçevesinde, savaş hukukuna dair Cenevre'de imzalanan 4 sözleşmede, savaş esnasında sivillerin korunmasına ilişkin standartların belirlenmesine rağmen, cinsiyete dayalı şiddetin tanımlanmamasından dolayı ortaya çıkan sorunlardır. Bu araştırma bulguları, 'cinsiyete dayalı şiddet' kavramının ulusal ve uluslararası mevzuatta acilen yer alması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte Suriyeli Mülteci-Sığınmacı kadınların durumlarının iyileştirilmesi için önemli olan; barınma, sağlık, eğitim, güvenlik alanlarında genel tedbirlerin alınması gerektiği kanaatine vardık. Son olarak araştırma kapsamında Suriyeli Mülteci-Sığınmacı kadınların yaşam koşullarının risk altında olduğu ortaya çıkmış olup; acilen sığınmacı kadınlara özgü ek tedbirlerin de alınması gerektiği öğrenilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Göç, Mülteci-Sığınmacı, Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Ulusal ve Uluslararası Mevzuat.

In Turkey, Strategies of Syrian Refugee and Asylum Seeker Women to Cope with Their Problems on the Basis of Rights

¹ İstanbul Marmara Üniversitesi

² İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Abstract

Main purpose of this research was the detection of what kind of problems (physical, psychological and sexual) encountered by Syrian refugee/asylum seeker women, who immigrated to Turkey, before, during and after their escape. Also the aim of the study was unveiling what kind of strategy they developed to cope with the problem encountered. However, data collection process included in-depth interview with 45 Syrian refugee and asylum seeker women. This research was conducted during the Fall Term within the months of September, October and November in 2017. Participants were reached by snowball technique that is a kind of qualitative research. In this direction, our findings showed that Syrian refugee-asylumseeker women reported about legal gaps which existed in national and international regulations. Also, another strangview of them was the lack of statut or yaudit. The biggest problem of the women was that they were seen as a tempting object by men of the host county. Another problem encountered by Syrian refugee-asylum seeke women, as a psychological pressure, were criticising of human about the irway of dressing. The main finding of research was the problem swchich were caused by undefined 'gender-based violence' although the standards with reference to the protection of civilians determined in Geneva with four signed contracts relating to law of war. With the findings of the research, we saw that the nation of 'gender-based violence' must take place in national and international regulation simmediately. However, general precautions should be taken about sheltering, health, education and security of Syrian refugee- asylum seeker women to able to enhance their canditions. Finally, with this research, were ached that living conditions of this women were under risk and additional measures for women should be taken urgently.

Keywords: Migration, Refugee, Asylum-Seeker, Woman, Gender, Violence, National and International Regulation

Giriş

Göç en temelde insanı hareketlilik ve yer değiştirme olarak değerlendirilebilir ancak insanlık tarihini anlamını ve belki özetlemenin de bir yoludur. Çeşitli tanımlar ve kuramlar içinde göç ve göç türlerini açıklamak mümkündür. Bunların içerisinde 1960'lardan sonra gelişen "Yeni Göç Dalgaları" yeni trajedileri ve toplumsal sorunları beraberinde getirmiştir. Örneğin, Ekonomik, Sosyal, Psikolojik Sorunlar ve savaşların neden olduğu insan kıyımları göç hareketlerini tetiklemektedir. "Son 20 yıldır Türkiye küresel göç bağlamında önemli bir aktör haline gelmiştir. Türkiye'nin özel konumu, göç alan, göç veren ve geçiş ülkesi olması nedeniyle, jeostratejik konumundan kaynaklanır. Bir başka ifadeyle, dünyada zorunlu göçlere sebep olan olayların gittikçe artan bir biçimde devam etmesi, Türkiye'nin özellikle coğrafi konumu itibarıyla ciddi bir oranda

siğınmacı göçüne sahne olmasına neden olmaktadır. Son zamanlarda Irak, Afganistan, Pakistan, Hindistan, Sudan ve Somali gibi ülkelerden Avrupa Birliği ülkelerine, kısmen de ABD ve Kanada'ya gidiş yolunda, geçiş güzergâhında bulunan Türkiye'ye giriş yapmaya çalışan siğınmacıların sayısı giderek artmaktadır (Kirişçi, 2008; Baklacioğlu, 2009; SGDD 2011).”

2011 yılı başlarında Tunus'ta başlayan Arap Devrimleri süreci ile birlikte Arap ülkelerindeki baskıcı yönetimlere karşı değişim talep eden toplumsal hareketler ortaya çıkmış; bazı ülkelerde yönetimler düşerken, bazılarında protesto ve gösteriler çok uzun süre devam etmiştir. Libya'da şiddetli iç çatışmaya NATO müdahale etmiş, fakat ülke siyasi anlamda halen yatışmamıştır. Yemen ve Bahreyn'de, şiddet olaylarında çok sayıda kişi ölmüştür. Her iki ülkede de olayların yoğunluğu bugünlerde azalmış görünmektedir. En baskıcı rejim olan (“muhaberat devleti” olarak adlandırılan) Suriye'de, ise olaylar nispeten geç başlamasına rağmen hâlen en ağır şiddetle devam etmekte olup, tam bir insani felakete yol açan çok ağır bir iç savaşa dönüşmüş durumdadır.

Suriye'de 2011 yılı Mart ayında başlayan meşru hak talepleri, Esad rejimince kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılmış, barışçıl protestolara silahlı ve ölümcül müdahaleler yapılmıştır. Esad rejiminin, gösterileri şiddet yoluyla bastırmaya çalışması, göstericilere doğrudan ateşli silahlar kullanması, Suriye'de bugün önü alınamaz bir iç savaşın başlamasına sebep olmuştur. Bu yaşananların en ağır sonuçlarından biri de Esad rejiminin katliamları ile birlikte Suriyelilerin komşu ülkelere siğınmaya başlamaları olmuştur. Suriye'deki çatışmalar uzadıkça ve katliamlar arttıkça, sivil insanlar canlarını kurtarmak için komşu ülkelere siğınmak zorunda kalmışlardır(Mazlum-der,2014).

Suriye'de çatışmalarda 400 binden fazla kişinin öldüğü belirtiliyor. İnsanlar topraklarını terk etmek zorunda kaldı.22 milyon nüfuslu ülkenin yarısı evlerinden ayrıldı. Yaklaşık 14 milyon insanın acil yardıma ihtiyacı var. Yaklaşık 5 milyon insan komşu ülkelere kaçtı. Türkiye, 2.7 milyon, Lübnan 1 milyondan fazla ve Ürdün 650 bin Suriyeli 'ye ev sahipliği yapıyor. Yaklaşık bir milyon kişi de Avrupa'ya siğınma talebinde bulundu. Mültecilerin dörtte üçü kadın ve çocuk. Herkesin ülkeden çıkma şansı olmadı. Geride kalanlar da ölümle burun buruna yaşıyor.2016 yılında en az 652 çocuk öldürüldü. En az 850 çocuk da savaşçı olmaları için kaçırıldı. UNICEF bu rakamların daha yüksek olabileceğini söylüyor. Çocukların çoğu tıbbi malzeme eksikliğinden dolayı hayatını kaybediyor. Sadece geçtiğimiz yıl en az 340 hastane hedef alındı. Savaştan kaçanların siğındığı binalar bombalarla yerle bir edildi. Çocuklar bu dönemde erken yaşta evlilikler yaptı ya da işçi olarak zorlu şartlarda çalıştırıldı. Yaklaşık bir milyon kişi Suriye'de kuşatılmış bölgelerde sıkışıp kaldı. Hiçbir yardımın ulaştırılmadığı yerlerde açlık ve kıtlık en büyük sorun.2016'nın sonunda Halep'te yaklaşık 600 bin kişi su kaynaklarından mahrum bırakıldı (<https://tr.euronews.com/2017/03/15/surive->

de-6-yillik-savasin-agir-bilancosu).

Bu araştırmada, Türkiye'ye sığınan ve İstanbul'da özellikle zor şartlar altında yaşayan Suriyeli Mülteci-sığınmacı kadınlara odaklanılarak; onların yaşam koşulları, yaşadıkları zorluklar ve ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, çalışmamızın temel bulgusu, yaptığımız tespitler doğrultusunda, İstanbul'da yaşayan Suriyeli sığınmacı kadınların savaşın madunları olarak durumlarının yeterince anlaşılabilmesi ve insani ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kamu kuruluşları, merkezî ve yerel idari yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşlarına - özellikle de insani yardım kurumlarına- yaşanan durum hakkında bilgi sağlamak ve yapılacak çalışmalara kolaylık sunmaktır.

Ulusal Ve Uluslararası Mevzuatta Mülteci-Sığınmacı Kadınlar

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle milyonlarca insanın yer değiştirmesi ve mülteci konumuna düşmesi neticesinde devletlerin çözüm arayışının bir sonucu olarak ortaya çıkan 'Mülteci' kavramı ve bu kavramın etrafında şekillenen yasalar, hükümler, bugün yaşanan kitlesel göçler, savaşlar, küresel terörizm, iklim değişiklikleri gibi nedenlerle karşılaşılan yer değiştirmeler ve bu göç hareketinin yoğunluğu karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu yetersiz kalmanın en büyük madunlarından olan kadınlar ve çocuklar, yapılan ulusal ve uluslararası araştırmaların en dikkat çeken ögesi olarak karşımıza çıkmakta yaşanan tüm olumsuzluklardan kadınların ve çocukların daha fazla etkilendiği gerçeği çalışmaların can alıcı noktasını oluşturmaktadır. "Şöyle ki göç eden sığınmacılar içerisinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre ülke içinde yerlerinden edilmiş Suriyelilerin sayısı milyonları bulurken, 1.1 milyondan fazla Suriye vatandaşı da ülke sınırlarını geçerek başta Ürdün ve Türkiye olmak üzere, Lübnan, Irak, Mısır ve diğer ülkelere sığınma talebinde bulunmuştur. Her geçen gün artmakta olan bu sayının % 77'sini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. 12 yaş üzeri kız çocuğu ve kadınların toplamı nüfusun %51'dir. Nüfusun %38'ini 0-11 yaş grubu, %14'ünü ise 12-17 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır(<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>)."

Türkiye, iç çatışmalar nedeniyle yaşamları tehdit altında olan Suriyelilere 2011 Nisan ayında sınırlarını açtı. Önce, uluslararası hukukta herhangi bir karşılığı bulunmayan "misafir" statüsü verilen sığınmacılara, 2012 yılı Nisan ayında yayınlanan genelge ile "geçici koruma" statüsü verildi. Türkiye aynı yıl Ekim ayında, sağladığı bu geçici korumayı genişletti. Bu süreçte Türkiye krizin oldukça hızlı bir şekilde çözüleceği ve sığınmacıların ülkelerine geri dönüş yapacağı beklentisi içindeydi. Kısa sürmesi beklenen kriz gittikçe karmaşık bir hal alırken, Suriye'de kitlesel kıyımların yaşandığı çok daha dramatik bir tablo ortaya çıktı ve başka ülkelere sığınan Suriyelilerin geri dönüş ihtimalleri ise oldukça azaldı. Yaşanan politik süreçte, mevcut tüm veriler Suriye'de yaşanan krizin uzun yıllara yayılacağı öngörüsünü destekliyor(MAZLUM- DER;2014).

2017'de Türkiye'de toplam mülteci sayısına ilişkin güncel verileri ifade eden İçişleri Bakanı Süleyman Soylu 'ya göre Türkiye'deki mülteci sayısını: 3 milyon 551 bin 78 kişi olduğu ve Türkiye'de bulunan Suriyelilerin yaklaşık yüzde 10'u kamplarda yaşamaktadır (<https://bianet.org/bianet/siyaset/183687-bakan-soylu-turkiye-de-3-milyon-551-bin-78-multeci-var>). Normal şartlarda, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık nedeniyle sosyo-psikolojik açıdan baskı altında olan ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet pratiklerini farklı boyutlarıyla deneyimleyen kadınlar, savaş ortamında ise bu şiddeti en can yakıcı haliyle yaşıyor. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Komitesi "ne göre, bir bireye cinsiyetini ya da toplumsal cinsiyetini temel alarak doğrudan yapılan şiddet olarak tanımlanır. Cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temel nedenleri, bir toplumdaki kadınları erkeklerle ilişkilerinde daha aşağı konumda tutan toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayanan tutum ve uygulamalardır (Buz,2006)." Bu uğurda yapılan uygulamalar savaşın yıkıcı etkisini en aza indirmek için yapılan çalışmaları insan hakları eksenli düşündüğümüzde ya eksik kalmakta ya da uygulamaya dönük aksaklıkların olmasıdır.

Bu doğrultuda savaş suçlarının tanımlandığı ve belirli sınırlamalar getirildiği ilk uluslararası sözleşmeler, 1899 ve 1907'de imzalanan Lahey Sözleşmeleridir. 1949 yılında Cenevre'de savaş hukukuna ilişkin dört sözleşme imzalanmıştır. 1949 tarihli 4. Cenevre Sözleşmesi ile savaş zamanında sivillerin korunmasına ilişkin standartlar belirlenmiştir. Bu ilk sözleşmelerde yağmacılık bir savaş suçu olarak tanımlanırken cinsiyete dayalı şiddet bu tanımlamaya dâhil edilmemiştir. Cinsiyete dayalı şiddet, savaş hukukunun gelişim sürecinde sözleşmelerde belirsiz ifadelerle yer almış, savaş suçu olarak tanımlanması ise 100 yıldan fazla zaman almıştır. "Kadına karşı cinsel şiddet eylemlerinin savaş hukuku kurallarına aykırı olduğu kabul edildikten sonra bile söz konusu suçların soruşturulması veya kovuşturulması savaş alanındaki üstler tarafından ihmal edilmiş veya öncelikli bir husus olarak görülmemiştir"(Değirmenci,2010). Çok eski çağlardan beri tecavüzün de dâhil olduğu genel bir kategori olarak kadına yönelik cinsel şiddet, savaş ortamında, saldırganlığın bir türevi ve kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmüştür. Kadının, erkeğin malvarlığına dâhil olduğu düşünüldüğünden kadının üzerinde uygulanan cinsel şiddet eylemlerinin, eril gücün başarısını ölçmenin bir yolu, savaş esnasında verilen hizmetin somut bir karşılığı ve savaşın ödülü olması yadırganmamış(Değirmenci,2010), bu durum savaş şartlarında önüne geçilemez doğal bir dürtü olarak üstü örtülü bir norm haline gelmiştir.

Cinsiyete dayalı şiddetin bir savaş silahı ve suçu olarak tanımlanmasının bu kadar gecikmesinin altında yatan sebepler, toplumsal cinsiyete dayalı diğer şiddet pratiklerine yol açan tarihi ve kültürel arka plandan bağımsız değildir. "Tarihçesi antikçağlara kadar giden savaşta tecavüz, modern çağda da

yaygınlığından ve vahşetinden hiçbir şey kaybetmemiş ama görünmez olmayı sürdürmüştür. Askerlerin kadınları seks objesi olarak görmesinden kaynaklanan fırsatçı tecavüzlerinin yanı sıra, ordular tecavüzü sıklıkla bir silah olarak kullanmışlardır. Bu silah, hem düşmanı demoralize etmek ve kendi askerlerine moral vermek için kullanılmış hem de sembolik olarak zaferi ispat etmeye yaramıştır.”(İnal,2011)

“BM verilerine göre dünya üzerinde her yıl iki milyon civarında kadının ve kız çocuğunun ticareti yapılmaktadır. Bosna, Kamboçya, Liberya, Peru, Somali ve Uganda’da savaş esnasında yaşanan toplu tecavüz vakaları bilinmektedir. Örneğin sadece Bosna savaşı sırasında en az yirmi bin, 1994 Ruanda soykırımında ise beş yüz bin kadının tecavüze uğradığı tahmin edilmektedir. Sierra Leone’ de kendilerine anket uygulanan yerinden edilmiş ailelerinin de %94’ü tecavüz, işkence ve cinsel kölelik de dâhil olmak üzere, cinsel saldırılara maruz kaldıklarını bildirmişlerdir(Yılmaz,2005:27).” BMMYK’nin bir raporunda ise; toplumsal cinsiyete dayalı zulüm pratikleri dönemler bakımından beş kategoride ele alınmıştır : (<http://www.unhcr.org/turkey/home.php>).

Çatışma sırasında, kaçıştan önce: İktidarda bulunan kişiler tarafından taciz edilme Kadınların cinsel olarak işkence görmesi "Askerler" tarafından cinsel şiddet uygulanması Toplu tecavüz ve hamile bırakılma Çatışma halindeki tarafların silahlı mensupları tarafından kaçırılma.

Kaçış sırasında: Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı, insan tacirleri, köle ticareti yapanlar tarafından yakalanma.

Sığınma ülkesinde: Otorite sahibi kişiler tarafından cinsel saldırı, Ailelerinden ayrı düşmüş kız çocuklara, bakıcı aile yanındayken cinsel taciz Aile içi şiddet Hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiye zorlanmak/ zorla fuhuş Sığınma ülkesinde yasal bir statü beklerken ya da yardım ve kaynaklara erişmeyi beklerken cinsel taciz.

Geri dönüş sırasında: Kadınlara yönelik zararlı geleneksel uygulamaların tekrar başlatılması Ailelerinden ayrı düşmüş kadın ve çocuklara yönelik cinsel taciz İktidarda bulunan kişiler tarafından cinsel istismar Haydutlar, sınır muhafızları tarafından cinsel saldırı, geri dönüşte zorlanma.

Yeniden entegrasyon sürecinde: Geri dönenlere bir çeşit ceza olarak cinsel tacizde bulunmak, Yasal statüyü düzene sokmak için cinsel zorbalık, Kadınların karar alma süreçlerinin dışında bırakılması, Kaynaklara erişiminin engellenmesi. Ayrıca yeni düzenlemeler ışığında Suriyeli mülteci/sığınmacı bireylerin haklarında olumlu düzenlemeler yapılmış fakat bu düzenlemelerin pratikte geçerliliği hala bir soru işareti söz konusu düzenlemeler haklar temelinde iyileşme gösterse de kadınların ve çocukların durumu pratikte ilerleme sağlayamamıştır var olan düzenlemeler şu şekilde kaydedilmiştir.

Yeterli olmamasına rağmen “Yabancılar ve Uluslararası Koruma

Kanunu”, uluslararası koruma statülerini daha net hale getirirken, sığınmacı-mülteci ayırımını kaldırarak; “mülteci”, “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statülerini tanımlamıştır. “1994 Yönetmeliği”, Suriye kriziyle ortaya çıkan kitlesel göç karşısında güncellikten uzak kalmaya başladı. Bu durum TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu tarafından hazırlanan raporda da ifade edilmektedir(TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu) Yaygın hale gelen genel, objektif, kişilik dışı hukuki düzenlemeler yapmak yerine; özel, subjektif düzenlemelerle sorunları çözme anlayışı mülteciler konusunda da kendini göstermiş ve genelgelerle sorunlar çözülmeye çalışılmıştır.

Suriyeli mülteci-sığınmacılar konusunda da aynı yol izlenerek, 30.03.2012 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından “geçici koruma” tanıyan ve kampların yönetimine ilişkin düzenlemeler içeren, 62 sayılı “Türkiye’ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti’nde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına Dair Yönerge” yayımlandı. Ancak bu yönerge kamuoyuyla paylaşılmadı. “Geçici koruma”, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun raporunda, “ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai nitelikte bir prosedür”(Çiçekli,2009,s.20.) olarak tanımlandı. Bu statüyle koruma altına alınan Suriye vatandaşları, iç hukuktan farklı olarak kendilerine “mülteci” veya “sığınmacı” statüsü verilmeyerek, her türlü ihtiyaçları Devlet tarafından karşılanmak üzere bir anlamda “misafir” konumunda kabul edilmiştir(TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu).Söz konusu statü bakımından bahsi geçen kişilerin iltica etme veya üçüncü bir ülkeye sığınma başvurusunda bulunma hakları ise bulunmamaktadır. Ayrıca Suriyeli mülteci-sığınmacılara ilişkin ikamet, çalışma, eğitim, sağlık gibi konularda düzenlemeler de yapılmıştır.

Savaşın Madunları Suriyeli Mülteci-Sığınmacı Kadınlar

Suriye iç savaşında yine en çok zararı kadın ve çocukların gördüğü, cinsiyete dayalı şiddetin bir savaş silahı olarak kullanıldığı yönünde haber, anlatım ve raporlar bulunuyor. EMHRN’nin (Akdeniz İnsan Hakları Ağ-ı Euro-Mediterranean Human Rights Network) hazırladığı bir raporda aralarında Şam’ın da bulunduğu 7 şehirde tecavüz vakalarının belgelendiği ve bu tecavüzlerin hükümet karşıtı gösteriler esnasında, güvenlik noktalarında veya gözaltı yapılan yerlerde gerçekleştiği bulgusuna yer veriliyor. Bu tecavüzler gözaltında ya da askeri operasyonlar esnasında muhalif grupları baskı altına almak, gözdağı vermek ve küçük düşürmek için bir savaş silahı olarak kullanılıyor (Mazlumder, Mayıs,2014) .

Tecavüz vakalarının askeri operasyonlarda rejim güçleri tarafından bir

tür psikolojik harp tekniği olarak kullanıldığını, rejim karşıtlarını yıldırım ve psikolojik olarak baskı altına almak amacıyla yapıldığını öne süren raporda, Humus Şehri'nin Bab'ıAmr bölgesindeki 9 yaşında bir kızın, Mart 2012'de rejim askerleri tarafından ailesinin gözleri önünde tecavüze uğradığı anlatılıyor. Tecavüz ve cinsel şiddet vakalarının belgelenmesi oldukça güç, zira mağdurlar yaşadıkları istismarın bireysel ve toplumsal etkilerini üzerlerinde taşıyorlar. Hepsi olmasa da birçok cinsel şiddet mağduru, yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlanıyor ve sığındıkları ülkelerde söz konusu tecavülden fiziksel ve psikolojik izler taşıyorlar. Kuruluş, kadınların aynı zamanda çok sık olarak "canlı kalkan" olarak kullanıldığını belgelemiş ve bunun hem rejim güçleri hem de muhalifler tarafından yapıldığını belirtmiş. Kadınların esir değiş-tokuşu veya teslim olmaları için ailelerine baskı kurmak amacıyla kaçırıldıklarını öne süren rapor, Londra merkezli SNHR'nin(Suriye İnsan Hakları Merkezi -Syrian Network for Human Rights) Aralık 2011- Mayıs 2012 tarihleri arasında 125 kadının ve 2 çocuğun bu şekilde kaçırıldığına dair iddiasına yer veriyor (Oğuz, Yüksel, Serdar,2014). SNHR'nin Kasım 2013'te yaptığı bir açıklamada, güvenlik güçlerinin 2011 yılının Mart ayından Kasım 2013'e kadar çeşitli kentlerde düzenlediği operasyon ve saldırılarda, 10 bin 853 kadının yaşamını yitirdiği, 7 bin 500 kadının ise "cinsel şiddete maruz kaldığı" iddia ediliyor. Ölenler arasında 3 bin 614 kız çocuğunun bulunduğu belirtilen açıklamada, 461 kadının keskin nişancılar tarafından vurulduğu, 29 kadının ise rejim güçlerinin işkenceleri sonucunda hayatını kaybettiği öne sürülüyor (Mazlumder,Mayıs,2014).

Bütün bu ciddi iddiaları soruşturmanın ve cezalandırmanın önünde bir takım engeller bulunuyor. Suriye'de tecavüz mağdurları, çoğu zaman tecavüzün aileyi lekelediği yönündeki güçlü toplumsal normlar nedeniyle ve toplum önünde damga yememek için cinsel saldırıyı rapor etmemekte ya da tedavi olmamaktadır. Bunun yanı sıra, ülkede başta BM insan hakları raportörleri olmak üzere bağımsız gözlemcilerin bulunmaması, tecavüz iddialarının doğrulanmasını engellediği gibi, tecavüz vakalarının sayısı konusunda tahmini bir rakamı dahi tespit etmeyi zorlaştırmaktadır. Cinsel saldırı iddialarının soruşturulması, önlenmesi ve cezalandırması için yöneticiler tarafından çalışma yapıldığına ilişkin bir işaret de bulunmamaktadır. Oysa tecavüz, hem bir savaş suçu hem de insanlığa karşı işlenmiş bir suçtur(SETA,2014)".Savaş ortamından canlarını kurtarmak üzere kaçan kadınlar, ülkelerinde ve kaçış sırasında yaşadıkları travmanın sosyal ve psikolojik izlerini üzerlerinde taşıırken, "sığınmacı" olmanın getirdiği yeni travmalarla yüzleşmek durumunda kalıyorlar. Her açıdan dezavantajlı konumda olan sığınmacı kadınların korunmalarına ilişkin özel tedbirler gerekmektedir. Geç de olsa; cinsiyete dayalı şiddete savaş hukukunda ayrı bir statü tanınarak savaş suçları kapsamına alınırken, uluslararası insan hakları mevzuatında ise sığınmacı kadınlar özelinde hak tanımları yapılmıştır.

Kadınlar da bütün sığınmacılar gibi, baskı zulüm ve korku içinde oldukları için ülkelerini terk eder. Bunun yanı sıra kadınlar, erkeklerden farklı olarak toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, sosyokültürel kabullere bağlı baskı ve zulüm, bedensel ve ruhsal sağlıklarına zarar veren geleneksel uygulamalar, cinsel istismar, cinsiyete dayalı şiddet, aile içi şiddet gibi esas olarak kadın olmalarından kaynaklı şiddet ve baskılardan kaçmak için de ülkelerini terk eder ve başka bir ülkeye sığınır (Buz,Ankara, 2006,s.18).

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın etkileri sığınılan ülkede de kendini göstermeye devam eder. "Sığınma göçü çerçevesinde sığınmacı tanımından başlayarak pek çok görünür eylemliliklerin erkeklerle özdeşleştirilmiş olması, ataerkilliğin somut görünüşlerinden biridir. Göç gerçekleştikten sonra ise destek ve hizmetlere ulaşmada ekonomik, sistemik, bilgisel, kültürel ve dilsel engellerle karşılaşanların yine çoğunlukla kadınlar olması ataerkilliğin etkileri olarak görülmelidir. Toplumsal cinsiyet, etnisite, kültür farklılıklarına dayalı olarak göçü kadın olarak deneyimleme, ataerkilliğin etkisiyle kadınları daha incinebilir hale getirebilmektedir"(Buz,2006,s.28). Kadınların göçten erkeklerden daha olumsuz etkilenmeleriyle ilgili olarak mültecilik literatüründe kadınların şiddete maruz kalma açısından fazla risk taşımaları, sosyal kuralların sınırlamalarıyla daha fazla karşılaşmaları, ilişki ağlarından yeterince yararlanamamaları ve sınırlı istihdam olanaklarına sahip olmalarına ilişkin bir açıklama getirilir (Yıldırımkaaya,2017).

Kadın Sığınmacıların Temel Yaşam Koşulları

Barınma Koşulları

Bu kısım; İstanbul ilinde yaptığımız saha araştırması kapsamında gözlemlerimizle beraber edindiğimiz sonuçlardır. Bölgeye gelen Suriyeli mülteci-sığınmacı ailelerin ekonomik durumlarına göre 'iyi', 'lüks' dairelerde oturan sığınmacılarda bulunmakla beraber genel olarak sığınmacıların barındıkları konutlar ve mekânlar insani koşullardan uzaktır. Çok küçük, lavabosu ve banyosu olmayan, bazen bir odada yedi-sekiz kişilik ailelerin bir arada yaşadığı ve bir lavaboyu birçok ailenin birlikte kullandığı, rutubet oranı yüksek, sağlık açısından risk içeren barınma koşullarında yaşamlarını sürdüren çok sayıda sığınmacıyla karşılaşıldı. Bazı evlerin kırılan camlarının naylon gerilerek kapatıldığı görüldü. Konut kiralari ise, özellikle sınır illerinde, yoğun talep nedeniyle çok yükselmiş durumdaydı. Ev bodrumları, bina depoları, ambar gibi binaların lavabo ve banyosu olmayan ek mekânları da barınmak üzere kiralanmıştır. Barınma için yeterli koşullara sahip olmayan bu mekânlar için boyutlarına ve özelliklerine göre 400 TL'den başlayıp 1500 TL'ye kadar varan kira ücretleri talep ediliyor. Çoğunlukla üç-dört Suriyeli aile bir arada konut ya da diğer mekânları kiralamaktadır.

Sonuç olarak, Suriyeli kadın sığınmacılar, düşük istihdam oranı,

toplumsal cinsiyet rolleri ve sığınmacı kimliğinin psiko-sosyal etkilerinin kadınları toplumdaki tecrit edilmiş bir yaşama zorlaması nedeniyle, vakitlerinin büyük çoğunluğunu bu sağlıksız konut koşullarında geçirmek durumunda kalıyor. Çocuk bakımı ve ev işleri mevcut koşullar nedeniyle yaşamları daha da ağırlaştırmaktadır.

Sosyal Yaşam

Suriyeli mülteci-sığınmacı kadınların günlük yaşamlarını olumsuz toplumsal kabullerin etkilediği ve bu kadınların kimi zaman eşlerinin ya da ailelerinin baskısıyla, kendilerini yalnız ve ötekileştirilmiş olarak gördükleri ifade edildi. Konuyla ilgili yapılmış araştırmaların da ortaya koyduğu üzere göçmenlik olgusunun sebep olduğu psiko-sosyal süreçleri kadınlar daha ağır yaşıyorlardı. Sığınmacılık olgusu özellikle Suriye'deyken belirli bir sosyo-ekonomik düzeyde yaşayan ve burada daha zorlu yaşam koşullarıyla karşılaşan sığınmacı kadınları daha fazla etkilemekte; kendi kültürleri, kimlikleri ve alışkanlıklarından uzaklaşarak yeni bir kültürde, yabancı ve sığınmacı kimliği ile yeni bir yaşama kadın olarak uyum sağlamaya çalışmak daha travmatik bir süreci doğurmaktadır. Görüşmeler sırasında sığınmacı kadınların bazılarında bu güç yaşam koşullarının ifadelerine rastlanmış ve bunun yol açtığı umutsuz duygu durumu ifade edilmiştir. Dolayısıyla geleceğe karşı olumsuz bakış açıları olduğu görülmüştür.

Eğitim Hizmetlerine Erişim

Yapılan görüşmelerde elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda Suriyeli mülteci-sığınmacı kadınların eğitim koşulları eğer kayıt altında iseler devlet tarafından karşılanmakta kayıt dışı iseler bu imkândan yararlanmamaktadırlar. Bu durumda olan sığınmacıların temel ihtiyaç önceliği barınma, sağlık ve yeterli gıda olarak öne çıkmaktadır. En önemli sorunun ise iş gücünde çalışan sığınmacıların düşük ücretli çalıştırılmasından kaynaklı kendine yetememe durumu, bu sorun değer birçok sorunun tetikleyicisi olarak belirtilmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma teknikleri arasında sıkça kullanılan derinlemesine mülakat tekniği ve odak görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği; araştırılan konunun tüm boyutlarını içerisine alan ve çoğunlukla açık uçlu soruların yöneltilerek kapsamlı yanıtların elde edilmesine imkân tanıyan birebir ve yüz yüze görüşülerek enformasyon toplanmasına imkân veren veri toplama yöntemidir (Tekin, 2006: 101).

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın verileri, 2017 Güz Döneminde (Eylül-Ekim-Kasım ayları içerisinde) İstanbul'da Suriyeli 45 Mülteci-Sığınmacı kadınla yapılan yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapılarak sağlanmış ve araştırmaya, İstanbul'da yaşayan Mülteci-Sığınmacı Kadınlar katılmıştır. Araştırmaya katılan katılımcılar

arasında yaş 18-55 yaş arasındaki kadınlarla gerçekleşmiş olup; bunun dışında etnisite, cinsel yönelim gibi skalalar koyulmamıştır. Rastgele bir seçim yapılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, mülakat sırasında hangi Türkiye'ye hangi ülkeden göç ettiği, medeni hali, eğitim düzeyleri ve hangi inanca sahip olduğu vs. gibi demografik sorular sorularak, Türkiye'deki "Suriyeli Mülteci-Sığınmacı Kadın" olma olgusunun analizinin sağlanması için yardımcı olmuştur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Veri toplama aracı olarak demografik sorular ve mülakat soruları hazırlanmıştır. Görüşme sırasında görüşmecilere gerektiğinde ek sorular da yöneltilmiştir. Sorularla konunun içinde kalmaya gayret edilmiştir. Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Mülakat görüşmesinde toplamda on soru hazırlanmış fakat pilot görüşme esnasında bazı soruların sorulmasına gerek kalmamış ya da soruların bir kısmı değişime uğramıştır ve içerik geçerliliği sağlanmıştır. Görüşmecilerden Suriyeli Sığınmacı 45 kadın ile yüz yüze derinlemesine mülakat yapılmıştır. Bu görüşmeler ortalama 20-40 dakika sürmüştür.

Görüşmede mülakat soruları şu şekildedir:

*Göç etme sürecinizden biraz bahseder misiniz? (nerden geldiniz, neler yaşadınız)

*Göç ederken yaşadığınız en önemli zorluk nedir, bahseder misiniz?

*Kadın olarak göç ederken yaşadığınız en önemli sorun nedir?

*Türkiye'ye göç ettikten sonra bir sorun (ekonomik, sosyal, kültürel vs.) yaşadığınızda herhangi bir kuruma başvurduunuz mu? Başvurduysanız bu süreçten biraz bahseder misiniz?

*Sizce savaşta en çok sorun yaşayan(lar) kim?

*Uluslararası ya da ulusal herhangi bir kurumda "Mülteci Haklarıyla" ilgili bir bilgilendirme ya da eğitim aldınız mı?

*Kadın Sığınmacı-Mülteci haklarından haberdar mısınız? Haberdarsanız bahseder misiniz?

*Sizce Sığınmacı kadınların sorunlarını kimler çözebilir ya da kimler sorumlu olmalı?

*Çevrenizde bir kadın sorun yaşadığında nasıl çözüyor?

*Şuan kaldığınız yerde neler yapıyorsunuz? (Çalışma, sosyal hayat vs.)

*Yaşadığınız yerde siz ya da çevrenizden birileri herhangi bir ayrımcılığa uğradınız mı?

*Siz ya da çevrenizden birileri "kadın" olarak herhangi bir ayrımcılığa uğradınız mı? (Giyim, ekonomik, sosyal, kültürel vs.)

Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından veriler önce bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiş sonra da nitel araştırma tekniklerden içerik analizi kullanılarak

çözömlenmiştir. Görüşmecilerin her bir soruya verdiği cevaplar benzerlikleri bakımından gruplandırılarak yorumlanmış, ayrıca her soruya verilen bir iki cevap da aynen sunulma yoluna gidilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışmada elde edilen bulgular göçün yıkıcı etkisinin kadınlar ve çocuklar üzerinde yoğun bir şekilde varlığını yeni sorunlara yol açacak bir şekilde devam etmesi şeklinde özetlenebilir. Genel bulguların detaylarını ifade edecek olursak; çalışmanın sağlıklı bir şekilde yürütölmesi ve elde edilen bulguların analizinde elde ettiğimiz veriler şu şekildedir;

İstanbul ilinde yapmış olduğumuz çalışma kartopu tekniği ile gerçekleştirilip katılımcılara ulaşılmıştır. Kadınlarla yapılan mülakatta katılımcıların sürece dair algılarını anlamak amacıyla derinlemesine mülakat tekniği ile sorduğumuz sorularda katılımcıların çoğunluğunun Suriyeli olmaları hasebiyle genel tespitler yapma şansına sahip olduk. Ortak acılar, aynı coğrafyadan veya şehirden gelmiş olmaları katılımcıların ortak özelliklerini bulmamızı sağladı. Katılımcı profili 18- 55 yaş arası Suriyeli kadınlardan olup farklı ekonomik ve eğitim düzeyine sahip olanlardan oluşturmaktadır. Suriyeli kadınlarla yapmış olduğumuz görüşmelerde dikkatleri çeken en belirgin ortak özelliklerinin aşırı derecede korkmuş ve a-politik bir hüviyete bürünmüş olmalarıydı. Bu özellikleri konuşmanın seyrini zorlaştırsa da kendilerini rahat hissettiklerinde konuşmaya ve kendilerini anlatmaya duydukları ihtiyacı görüşmede belirgin bir şekilde görölmüş olmasıdır. Yöneltilen sorularda verilen cevaplarda öncelikle ayrımcılık, dışlanma gibi kavramlara muhatap oldukları sığındıkları ülkede/şehirden istenmediklerini kuvvetli bir şekilde düşündükleri yönünde olmasıydı. Görüşmeciler genellikle sevilmediklerini ve komşuluk ilişkilerinin kurulmadığını ifade ettiler. **“Göç ederken yaşadığınız en önemli zorluk nedir, bahseder misiniz?** Sorusunu katılımcılara sorduğumuzda, kadınların ortak ve birbirini tamamlar cevaplar alınmıştır. Göç esnasında yerinden edilmişlik ve geride bırakılan hayatlar, yeni ve yabancı bir yere dile alışmanın vermiş olduğu zorluktan bahsedilmiştir. Görüşmecilerden 40 yaşlarında olan Suriyeli kadın sığınmacı soruya vermiş olduğu cevapta yaşadıklarını şöyle ifade etmektedir:

“Her şeyimizi geride bıraktık. Güzel bir şehrimiz, işimiz ve evimiz vardı. Gezmelerimiz, komşularımız bir gün aniden bomba ve elektrik ve su kesintisinin olduğu bir sabaha uyandık iki ateş arasında kalmanın çaresizliğini yaşadık. Yanımıza sadece taşıyabileceğimiz eşyalar alıp yola çıktık sadece canımızı kurtarmak ve evlatlarımızın zarar görmemesini sağlamak istedik. Korkuyoruz, oradayken korkuyorduk yola çıktığımızda korktuk buraya geldik yine korkuyoruz. İnsanlar bizi istemiyor bunu fark ediyoruz gerek bakışlarıyla gerekse sözlü olarak bunu ifade ediyorlar.”

Tüm katılımcıların ortak fikrinin istenmedikleri yönünde olmasıdır.

Türkiye'ye göç ettikten sonra bir sorun(ekonomik, sosyal, kültürel vs.) yaşadığınızda herhangi bir kuruma başvurduunuz mu? Başvurduysanız bu süreçten biraz bahsedebilir misiniz? Sorusunu sordüğümüzde katılımcıların bu soruya verdiği yanıtların genelinde, ekonomik ve sosyal açıdan çok zorluk yaşadıklarına dair sorunlar olduğu yönünde olmuştur. İş bulmada, ev kiralarnın özellikle onlara pahalıya verilmesi, ucuza çalıştırılmaları ve yaşam koşullarının tüm bunlar nedeniyle kötü olduğu yönünde olmasıdır. Bu sorunlarla ilgili herhangi bir örgütlenme içinde olmadıklarını ve herhangi bir yere başvurmayı düşünmediklerini belirttiler.

Görüşmecilerden 19 yaşında olan kadın Suriyeli sığınmacı Türkiye'deki ekonomik, kültürel, sosyal sorunları şöyle ifade etmektedir:

Suriye'nin Humus şehrinden geldik burada İstanbul'un Balat semtinde arka sokaklarda oturuyoruz ailemle, babam fırıncı mesleği olmasına rağmen dil bilmediği için çalışmıyor iş vermiyorlar. Bu durum çok zoruna gittiğinden evden pek dışarıya çıkmıyor ve konuşmuyor çok mutsuz. Evi ablam ve erkek kardeşim geçindiriyor. Kardeşim matematik bölümünü bitirmesine rağmen kendi mesleğini yapamıyor onun yerine hamallık yapıyor 1000 tl gibi bir maaş alıyor. Ablamda tezgâhtarlık yapıyor ona da az maaş veriyorlar. Ve oturduğumuz ev çok eski olmasına rağmen yan komşumuz 500'e oturuyor biz ise 1000 tl ye oturuyoruz. Burada böyle eğer Suriyeliysen kıralar artıyor. Bize öyle veriyorlar. Bende liseyi tamamlıyorum. Hayat bizim için çok zor. Her şeyden korkuyorum.

Kadın Sığınmacı-Mülteci haklarından haberdar mısınız? Haberdarsanız bahsedebilir misiniz? Sorusuna verdikleri yanıtlar ise; haklarını bilmedikleri varsa da bunları nereden nasıl öğreneceklerini bilmemeleri yönünde olmuştur. Cevaplar çoğunlukla sindirilmiş bir psikolojide olduklarının göstergesi niteliğindedir. Şöyle ki yöneltilen bir soru da **“Çevrenizde bir kadın sorun yaşadığında nasıl çözüyor?** Bu soruda verdikleri yanıtlarda, “biz zaten buraya güç bela geldik hiçbir siyasi görüşümüz yok zulümden kaçtık onun için burada da bir sıkıntı yaşamak istemiyoruz” şeklinde verdikleri cevapla ne kadar sindirilmiş oldukları net bir şekilde gözler önüne serilmeydi. Görüşmecilerden, 28 yaşında Suriye'nin Humus şehrinden olan kadın sığınmacının verdiği cevapta dikkat çeken ifadeler şöyle ki:

Bizim haklarımızı bilmemiz ve bunun peşine düşmemiz son derece zor bizler için. Ben şehrimi terk ederken hamileydim, günlerce yol yürüyüp sınıra gelip bir kampa yerleştik, şartlar, yaşadıklarımız, geride bıraktıklarımız o kadar zor şeyler ki tüm bunlar bizde bir sindirilmişlik halini yaşamamıza neden oluyor. Ben psikoloji eğitimi aldım onun için rahat ifade edebiliyorum ama her şey çok zor çok. Bir şey yaparsak ya bizi buradan çıkarırlarsa diye korkuyoruz onun için bize sunulan ne ise onu kabul ediyoruz.

Siz ya da çevrenizden birileri “kadın” olarak herhangi bir ayrımcılığa

uğradınız mı? (Giyim, ekonomik, sosyal, kültürel vs.)

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar içinde en belirgin noktalar; **ayrımcılık, ötekileştirme** kavramları olmuştur. Bunun sebepleri üzerinde durduğumuzda karşımıza çıkan bakış açısı ise; ülkelerinde ki savaştan kaçıp gelmeleri ve neden kendi ülkelerinde kalıp ölene kadar savaşmamaları yönündeki düşünceleriydi. Bunun bir diğer ifade şekli olarak da 'korkak Suriyeliler 'şeklinde ki Türkiye'de var olan algılardan bir tanesi ile karşılaşılıyor. Kadınların yaşadığı ayrımcılıkta ise erkeklere nazaran daha görünür olduğu yönündeydi. Çünkü hayatın içinde daha fazla görünür olduklarını düşünüyorlar, insanlarla daha fazla muhatap olduklarını ifade ediyorlar. **'biz çocuklarla ilgileniyoruz, okula götürüyoruz, merkezlere gidip dil öğrenmek için uğraşıyoruz, çarşıda pazarda evin ihtiyaçlarını biz karşılıyoruz'** Hayatla bu muhatap oluş kadınları her anlamda ayrımcılığın diline daha fazla muhatap kılıyor. Görüşmecilerden Suriyeli bir kadın sığınmacının ifadeleri şöyle ki:

Bize neden erkekleriniz savaşmadı geldi buraya deniliyor. Kimseye ifade edemiyoruz orada bir hayat olmadığını. Bizim için kolay mı soruyorum size çocuklarımız buraya gelirken her şeyleri vardı imdi burada ise sıfır bile değil eksilerde hayata öyle başlamak zorundalar. Bu kolay mı? Birde bizim giyimimizi eleştiriyorlar. Yoldan bir kadın beni çevirdi niye bütün Araplar böyle süslü ve siz pantolon giyiyorsunuz. Diye sordu buna hakkı var mı? Niye yüksek sesle konuşuyorsunuz diyor her şeyimize laf söylüyorlar.

Bir diğer katılımcının bu konuda ki görüşünde ise aşağıda ki ifadeler son derece dikkat çekiciydi:

Benim oğlum ilkokulda okuyor arkadaşlarından dayak yedi ve ilk başlarda sürekli arkadaşlarından hakaret ve dışlanma ile karşılaşılıyordu. Okul müdürüne söyledik çok şükür daha karışmıyorlar ama bunları yaşamak hiç kolay değil. Dışarıda güldük mü hemen bunlarda da hiç dert yok san ki ülkelerinde savaş yok burada keyiflerinde diye ifadeler duyuyoruz sağdan soldan.

Sonuç Yerine ve Öneriler

Araştırmanın kapsamı içinde yapılan görüşmelerde, elde edilen bulgular çerçevesinde, Suriyeli kadın sığınmacıların durumuna ilişkin yaşam koşullarının şehir ortamında elverişsiz olduğudur. Bunun en önemli sebepleri de gelir düzeylerinin düşük olmasından dolayı barınma sıkıntısı çekmeleri ve onlara kiralanmış evlerin normal kira tutarından çok yüksek olmasıydı bundan dolayı da iki üç ailenin birleşip ev kiralamak zorunda kalmışlardı. Dolayısıyla, devletin kurumlarının bu durumu denetleyici mekanizmaların işlevliğini sağlaması durumun iyileşmesi açısından büyük öneme sahip olduğu anlaşılmıştır. Suriyeli sığınmacı kadınların durumlarının iyileştirilmesi, sığınmacılar için alınacak genel tedbirlerden bağımsız değildir. Sığınmacıların kurumlar tarafın daha titiz bir şekilde denetlenmesi başta sağlık, barınma, eğitim, güvenlik alanlarında alınacak

tedbirler çok önemli olmakla birlikte, araştırma kapsamında sığınmacı kadınların İstanbul özelinde ciddi bir risk potansiyeli oluşturduğu yönündedir. Araştırma kapsamında yapılan gözlemler, ulusal ve uluslararası raporların bilgisi ışığında bu risk kendini var etmektedir. Ulusal mevzuatta ki en son yapılan düzenlemelerin bir an evvel hayata geçirilip sıkı bir denetiminin yapılması acil önlemler arasındadır.

Görüştüğümüz kadın sığınmacıların hemen hemen hepsinde var olan umutsuzluk ve mutsuzluk hali dikkatleri çeken bir diğer unsurdur. Bu durumun giderilmesi yönünde devlet birimleri ve STK'larla koordineli bir şekilde çalışılmalı ve bu çalışmalar için bir veri tabanı oluşturulup araştırmacıların istifadesine sunulmalıdır. Araştırmada bir diğer önemli hususta, hizmetlere erişimde yaşanan temel sorunların başında dil nedeniyle iletişim kuramama gelmektedir. Hizmetlere erişimin kolaylaştırılması için ihtiyaç duyulan tüm kurumlarda Arapça ve Kürtçe çevirmenler görevlendirilmelidir. Bu ihtiyacın İstanbul gibi bir mega kentte zaruri olduğu dikkat çekmektedir. Yapılan uygulamalarla giderilmeye çalışılan sorun yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmada üzerinde durduğumuz bir diğer konu ise kadın sığınmacıların haklarını tam olarak bilmemeleri ve bundan dolayı haklara erişim noktasında aksaklıklar yaşadıkları tespit edilmiş olup; STK'ların sığınmacı kadınları hakları ve haklarına erişim konularında bilinçlendirici ve kadınları güçlendirici faaliyetler yürütmeleri gerekli görülmüştür. Sığınmacı kadınlara özgü istihdam, eğitim, meslek edindirme çalışmaları gerçekleştirilmeli, dil kursları açılmalıdır. Bu kadınların eğitimlere daha etkin katılabilmeleri için burs olanağı sağlanmalıdır.

Sonuç olarak, istihdam, eğitim ve meslek edindirme çalışmaları kapsamında sığınmacı kadınlar için teşvik edici tedbirler alınmalı, çocuklu kadınlar için çocuk bakımı ve eğitimi konusunda destek hizmet verilmelidir. Bu uygulamalar sayesinde Türkiye'ye göç eden mülteci-sığınmacı kadınların sosyo-psikolojik travmaları görecede olsa giderilmiş olup buldukları çevreyle uyum sağlayabilirler.

Kaynakça

- Baklacioğlu, N. Ö.(2009) *Hayır Kurumlarında Mültecinin Yeniden İnşası: Uluslararası Sosyal Aktörden Sadakanın Nesnesine*, s.442- 452.
- Buz, Sema.(2006) *"Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği"*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, s.24/BMMYK, 2003: 21.
- Buz, Sema.(2006) *"Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği"*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, s.18
- Buz, Sema.(2006) *"Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği"*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim

- Dalı, Doktora Tezi, Ankara, s.28/Davis ve Winters (2001: 5-8).
- Değirmenci, Olgun.(2010)“*Uluslar Arası Suç Olarak Şiddet*”, TTB Dergisi (89),s.35/ Schneider, s. 922, 923.
- Değirmenci, Olgun.(2010)“*Uluslar Arası Suç Olarak Şiddet*”, TTB Dergisi (89),s.35/ International Feminist Journal of Politics, Vol. 3, No. 1, April 2001, s. 61; Schneider, s. 922; Kelly D. Askin, “Prosecuting Wartime Rape and Other Gender-Related Crimes under International Law: Extraordinary Advances, Enduring Obstacles”, Berkeley Journal of International Law, Vol. 21, 2003, s. 296.
- Güçtürk, Yavuz.(2014)“*İnsanlığın Kaybı:Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu*”,SETA,s. 55“Syrian Women&Girls: No Safe Refuge”, Refugees International Field Report, 16 Kasım 2012.
- Güçtürk, Yavuz.(2014)“İnsanlığın Kaybı:Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu”, SETA,s. 55.
- İnal, Tuba. (2011)“*Savaş Hukukunda Tecavüz ve Yağmayı Yasakla(ma)yan Rejimler*” Lahey Sözleşmeleri (1899, 1907)”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar), s. 27- 47./ Claudia Card, “Rape as a Weapon of War”, Hypatia, Cilt 11, No 4, 1996.
- Kirişçi, K.(2008) “*Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye’sinde Göç ve Sığınma*”, Düşünce Gündem, Mültecilik Özel Sayısı, Sayı: 44, Yıl: 4, Temmuz 2008, s. 12-15.
- Mazlumder (2014) Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, Mayıs, s.16
- Mazlumder (2014) Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu, Mayıs, s.17. Çev:Oğuz,Yüksel,Serdar.(2013)“*Rape used as a weapon of war against Syrian women*”, AFP, <http://www.moroccoworldnews.com/2013/11/113600/rapeused-as-weapon-of-war-against-syria-women-report> (son erişim tarihi: 10 Şubat 2017).
- Yıldırımkaya, Gökhan.(2017)“*Mülteciler ve Üreme Sağlığı Riskleri, Suriyeli Mülteci Kadınlarda Üreme Sağlığı*”, <http://www.tapv.org.tr/> erişim tarihi: 17 Şubat 2017.
- Yılmaz, Halim.(2005)“*Mülteci Kadınlar ve Uluslararası Koruma*”, Türkiye’deki Geçici Sığınmacı Kadın ve Çocukların Psikososyal Durumlarının Tespiti ve Yaşam Koşullarının İyileştirilmesi İçin Çözüm Önerileri, Mazlumder, Ankara s:27
- TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu” <http://www.unhcr.org/turkey/home.php>(Tüm mültecilerin yaşadığı koruma sorunları kadınlar tarafından da paylaşılır.-Erişim tarihi: 12 Şubat. 2017).

- Tekin, H. (2006) Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi , (13), 101-116.
- “Suriye’de 6 yıllık savaşın ağır bilançosu”, (2017) <https://tr.euronews.com/2017/03/15/surive-de-6-villik-savasin-agir-bilancosu> , erişim tarihi: 15 Şubat 2017.
- “Bakan Soylu: Türkiye’de 3 milyon 551 bin 78 MülteciVar”,(2017), <https://bianet.org/bianet/siyaset/183687-bakan-soylu-turkiye-de-3-milyon-551-bin-78-multeci-var>), erişim tarihi:18 Şubat 2017.

The Theories Which Explained the Phenomenon of Migration and the Factors of Expulsion and Attraction

"النظريات المفسرة لظاهرة الهجرة وعوامل الطرد والجناب"

د. شريفة كلاع، جامعة الجزائر 3، الجزائر

Prof. Dr. Cherifa KLAA¹

Abstract:

Migration is a natural and universal phenomenon that is deeply rooted in human history, human beings resorted to it –migration- in search for security and improving their social and economic conditions. However, at present, human migratory flows have reached unprecedented levels. In view of the current situation in the world, it increased academic interest, especially in the Mediterranean countries. The problem of illegal migration and asylum in recent years made the government departments and policies more interested in the phenomenon as a whole. Especially as one of the most important challenges faced by countries of the transition and the final destinations alike, particularly in light of the gap between developed and under developed ones, most of which are located in the South, especially in Africa and the Middle East. This progressed type of migration led to the dispersion of concepts by types, which necessitated the need to research theories explaining the migration. this phenomenon had been worsened significantly after the revolutions of the Arab Spring and the unstable security and political conditions in most countries in the world, especially in the Middle East and Africa. In addition to poor economic and social challenges, It is difficult to talk about a single theory of migration due to the different dimensions according to the historical, political and economic conditions. Thus, it is difficult to talk about one theory of migration. To review the various literature on migration, we are faced the absence of an integrated theory or a single comprehensive model to explain the causes and dynamics of migration. this research entitled "theories explaining the phenomenon of migration and factors of expulsion and attraction" will deal with migration of all kinds and focuses on the explanatory theories on the grounds of other contributory theories related to migration covering different angles. this is going to be in conjunction with the presentation of various factors that lead to migration, all of which by addressing the following topics:

1. The implications of migration and related concepts.
2. The theories explaining the phenomenon of migration.
3. The factors of expulsion and attraction towards migration.

Keywords: theories - migration - political factors - economic factors - eviction and attraction.

¹ University of Algeria3

الماخص:

إن ظاهرة الهجرة هي ظاهرة طبيعية وعالمية متجذرة في التاريخ البشري، قد عرفها الإنسان بحثاً عن الأمن وتحسين أوضاعه الاجتماعية والاقتصادية، إلا أنه في وقتنا الحالي قد وصلت تدفقات الهجرة البشرية إلى مستويات لم يسبق لها مثيل، ونظراً للأوضاع التي باتت تسود العالم اليوم، أصبحت الهجرة بأنواعها تحتل صدارة الاهتمامات الدولية والإقليمية والوطنية، كما زاد الاهتمام الأكاديمي بها خاصة في دول البحر الأبيض المتوسط، والتي شهدت تفاقم مشكلة الهجرة غير الشرعية واللجوء في السنوات الأخيرة، مما جعل الدوائر والسياسات الحكومية تهتم بالظاهرة ككل، باعتبارها من أهم التحديات التي تواجهها دول المعبر ودول المستقر على حد سواء، خاصة في ظل الفجوة الموجودة بين الدول المتقدمة والدول المتخلفة التي يقع أغلبها في جنوب الكرة الأرضية وبخاصة في قارة إفريقيا ودول الشرق الأوسط، ولقد قدمت مفاهيم متنوعة من مختلف الحقول المعرفية لمضمون الهجرة، كما تم تصنيقها وتقريب مفاهيمها بحسب أنواعها، مما حتم ضرورة البحث في النظريات المفسرة للهجرة، والتي تفاقمت بشكل كبير على إثر ثورات الربيع العربي والأوضاع الأمنية والسياسية غير المستقرة في معظم دول العالم وخاصة في دول الشرق الأوسط وإفريقيا، إضافة إلى سوء الأوضاع الاقتصادية والاجتماعية، والتي تعتبر من العوامل الطارئة للهجرة نحو أمكنة أخرى تكون أحسن حالاً، والتي تتجلى فيها أوضاعها بالاستقرار السياسي والاقتصادي وتتوفر فيها فرص العمل والدخل المرتفع، ومنه كان من الصعب الحديث عن نظرية واحدة للهجرة نتيجة التمايز في الأبعاد وفقاً للظروف التاريخية والسياسية والاقتصادية، فمن خلال مراجعة مختلف الأدبيات الخاصة بالهجرة نجد أن هذه الأخيرة تتميز بعدم وجود نظرية متكاملة أو نموذج شامل وحيد قادر على تفسير أسباب وديناميكيات الهجرة، وعليه سيتم في هذا البحث الموسوم بـ "النظريات المفسرة لظاهرة الهجرة وعوامل الطرد والجذب"، تقديم قراءة في مفهوم الهجرة بأنواعها والتركيز على النظريات المفسرة لها على اعتبار أن الإسهامات المقدمة تمثل نظريات ونماذج جزئية تحلل ظاهرة الهجرة من زوايا مختلفة، كما سيتم بالتراشق مع ذلك تبيين مختلف العوامل والأسباب، الدافعة والجاذبة للهجرة، وذلك من خلال تناول المحاور التالية:

1. مضامين الهجرة والمفاهيم ذات الصلة.
2. النظريات المفسرة لظاهرة الهجرة.
3. عوامل الطرد والجذب نحو الهجرة.

الكلمات المفتاحية: نظريات - الهجرة [١] العوامل السياسية [٢] العوامل الاقتصادية [٣] الطرد

والجذب.

Introduction:

In the modern era, especially in the twentieth century and the present 21st century, the world has known different types of migration, which have occurred through two factors: either optionally or compulsively, and if the latter means the movement of people driven by coercion or threat to life and livelihoods, The former includes those cases in which migration is freely chosen by the persons concerned. To get a thorough and clear understanding of this phenomenon necessitates a deeper study of these two factors combined together; especially in light of its continuous increase. This focus on research theories is accompanied by the negative repercussions of globalization and liberalism on the economies of poor countries, as well as the large number of wars, conflicts, and the lack of security conditions, the latter do not provide an appropriate environment for living. This drastic situation made States and international and regional organizations more involved in migration issues. Agreements, treaties and protocols on migration and protection of migrants'

rights have been concluded. Due to the current poor economic, social and security conditions that have contributed significantly to the increase in migration rates, In the form of illegal and irregular or so -called illegal immigration, which has also become linked to a criminal phenomenon coincided with the large volume of these flows, namely the phenomenon of trafficking in human beings. Also, there is a nother trend taken by migration due to international, regional and local changes. consequently, The need to pay more attention to these theories is primordial, they theories-explain the migration of the past and even other theories that emerged in order t o understand the phenomenon of migration and investigate the real factors causing them, which made the numbers of migrants more day by day in a legitimate, coercive, or illegal.

The importance of studying:

Migration is considered an important issue at present time, although the issue and phenomenon of migration is not new, it is becoming increasingly larger in size and, simultaneously, the factors leading to it. This phenomenon had implications for both exporting and receiving countries and even transit countries that are why many theories tried to better understand and explain it. Therefore, the importance of this study is to demonstrate the most important theories explaining the migration of different types, and to identify its repulsive and attractive factors.

Problematic study:

The nature of migration , which is increasing by day, in a much different way from what it used to in the twentieth century, made it necessary to focus scientific and academic attention on it. So, we seek in this study to take up the subject of migration and the theories explaining it, trying to answer The following: What are the different theories explaining the phenomenon of migration? What are the factors that are repelling, causing, and attracting? To answer this we will try to address the following topics:

Topic 1: The implications of migration and related concepts

1. Definition of Migration:

Migration is an old human phenomenon, even if we look at the history of humanity, we find that the movement of population from one country to another is inherent to it. However, destinations change according to attractions and expulsion².

The definition of the language of migration is mentioned as: the name of the abandonment of the Hijra, said "Ibn Fares": distraction, "Ha" "Jim" and "Ra" as two things, one indicates the separation and cutting, and the other on

1 ² Abdelkader Azzam Awadi, *Migration of the inhabitants of WadiSuf to Tunisia during the "1912 - 1962" Tunis model model*, p. 51, Dar Alma'aa publishing and distribution, Constantine, 2014.

as well as abandonment, To the first house of Turku for the second, and therefore we say abandonment of any place left³.

The word "migration" in the minds of Muslims was associated with an important historical event: the migration of the Prophet Muhammad from Mecca to Medina in 622 AD, and the title of all who went with the Prophet (r) to imigrants, whereas imigration was originally two migrations; The city, so "Ibn Mandour" defined it as the exit from land to land, and adds that migrants are called immigrants because they left their homes that they created for God, and they entered a house where they have no people or money when they migrated to the city, and migration according to "AL Miroki" is a transition from place to place; leaving the first and staying in the second⁴, and this is confirmed by "Al Fayrouz Abadi" that said: "Migration break and annexation from one land to another."⁵

Migration can therefore be defined as "the process of moving a person from his or her country of origin to another country for the purpose of permanent or temporary residence in accordance with the motives of migration"⁶.

Demography define sit as "the individual or collective movement from one place to another to search for a better life in all economic, social, political and cultural fields." This definition emphasizes the importance of the factors that motivate this transition, and puts the economic and social factors at the forefront. The other factors behind this individual or collective movement of groups within a society or a country that are under-served are the needs of migration, and thus drive migration to other societies, where more opportunities are available⁷.

2. Definition of Displacement:

Is a process defined as the transfer of a population group from one place to another without its consent, for reasons that vary according to place and time, however, it differs from migration ;that is the will of the migrant⁸.

2 - Lynda Zamouri, "Policies to Address the Phenomenon of Illegal Immigration in Algeria 2000-2014", unpublished doctoral dissertation in political science and international relations, specializing in public policy, Department of Political and Administrative Organization, Faculty of Political Science and International Relations, 2016/2017, pp. 25-26.

⁴ - Abdelkader Azzam Awadi, Op.cit. p. 52.

⁵ - Ibid. p. 53.

⁶ - Youssef Khamis Abu Fares, "African Migration Across the Mediterranean", African Third Strategic Report 2015-2016, p. 132, Center for African Research and Studies, African International University, Sudan, 2017.

⁷ - Samiha Buannani, "Organized Crime and its Relation to Illegal Immigration", *Journal of Science History*, v. 2, p. 142, 2016.

⁸ - Abdelkader Azzam Awadi, Op.cit. p. 58.

3. Definition of Migrant:

A migrant is defined as a person who wishes to change residence from his or her home country to reside in another State and to integrate into its society. The foreign worker is the person who travels from one country to another to work. On the legal side, a migrant is a person who resides and has a nationality of another state than his native one⁹.

4. Definition of Environmental migration:

It has been steadily increasing in recent years: migration and transition from climate change, notably desertification, drought and rising temperatures. The estimated size of this migration is between 150 million and 200 million by 2050.

5 - Migration of students:

This type of migration witnessed a remarkable development in recent years. Migration of students means that students who have migrated abroad for study do not return to their country after receiving university degrees. The most attractive countries for these students are: USA, Japan, Germany, Australia, France and the United Kingdom¹⁰.

6. Definition of Women's migration:

It means that women move from country of origin to foreign country¹¹, women initially migrated under the care of their husbands, but they are now migrating individually, the leaders of the Mediterranean basin in the 1960s were Turkish women and Moroccans from the mid-1980s seeking better living¹². The need to get rid of family pressure and social control or even the hope of a personal experience is the thing that brought women back into the role of actors who are fully responsible for their lives¹³. The proportion of women migrants to Europe in recent years in a legal or illegal manner, a phenomenon that has highlighted the female nature of migration, has become a new standard in the migration issue¹⁴.

7. Definition of Brain drain:

This is a model of migrants who have followed the emergence of a pattern of production in the receiving countries in the framework of so-called capitalist knowledge. In this regard, the World Bank's annual report on development for 1998-1999; "Knowledge in the service of development," the report says in its introduction: "Poverty is not only the individual not having the

⁹ - Youssef Khamis Abu Fares, *Op.cit.* p.132.

¹⁰ - Mohammed ElKhashani, *International Migration: Reality and Prospects*, p p. 11 ¶ 12, Emirates Center for Strategic Studies and Research, Abu Dhabi, 2011.

¹¹ - John Lowe Phil, *Women's Migration between the Mediterranean and the European Union*, p. 34, Euromed Migration II, European Commission, 2017.

¹² - Mohammed ElKhashani, *Op.cit.* pp. 12 ¶ 13.

¹³ - John Lowe Phil, *Op.cit.* p. 31.

¹⁴ - *Ibid.* p.3.

money, but also the knowledge"¹⁵. Within the framework of this capitalism, scientific research and technological innovation have a special place to become the main actor in development. Thus, these factors advanced the natural preferences: material goods and labor force. Accordingly, the developed countries have increased their need for distinguished qualifications which they have always brought from the countries of the South scientific, technical and sports fields, and has emerged superior models in all fields, including filling the deficit in some specialties, especially the new technology sector for information and communication¹⁶.

The International Migration Organization (IOM) records tens of thousands of transfers of African talent in the direction of the Nordic countries, where wages and living standards are higher. Competition has become intense to attract these competencies among developed countries since the beginning of the third millennium. Some of these countries To develop special programs such as the "green card" in Germany in 2005, and the card "competencies and talents" introduced to France under the law of the former French president, "Sarkozy" in 2006, and the card concerned scientific competencies, intellectuals, contractors, artists, athletes and senior frameworks. In the fall of 2007, the European Commissioner "Frattini" adopted the "blue card" in Canada and the United States of America, thereby pushing it to adapt its laws to attract these competencies. The latter, for example, (**Visas H-1B**) and enacted "**The American Competitiveness in the 21st Century**" Act in October 2001, which also encourages the recruitment of talent¹⁷.

This type of migration allows the host countries to raise their scientific capabilities at the expense of the countries of origin. The depleted experience of some is the winning experience of others. Consequently, countries which these people migrate from, mostly developing countries lose one of their rare resources. This, as a result, deepen the gap between them and the North¹⁸.

According to "Mohammed al-Khachani", when migrants cannot get employment legally, they resort to illegal methods. This explains the high proportion of this type of migration. Given the situation in Africa; the Arab countries and the rest of the developing South, many tend to follow this pattern. They do this to live in security and better conditions and to improve their situation in clandestine and illegal ways. this type of migration yielded the concepts such as illegal immigration, asylum and the term "Harga" or "Harba"¹⁹.

¹⁵ - Mohammed ElKhachani, Op.cit. p. 14

¹⁶ - Ibid. p. 15.

¹⁷ - Ibid. pp. 15 - 17.

¹⁸ - Mohammed ElKhachani, Op.cit. p. 17.

¹⁹ - Ibid. p. 18.

8 - Definition of The term "Harga" or "Harba" and "guidance":

These terms are more used by Algerian and Maghreb youth. It is also one of their creations which it means escaping and passing by any means from Algeria to other shores, specifically to Europe, the Dream Continent, and to burn documents as soon as they sail or reach the other shore²⁰.

The term "Harga" refers to illegal migration in the colloquial Maghreb dialect, its linguistic connotations are not far from its practical terms. The Dictionary stated that "Harraga-Harraga" is a shipwreck in which the enemies throw in the sea, "A light, bitter ship, and the plural is "Harraga", as "Ibn Khaldun" mentioned in his book "Al - ibar "about a group of Christians who were kidnapped by pirates when they escaped from captivity. In the colloquial Arabic Maghreb dialect "Harraga", which is the plural of "Al-Harraq", refers to the immigrant Who burns his papers and travels stealthily without papers which leads to violation of the prevailing laws in the destination country²¹.

9. Definition of illegal immigration:

Illegal immigration is defined as: "the movement of individuals or groups from one place to another in secret ways contrast to the law of immigration as agreed internationally"²², and also means the entry of migrants without visas or prior or subsequent entry permits, often called "unauthorized foreign labor". Illegal migration also means "moving from one geographical location to another seeking for better, economic, social, cultural conditions, even better religious aspects"²³.

The International Commission on Migration (ICIG) defines illegal immigration as "entering or crossing a country without the consent of the authorities of that country, without having the legal conditions for cross-border to travel or not having the necessary documents for travel or relying on illegal ways or fraud, In order to evade customs or security control, whether by land, sea or air"²⁴.

Illegal immigration (also known as illegal or clandestine immigration) means: "unlawful entry or exit from and into the territory of any State by migrants without compliance to the legal regulations and conditions imposed by

²⁰ - Lynda Zamouri, "Policies to Address the Phenomenon of Illegal Immigration in Algeria 2000-2014", *Op.cit.* p. 30.

²¹ - Lakhdar Zaza, *Illegal Migration from Control to Sustainable Development*, pp. 11 & 12, House Publications :Dar al-Khalduniya Publishers, Algiers / Al-Kubba, 1438H-2017 AD).

8 - Yusuf Amir Faraj, *Illegal Immigration According to International Law*, p. 21, Covenants and Protocols, Modern Book House, Cairo, 2012.

²³ - Mohamed Gharbi And others, *Illegal Immigration in the Mediterranean Region: Risks and Strategy of Confrontation*, p. 186, Dar al-Nadim Publishing and Distribution, Algiers, 2014.

²⁴ - Mohamed Gharbi And others, *Op.cit.* p p. 81 & 82.

each State in the area of the movement of individuals"²⁵. Illegal immigrants are known by their lack of respect and non-compliance with the obligations and conditions established by the receiving State for the entry and residence of foreigners²⁶.

Illegal immigration in Algerian law is defined by Decree No. 66/211 of 21 July 1966 as "the entry of a foreigner into the national territory in a confidential manner or forged documents with the intention of settling or working"²⁷, in addition to Decree No. 08/11 of 25 June 2008 relating to The status of foreigners in Algeria in terms of control of their entry, residence and movement proceedings²⁸. This law has established in response to the growing phenomenon of illegal immigration, especially in light of the influx of large numbers of clandestine immigrants on the Algerian southern border, and its serious consequences, such as the spread of organized crimes, Terrorism, deadly diseases and counterfeit currency. The Migrant Workers Treaty adopted by the International Labor Organization (ILO) General Conference of 1975 defines illegal, secret or illegal immigration as "the presence of migrants while traveling to or from their destination or working in circumstances incompatible with laws and International conventions, bilateral or national legislation"²⁹, this definition focuses on the various manifestations of illegal entry and residence in receiving countries and the practice of a particular activity.

There are various appellations of illegal migration, such as: irregular migration and clandestine immigration, however, the United Nations definition of illegal migration in its supplement Protocol to the United Nations Convention against Transnational Organized Crime was the most agreed definition, which it defines illegal immigration as "illegal exit arrangement of a person or group of persons to a State which they are neither a national nor a resident by crossing the borders without complying with the conditions for the legitimate entry into force to that State"³⁰.

10. Definition of refugee:

As first, in this regard we're going to display the definition of a refugee according to its traditional use, which is defined as "a person who seeks shelter

²⁵ - Ahmed Rashad Salam, "Apparent and underlying dangers to national security of illegal immigration", in: *Combating Illegal Migration*, Ahmed Abdel Aziz Al-Asghare And others, p. 211, Naif Arab University for Security Sciences, Riyadh, 2010.

²⁶ - Mohamed Samir Ayyad, "Migration in the Euro-Mediterranean Area: Factors and Policies", *Strategic World*, issue. 3, May 2008, p. 4.

²⁷ - Mohamed Amine Sunni, "The Concept of Illegal Immigration and its Causes in the Maghreb Region" (02/6/2015), see the link: <http://machahid24.com/etudes/10037.html>

²⁸ - The Official Journal of the Algerian Republic, issue. 36, on: 02/06/2008.

²⁹ - Mohamed Ghazali, *The Secret Immigration*, p. 29, Dar Hamid Publishing House, Amman, 2014.

³⁰ - Amina Mehammadi Bouzina, "International and Regional Efforts to Combat Illegal Immigration: Focusing on the Case of Algeria", in: *Illegal Immigration in the Mediterranean: Risks and Strategy of Confrontation*, Mohamed Gharbi And others, p. 243, Dar al-Nadim Publishing House, Algiers, 2014.

in order to escape danger"³¹. According to the 1951 Geneva Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, a refugee is defined as: "Everyone who has been persecuted for reasons of race, religion or His nationality or his belonging to a particular social or political group, and because of this fear he cannot remain in his country, and he does not want to benefit from its protection, and seeks the protection of the country to which he has been refuge"³². Refugees may enter a country legally or illegally, individually or collectively, They may sometimes return to their homes, settle in the country of refuge or flee To another country that accepts the shelter of refugees displaced from host countries³³.

The serious international attention has begun to support refugees after the 1st world war, since 1929, the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) was appointed to assist Russian citizens displaced by war and revolutions. Twenty years later, several aid agencies appeared, in addition to establishing the International Refugee Office in 1930, The cooperation of governments to the refugees in 1938 and the UN Refugee Care and Rehabilitation Department in 1943, each institution was given a greater mandate than its predecessors. At the end of the 2nd World War, the International Refugee Organization was established for the return or resettlement of refugees caused by the war in Europe, But its work remained insufficient until the United Nations established the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) which became part of a broader plan to create a formal and multilateral framework to deal with this problem. The post-Cold War period witnessed the spread of civil wars that have made civilians a prominent target of ethnic purge, which was sometimes supported by the governments of these countries³⁴.

As for refuge , refers to "the escape of victims from the danger of armed conflicts to places and organizations in which they have protection, the first resort for victims is the International Committee of the Red Cross (ICRC), which is mandated by the Geneva Conventions to protect the most vulnerable individuals, whether prisoners of war or civilians. They also investigate the return of prisoners to their countries of origin and remind all parties of t he conflict that they are obliged to implement the agreements.

Refuge is a form of foreign entry into the countries of destination, and based on the potential overlap between it and clandestine immigration; it poses

³¹ - Jo Sawarc, "Background Information on Refugees & Asylum Seekers: Who are refugees?", p.01, see the link: https://www.refugeecouncil.org.au/docs/news&events/RW_Background_Information.pdf

4 - Martin Griffiths and Terry O'Kalahan, *Key Concepts in International Relations*, p. 349, Gulf Research Center, Dubai, 2008.

³³ - *Ibid*, pp. 349-351.

³⁴ - Nabil Zagaoui, "The Geopolitics of Secret Immigration in the Mediterranean Basin", *Arab Policies*, issue.19, March 2016, p.26,

today intractable problems in international relations in view of the growing numbers of its demanders.

The concept of Refugee has expanded with the 1969 African Convention, which defined a refugee not only as a person who could not return to his country for fear of persecution, as defined in the Geneva Convention of 1951, but as "any person who fled the State of origin or root as a result of foreign occupation Or the occurrence of general violence, "and therefore there are a large number of irregular migrants, according to the African Convention called" refugee".³⁵

The definition of the Carthage Declaration in 1974 is the most comprehensive and accurate definition of the refugee concept which follows the clashes and bloody battles in some Latin American countries that led to the displacement of more than 1 million people outside their countries : "Persons who flee their country because of the threat to their lives, security or freedom due to acts of violence, external aggression, internal conflicts, general human rights violations or any other circumstances that have seriously violated public order in their country"³⁶.

The phenomenon of international Refuge in Africa has been very complex and intertwined with many important transformations, most notably the transition from the traditional Refuge concept to "environmental Refuge", which means "persons who flee their native lands for environmental reasons such as drought, earthquakes and environmental degradation, It is interesting to note that the vast majority of environmental refugees come from the African Sahel and African Sahara, which includes some 17 African countries, from Senegal in West Africa to northern Eritrea in East Africa ³⁷, Refugees and illegal migrants often travel side by side, follow the same routes, use the same transport systems and also using human smuggling networks in an attempt to reach the destination country itself, thus forming the so-called mixed migratory movements³⁸.

Topic 2: The theories Which Explained the phenomenon of migration

There are several models and analytic frameworks attempt on giving comprehensive approaches to explain the phenomenon of migration and

³⁵ - *ibid*, pp. 26-28.

³⁶ - Sourour Talabi Almul, *Refugee Rights and Protection*, Lecture Series, p. 14, Center for Scientific Research, Tripoli, November 2015, available at:

<http://iilrc.com/wp-content/uploads/2014/01/%D8%B3%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AD%D8%A7%D8%B6%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82-%D9%88%D8%AD%D9%85%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%A7%D8%AC%D8%A6%D9%8A%D9%86.pdf>

³⁷ - Hamdi Abderrahman Hassan, "Transformations of the phenomenon of international asylum in Africa: issues and public problems", pp.45 - 46, The report of issues and looks (quarterly report issued by the Center of Civilization in Cairo), June 2016.

³⁸ - Nabil Zagaoui, *Op.cit.* p. 25.

movement of people, whether by specialists in the field of economics, sociology or geography, so it was necessary to mention the different theoretical trends explaining the phenomenon of migration of various types, Bellow:

1. Economic theory:

The economic theories on migration are numerous which explain the issue of migration by factors of employment and employment. Ernest Raffinistine*, is a theoretician who tries to interpret migration in his study entitled "Immigration laws", through analyzes of population data, That migration is controlled by factors of push and pull, where poor economic conditions and poverty lead individuals to leave their homes and move to more attractive areas³⁹. Many of the theorists followed the Raven stein approach with some partial differences. In 1966, "Ivrit Leé" recast "Regenstein's" theory with a primary focus on factors of push, and mentioned 4 basic factors controls immigration, the first two factors related to the situation in the countries of origin and destination countries, in addition to the importance of the factor of distance and political obstacles, as well as the personal factors associated with the education of migrants and knowledge in the country receiving immigration, and family ties in the countries of origin And destination, which facilitates or prevents migration⁴⁰.

2. Neoclassical theory:

The beginning of this theory dates back to the Pattern of "evolution in the dual economy" of WALEWIS, where he tried to find an explanation for migration where the various economic literature confirmed the geographical differences in the distribution of income among economic individuals as a major factor causing emigration. In the neoclassic analysis based on the differentiation of advantages and costs and maximizing the benefit at the lowest prices, migration is considered as an investment capable of producing a net positive surplus derived from the difference in the income obtained in the country of origin and the income derived from it In the host country or destination, with the calculation and subtraction of transportation and transport costs. Therefore countries with a low level of development tend to become exporters of migrants, while high-level countries become a preferred destinations for migrants⁴¹.

3 - World system theory:

Which mentioned by "Saskia Sassen", that international migration is a product of the capitalist system and that migration provided patterns tend to

* Ernst Raffinistine: He is a world of English geography, and his first theory of immigration "immigration laws" in 1885.

³⁹ - Lynda Zamouri, *Op.cit.*, pp. 53-54.

⁴⁰ - Lynda Zamouri, *Op.cit.*, pp. 53-54.

⁴¹ - Mohamed Samir Ayyad, "EU Policies to Address the Migration Phenomenon", in: *Illegal Immigration in the Mediterranean: Risks and Strategy of Confrontation*, Mohamed Gharbi And others, pp. 389 - 390, Dar al-Nadim Publishing and Distribution, Algiers, 2014.

confirm the division of the world into the center of (rich countries) and the surroundings (poor countries), as the industrial development of the first countries causes structural problems in the economies of the other countries, encouraging migration. In this context, it is noted that migration is not only for strong production and labor demand in industrial countries, but more generally for global market structures⁴².

This theory analyzes the migration perspective of a comprehensive, emphasizing the importance of the market economy and suggests that exchanges between the weak economic activities, strong economic activities and high level; will inevitably lead to a recession in the first activities to floundering economic circles, social and cultural frameworks, as these unequal relations increase Encouraging migration more than differences in salaries and jobs. The proponents of this theory discern that the consequences of the effects of globalization left the economies of the third world relying on agriculture and the export of raw materials accumulate industrial delay and soaked in delay, and that what explains the flow of Migration towards one path from the surroundings to the center⁴³.

4. Sociological theory:

Sociology of migration is a branch of contemporary sociology, which examines the impact of immigrant delegations and its implications on the host society. It also examines a range of problems created by non-integration, which is an empirical approach that examines the situation of the vulnerability of the immigrant⁴⁴ is related to the following dimensions:

A. The pressures of the environment and the accompanying disintegration of the rules of social control and social connections, which reflects on the field in the form of illegal immigrants living in low socio-economic and social environments.

B. Imbalance between the means and objectives available to achieve these objectives in a legitimate ways. In many situations, society leads to disturbances, which weakens social cohesion and support that causes slips⁴⁵.

5. Network theory or migration time:

The dimension of migration networks is very important, because it explains the continuing phenomenon of migration through the establishment of social connections between migrants and non-migrants, which link the countries of origin and the countries of destination factually, and each immigrant offers opportunities to people around him (family member, clan or neighbor) urging

⁴² - John Lowe Phil, Op.cit. p. 26.

⁴³ - Ibid, pp. 26-27.

⁴⁴ - Mohamed Samir Ayyad, "European Union Policies to Address the Phenomenon of Migration", Op.cit. p.391.

⁴⁵ - Lynda Zamouri, Op.cit. pp. 55-56.

them to help them emigrating. In this context, the decision to travel is not made primarily at the expense of economic and rational, as mentioned by the theory of the neo-classical, but the information collected on the availability of people who can support the material and psychologically during all stages of migration. Also connections of migrations allows self-continue of migration process through their effects on reducing the risks and costs for future migrants⁴⁶.

The networks of migration links people belonging to the same family, ethnic, linguistic and religious community serve as a prelude to services that reduce the cost of migration. With regard to network theory, family enterprise remains essential in stimulating migration and developing the capacity of migrants. "Sarah Harbison" has explained the complexity of the family data that characterizes the process of migration because the family is the mediator between the individual and society. Both "Harbison" and "Boyd" insist on three key factors that give family unity a great deal of importance in the migration process⁴⁷, which is:

1. The family is the main supporter of the emigrant. It manages the resources for travel, residence, etc. in the country of destination, especially when dealing with the enumeration of young migrants without sufficient physical means. Moreover, the division of sex work in the family can encourage or hinder women's movement, women do not work, they do housework and their movements are nominally limited, or at least defined by men.

2. The family is a gathering point that guides the individual. The roles of men and women are well established and rooted in the family. In this context⁴⁸, the family moves and develops the individual and protects him⁴⁹.

3. The family has its economic and social network, and it restricts the relationship of kinship in the vast geographical area, where people move, have families that can assist them and take responsibility for them in the hard situations, looking for work and supporting them psychologically in case of distress or in situations of clash of cultures, and links between the large family members to create a solidarity of multi-nationalities, which makes the immigrant actually represent the development of the country of origin⁵⁰.

6 - Theory of eviction and attraction:

The basic causes of migration are defined in two factors: communication and the multiplicity of relations between sending and receiving countries; and simple expulsion factors are poverty, oppression and social isolation; however ,strong evictions are famine, war and natural disasters, and

⁴⁶ - John Lowe Phil, Op.cit. p.28.

⁴⁷ - Ibid, p. 28.

⁴⁸ - John Lowe Phil, Op.cit. p. 29.

⁴⁹ - Lynda Zamouri, Op.cit. p. 58.

⁵⁰ - John Lowe Phil, Op.cit. p. 29.

The factors of expulsion are structural factors such as rapid population growth, and its impact on food and other resources, and the population factor is more pronounced in addressing the food problems of poor countries that are already struggling. Another factor is the gap between welfare North or south, or war as a factor of expulsion between or within nations⁵¹.

7 - Theory of satisfaction of needs:

The general idea of the theory of needs satisfaction was presented by Abraham H. Maslow, that the psychological structure of individuals is based on a set of hierarchically linked needs, the satisfaction of the first base level satisfies the transition to the higher level and so on, "Maslow's" list of needs was formed by the following elements:

1. Physiological needs.
2. Safety and security needs.
3. Needs of belonging and love.
4. Needs of self-esteem.
5. Needs of self-realization⁵².

If we begin with the first type of needs, which are the physiological needs, they refer to the basic human needs on which physical survival depends. These includes the need for food, drink, oxygen, play, sleep, protection from extreme heat, sensual excitement and other things that man needs. The first motive for human behavior is the dedicated research in satisfying this level of needs. If we take the example of illegal immigration, the motives for this behavior are likely to be severe poverty in the physiological needs of war and famine in Africa, In many areas of Africa such as those countries where civil wars and crises have not subsided, and when such needs arise and escalate, the attention of the individual becomes too focused on satisfying these needs without attention to the risks associated with them⁵³.

This type of needs is linked to the needs of safety and security, which include the needs of building and stability, law and order, expectation and freedom from threatened forces such as diseases and fears. Such needs reflect the long-term survival of human beings. These needs can act as drivers of behavior, Neighborhood to serve these needs, despite the side effects of fear that accompany the search for security, but there is a strong hope for lasting security and long-term stability, and this feeling is the driving behavior of illegal migration in which individuals risk the waves of the sea and Without the desert

⁵¹ - Lynda Zamouri, *Op.cit.*, pp. 58-59.

⁵² - Ameer Mosbah, "Illegal Immigration: A Conceptual Framework for Analysis", *Think and Society*, issue. 3, January 2010, pp. 61-62.

⁵³ - Ameer Mosbah, "Illegal Immigration: A Conceptual Framework for Analysis", *Studies on Algeria and the World*, issue. 1, April 2016, Center for Research and Studies on Algeria and the World, pp. 6 - 7.

caverns in order to secure opportunities for living and decent life and realize the hopes of the future, such an explanation would be reasonable to understand why the individual risks his entire life to move to the other bank of the Mediterranean⁵⁴.

As for the third level, the needs of belonging and love, Maslow believes that they play an important role in the lives of people. If we return to the subject of illegal immigration, we find that the bonds of affiliation that are supposed to impede the phenomenon of illegal migration have disappeared under this category under pressure. The extreme poverty in previous needs, and the erosion of the pain caused by the social environment and the surrounding circumstances, such as sleeping heavily on the streets or loss of family due to civil wars, or lack of opportunities linking the person to the environment as lack of employment opportunities, Marx "when he speaks of alienation that weakens a The person loses his or her connection to the environment to which he belongs. When the person's level of belonging to the environment and the environment to which he belongs is weakened, it will have a strong incentive to search for another environment or community to satisfy his or her needs of belonging⁵⁵.

The phenomenon of illegal immigration is also related to another factor, which is the pattern of building the individual's hopes, which is often linked to the Maslow Level 4 needs assessment, which includes self-esteem and respect for others. The desire for competition and trust, achievement, independence and freedom, and also includes the needs of the individual to know that it is worthy of attention, such as the ability to supervise the tasks and challenge in life, and respect is determined by others in interests such as the desire for hegemony and recognition, reputation and prestige, recognition and social acceptance, The situation is determined by the needs of the person - to know the value of what he is doing - in the recognition and evaluation of others to him.

The most obvious aspect of this level of need in relation to the phenomenon of illegal immigration is the frustration of self-realization, which in turn generates negative self-esteem and thus motivates the individual to adventure and lack of attention to the potential harm that may be inflicted on him, Maslow's needs are the needs of self-realization, where this level of satisfying needs, a person's desire to be able to own everything, and accomplish this crowd from high levels to the total use of his power and the discovery of his talents, abilities and potential, in short; self-realization is to become Able to

⁵⁴ - *ibid*, p. 7.

⁵⁵ - Ameer Mosbah, "Illegal Immigration: A Conceptual Framework for Analysis", *Think and Society*, *Op.cit*, p. 8.

Access to a specific person⁵⁶, and therefore, if there were no needs to achieve these opportunities, it is reflected in the form of psychological frustrations can be transformed into a strong motivation towards illegal immigration, to areas that are believed to provide opportunities to achieve such needs.

3. The factors of expulsion and attraction towards migration

To understand the phenomenon of migration of all kinds, especially irregular or illegal, it is necessary to investigate the factors that cause them, namely the factors of expulsion and motivation to migration as well as the factors that attract them, which can be highlighted in the following:

1. The factors of expulsion towards migration:

It is a set of negative manifestations in the country of origin of the migrant. The most important factors of expulsion can be illustrated by the following:

A. Differentiation in economic level:

The causes of migration vary, but they all converge to indicate that there are two areas, the first one that is sent and the second that is received. The movement is from first to second, and migration in general and illegal immigration is a global phenomenon, but the main reason is limited to the economic aspect. It is known as a huge economic revolution and the corresponding rise in the standard of living, and rising per capita income in contrast to the expelling countries, which lack the process of development and economic backwardness⁵⁷.

The disparity in the economic level is clearly evident between the expelling countries and the receiving countries. This variation is due to the fluctuating pace of development in the sending country. This country depends mainly on its economy on agriculture and mining, two sectors that do not guarantee stability for development due to its relation with rain and market conditions This is reflected negatively on the level of the labor market⁵⁸, and therefore poverty and poor economic situation of the individual is considered by most studies a basic expulsion factor, which leads to the search for other outlets to gain, and increase income abroad, and increases the urgency of exit has a growth Ra to the economies of other countries⁵⁹.

⁵⁶ - Ameer Mosbah, "Illegal Immigration: A Conceptual Framework for Analysis", *Think and Society*, *Op.cit.*, pp. 8 & 9.

⁵⁷ - Mohsen al-Din bin charqui, "Illegal Immigration: Its Aspects and Dimensions," *Studies on Algeria and the World*, issue.1. (April 2016), Center for Research and Studies on Algeria and the World, p. 53.

⁵⁸ - Mohammed Mahmoud Al-Syrani, "Death Boat Migration across the Mediterranean between the South and the North", Research presented to the Symposium on Illegal Migration, Modern Patterns, 8-10 February 2010, Riyadh, Saudi Arabia, p.3.

⁵⁹ - Saed Al-Hussein Abdouli, "Causes and Factors for Illegal Migration in the Countries of the African Continent", *Historical and Social Studies*, Faculty of Arts and Humanities, Nouakchott, Mauritania, issue. 2, (2014), p. 5.

Thus, it is clear that wage disparities are also a catalyst for migration. The minimum wage in receiving countries exceeds the level of wages in sending States, so that the purchasing power of sending States and the lack of respect for the minimum by the workers are high They are called "working poors"⁶⁰.

B. Social indicators:

The deterioration of the social conditions caused by the economy has led to the spread of poverty in some regions of the world, in addition to the increase in population and poor distribution of income, which entails a rise in unemployment rates among young people⁶¹, for example in countries sending waves of migrants, such as the case of African countries, Most of which are European countries, these social indicators are important factors in determining the direction of migration, in determining the number of immigrants, their age, age and educational level⁶². The economic situation and the poor expenditure on education and health have reflected on the situation in African countries. And the poor health and education in African countries; the factors of expulsion of African migration to European countries⁶³, while the good conditions in Europe have been attractive factors for this migration, and therefore young people resort to migration in various ways, whether legally or illegally, but it has one meaning is leaving a circle Poverty and deprivation and leaving it forever, it is only a translation of the reality is flawed, they are desperate responses to young people have lost any sense of citizenship and belonging to the homeland did not give them, in their belief, a sense of stability and safety⁶⁴.

The labor market, unlike what we find in the receiving countries, demographic growth despite the advanced situation of the so-called demographic transition in many sending countries, is still relatively high, which is a reflection on the size of the active population and thus the supply of labor in the labor market. Is affecting a large number of the population, especially young people and those with university degrees, and the Arab world is a model in this area, where unemployment rates today are among the highest in the world⁶⁵.

This pressure on the labor market feeds "migration to migration", especially in its illegal form. The consequences of unemployment increase poverty. The proportion of the population living below the poverty line has increased. Half of the world's population now lives on \$ 2 a day. In Africa, where 32 out of the 48 countries ranked among the least developed countries, where

⁶⁰ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit.*, p. 25.

⁶¹ - Sabiha Bakhouche, "Illegal Immigration in Algeria: A Study of the Implications and Mechanisms of Control", *Journal of Human Sciences*, p. 42, (November 2015), p. 45.

⁶² - Yousef Khamis Abu Fares, *Op.cit.*, p. 135.

⁶³ - *Ibid.*, p. 137.

⁶⁴ - Sabiha Bakhouche, *Op.cit.*, p.45.

⁶⁵ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit.*, p. 24.

the proportion of the poor in this continent compared to the countries of Eastern Europe, Central Asia, Latin America and the Caribbean⁶⁶.

C. Political and security conditions:

As in the case of some of the authoritarian political regimes and wars, as in the case of Iraq and Palestine, conflicts and the absence of political stability, as in the African continent, where half of the conflicts in the world are concentrated, and in these political situations The lack of security, which is one of the cornerstones of development, is increasing the tendency to emigrate among young people⁶⁷.

The end of the twentieth century was characterized by significant movements of refugees and illegal immigrants, individually or collectively, as a result of wars and conflicts in many regions of the world. The instability resulting from civil wars, conflicts and violations of human rights because of their ethnic, religious or political affiliation is one of the reasons The main migratory movements that force individuals to move from insecure to other areas more secure, so-called forced migration⁶⁸.

For example, wars and border disputes between African countries, in addition to the internal conflicts between the components of one state, resulted in the death of many Africans, which led to the displacement and migration of large numbers, in addition to the destruction of infrastructure; the teacher and hospitals and others, which made African countries increase the security budget, which affected the part devoted to the economic development in Africa and negatively affected the development situation in them⁶⁹.

D. Food crises:

Food crises in some parts of the world are an important factor in expulsion and migration. For example, the Saharan Sahel region of Africa continues to suffer from four successive food crises (2005, 2008, 2010, 2012). Many families are still struggling In order to achieve acceptable living conditions. About 20 million people were estimated to be 1 in 8 people in the Sahel region suffering from food insecurity in 2014. This situation included nine countries in West Africa: Senegal, Gambia, Mauritania, Mali, Burkina Faso , Niger, Chad, northern Cameroon and northern Nigeria Place a deterioration with the sharp decline in the remittances of migrants as a result of the global economic downturn, which had an impact on the conflict in northern Mali and northern Nigeria, in addition to other countries such as Darfur and the Central African Republic⁷⁰.

⁶⁶ - *ibid*, p. 25.

⁶⁷ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit*, p. 26.

⁶⁸ - Mohamed Amine Sunni, *Op.cit*

⁶⁹ - Youssef Khamis Abu Fares, *Op.cit*, p. 137.

⁷⁰ - "*Sahel : crise alimentaire et nutritionnelle*",p.2, see the link:

2. The Factors of Attracting towards migration (Encouraging factors):

A set of positive aspects in the country of arrival, which represent better conditions for living, and can be the most important attractions for migration in the following:

A. Level of development in receiving countries:

The improvement of the standard of living is one of the most important factors driving migration. Countries with low levels of development become migrants' countries, while high-level countries become countries of destination and destination of migration. If we follow migration, Security and development, and towards more countries of singing and welfare, the countries from which the movement of individuals often have characteristics of poverty and misery, high unemployment and lack of employment opportunities and economic and political instability, and the countries that are the destination of these individuals are the most vocal, Walt These individuals provide adequate living conditions⁷¹.

B. Geographic proximity:

For example, the Maghreb countries are a major gateway and a link between Africa and Europe. For example, the journey from its coast to the Italian island of "Lampedusa" is less than one day. Many of those who make it to Italy choose other smuggling routes to reach Italy⁷². The island is located only 60 nautical miles from the coast of Tunisia, which takes about five hours to reach it, the nearest European coastal area to Tunisia, and the boats depart from the port of "Mahdia", Tunisia or the port of " , And illegal immigrants From Morocco to the Spanish cities of Ceuta and Melilla on land, across the Straits of Gibraltar to the Spanish coast, or to the Canary Islands, as well as to the country of Mauritania, where migrants often travel to these islands, Algeria has a geographical location that has facilitated the transfer of Africans and even Moroccans to the northern bank of the Mediterranean⁷³. The Algerian border, which is estimated at 7011 km, has contributed to the exacerbation of the phenomenon. Therefore, the region has been considered the strategic location for many individuals and groups from African countries. For their ambitions, these illegal immigrants N perceive the region as a transit beyond the Mediterranean and enter Europe region⁷⁴.

<http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/sahel-fr.pdf>

⁷¹ - Saleh Ziani and Mounir Mabarika, "Toward Algerian Policy to Integrate Migration into the Development Track", *Journal of Politics and Law*, issue. 13, (June, 2015), p. 316.

⁷² - "The main factors of illegal immigration from North Africa to Europe", (08/01/2016), see the link : <https://chronicle.fanack.com/ar/specials/international-affairs/north-african-illegal-migration-to-europe/>

⁷³ - Mohammed Mahmoud Al-Syriani, *Op.cit.* p. 8.

⁷⁴ - Mohamed Amine Sunni, *Op.cit.*

C. The image of social success:

The media revolution known to the world has made even poor people able to acquire antennas that enable them to live through hundreds of channels in a magical world where they are willing to migrate, In addition to the Internet communication that brought distances and enabled the acquaintance of humans remotely⁷⁵. Therefore, the success of many young Africans, for example, in reaching European countries, and the transfer and news of the situation in Europe, tempt many young Africans to risk immigration to Europe⁷⁶, taking all legitimate and illegal ways to improve their situation and escape from their reality Countries of origin.

D. Wage variation:

Wage inequality is also a catalyst for migration. The minimum wage in receiving countries exceeds the level of wages in countries exporting and sending migration⁷⁷, which makes young migrants looking for higher income from their environment and their mother country to improve their economic situation and their families And social development.

E. Attracting competencies:

The developed countries, especially the European countries, are working to capture the skills they want to employ in any part of the world in a short time and at the lowest cost, and the outcome of this type of migration remains important. The International Organization for Migration (IOM) annually registers about 20,000 transfers of African competencies to the Nordic countries, Living is higher, and competition for these competencies has become intense among developed countries since the beginning of the third millennium⁷⁸, especially in light of the cheap labor exported by Africa to Europe. Most young immigrants are able to work in all trades, and the educated who lost their countries For many funds to education, and this represents a migration and bleeding brains and talent from Africa to Europe⁷⁹.

This type of migration, called "brain drain," allows receiving countries to raise their scientific capabilities at the expense of the countries of origin. The depleted experience of some constitutes the winning experience of others. Consequently, sending countries, which are mostly developing countries, lose one of their rare wealth. The depletion of the most dynamic competencies to block the construction and modernization of the economies of these countries, and to deepen the gap between them and the countries of the North⁸⁰, as

⁷⁵ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit.* p. 27.

⁷⁶ - Youssef Khamis Abu Fares, *Op.cit.* p. 147.

⁷⁷ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit.* p.25.

⁷⁸ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit.* pp. 15 16.

⁷⁹ - Youssef Khamis Abu Fares, *Op.cit.* pp.141.

⁸⁰ - Mohammed al- Khachani, *Op.cit.* p. 17.

advocated by the theory of the world system (world system theory), which is based on the need to leave the Third World economies based on agriculture and the export of raw materials, As a result of the policy of polarization by the major powers, ie, voluntarily or as a result of coercion, to escape the bitter reality in search of self-realization. This explains why migratory flows have moved towards a single path from the ocean to the center, towards the north.

F. Government Policies in Attracting Migration:

Developed countries, especially European countries, which suffer from demographic problems, have opened the door to migration to restore the population balance in Europe⁸¹. The motivation for this is the need for immigrants to compensate for the labor shortage in some productive sectors⁸², illegal immigration to southern European countries.

Some of these countries have developed special programs such as the "green card" in Germany in 2005, and the card "competencies and talents" under the law of the former French president, "Sarkozy" in 2006, and the card concerned scientific competencies, intellectuals, contractors, artists, athletes and senior frameworks, The European Commissioner "Frattini" adopted the "blue card" in the fall of 2007, and the same in Canada and the United States of America. The latter used special visas such as (visas H-1B) and enacted the "American competitiveness in the 21st Century" In October 2001.⁸³

All indicators of migration of all types, especially from Africa to European countries, are that the attractions in developed countries and in Europe are still the same, and that the expulsion factors in the countries of origin of migration, especially in African countries, are still present as well⁸⁴.

Thus, there are many questions that are raised today about the volume of international migrations in all its forms, whether legal (legal) or illegal (irregular and illegal), as the majority of scientific studies and specialists in this field and what is in fact according to national and international reports , All of which indicate that migration has become a source of tension in international relations in recent decades, which has become the first place in the policies of the countries concerned and their external relations, to become a major theme in many official activities and international forums⁸⁵.

Conclusion:

The phenomenon of migration of various types is growing and growing continuously, which has become an international phenomenon that is worrying,

⁸¹ - Youssef Khamis Abu Fares, Op.cit., p. 141.

⁸² - Hicham Boulinouar, "The Moroccan Legitimate Migration in Europe within Current International Transformations: A Reading in Post-2011 Variables", *Journal of Political Science and Law*, issue. 5, (December 2017), p. 172.

⁸³ - Mohammed al- Khachani, Op.cit., pp. 15 17.

⁸⁴ - Youssef Khamis Abu Fares, Op.cit., p. 147.

⁸⁵ - Hicham Boulinouar, Op.cit., p. 176.

especially as it is one of the characteristics of the 21st century, due to the multiplicity of reasons behind it and the many factors of evasion and attraction towards it. It is remarkable here that the flow of migration, Or illegal, has taken on a new international dimension that encompasses various groups of people and all ages, especially in the context of the various conditions of war, conflict and insecurity in the most basic aspects of the world: the right to live, poverty, poor social conditions and economic instability. Which has been exacerbated and exacerbated in light of the current transformations in many regions such as the Middle East and North Africa region and the whole of Africa, making illegal migration particularly a structural component. The mechanisms used so far are not able to manage it in a restrictive manner. Its effects and implications, Therefore, this study attempted to address the various theoretical trends explaining the phenomenon of migration of all kinds. Each theory differs from the other according to its principles. It also intersects at some points, which can reveal the secret of migration flows from the source countries to the countries of destination.

List of references:

- Abdoul, Saed Al-Hussein, "Causes and Factors for Illegal Migration in the Countries of the African Continent", *Historical and Social Studies*, Faculty of Arts and Humanities, Nouakchott, Mauritania, issue. 2, (2014).
- Abu Fares, Youssef Khamis, "African Migration Across the Mediterranean", African Third Strategic Report 2015-2016, Center for African Research and Studies, African International University, Sudan, 2017.
- Almul, Sourour Talabi *Refugee Rights and Protection*, Lecture Series, Center for Scientific Research, Tripoli, November 2015, available at :
<http://iilrc.com/wp-content/uploads/2014/01/%D8%B3%D9%84%D8%B3%D9%84%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%AD%D8%A7%D8%B6%D8%B1%D8%A7%D8%AA-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%84%D9%85%D9%8A%D8%A9-%D8%AD%D9%82%D9%88%D9%82-%D9%88%D8%AD%D9%85%D8%A7%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%84%D8%A7%D8%AC%D8%A6%D9%8A%D9%86.pdf>
- Al-Syriani, Mohammed Mahmoud, "Death Boat Migration across the Mediterranean between the South and the North", Research presented to the Symposium on Illegal Migration, Modern Patterns, 8-10 February 2010, Riyadh, Saudi Arabia.
- Awadi, Abdelkader Azzam, *Migration of the inhabitants of WadiSuf to Tunisia during the "1912 - 1962" Tunis model model*, Dar Alma'aa publishing and distribution, Constantine, 2014.
- Ayyad, Mohamed Samir, "Migration in the Euro-Mediterranean Area: Factors and Policies", *Strategic World*, issue. 3, May 2008.
- Bakhouche, Sabiha, "Illegal Immigration in Algeria: A Study of the Implications and Mechanisms of Control", *Journal of Human Sciences*, p. 42, (November 2015).
- Bin charqui, Mohsen al-Din, "Illegal Immigration: Its Aspects and Dimensions," *Studies on Algeria and the World*, issue.1. (April 2016), Center for Research and Studies on Algeria and the World, p. 53.
- Boulinouar, Hicham, "The Moroccan Legitimate Migration in Europe within Current International Transformations: A Reading in Post-2011 Variables", *Journal of Political Science and Law*, issue. 5, (December 2017).
- Buannani, Samiha "Organized Crime and its Relation to Illegal Immigration", *Journal of Science History*, v. 2, p. 142, 2016.

- ElKhashani, Mohammed, *International Migration: Reality and Prospects*, Emirates Center for Strategic Studies and Research, Abu Dhabi, 2011.
- Faraj, Yusuf Amir, *Illegal Immigration According to International Law, Covenants and Protocols*, Modern Book House, Cairo, 2012.
- Gharbi, Mohamed And others, *Illegal Immigration in the Mediterranean Region: Risks and Strategy of Confrontation*, Dar al-Nadim Publishing and Distribution, Algiers, 2014.
- Griffiths, Martin and O'Kalahan, Terry, *Key Concepts in International Relations*, Gulf Research Center, Dubai, 2008.
- Ghazali, Mohamed, *The Secret Immigration*, Dar Hamid Publishing House, Amman, 2014.
- Hassan, Hamdi Abderrahman, "Transformations of the phenomenon of international asylum in Africa: issues and public problems", The report of issues and looks (quarterly report issued by the Center of Civilization in Cairo), June 2016.
- Mehammadi Bouzina, Amina, "International and Regional Efforts to Combat Illegal Immigration: Focusing on the Case of Algeria", in: *Illegal Immigration in the Mediterranean: Risks and Strategy of Confrontation*, Mohamed Gharbi And others Dar al-Nadim Publishing House, Algiers, 2014.
- Mohamed Samir Ayyad, "EU Policies to Address the Migration Phenomenon", in: *Illegal Immigration in the Mediterranean: Risks and Strategy of Confrontation*, Mohamed Gharbi And others, Dar al-Nadim Publishing and Distribution, Algiers, 2014.
- Mosbah, Ameer, "Illegal Immigration: A Conceptual Framework for Analysis", *Think and Society*, issue. 3, January 2010.
- Mosbah, Ameer, "Illegal Immigration: A Conceptual Framework for Analysis", *Studies on Algeria and the World*, issue. 1, April 2016, Center for Research and Studies on Algeria and the World.
- Phil, John Lowe, *Women's Migration between the Mediterranean and the European Union*, Euromed Migration II, European Commission, 2017.
- Salam, Ahmed Rashad, "Apparent and underlying dangers to national security of illegal immigration", in: *Combating Illegal Migration*, Ahmed Abdel Aziz Al-Asghare And others, Naif Arab University for Security Sciences, Riyadh, 2010.
- Sawarc, Jo, "Background Information on Refugees & Asylum Seekers: Who are refugees?", https://www.refugeecouncil.org.au/docs/news&events/RW_Background_Information.pdf

- Sunni, Mohamed Amine, "The Concept of Illegal Immigration and its Causes in the Maghreb Region" (02/6/2015), see the link: <http://machahid24.com/etudes/10037.html>
- Zamouri, Lynda, "Policies to Address the Phenomenon of Illegal Immigration in Algeria 2000-2014", unpublished doctoral dissertation in political science and international relations, specializing in public policy, Department of Political and Administrative Organization, Faculty of Political Science and International Relations, 2016/2017.
- Zagaoui, Nabil, "The Geopolitics of Secret Immigration in the Mediterranean Basin", *Arab Policies*, issue.19, March 2016.
- Zaza, Lakhdar, *Illegal Migration from Control to Sustainable Development*, House Publications :Dar al-Khalduniya Publishers, Algiers / Al-Kubba, 1438H-2017 AD).
- Ziani, Saleh and Mabarika, Mounir, "Toward Algerian Policy to Integrate Migration into the Development Track", *Journal of Politics and Law*, issue. 13, (June, 2015).
- "Sahel : crise alimentaire et nutritionnelle", see the link: <http://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/sahel-fr.pdf>
- "The main factors of illegal immigration from North Africa to Europe", (08/01/2016), see the link : <https://chronicle.fanack.com/ar/specials/international-affairs/north-african-illegal-migration-to-europe/>
- The Official Journal of the Algerian Republic, issue. 36, on: 02/06/2008.

Göç ve Viral Enfeksiyonlar**Dr. Öğr. Üyesi Emel ÇALIŞKAN¹**

Uluslararası göçmen sayısı son yıllarda giderek artmaktadır. 2015 yılında yaklaşık 244 milyon olan uluslararası göçmen sayısı, her 30 kişiden birinin göçmen olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki göçmenlerin büyük kısmını Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. Ekim 2018 tarihi itibarıyla Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli sayısı toplam 3 milyon 585 bin 738 kişi olarak bildirilmektedir. Bu kişilerin %47,2'sini 0-18 yaş grubu oluşturmaktadır. Çocuk nüfusu bu kadar fazla olan bir toplulukta bebeklik ve çocukluk dönemi aşıları aksamış olduğundan çocuk sığınmacılarda suçiçeği, difteri, boğmaca, kabakulak gibi hastalıklarda, erişkinlerde cinsel yolla bulaşan hastalıklarda ve Kırım-Kongo Kanamalı Ateş sıklığında artış beklenmektedir. Ayrıca Suriye'de savaş koşulları nedeniyle köpeklerin aşılanamamasına bağlı olarak kuduz vakalarının tekrardan ortaya çıkmaya başladığı da bildirilmektedir. Sığınmacılara, kamplarda ve kamp dışında yaygın olarak polio ve kızamık aşıları yapıldığı için bu hastalıklarla ilgili olarak sporadik vakalar görülse bile bir salgın beklenmemektedir.

Kızamık Vakaları

Kızamık, Suriye vatandaşlarında önemli bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmakta olup 2014 yılında 594 teyit edilmiş vaka bildirilmiştir. 5 Ekim 2015'ten itibaren, 524 şüpheli kızamık vakasının 41'i Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından doğrulanmıştır ancak en az 10.000 kızamık vakası olduğu rapor edilmektedir. Almanya'da 243 Suriye'li mültecinin kızamık seronegatifliği % 8,7 suçiçeği seronegatifliği %1,6, kızamıkçık seronegatifliği %13,2 olarak bulunmuş ve bu durumun aşılamadaki yetersizlikten kaynaklanabileceği bildirilmiştir. Batman'da ise Ocak-Mayıs aylarında 401 çocuğun numunesi değerlendirilmiş ve 184'ü kızamık tanısı almıştır. Bu vakaların %26'sını Suriyeli çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye'de genel olarak son yıllarda kızamık olgularında ciddi bir artış saptanmakta olup 2011'de yılda 11 olan yeni vaka sayısının son 13 ayda bini geçtiği bildirilmektedir. Ülkemize Avrupa'dan ve Suriye'den geldiği düşünülen etkenle salgın oluşumunu önlemek için yurt genelinde 9. ayda yapılan kızamık, kızamıkçık, kabakulak (KKK) aşısının 12. ayda ilave bir doz daha yapılması planlanmıştır. Ayrıca ilkökul birinci sınıfta yapılan ilave tekrar aşısı da 4. yaşa çekilmiştir.

Çocuk Felci Vakaları

Dünya Sağlık Örgütü 20 Mart 2014 itibarıyla Suriye'de 37 çocuk felci vakası olduğunu bildirdi. 2000 yılından bu yana Irak'ta ilk kez bir çocuk felci vakası raporlandı ve bunun genetik sekanslama ile Suriye'de tespit edilen virüsle aynı olması bölgesel yayılmayı göstermektedir. 1998 yılında çocuk felcini ortadan kaldıran Türkiye, tüm Suriye çocuklarını çocuk felcine karşı aşılamaktadır.

¹ Düzce Üniversitesi

Hepatit ve HIV pozitif Vakalar

Ülkemizde yapılan çeşitli çalışmalarda HbsAg ve Anti-HCV seropozitifliklerinin Suriyeli çocuklarda Türkiye ortalamalarından yüksek olduğu, Anti-HIV pozitifliğinin ise ülkemizle benzer olduğu bildirilmektedir. Suriye Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan çalışma verilerine göre, HBV aşılama oranı 2008 yılında %83 iken 2011 yılından bu yana bu oran %69 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar savaştan sonra çocuk aşılarının rutin olarak takip edilemediğini göstermektedir. HCV seropozitifliklerindeki yükseklik de yine yetersiz tedavileri düşündürmektedir. HAV seropozitifliklerinin Suriyeli mültecilerde ülkemizin batı illerine oranla daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Bu durum temiz su kaynaklarına ulaşım güçlüğünden kaynaklanabilmektedir.

Ülkemizde çeşitli hastalıkların önlenmesi amacı ile Genişletilmiş Bağışıklama Programı uygulanmaktadır. Halk Sağlığı Kurumu'nun 2016 Faaliyet Raporu'ndan alınan verilere göre Türkiye'de yürütülmekte olan Genişletilmiş Bağışıklama Programı'nın amacı; boğmaca, difteri, tetanoz, kızamık, kızamıkçık, kabakulak, tüberküloz, poliomyelit, Hepatit B, hemofilusinfluenza tip b enfeksiyonları, invaziv pnömokokal hastalık, Hepatit A ve suçiçeğinin morbidite ve mortalitesini azaltarak bu hastalıkların kontrol altına alınması ve tamamen ortadan kaldırılmasıdır. Bu amaçla Suriyelilerin sınırdan geçişlerinde bir sağlık değerlendirmesinin yapıp, sınır illerinde 0-5 yaş grubu çocukların tamamına çocuk felci, 9 ay-15 yaş sığınmacılar için KKK, yaşına uygun olarak 5'li ya da 4'lü karma, gebelere difteri-tetanoz aşılarının uygulandığı bilinmektedir. Türkiye'deki aşı takvimine uygun olarak bu kişilerin aşılama faaliyetlerine devam edilmektedir.

Kaynaklar

1. http://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf
2. Petersen E, Baekeland S, Memish ZA, Leblebicioğlu H. Infectious disease risk from the Syrian conflict, International Journal of Infectious Diseases 2013; 17: pp. 666-7.
3. Savaş, Göç ve Sağlık. 2016, Ankara. Türk Tabipler Birliği Yayını.
4. Leblebicioğlu H, Özaras R. Syrean refugees and infectious disease challenges, Travel Medicine and Infections Disease 2015;3;443-4.
5. Jablonka A, Happel C, Grote, Schleenvoigt BT, Hampel A, Dopfer C, Hansen G, Schmidt RE, Behrens GM. Measles, mumps, rubella, and varicella seroprevalence in refugees in Germany in 2015. Infection 2016;44(6):781-7.
6. Altındış, M. Türkiye'de mülteciler, salgın hastalıklar ve korunma. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi 2013; 28:64-7.
7. Köse S, Ödemis I, Çelik D, Tatar BG, Akbulut I, Yılmaz Çiftdoğan D. Hepatitis A, B, C and HIV seroprevalence among Syrian refugee children admitted to outpatient clinics, Le Infezioni in Medicina 2017;4:339-43.

8. **Bashour H, Muhjazi G. Hepatitis B and C in the Syrian Arab Republic: a review. East Mediterr. Health J. 2016;22:267-73.**
9. **Gültaç AS, Yalçın Balçık P. Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları, Sakarya Tıp Dergisi 2018;8(2):193-204.**

Amerika'daki Türk Göçmenlerin Siyasal Katılımları ve Çatışmalar**Öğr. Gör. Emel YIĞITTÜRK EKİYOR¹****Özet**

Uluslararası göçler sonucunda gelişen uluslararası sosyal alanlar, göçmenlerin köken ülkeleri ve yaşadıkları ülke arasında ya da bu ülkelerin de sınırlarını aşan bir düzlemde etkileşimler ve dinamik bağlar sonucunda gelişmektedir. Uluslararasılık perpektifinden göçmenler her iki ülke ile bağlar kurmaktadır. Göçmenlerin etkileşim alanlarından ve bağlarından birisi de siyasal katılımlarıdır. Kitle iletişim araçlarının ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle göçmenler hem köken ülkelerindeki hem de yaşadıkları ülkelerdeki gelişmeleri yakından takip etme ve müdahil olma olanaklarına sahiptir. Göçmenlerin bu tür faaliyetleri uluslararası sosyal alanların oluşmasına katkıda bulunurken göçmen bireyi de etkilemektedir. Sirkeci'ye göre uluslararası alan çatışma potansiyeline sahiptir ve çatışmalar devlet, ulus gibi makro etkenlerle olduğu gibi hane halkı ve topluluk içinde gelişen mezo düzeyli ya da bireyler arası ilişkilerden kaynaklan mikro düzeyli çatışmalar şeklinde gelişebilmektedir. Bu çalışmada da Amerika'da yaşayan Türk göçmenlerin Türkiye ve ABD siyasal yaşamına katılımları, bu konudaki faaliyetleri ve bu faaliyetlerinin çatışma alanlarını etkileyip etkilemediği araştırılmıştır. New York ve New Jersey eyaletlerinden 26 kişi ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla elde edilen nitel veriler uluslararasılık ve Sirkeci'nin söz konusu yaklaşımı ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları; Amerika'da yaşayan Türk göçmenlerin yaşadıkları ülkenin siyasal yaşamına katılımı önemsediklerini ancak Türkiye'deki iç politik gelişmelerle daha yakından ilgilendiklerini göstermektedir. Türkiye'deki politika ile yakın ilgilerinin ise uluslararası alanda yaşanan çatışmaların dinamiklerinden birisini oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Amerika'da Yaşayan Türkler, Siyasal Katılım, Çatışma, Uluslararasılık.

The Political Participation of Turkish Immigrants Living in the USA**Abstract**

Transnational social domains developing as a result of transnational migration develop as a result of interactions and dynamic ties between immigrants' country of origin and the country they live in or on a platform going beyond national borders. From the perspective of transnationalism, immigrants set up ties with both countries. One of the areas in which immigrants interact and have ties is their political participation. Immigrants can follow closely and interfere with the developments in the country where they live due to the advances in mass communication and in transport technologies. Such activities

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

of immigrants contribute to the formation of transnational social domains and they also influence individual immigrants. According to Sirkeci, transnational domain has the potential to conflict. Conflicts can occur due to such macro factors as states and nations and they can also occur due to meso-level or individual relations. This study investigates whether or not the participation of Turkish immigrants living in the USA in Turkish and American political life, their activities related to this and those activities affect areas of conflict or not. The qualitative data collected from semi-structured interviews with 26 participants in New York and New Jersey were analysed with transnationalism and with Sirkeci's approach. The findings obtained in this study demonstrated that Turkish immigrants living in the USA considered participation in the political life in the country where they lived but that they were more closely concerned with the developments in Turkey. It was understood that their close concern for policy in Turkey constituted one of the dynamics of conflicts occurring in transnational domain.

Keywords: Migration, Turks Living In The USA, Political Participation, Conflict, Transnationalism

Giriş

Göçmenlerin iki ya da daha fazla ülke arasında bağlantılarının bulunması, gelişen iletişim ve ulaşım olanaklarının artması ile devamlı bir etkileşiminin olması göç araştırmalarındaki hâkim anlayışı zaman içinde değiştirmiştir. Ulus devletlerin sınırlarının ötesine yaşanan hareketliliği ifade eden uluslararası göçler; göç veren ülke, kabul eden ülke ve bu sürecin aktörleri olan göçmenlerin yaşamlarını karşılıklı bir etkileşimle değiştirmektedir. Dolayısıyla göçü ve göçmenliği ele alan yaklaşımlar bu dinamik süreci ve olguyu farklı bakış açıları ile ele almaktadır. Bunlardan birisi de uluslararasılık olarak kavramsallaştırılan yaklaşımdır. Bu yaklaşım üzerine gelişen literatür, göçü ve göçmenliği ulus devletlerin sınırları arasında başlayan ve sonlanan bir hareket olmanın ötesinde değerlendirerek göçmenliği özneleştirilmektedir. Uluslararasılık, göçmenlerin köken ülkeleri ile bağlarını koruma eğilimlerini ön plana çıkararak kimlikleri ve sosyal ilişkileri birden fazla ulusal bağlam (Bartram, Poros ve Monforte, 2017, 301) ya da uluslar ötesi bir bağlam içinde değerlendirmektedir. Göçmenlerin gündelik yaşam pratiklerinden ticari faaliyetlerine, iletişim pratiklerinden siyasal katılımlarına değin çeşitli faaliyetleri ve etkileşimleri ulus devletlerin sınırlarının ötesinde uluslararası bir alanı da ortaya çıkarmaktadır. Bu alanın aynı zamanda çatışmaları da barındırdığı (Sirkeci, 2009) ve yeni çatışmalara zemin olabilecek bir dinamizme sahip olduğu savunulmaktadır.

Bu araştırmanın konusunu da Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan Türklerin uluslararası faaliyetlerinden birisi olarak nitelendirilebilecek siyasal

katılımları ve siyasal katılımlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan çatışmalar oluşturmaktadır. Araştırma; “Amerika’daki Türklerin siyasal katılımları hangi düzeydedir, siyasal katılımlarının uluslararası alandaki sonuçları nedir?” temel problemi üzerine kurgulanmıştır. Çalışmada öncelikle uluslararası sosyal alan ve çatışma ile ilgili teorik çerçeve oluşturulacak ardından araştırmanın yöntemi ve bulguları hakkında bilgiler verilecektir.

Uluslararası Sosyal Alan ve Çatışma

Uluslararasılık yaklaşımı uluslararası göçlerin sonucunda uluslararası sosyal alanların (Basch vd.,1994; Glick Schiller, 1992; Levitt ve Glick Schiller, 2008) ya da uluslararası sosyal mekanların (Faist, 2000; Pries, 2001) oluştuğunu ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre göçmen birey “uluslararası göçmen” olarak nitelendirilmekte ve göçmenler, ülkeler arası bağlarını aktif olarak kullanan ve değerlendiren özneler olarak karakterize edilmektedir. Böylece göçmenler; kararlarında tek bir ülke ve toplumsal düzen ya da sosyallikle sınırlı olmayan, vatandaşlık uygulamalarında çok-ülkeli olarak davranabilen bireylerdir. Bu bağlamda göçmenler, varolan ilişki ağlarını ve sosyal sermayelerini kullanmakta, aynı zamanda da yeni ilişki ağları ve bağları geliştirmektedir (Akpınar, 2007:335). Faist (2003)’e göre, bu ağların birleşimi uluslararası sosyal alanların (transnational social spaces) oluşumunu sağlamaktadır. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki hızlı değişim ve ilerlemeler, sınırlar arası iletişimin ve mobilitenin yoğunlaşması göçmen birey ve gruplara, sahip oldukları sosyal ağları sürdürme, yenilerini ekleme olanağı sağlamıştır. Böylece, uluslararası sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik alanların ortaya çıkışı hızlanmıştır. Uluslararası alanların oluşumu elbetteki bugüne ait yeni bir durum değil, tarihsel sürekliliğe sahip bir süreçtir. Ancak, günümüzde küreselleşmenin bu olguya kattığı en belirgin özellikler, ulus-şırı hareketliliğin yoğunluk derecesinin büyük oranda artmış olması ve bu hareketliliğin yeni formlar kazanmasıdır. Portes ve arkadaşları (1999) uluslararası alan içerisindeki etkinlikleri üç düzeyde değerlendirilmektedir: 1) Uluslararası girişimcilerin ekonomik girişimleri, 2) göç alan ve veren ülkelerdeki hükümetlerin ya da siyasal partilerin diğer ülkedeki etkinlikleri, 3) yurt dışında ulusal kimliği pekiştiren sosyo kültürel girişimler ya da kültürel mallar ve etkinliklerden alınan kolektif hazdır.

Uluslararasılık yaklaşımı göçmenlerin siyasal katılımlarını uluslararası faaliyetlerden birisi olarak ele almaktadır. Göçmenlerin siyasal katılımları iki açıdan önemli görülmektedir; birincisi, köken ülke ile bağların canlı tutulması, ikincisi yaşanan ülkeyle uyum ya da bütünleşmenin gerçekleşmesidir. Siyasal katılım “bireyin, siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu ve davranışlarını göstermektedir” (Daver, 1993, 203). Siyasal katılım genellikle vatandaşlığı çağrıştırmaktadır ve “vatandaşların siyasal iktidarı etkilemeye yönelik eylemlerini” de ifade etmektedir. Göçmenlerin yerel ve ulusal kararlardan etkilenen kişiler olarak bu kararları etkilemeleri konusu onların

yaşadıkları ülkelerde kalıcı hale gelmesiyle gündeme taşınmıştır. Göçmenlerin özellikle yaşamlarını doğrudan ilgilendiren kararlara doğrudan ve dolaylı siyasal katılımları; ulusal ve yerel düzeyde seçme ve seçilme hakkından sendikal faaliyetlere, danışma meclisi faaliyetlerinden, siyasal parti faaliyetlerine çeşitli alanlarda değerlendirilmektedir (Yontar ve Savut, 2016). Siyasal katılım her ne kadar geniş kapsamlı bir kavram olsa da göçmenliğin ve vatandaşlığın söz konusu olduğu durumlarda öncelikle seçmenliği ya da seçimlerde oy kullanmayı düşündürmektedir. Dünyanın hemen her yerinde seçme hakkı vatandaşlara tanınan bir ayrıcalık olarak görülmekte, bir insan hakkı olduğu (Öztürk, 2013:164) gerçeği göz ardı edilmektedir. Uluslararası göç, anavatan ve göç alan toplum olmak üzere tipik olarak iki devletin politik sistemlerini birbirleri ile ilişkilendirmektedir (Castles ve Miller, 2008:372). Göçmenlerin hem yaşadıkları ülkenin hem de köken ülkelerinin siyasi yapısında etkili olduğu gerçeği bu konudaki bilimsel araştırmalara olan ilgiyi de artırmaktadır.

Göçmenlerin siyasal katılımları zaman zaman çatışmaların yaşandığı bir alana da dönüşebilmektedir. Çatışma, genellikle göçün nedenleri olarak görülmektedir ve çatışmaların zorunlu göçleri yaşattığı sıkça görülmektedir. Bugün Dünya'nın çeşitli bölgelerinde yaşanan ulusal ya da uluslararası düzeydeki çatışmalar çok sayıda insanın zorunlu hareketliliğini de beraberinde getirmektedir ve zoraki göç, küresel değişimin politik ekonomisi ile yakından ilişkilendirilmektedir (Castles, 2003).

Göçün nedenleri arasında görülen etnik, sınıfsal ya da kültürel her türden çatışma ulusaşırı sosyal alan yaklaşımı ile değerlendirildiğinde göç edilen ülkeye de nakledilerek devam etmektedir. Bu çatışmalar devletler arasında (göçmen politikaları), hane halkları arasında (aile baskısı), göç edilen yerdeki topluluklarla ve bireyler arasında ya da sözü edilen düzeyler arasında ortaya çıkabilmektedir (Bilecen, 2015). Çatışmalar köken ülke ile ilgili olabileceği gibi kabul eden ülkenin ekonomik ve sosyo-politik çevresi ile ilişkili olarak da ortaya çıkabilmektedir. Çatışma ve göçün dinamik doğası; yapıları, aktörleri ve süreçleri etkilemektedir (Sirkeci, 2005).

Siyaset bilimcilere göre çatışma; "değer, güç, statü ve kaynaklar üzerinde hak iddia etmek ve ele geçirmek için rakipleri yok etmek ya da kabilesel, etnik, dilsel, kültürel, dinsel, sosyo-ekonomik, siyasal vb. sıfatlar yüklenmiş grupların uyuşmaz amaçlar üzerinden birbirleri ile mücadelesi" olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2013). Sosyolojik anlamda çatışmayı ele alan yaklaşımlardan birisi Dahrendorf ve Colins'in yaklaşımlarıdır. Dahrendorf, Marx ve Weber'in kuramlarının bir bileşkesini sunmaktadır. Marx'ın sınıf ve sınıf üzerinden yaşanan ekonomik çatışmaları ile Weber'in iktidar ve statü, güç kuramlarını birleştirerek siyasi, ekonomik, kültürel vb. olabilen toplumsal konular çevresinde toplanmış farklı grupların çıkar çatışmasına işaret etmektedir. Colins

ise, Marksizm'in sınıf merkeziliğinin ötesine geçip Weberyen statü ve güç mücadelesini de yeni bir bakış açısıyla ele almaktadır. Colins, çatışmanın kaynağını bazen kültür merkezli, bazen de uğraş ya da refah merkezli ya da örgütsel güç merkezli olan grupların arasındaki mücadele olarak tanımlamaktadır (Allan'dan akt. Şahin, 2013). Göç araştırmalarında ise çatışma, çoğu zaman ulusaşırı göç çalışmalarının merkezi odağı değildir. Ancak, birçok bilim adamı göçün aynı zamanda çeşitli çelişkili ilişkilere neden olabileceğini düşünmeye yönelik önemli katkılar sağlamıştır. Mahler'in (1995) Salvador ve Peru'nun göçü üzerine yaptığı çalışmalar, literatürdeki etnik dayanışma mitlerine meydan okumaktadır. Hondagneu-Sotelo (1994) için çatışma, Meksikalı göçmenler arasında cinsiyet normları ve davranışlarına ilişkin değişen tutum ve inançlarla ilgili bir tema olarak ortaya çıkmaktadır. Perez, Porto Riko'da göçmenleri göçmen olmayanlardan ayıran gerilimleri ortaya koyduğu araştırmasında, ABD'deki marjinalleşmenin Latin kökenli göçmenler arasında bölünmelere yol açtığına işaret etmektedir (akt. Najera, 2009, 274-275). Bu çalışmada ise Amerika'daki Türklerin siyasal katılım faaliyetlerinden köken ülke siyasetine yönelik ilgilerinin ulusaşırı çatışmaların nedenlerinden birisi olduğuna dikkat çekilmektedir.

Yöntem

Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne göçler üç farklı dönemselleştirme ile ele alınmaktadır. 1900'lerin başından itibaren İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan göçler, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lere kadar olan göçler ve 1980'den günümüze kadar olan göçlerdir. Bu tarihsel dönemselleştirme aynı zamanda göçmenlerin niteliklerindeki farklılıkları da temsil etmektedir. Amerika'daki Türkler arasında bugün göze çarpan; kuşak farklılıkları, eğitim düzeyinden kaynaklanan farklılıklar ve sosyo-ekonomik temelli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar aynı zamanda ABD'deki Türk toplumunun heterojen bir yapısının olduğunu göstermekte ve çeşitli çatışmaların varlığına da işaret etmektedir. Bu çalışmada da bu tespitten hareketle Amerika'daki Türklerin hem ABD hem de Türkiye siyasetine yönelik ilgileri ile siyasal katılımları ele alınarak ortaya çıkan çatışmalar sorgulanmaktadır. Nitel araştırma tekniği ile yapılan bu araştırma Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne çeşitli nedenlerle göç ederek ABD'de yaşayan göçmen bireylerle yapılmıştır. Araştırmanın verileri; katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir.

Araştırmanın evreni ve örneklem

Amerikan Nüfus Sayım Dairesi tarafından yayınlanan son araştırmaya göre, Amerika'da Türk nüfusu 136 bin ile 182 bin arasında değişmektedir. Ancak söz konusu araştırma, ankete katılarak tek bir etnik gruba ait olduklarını ve kimliğini Türk olarak beyan edenleri esas aldığı için bu rakamın mevcut nüfusu yansıtmadığı bilinmektedir. ABD'de yaşayan Türk gazeteci, araştırmacı ve sivil toplum temsilcilerine göre ABD'deki Türklerin sayısının 300 bin ile 500 bin

arasında olduğu tahmin edilmektedir. Türklerin yoğun olarak yaşadığı eyaletler New York, New Jersey, California, Florida, Michigan, Texas gibi eyaletlerdir. Bu araştırmada New York ve New Jersey eyaletleri başta olmak üzere Washington DC, California ve Pensilvanya eyaletlerinde yaşayan 18 yaş ve üzeri 26 Türk göçmenle görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın örnekleme evreni içerisinden amaçlı ve kartopu örnekleme yoluyla belirlenmiştir.

Veri toplama ve analiz teknikleri

Amerika'daki Türk göçmenler ile yapılan görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme (formal), sohbet tarzı (informal) görüşme ve grup görüşmeleri şeklinde farklı formlarda uygulanmıştır. Görüşmeler, Yıldırım ve Şimşek (2008:120-124)'in belirttiği; "esneklik, yanıt oranı, sözel olmayan davranış (davranış, yüz ifadesi, beden dili), ortam üzerindeki kontrol, soru sayısı, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, tamlık ve derinlemesine bilgi" gibi özellikleri dikkate alınarak ve korunarak yapılmıştır. Veriler önce bilgisayar metinlerine dönüştürülmüş ve bu metinler üzerinde serbest kodlamalar yapılarak kategorilendirilmiştir. Ardından eksen kodlama yapılarak kategoriler arasında benzerlik-farklılık yoluyla ilişkiler kurulmuş ve üst kavramlar belirlenmiştir. Kodlar ve temalar araştırma sorularına uygun bir şekilde düzenlenerek bulgular yorumlanmıştır. Amerika'daki Türk göçmenlerin birincil olarak ABD ve ikincil olarak Türkiye siyasi yaşamına katılımlarının ve bu konudaki düşüncelerinin sorgulandığı bulgular özetlenmektedir.

Bulgular

Gelişen ve yaygınlaşan kitle iletişim araçlarının da katkısı ile göçmenlerin ne sadece ev sahibi ülkeye ne de geldikleri ülkeye tek yönlü bir aidiyet içinde olmadıkları, çoklu aidiyetler, çoklu kültürel yapılar ve kimlikler benimsedikleri görülmektedir (Şahin Kütük, 2017:103). Böylece göçmenler hem köken ülkelerinin hem de içinde yaşadıkları toplumun siyasi ve toplumsal yaşamına katılarak uluslararası sosyal alanın inşasını da gerçekleştirmektedir. Amerika'daki Türkler de sınırları Türkiye'nin ve ABD'nin geliştirdiği politikalarla ve kendilerine tanınan haklarla belirlenen bir düzlemde bir takım siyasi faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetlerinden birisi de seçimlere katılımdır. Göçmenlerin seçimlerde oy kullanabilme hakkı vatandaşlık statüsüne bağlıdır. Ulus devlet politikalarına göre şekillenen vatandaşlık uygulamaları göçmenler açısından zaman zaman sadece bir ülke ile sınırlandırılmakta zaman zaman da çifte vatandaşlık söz konusu olmaktadır. ABD'de seçme seçilme hakkı vatandaşlara tanınmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, yurt dışındaki Türk vatandaşları için oy kullanabilme hakkını, 23 Temmuz 1995 tarihli kanunla Anayasanın 67'nci maddesine eklemiş, 13 Mart 2008 tarihinde ise 298 sayılı seçim kanununda yer vermiştir. 18 Mayıs 2012 tarihli ve 28296 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak

yürürlüğe giren bir yasa ile o güne kadar sadece gümrük kapılarında gerçekleştirilen oy verme işlemi yeniden düzenlenmiş ve alanı genişletilmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte Amerika'daki Türklerin Türkiye'deki seçimlere yönelik ilgi ve tutumları da değişmiştir. Yüksek Seçim Kurulu sonuçlarına göre 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ABD genelindeki toplam seçmen sayısı 90.747, seçimlere katılım oranı %19,63 iken 1 Kasım 2015 genel seçimlerinde ABD genelindeki seçmen sayısı 93.329, seçimlere katılım oranı ise %26,69'dur. 24 Haziran 2019 Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısı 106.132 ve seçime katılma oranı %29,60 (www.ysk.org.tr) olmuştur.

Amerika'daki Türk göçmenler ile yapılan görüşmelerde katılımcılara genel olarak Amerika ve Türkiye'deki siyasal yaşama özeldir ise seçimlere katılım konusundaki düşünceleri sorulduğunda sonuçlar alt başlıklarla kategorize edilmiştir.

ABD siyasal yaşamına katılımın önemi

Örneklem grubu siyasal nitelikte faaliyetlerde bulunmanın ve seçimlerde oy kullanmanın demokrasinin bir gereği olduğunu ifade etmişler ve siyasal katılımı önemsediklerini vurgulamıştır. Siyasal katılımın sadece seçme ve seçilme hakkı olmadığını, ABD'de siyasal katılım yollarının yerel siyasete yönelik bir ilgiden sivil toplum örgütlerine katılıma kadar çeşitlilik gösterdiğini belirten katılımcıların büyük çoğunluğu Amerika'daki Türklerin asıl ilgilerinin öncelikle ABD siyasal yaşamına yönelik olması gerektiğini savunmuştur. Katılımcılara göre bunun ön koşulu dil bilmeyen göçmenlerin dil öğrenmesi, toplumsal yaşama daha aktif katılması ve koşulları sağlayanların vatandaşlığa geçme konusunda harekete geçmeleridir. Vatandaşlık sadece resmi bir statü elde etmek değildir. Vatandaşlık aynı zamanda medeni, siyasal ve sosyal haklar açısından da değerlendirildiğinde (Castles ve Miller, 2008:353) göçmenler için oy kullanmanın ötesinde bir anlamı ifade etmektedir. Katılımcı 1 ve katılımcı 2'nin ifadeleri bu konunun altını çizmektedir.

“Asıl bizim etkin olmamız gereken yer Amerikan siyasetinin içi. Yani çalıştığımız yaşadığımız belediyelerde söz sahibi olmalı, ulusal düzeyde olmasa bile en azından yaşadığımız bölgedeki okuldan, belediyeden başlayıp genele doğru giden. İşte onların hepsi o bizim belki buradaki etkinliğimizi de etkiliyor. Burada herkes bir partinin Türkiye temsilciliğinde olma peşinde koşarken Amerika genel seçimleri var mesela buna hiç kimse bu kadar ilgi göstermiyor. Onun için bizim daha böyle yoğunlaşmamız gereken şey Türkiye bazlı siyaset değil, yönümüz ufkumuzu Türkiye'ye dönerek değil Amerika'daki yaşantımızı sürdürebilmek. Amerika'daki yaşantıya göre kendimize bir yol çizmek” (Katılımcı 1).

“Şimdi burada yaşıyorsunuz, buranın nimetlerinden faydalanıyorsunuz. Hep alıcı oluyorsunuz eğer vermezseniz. Ben ona inanıyorum, vermeniz lazım. Vermediğiniz zaman yarın öbür gün nedir bu şunu söyleyeyim; ben gidiyorum mesela sevsem de sevsem de her sene oy veriyorum mesela. Alakasız seçim de olsa Amerika’da gidiyorum oyumu veriyorum. Sadece oy vermiş olmak için gidiyorum. Nedir, gidiyorum orada oyumu veriyorum. Başbakan, cumhurbaşkanlığı seçimi haricinde de oyumu veriyorum ki sanki sadece orada oy vermiştir bu adam diye isim olsun. Peki neden, yarın öbür gün telefonu kaldırıp bir senatöre telefon ettiğiniz zaman Türkiye aleyhine bir kanun çıktı ve işte benzin istasyonları ile ilgili bir kanun tasarısına benim lehime olacak bir şeye konuştuğum zaman adamların ilk baktıkları şey bu adam oy veriyor mu, vermiyor mu? Bunu nasıl kanıtlarsınız. Oy verdiğiniz zaman evet oy vermeye gitmiştir diye” (Katılımcı 2).

Avatandaki siyasal yaşamla etkileşim

Örneklem grubu Türkiye’de düzenlenen seçimlere yurt dışında yaşayan Türklerin katılım hakkının olmasını genellikle olumlu karşılamaktadır. Ancak bu hakkın tanınması ile birlikte, ABD’deki Türk toplumu arasındaki sosyal ilişkilere siyasetin karıştığını, zaman zaman politik çatışmaların yaşanmaya başladığını ve böylece bölünmelerin olduğu düşüncesini savunan Türk göçmenler de bulunmaktadır.

“... Ha seçimlerin burada da olması çok iyi oldu. Hakikaten insanlar bu konuda ihtiyaç halindeydi. Komik tarafı kızıyor adam kadın, bağıyor, çağırıyor çok basit bunlar. İnsan kendi ülkesini yabancıya şikâyet edenden, etmekten utanır” (Katılımcı 5).

Amerikalı Türklerin Türkiye seçimleriyle yakından ilgilenmesinin ve Türkiye siyasetinin gündemini uluslararası alana taşımasının olumsuzluklarına da işaret edilmektedir. Burada ifade edilen sorunlardan ilki; Türk toplumu arasında bölünme ve çatışmayı artırması, ikincisi; Türk toplumunun ABD siyasetine ilgisini zayıflatması yönünde olmuştur.

“2014 cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesi oy kullanma hakkının verilmesiyle işin içine partiler girdi. Yardımlaşma ve dayanışmayı azaltıcı unsurlar bunlar diye görüyorum ben. Tabi ki demokratikleşme, insanların kendi fikirlerini izah etme anlamında dernekleşmesi güzel bir şey ama o tarafın Türkler arasındaki homojen yapıyı bozduğuna inanıyorum. Hem kendi aralarındaki ittifaklardan düşmanlıklar doğuyor, o da yardımlaşmayı doğal olarak azaltıyor. Birbirini tetikleyen faktörler. Parti temsilcilikleri ister istemez, Türkiye’deki partilerin buradaki uzantıları olarak hareket etme durumunda kalıyorlar... Asıl bizim burada etkin olmamız gereken yer Amerikan siyasetinin içi” (Katılımcı 1).

Amerika’da Türkiye seçimlerine katılmanın bir takım güçlüklerinin olduğu da anlaşılmaktadır. Öncelikle katılımcılar yoğun iş temposu ve coğrafi mesafelerin uzaklığı dolayısıyla oy kullanmakta zorlandıklarını bildirmiştir. Ayrıca siyasi parti temsilcilikleri açısından ise oy kullanma süresinin uzunluğu ve maliyetli olması sorun olarak belirtilmiştir.

Görüşmelerde siyasi parti temsilciliği olan bir katılımcı süreci şöyle anlatmaktadır.

“(Türkiye’deki seçimlerin) Olumsuz yönleri daha fazla. Biz bunu Yurt dışı Türkler’e de bildirdik. Rapor olarak istediler. Partimizin de istediği raporlarda belirttim. Masrafı öncelikle yurt dışında. Türkiye’de birgün oy kullanma 24 saat içerisinde ama biz burada 16 gün yaptık, 7 Haziran seçimlerinde. Bunun artı bir masrafı var. Türkiye’ye pusulaların gidip gelmesi var. Burada 39 bin insan kullanabiliyor. Bunun da oy kullanma oranı % 11 gibiydi ilk seçimlerde. Yani 4 bin insan oy kullanmış oldu. 39 bin NY’un rakamı. Amerika genelinde 90 bin. NY’da 4 bin civarında oy kullanıldı. %11-12 civarındaydı. Masrafından dolayı değmediğini düşünüyorum. Burada zaten insanları sivil toplum örgütleri biraraya getirmekte zorlanırken bir de seçimler siyasi bir ayrışmaya yol açmasından dolayı ben biraz tedirginim. O yüzden de verimli olmadığını düşünüyorum yani.” (Katılımcı 3).

Uluslararası göç, pek çok yerde siyaseti daha karmaşık bir duruma dönüştürmektedir. Etnik mobilizasyon ve etnik oy, çoğu ülkede önemli konular olmaktadır (Castles ve Miller, 2008:401). ABD’de yaşayan Türkler açısından siyasal katılımın Amerika Birleşik Devletleri’nin politik yaşamına katılımdan daha çok anavatandaki politik süreci etkileme açısından önemli hale geldiği anlaşılmaktadır.

Ulusaşırı alanda politik çatışmalar

Göçün nedenleri arasında görülen etnik, sınıfsal ya da kültürel her türden çatışma ulusaşırı sosyal alan yaklaşımı ile değerlendirildiğinde göç edilen ülkeye de nakledilerek devam etmektedir. Türkiye’deki iç politik gelişmelerin ABD’deki Türklerin gündeminde çok fazla yer aldığını ifade eden Katılımcı 4’e göre kimliğin ve bağların korunması gerekmektedir ve bu tür çatışmalar ABD’deki Türk toplumuna ve Türkiye’ye zarar vermektedir.

“Bu durum beni rahatsız ediyor. Burada haksız yere Türkiye’yi yerden yere vurmaları. Ben hiçbir zaman burada iç politikaya girip kimseyi kötülemiyorum... Fakat burada kimliğimizi korumaya mecburuz.... Onun için kapana düşmemek lazım” (Katılımcı 4).

Çatışmalar devlet, ulus gibi makro etkenlerle olduğu gibi hanehalkı ve topluluk içinde gelişen mezo düzeyli ya da bireyler arası ilişkilerden kaynaklan mikro düzeyli çatışmalar şeklinde gelişebilmektedir. Aynı zamanda düzeyler arası gerilimler de mümkün olmaktadır (Sirkeci, 2012). Amerika’daki Türklerin ulusaşırı

sosyal alanda yaşadığı çatışmalardan 'Amerikalı Ermenilerle yaşanan çatışmalar' örneğinde olduğu gibi topluluk dışı alanda yani 'etnik gruplar arası' yaşanan çatışmalardır. Diğerleri ise, topluluk içinde yaşanan çatışmalar olarak sınıflandırılabilir. Kastoryano (2000:182) Almanya'daki Türklerle ilgili olarak ideolojik, siyasi ve dini bölünmelerin Müslüman Türkleri daha çok parçalı bir cemaatin üyesi yaptığını ve bu bireylerin aynı ulusal ve dinsel referansları paylaşmalarına karşın aralarında çatışmalı ilişkilerin olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmanın bulgularına göre ABD'deki Türkler arasında da ideolojik, siyasi, dini bölünmelerin olduğu, bu bölünmelerin sosyal ağların ve bağların gelişmesini, Türk toplumunun örgütlenmesini engellediği görülmektedir. Kastoryano'nun işaret ettiği gibi 'aynı grup içinde' çatışmalı ilişkilerin yaşanmasına neden olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

ABD'deki Türklerin ulusaşırı bağlarının göstergelerinden birisi ABD'de; hem Amerika'nın hem de Türkiye'nin siyasal yaşamına katılımlarıdır. Bu katılımlar çoğunlukla seçimlerde oy kullanarak somutsallaştırılsa da göçmen bireylerin kitle iletişim araçları üzerinden yürüttükleri politik etkinlikleri de ulusaşırı bir nitelik taşımaktadır.

Siyasal katılım ulusaşırı bağların bir göstergesi iken ulusaşırı bağlar da siyasal katılıma yönelik ilgiyi artırmaktadır. Türk göçmenler Amerika'da yerel ve ulusal düzeyde siyasetle ilgilenirken anavatandaki siyasetle de ilgilenmektedir. Ancak, Amerika'daki Türklerin Türkiye'deki siyasete ilgilerinin yüksek düzeyde olduğu, bu durumun topluluk içinde politik, ideolojik bölünme ve çatışmalara neden olduğu ve ulusaşırı sosyal ağların gelişmesini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye siyasetine yönelik ilginin yüksek olması yaşadıkları ülkeye ilgilerini düşürmektedir.

Türklerin Amerika'nın siyasal yaşamına katılım düzeyi düşük görünmektedir. Ancak ABD'deki Türk nüfusunun ve vatandaşlığı elde eden Türk göçmenlerin sayılarının artması ile birlikte topluluk içinde sınırlı da olsa bir hareketlilik başlamıştır. Özellikle yasal statülerini elde etmiş, on yıldan daha uzun bir süredir Amerika'da yaşayan, yüksek eğitilmiş ve ortalamanın üzerinde bir gelire sahip Türk göçmenler Amerika'daki siyasal katılıma ilgi duymaktadır.

Amerika'daki Türkler arasında yaşanan politik görüş ayrılıkları her ne kadar çatışmalara neden olsa ve örgütlenmelerini olumsuz etkilese de aynı zamanda Türklerin kurduğu sivil toplum örgütlerinin siyasal katılımı artırdığı da anlaşılmaktadır. ABD siyasal yaşamına katılımı artıran bir diğer faktör ise; Amerika'daki Türklerin devletler ve toplumlar nezdinde ABD-Türkiye ilişkilerinde bir aktör olarak görülmesi ve yansıtılmasıdır. Türkiye kökenli politikaların ve kitle iletişim araçlarının Türk toplumunun ulusaşırı faaliyetleri üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu hususun

politika üretenler, uygulayanlar ve medya temsilcilerinin gündeminde olmasının hem Amerika'daki Türk toplumu açısından hem de Türkiye-ABD ilişkileri açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akpınar, A. (2007). İsveç'te yaşayan Türk kadınlarının sosyal ilişki ağları, evlilik ve boşanma durumları. A. Kaya ve B.Şahin (Editörler). *Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 335-357.
- Basch, L., Schiller N.G., Blanc, C.S. (1994). *Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments and Deterritorialized Nation-States*. Gordon and Breach Publishers:Switzerland.
- Bartram, D., Poros, M.V., Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. İtir Ağabeyoğlu Tuncay (Çev.). Ankara:Hece Yayınları.
- Bilecen, T. (2015). "Zorunluluk mu?", "Gönüllü mü?" Türkiye'den Britanya'ya Yeni Göç Dalgası: Ankara Anlaşması. (Ed.:Güven Şeker, Ali Tilbe, Mustafa Ökmen, Pınar Yazgan Hepgül, Deniz Eroğul, İbrahim Sirkeci). *Turkish Migration Conference 2015 Selected Proceedings*. London: Transnational Press London, 394-420.
- Castles, S., Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut (Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 1993'de yayımlandı).
- Daver, B. (1993). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara:Siyasal Kitabevi.
- Faist, T. (2000). "Transnationalisation in international migration: implications for the study of citizenship and culture", *Ethnic and Racial Studies*, 23(2), 189-222.
- Faist, T.(2003). *Uluslararası Göç ve Ulaşımı Toplumsal Alanlar*. A. Z. Gündoğan, C. Nacar (Çev.). İstanbul: Bağlam. (Eserin orijinali 2000'de yayımlandı).
- Kalaycıoğlu, E. (2013). Siyasal Katılmanın Anatomisi, *Bilim Akademisi Derneği* 34-179/148, www.bilimakademisi.org. (erişim tarihi:05.12.2018).
- Levitt, P., Glick Schiller, N. (2004)."Conceptualizing simultaneity: a transnational social field perspective on society". *International Migration Review*, 38 (3), 1002-1039.
- Nájera, L. G. 2009. "Transnational migration, conflict, and divergent ideologies of progress". *Urban Anthropology*, 38(2-4), 269-302.
- Özkul, D. (2010). Ulaşımı toplumsal alanlar, ulaşımı kimlikler:Avustralyalı Türkler örneği. *Türkiye'de Kesişen ve Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler*, R. O. Dönmez, P. Enneli ve N. Altuntaş (Ed.) İstanbul: Say Yayınları, 255-287.
- Öztürk, N. (2013). Yabancıların yerel seçimlerde oy kullanma hakkı, *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni* 33 (1), 125-168.

- Pries, L. (2001). The approach of transnational social spaces: responding the new configurations of the social and the spatial. (Ed.). L. Pries, *New Transnational Social Spaces: International Migration and Transnational Companies in the Early Twenty-first Century*. London.
- Sirkeci, İ. (2009). Transnational mobility and conflict. *Migration Letters*, 6,(1), 3-14.
- Sirkeci, İ. (2005). Küresel Kontrol çabalarına karşı bireysel aşma çabaları: Türkiye ve Irak örneklerinde uluslararası göçün evrimi. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Zeytinburnu Belediye Başkanlığı, 6, 33-39.
- Şahin Kütük, B. (2017). Hollanda'ya Gerçekleştirilen Türk Göçü Ve Ulusötesi Faaliyetler. *Sosyoloji Konferansları*, No: 55 (2017-1), 85-106.
- Yontar, İ. G., Savut, E. (2016). Seçilmiş Avrupa ülkeleri ve Türkiye'de göçmenlerin siyasi katılımı. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 14(28), 251-288.

Suriyeli Mülteci Çocukların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının İncelenmesi**Dr. Öğr. Üyesi Esin SEZGİN¹****Dr. Öğr. Üyesi Hale TOSUN²****Öğretmen Fidan ÇOKVAR³****Özet**

Bu çalışmada okula devam eden Suriyeli çocukların yaşadıkları sorunlar ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu İstanbul il merkezinde bulunan ve devlet okuluna devam eden 12 çocuk oluşturmaktadır. Nitel çalışma deseni kullanılan çalışmada kullanılan soru formu sağlıklı beslenme, duygusal durum, sosyal durum, bedensel sağlık başlıklarını içeren 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir boyut için 5 kısa cevaplı soru formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Sonuç olarak, çocukların yeterli düzeyde fiziksel aktivite yapmadıkları, vücut ve diş sağlığına dikkat etmedikleri belirlenmiştir. Sağlıklı beslenme boyutunda çocukların %80'i kahvaltı yaptıktan sonra okula geldikleri belirtmişlerdir. Çikolata, şeker, bisküvi gibi yiyecekleri yemediklerini ortaya çıkmıştır. Çocuklardan hiçbiri et, köfte, tavuk ve bunları kullanarak yapılan herhangi bir yemekten bahsetmemiştir. Duygusal durum boyutunda ise çocuklar mutlu olduklarını okullarını ve arkadaşlarını sevdiklerini belirtmişlerdir. Ancak Suriyeli çocuklarla arkadaşlık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer sonuç ise çocukların %95'i okulda başarılı olduklarını düşündüklerini söylemişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Mülteci Çocuklar, Sağlık, Yaşam Biçimi, Davranış

Investigation of Healthy Lifestyle Behavior of Syrian Refugee Children**Abstract**

The aim of this study was to determine the problems and health lifestyle behaviors of Syrian children. The study was consisted of 12 children who were attending public schools in the city center of Istanbul. The questionnaire used in the study, which has a qualitative study design, consists of 4 sub-dimensions including healthy nutrition, emotional state, social status and physical health. For each dimension, 5 short answer questionnaires were created by the researchers. As a result, it was determined that children did not perform adequate physical activity and did not pay attention to body and dental health. In terms of healthy eating, 80% of children stated that they came to school after having breakfast. Chocolate, sugar, biscuits, food, such as food has emerged. None of the children mentioned meat, meatballs, chicken and any food made

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi

² Sağlık Bilimleri Üniversitesi

³ Merkez Efendi İlkokulu Zeytinburnu

using them. In the emotional situation, the children stated that they liked their school and friends. However, it was concluded that they were friends with Syrian children. Another result is that 95% of children think that they are successful at school.

Keywords: Refugee Children, Health, Lifestyle, Behavior

Giriş

Ülkemizde 2011 yılından bugüne Suriye’de yaşanan olaylar nedeni ile pek çok Suriyeli komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Suriye deki savaşın devam etmesi ve yaşam alanlarının yok edilmesi nedeni ile Türkiye ye sığınmak zorunda kalan Suriyelilerin çoğunluğu okul çağındaki çocuklardır (Emin, 2016; UNICEF, 2018). Yapılan bir çalışmada Suriyeli öğrenciler ile Türk öğrenciler arasında iletişim sorunları olduğu, arkadaşlık kurmada zorlandıkları ve Suriyeli çocukların dışlandığı, Türk öğrencilerin kendileriyle oynamadığı, sözlerine inanmadığı, arkadaşlık etmediği ve daha fazla istismarın yanı sıra kötü muamele riski altında oldukları belirlenmiştir (Beyazova, 2015; Koman, 2016). Sağlıklı yaşam biçimi davranışları bireyin yaşadığı olumsuz gelişmelerden etkilenmektedir. Özellikle gün içinde hareket etmek yerine oturarak ya da az hareket ederek günlük aktiviteleri yapmak, bireyin sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir (Bozkuş, Türkmen, Kul, Özkan, Öz, & Cengiz, 2013). Bununla beraber sağlıksız beslenme, sosyal ve duygusal problemler de bireyin yaşam kalitesini etkilemektedir. Mülteciler, kötü yaşam koşulları, hijyenik olmayan ortamda yaşamlarını sürdürme nedeni ile pek çok sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Mülteci çocuklar, büyüme ve gelişme gerilikleri, yetersiz ve dengesiz beslenme kaynaklı sağlık problemleri, kızamık, sıtma, ishal, fiziksel şiddete bağlı yaralanmalar, cinsel istismar, çeşitli enfeksiyonlar, kronik hastalıklar, depresyon ve kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları, diş sağlığı sorunları gibi birçok problem ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Karadağ & Altıntaş, 2010). Bu çocukların sağlığını korumaya yönelik çalışmalar, durumun belirlenmesi ve buna göre hareket stratejisinin belirlenerek, sağlıklı yaşam biçimlerinin geliştirilmesi önemlidir.

Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları

Sağlıklı yaşam biçimi, bireyin sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek davranışlarını kontrol edebilmesi, günlük aktivitelerini düzenlemekle birlikte kendi sağlık durumuna uygun davranışları seçmesidir (Ocakçı, 2018). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) "Sağlığı yalnızca hastalık veya sakatlığın olmadığı bir durum olarak değil, aynı zamanda fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak iyi olma hali" olarak tanımlamaktadır (Yalçınkaya, Özer & Karamanoğlu, 2007). Sağlıklı yaşam becerilerinin pek çok boyutu bulunmaktadır. Bunlar, sağlığının sorumluluğunu alma, yeterli ve dengeli beslenme, egzersiz yapma, hijyenik önlemler alma,

olumlu ilişkiler kurma ve stres ile baş edebilmedir (Ecevit Alpar, Sabuncu & Şenturan, 2003). Sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi sağlığın devamı ve hastalıklardan korunmanın temelidir. Sağlıklı yaşam biçimi davranışları hastalık oluşumunu ve ölümleri azaltabilmektedir. Sağlıklı yaşam biçimi davranışları, bireyin yaşadığı olumsuz gelişmelerden etkilenmektedir. Günlük aktivite yoğunluğunu azaltmak, sağlıksız beslenme, sosyal ve duygusal problemler de bireyin yaşam kalitesini etkilemektedir. Bireyin sağlığa yönelik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, olumlu tutum ve davranışların kazandırılması ile sağlık davranışlarının alışkanlık haline getirilerek en üst seviyeye çıkarılması gerekmektedir. Sağlık konusunda duyarlılığın artırılması ile bireyin kendi sağlığını kontrol ederek yaşam kalitesi arttırılabilmekte, hastalıklara yol açabilecek olumsuz davranışlarını değiştirilebilmektedir. Sağlık davranışları diğer becerilerde olduğu gibi yaşamın erken dönemlerinden başlayarak kazandırılması gerekmektedir. Bu davranışların temelleri ailede atılır, toplumsal hareketler ve okullarda verilen eğitimle gelişir, şekillenir (Yalçınkaya, Özer & Karamanoğlu, 2007; Ecevit Alpar, Sabuncu & Şenturan, 2003; İlhan, Batmaz & Akhan, 2010). Bu çalışma ile ilkokula devam eden Suriyeli çocukların yaşadıkları sorunları ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını belirlemek amaçlanmıştır.

Yöntem

İlkokula devam eden mülteci çocukların sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmayı İstanbul il merkezinde bulunan ve devlet okuluna devam eden ve Suriye'den mülteci olarak ülkemize gelen 11-13 yaş arası 12 çocuk oluşturmaktadır. Çalışmaya dahil olan çocukların 5 (%41,5)'i kız, 7 (58,5)'si erkektir. Annelerin 10 (83,3)'u ev hanımı, 2 (16,7)'si işçidir. Babaların tamamı serbest çalışmaktadır (Boyacı, berber, tekstil, dönerci).

Veri Toplama Araçları

Sağlıklı yaşam biçimini değerlendirmek için oluşturulan soru formu fiziksel aktivite, bireysel bakım, beslenme, duyguları kontrol ve sosyal ilişkileri içeren 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmacılar tarafından her bir boyut için 5 kısa cevaplı soru olmak üzere 20 açık uçlu sorudan oluşturulmuştur. Sorular farklı yaş gruplarına yönelik hazırlanan ölçekler ve ilgili alan yazıları incelenerek oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme tekniği kullanılarak veriler elde edilmiştir. Verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi ve betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu kapsam doğrultusunda görüşme formunda yer alan sorulara

verilen cevapların içeriğine göre gruplandırılmış ve betimsel analize uygun hale getirilerek tablolaştırılmıştır.

Bulgular Ve Yorumlar

Bu bölümde sağlıklı yaşama becerileri davranışlarının alt boyutları olan fiziksel aktivite, bireysel bakım, beslenme, sosyal ilişkiler ve duygu yönetimine yönelik elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Fiziksel Aktiviteye Yönelik Oynadıkları Oyunların Dağılımı

Oyun Alanı	Tercih Ettikleri Oyunlar
Okuldan sonra Evin Dışında Oynadıkları Oyunlar	<i>Hareketli oyunlar,</i> Top (3), Parkta (2), Top ve bisiklet (1), Saklambaç ve voleybol (1), Ebeleme (1), <i>Hareketsiz oyunlar;</i> Oyuncak (3), Barbie (1),
Evde Oynadıkları Oyun	<i>Hareketli oyunlar;</i> İp atlama (2), Koşma (1), Salıncak (1) <i>Hareketsiz oyun;</i> Oturarak oyuncak ile (8).
Okulda Oynadıkları Oyun	<i>Hareketli oyunlar;</i> Koşma (4), Saklambaç (3), Ebeleme (2), <i>Hareketsiz oyun;</i> Sohbet (3)

Tablo 1 incelendiğinde, okuldan sonra ev dışında geçirdikleri zamanda hareketli oyunları tercih eden çocukların çoğunluğu, top (3) ve parkta oyunu (2) tercih etmektedirler. Evde oynadıkları oyunlar incelendiğinde ise ip atlama (2)'nin öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 2. Bireysel Bakıma Yönelik Gösterdikleri Davranışların Dağılımı

Davranış	Süre	
Diş Fırçalama	Günde 1	
	Günde 2	
Vücut Temizliği	Haftada 1	
	Haftada 2	

Bireysel bakıma yönelik gösterdikleri davranışların dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. Diş fırçalamaya yönelik davranışlarının günde 1 kez (9) olduğu görülmektedir. Vücut temizliğine yönelik banyo alışkanlıklarının ise haftada 1 kez (8) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Sağlıklı Beslenme Davranışına Göre Dağılım

Yer	Protein	Sebze	Meyve	Karbonhidrat
Evde	Yumurta(5) Yumurta+süt(4) Süt(1) Yumurta+bazen Et(1) Balık+süt(1)	Pırasa(1) Patates(5) Domates(4), Kimse sevmiyor(2)	Elma(5), armut(1) Muz(1) Portakal+ elma(1), Elma+muz(1) Mandalina(1) Hepsi(2)	Pilav(1) Makarna+ekmek(8) Ekmek+pilav (2) Ekmek(1)
Okulda	Süt(1)	Domates(3)	Meyve(1)	Çikolata (5), Bisküvi (1), Ekmek (2), Poğaçı (1), Şeker (1), Simit (1), Börek (1)

Tablo 3 incelendiğinde, evde protein grubunda, yumurta, süt ürünleri ağırlıklı beslendikleri, sebze grubunda patates, domates ağırlıklı, meyve grubunda elma ağırlıklı, karbonhidrat grubunda makarna ve ekmek ağırlıklı beslendikleri belirlenmiştir. Okulda ise çikolata, karbonhidrat ağırlıklı beslendikleri görülmektedir.

Okula gelmeden önce kahvaltı yapma durumları dağılımı, kahvaltı yaparak gelirim (6), kahvaltı yapmadan gelirim (4), kahvaltı yapmak istiyorum ama okula geç kalırız diye yapmıyoruz (2) olarak belirlenmiştir. Ayrıca şeker, çikolata, bisküvi vb. gıda tüketme durumları incelendiğinde, almıyorum (4), babam almama kızıyor (2), alıyorum (6) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Sosyal İlişkilerine Yönelik Davranışların Dağılımı

Sosyal İlişki	Sosyal İlişkilerine Yönelik Davranışlar
Yaşlıları ile anlaşma	Anlaşan (7) Konuşmamı anlamıyorlar (2) Bazen (1) Türkler benimle oynamıyor (1) Kötü söz söyleyip gelme diyorlar (1)
Kimlerle oynar	Sınıf arkadaşlarım (9) Suriyeli arkadaşlarım (3)

Sosyal ilişkilerine yönelik davranışları incelendiğinde (Tablo 4), yaşlıları ile anlaşma durumlarına göre anlaşan (7) sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Kiminle oynadığına yönelik sorulara yönelik elde edilen verilere göre sınıf arkadaşlarım (9), Suriyeli arkadaşlarım (3) cevabı alınmıştır.

Tablo 5. Duyguların Yönetimine İlişkin Davranışların Dağılımı

Duygu durumu	En Çok Hissettikleri Duygular
Mutlu	Bilmiyorum (4) Arkadaşlarım var (3) Oyun oynuyorum (2) Kardeşimi seviyorum (1) Herkes benimle oynuyor (1) Çünkü herşeye gülüyorum (1)
Kızgın	Oturup beklerim (5) Öğretmene söylerim (3) Ağlarım (2) Annemle konuşurum (1) Kızdıran kişi ile konuşurum (1)
Başarı	Başarılı buluyorum (6) Matematik kötü, konuşulanları anlamıyorum (3) Okuduğumu anlamıyorum (1) Orta derece (1) Başarılı değilim (1)

Duyguların yönetimine ilişkin davranışların dağılımı Tablo 5 de gösterilmiştir. Buna göre, mutluluk duygusunu daha çok yaşadıklarını söyleyen çocuklar mutluluklarının nedenini bilmediklerini (4), arkadaşlarım olduğu için (3) mutlu olduklarını söylemişlerdir. Kızgınlık duyguları ile ilgili sorulara verdikleri cevaplar ise kızgın olduğumda oturup beklerim (5) kızgınlığım geçtikten sonra oynarım konuşurum vb. cevaplar vermişlerdir. Başarı olup olmadıklarına yönelik sorulara kendimi başarılı buluyorum (6), matematik dersim kötü, konuşulanları anlamıyorum (3) cevaplarını vermişlerdir.

Tartışma/ Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma ile okula devam eden Suriyeli çocukların yaşadıkları sorunları ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmayı İstanbul il merkezinde bulunan ve devlet okuluna devam eden 12 çocuk oluşturmaktadır. Nitel çalışma deseni kullanılan araştırmada kullanılan soru formu sağlıklı beslenme, duygusal durum, sosyal durum, bedensel sağlık başlıklarını içeren 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Her bir boyut için 5 kısa cevaplı soru formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Sonuç olarak, fiziksel aktivite ve kişisel bakım boyutuna göre, çocukların yeterli düzeyde fiziksel aktivite yapmadıkları, vücut ve diş sağlığına dikkat etmedikleri belirlenmiştir. En az günde 3 kez diş fırçalamaları gerekirken genelde bir kez fırçaladıkları

görülmüştür. Sağlıklı beslenme boyutunda ise, çocukların %50'si kahvaltı yaptıktan sonra okula geldiklerini belirtmişlerdir. İki çocuk okula geç kaldıkları için kahvaltı yapamadıklarını belirtmiştir. Evde çikolata, şeker, bisküvi gibi yiyecekleri yemedikleri ortaya çıkmıştır. İki öğrenci yemek istediklerini ancak babalarının almadığını açıklamışlardır. Bunun nedenini belirlemeye yönelik soru sorulmamasının, araştırmancının bu bölümünde sınırlandırıcı olduğu düşünülmektedir. Babalar çocuklarının sağlıklı beslenmeleri için mi almıyor yoksa yeterli bütçeleri olmadığı için mi izin vermiyorlar? Bu sorulara cevap araştırma kapsamında alınmamıştır. Bununla beraber, okulda çocuklar okul harçlıkları ile kantinden şeker ve şekerli gıdaları tercih ettikleri saptanmıştır. Diğer bir sonuç ise; çocuklara evde yedikleri yiyecekler sorulmuş genellikle yumurta, süt, patates, domates, elma makarna, ekmeğe yedikleri saptanmıştır. Çocuklardan hiçbiri et, köfte, tavuk ve bunları kullanarak yapılan herhangi bir yemekten bahsetmemiştir. Sosyal ilişkiler boyutu incelendiğinde, arkadaşları ile anlaşıp anlaşmadıklarını belirlemeye yönelik soruya verilen cevaplar incelendiğinde; arkadaşları ile anlaştıkları cevabı ağırlıklı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla beraber çocuklardan biri Türk çocukların oynamadığını, bir çocuk ise kötü sözler söylediklerini belirtmiştir. Kimlerle arkadaşlık yaptıkları sorusuna, çocukların 9' u sınıf arkadaşları ile oynadıklarını, 3 çocuk ise Suriyeli çocuklarla oynadıklarını belirtmişlerdir. Sınıf arkadaşları ile oyun oynadığını belirten çocuklar arkadaşlarının uyrukları ile ilgili bilgi vermemiştir. Duygusal durum boyutunda; çocuklar mutlu olduklarını, okullarını ve arkadaşlarını sevdiğini belirtmişlerdir. Kızgınlık ile ilgili duygularını bir süre sakinleşmeyi bekleyerek, kızdıran kişi ile konuşarak, diğer bir kişi ile konuşarak baş etmeye çalıştıkları görülmektedir. Çocukların 6'sı okulda başarılı olduklarını düşündüklerini söylemişlerdir. Diğer 5'i ise başarılı olduklarını düşündüklerini ancak dillerinin yetersizliği nedeniyle zorlandıklarını belirtmişlerdir. Sadece bir çocuk başarılı olmadığını düşündüğünü ifade etmiştir.

Sağlıklı yaşam becerileri, sağlığının sorumluluğunu alma, dengeli beslenme, yeterli ve dengeli egzersiz yapma, hijyenik önlemler alma, kişiler arası olumlu ilişkiler kurma ve stres yönetimini kapsamaktadır. Bu davranışları geliştirmek için; çocukların kendi sağlığını koruma ve geliştirmelerine yönelik olumlu sağlık davranışlarını şekillendirici bilgilerin verilmesi, bu bilgilerin öğrencilerin temel gelişim ihtiyaçlarını da karşılayacak nitelikte olması ve müfredat programları içinde bu konuların yer alması, çocukların yanı sıra anne babaların da sağlık yaşam biçimlerini destekleyen, geliştiren eğitimler verilmesi önerilebilir.

Kaynakça

- Beyazova, A. (2015). Suriyeli çocuklar okullarda dışlanıyor. <https://www.evrensel.net/haber/258318/suriyeli-cocuklar-okullarda> adresinden erişilmiştir.
- Bozkuş, T., Türkmen, M., Kul, M., Özkan, A., Öz, Ü., Cengiz, C. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin fiziksel aktivite düzeyleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi ve ilişkilendirilmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 1,3, 51-65).
- Ecevit Alpar Ş, Sabuncu N, Şenturan L.(2003). Hemşirelik yüksekokulu 1.sınıf öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışları. *2.Uluslararası-9.Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Özet Kitabı*, 70,07-11.
- Emin, M. N.(2016) Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi temel eğitim politikaları, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarinegitimi-df.pdf adresinden erişilmiştir.
- İlhan, N., Batmaz, M., & Akhan, L. U. (2010). Üniversite öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 3,3, 34-44.
- Karadağ, Ö. & Altıntaş, K.H.(2010). Mülteciler ve Sağlık. *TAF Prev Med Bull*, 9,1,,55-62.
- Koman, E.(2016). Suriyeli mülteci çocuklar ve engellenen eğitim hakkı. <https://tr.boell.org/tr/2015/12/29/suriyeli-multeci-cocuklar-ve-engellenen-egitim-hakki> adresinden erişilmiştir.
- Ocakçı A.(2018). Sağlıkın Korunma ve Geliştirilmesinde Hemşirelik Hizmetlerinin Rolü. <http://server.karaelmas.edu.tr/saglik/skg.htm> adresinden erişilmiştir.
- UNİCEF. (2018). Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar. <https://www.unicefturk.org/yazi/acil-durum-turkiyedeki-suriyeli-cocuklar> adresinden erişilmiştir.
- Yalçınkaya, M., Özer, F. G., & Karamanoğlu, A. Y. (2007). Sağlık çalışanlarında sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6,6,409-420.

Sınıfta Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Doç. Dr. Fatih Çetin ÇETİNKAYA¹

Asiye ZENGİN²

Ezgi KAHRİMAN³

Giriş

Göç belirli bir sosyal yapı içindeki birey ve grupların ekonomik, toplumsal, siyasi, kültürel ve siyasi sebeplerle bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmeleridir (TDK, 2015).

Türkiye coğrafi konumu itibariyle tarih boyunca uluslararası göçmen akınına uğrayan bir ülke olmuştur (Akpınar, 2010). Bu göçmen akınında en çok uyum problemi yaşayan ve çevreden etkilenenler ise çocuklardır. Çocuklar açısından ortaya çıkan sorunların en önemlisi de eğitimidir. Diğer taraftan gerek dil gerek kültürel ve eğitimdeki farklılıkları sebeplerinden dolayı geldikleri okullara entegre olamayan bu çocukların eğitimleri aksamaktadır. Eğitimi olumsuz yönde etkileyen bu durum okullarda öğretim sürecini yönetmekle görevli olan öğretmenlerin üzerine büyük bir görev ve sorumluluk yüklenmektedir (Erdem , 2017).Günümüz eğitim dünyasında başarının öğretmen, öğrenci ve veli üçgeninde sağlanabildiği birçok farklı çalışma tarafından belirlenmiştir. Ancak göçmen çocuklarda bu sorun aşılamadığından dolayı başarı basamakları çıkılamamaktadır. Öğrenci; öğretmeni anlayamamakta, öğretmen; veli ve öğrenciyle etkileşime geçememekte, veli ise öğretmenle iletişim kuramamaktadır. Bu durum doğal olarak eğitim sürecini bir hayli zorlaştırmaktadır.

İnsan doğduğu, büyüdüğü, çocukluk dönemini geçirdiği ve kendini ilk kanıtlama dönemini annesi, babası, çevresiyle yaşadığı kültürle ilk karşılaştığı yerden ayrılıp başka yerde yaşamak zorunda kaldığı zaman, bir tür travma örselenme yaşamaktadır. Bu duygu durumları göz önüne alındığında bir ülkede göçmen bir aileye mensup bir çocuk olma durumunun duygusal ve davranışsal sorunlar yaşama olasılığını artırdığı söylenebilir.(Sarıtaş, Şahin , & Çatalbaş , 2016); (Sarıkaya, 2014). (Szente, Hoot, & Taylor, 2006) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin mülteci öğrenciler üzerinde üç ana faktörde etkili rol aldıklarını öne sürmüşlerdir: çocukların travma ile başa çıkmalarında yardımcı olmak, mülteci çocukların akademik uyumunu desteklemek ve olumlu veli öğretmen ilişkisi kurmak. Öğretmenin çocuğa karşı tutumu, problemlere yaklaşımı çocukların uyum sürecini en aza indirmede etkilidir.

Yöntem

¹ Düzce Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

³ Düzce Üniversitesi

Araştırmanın Modeli

Sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin yaşadıkları problemler ve çözüm yollarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar insan davranışlarını bulunduğu ortam içinde esnek ve bütüncül bir yaklaşımla araştırmaya imkân verir (Patton, 2014; Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırma desenleri incelendiğinde, bu çalışmanın amacını gerçekleştirebileceği düşünülen en uygun desenin durum deseni olduğu görülmüştür. Durum çalışması güncel bir olguyu gerçek yaşam çerçevesi içinde ele alan, olgu ve içerik arasındaki sınırların belirsiz olduğu, çok sayıda delil veya veri kaynağının bulunduğu durumlarda kullanılan görgülü bir araştırma desendir (Yin, 1984'den akt: Yıldırım & Şimşek, 2013).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden benzeşik/homojen grup tekniğine göre belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme oluşturabilmek için çalışma grubuna mülteci öğrencilerin öğrenim gördüğü sınıflarda görevli öğretmenler çalışma grubuna alınmıştır. Araştırma Düzce ilindeki 8 ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu sınıflarında yabancı uyruklu öğrenci bulunan 45 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır.

Katılımcılar kodlama esnasında etik ilkeler gereği öğretmenlerin isimleri verilmemiş; öğretmenler K1, K2, K3...E1, E2, E3...vb. şeklinde kodlanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada sınıfında yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerilerine dair görüşlerini belirlemek için açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği araştırmacı tarafından görüşme sorularının önceden hazırlandığı, görüşme esnasında soruların düzenlenmesine, tartışılmasına izin veren bir tekniktir.(Ekiz,2013). Görüşme soruları farklı 2 öğretmenle yapılan ön görüşmelerden çıkan kararlar ve araştırmanın alt problemleri doğrultusunda araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda öğretmenlerin cinsiyeti, yaşı ve çalışma yılı gibi sorulara yer verilmiştir. İkinci kısımda ise araştırmanın amacı doğrultusunda öğretmenlerin karşılaştığı akademik problemler, sosyal problemler ve getirecekleri önerilere dair sorulara yer verilmiştir.

Veri Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada görüşme ve gözlem yöntemlerine başvurulmuştur. Araştırmanın verileri, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Bu çalışmada verilerin inandırıcılığını arttırmak için gözlem yapılmıştır. Gözlem sürecinde toplanan verilerin görüşme sürecinde katılımcıların beyanları ile uyuşup uyuşmadığı kontrol edilmiştir.

Yarı yapılandırılmış gözlem formu aracılığıyla toplanan veriler temalaştırılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak adına gözlem yapılan sınıflardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırma soruları kapsamında sırasıyla sorulmuştur. Bulguların sunumunda araştırma sorusunu cevaplamak için öğretmenlere hangi soruların yöneltildiği alınan genel cevaplar ve doğrudan aktarmalara yer verilmiştir. Gerekli yerlerde görüşme bulguları gözlem bulguları ile desteklenmiştir.

Öğretmenin gözünden yabancı uyruklu öğrenci tanımları incelendiğinde öğretmenlerinin %44'nün yurt dışından gelen olarak tanımladığı, %22'si dili, kültürü farklı olan, %31'i ülkesinden mecburen (savaş, ekonomi, siyasi vb.) göç etmiş, %13'ü TC vatandaşı olmayan olarak tanımlamıştır. Yapılan bu tanımların literatürde yer alan tanıma yakın oldukları görülmektedir. Tanıma ilişkin bir öğretmen görüşü şu şekildedir.

“Dış ülkelerden gelmiş gerek savaş, gerekse faklı sebeplerden ötürü ülkemize gelen öğrenci modelidir.” (E:19)

Öğretmenlere yöneltilmiş olduğumuz “Sınıfınızda yabancı uyruklu öğrenci bulunmasından memnun musunuz?” sorusundan alınmış olan cevapların %60 memnun değilim şeklindeyken %24 ise memnunum şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Memnunum cevabını veren E:10 görüşü *“Memnunum çünkü biz öğretmeniz bizim öğrenci seçme gibi bir lüksümüz olamaz.”* şeklindedir. Memnun olmayan öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerden memnun olmama görüşleri

	Nedenler	f
Memnun değilim çünkü	Uyum problemi	12
	Kültürümüz farklı	11
	Sınıf düzeni bozuluyor	6
	Temizliğe özen göstermiyorlar	5
	Akademik olarak sınıf düzeyi düşüyor	3

Sınıfınızdaki yabancı uyruklu öğrencilerle yaşadığınız en büyük problem nedir diye sorulduğunda öğretmenlerden alınan görüşler doğrultusunda bütün problemlerin temelinde iletişim kuramamak olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerde alınan cevaplar doğrultusunda verilen kanılar şu şekildedir. İletişim kuramayan bireyler zamanla sınıf içerisinde uyumsuzluklar göstermekte, sınıf kurallarını bozmakta, arkadaşlarıyla kaynaşamadığı için kendini yalnız hissetmekte ve çevreye zarar veren davranışlarda bulunma eğilimine girmektedir. İki öğretmenin bu konuya ait görüşleri şu şekildedir:

“Kendilerini ifade edemiyorlar. Ya ağlıyorlar ya da tamamen susuyorlar.”(K:19)

“yabancı uyruklu öğrencilerle ben ve öğrenciler iletişim kuramamakta, bu öğrenciler bir müddet sonra sıkılıyor ve sınıfın dikkatini dağıtıyor.”(K:18)

Tablo 2. Öğretmenin gözünden iletişim kuramayan profili

Kategori	Alt kategoriler	f
Yabancı uyruklu öğrenci profili	Sınıfla kaynaşmamış, kurallara uymayan	7
	Çekingen, içine kapanık	12
	Dışlanmış	5
	Şiddet eğilimli	10
	Temizlik konusunda yetersizler	7

Tablo 2’ye baktığımızda yabancı uyruklu öğrencilerin öğretmen gözünden nasıl görüldüğü nasıl tanımladıklarına dair görüşlere yer verilmektedir. Bulgularda da görüldüğü gibi yabancı uyruklu öğrenciler en fazla çekingen, içine kapanık ve şiddet eğilimli oldukları görülmektedir. Öğretmenler çocukların en çok kendi ülkesinden olan öğrencilerle kavga ettiklerini fakat Türk olan öğrencilere karşı birbirlerini tuttuklarını ve desteklediklerini dile getirmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki ifadeleri yer almaktadır.

“Türkçe bilmedikleri için sesleri çıkmıyor sınıf içindeki sayılarda az olduğu için Türk öğrenciler bunu fırsat bilip üzerlerine gidiyorlar.”(K:27)

“Vallahi bıraksam birbirlerini bir kaşık suda boğup öldürecekler.”(E:1)

“Birbirlerine çok kinliler. Hepsi arap ama bizim öğrenciler gibi değiller.”(K:8)

Okullarda yapılan gözlemler sonucu yabancı öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun temizlik konusunda yetersiz oldukları öğretmen görüşleriyle desteklenmiştir. Fakat sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ve orta olan ailelerin çocuklarında böyle bir probleme rastlanmamıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocukla daha fazla ilgilendiği, ihtiyaçlarının daha çabuk giderildiği ve öğretmenle devamlı irtibat halinde olduğu gözlemlenmiştir. Temizlik konusunda bir öğretmenin görüşü şöyledir:

“Koktukları için onların oturduğu arka tarafa fazla gidemiyorum.”(K:11)

Öğretmenlerin çoğunun problem yaşadığı diğer bir konu ise dil problemidir. Öğretmenlerden alınan cevaplar doğrultusunda %75’inin problem yaşadığı, %25’sinin dil problemi yaşamadığı tespit edilmiştir. Problem yaşayan öğretmenlerin çözüm yolları aşağıdaki Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen görüşlerine göre yabancı uyruklu öğrencilerin dil sorununa çözümleri

Kategori	Alt Kategori	f
Dil sorunu için çözüm önerileri	Yabancı uyruklu öğrenciden yardım almak	17
	Türk çocukların yanına oturtmak	4
	Dil kursuna katılmaları	7
	Birebir öğretim yapmak	4
	Bir çalışma yapmadım	3
	Görsel ve beden dili kullanmak	4

Öğretmen , öğrenci ve veli arasında ki iletişimsizliğin başlıca nedeni ortak bir dil konuşamamaktır. Öğretmenlerin çoğu dil bilmeyen bu öğrenciler için herhangi bir politika bulunmamasından şikayetçiysen kendilerinin bulmuş olduğu yöntemlerle iletişime geçmeye çalışıyorlar. Yapılan çalışmada alınan cevaplar doğrultusunda öğretmenlerin %37'si sınıf içinde Türkçeyi az çok öğrenmiş yabancı uyruklu öğrenciden yardım almaktadır. Bu yaş grubunda ki öğrencilerin dili çabuk öğrenmeleri bir avantaj olarak görülmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrenciler için buldukları bir diğer çözüm ise Türk çocukların yanına oturarak kaynaşmalarını ve etkileşime geçerek dili daha hızlı öğrenmelerini sağlamaktır. Bunların yanı sıra sınıfa gelen yabancı uyruklu öğrenci hiçbir şekilde Türkçe bilmiyor ve anlamıyorsa kullandıkları yöntem görseller ve beden dili aracılığıyla iletişime geçmek olmuştur. Öte yandan sınıfında bulunan yabancı uyruklu öğrencilerin çok iyi Türkçe konuştuklarını ve hiçbir sıkıntı yaşamadığını ifade eden öğretmenlerde yer almaktadır. Bu konuya dair öğretmen örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Sorunu çözmek için bazen beden dili bazen diğer sınıflarda Türkçe bilen öğrencilerden tercüman kullanıyorum bu da derste zaman kaybına neden oluyor.” (K:26)

“Dil sorunu yaşayan öğrencilerin Türklerle kaynaşmasını sağladım.Birlikte oturmalarını ve oyun oynamalarını sağladım.”(E:7)

Tablo 4.Öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilere yönelik kullandıkları farklı yöntem ve teknikler

Kategori	Alt Kategoriler	f
Farklı yöntem ve teknik kullanımı	Kullanmıyorum	20
	Görsel destekli etkinlikler kullanan	6
	Birebir çalışmalar yapan	8
	Birleştirilmiş sınıf uygulaması uygulayan	4
	Kelime ve konuşturma çalışmaları	4
	Grup çalışmaları yaptıran	2
	Sorumluluk veren	3

Verilen görüşler ışığında öğretmenlerin büyük bir kısmı farklı bir yöntem kullanmadıklarını, Türk çocuklarıyla aynı müfredatı uyguladıklarını ifade etmiştir. Diğer bir yönden bu duruma farklı yaklaşan ve gerçekten yabancı uyruklu öğrencileri topluma kazandırmak, kaynaştırmak için çabalayan öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikler deneyip kullandıkları görülmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta ise, birleştirilmiş sınıf uygulamasını uyguladığı söyleyen dört öğretmenin olmasıdır. Sınıfı ikiye bölüp bir tarafında yabancı uyruklu öğrencilere diğer tarafında ise Türk çocuklara ders vermesidir hatta yeri geldiğinde Türk çocukları ile akran öğretimini yapmalarını sağlamalarıdır. Buradan hareketle aynı

okul içerisinde bile yöntemlerin farklılık gösterdiği söylenebilir. Farklı bir yöntem kullanmadığını belirten bir öğretmen görüşü şöyledir.

“Benim önceliğim kendi ülkenin çocuklarına eğitim vermek.”(K:8)

“Bir tane öğrenci olduğunda ilerletiyorum ama sekiz tanesini nasıl yapayım diğerlerin hakkına girerim.”(K:13)

Tablo 5. Yabancı uyruklu öğrencilere yönelik ölçme değerlendirme

Kategori	Alt Kategoriler	f
Ölçme Değerlendirme	Diğer öğrencilerle aynı	17
	Uygun soru modeli	4
	Öğrendiği konuya kadar	4
	Sözlü değerlendirme	4
	Yapmıyorum	8
	Dönem içi performans	3
	Sosyal olarak değerlendiren	3
	Sesli olarak dikte çalışması	2

Tablo 5’i incelendiğinde eğitim sürecinin önemli bir paydaşını oluşturan ölçme değerlendirme kısmında görüşme yapılan öğretmenlerin %40 oranında farklı bir ölçme değerlendirme yapmadıklarını Türk olan öğrencilerle aynı ölçme değerlendirmeye tabi tuttuğunu ifade etmişlerdir. Ancak ölçme değerlendirme yaparken farklı kriterleri göz önünde bulunduran öğretmen görüşleri de tabloda yer almaktadır. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki ifadeleri yer almaktadır.

“Onlara uygun soru modelleri kullanmaya çalışıyorum. Ya da onun anlayabileceği tercüman eşliğinde öğretmen soruları soruyor çocukta cevap veriyor. Genellikle çoktan seçmeli ya da tek kelimelik cevaplar olan sınav araçları kullanılıyor.”(E:19)

Başka bir araştırma sorusu kapsamında yabancı uyruklu öğrencilerin devam düzeylerinin ne durumda olduğunu öğrenilmeye çalışılmıştır. Görüşme yapılan öğretmenlerden gelen cevaplar sonucunda yabancı uyruklu öğrencilerin %68’nin okula düzenli bir şekilde geldikleri görülmüştür. %32’si ise bu öğrencilerin belli sebeplerden dolayı okula ya arada ya da hiç gelmediklerini belirtmişlerdir. Tablo 6’da devamsızlık sebepleri yer almaktadır.

Tablo 6. Yabancı uyruklu öğrencilerin devamsızlık nedenleri

Kategori	Alt Kategoriler	f
Devamsızlık nedenleri	Sık sık adres değiştiriyorlar	8
	Öğrenci belgesi için kayıt yaptırıyorlar	3
	Sınıfta sıkıldıkları için gelmiyorlar	5
	Aileleri çalıştırdıkları için gelmiyorlar	2

Bu tabloda da görüldüğü gibi yabancı uyruklu öğrencilerin sabit bir adreslerinin olmadığını ve sadece okul kayıt anında öğrencileri gördüklerini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan üç öğretmen de yabancı uyruklu öğrencilerin ailelerinin devletten para yardımı alabilmek için sadece bir kağıt parçası olan

öğrenci belgesine sahip olmak için kayıt yaptırmaları ve ardında çocukların okula göndermemeleri şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 7. Yabancı uyruklu öğrencilerin aileleriyle iletişim.

Kategori	Alt Kategoriler	f
Aile ile iletişim	Aileyle iletişim yok	32
	Sık sık adres değiştiriyorlar.	3
	Dil problemi.	3
	Aileyi hiç görmedim.	5
	Veli toplantıları	2
	Tercüman aracılığıyla görüşme	3

Tablo 7’de incelendiğinde eğitim sürecinin önemli bir noktasına sahip ailelerin çocuklarının eğitimine yeterince katılım sağlamadığı görülmektedir. Bunun altında da dil problemi yer almaktadır. Öğretmenlerin çabalarıyla veli toplantılarında, okul çıkışlarında birebir görüşme yapılarak iletişim kurulmaktadır fakat sağlıklı ve yeterli düzeyde olmamaktadır. Öğrencilerin başarısında okul-öğretmen ve veli işbirliğinin önemi oldukça fazladır (Börü & Boyacı, 2016).

Bir öğretmen görüşü şu şekildedir.

“Veli ısrarla okul çıkışında öğrenci ile ilgili bilgi almak için geliyor ama birbirimizin dilinden anlamadığımız iletişim kuramıyoruz.”(K:5)

Tablo 8. İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve okul idaresinden alınan destekler.

Kategori	Alt Kategoriler	f
Destek	Almıyorum	17
	Y.U.Ö sınıf açıldı	10
	Kapsayıcı eğitim.	15
	Yetiştirme ve dil kursu	7

İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve okul idaresinden eğitim hakkında ne tür bilgi ve destek aldıklarına ilişkin yöneltilen soruya öğretmenlerin % 54 herhangi bir bilgi veya destek olmadığını ifade etmiştir. Bilgi ve destek alma konusunda verilen cevaplara bakıldığında büyük çoğunluğun vermiş olduğu cevap kapsayıcı eğitim almaları şeklindedir. Okullarda ki yabancı uyruklu öğrenci sayısı arttıkça yetiştirme ve dil kursları da açılmaya başlamıştır. Sorulan soruya yönelik öğretmen görüşleri şunlardır;

“Öğrencileri kapıdan içeri atıyorlar kimsenin bu konuda bir şey bildiği yok.” (E:15)

Tablo 9. Görüş ve öneriler

Kategori	Alt Kategoriler	f
Görüş ve öneriler	Yok	22
	Dil kursuna tabi tutulmalı	11
	Türkçe okuma yazma şartı	4
	Ayrı sınıflar oluşturulmalı	3
	Özel eğitim almalı	4
	Adaptasyon eğitimi	5

Sonuç ve Tartışma

İlkokullarda öğrenim gören yabancı uyruklu öğrencilerle öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları, sorunlara yönelik buldukları çözümler ve karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirdikleri çözüm önerilerinin neler olduğunu belirlemek için sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşme ve sınıflarda yapılan gözlemlere dayalı olarak elde edilen verilerden aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlarına göre öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimi konusunda birçok problem yaşadığı tespit edilmiştir. Yaşanan problemler şu şekildedir: Dil ve iletişim problemleri, akademik problemler, sosyal problemler, davranış problemleri, destek problemidir. Gerek gözlem gerekse de görüşme verileri öğretmenlerin dil konusunda bir gereksinim içinde oldukları görülmektedir. Dil sorununun önemli sorunlardan biri olduğu benzer çalışmalarda da vurgulanmıştır (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Polat, 2012; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016; Uzun ve Bütün, 2016). Dil sorunu öğrencinin sosyalleşmesine, adapte olmasına engel olduğu gibi akademik olarak da düşük performans göstermesine neden olmaktadır. Öğrenci Türkçe bilmediği için kendini ifade edememekte ve arkadaşlarıyla iletişim kuramamaktadır şeklinde ki görüşler öğretmen tarafından oldukça fazla dile getirilmektedir. (Aydın & Kaya, 2017) ise yabancı uyruklu öğrencilerin diğer akranlarıyla aynı ortamda eğitim alabilmeleri için dil eğitimi almaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Başka bir araştırmada da yabancı uyruklu öğrencilerin durumu göz önüne alındığında Türkiye'deki öğrenciler ile aynı müfredatı herhangi bir destek almadan öğrenmelerinin çok zor olduğu belirtilmiştir. (Erdem, 2017) . Dil problemi yaşayan öğrenciler öyle ki sınıfta anlatılanları anlayamadıkları için sıkılıp sınıf düzenini bozmakta bu duruma bir çözüm bulunmadığından süre gelen zaman içerisinde öğrenci okuldan soğumaya başlamakta ve bir daha okula gitmek istememektedir. Öğretmenlerden bazıları bu konu hiçbir şey yapmazken bazıları ise görsellerle, beden diliyle yine de dersin işlenişine öğrenciyi katmaktadır ancak bu çalışmalar yeterli görülmemektedir. Öğretmenlerden alınan çözüm öneriler kısmında ki cevaplar da şu şekildedir. Öğrenciler sınıflara yerleştirilmeden önce yaş grubu fark etmeksizin Türkçe eğitimine tabi tutulmalı ve bu eğitim sonunda bir yeterlilik sınavından geçmelidir. Bu eğitimden sonra diğer sınıflara aktarılmalıdırlar.

Öğretmenlerin çoğunun yabancı uyruklu öğrenciler için onların ihtiyacı olan farklı yöntem ve tekniklere başvurmadıkları görülmüştür. Türk öğrencilerden farklı yöntem ve teknikler kullanan öğretmenlerde bu durumun pek kalıcı olmadığı düşüncesindedirler. Kullandıkları farklı yöntem ve tekniklerden olan görsel içerikli etkinliklerin kullanımının daha fazla olduğu görülmüştür. Ancak bu görseller içeriğin öğrenilmesinden ziyade mülteci öğrencilerin Türkçe kelimelerin karşılıklarını daha rahat anlamaları için

kullanılmaktadır. Öğretmenlerin mülteci öğrencilere dönük öğretim stratejileri kullanmaları eğitimin niteliğini artıracaktır(Erdem, 2017) .

Bu süreçte karşılaşılan diğer bir problem boyutu da öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilere yönelik kullanmış oldukları ölçme değerlendirmelerdir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun farklı bir yöntem teknik kullanmadığını belirtirken azınlık kalan öğretmen sayısı ise seviyelerine uygun sorular sorduğunu ya da tercüman eşliğinde sorular sorup cevaplarını aldıklarını belirtmişlerdir. Yalnız bu yapıların bir çözüm olmadığını ve bu konuya acilen bir çözüm getirilmesi gerektiği düşüncesindedir. Görüşmede öğretmenlerden alınan buna dair çözüm önerileri ise kesinlikle yabancı uyruklu öğrencilere ait ayrı bir müfredatının olması gerektiğidir. Alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin karşılaştığı sorunlardan biri olan müfredat farkına değinen Yavuz ve Mızrak (2016), müfredatta birtakım düzenlemeler yapılmasının faydalı olabileceğini ifade etmiştir.

Veli ile iletişim öğrenme öğretme sürecinde yaşanan başka bir sorundur. Bu soruna çözüm için öğretmenlerin vermiş olduğu çözüm önerisi velilerinde Türkçe eğitime dahil edilmeleri gerektiğidir. Öğrencilerin yaşadığı sorunların önlenmesi ve okul-aile işbirliğini sağlamak adına ailelere yönelik psiko-sosyal eğitim programları düzenlenebilir. Bu programlar aracılığı ile hem aileler eğitim sistemi hakkında bilgilendirilebilir hem de yerel velilerin katılımı sağlanarak adaptasyon ve kaynaşma süreci hızlandırılabilir (Şimsir & Dilmaç, 2018).

Çocuklara eğitim veren öğretmenlerin eğitilmeleri ve motivasyonlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Bu konuda önerilen ise MEB'in bu süreçte öğretmenlerin desteklemesidir. Milli Eğitim Bakanlığı, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimine ilişkin valiliklere genelge göndermesine rağmen, öğretmenler gerek genelgelerden gerekse açıklamalardan tatmin ya da haberdar değildir. İletişim kuramama neticesinde istenmeyen davranışların yoğunlaşmasını büyük bir sıkıntı olarak görmeleriyle birlikte, sorun yaşadığını belirten öğretmen oranı %95'tir (Çalışkan & İmamoğlu, 2017).

Kaynakça

- Akpınar, T. (2010). Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Börü, N., & Boyacı, A. (2016). Göçmen Öğrencilerin Eğitim-Öğretim Ortamlarında Karşılaştıkları Sorunlar,Eskişehir Örneği. *Turkish Studies*.
- Ekiz, D. (2013). Bilimsel Araştırma yöntemleri(Geliştirilmiş 3. baskı). *Anı Yayıncılık*. Ankara.
- Erdem , C. (2017). Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözüme Dair Önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi* .

- Özer, Y. Y., Komşuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4(37), 185219
- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (M. Bütün & B. Demir, Çev.). Peğem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Polat, F. (2012). Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Sarıkaya, H. S. (2014). Belçika Flaman Bölgesi Eğitim Sisteminde Türk Kökenli Çocukların Yaşadığı Temel Eğitim Sorunlarının İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çat albaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar*. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Szente, J., Hoot, J., & Taylor, D. (2006). Responding to the Special Needs of Refugee Children: Practical Ideas for Teachers. *Early Childhood Education Journal*.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2013). Sosyal Bilimlerde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Seçkin Yayıncılık*.
- TDK. (2015).
- Yavuz, Ö., & Mızrak, S. (2016). Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Göç Dergisi*, 3(2), 175-199.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde bilimsel araştırma yöntemleri (9. Bas.). Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Sözlüksel Anlambilim Açısından Göç (±)¹ Kavramı

Doç. Dr. Fevzi KARADEMİR²

Özet

Kelimeler, his ve mana kutucuklarıdır. Her bir kelimedede ayrı bir his, ayrı bir mana gizlenir. Kimisinde gam ve kasvet, kimisinde sevinç ve huzur vardır. Kimisinde kin ve nefret köpürür, kimisinde sekinet ve esenlik demlenir. Kimi kelimelerse, insan kalbi gibi, zıt manaları içinde barındırır. Göç, bu nevi kelimelerdendir. Göç'ün bir yanı hüznün, bir yanı sevinçtir. Bir yanı kopuş ve inkisar, bir yanı vuslat ve ümittir.

Göç, her insan için mukadder olsa da herkes için aynı tarz ve sıklıkta tezahür etmez. Her insanın menzilinden ayrılış sebebi, menzilden menzile savrulmuş seyri aynı olmaz. Küskünlükler, kavgalar, kan davaları, savaşlar, maddi sıkıntılar, onulmaz sevdalar ve daha nice sebepler insanı yurdundan koparıp diyar diyar gezdirir. Göçün sebebine göre, göç acısına maruz kalanın (göçen ve/veya silada kalanın) duygu hali değişir, figanı farklılaşır. Bütün bunlar edebiyatımıza çeşitli şekillerde yansır.

Türlü duygu değerlerini çağrışım alanında bulunduran göç; kullanılış anlamları, kelime ailesi, müteradifleri ile Türkçenin önemli sözlük birimlerindedir. Çalışmada kaynak taraması yolu ile ulaşılan verilerden hareketle, göç kavramı, söz konusu açılardan ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Göç, Kullanılış Anlamı, Sözlüksel Anlambilim

The Concept of Immigration from the Aspect of Lexical Semantics

Abstract

The words are the pattern of feeling and meaning. A separate feeling and meaning in each word is hidden. Some have sad and gloom, and some have joy and peace. In some, hatred and envy bubble, and in some, tranquility and well-being brew. Some words, like the human heart, contains the opposite meaning. Migration is one of these words. One aspect of migration is sadness, and the other aspect is joy. One side is break and denial, one side is union and hope.

Although migration is destined for every human being, it does not manifest in the same style and frequency for all. The reason for the departure of each person from the location to location is not the same as the others. Disgusts, fights, blood feuds, wars, financial troubles, incurable love and many other reasons cause the people of the country to run away from their own lands. According to the reason of the migration, the mood of the migratory (migratory

¹ (±): artı-eksi işareti. Kelimenin hem isim hem de fiil tabanı olarak kullanılabilirdiğini gösterir. Metinde özellikle her iki taban türü kastedildiğinde kullanılmıştır.

² Düzce Üniversitesi

and / or the rest of the immigrant) changes and the moan changes. All this is reflected in our literature in various ways.

Immigration, which includes various emotion values in the connotation area; the meaning of use, the word family, the similarities are the important dictionary units of Turkish. In this study, the concept of migration has been tried to be taken into consideration in the light of the information obtained through the literature review.

Keywords: Immigration, Used Meaning, Lexical Semantics

Giriş

Kelimeler, his ve mana kutucuklarıdır. Her bir kelimedede ayrı bir his, ayrı bir mana gizlenir. Kimisinde gam ve kasvet, kimisinde sevinç ve huzur vardır. Kimisinde kin ve nefret köpürür, kimisinde sekinet ve esenlik demlenir. Kimi kelimelerse, insan kalbi gibi, zıt manaları birlikte içerir³. Göç, bu nevi kelimelerdendir. Göç'ün bir yanı hüznün, bir yanı sevinçtir. Bir yanı kopuş ve inkisar, bir yanı vuslat ve ümittir.

Göç, insanoğlunun kaderidir ve her insan bizatihi göçmendir. Zira hiçbir menzil insan için ebedi değildir. Erzurum yöresine ait bir türkü söz konusu hakikate şöyle işaret eder:

*Acep bir kâruban-hane bu dünya,
Gelen gider, konan **göçer** bu elden.
Vefası yok, sefası fani hülya,
Gelen gider, konan **göçer** bu elden.
Civanları cefa ile eder pir,
Ne gedalar güler, bunda ne emir,
Misafirhanedir, ol pak-ı zemir,
Gelen gider, konan **göçer** bu elden.
Görülmemiş vefasızın vefası,
Bu dar-ı mihnetin yoktur sefası,
Ecel şerbetinin olmaz şifası,
Gelen gider, konan **göçer** bu elden.
Aman! Lütfi gibi gafil bulunma,
Ölümdür akıbet, ferah salınma,
Sonunda sen de ölürsün, alınma,
Gelen gider, konan **göçer** bu elden. (<https://www.turkudostlari.net>).*

³ Okşamak eyleminin hem *sevmek* hem *dövmek*; *ağmak*'ın hem *çıkılmak* hem *inmek*; *değme*'nin hem *sıradan* hem *seçme*, *üstün* anlamlarını bildirmesi bu tür kelimelere örnektir. Buna dil bilimde *kelime içi zıt anlamlılık* denir (bk. Uluoğlu, 2014; Karademir, 2016).

Pir Sultan'ın dilinden dökülen şu mısralarda da yine aynı hakikat yankılanır:

*Bu dünyanın sonu ah u hiç imiş,
Akşam konanlara sabah göç imiş,
Hakk'ın nazarında büyük suç imiş,
Benden sana emanet, değme gönüle.* (Kaya, 2008).

İnsan için mukadder olan bu göç hakikati, Niyazî-i Mısırî'nin dilinde uhrevi bir endişeye dönüştür:

*Bir ticaret kılmadım ben, nakd-i ömr oldu hebâ,
Yola geldim, lâkin göçmüş cümle kervân bîhaber.
Çün "gel" oldu, yalnız girdim yola, tenhâ, garîb,
Dîde giryân, sine büryân, akıl-ı hayrân, bîhaber.* (Özdamar, 2000: 211).

Göç, her insan için mukadder olsa da herkes için aynı tarz ve sıklıkta tezahür etmez. Her insanın menzilinden ayrılış sebebi, menzilden menzile savrulmuş seyri aynı olmaz. Küskünlükler, kavgalar, kan davaları, savaşlar, maddi sıkıntılar, onulmaz sevdalar ve daha nice sebepler insanı yurdundan koparıp diyar diyar gezdirir. Göçün sebebine göre, göç acısına maruz kalanın (göçen ve/veya silada kalanın) duygu hali değişir, figanı farklılaşır. Bütün bunlar edebiyatımıza çeşitli şekillerde yansır.

Kimisinde şu mısralarda olduğu gibi, huduttan hududa atılan bir vatan bekçisinin ayrılık acısı hissedilir:

*On yıl var ayrımı Kınadağı'ndan,
Baba ocağından, yar kucağından,
Bir çiçek dermeden sevgi bağından,
Huduttan hududa, atılmışım ben.* (Çamlıbel, 1969: 5).

Kimisinde bir garib'in inkisar ve sitemi iştilir:

*Nesini sorarsın düşkün halimin,
Çoktan beri yatar hastadır gönül.
Alışmış gurbete göçmüş elinden,
"Abdala karışmış post" tadır gönül."* (Taş, 2004a: 584'ten akt. Akman, 2010: 47).

*Gurbete göç etmiş köyün atası,
Böyleymiş demek ki alın yazısı,
Burnumda tütüyor suyu havası,
Bunun için sitem eder sözlerim."* (Taş, 2004a: 584'ten akt. Akman, 2010: 47).

Kimisinde sevdalı bir yüreğin vuslat aşkı dile gelir:
*Şu karşı yaylada, göç katar katar,
 Bir güzel sevdası serimde tüter,
 Bu ayrılık bana ölümden beter,
 Geçti dost kervanı, eyleme beni.* (<http://www.turkuler.com>).

Kimisinde ise sevgili'yi diyar diyar arayan bir dervişin lahutî iniltisi nağmeleşir:

*Ben yürürem ilden ile,
 Dost soraram dilden dile,
 Gurbetde hâlüm kim bile,
 Gel gör beni 'ışk n'eyledi.* (Tatçı, t.y.: 328).

Sıralanan örneklerin her birinde farklı bir his galip olsa da hemen hepsinde hasret, ortak bir duygu değeri olarak göze çarpar. Evet, çok defa bir zorunluluğun kamçılıdığı ümide yolculuk, bir müddetten sonra yerini sıla hasretine bırakır, ayrılık acısıyla dağlanan yürekler, vuslat arzusuyla inleyip durur.

Bütün bu duygu değerlerini çağrışım alanında bulunduran göç; kullanılış anlamları, kelime ailesi ve müteradifleri ile Türkçenin önemli sözlük birimlerindedir. Çalışmada kaynak taraması yolu ile ulaşılan verilerden hareketle, göç kavramı, söz konusu açılardan ele alınmaya çalışılmıştır. Sözlüksel verilerin derlenme ve değerlendirilmesinde insan göçü-hayvan göçü ayrımı yapılmamış, veriler bir bütün olarak ele alınmıştır.

1. Kullanılış Anlamları Açısından Göç (±)

Hem isim hem de fiil tabanı olarak kullanılan g ö ç (±)⁴ göstergesi, Türkçe kelime kadrosunun kadim unsurlarından olup Eski Türkçeden beri yolculuğu hiç kesilmemiş, ufak bir ses değişikliği ile (göç-<köç; göç-<köç-) günümüze kadar gelmiştir (bk. Bayat ve Aliyeva, 2008; Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014). Kelime, küçük ses bilgisel ayırtılarda çağdaş Türk lehçelerinde de kullanılmaktadır⁵.

İsim olarak göç'ün Türkçenin başlıca üç sözlüğündeki kullanılış anlamlarının sıralanışı aşağıdaki gibidir:

⁴ Türkçede çok sayıda aynı ses değeri ve anlama sahip, hem isim hem fiil tabanı olarak kullanılan unsurlar vardır. Acı/acıamak, gerek/gerek-, kuru/kuru-, savaş/savaş- gibi. Bu unsurlar için, gramer eserlerinde *ortak kökler*, *köktaş sözcükler*, *fiil-isim* vb. terimler kullanılır. Söz konusu ortak tabanlara, Türkçenin yazılı metinlerle takip edilebilen en eski dönemlerinden beri rastlanmaktadır. Bunların bazılarında fiilin mi, yoksa ismin mi daha önce kullanım sahasına çıktığı teşhis edilebilirken bazılarında bunu teşhis etmek zordur. Göç de bu tür örneklerdendir. Zira göç'ün ilk önce fiil olarak mı yoksa isim olarak mı ortaya çıktığı konusunda kesin bir görüş belirtmek güç görünmektedir (bk. Turan, 1998: 249).

⁵ Azeri Türkçesi: köç; Başkurt Türkçesi küşiş, küsiv; Kazak Türkçesi: köş, köşüv; Kırgız Türkçesi: köç; Özbek Türkçesi: köçiş; Tatar Türkçesi: küçiş, küçü; Türkmen Türkçesi: göç, göçüş; Uygur Türkçesi: köçüş (<http://www.tdk.gov.tr/index.php>).

GÖÇ			
	Güncel Türkçe Sözlük (GTS)	Kubbealtı Lugatı (Misalli Büyük Türkçe Sözlük) (KL)	Ötüken Türkçe Sözlük (ÖTS)
1	<i>a.</i> Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret: <i>Obalarınin hâlâ arkası kesilmeyen göçleri devam etmekte idi.</i> -S. Ayverdi.	Göçmek işi, bir yerden başka bir yere taşınma, hicret.	Ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, başka yerleşim yerine gitme işi; muhaceret.
2	Evden eve taşınma, nakil: <i>Her sene, zamanı gelince İstanbul'un mahallelerinde Boğaz'ın köylerine göçler başlardı.</i> -A. Ş. Hisar.	Bir evden bir eve taşınma, nakil.	Bir evden başka bir eve taşınma.
3	Taşınma sırasında götürülen ev eşyaları.	<i>teşmil.</i> Taşınılan yerden yeni oturulacak yere götürülen toplu haldeki ev eşyası: <i>Boğaziçi'nde bir yere göç götürüyorduk</i> (Ahmed Midhat Efendi). <i>Koca pazar kayığı göç yüklü geldi çattı</i> (Ahmed Midhat Efendi).	Göç etme sırasında taşınan ev eşyası.
4	<i>hay. b.</i> Kuşların, geyiklerin, yarasaların, bazı balık ve böceklerin mevsim, iklim, besin miktarı vb.ne göre çevre değiştirmeleri: <i>Yüzyıl başında doğanlardan günümüze KLANlar birer birer göçüyor.</i> -E. Atasü.	<i>teşmil.</i> Eşyası ile bir yerden bir yere giden kâfile, kervan: <i>Şu karşı yaylada göç katar katar</i> (Pir Sultan Abdal).	Hayvanların mevsim değişikliklerinde yer değiştirmeleri.
5			Tohumların dağılmasıyla bitki türlerinin başka alanlarda görülmesi.
6			<i>bot.</i> Asalak bir bitkinin gelişim sırasında bir konaktan başka bir konağa geçmesi.
7			{eAT} {OsT} Kervan; kâfile.
8			{eAT} Merhale; konak.
9			{eAT} {OsT} Sefer.

Tablo incelendiğinde sözlüklerin göç için verdikleri ilk üç anlamın aynı veya benzer olduğu görülmektedir. Bunlar; 1. *bir sebepten ötürü yerleşim yeri değiştirme*; 2. *ev değiştirme*; 3. *ev yükü/şeyyası* şeklinde sıralanmıştır.

Bununla birlikte belirlenen anlam sayıları ve sıralamaları ile ilgili önemli farklılıkların olduğu da göze çarpmaktadır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1. GTS ile KL'de 4'er, ÖTS'de 9 anlam mevcuttur.

2. 4. anlam olarak GTS ile ÖTS, *hayvan türlerinin çeşitli nedenlerle çevre değiştirmesini* verirken, KL; *kafile, kervan* anlamını vermiştir.

3. ÖTS'de yer alan 5, 6, 8 ve 9. anlamlar, GTS ve KL'de bulunmamaktadır.

4. ÖTS'nin 7. anlamı (Kervan; kafile) KL'nin 4. anlamına denk gelirken, GTS'de yer almamaktadır.

5. ÖTS'deki son 3 anlam (kervan, kafile; merhale; konak, sefer), eski kullanımlar olarak belirlenmiştir.

Bir de göç- fiilinin anlamlarına bakalım:

GÖÇ-			
	Güncel Türkçe Sözlük (GTS)	Kubbealtı Lugatı (Misalli Büyük Türkçe Sözlük) (KL)	Ötüken Türkçe Sözlük (ÖTS)
1	Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek: <i>Şelantik elden çıkınca ailesi İzmir'e göçmüştür.</i> -A. İlhan.	Bulunduğu yerden ayrılıp yerleşmek üzere başka yere gitmek, yurt değiştirmek, göç etmek, hicret etmek: <i>Gelin der ki ben yaylaya göçeyim / Pınarlardan soğuk sular çeyim</i> (Karacaoğlan). <i>Kadınlarıyla köyden göçecekti</i> (Hâlide E. Adivar).	Bulunduğu yerden ayrılarak başka bir yere yerleşmek üzere gitmek; yurt değiştirmek; hicret etmek. {eAT} {OsT} (aynı)
2	Bazı hayvanlar, sıcak iklimli ülkelere gitmek.	Çökmek: <i>Çünkü yanımızdaki ev azim bir gürültü ile göçtüydü</i> (Ahmet Râsim). <i>Her semte bir geçmiş âdet, bir kaybolmuş an'ane, bir göçmüş nizam, bir çürüğe çıkarılmış anlayış (...) bir unutulmuş sanat örneği çizilmiştir</i> (Sâmiha Ayverdi).	Bazı hayvanlar için) coğrafi bölge değiştirmek.
3	Çökmek: <i>Eğer bir an önce bu işin önüne geçilmezse mendirek bu seneki lodoslarda bir kat daha göçecek.</i> -N. Hikmet.	(Bâzi hayvanlar) İklima göre toplu halde yer değiştirmek: <i>"Leylekler erken göçtü."</i>	Bir bina, yer vb. için çökmek; yıkılmak.
4	Ölmek.	<i>mec.</i> Ölmek: <i>Ol kişi dünyâdan îmanla göçe</i> (Süleyman Çelebi). <i>Târihini okudum, 1175'te göçmüş</i> (Safiye Erol).	<i>mecaz.</i> Ölmek; irtihal etmek. {eAT} {OsT} (aynı).
5	Oturmak: <i>Masaların arasından geçerek localardan birine gider, göçerlerdi.</i> -E. E. Talu.		{ağız} (Kadın için) kocaya varmak; evlenmek. [DS]
6			{ağız} İhtiyarlamak. [DS]

Tabloya göre göç- fiili için en az 4, en fazla 6 anlam verilmiştir. Üç sözlükte de yer alan anlamlar şunlardır:

- çeşitli sebeplerle yer değiştirmek (insanlar için),
- coğrafi bölge/iklim değiştirmek (bazı hayvanlar için),
- çökmek (bina vb. için),
- ölmek (insan için).

Sözlüklerin şu noktalarda farklı tutumlar sergiledikleri gözlenmektedir:

1. GTS ve ÖTS'nin 3. anlam olarak verdikleri *ölmek* anlamı, KL'de 2. anlam olarak verilmiştir. Dolayısıyla GTS ve ÖTS'de 2. anlam olarak yer alan *coğrafya/iklim değiştirmek (hayvanlar için)* KL'de 3. anlam olarak sunulmuştur.

2. ÖTS ve KL'de *ölmek* anlamının mecazi olduğu belirtilmişken GTS'de belirtilmemiştir.

3. GTS'nin 5. anlam olarak verdiği *oturmak* anlamı KL ve ÖTS'de yer almamaktadır.

4. ÖTS'de 5.ve 6. anlam olarak geçen *kocaya varmak* ve *ihthiyarlamak* anlamlarına GTS ve KL, yer vermemiştir.

G ö ç (±)'ün isim ve fiil olarak kullanılış anlamları bir araya getirildiğinde şu tablo ortaya çıkmaktadır

GÖÇ	GÖÇ-
Bir yerden başka bir yere taşınma, hicret	Bulunduğu yerden ayrılarak başka bir yere yerleşmek üzere gitmek; yurt değiştirmek; hicret etmek
Bir evden bir eve taşınma, nakil	(Bazı hayvanlar için) coğrafi bölge değiştirmek
Göç etme sırasında taşınan ev eşyası	(Bir bina, yer vb. için) çökmek; yıkılmak
Eşyası ile bir yerden bir yere giden kâfile, kervan	Mec. Ölmek; irtihal etmek
Hayvanların mevsim değişikliklerinde yer değiştirmeleri	(Kadın için) kocaya varmak; evlenmek
Tohumların dağılmasıyla bitki türlerinin başka alanlarda görülmesi	İhtiyarlamak
Asalak bir bitkinin gelişim sırasında bir konaktan başka bir konağa geçmesi	Oturmak ⁷
Merhale; konak	
Sefer	

Buraya kadar göç ve göç- göstergelerinin sözlüklerde yer alan kullanılış anlamları karşılaştırmalı olarak ortaya konmaya çalışıldı. Peki, göç olgusuna maruz kalanlar için göç'ün anlamları bunlar mıdır veya bunlarla sınırlı mıdır?

Şüphesiz hayır. Çünkü sıralanan anlamlar içinde ne göçmen teknelerinde dalgalara karışan acı feryatları, ne havasız kamyonlardan yükselen ölümlü çığlıklarını ve ne de Aylan bebeğin kıyıya vuran cansız bedenini bulabiliriz. Bu acılara sebep ve seyirci kapkara yüzlerin utancını da bulamayız bu içeriklerde.

Ateş düştüğü yeri yakar, dolayısıyla göç'ü de ancak yaşayan bilir ve her göçmen göç'ün etkisini yüreğinde farklı şekillerde hisseder. Göçmenlerin maruz kaldıkları trajedi ile ilgili genel ağ sayfalarında yapılacak basit bir tarama, bu durumu açıkça gözler önüne serer.

Diyar-ı gurbette donarak ölen bebekler (<https://www.timeturk.com>, 05.01.2016; Erişim: 04.11.2018), ırzına geçilip hunharca öldürülen anneler (<https://www.haberturk.com>, 08.07.2017; Erişim: 4.11.2018), geçirdiği maddi manevi travmalar karşısında cinnet geçiren babalar (<https://haber.biz>, 08.08.2018; Erişim: 4.11.2018) ve bütün bunlar karşısında naçar kalan gözü yaşlı yakınlar var bu haberlerde.

Zikredilen acılar, sınırlı sözlük maddelerine sığmaz elbette. Bu yürek yangınlarını ancak göğü inletecek acı feryatlar ifade edebilir. Orhan Veli'nin şu sözleri bu hakikate işaret etse gerek:

*"Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısralarımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kıfayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.
Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum."* (Orhan Veli, 2003: 60).

2. Kelime Ailesi Açısından G ö ç (±)

Her kelime tabanı, türev ve birleşikleri ile bir aile oluşturur. Bir taban ekseninde çok sayıda sözlüksel birimin teşekkül etmesi, onun işlekliliğini gösterir. G ö ç (±) göstergesi, fiil tabanı olarak önemli sayıda sözlük birim doğuran işlek unsurlardandır. İsim tabanı olarak daha çok birleşik yapılar kurmuştur.

Tarihi Türk lehçeleri sözlükleri, çağdaş Türkçe sözlükleri, Derleme Sözlüğü ve Göç Terimleri Sözlüğü taranarak ulaşılan verilere göre tarihten bugüne g ö ç- göstergesinin ekseninde şekillenen unsurlar şunlardır⁶:

göçeğen: bir çeşit kuş (DS)⁷.

göcertmek: 1. göç ettirmek. 2. yıktırmak (DS).

göçebe: (ET. köç-mek'ten köç-me > göç-me, ses türemesiyle göç-e-me > göçebe)⁸ hayatını mevsime vey0a diğer şartlara göre yer değiştirerek sürdüren kimse veya aşiret (KL).

⁶ Örnek kelimelerin anlamları alıntılanırken uzun olan açıklamalarda yer yer kısaltmaya gidilmiştir.

⁷ Kısaltmaların açıklmaları kaynaklar bölümünde verilmiştir.

göçebeleşmek: göçebe durumuna gelmek (GTS).

göçebelik: 1. göçebe olma durumu. 2. *top. b.* Bir toplumsal birliğin, yaşamak için gerekli kaynakları elde edebilmek üzere düzenli aralıklarla yer değiştirme geleneğinde veya alışkanlığında olması (GTS).

göçeber: göçkün (DS).

göçek (I) devcilerin gece yolculuğu (DS); (II) 1. göçülen yer. 2. kayan arazi (DS); (III) sabaha karşı doğan, yolculara hareket zamanını bildiren parlak yıldız (DS).

göçelge: göçülen yer (DS).

göçen: çingene (DS).

göçer: gezer, bir yerde durmaz, göçebe (TARS), (DS), (GTS).

göçeri: sürekli yer değiştiren, göç etmekten hoşlanan (GTS)⁹.

göçerme: 1. göçermek işi. 2. bitkileri yerinden çıkarıp başka yere dikme (GTS).

göçermek: 1. bir kimseden diğer kimseye geçirmek, havale etmek, devretmek: *Arkadaşım işini bana göçerdi.* 2. bitkileri yerinden, çıkarıp başka yere dikmek, değiştirmek, göçürmek (GTS).

göçertme: göçertmek işi (GTS).

göçertmek: çöktürmek, çökertmek, göçürmek (KL).

göçgöç: ağustos böceği (DS).

göçgün: göçebe (TARS); göçkün: yaşı ilerlemiş; göçeber, göçer, göçer evli, göçküncü (DS); 1. göçmüş, göç etmiş (kimse), göçmen, muhâcir. 2. göçebe. 3. çökmüş, çok yaşlı (kimse). 4. ET. taşınır eşya, göç eşyası (KL).

göçgüncü: göçebe (TARS); göçküncü (DS); göçer, göçebe (KL).

göçme: göçmek işi (GTS).

göçmek: 1. kocaya gitmek, gelin olmak. 2. ihtiyarlamak (DS); 1. bulunduğu yerden ayrılıp yerleşmek üzere başka yere gitmek, yurt değiştirmek, göç etmek, hicret etmek (2. ...) (KL).

göçmel: göçülecek, nakle elverişli (TARS); herhangi bir yere sonradan gelen (DS).

göçmen: *yeni.* Yerini bırakıp yerleşmek üzere başka ülkeye giden kimse, muhâcir (KL); 1. memur. 2. kiracı (DS).

göçmenleşme: göçmenleşmek işi veya durumu (GTS).

göçmenleşmek: göçmen durumuna girmek (GTS).

göçmenleştirmek: göçmen durumuna getirmek (GTS).

göçmenlik: göçmen olma durumu, muhacirlik (GTS).

⁸ Göçebe'nin yapısı konusunda farklı yaklaşımlar sergilenmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir: *köç-mek*'ten *köç-me* > *göç-me*, ses türemesiyle *göç-e-me* > *göçebe* (KL); [*köç-mek* > *köç-er* + *oba* (*ev*) > *göç+oba* /*köç-(e)me?*] (ÖTS); *göç+oba* (Tietze, 2009).

⁹ Ötügen Türkçe Sözlük (ÖTS), *göçeri* kelimesini [*göç-er-i*] şeklinde açıklarken Kubbealtı Lügati aynı kelimeyi *göç eri* şeklinde birleşik isim olarak değerlendirmiştir.

göçü: *h/k.* toprak kayması (GTS).

göçücü: 1. göçme işini yapan. 2. mevsimine göre yer değiştiren (hayvan).

3. genellikle şiddetli deprem sonrasında ağır hasara uğramış ve yıkılmak üzere olan (bina). 4. *meç.* ölümü yakın olan (GTS).

göçük: çökmüş (DS); 1. yer kabuğu üzerinde tabii bir olay sonunda çöküp çukurlaşmış (yer) (KL).

göçüm: *biy.* bazı kimyasal maddelerin veya ışık, ısı, elektrik vb. güçlerin etkisiyle protoplazmanın yavaş yavaş veya uzaklaşma biçiminde olan yer değiştirmesi, taksit (GTS).

göçünmek: *halk ağzı.* ölmek (KL).

göçürme: 1. göçürmek işi. 2. *mus.* şed, transpozisyon (KL).

göçürmek (I): kız evlendirmek. (II): bir bitkiyi yerinden çıkarıp başka yere dikmek (DS); 1. göçmesine yol açmak. 2. çökertmek, yere batırmak, çöktürmek, göçertmek. 3. yiyip bitirivermek, bir yiyeceği silip süpürürmesine yemek. 4. *mus.* bir makam veya diziyi başka bir perde üzerine nakletmek, şed yapmak (KL).

göçürtmek: göçmesine sebep olmak (KL).

göçürücü: seferde padişah tuğlarının ikisini bir konak ileride taşıyan dört kişiden ikisine verilen unvan (GTS).

göçürülme: göçürülmek işi veya durumu (GTS).

göçürülmek: göçmesine sebep olmak (KL).

göçürülmek: göçürme işi yapılmak (GTS).

göçüş: göçme işi (GTS).

göçüşme: *dlb.* bir kelime içinde birbirini izleyen iki ünsüzün yer değiştirmesi, ünsüz göçüşmesi, yer değiştirme, metatez: çömlek > çölmek, yalnız > yanlız, kibrit > kirbit vb. (GTS).

göçüşmek: 1. birlikte göçmek. 2. karşılıklı yer değiştirmek (ÖTS).

köçemek: konaklamak, duraklamak (HATS).

köçgü: 1.göç. 2. vefat (KHTS).

köçgünlük: göçme (KHTS).

köçkün: göç eden (KHTS); göçmen kuşu (ÇTS); göçkün: taşınır eşya (TARS).

köçmen: her zaman göçer olan, bedevi (ÇTS).

köçnü: devrilmiş (toprak), uçmuş toprak (HATS).

köçrüm: panik, köylülerin kaçııp şehre girmeleri (DLT).

köçürgen bir yerden süren, göçüren (ETS), (DLT).

köçürmek: naklettirmek, göçürmek; nakletmek (ETS), (DLT).

köçüt: at, göç atı (DLT), (KHTS).

köçütçi: göçüren, göçürecek olan (KHTS).

göçdük yurd: terkedilen yurt (TARS).

göçer ev: taşınır ev, çadır, yurt, oba (TARS).

göçer evlü/evlü: çadırla yer yer gezen, göçebe hayatı yaşayan insanlar (TARS); göçer evli: göçkün (DS).

göçer il: göçebe halk, aşiret (TARS).

göçer konar: göçebe hayatı yaşayan (aşiret), bir yerde evleri barkları olmayıp hayvan sürüleriyle oradan oraya konup göçen (çadır halkı), konar göçer (KL).

göçer oba: göçebe halk, aşiret (TARS).

göçüp gitmek: ölmek (GTS).

ışığa göçüm: *bot.* Bir hücrelilerde birden bire aydınlanma sonucu görülen tepkime, fototaktizm, fototaksi (GTS).

ışık göçüm: *bot.* bitkilerde protoplazmanın ışığa gösterdiği tepki (GTS).

kaçgöç: kadınların erkeklere görünmemeleri, bir arada oturmamaları şeklindeki Müslüman âdeti: *Bizim buralarca Araplar meyânında o kadar kaçgöç yoktur* (Ahmed Midhat Efendi) (KL).

kimya göçümü: *biy.* bir hücreli varlıklarda, kimyasal maddelerin etkisi altında yavaşma veya uzaklaşma biçiminde görülen yer değiştirme durumu, şimiotaksi (GTS).

kona göçe: yolculukta konaklayarak, geziye zaman zaman ara vererek (GTS).

konar göçer: göçebe bir hayat süren, bir yere sürekli yerleşmeyen (aşiret, oba vb.), göçerkonar (GTS).

köçgü kün: göç günü (KHTS).

köçgü yir: bir yere giderken geçilen yer, yol (HATS).

uzak göçüşme: *dlb.* yan yana bulunmayan ünsüzlerin yer değiştirmesi, uzak metatez: ödünç > öndüç, lanet > nalet, zerdali > zeldari vb. (GTS).

ünlü göçüşmesi: *dlb.* göçüşme (TS).

ünsüz göçüşmesi: *dlb.* göçüşme (TS).

yakın göçüşme: *dlb.* kelimede birbirine yakın olan ünsüzlerin yer değiştirmesi: köprü > körpü vb. (GTS).

yarı göçebe: hem yerleşik hem de göçebe hayatını birlikte yaşayan topluluk (GTS).

yarı göçebelik: yarı göçebe olma durumu (GTS).

Şunlar da göç isminin ekseninde oluşan yapılarıdır:

göçlük: konaklık, merhale (TARS).

beyin göçü: ileri düzeydeki meslek ve bilim adamları ile uzmanların bir başka gelişmiş ülkede yerleşip çalışmak amacı ile kendi ülkelerinden ayrılması (GTS), (GÖÇTS).

bireysel göç: kişilerin bireysel olarak veya aileleriyle birlikte göç ettiği durumlar (GÖÇTS).

daireesel göç: ülkeler arasında geçici ya da daha kalıcı şekilde gerçekleşen akışkan insan hareketi (GÖÇTS).

dönüş göçü: bir kişinin en az bir senesini başka bir ülkede geçirdikten sonra menşei ülkesine veya mutlak ikamet yerine gitmesi (GÖÇTS).

düzenli göç: yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç (GÖÇTS).

kültür göçü: bir kültür motifinin veya kültürel bir uygulamanın bir başka kültüre geçmesi (GTS).

düzensiz göç: gönderen, transit ve alıcı ülkelerin düzenleme normlarının dışında gerçekleşen hareketler (GÖÇTS).

gizli göç: göç hukuku kurallarını çiğneyerek, gizli ya da saklı şekilde gerçekleşen göç (GÖÇTS).

göç ber- göç itmek¹⁰: bir yerde çok kalmayıp göç etmek (TARS).

göç bölgesi: devletlerin göç kanunlarının geçerli olduğu açık deniz alanları ve kara ülkesi (GÖÇTS).

göç çekmek: göç etmek, sefere çıkmak (TARS).

göç eskisi: pâdişâha elbiselerini giydirmekle görevli giyim başının yardımcısı durumunda olan ve sayfiyeye gidildiği zaman giyim başının yerine bu işi yapan kimse (KL).

göç etmek/ eylemek: yerleşmek üzere asıl yerini bırakıp başka bir yere gitmek, göçmek (KL).

göç kılmak: göçmek, hicret etmek (TARS).

göç kon itmek: konup göçmek, göçebe hayatı yaşamak (TARS).

göç kon: göç, sefer (TARS).

göç tutmak: yol hazırlığında bulunmak (TARS).

göç yolu: yörüklerin her yıl gelip gittikleri yol (DS).

göç yönetimi: (...) göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan terim (GÖÇTS).

göç/köç itmek: göçmek, hicret etmek (TARS), (HATS).

göç-ü hümayun: padişahın ve haremde yaşayanların kısa bir süre için başka bir yere gitmeleri (ÖTS).

göçün femininleşmesi: göç olgusu içine gittikçe artan kadın katılımı (GÖÇTS).

göçünü yükletmek: son nefesinde olmak (DS).

iç göç: bir ülke sınırları içinde genellikle küçük yerleşim bölgelerinden büyük kentlere geçici veya sürekli kalmak üzere göç etme (GTS), (GÖÇTS).

¹⁰ İki gün bir yerde oturmazlar, Göç ber-göç ettiler, durmadılar (Türk Dil Kurumu, 1996: 1717).

ikincil göç: ev sahibi ülkede, mültecinin aslen ikamet ettiği topluluktan ayrılması (GÖÇTS).

köç kötürmek: göçmek, göç etmek, yola koyulmak, yolculuğa devam etmek (HATS).

köç yüklemek: göçmek, göç etmek, yola koyulmak (HATS).

net göç/toplam göç: toplam göç (GÖÇTS).

ruh göçü: ruhun bir bedenden başka bir bedene geçerek varlığını sürdürdüğü inancı, tenasüh, reenkarnasyon (GTS).

toplu göç: menşe ülke dışına (istisnai ve düzensiz) gruplar halinde hareket (GÖÇTS).

uluslar arası göç: kişilerin geçici veya daimi olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutat olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları (GÖÇTS).

ülkeden göç: Başka bir devlette yerleşmek amacıyla bir devletten ayrılmak ya da çıkmak (GÖÇTS).

ülkeden tekrar göç: Gidiş ülkesine geri döndükten sonra kişilerin tekrar ülkeden göç etmeleri (GÖÇTS).

ülkeye göç: yabancıların yerleşim amacıyla başka bir ülkeye gittikleri süreç (GÖÇTS).

yardımlı göç: yardımsız, kendiliğinden oluşan (spontane) göçe karşılık göçmenlerin devlet, devletler ya da uluslar arası bir kuruluş yardımıyla gerçekleştirilen hareketi (GÖÇTS).

yasadışı göç: düzensiz göç (GÖÇTS).

zorla göç: doğal ya da insan yapımı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri de içeren bir zorlama unsuru bulunan göç hareketini tanımlamak için kullanılan genel terim (GÖÇTS).

(bk. Bayat ve Aliyeva, 2008; Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014; Ünlü; 2012a, 2012b, 2013; Türk Dil Kurumu, 1996; Türk Dil Kurumu, 2005; <http://lugatim.com>; <http://www.tdk.gov.tr>; Uluslararası Göç Örgütü, 2009).

3. Eş/Yakın Anlamlıları Açısından Göç (±)

Tarihi ve güncel Türkçe sözlükler, geçmişten günümüze, anlamca göçle eş değer veya yakın anlamlı çeşitli göstergelerin kullanıldığını göstermektedir. Göç'ün eş veya yakın anlamlısı olarak kullanıldığı tespit edilen örneklerin başlıcaları aşağıda sunulmuştur:

celā' (<A.) (ÇTS), (FDOTL).

çehr (<F.) (ÇTS)¹¹.

hicret (<A.) (FDOTL), (GTS), (KL).

intikal (<A.) (FDOTL), (MKOTS).

irtihâl (<A.) (FDOTL), (MKOTS).

¹¹ Ünlü, *çehr* kelimesinin *göç* anlamında kullanılışı için Babür Divanı'na atıf yapmıştır.

kutu' (<A.) (MKOTS).
muhaceret (<A.) (FDOTL), (GTS), (ÖTS).
nakil (<A.) (KL).
rahîl (<A.) (ÇTS), (FDOTL).
rıhlet (<A.) (ÇTS), (MKOTS), (FDOTL).
tenâsüh¹² (<A.) (MKOTS).
terahhul (<A.) (FDOTL).
tirhâl¹³ (<A.) (FDOTL).

Hiç şüphesiz bunlardan anlamca göç ile en çok eş değer olan ve Orta Türkçeden beri sıklıkla kullanılan (KHTS; KIPTS) hicret'tir. TUD'un verilerine göre hicret, 5445 yazılı-sözlü metnin 80'inde toplam 153 defa geçmiş görünmektedir. Kullanım sıklığı ve bağlamları incelendiğinde hicret'in kullanım alanının iyice daraldığı, günümüzde daha çok dini/tarihi bir terime dönüştüğü anlaşılmaktadır.

Hicret (ve muhaceret) büyük ölçüde yerini göç'e bırakırken, aynı şekilde muhacir de yerini göçmen'e bırakmış durumdadır. Yine göçmen yerine mülteci¹⁴ ve sığınmacı terimlerinin de sıklıkla kullanıldığı gözlenmektedir. Ayrıca halk ağzında göçmen anlamında misafir (Örneğin, Suriyeli misafirler), göçen, gelme, gelinti, sığınık gibi sözlere de rastlanmaktadır (bk. <http://www.tdk.gov.tr>). Bu arada söz konusu terimlerle eş dizimli olarak sıklıkla kullanıldığından "Suriyeli" sözünün zaman içinde dilsel bir genelleme ile "göçmen" anlamı kazanarak Türkiye'ye sonradan gelen birey ve grupları tanımlamak için kullanılabileceği düşünülmektedir.

Günlük dilde birbirilerinin yerine kullanılsa da, göçmenlerle ilgili tanımlamalarda kimi pragmatik nüansların olduğu aşikardır. Örneğin, büyük ölçüde eskimesine rağmen, Suriyeli göçmenler için yapılan "muhacir" tanımlamasının bir Ensar-Muhacir telmihi içerdiği ve muhacir, misafir gibi vasıfların, Suriye'den gelenler için bir iyi niyet ifadesi olarak kullanıldığı söylenebilir.

Hukuk dilinde de bu terimler tam bir eş değerlilik içinde değildirler. Vardar; "Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar?" adlı yazısında bu konuya şöyle işaret etmiştir:

"Uluslararası hukukta "mülteci" kavramı, vatandaşı olduğu ülke dışında olan ve ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu' için vatandaşı olduğu ülkeye dönemeyen veya dönmek istemeyen kişileri ifade etmektedir. (...)

¹² ruhun bedenler arası göçü.

¹³ yola çıkma, göç etme.

¹⁴ Mülteci: *sif.* (Ar. *ilticâ'* "sığınmak"tan *multeci*): 1. Bir yere veya kimseye sığınan; 2. i. Vatanını terk edip başka bir ülkeye sığınan kimse, sığınmacı (<http://www.lugatim.com>).

Sığınmacı, mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilere denir.(...)

Göçmen; hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (...)" (https://bianet.org/bianet/toplum).

Hukuk diline vâkıf olmayan konuşurlardan söz konusu kelimeleri terimsel ayırtıları dikkate alarak kullanması beklenemez. Bu kelimelerin kimi pragmatik saiklerle yine birbirinin yerine kullanılacağını düşünmekteyiz. Ancak günlük dildeki anlamlarını esas alarak şu saptamayı yapmak mümkündür: Her mülteci ve/veya sığınmacı, göçmendir. Ancak her göçmen, mülteci ve/veya sığınmacı değildir.

Eş veya yakın anlamlılarının çokluğu göze çarpan bir diğer türev de göçebe'dir. Göç'ü yaşam tarzı haline getiren canlıları tanımlamak için kullanılan göçebe'nin tarihi sözlüklerde dikkat çeken eş veya yakın anlamlıları aşağıdaki gibidir:

- bedevî (<A.) (FDOTL).**
- beyâbânî (<F.) (FDOTL).**
- çâder-nişîn (<F.) (MKOTS), (FDOTL).**
- ebdâl (<A.) (FDOTL).**
- hâcir (<A.) (MKOTS), (FDOTL).**
- haşem-nişîn (<A.+F.) (FDOTL).**
- hayme-nişîn (<A.+F.) (MKOTS), (FDOTL).**
- hoş-nişîn(ân) (<F.) (FDOTL).**
- kerekülüg (<T.) (ETS).**
- müntakil (<A.) (FDOTL).**
- mürtehil (<A.) (FDOTL).**
- mütenakkil (<A.) (FDOTL)**
- müterahhil, müterahhile (<A.) (FDOTL).**
- râhil (<A.) (FDOTL).**
- sahra-nevred (<A.+F.) (FDOTL).**

(bk. Devellioğlu, 1988; Bayat ve Aliyeva, 2008; Kanar, 2009; Ünlü, 2013; <http://lugatim.com>; <http://www.tdk.gov.tr>).

4. Dil Bilgisel Bağlıları Açısından Göç (±)

Dil göstergeleri, tek başlarına mesaj iletim gücüne yeterince sahip değildirler. Kullanım sahasına çıkmak için çeşitli mütemmimlere ihtiyaç duyarlar. Bir dil unsurunu çevreleyen mütemmim unsurlar, onun bağlamını oluşturur. Her dil göstergesi kendi bağlamında hayat bulur, anlam kazanır. Türlü kavramlaşma ve kalıplaşmalar, bu bağlamlarda gerçekleşir.

Dil göstergelerinin ne tür bağlamlarda kullanıldığının ve dolayısıyla kavramlaşmaya/ kalıplaşmaya ne denli müstait olduğunun tespiti kolay değildir. Bunun için çeşitli kategorilerden binlerce farklı metnin taranması gerekmektedir. Böyle bir taramayı ferdi okuma yolu ile yapmak imkânsız denecek kadar zordur. Son dönemlerde oluşturulan derlemler, araştırmacılara bu mucizevi imkânı sunmaktadır. Kullanıma açık 3. sürümü 50 milyon sözcükten müteşekkil olan Türkçe Ulusal Derlemi (TUD), bunlardandır.

Günümüz Türkiye Türkçesinin 24 yıllık dönemindeki (1990- 2013) çok sayıda farklı alan ve türlerden yazılı ve sözlü örneklerini içeren Türkçe Ulusal Derlemi'nde (TUD) sözcüklerin dil bilgisel ortamlarını, kullanım sıklıklarını tespit etmek mümkündür. Türkçe Ulusal Derlemi'ne göre göç, toplam 5445 metnin 971'inde 3174 defa kullanılmıştır. Derlem'de göç'ün geçtiği bağlamlar tek tek gözden geçirilerek ne tür öbeklerde hangi kavramlara eşlik ettiği tespit edilmeye çalışıldı¹⁵. Tespit edilen örnekler, göç'ün özellikle isim öbeği, sıfat öbeği, bağlaç öbeği ve fiil öbeği gibi birimlerde yüzlerce farklı kavramla öbek kurucu unsur olarak sıklıkla kullanıldığını göstermektedir.

Aşağıda göç'ün kullanıldığı bağlamlardan örnekler sunulmuştur. Örneklerin seçiminde kullanım sıklıkları değil, göç'e eşlik eden unsurların anlam farklılıkları esas alınmıştır.

İsim Öbeği (İsim Tamlaması)

Göç, isim öbeklerinde çoğunlukla birinci unsur (tamlayan) olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç'ün yer aldığı isim öbeklerinin tamamına yakını belirtisiz ad tamlaması olarak adlandırılan türdendir. Bilindiği üzere, belirtisiz ad tamlamaları Türkçe söz varlığında kavramlaşma/kalıplaşmaya en yakın birimlendendir. Tespit edilen örnekler aşağıdaki gibidir:

göç (ve aile) dayanışması, göç (ve ölüm) şarkıları, göç (ve ulusal kimlik) bakanlığı, göç açıklaması, göç akını/akınları, göç akışı, göç alanı, göç albümü, göç antlaşması/anlaşmaları, göç aracı, göç aralıkları, göç bölgesi, göç çalışmaları, göç dairesi, göç davranışı, göç davulu (gulyabaniler elindeymiş), göç denemesi, göç deneyimi, göç denkleri(nde yorgan içine dikilip saklanmışken...), göç devri/devirleri, göç dinamiği/ dinamikleri, göç dönemleri, göç duygusu (çok ferahlatıcıdır.), göç dürtüleri, göç düzeni, göç eğilimi/ eğilimleri, göç emri, göç ertesi(ydi, portakalı gördüm...), göç esnası, göç günleri, göç hadisesi/hadiseleri, göç hailesi, göç hareketi, göç hareketliliği, göç haritası, göç hazırlıkları, göç hedefi, göç hızı/ hızları, göç hikayeleri, göç içi(nde), göç işi, göç kafilesi, göç karşıtı, göç kervanı/kervanları, göç konusu, göç kuramları, göç kurbanı, göç

¹⁵ Derlem'de göç- eylemi ile ilgili kullanımlar da tarandı. Göç- eyleminin yüklem olarak kullanıldığı örneklerin yanı sıra, isim fiil (... göçme, ... göçmek, ... göçüş), sıfat fiil (... göçen, ... göçmüş) ve zarf fiil türevlerinin (... göçerek, ... göçerken, ... göçtüğünde, ... göçünce, ... göçüp) kaynaklık ettiği çok sayıda söz grubuna da rastlandı. Tespit edilen örnekler, geçici dil bilgisel birlikler olduğundan buraya alınmadı.

mağduru, göç mahalleleri, göç mesafesi, göç meselesi, göç mevsimleri, göç mevzuatı, göç miktarı, göç nedeni, göç niyetlileri, göç odağı, göç olanağı, göç öncesi, göç problemi, göç rotası, göç rüzgârı, göç sebebi, göç serüveni, göç sırası(nda), göç sonrası, göç sonucu, göç süreci, göç şampiyonu (Kars...), göç şartları, göç takvimi, göç tanımı, göç tehdidi, göç temizliği, göç tercihi, göç türküleri, göç türü/türleri, göç uşakları, göç ülkesi, göç vâkcası (vakası olmalı.), göç vakti, göç ve göçmen sözcükleri, göç verileri, göç yasa tasarısı, göç yasası, göç yaşıntısı, göç yerleri, göç yığınları, göç yorgunu, göç zamanı, göç araştırmaları merkezi, göç baskısı, göç çağrısı, göç çocukları, göç darbesi, göç eylemi, göç insanları, göç kadınları, göç kararı (alması), göç kolları, göç nedeni, göç niyeti, göç özgürlüğü, göç politikası/ politikaları, göç programı, göç rakamları, göç romanı, göç soyadı, göç statüleri, göç süreci, göç şoku, göç yolculuğu, göç yolu/yolları, göçlerin sayısı, göçün boyutu ve mahiyeti, göçün dokümantasyonu, (alınımında oluşan) göç çizgileri, (büyük) göçlerin ana dalgaları, (büyük) göç seli, (destandaki) göç göç nidası, (filmin sonu) göç üçlemesi(ndeki gibidir.), (Fransa ulusal) göç bürosu, (gönüllü) göç grubu, (güneyden kuzeye) göç olgusu, (iç) göç hali(nde), (iç) göç tarihi, (iç) göç sorunu, (iltica ve) göç anlayışı, (iltica ve) göç işlemleri, (iltica ve) göç prosedürü, (iltica ve) göç eylem plânı, (iltica-)göç eylem plânı görev gücü, (insanın içini yakıp kavuran) göç -mübadele- öyküleri, (Kanada) göç ofisi, (kent ve) göç meseleleri, (kentlere) göç hareketi, (milyonları aşan) göç kitlesi, (mukaddes) göç yolcuları, (müthiş öfkeli bir) göç gençliği, (sığınma ve) göç kurumu, (sürgün ve) göç kitabı, (Türkiye'nin iltica ve) göç eylem plânı taslağı, (uluslararası) göç örgütü, (ülkenin dört bir yanından tersine) göç olayı, (yarı açların) göç dalgaları, (yasa dışı) göçün önlenmesi ve denetlenmesi, (zorunlu) göç bavulu, (zorunlu) göç uygulaması (Aksan vd., 2012).

Aşağıda görüldüğü üzere, göç'ün ikinci unsur olarak kullanıldığı örnekler daha az sayıdadır:

azınlık göçü, emek göçü, işgücü göçü, kalıcı nüfus göçleri, merdiven göçü¹⁶, nüfus göçleri, şirket göçleri, ucuz işgücü göçü (Aksan vd., 2012).

Fiil Öbeği (Birleşik Fiil)

Göç'e eşlik eden fiillerin başında et- fiili ve türevleri (edebil-, ettir-, ettiril-) gelmektedir. Verilere göre et- fiilinin yanı sıra, al-, ver-, ol-, yap- fiillerinin de göç'le birleşik yapılar kurduğu, ayrıca başla- fiilinin de göç'e sıklıkla eşlik ettiği ve göçle imtizaç halinde olduğu gözlenmektedir.

¹⁶ Tamlamanın geçtiği cümle şu şekildedir: "Pelajik organizmaların deniz ve okyanuslarda farklı su tabakaları arasındaki hareketleri Vertikal göç, Merdiven göçü ve Ontogenetik göç olarak açıklanabilir." (TUD: W-RB38E1B-2883-1479).

Bu arada, şu örneklerde olduğu gibi, göç'ün, kimi fiillere durum ekli tamlayıcı olarak bağlanması da dikkat çekmektedir: *göçe hazırlan-, göçe zorlan-, göçten dön- ...*

Göç'ün fiillerle kullanımında göze çarpan bir diğer husus da nereden ve/veya nereye olduğu bilgisini taşıyan tamlayıcılardır. Derlem esaslı yapılacak bir araştırma ile bu tamlayıcıların tespiti ve kullanım sıklıklarının belirlenmesinin, araştırmacılara göç olgusuna dair önemli sosyo-ekonomik veriler sağlayacağı düşünülmektedir. Aşağıda söz konusu tamlayıcılardan bazı örnekler sunulmuştur:

Almanya'ya, Amerika'ya, Anadolu'ya doğru, Avrupa'ya doğru, Avustralya'ya, Bağdat'a, başka yerlere, Batı Avrupa ülkelerine, batıya ve güneye, Bursa'nın Karacabey ilçesine; büyükşehirlere, daha uygun yerlere, dışarıya, güneydeki kırsal alanlarına, il dışına, İstanbul'a, İzmir'e, kentlere, Medine'ye, Osmanlı İmparatorluğu'na, sıcak ülkelere, şehirlere, Türkiye'ye, uygun yerlere, Yunanistan'a, yurt dışına, yurt içi ve yurt dışına...

Arabistan'dan, dışarıdan, Doğu Anadolu'dan, doğu ve güneydoğu illerinden, Güneydoğu'dan, köylerden, Irak'tan, Romanya'dan, Urfa'dan...

Dünyanın her yerinden zengin ülkelere, Etiyopya'dan İsrail'e, Hoy'dan Konya'ya, köyden kente, tatlı suların denizlere... (Aksan vd., 2012).

Sıfat Öbeği (Sıfat Tamlaması)

Göç'ün yaygın olarak görüldüğü dil bilimsel bağlamlardan biri de sıfat öbekleridir. Bu öbeklerde sıfatlar, göçün nitelik ve niceliğine dair bilgiler sunmaktadır. Tespit edilen örnekler şöyledir:

asude bir göç, büyük göç, büyük ölçekli göç, dış göç, gerçek göç, gönüllü göç, iç göç, ihtiyaç hissedilen göç, ikinci göç, İspanik göç, kaçak göç, kapitalist ülkelere doğru akan göç, karşılıklı göç, kesin göç, kitlesel bir göç, köyden kente plansız göç, küresel bir göç, legal göç, mukaddes göç, ontogenetik göç, süregelen göç(ler), ters göç, transit göç, uluslararası göç, vertikal göç, yasadışı göç, yeni göç, yoğun göç, zorunlu göç... (Aksan vd., 2012).

Bağlaç Öbeği (Bağlama Öbeği)

Bağlaç öbeklerinde göç'e eşlik eden unsurlar, büyük ölçüde göç'ün sebep ve/veya sonuçlarına ilişkin bilgiler içermektedir. Tespit edilen örnekler şunlardır:

göç ve çevre, göç ve fütühat, göç ve gecekondulaşmalar, göç ve güvenlik, göç ve güvensizlik, göç ve hüznün, göç ve işsizlik, göç ve kentleşme, göç ve milliyetçilik, göç ve nüfus artışı, göç ve nüfus değişimleri, göç ve ölüm, göç ve refah devleti, göç ve sanayileşme, göç ve sürdürülebilir kalkınma, göç ve toprak politikası, göç ve uyum, göç ve yerleştirmeler, göç veya göçmen, göç ya da sürgün, göç ve yerel özerklik, göç ve yoksulluk, göç ve merak.

heyelan ve göç, kentleşme ve göç, kriminalite ve göç, nüfus artışı ve göç, sığınma ve göç, sürgün ve göç, yoksulluk ve göç... (Aksan vd., 2012).

Edat Öbeği

Bu öbeklerde edatlar, göç'le öbekseler onu çeşitli dil bilgisel görevlerle başka unsurlara ulamaktadır:

göç diye (baktık), göç gibi (etkenler), göç için, göç ile (oluşan), göç üstü (üzerliği aldık duvardan), göç yüzünden... (Aksan vd., 2012).

Göç'ün son olarak üzerinde durulması gereken bağlamlarından biri de deyim ve atasözleri gibi kalıp ifadelerdir. Göç (±)ün esas olduğu deyim ve atasözünü sayısı az olmakla birlikte göç kültürü çevresinde teşekkül etmiş deyim ve atasözleri önemli bir yekün teşkil etmektedir. Demir, "Atasözleri ve Deyimlerde Göç" adlı çalışmasında göç kültürü çevresinde şekillenen kalıp sözleri etrafıca işlemiştir (2010: 315-322).

Gerek söz konusu çalışmada gerekse atasözü ve deyim sözlüklerinde göç (±)ün geçtiği başlıca örnekler şunlardır:

Atasözü örnekleri:

Akşam oldu kon, sabah oldu **göç**.

Eken biçer, konan **göçer**.

Yaman komşu, yaman avrat, yaman at; birinden **göç**, birin boşa, birin sat.

Göç yolda düzülür.¹⁷

Deyim örnekleri:

avurdu avurduna **göçmek**: çok zayıflamak

göçüp gitmek: ölmek

göç İti kimi (gibi): birflerinin peşinde dolaşan kişi

göçten geri kal-: işleri ters gitmek

göçün sür-: ömür sürmek (bk. Demir, 2010: 315-322; <http://www.tdk.gov.tr>).

Bunların dışında biri, özdeyiş örneksmesi; diğeri dua niteliğinde şu iki örnek de dikkat çektiği için aşağıda sunulmuştur:

Özdeyiş örneksmesi:

İstikbal "GÖÇ"lerdedir!¹⁸ (aslı: "İstikbal göklerde")

Dua:

Göçtük yurdun kadrini konduk yurtta Allah bildirmesin! (Demir, 2010: 315-322).

¹⁷ "Kervan yolda düzülür." atasözü yer yer "**Göç yolda düzülür**" şeklinde de kullanılmaktadır. Örnek: "Ben "göç yolda düzülür" düşüncesinin taraftarlarından olmadığım için, tam üyelik başvurusunun zamanlaması konusundaki çekincelerimi hükümetime sunmuş, görüşlerimi yazılı ve sözlü olarak savunmuşum." (TUD: W-RD39C3A-0585-2213).

¹⁸ Söz'ün geçtiği bağlam şöyledir: (...) **İstikbal** "GÖÇ"lerdedir! *Daha ilkokula başlarken, alfabeyle birlikte duvarda asılı duran göç haritası karşılar bizi. Hayatımızla o kadar içli dışlıdır.* (TUD: W-HE39E1B-2836-1444).

Sonuç

Çalışmada sözlük taraması yolu ile sağlanan verilerden hareketle g ö ç (±) kavramı sözlüksel anlam bilim açısından ele alınmaya çalışılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. G ö ç (±) göstergesi, Türkçenin hem isim hem de fiil tabanı olarak kullanılan kadim unsurlarından olup Eski Türkçeden beri yolculuğu hiç kesilmemiş, ufak bir ses değişikliği ile (göç<köç; göç-<köç-) bugüne kadar gelmiştir.

2. Taranan genel Türkçe sözlükleri, göç için en fazla 9, en az 4; göç- için ise en fazla 6, en az 4 anlam vermişlerdir. Söz konusu göstergeleri anlamlandırma ve anlam tabakalarını sıralamada sözlükler yer yer farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir.

3. Kelime aileleri açısından değerlendirildiğinde, göç'ün daha çok birleşme; göç- eyleminin ise daha çok üreme yolu ile yeni unsurlara menşeye olduğu gözlenmiştir.

Göçebe ve göçeri türevlerinin isim menşeli mi yoksa fiil menşeli mi olduğu konusunda sözlükler farklı yorumlarda bulunmuşlardır.

4. Gerek göç- eyleminden türeyen unsurlar, gerekse göç isminin ekseninde teşekkül eden birleşikler bir bütün olarak Türkçe söz varlığı içinde hatırı sayılır bir yekûn teşkil etmektedir. Bu durum, göç (±)ün Türkçedeki işlevliğini ve dolayısıyla göç olgusunun ne denli güncel olduğunu göstermektedir.

5. Tarihi ve güncel Türkçe sözlüklere göre başta hicret olmak üzere göç ile yakın veya eş anlamlı 10'u aşkın farklı sözcük kullanılmıştır. Bunlardan en yaygın olanı, İslam dini için milat kabul edilen ve bu nedenle İslam'la özdeşleşen hicret kavramıdır. TUD'un verilerine göre günümüzde göç'e göre hicret'in kullanım alanı iyice azalmış, hicret kavramı, daha çok dinî/tarihi bir terim olarak kullanılır olmuştur.

6. Göçmen, sığınmacı, mülteci gibi terimler hukuk dilinde eş değerli olmasa da genel konuşur kitlesi, söz konusu terimleri birbirinin yerine kullanmaktadır. Ancak bu kullanımlarda da kimi pragmatik saikler gözlenmektedir. Örneğin; Suriye'den gelenler için sığınmacı, mülteci, göçmen gibi terimler yerine muhacir ve/veya misafir'in tercih edilmesinde, Ensar-Muhacir ilişkisini ihsas eden bir iyi niyet ve yakınlık manası sezilmektedir.

7. Göç (±) eksenli birimler, sözlüklerde yer alan türev ve birleşiklerden ibaret değildir. Türkçenin yazılı ve sözlü metinlerinde, başta ad tamlaması olmak üzere, farklı türde çok sayıda göç eksenli söz öbeği kullanılmakta, göç'ün eş dizimleri ile kurduğu öbeklerden özellikle belirtisiz ad tamlaması formundakilerin önemli bir bölümü kalıplaşma/kavramlaşma potansiyeli taşımaktadır. Yapılacak ayrıntılı bir tarama ile söz konusu unsurlardan gerek genel Türkçe sözlüklere

gerekse göç terimleri sözlüklerine yeni maddelerin eklenebileceği düşünülmektedir.

Öneri

Çalışmanın başında belirtildiği üzere bir göçmen için göç, basit bir yer değiştirme hadisesi değildir. Onun için göç, ayrılıktır, hasrettir, kimi zaman malından, ırzından hatta canından olmaktadır. Yad ellerde açlıktır, gamdır, kasvettir...

Göç, mevziî bir olay da değildir. Göç olgusu dünyayı sarmış durumdadır ve başta ülkemiz olmak üzere birçok ülke, bugün göç sarmalında kıvranmaktadır.

Hal böyleyken, her insanın göç konusunda bilinçlenmesi, göçmenlerle duygudaşlık içinde olması önem arz etmektedir. Böyle bir bilincin oluşması, göç kavramının sözlüklere sığmayan duygu boyutunun ayrıca insanlığa anlatılması ile mümkündür.

Bunun için göç ve göçmenlik konusuna öğretim programlarında yer verilmeli, her insanın aslında bir göçmen olduğu bilinci, bir kök değer olarak erken yaşlardan itibaren bireylere aşılmalıdır. Muhataba görelilik ilkesi göz önünde bulundurularak duygu değeri yüksek metinler üzerinden göç trajedisi işlenmeli, bireylerin, göçmenlerle empati kurmaları sağlanmalıdır.

Aksi takdirde, göçmen komşusunu koruyan değil, onu düşman belleyip boğan; onu hor hakir görüp köleleştiren; onu kimsesiz, korumasız bilip malına, ırzına göz dikenlerin önüne geçmek kolay olmayacak, böylece dünyevi hırsları uğruna canavara dönüşenlerin, dünyamızı bir göçmenler cehennemine çevirmesi kaçınılmaz olacaktır.

Kaynaklar

AKMAN, Mehmet (2010). Erzincan Türkülerinde Göç Kavramı. *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu Bildirileri* (28-29-30 Mayıs 2010, Balıkesir), s. 45-52. İstanbul: Pınarbaşı Matbaacılık.

AKSAN, Y. vd. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). In Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2012). İstanbul. Türkiye. <http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2012/papers.html>

BAYAT, Fuzuli- ALİYEVA, M. Esen (2008). *Eski Türkçe Sözlük (ETS)*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.

ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük (ÖTS)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ÇAMLIBEL, F. Nafiz (1969). *Han Duvarları*. İstanbul: MEB Yayınları.

DEMİR, Mehmet (2010). Atasözleri ve Deyimlerde Göç. *Halk Kültüründe Göç Uluslararası Sempozyumu Bildirileri* (28-29-30 Mayıs 2010, Balıkesir), s. 315-322. İstanbul: Pınarbaşı Matbaacılık.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1988). *Osmanlıca-Türkçe Lûgat (FDOTL)*. Ankara: Aydın Kitabevi.

ERCİLASUN, A. Bican- AKKOYUNLU, Ziyat (2014). *Kâşgarlı Mahmut, Dîvânü Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin) (DLT)*. Ankara: TDK Yayınları.

Güncel Türkçe Sözlük (GTS). <http://www.tdk.gov.tr>

IOM Uluslararası Göç Örgütü (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü (GÖÇTS)*. (Editör: Richard Perruchoud. Çeviren: Bülent Çiçekli (Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri)). <http://www.iom.int>

KANAR, Mehmet (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü (MKOTS)*. İstanbul: Say Yayınları.

KARADEMİR, Fevzi (2016). Türkçede Aynı Sözü Zıt veya Uzak Anlamlar Bildirmesi Üzerine. *Akademik Bakış Dergisi*, 56: 634-661.

KAYA, Doğan (2008). Pir Sultan Abdal ve Sivas Kaynaklı Cönklerde Bazı Şiirleri. *Hayat Ağacı*, 10: 70-72.

Kubbealtı Lugati (KL). <http://lugatim.com>

Orhan Veli (2003). *Bütün Şiirleri* (Editör: Onca Tapıncı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ÖZDAMAR, Mustafa (2000). *Niyâzî Mısırî*. İstanbul: Kırk Kandil Yayınları.

TATÇI, Mustafa (t.y.). *Dîvân-ı Yûnus Emre*. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

TİETZE, Andreas (2009). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati-Sprachgeschichtliches und Etymologisches Wörterbuch des Türkei-Türkischen*. Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

TOPARLI, Recep vd.(2007). *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü (KIPTS)*. Ankara: TDK Yayınları.

TURAN, Fikret (1998). Modern Türkçede Fiil Tabanlarıyla Sesteş İsim Soylular ve Bir Terim Teklifi: Fiil-İsimler. *İlmi Araştırmalar*, 6: 245-261.

Türk Dil Kurumu (1993). *Derleme Sözlüğü VI (DS)*. Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (1996). *Tarama Sözlüğü III. Cilt (TARS)*. Ankara: TDK Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe Sözlük (TS)*. Ankara: TDK Yayınları.

ULUOĞLU, Murat (2014). Rus Dilinde Sözcük İçerisi Karşıtlık Anlamlılık (Enantiosemiya). *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31: 119-126.

ÜNLÜ, Suat (2012a). *Karahanlı Türkçesi Sözlüğü (KHTS)*. Konya: Eğitim Yayınları.

ÜNLÜ, Suat (2012b). *Harezmi-Altınordu Türkçesi Sözlüğü (HATS)*. Konya: Eğitim Yayınları.

ÜNLÜ, Suat (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü (ÇTS)*. Konya: Eğitim Yayınları.

VARDAR, Nilay (08.09. 2015) <https://bianet.org/bianet/toplum/167434>
(Erişim: 10.12.2018).

<http://www.turkuler.com>, Erişim: 15.11.2018

<https://haber.biz>, 08.08.2018; Erişim: 4.11.2018

<https://www.haberturk.com>, 08.07.2017; Erişim: 4.11.2018

<https://www.timeturk.com>, 05.01.2016; Erişim: 04.11.2018

<https://www.turkudostlari.net>, Erişim: 04.11.2018

Medyada Suriyeliler ve Suç: Denizli Kale İlçesinde Yaşanan Cinsel İstismar Olayı Örneği

Dr. Öğr. Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI¹

Özet

Bir göç ülkesi olarak Türkiye'nin en önemli sorunu özellikle Suriyeliler ile ev sahibi toplum arasındaki karşılıklı uyumun geliştirilmesidir. Yaklaşık dört milyon Suriyeli artık toplumun kalıcı ve görünür bir parçasıdır. Bu durum uyum sorununu belirginleştirmektedir. Karşılıklı uyum bağlamında medyanın da önemli işlevleri vardır. Medya, ev sahibi toplumun üyelerinin zihnindeki Suriyeli imgesini şekillenmesinde etkili olmaktadır. Suriyeliler giderek medyada daha çok yer alırken Suriyelilere ilişkin haberlerde kullanılan dil ve Suriyelilerin betimlenişi gibi unsurlar da söz konusu imgelerin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Olumsuz imgeler uyumu olumsuz etkilemektedir. Özellikle Suriyelilere ilişkin suç haberlerinin veriliş tarzı ev sahibi toplumun görüşlerinde keskin etkilere sahip olmaktadır. Suçlarla ilişkili olarak Suriyelilerin temsili toplumda Suriyeli korkusu yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu çerçevede özellikle Suriyeliler ve suç konulu haberlerin incelenmesi karşılıklı uyumun geliştirilmesi için işlevsel sonuçlar üretebilir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı Suriyelilerin suç bağlamında medyada temsilinin karşılıklı uyum temelinde Denizli/Kale'de yaşanan cinsel istismar olayı örneğinde değerlendirilmesidir. Bu doğrultuda nitel bir araştırma olarak desenlenen bu çalışmada, Denizli'nin Kale ilçesinde yaşanan ve 10-11 Ekim 2018 tarihlerinde medyaya yansıyan cinsel istismar olayının yerel ve ulusal medyada yer alış tarzı incelenmiştir. Haberler betimsel olarak incelenerek eleştirel söylem analizine dayalı olarak tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Cinsel İstismar, Göç, Suç, Suriyeliler, Yerel Medya

Syrians and Crime in the Media: The Case of Sexual Abuse Incident in Kale District, Denizli

Abstract

As a leading destination country for migration, Turkey has particularly become the number one target for Syrian refugees fleeing their country, and its most important challenge now is to achieve a mutual integration with the nearly four-million Syrian community that is increasingly being permanent and visible part of Turkish Society. This situation highlights the integration problem. In relation to mutual integration, media outlets have important functions to carry out because they are very influential in shaping the Syrian images in the minds of the host society's members. While Syrians increasingly appear in the media, factors such as the language employed by media outlets and the depiction of Syrians play an important role in the formation of these images. Negative images

¹ Anadolu Üniversitesi

adversely affect mutual integration. In particular, the way media outlets feature crime news related to Syrians have sharp effects on the views and perceptions of the host society. Misrepresentation by the media of criminal incidents involving Syrians has the potential to create misperception based on hate and fear in the society. An examination into the media coverage of criminal incidents involving Syrians may produce highly important results, and the aim of this study, in this context, is to evaluate the media representation of Syrians as part of crime news in Turkish media outlets, putting the spotlight on mutual integration. Designed as a qualitative research, this study, along the lines outlined above, focuses on the representation by the national and local media outlets of a sexual abuse incident that took place in the Kale district of Turkey's Denizli province in October in 2018. The mentioned news coverage was descriptively examined and then discussed based on critical discourse analysis.

Keywords: Migration, Syrians, Local Media, Crime, Sexual Abuse

Giriş

Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren milyonlarca Suriyeli, daha güvenli koşullarda yaşayabilmek ve bu doğrultuda sığınma hakkı elde edebilmek için komşu ülkelere ve Avrupa'ya göç etmiştir (Özdemir ve Özdemir, 2018). Türkiye de bu süreçte tarihindeki en ciddi kitlesel insan hareketliliğini yaşamıştır (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017). Türkiye'ye yönelik sığınma hareketleri ile karşılaştırıldığında Suriyeliler sayısal büyüklüklerinin yanı sıra hükümetin Türk soylu gruplar dışında kimseye göstermediği kadar "pozitif" bir kabul politikası muhatabı olmuştur (Danış, 2016). Suriyeliler diğer ülkelere olduğu gibi Türkiye'ye de, acil bir önlem olarak sığınmak amacıyla geldiler. Bu süreçte ilk planda gerekli acil tedbirler alınmış, "misafir" olarak tanımlanan Suriyelilerin barınma, beslenme, sağlık gibi temel ve öncelikli ihtiyaçları karşılanmıştır (Kaya ve Yılmaz Eren, 2014).

Başlangıçta Suriyelilerin geçici bir süre Türkiye'de kalacakları varsayılmıştı ancak Suriye'de barışın ve huzurun yakın gelecekte yeniden inşa edilemeyeceği ve bu nedenle Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olacakları görülmektedir (Kaya ve Yılmaz Eren, 2014). Artık günümüzde Suriyeliler, Türkiye toplumunun önemli bir kesimini oluşturmaktadır. Kamplarda, şehirlerde, çalışma hayatında, eğitim kurumlarında, sokaklarda, kimi zaman mağdur kimi zaman zanlı ya da suçlu olarak her yerdedirler. Türkiye'nin toplumsal, ekonomik ve siyasi koşullarına bağlı olarak popüler tartışmaların önemli konularından olan Suriyeliler kamuoyunun, politikacıların ve dolayısıyla medyanın dikkat çekici gündem maddelerinden birisi konumundadır. Orhan ve Senyücel Gündoğar'ın (2015) belirttiği üzere *sancılı da olsa Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyon süreci başlamıştır*. Suriyelilerin Türkiye'deki kalış sürelerinin uzaması, sayılarının ve görünürlüklerinin artmasıyla birlikte yabancı düşmanlığı olarak görülebilecek

tutumlar gündeme gelmiştir (Erdoğan, 2015: 117-118). Özellikle bu durumun medyadaki temsilleri, medyanın söz konusu tutumların ortaya çıkmasındaki etkisi gibi konular ev sahibi toplum ile Suriyeliler arasındaki karşılıklı uyum bağlamında önemli araştırma konuları olarak öne çıkmaktadır. Hall'ün (1997 aktaran Berry, Garcia-Blanco ve Moore, 2016) belirttiği üzere medyadaki haberleştirme ve yorumlama sadece olayları yansıtmaz ya da olup biteni aktarmaz, olayların ne anlama geldiğine ilişkin algılarımızı inşa eder ya da etkiler. Böylece medya, göçe ilişkin hikâyenin ne anlama geldiğini ve göçmen ve sığınmacılara ilişkin algılarımızı şekillendirmektedir (Berry, Garcia-Blanco ve Moore, 2016). Özellikle göçle birlikte tetiklenen, farklı kimlik gruplarına yönelik nefret suçları üzerinde çalışmalar yapılması gereken önemli bir alandır çünkü nefret suçları kavramı oldukça yeni olmakla birlikte mücadele edilmesi daha da zor olacak başka bir takım suçların önemli öncüllerindedir (Öz Yıldız, 2017).

Suriyelilerin Medyadaki Temsilleri; Misafir, Mağdur ve Suçlu

Türkiye'deki Suriyeliler konusunun giderek sosyal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir uyum ve güvenlik sorununa dönüştüğüne (Orhan ve Senyücel Gündoğar, 2015) ilişkin görüşler artmaya başlamıştır. Birkaç yıl gibi kısa bir sürede herhangi bir ülkenin içine dâhil olan böylesi büyük bir nüfusun potansiyel sorunları da beraberinde getirmesi doğal bir sonuç olarak görülebilir ve bu sorunlara ilişkin akademik çalışmalarda da kayda değer bir artış vardır (Man, 2016).

Suriye'deki savaş ortamının olumsuz koşulların varlığını sürdürmesi hemen her şeyini kaybetmiş insanların geri dönüş ihtimallerini zayıflatmaktadır bu nedenle burada kalacak olan büyük çoğunluğun geleceklerinin garanti altına alınması ve karşılıklı uyum süreci önem kazanmaktadır (Gülüyaşar, 2017). Suriyeliler Türkiye'nin neredeyse tamamına yayılmış durumdadırlar ve kalıcılık eğilimleri de giderek güçlenmektedir (Erdoğan, 2018). Sayısal gelişmeler de bu duruma işaret etmektedir. GİGM (2018) verilerine göre AB ile Türkiye arasındaki geri kabul anlaşması ile AB ülkelerine yerleştirilen Suriyeli sayısı 6 Aralık 2018 itibarı ile 18.286'dır. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun medyaya yaptığı açıklamalara göre (Milliyet, 2018; Hürriyet, 2018) Türkiye'de 3.611.834 Suriyeli bulunmaktadır ve 3 Aralık 2018 itibarı ile özellikle Afrin ve Zeytin Dalı Operasyonları sonrasında ülkesine dönen Suriyeli sayısı 285.424'tür. Sonuç olarak dört milyona yakın Suriyelinin yaklaşık % 8'i (303.710) geri dönmüştür. Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya'nın (2017) belirttiği üzere % 92'si ülke genelinde şehir merkezlerinde ev sahibi toplumla iç içe yaşayan Suriyeliler toplumsal bir fenomen niteliğindedir ve bu durum toplumsal kabul ya da dışlama tartışmaları açısından doğal bir zemine işaret etmektedir.

Suriyelilerin anılan konuları bağlamında medyanın çok özel bir rolü olduğu söylenebilir ve kırılğan da olsa toplumsal kabulün yüksek olmasında ve

sorunların oldukça sınırlı bir düzeyde kalmasında medyanın katkısı büyüktür (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017). Bununla birlikte son dönemlerde Suriyelilere ilişkin önyargılara dayalı kitlesel bir öfkeden bahsedilebilir. Bu öfke eğiliminin ardında Suriyeliler hakkında yanlış bilinenler kadar maksatlı çarpıtmaların da olduğu düşünülebilir (Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017). Bu eğilimler kimi zaman şiddet olayları biçiminde yansıyabilmektedir. Aynı zamanda çeşitli toplumsal ve ekonomik sorunların kaynağı olarak Suriyeli kimliğinin görülmesi nedeniyle çok sayıda kentte gerginlikler ve protesto olayları yaşanmıştır (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016). Örneğin 7 Mayıs 2014 tarihinde Ankara'da Hacılar Mahallesi'nde yaşanan gerginliğin ardından bir Suriyelinin evinin ateşe verilmiş ve diğer Suriyelilerin kaldıkları evlerin camları taşlanmıştır. Bir diğer örnek ise 23 Mayıs 2014 tarihinde Gaziantep'te yaşanmıştır. 2 Suriyeli ile 20'den fazla mahalleli arasındaki kavgada ciddi yaralanmalar meydana gelmiş ve kentin farklı mahallelerinde sopa, bıçak ve palalarla sokağa çıkan gruplar, *Suriyelileri istemiyoruz* sloganları atarak yürümüşlerdir (Öz Yıldız, 2017).

Türkiye genelinde yerleşik bulunan ve önceleri 'misafir' gözü ile bakılan Suriyelilerin kalış sürelerinin uzaması, yaşadıkları çevrelerdeki sosyal ve kültürel yapıyı etkilemelerine bağlı olarak vatandaşların sığınmacılarla sorun yaşadığı ve çeşitli şekillerde tepkilerini açığa vurdukları medyaya yansımaktadır (Karataş, 2015). Araştırmalar Suriyeliler ile ilgili olarak ev sahibi toplumun kaygılarının ekonomi, asayiş ve sosyo-kültürel alanlarda yoğunlaştığını göstermektedir (Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017). En yüksek kaygı Suriyelilerin ülke ekonomisine zarar vereceği kaygısıdır. Bunu suç artışı kaygısı, kültürel yapıya zarar kaygısı ve topluma zarar kaygısı izlemektedir (Erdoğan, 2018). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkilerine ilişkin olarak hazırlanan bir araştırmanın güvenlik etkileri bölümünde da belirtildiği üzere *sığınmacıların yaratması muhtemel en ciddi güvenlik riski yerel halk arasında var olan tepkinin bir provokasyon neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiye dönüşmesidir* (Orhan ve Senyücel Gündoğar, 2015). Ev sahibi toplum ile Suriyeliler arasında yaşanan küçük bir takım adli olaylar kitlesel tartışmalara dönüşebilmekte ve nefret suçu olarak nitelendirilebilecek sonuçlara yol açabilmektedir (Öz Yıldız, 2017). Bu tür olumsuzlukların kamuoyunda yaygınlaşmasında medyanın da olumsuz anlamda etkisi olduğu söylenebilir. Örneğin bir ulusal gazetede yer alan *Türkiye'de hayat Suriyeliye rahat ya da 80 bin dolara satılık Türk vatandaşlığı! Ve Suriyeliler suç makinesi gibi* ifadeler hiçbir kamusal yarar gözetmeyen, toplumsal barışı tehdit eden bir yaklaşımı yansıtırken linç ve kitlesel çatışmalara yol açma riski de taşımaktadır (Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017). Suriyelilerle ilişkilendirilen sorunların medyada da giderek daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Medya tarafından Suriyeliler ile ilgili olarak yansıtılan olaylar bir Suriyeli sorunu oluşturmaya başlamıştır (Gülyaşar, 2017). Ev sahibi toplumda Suriyelilerin asayiş

bozduğu yönünde bir söylem oluşmuş olmakla birlikte bunun karşılığının olmadığı açıktır. Sığınmacıların karıştığı adli olayların oranı son derece düşüktür ve bu olayların çoğunda mağdur konumundadırlar (Orhan ve Senyücel Gündoğar, 2015). Taştan, Haklı ve Osmanoğlu'nun (2017) da vurguladığı üzere bu tür haberler genellikle bilimsel verilerle uyuşmamakta ve gerçekleri de yansıtmamaktadır. Suç istatistikleri ve araştırma bulguları Suriyeliler ile ilgili asayiş kaygılarının büyük ölçüde olgulardan değil önyargılardan kaynaklandığına işaret etmektedir (Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017). İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'nun açıklamaları bu durumu ifade eder niteliktedir; *Türkiye'de suçla karışma oranı yüzde 2,5'tur. Ülkemizdeki Suriyelilerin suçla karışma oranları ise binde 8'dir. Ve bu oran.. giderek azalıyor. Keza her Suriyeli göçmeni tacizci gibi göstermeye çalıştıkları, cinsel içerikli suçlarda 2018 yılında 29 bin 743 cinsel içerikli olay olmuştur, bunlar içinde Suriyelilerin karıştığı olay sayısı 749'dur. Üstelik bu rakama taciz mağduru Suriyeliler ve kendi aralarındaki olaylar da dâhildir* (İçişleri Bakanlığı, 2018).

Suriyeliler ile ilgili haberlerin incelenmesi, olası çatışmaların engellenmesi amacıyla dönük olarak çözüm önerileri geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır (Karataş, 2015). Suriyelilerin medyadaki temsilleri önyargılar ve yabancı düşmanlığını besleme potansiyelinin yanında karşılıklı uyumu geliştirme potansiyeline de sahiptir. Bu nedenle medyadaki Suriyeli temsillerinin uyum temelinde irdelenmesi karşılıklı uyumun geliştirilmesine katkı sağlayabilecektir. Medya, ev sahibi toplumun üyelerinin zihnindeki Suriyeli imgesini şekillendirmektedir. Suriyeliler giderek medyada daha çok yer alırken haberlerde kullanılan dil ve Suriyelilerin betimlenişi söz konusu imgelerin oluşmasında etkin bir rol oynamaktadır. Özellikle Suriyelilere ilişkin suç haberlerinin verilmiş tarzı ev sahibi toplumun görüşlerinde keskin etkilere sahip olmaktadır. Suriyelilerin medyadaki temsilleri konusunda yapılan araştırmalar giderek artmaktadır ancak Suriyeliler ve suç bağlamında çalışmaların eksikliğinden bahsedilebilir. Suç bağlamında Suriyelilerin medyadaki temsili toplumda Suriyeli korkusu yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu çerçevede özellikle Suriyeliler ve suç konulu haberlerin incelenmesi karşılıklı uyumun geliştirilmesi için işlevsel sonuçlar üretebilir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı Suriyelilerin suç bağlamında medyada temsillerinin karşılıklı uyum temelinde Denizli/Kale'de yaşanan cinsel istismar olayı örneğinde değerlendirilmesidir. Cinsel istismar vakaları ve özellikle çocuklar söz konusu olduğunda toplumsal açıdan ciddi sarsıntılara yol açabilmektedir. Bu nedenle Suriyeliler bağlamında cinsel istismar iddialarının gündeme gelmesi kamuoyunda farklı tepkilere yol açabilme potansiyelini taşımaktadır.

Yöntem

Nitel bir çalışma olarak desenlenen bu araştırmada Denizli'nin Kale ilçesinde yaşanan ve 10-11 Ekim 2018 tarihlerinde medyaya yansıyan cinsel istismar olayının yerel ve ulusal medyada yer alış tarzı irdelenmiştir. Bu çerçevede araştırmacının amacına uygun olarak belirlenen ve söz konusu olayla ilgili haberlerin yer aldığı Denizli yerel gazeteleri, yerel haber siteleri, ulusal haber siteleri ve ulusal gazeteler incelenmiştir. Bu medya organları Çizelge 1'de verilmiştir. Buna göre 5 yerel gazete (Deha 20, Horoz, Hizmet, Denizli Yeni Olay, Kulvar); 5 yerel haber sitesi (Denizli Haber, Denizli Yeni Olay, Denizli Kent Haber, Denizli 20 Haber, Haber Denizli); 6 ulusal gazete (Hürriyet, Habertürk, Sözcü, Milliyet, Akşam, Yeni Çağ) ve 5 ulusal haber sitesinde (NTV, CNN Türk, Haber 7, Haber Vaktim, BBC News Türkçe) yer alan 23 haber çalışma grubunu oluşturmuştur. Haberler betimsel olarak incelenerek eleştirel söylem analizine dayalı olarak tartışılmıştır. Bu bağlamda Van Dijk'ın (1993), argümantasyon, retorik figürler, sözlüksel tarz, hikâyeleştirme, olumsuz özelliklere ilişkin makul detaylar, olumsuz davranışların yapısal vurgusu ve güvenilir kaynaklardan alıntılar olarak sıralamış olduğu *bizin* olumlu sunumu ve *onların* olumsuz sunumuna yönelik olarak kullanılan ikna yolları açısından haber metinleri değerlendirilmiştir.

Çizelge 1. Çalışma Grubunda yer Alan Medya Organları

Yerel Gazeteler	Deha 20, Horoz, Hizmet, Denizli Yeni Olay, Kulvar
Yerel Haber Siteleri	Denizli Haber, Denizli Yeni Olay, Denizli Kent Haber, Denizli 20 Haber, Haber Denizli
Ulusal Gazeteler	Hürriyet, Habertürk, Sözcü, Milliyet, Akşam, Yeni Çağ
Ulusal Haber Siteleri	NTV, CNN Türk, Haber 7, Haber Vaktim, BBC News Türkçe

Bulgular

Yerel medya organlarındaki haber başlıklarına ilişkin bulgular Çizelge 2'de verilmiştir. Çizelge 2'de görüldüğü üzere yerel gazete ve haber sitelerinde kullanılan haber başlıklarında daha çok tutuklamaların varlığından ve çocuğa yönelik bir cinsel istismar oluşundan ve yayın yasağı getirilmesinden söz edilirken *iğrenç olay* vurgusu dikkat çekmektedir.

Çizelge 2. Yerel Medya Organlarında Haber Başlıkları

Yerel Gazeteler	Haber Başlıkları
Deha 20	Kale'deki iğrenç Olayda 7 Tutuklama
Horoz	14 Yaşındaki Kıza Cinsel İstismar
Hizmet	7 Kişi Tutuklandı, 3 Kişi Aranıyor
Denizli Yeni Olay	İstismara 7 Tutuklama
Kulvar	Kale'de 1'i Türk, 7 kişi yakalandı

Yerel Haber Siteleri	
Denizli Haber	Kalede küçük yaştaki bir kıza Suriye uyruklu on kişinin cinsel istismarda bulunmasının ortaya çıkması ilçe halkını ayaklandırdı. Vatandaşlar adliye binası önünde toplandı.
Denizli Yeni Olay	İstismara 7 Tutuklama
Denizli Kent Haber	O Olay Hakkında Mahkeme Kararını Verdi
Denizli 20 Haber	Kale'deki olayla ilgili yayın yasağı getirildi
Haber Denizli	Denizli'de Taciz Olayında Flaş Gelişme!

Cinsel istismar olayının ulusal gazetelerde ve haber sitelerinde hangi başlıklarla verildiğine ilişkin bulgular incelendiğinde (Çizelge 3) *kız çocuğuna cinsel istismar* vurgusunun ağırlıkta olduğu başlıklarda yerel medyadan farklı olarak daha çok olayın *Denizli'yi ya da ilçeyi ayağa kaldırması* ve *karıştırmasının* öne çıkarıldığı görülmektedir. *İlçeyi ayağa kaldıran taciz olayı* ve *Denizli'de olaylar çıktı* başlıkları bu bağlamda dikkat çekmektedir. Yine yerel medyadaki haber başlıklarından farklı olarak zanlıların çoğunun Suriyeli oluşunun ifade edildiği görülmektedir.

Çizelge 3. Ulusal Medya Organlarında Haber Başlıkları

Ulusal Gazeteler	Haber Başlıkları
Hürriyet	Kız çocuğuna cinsel istismara 5 gözaltı
Habertürk	Kız çocuğuna cinsel istismar iddiası Denizli'yi karıştırdı
	Kız çocuğuna cinsel istismara 7 tutuklama, 3 kişi araniyor
Milliyet	Denizli'de iğrenç olay! 14 yaşında 10 kişinin...
Akşam	Denizli Valiliğinden 14 yaşındaki kızın intihar ettiği iddialarına yalanlama
Sözcü	İlçeyi ayağa kaldıran olay!
Yeni Çağ	Denizli'de olaylar çıktı
Ulusal Haber Siteleri	
CNN Türk	Kız çocuğuna cinsel istismara 5 gözaltı Tedbir Amacıyla 30 Suriyeli Aile Tahliye Edildi
NTV	Kız çocuğuna cinsel istismar: 7 kişi tutuklandı
Haber 7	İlçeyi ayağa kaldıran taciz olayı!
Habervaktim	İlçeyi ayağa kaldıran taciz olayı!
BBC News Türkçe	Denizli'de cinsel istismar gerginliği: 6'sı Suriyeli 7 kişi tutuklandı, 3 kişi araniyor

Yerel gazeteler ve haber sitelerindeki olaya ilişkin haber metinlerinde Suriyelilerin nasıl sunulduklarına ilişkin bulgular Çizelge 4'te verilmiştir. Yerel gazetelerin ve haber sitelerinin çoğunda faillerin ya da zanlıların milliyetlerinin vurgulandığı görülmektedir. Zanlılardan birisinin Türk diğerlerinin Suriyeli olduğu haberlerin çoğunda ifade edilmektedir. Suriyelilerin nasıl ifade edildiklerine bakıldığında genellikle *Suriyeli* ve *Suriye uyruklu* ifadelerinin kullanıldığı dikkat

çekmektedir. *Biri Türk vatandaşı, 6'sı ise Suriyeli* gibi ifadelerde faillerden birisinin *vatandaş* olarak ifade edilmesi Suriyelilerin ise vatandaş olmayan diğerleri olarak ifade edilmiş olması dikkat çekicidir. Dört haber metninde Suriyelilerden hiç bahsedilmemiş olması bunun yanında bir haberde ise zanlılardan sadece *Suriyeliler* olarak bahsedilmesi de kayda değerdir.

Çizelge 4. Yerel Medyada Suriyelilerin Sunumu

Yerel Gazeteler	Suriyelilerin Sunumu
Deha 20	Birisi Türk vatandaşı altısı ise Suriyeli yedi kişi
Horoz	Suriyeli ifadesi yok
Hizmet	Biri Türk vatandaşı, 6'sı ise Suriye uyruklu
Denizli Yeni Olay	Biri Türk vatandaşı altı Suriye uyruklu yedi kişi
Kulvar	Biri Türk vatandaşı, altısı ise Suriye uyruklu
Yerel Haber Siteleri	
Denizli Haber	10 Suriye uyruklu kişi
Denizli Yeni Olay	Biri Türk vatandaşı altı Suriye uyruklu yedi kişi
Denizli Kent Haber	Suriyeli ifadesi yok
Denizli 20 Haber	Suriyeli ifadesi yok
Haber Denizli	Suriyeli ifadesi yok

Ulusal gazeteler ve haber sitelerindeki olaya ilişkin haber metinlerinde Suriyelilerin nasıl sunulduklarına ilişkin bulgular Çizelge 5'te verilmiştir. Çizelge 5'te görüldüğü üzere iki haberde Suriyelilerden bahsedilmezken diğer haberlerin hemen hepsinde *Suriyeli* ifadesi kullanılmıştır. Yerel medyadaki farklı ifadelerle karşın ulusal medyada *Suriyeli* ifadesinin genel kabul gördüğü söylenebilir. Sadece bir haber metninde ise *Suriyeli sığınmacı* ifadesinin kullanılması dikkat çekicidir.

Çizelge 5. Ulusal Medyada Suriyelilerin Sunumu

Ulusal Gazeteler	Suriyelilerin Sunumu
Hürriyet	Suriyeli 5 kişi; biri Türk, 6'sı Suriye uyruklu 7 kişi; Suriyeliler
Habertürk	1'i Türk, 6'sı Suriyeli toplam 7 şüpheli; Suriyeli 2 vatandaş; Suriyeliler
Milliyet	Suriyeli ifadesi yok
Akşam	Suriyeli ifadesi yok
Sözcü	Suriyeli 5 kişi
Yeni Çağ	Suriyeli 10 kişi; Suriyeli 10 sığınmacı; Suriye uyruklu; Suriyeliler
Ulusal Haber Siteleri	
CNN Türk	Suriyeli 5 kişi; Suriyeli 30 aile
NTV	1'i Türk 6'sı Suriyeli 7 kişi
Haber 7	5 Suriyeli; Suriyeli 30 aile
Habervaktim	5 Suriyeli; Suriyeli 5 kişi; Suriyeli 30 aile
BBC News Türkçe	1'i Türk, 6'sı Suriyeli 7 kişi

Yerel gazeteler ve haber sitelerindeki olaya ilişkin haber metinlerinde cinsel istismar olayının sonuçlarının nasıl yansıtıldığına ilişkin bulgular Çizelge 6'da verilmiştir. Sadece bir medya organında *olayın duyulmasının ardından vatandaşlar adliye binasının önüne akın etti.. Jandarma ve polis çevrede güvenlik önlemleri aldı* ifadeleri ile cinsel istismar olayının zanlılarının Suriyeli olmasının duyulmasının yol açtığı öfke ile ilçede yaşayan vatandaşların adliye binasına akın ettiği ve güvenlik güçlerinin tedbir aldığı anlatılırken Suriyelilerin böyle bir olaya karışmış olmasının yarattığı *haklı* bir tepkiden bahsedilir gibidir. Diğer yerel medya organları ise cinsel istismar olayının ardından şüphelilerin tutuklandığı ya da yakalandığının ifade ederken olası tepkileri engellemeye dönük bir yaklaşımın varlığı hissedilmektedir.

Çizelge 6. Yerel Medyada Olayın Sonuçlarına İlişkin İfadeler

Yerel Gazeteler	Olayın Sonuçları
Deha 20	Birisi Türk vatandaşı altısı ise Suriyeli yedi kişinin yakalanması
Horoz	13'ü Suriyeli 14 kişi.. gözaltına alındı.
Hizmet	7 kişinin tutuklandığı, kimlikleri tespit edilen 3 kişinin yakalanması için çalışmaların sürdüğü
Denizli Yeni Olay	biri Türk vatandaşı altı Suriye uyruklu yedi kişi tutuklandı
Kulvar	biri Türk vatandaşı, altısı ise Suriye uyruklu olmak üzere toplam yedi kişinin yakalandığı
Yerel Haber Siteleri	
Denizli Haber	olayın duyulmasının ardından vatandaşlar adliye binasının önüne akın etti.. Jandarma ve polis çevrede güvenlik önlemleri aldı.
Denizli Yeni Olay	Biri Türk vatandaşı altı Suriye uyruklu yedi kişi tutuklandı
Denizli Kent Haber	14 Yaşındaki kız çocuğuna tacizden 7 kişi tutuklandı
Denizli 20 Haber	Tutuklamalara ilişkin resmi açıklama
Haber Denizli	7 kişi tutuklandı.

Ulusal gazeteler ve haber sitelerindeki olaya ilişkin haber metinlerinde cinsel istismar olayının sonuçlarının nasıl yansıtıldığına ilişkin bulgular Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7. Ulusal Medyada Olayın Sonuçlarına İlişkin İfadeler

Ulusal Gazeteler	Olayın Sonuçları
Hürriyet	cinsel istismar suçundan Suriyeli 5 kişinin gözaltına alındığının duyulması üzerine adliye ile aynı binada hizmet veren Kaymakamlık binası önünde toplanan yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi.. Gerginlik sürerken ilçedeki Suriyeli 30 aile güvenlik amacıyla tahliye edilerek, başka ilçelere götürüldü.
Habertürk	14 yaşındaki kız çocuğuna taciz iddiası ilçeyi karıştırdı. Kaymakamlık önünde toplanan vatandaşlar için ilçeye takviye Çevik Kuvvet ve

	Jandarma ekipleri gönderildi.. Yaşanabilecek olumsuzluklara tedbir amaçlı ilçede yaşayan 100'e yakın Suriye vatandaşı polis tarafından ilçeden tahliye edildi.. 1'i Türk vatandaşı, 6'sı ise Suriye uyruklu olmak üzere toplam 7 kişi yakalandı.
Milliyet	Kız çocuğuna cinsel istismarda bulunduğu iddiasıyla 5 kişi gözaltına alındı, 5 şüphelinin daha arandığı öğrenildi.
Akşam	Olaya ilişkin Kale Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamlı olarak devam etmektedir. Valiliğimizce de titizlikle takip edilmektedir.
Sözcü	Kaymakamlık binası önünde toplanan yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi. Şüphelilerin kendilerine verilmesini isteyen öfkeli kalabalığın kontrolden çıkma ihtimali üzerine Kale'ye Denizli il merkezi ile çevre ilçelerden takviye olarak çok sayıda polis ve jandarma ekibi sevk edildi.
Yeni Çağ	Olay duyulur duyulmaz ilçede büyük bir kargaşa yaşandı. Adliye ve emniyet önünde toplanan binlerce vatandaş Suriyelilerin kendilerine verilmelerini istedi. Kalabalık kontrol altına alınamayınca çevre illerden Kale'ye takviye ekipler gönderildi. Olayların gece saatlerine kadar devam ettiği öğrenildi.. Ayrıca ilçede yaşayan 100 Suriye uyruklu kişi ise polis korumasında otobüslerle ilçe dışına nakledildi.
Ulusal Haber Siteleri	
CNN Türk	Cinsel istismar suçundan Suriyeli 5 kişinin gözaltına alındığının duyulması üzerine adliye ile aynı binada hizmet veren Kaymakamlık binası önünde toplanan yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi. Şüphelilerin kendilerine verilmesini isteyen öfkeli kalabalığın kontrolden çıkma ihtimali üzerine Kale'ye Denizli il merkezi ile çevre ilçelerden takviye olarak çok sayıda polis ve jandarma ekibi sevk edildi.
NTV	Olayın duyulması üzerine adliye ile aynı binada hizmet veren Kaymakamlık binası önünde toplanan yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi.. Gerginlik sürerken ilçedeki Suriyeli 30 aile güvenlik amacıyla tahliye edilerek,
Haber 7	cinsel istismar suçundan Suriyeli 5 kişinin gözaltına alındığının duyulması üzerine adliye önünde toplanan yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi.. Gerginlik sürerken ilçedeki Suriyeli 30 aile güvenlik amacıyla tahliye edilerek, başka ilçelere götürüldü.
Habervaktim	yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi. Şüphelilerin kendilerine verilmesini isteyen öfkeli kalabalığın kontrolden çıkma ihtimali üzerine Kale'ye Denizli il merkezi ile çevre ilçelerden takviye olarak çok sayıda polis ve jandarma ekibi sevk edildi.
BBC News Türkçe	1'i Türk vatandaşı, 6'sı ise Suriye uyruklu olmak üzere toplam 7 kişi yakalandı

Çizelge 7'de görüldüğü üzere yerel medya organlarındaki sunuş tarzından oldukça farklı bir biçimde ulusal medya organlarının daha çok ilçede yaşanan gerginliğe dikkat çektikleri görülmektedir. İki medya organında zanlıların tutuklandığı haber verilirken, diğer medya organlarının hepsinde *Suriyeli 5 kişinin gözaltına alındığının duyulması* ile ortaya çıkan *gerginlik ve kargaşa* söz konusu edilmektedir. *Şüphelilerin kendilerine verilmesini isteyen öfkeli kalabalıktan ve öfkeli kalabalığın kontrolden çıkma ihtimalinden* bahsedilen Sözcü gazetesindeki haber ve *Olay duyulur duyulmaz ilçede büyük bir kargaşa yaşandı. Adliye ve emniyet önünde toplanan binlerce vatandaş Suriyelilerin kendilerine verilmelerini istedi* biçiminde konuyu haberleştiren Yeni Çağ gazetesi bu noktada dikkat çekicidir. Ancak ana akım gazeteler, muhafazakâr gazeteler ve ulusalcı gazetelerde benzer ifadelerle *olayının duyulmasının ve zanlıların Suriyeli olmasının yarattığı doğal bir tepki* niteliğindeki sonuçlarının *heyecanla* aktarılması kayda değer bir durumdur. Yine ulusal medya organlarının bazılarında ilçede yaşayan Suriyeli ailelerin tahliye edilmesinden bahsedilme tarzı da dikkat çekicidir. Suriyeli ailelerin tahliye edilişi; *Gerginlik sürerken ilçedeki Suriyeli 30 aile güvenlik amacıyla tahliye edilerek; Yaşanabilecek olumsuzluklara tedbir amaçlı ilçede yaşayan 100'e yakın Suriye vatandaşı polis tarafından ilçeden tahliye edildi* biçiminde haberleştirilirken gerginliğin bitmesi, Suriyeli ailelere yönelik saldırı olasılığı gibi nedenlere dikkat çekilmiştir.

Cinsel istismar olayının haberleştirilmesi bağlamında yerel medya organlarındaki haber metinlerinde kimlerin açıklamalarına yer verildiğine ilişkin bulgular Çizelge 8'de verilmiştir. Buna göre yerel gazeteler ve haber sitelerinde olaya ilişkin haber sadece resmi makamların açıklamalarına dayalı olarak verilmiştir. Konuyla ilgili olarak tarafların ya da Suriyeliler ile ev sahibi toplumdan temsilcilerin görüşlerine yer verilmemiştir.

Çizelge 8. Yerel Medyada Haber Metinlerinde Kimlerin Açıklamalarına Yer Verilmiştir

Yerel Gazeteler	Haberde Kimler Konuşuyor
Deha 20	Cumhuriyet Başsavcılığı
Horoz	Resmi Makamlar
Hizmet	Cumhuriyet Başsavcısı
Denizli Yeni Olay	Cumhuriyet Başsavcısı
Kulvar	Cumhuriyet Başsavcısı
Yerel Haber Siteleri	
Denizli Haber	Resmi Makamlar
Denizli Yeni Olay	Cumhuriyet Başsavcısı
Denizli Kent Haber	Mahkeme Kararı
Denizli 20 Haber	Denizli Valisi
Haber Denizli	Resmi Makamlar

Cinsel istismar olayının haberleştirilmesi bağlamında ulusal medya organlarındaki haber metinlerinde kimlerin açıklamalarına yer verildiğine ilişkin bulgular Çizelge 9’da verilmiştir. Yerel medya ile benzer biçimde ulusal gazete ve haber sitelerinde de olay resmi makamların açıklamaları ve haber ajanslarının temsilcilerinin açıklamalarına dayalı olarak haberleştirilmiştir.

Çizelge 9. Ulusal Medyada Haber Metinlerinde Kimlerin Açıklamalarına Yer Verilmiştir

Ulusal Gazeteler	Haberde Kimler Konuşuyor
Hürriyet	DHA Temsilcisi
Habertürk	Haberin metin Yazarı; Cumhuriyet Başsavcılığı
Milliyet	Haberin metin Yazarı
Akşam	Valilik; İHA Temsilcisi
Sözcü	DHA Temsilcisi
Yeni Çağ	Kaymakam; Cumhuriyet Başsavcılığı
Ulusal Haber Siteleri	
CNN Türk	DHA Temsilcisi
NTV	Haberin metin Yazarı
Haber 7	Haberin metin Yazarı
Habervaktim	Haberin metin Yazarı
BBC News Türkçe	Resmi Makamlar

Tartışma

Cinsel suçlar dünya ölçeğinde önemli bir sorun niteliğindedir. Özellikle çocuklara yönelik cinsel istismar mağdurlar ve toplum açısından ağır travmalara yol açmaktadır (Özkara vd., 2011). Dünya genelinde her iki dakikada bir çocuk cinsel istismara uğramaktadır (Child Abuse, 2016 aktaran Aygül ve Şensoy, 2018). Çocuğa yönelik cinsel istismar, çocuk haklarının ağır bir ihlali niteliğindedir ve dünyanın hemen her yerinde bütün sosyal, ekonomik ve yaş gruplarında ve her yerde olabilmektedir. Neredeyse her dört çocuktan biri cinsel istismar yaşamaktadır ve istismarcıların çoğu genellikle yabancılar değildir (Yüksel ve Saner, 2016). Türkiye’de de son yıllarda cinsel suçlara ilişkin vakalar, sosyal medya ve diğer kitle iletişim araçlarının etkisi ile daha görünür hale gelmiştir (Aygül ve Şensoy, 2018). Cinsel istismar olaylarının ve özellikle çocuklar söz konusu olduğunda konunun medyada temsili de ayrı bir önem kazanmaktadır. İstismar olayının kendisi gibi medyadaki temsilleri de mağdurlar açısından ya da kamuoyu düzeyinde travmatik sonuçlara yol açabilmektedir.

Bu çalışmada konu edilen olay anılan niteliklerde travmatik sonuçları olan çocuğa yönelik cinsel istismar olgusunu ve suçla ilişkili sığınmacılar olgusunu birlikte kapsamaktadır ve bu çerçevede oldukça tartışmalı bir bağlama işaret etmektedir. Cinsel istismar olaylarında olduğu gibi Karataş’ın (2015) belirttiği

üzere medyada yer alan özellikle Suriyeli sığınmacıların karıştıkları suç olayları geniş yankı uyandırabilmektedir.

Cinsel istismar ve özellikle çocuklara yönelik cinsel istismar haberlerinde haber başlıklarının seçiminde ahlaki yönden zafiyetler olduğu, mağdur ve ailesinin kişilik haklarının göz ardı edildiğine ilişkin bulgular (Güldeste, 2018) söz konusudur. Denizli'nin Kale ilçesinde yaşanan cinsel istismar olayının yerel medyada hangi başlıklarla verildiğine ilişkin bulgular başlıkların bu nitelikleri çok fazla taşımadığına işaret etmektedir; bütün gazetelerde *14 yaşındaki kız çocuğu* ifadesi bazı medya organlarında *14 yaşındaki kız çocuğu N.D* ifadesi kullanılmıştır.

Araştırmanın bulguları haber metinlerinde zanlı ya da failerin yakalanmış olduğunun, adalete temsil edildiklerinin ve tutuklandıklarının özellikle vurgulandığını göstermektedir. Bu durum Suriyelilere yönelik olası tepkilerin engellenmesini amaçlayan bir güvence verilmesi biçiminde yorumlanabilir. Aynı zamanda özellikle çocuğa yönelik cinsel istismar olaylarına ilişkin olarak kamuoyunda yaygın olan yaklaşımları da yansıttığı söylenebilir. Çünkü cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar her zaman toplum tarafından hassasiyetle takip edilmekte ve özellikle çocukların mağdur olduğu olaylarda failin ya da failerin ağır ve hızlı bir biçimde cezalandırılmasını talep edilmektedir (Coşkun vd., 2018).

Suriyelilere yönelik toplumsal söylemde olumsuz kanaatlerin dolaşımını sağlayan duyular ve damgalayıcı kalıpyargılar kullanılmakta söylemsel dışlanma Suriyeli kimliği üzerinden kültürel dışlanma biçiminde ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2017). Bu araştırma kapsamında incelenen haber metinlerinde Suriyelilerin sunuluşlarına ilişkin bulgular bu nitelikte damgalayıcı unsurları çok fazla taşımamaktadır. Daha çok çocuğa yönelik cinsel taciz olayının *iğrençliği* üzerinde durulduğu dikkat çekmektedir. Ancak Suriyelilerin temsilinde biz ve onlar ayrımını yansıtı ve ötekileştirici niteliklerin varlığından söz edilebilir. Özellikle ulusal medyada daha belirgin olarak belirlenen yaklaşım olayın duyulmasının yarattığı öfke ve gerilimin öne çıkarılmasıdır. Bir tür kışkırtıcı tavrıdan bahsedilmesi abartı olmayacaktır. Oysa ev sahibi toplum ile Suriyeli sığınmacılar arasında meydana gelen gerginliklerin medyadaki temsilleri Suriyeli sığınmacılara yönelik ön yargıların oluşması, gerilimlerin artması ve paniğin ortaya çıkması gibi riskleri beraberinde taşımaktadır ve haberler üzerine sosyal medya üzerinden örgütlenen halk tepki gösterileri ve hatta çeşitli saldırılar yapabilmektedir (Karataş, 2015). Bu çalışmada incelenen haberlerin bir kısmında da olayı duyan öfkeli kalabalıkların toplandığı ve Suriyelilere ait olduklarını düşündükleri bazı araçlara saldırdıklarına ilişkin ifadeler bu bağlamda dikkat çekicidir.

Türk toplumu, *Suriyeliler ile arasına koyduğu "bilinçli mesafe" ile savaştan, zulümden kaçana destek olmaktan, onlara kucağını açmaktan kaçınmasa da, geleceğini Suriyelilerle paylaşmaya hazır olmadığını çok açık*

biçimde ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2018). Bu saptamayı doğrular bir biçimde bu çalışmada incelenen haber metinlerinin hiçbirinde ilçede yaşayan ev sahibi toplum ile Suriyeli aileler arasındaki etkileşimden ve karşılıklı uyumu olumsuz etkileyebilecek gelişmelerden bahsedilmemesi kayda değerdir. Bu yaklaşım cinsel istismar olayının zanlılarının Suriyeli olmasının yarattığı öfkenin halkalaştırıldığı ve çözüm yolunun Suriyelilerin artık bu ilçede var olmaması gerektiğinin düşünülüşü yönünde yorumlanabilir. Özellikle ulusal medyada ilçede gerginliğin giderilmesi için Suriyeli ailelerin tahliye edilişi vurgulanmaktadır. Ancak bu durumun Suriyelilerin güvenliğinin yanında ve muhtemel daha çok potansiyel suçun engellenmesi amacının öne çıkarıldığını düşündürmektedir. Dolayısıyla kent güvenliği ancak Suriyelilerin tahliyesi ile sağlanabilmiştir oysa Öz Yıldız'ın (2017) belirttiği üzere nefret suçları ile mücadele edilmesi toplumsal uyumu güçlendirerek güvenliğe daha kalıcı katkı sağlayabilecektir. Deniz, Ekinci ve Hülür'ün (2016) vurguladığı üzere bu süreçte Suriyeli kimliği kriminalleştirilmekte, suç bütün Suriyelilere atfedilmekte ve etnik dışlamaya yol açılmaktadır. Öz Yıldız'ın (2017) vurguladığı üzere göçmenlere yönelik nefret suçlarında hedef göçmenin kendisi değil onun grup kimliğidir. Dolayısıyla suç işleyen Suriyeli bireyleri aşan bir tarzda Suriyeli kimliğini taşıyan herkes tepkinin hedefi olmaktadır. Taştan, Haklı ve Osmanoğlu da (2017) Suriyeliler Türkiye'ye geldikten sonra ülkedeki asayiş vakalarında artış olduğunu düşünülüşünü bulgulamış fakat rakamlara bakıldığında Suriyelilerin sayısının artışına bağlı bir yükselişten söz etmenin mümkün olmadığını ifade etmiştir. Suç istatistiklerine bakıldığında Türkiye'de herhangi bir suçtan mahkûm olan tüm bireylerin, % 0.59'u (yaklaşık binde 6'sı) Suriyeliler dâhil tüm yabancılardan oluşmaktadır (Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017). Birçok asayiş olayının nedeni olarak veya *olağan şüphelileri* olarak görülen Suriyelilerin, tüm bu olayların sebepleri olduklarına yönelik yeterli veri bulunmamaktadır. Dolayısıyla burada Suriyelilerin günah keçisi bulma eğiliminin hedefi olduğu söylenebilir (Man, 2016). Aynı zamanda Suriyelilerin potansiyel suçlu olarak gösterilmesi yanlış bir algının güçlenmesine hizmet etmektedir. Öz Yıldız'ın (2017) belirttiği gibi en temel anlamda kent güvenliği, *kentte yaşayan insanların temel haklarının ihlaline karşı bir yönetim düzeni oluşturmayı ve bu düzenin bozulmasını engelleyici bir dizi yaşam pratiğini içermektedir*. Dolayısıyla böylesi durumlarda ev sahibi toplum ve Suriyelilerin birlikte ortak yaşamdan kaynaklanan sorumluluklarının ve haklarının gözetildiği çözümler üretilebilmelidir. Kimi araştırma bulguları sosyal uyum konularında Suriyeli ailelerin çok yardımcı olduklarını ve işbirliğine açık olduklarına işaret etmektedir (Balkar, Şahin ve Işıklı Babahan, 2010). Bu çerçevede Suriyeliler ile ev sahibi toplum arasında uyumu güçlendirecek uygulamalara imkân tanınmalıdır.

Kubilay ve Durna (2010) farklı bir cinsel istismar olayında ana akım medya ve bunun karşısında kendini konumlandıran *İslamcı medyanın* bir mağduriyet olayını kendi kamplarının iktidar mücadelesinin bir tür aracı haline getirdiklerini bulgulamıştır. Bu araştırmanın diğer bir önemli bulgusu ise farklı siyasi duruşlara sahip gazetelerin olayı yansıtma tarzları arasında kayda değer bir farklılık olmamasıdır. Farklı siyasi duruşlara sahip olunmasına karşın Suriyelilere ilişkin kamuoyu algısı karşısında medya organlarının benzer kaygılarla hareket ettiği düşünülebilir. Bu durum Suriyelilerin toplumun hâlihazırdaki ve gelecekteki önemli bir parçası olarak benimsenmediğinin yansıması olarak da görülebilir.

Çalışmanın bulgularına göre haber metinlerinde görüşlerine yer verilenler büyük ölçüde resmi makamlardır. Genellikle, valilik ya da cumhuriyet başsavcılığının açıklamalarına yer verilmiş, ev sahibi toplumdan ya da ilçede yaşayan Suriyelilerin temsilcilerinden kimsenin görüş ya da yorumuna yer verilmemiştir. Oysa Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya'nın (2017) vurguladığı üzere medya Suriyelileri sorun kaynağı olarak göstermekten vazgeçmeli onlara da söz hakkı vermeli böylece toplumsal uyumu güçlendirmelidir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar olaylarındaki artışa dikkat çekilen TBMM (2018) raporunda Suriye vatandaşlarının suça eğilimli ya da potansiyel suçlu olarak gösterilmelerinin toplumsal barışı bozabileceği ve bu konuda önlem alınması gerektiği ifade edilmiştir. Bu tür olaylarda yayın yasağı getirilmesi medya temsillerinin olası olumsuz sonuçlarını engellemeye dönük bir tedbir olarak düşünülebilir. Bu araştırmanın sonuçları da olaya ilişkin olarak getirilen yayın yasağının farklı medya organlarının haberleştirme tarzlarını biçimlendirdiği yönündedir ve bu etki yerel medyada daha belirgindir. Ancak yayın yasağı uygulamaları yapay, geçici ve basın özgürlüğü açısından tartışmalı uygulamalar olarak medya temsillerinin olumsuz etkilerine ilişkin kalıcı bir çözüm sunmamaktadır. Medya organlarının evrensel etik ilkeler doğrultusunda ve karşılıklı uyumu güçlendirici bir yayın anlayışı geliştirmesi ve bu doğrultuda öz denetim ile sorumluluk bilincine sahip bir tarzda haber yapabilmesi gerekmektedir.

Van Dijk (1993) *bizin* olumlu *onların* olumsuz sunumu bağlamında ifade ettiği bazı ikna yollarının bu çalışmada incelenen haberlerde de görüldüğü söylenebilir. Van Dijk (1993) bu ikna yollarını şöyle sıralamıştır; argümantasyon, retorik figürler, sözlüksel tarz, hikâyeleştirme, olumsuz özelliklere ilişkin makul detaylar, olumsuz davranışların yapısal vurgusu ve güvenilir kaynaklardan alıntılar.

Bu bağlamda incelenen haberlerin neredeyse tamamında argümantasyon yani *olgulardan yola çıkarak olumsuz değerlendirme* örnekleri bulunmaktadır. *Kale'de 14 yaşındaki bir kız çocuğuna yönelik cinsel istismar iddiaları vatandaşları ayaklandırdı* (Denizli Haber, 10.10.2018); *cinsel istismar*

suçundan Suriyeli 5 kişinin gözaltına alındığının duyulması üzerine adliye ile aynı binada hizmet veren Kaymakamlık binası önünde toplanan yaklaşık 500 kişi tepkilerini dile getirdi (Hürriyet, 10.10.2018) gibi örnekler bu bağlamda dile getirilebilir. Haberlerin önemli bir kısmında *onların* olumsuz eylemlerinin ve biz'in olumlu eylemlerinin abartılması; *bizin* olumsuz eylemlerinin üzerinin örtülmesi, inkârı, açıklanmaya çalışılması anlamında retorik figürler söz konusudur. Suriyeli bazı şahısların karışmış oldukları cinsel istismar olayı doğal olarak *iğrençlik* vurgusu ile verilirken *olayın duyulması ile toplanan kalabalığın öfkesi* ve bazı Suriyelilere saldırı eğilimleri bir tür haklılaştırıcı yaklaşımla eleştiriye tabi tutulmadan verilmiştir. Örneğin Yeni Çağ (11.10.2018) gazetesinde bu durum, *Adliye önünde toplanarak olaya tepki gösteren yaklaşık 500 kişi otomobile adliye önünden geçen Suriye uyruklu iki kişiyi darp etmek istedi* biçiminde haberleştirilmiştir.

İncelenen haber metinlerinde, yaşanan olumsuzlukları kişisel deneyimlere indirgeme anlamında hikâyeleştirmeden pek söz edilemeyeceği söylenebilir bunu yanında sözlüksel tarz olarak adlandırılan ve negatifliği ya da pozitifliği ima eden kelime tercihlerinin haberlerin büyük kısmında rastlanan *iğrenç olay* ifadesi gibi gibi örneklerine yer verilmiştir. Haber metinlerinde, Van Dijk'ın (1993) bir diğer ikna yolu olarak tanımladığı olayların olumsuz özelliklerinin üzerinde makul detaylar vermenin çok fazla örneği yoktur. Çocuğa yönelik bir cinsel istismar olayının söz konusu olması nedeniyle olaya ilişkin fazla detay verilmemesi oldukça beklenir bir durumdur. Sadece bir medya organında (Denizli Haber, 10.10.2018) olayın geçmişi *Kale'de 14 yaşındaki bir kız çocuğuna yönelik cinsel istismar iddiaları vatandaşları ayaklandırdı. İddialara göre 10 Suriye uyruklu kişi genç kızı önce uyuşturucuya alıstırdı ardından cinsel istismarda bulundu* biçiminde biraz daha detaylı anlatılmıştır.

Başlıkta, spotta, ara başlıkta, girişte vb. diğerine ait olumsuz davranışlara yer verme anlamında olumsuz davranışların yapısal vurgusunun örneklerinin haber metinlerde yer almadığı söylenebilir. *İlçeyi ayağa kaldıran olay!* (Sözcü, 10.10.2018); *Kız çocuğuna cinsel istismara 7 tutuklama* (Habertürk, 11.10.2018); *Kale'deki İğrenç Olayda 7 Tutuklama* (DEHA, 11.10.2018); *Kalede küçük yaşta bir kıza Suriye uyruklu on kişinin cinsel istismarda bulunmasının ortaya çıkması ilçe halkını ayaklandırdı. Vatandaşlar adliye binası önünde toplandı* (Denizli Haber, 10.10.2018) örneklerinde olduğu gibi olayın kendisine ilişkin olumsuzluğun daha çok vurgulandığı görülmüştür.

Güvenilir kaynaklardan alıntılara yer verilmesinin ise çok sayıda örneği medya organlarının hemen hepsi açısından söz konusudur. *Denizli Cumhuriyet Başsavcısı Ergün Yılmaz imzasıyla yapılan açıklamada* (Hizmet, 11.10.2018); *Cumhuriyet Başsavcısının açıklaması: Denizli'nin Kale ilçesinde..* (Denizli Yeni Olay, 11.10.2018); *Kale Kaymakamı.. ve Kale Belediye başkanı.. öfkeli kalabalıkla*

konuşup, sağduyulu davranmalarını istedi (Hürriyet, 10.10.2018) biçimindeki ifadelerle haberleştirmenin dayandığı güvenilir kaynaklar vurgulanmak istenmiştir.

Sonuç

Suriyelilerin, suç bağlamında medyada temsilinin karşılıklı uyum temelinde Denizli/Kale’de yaşanan cinsel istismar olayı örneğinde değerlendirilmesi amacıyla nitel bir durum çalışması olarak desenlenen bu araştırmada Denizli’nin Kale ilçesinde yaşanan cinsel istismar olayının yerel ve ulusal medyada yer alış tarzı irdelenmiştir. Araştırmanın bulguları yerel medya ile ulusal medyadaki haberleştirme tarzlarında belirli farklılıklar bulunduğu işaret etmektedir. Aynı zamanda özellikle yayın yasağı nedeniyle sınırlı bir biçimde de olsa Suriyelilerin temsilinin karşılıklı uyumu olumsuz etkileyebilecek nitelikte olumsuz oluşu dikkat çekmektedir. Cinsel istismar olayının duyulmasının ardından *ilçenin karıştığı ve ayaklandığına* ilişkin yorumlardaki haklılaştırıcı tutum bu bağlamda oldukça tipik bir örnektir. Araştırmanın bulgularına göre haber metinlerinde vurgulanan unsurların şunlar olduğu görülmüştür; cinsel istismar iddiası; suçlu Suriyeliler; olayın duyulmasının yarattığı infial; öfkeli kalabalığa güvenlik güçlerinin müdahalesi; öfkeli kalabalığın yatıştırılması için yetkililerin açıklamalar yapması; suçluların yakalanması; olaya ilişkin yayın yasağı; ilçedeki Suriyeli ailelerin tahliyesi

Orhan ve Senyücel Gündoğar’ın (2015) belirttiği üzere ev sahibi toplum ve Suriyeliler arasında yaşanan bazı sıkıntılar olmakla birlikte toplumsal barışı bozmamak adına taraflarda bir tür *fren mekanizmasının* geliştiği ve sosyal yapının sorunlarla baş edebilme kapasitesine sahip olduğu düşünülebilir. Bunu yanı sıra TBMM (2018) raporunda da saptandığı üzere günümüzde Suriyelilerin işlediği suç oranları oldukça düşük düzeydedir ancak Suriyeliler toplumla bütünleşmeye başladıkça suç oranlarının da artması beklenebilir. Milyonlarca Suriyelinin içinden suç işleyecek insanların da çıkması doğal bir durum olmakla birlikte Türkiye’nin bu duruma hazırlıklı olması büyük önem taşımaktadır (TBMM, 2018). Göç meselesinin yol açtığı problemlerden biri de toplumdaki suç oranlarına etkisidir. Alanyazındaki çok sayıda sosyolojik ve kriminolojik araştırmada suçun nedenleri arasında göç olgusu mutlaka vurgulanmaktadır (Öz Yıldız, 2017). Bu bağlamda medyanın da önemli bir potansiyel taşıdığı açıktır. Kaya ve Yılmaz Eren’in (2014) de vurguladığı üzere medya organlarının Suriyelilere yönelik suçlayıcı ve klişeleşmiş ifadeler kullanabilmektedir dolayısıyla ötekileştirici ve Suriyelilere karşı suç işlenmesini kışkırtıcı ifadelerle müsaade edilmemeli, bilgilendirici ve uyuma katkı sağlayıcı bir yaklaşım sergilenebilmelidir.

Kaynakça

- Aygül, H. H.; Şensoy, A. F. (2018). Çocuklara Karşı İşlenen Cinsel Suçlara Verilen Cezalar ve Beklenen Toplumsal Adalet, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17 (2), 533-551
- Balkar, B.; Şahin, S.; Işıklı Babahan, N. (2010). Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) Görev Yapan Suriyeli Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(6), 1290-1310
- Berry, M.; Garcia-Blanco, I. and Moore, K. (2016). Press coverage of the refugee and migrant crisis in the EU: a content analysis of five European countries. [Project Report]. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees. Available at: <http://www.unhcr.org/56bb369c9.html>
- Coşkun vd. (2018). Çocuğun Cinsel İstismarı Suçu ve Bu Suçun Yargılanması ile Çocuk Koruma Sistemine İlişkin Değişiklik Önerileri. *Kocaeli Barosu, Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatri Derneği, Türk Tabipleri Birliği*
- Danış, D. (2016). Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler. *SAHA, Helsinki Yurttaşlar Derneği*, 2, 6-11.
- Deniz, A.Ç.; Ekinci, Y.; Hülür, A. B. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 14(27), 17-40.
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, *İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.
- Erdoğan, M. (2018). Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi. *İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları*
- Erdoğan, M.; Kavukçuer, Y.; Çetinkaya, T. (2017). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı. *Liberal Perspektif Analiz*, 5, Özgürlük Araştırmaları Derneği
- GİGM (2018). Geçici koruma. http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713
- Güldeste, A. (2018). Çocuk Cinsel İstismarının Medyada Değerlendirilme Biçimi (Habertürk Gazetesi Üzerinden Medyaya Sosyolojik Bir Bakış). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 490-497.
- Gülyaşar, M.(2017). Suriyeliler ve vatandaşlık: Yerel halk ve suriyeli sığınmacılar çerçevesinde bir değerlendirme. *OPUS* *UluslararasıToplumAraştırmalarıDergisi*, 7(13), 678-705.
- Hürriyet (2018). Bakan Soylu, Türkiye'deki Suriyelilerin sayısını açıkladı. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-soylu-turkiyedeki-suriyelilerin-sayisini-acikladi-41046899>
- İçişleri Bakanlığı (2018). Bakan Soylu Göç, Mültecilik ve İnsanlık' Konulu Kartepe Zirvesi'ne Katıldı. <https://www.icisleri.gov.tr/bakan-soylu-goc-multecilik-ve-insanlik-konulu-kartepe-zirvesine-katildi>

- Karataş, M. (2015). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar ile Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.
- Kaya, İ.; Yılmaz Eren, E. (2014). Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri. SETA: Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı
- Kubilay, Ç; Durna, Ç. (2010). Türk Basınında Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Tartışması: Haber Metinleri ve Köşe Yazılarında Hüseyin Üzmez Vakası'na İlişkin Eleştirel Bir Analiz. *Kültür ve İletişim*, 13(1), 31-70.
- Man, F. (2016). "Günah Keçileri" ya da "Olağan Şüpheliler" Olarak Suriyeliler. *Çalışma ve Toplum* 2016/3. s. 1147-1170.
- Milliyet (2018). Bakan Soylu: "285 Bin 424 Kişi Ülkesine Geri Döndü". <http://www.milliyet.com.tr/bakan-soylu-285-bin-424-kisi-ulkesine-ankara-yerelhaber-3192345/>
- Orhan, O. ve Senyücel Gündoğar, S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. ORSAM Rapor No: 195, Ankara: ORSAM-TESEV
- Öz Yıldız, S. (2017). Nefret Suçlarının Kent Güvenliğine Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği, *International Journal of Academic Value Studies*, Vol: 3, Issue:9; pp:360-370
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi The Journal of Defense Sciences*, 16(1), 115-136
- Özdemir, Ö.; Özdemir, E. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik. *Güvenlik Stratejileri*, 14(27), 113-145.
- Özkara, E.; Kavaklı, U.; Can, İ.Ö.; Tepe, İ.; Özbek, V. Ö. (2011). Çocuklara Yönelik Cinsel İstismarın Yasal Boyutunun Türkiye ve Diğer Ülkeler İle Karşılaştırılması. *Adli Tıp Dergisi*, 25(1), 11-24.
- Taştan, C.; Haklı, S. Z.; Osmanoğlu, E. (2017). Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler. *Göç ve Sınır Güvenliği Araştırma Merkezi (GÖÇMER) Ankara: Polis Akademisi Yayınları*
- TBMM (2018). Göç ve Uyum Raporu. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu. Ankara: TBMM
- Van Dijk, T. A. (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283.
- Yüksel, Ş.; Saner, S. (2016). Çocuk Cinsel İstismarı ve Zor Açığa Çıkması: Bilgilendirme Dosyası(http://www.psikiyatri.org.tr/uploadFiles/219201618057-CocukCinsel_isti_smar_bilgilendirme_dosyasi.pdf)

Türkiye’de Mülteci Sorununun Yoksulluk ve Refah Seviyesine Etkisi

Gamze ÖZMEN¹

Doç. Dr. Cahit AYDEMİR²

Dr. Öğr. Üyesi Emel İŞTAR İŞIKLI³

Özet

Son yıllarda mülteci sorunu dünyanın en önemli problemlerinden biri haline gelmiştir. Özellikle Arap Baharı sonrasında, coğrafi ve kültürel yakınlık nedeniyle Türkiye mültecilerin sığınağı konumunu almıştır. Suriye’deki iç savaşın yoğunlaşması ve diğer ülkelerdeki istikrarsızlıklar neticesinde buralarda yaşayan insanların kendilerini güvende hissedecekleri komşu ülkelere ve diğer devletlere sığınmaları kaçınılmaz olmuştur. Özellikle Türkiye’ye gelen yoğun göçmen nüfusun Türkiye’deki sosyo-kültürel hayatı etkilediği bir gerçektir. Etkili olduğu en önemli parametrelerden bir tanesi ekonomik verilerdir. Gelen yoğun mülteci göçüne harcanan milyarlarca dolar para ülke ekonomisine ciddi bir yük oluşturmuştur. Bu yükün ülkedeki refah ve yoksulluk seviyesi üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın amacı Türkiye’deki mültecilerin ülke ekonomisine etkisini incelemek ve 2011-2017 yılları arasında mülteci göçü etkisiyle Türkiye’de değişen yoksulluk ve refah seviyesini değerlendirmektir. Bu amaçla BM Mülteci Örgütü (UNHCR), Türkiye İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri incelenmiştir. Ekonomik veriler incelenmesi sonucunda, Türkiye’de mültecilerin sayısında artış olduğu, bu durumda Türkiye’deki sosyo-kültürel hayatı ekonomik açıdan etkilediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Göç, Mülteci, Refah Seviyesi, Yoksulluk Seviyesi.

The Effect of Refugee Problem on Poverty and Welfare Level in Turkey

Abstract

In recent years, the refugee problem has become one of the most important problems in the world. Especially after the Arab Spring, it has taken refuge in Turkey due to geographical and cultural proximity refugees. As a result of the intensification of the civil war in Syria and the instability in other countries, it has become inevitable to seek refuge in neighboring countries and other states where people living in these areas will feel safe. In particular, the high immigrant population coming to Turkey in Turkey is a reality that affects economic life. In particular, the socio-cultural life in Turkey's heavily immigrant population that is a reality that affects Turkey. One of the most important parameters to which it is effective is economic data. Billions of dollars of money spent on intense refugee migration have created a serious burden on the

¹ Düzce Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

³ Düzce Üniversitesi

welfare and poverty in the country. The aim of this study to examine the impact of refugees in Turkey, the country's economy and the impact of the refugee exodus in the years 2011-2017 to evaluate the varying levels of poverty and prosperity in Turkey. For this purpose, the UN Refugee Agency (UNHCR), Turkey Immigration Administration General Directorate Ministry of Internal Affairs and the data were analyzed. The analysis of economic data, the increase in the number of refugees in Turkey, in this case the socio-cultural life in Turkey has been shown to affect economically.

Keywords: Poverty, Refugee Migration, Welfare Level.

Giriş

Türkiye jeopolitik konumu itibariyle Asya ve Avrupa kıtalarının tam ortasında yer almakta ve kıtalararası geçiş bölgesi olarak kullanılmaktadır. Geçiş bölgesi konumunda yer alan Türkiye ülkesinden çeşitli sebeplerle göç etmek isteyen mültecilerin sığınma noktalarının başında yer almaktadır. Türkiye’de mülteci sığınmalarına ilişkin süreç Cumhuriyet öncesi dönemlerden itibaren başlamış olup, cumhuriyet sonrası dönem ile birlikte halen artarak devam etmektedir. Günümüzde özellikle 2011yılı Mart ayında başlayan Arap Baharı olarak anılan göç hareketi, savaş nedeniyle Türkiye’ye göç eden çoğunluğunu Suriyeli mültecilerin oluşturmuş olduğu göç dalgasıdır. Türkiye sınırlarına doğru yapılan bu göç hareketlerinden Türkiye ekonomik, sosyokültürel, güvenlik, hukuk ve siyasi yönlerden olumsuz olarak fazlasıyla etkilenmiştir. Yaşanan bu gelişmelerden Türkiye kentlerinden tümü etkilenmiş olsa da kimi kentlerde (Şırnak, Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Hatay) çadır şehirler kurularak mültecilerin korunmasına yönelik geniş çaplı önlemler alınmıştır. Fakat sayıları her geçen gün artan mültecilerin, barınma, sağlık, güvenlik, sosyal imkânlar açısından ihtiyaçlarını karşılamak Türkiye ekonomisini önemli ölçüde etkilemiştir.

Mültecilerin ülke ekonomilerini etkilediğine dair çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Hunt (1992) Fransa’ya 1962’de göç eden Cezayirlilerin ülke ekonomisine etkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda Cezayirli göçmenlerin işgücü piyasasına girmesi nedeniyle, Fransa’da işçilerin yıllık maaşlarında düşüş olduğu ve genel işsizlik oranında da artış meydana geldiği tespit edilmiştir. Braun ve Mahmoud (2014) çalışmalarında, göçmenlerin kitlesel olarak gelişinin Alman yerli halkının istihdamı üzerinde olumsuz bir etki yaratmış olduğunu dile getirmişlerdir. Borjas (2015), göçmenlerin ülkeye gelişi ile işçi ücretlerinin azaldığını ortaya koymuştur. Diğer yandan, Card (1990) Kübalı mültecilerin Miami’ye gelişinin ücretler üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını tespit etmiştir. David ve arkadaşları ise (2018), komşu ülkelerden çatışmalar nedeniyle kaçıp Lübnan’a sığınan mültecilerin işgücü piyasası üzerindeki etkisini araştırmışlardır.

Sonuçlar, göçün yüksek vasıflı işçiler üzerinde herhangi bir yan etkisi olmadığını göstermiştir. Araştırmaya göre, ülkeye yapılan göçün, vasıfsız yerli işçileri olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır.

Türkiye’de mülteciler hakkında yapılan akademik çalışmalar bulunmaktadır. Gülyaşar’ın (2017) araştırmasına göre, yerli halkın genelinin Suriyelilerin ekonomik yük oluşturacağı görüşünde olduğu tespit edilmiştir. Canyurt (2015) çalışmasında, Suriyeli mültecilerin Türkiye’nin ekonomisine ve toplumsal yapısına olumsuz etkisi olacağını belirtmiştir. İştah Işıklı’nın (2018) Düzce ilinde ikamet eden 24 göçmen ile yaptığı çalışmasında, göçmenlerin en fazla dile getirdiği üç sorunun, iş bulamamak, dil bilmemek ve sigortasız çalışmak olduğu sonucuna varılmıştır.

Geçmişten Günümüze Göç Hareketleri

Türkiye coğrafi konumu itibari ile Orta Doğu ve Asya ülkeleri ile Avrupa ülkeleri arasında bir ülke durumundadır. Bu konum onu çatışma ve savaşların yoğun yaşandığı doğu bölgeleri ile yaşam standartları yüksek ve insan hakları bakımından gelişmiş batı arasında bir köprü kılmaktadır. İçinde bulunulan konum nedeniyle özellikle Anadolu toprakları geniş göç dalgalarının geçiş yeri olmuş ve milyonlarca göçmene ikamet yeri olmuştur. Bu göç hareketlerinden Türkiye ve Türkiye’nin vatandaşları ekonomik kültürel ve sosyal alanlar gibi pek çok yönden etki altında kalmışlardır.

Anadolu topraklarına yapılan göçleri iki döneme ayırarak incelemek mümkündür. Bu dönemler, Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerdir.

Cumhuriyet Öncesi Dönem

- 1492 yılında on binlerce Yahudi’nin Osmanlı İmparatorluğu topraklarına getirilmesi
- 1709 yılında İsveç Kralı Şarl’ın beraberindeki yaklaşık 2 bin kişilik grupla birlikte Osmanlı İmparatorluğuna sığınması
- 1848 Macar Özgürlük savaşının kaybedilmesiyle yaklaşık 3 bin Macar’ın 1849’da Osmanlı İmparatorluğu’na gelmeleri,
- 1850’li yıllarda Kırım Tatarlarıyla başlayan göç dalgalarını, Gürcüler, Çerkezler, Dağıstanlılar, Lazlar, Arnavutlar, Boşnaklar, Pomaklar gibi grupların takip etmesi (İştah Işıklı, 2018: 33)
- 1917 Bolşevik İhtilali’nin ardından yaklaşık 135 bin kişinin Osmanlı İmparatorluğundan koruma talep etmesi, gibi göç hareketlerinin olduğu görülmektedir (<http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-tarihi> 363 363 380 içerik. Erişim: 12.12.2018).

Cumhuriyet Dönemi

- 1922-1938 yılları arasında Yunanistan’dan 384 bin kişinin
- 1923-1945 yılları arasında Balkanlar’dan 800 bin kişinin

- 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800 kişinin
- 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin
- 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489 kişinin
- Nisan 2011- Ekim 2017 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3 milyon kişinin Türkiye'ye gelişi (http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-tarihi_363_363_380_icerik, Erişim: 12.12.2018).

Nisan 2011'de Suriye'deki iç karışıklıklar nedeniyle başlayan ve halen devam etmekte olan göç hareketlerinin Türkiye'de; göçmenlerin barınma, güvenlik, sağlık hizmetleri gibi, temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere birçok şehirde çadır kentleri kurulmuştur. Ancak yaşanan yoğun göç hareketlerinden dolayı kurulan bu çadır kentler yetersiz kalmakta ve mülteciler Türkiye'nin tüm kentlerinde yaşamlarını elverişsiz koşullarda sürdürmektedirler.

Suriyelilerin En Yoğun Olduğu İller

Suriyelilerin yerli nüfusa oranla en yoğun yaşadığı il %90,25 ile Kilis'tir. Yapılan mülteci sayısı araştırmalarına göre Kasım 2018'de Kilis'te kayıtlı olan mülteci sayısı bir önceki aya göre 2 bin 702 kişi azalmış durumdadır. Kilis'te kayıtlı Suriyelilerin sayısı, Türk vatandaşlarının sayısından 13 bin 290 kişi daha azdır. Yine Kasım 2018'de yapılan belirlemelere göre İstanbul'daki Suriyeli sayısı bir önceki aya göre 3 bin 203 kişi azalmıştır. İstanbul'a yeni Suriyeli kaydı alınmamaktadır. Suriyelilerin Türk nüfusuna oranla yoğunluğunun en az olduğu şehirler ise %0,03 oran ile Artvin ve Giresun'dur. Türkiye'de Suriyelilerin hiç olmadığı bir şehir bulunmamaktadır (<https://mültceciler.org.tr/turkiyedeki-suriveli-savisi>).

Türkiye'deki geçici barınma merkezleri sayısının şehirlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (AFAD, 2018).

Tablo 1. Geçici Barınma Merkezleri

ÜLKEMİZDEKİ TOPLAM SURIYELİ SAYISI *		3.577.792		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ TOPLAM MEVCUDU		178.965		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN SURIYELİ SAYISI		174.256		
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNDE BULUNAN İRAKLILARIN SAYISI		4.709		
İL	GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ	BARINMA TİPİ	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
HATAY	Altındüzü Konteynerkenti	2.056 konteyner	8.179 Suriyeli	16.894
	Yayladağı Konteynerkenti	776 konteyner 32 betonarme bölme	3.670 Suriyeli	
	Apaydın Konteynerkenti	1.181 konteyner	5.045 Suriyeli	
	Güveççi Çadırkenti**	824 çadır	0	
GAZİANTEP	İsiahıye Çadırkenti**	1.552 çadır	0	3.732
	Karkarnış Çadırkenti**	1.578 çadır	0	
	Nizip 1 Çadırkenti**	1.873 çadır	0	
	Nizip 2 Konteynerkenti	908 konteyner	3.732 Suriyeli	
ŞANLIURFA	Ceylanpınar Çadırkenti	4.972 çadır	17.100 Suriyeli	64.432
	Akçakale Çadırkenti	6.461 çadır	21.057 Suriyeli	
	Harran Konteynerkenti	2.069 konteyner	9.729 Suriyeli	
	Suruç Çadırkenti	7.028 çadır	16.546 Suriyeli	
KİLİS	Öncüpınar Konteynerkenti	3.089 konteyner	9.898 Suriyeli	24.164
	Elbeyli Beşiriye Konteynerkenti	3.586 konteyner	14.266 Suriyeli	
MARDİN	Midyat Çadırkenti**	1.053 çadır	0	0
KAHRAMANMARAŞ	Merkez Konteynerkenti	5.008 konteyner	16.309 Suriyeli	21.018
			4.709 Iraklı	
OSMANİYE	Cevdetiye Konteynerkenti	3.352 konteyner	13.585 Suriyeli	13.585
ADİYAMAN	Merkez Çadırkenti	2.302 çadır	0 Suriyeli	0
ADANA	Sarıçam Konteynerkenti	6.136 konteyner	26.176 Suriyeli	26.176
MALATYA	Beydağı Konteynerkenti	1.977 konteyner	8.964 Suriyeli	8.964
TOPLAM	27.675 çadır ve betonarme bölme (54.703 kişi, %30,6)		Suriyeli	174.256
	30.138 konteyner (124.262 kişi, %69,4)		Iraklı	4.709
	57.813 toplam		Toplam	178.965

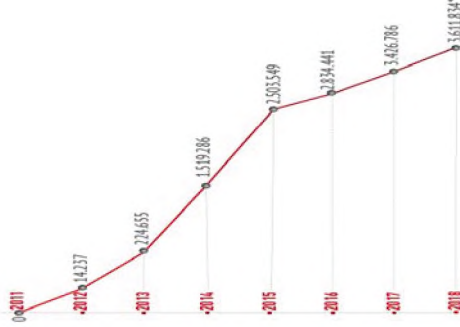
Kaynak:

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Suriye

GBM Bilgi Notu 1.pdf (Erişim: 01.12.2018)

Tablo.1 incelendiğinde geçici barınma merkezlerinin Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mardin, Kahramanmaraş, Osmaniye, Adıyaman, Adana ve Malatya illerinde bulunduğu görülmektedir. Ülkedeki toplam Suriyeli sayısı 3 buçuk milyonu bulurken, barınma merkezlerinde kalan Suriyeli sayısı yaklaşık 175 bin kişidir. Bu merkezlerde ikamet yeri olarak çadır ve konteyner kullanılmaktadır.

Şekil 1’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ilişkin veriler grafik halinde belirtilmektedir.

Şekil 1. Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713.
(Erişim: 13.12.2018)

Şekil 1 incelendiğinde geçici koruma kapsamına alınan Suriyelilerin ülkede özellikle 2012 yılı ve sonrasında görülmeye başladığı tespit edilmiştir. Buna göre 2012 yılında 14.237 Suriyeli geçici koruma altında kalırken 2018 yılı itibari ile bu rakam 3 611 834 kişiyi bulmuştur. Tablo 2’de ise bu kapsamdaki Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 2: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.959.970	1.651.864	3.611.834
0-4	299.877	280.082	579.959
5-9	246.756	231.615	478.371
10-14	192.644	176.618	369.262
15-18	161.230	128.568	289.798
19-24	320.367	225.218	545.585
25-29	197.422	141.568	338.990
30-34	162.779	121.016	283.795
35-39	113.784	90.041	203.825
40-44	76.101	69.204	145.305
45-49	57.435	53.921	111.356
50-54	46.462	44.714	91.176
55-59	31.100	31.189	62.289
60-64	22.360	23.156	45.516
65-69	14.522	14.640	29.162
70-74	8.035	8.905	16.940
75-79	4.533	5.505	10.038
80-84	2.552	3.326	5.878
85-89	1.320	1.682	3.002
90+	691	896	1.587

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713.
(Erişim: 13.12.2018).

Tablo 2 verilerine göre, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin 1 959 970 kişininin erkek, 1 651 864 kişininin ise kadın olduğu görülmüştür. Yaşlarına göre dağılımına bakıldığında Suriyelilerin çoğunluğunun 24 yaş altı genç ve çocuk nüfustan oluştuğu tespit edilmektedir. Bilhassa 0-4 yaş arası nüfus grubunun yoğunluğu tabloda dikkat çekmektedir.

Suriyelilerin Yoksulluk ve Refah Seviyesine Etkisi

Suriyelilerin Türkiye'ye göçü ülkenin sosyo-ekonomik durumuna olumlu ve olumsuz etkileri söz konusudur.

1. Olumsuz Etkiler

- 1.1. Yaşanan Ekonomik Sorunlar
- 1.2. Sağlık Sorunları
- 1.3. Eğitime Yönelik Sorunlar
- 1.4. Lisan Sorunu
- 1.5. Güvenlik Sorunu

Bu sorunların dışında Türkiye'ye zorunlu göç hareketinde bulunan mültecilerin olumlu etkileri de bulunmaktadır. Bu olumlu etkiler ise şunlardır;

2. Olumlu Etkiler

- 2.1. İstihdam meydana getirme etkisi
- 2.2. Gelir etkisi
- 2.3. Rekabet gücünü artırması gibi olumlu etkileri

Bu etkiler incelendiğinde aşağıdaki verilere ulaşılmaktadır.

1. Olumsuz Etkiler

1.1. Yaşanan Ekonomik Sorunlar

Türkiye, Suriye'den gelen mültecilere çok büyük miktarlarda paralar harcamış ve onların iyi koşullarda yaşayabilmeleri için büyük uğraşlar vermiştir. Bunun yanı sıra mültecilerin ucuz iş gücü olarak görülmesinden dolayı kayıt dışı istihdam ve Türkiye vatandaşları ile işgücü arzı ve talebi açısından rekabet yaratmıştır. Türkiye ekonomisinde mültecilerin kayıt dışı çalışmalarının kolay olduğu gözlenmektedir. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illerimize baktığımızda emek yoğun olan inşaat, tekstil, imalat, sanayi alanlarında istihdam edildiklerini görmekteyiz (Kaya, 2016). Bu alanların çoğu herhangi bir eğitim istemeyen insan gücü gerektiren sektörlerdir. Bu alanlarda çalışan mülteciler ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılayabilecekler ve Türkiye'de güvenlik açısından tehdit oluşturabilecek ve suç kabul edilecek eylemlerden uzak duracaklardır.

Tablo 3. Türkiye’deki Suriyeliler İçin Yapılan Harcamaların Kaynakları

2015 Bütçesi Ödenekleri		
Maliye Bakanlığı	1.136.983.000	2015
Hazine Müsteşarlığı	71.292.000	2015
Millî Eğitim Bakanlığı	46.243.000	2015
Millî Savunma Bakanlığı	32.102.000	2015
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	30.725.000	2015
Ara Toplam	1.315.000.000	2015
2011 -2015 Harcamaları		
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı	21.689.000	2011-2015
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	18.400.000	2011-2015
Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı	14.793.000	2011-2015
Emniyet Genel Müdürlüğü	12.174.000	2011-2015
Orman ve Su İşleri Bakanlığı	11.973.000	2011-2015
Kamu Hastahaneleri Kurumu	9.876.000	2011-2015
İçişleri Bakanlığı	9.443.000	2011-2015
Adalet Bakanlığı	8.029.000	2011-2015
Halk Sağlığı Kurumu	7.643.000	2011-2015
Gençlik ve Spor Bakanlığı	7.275.000	2011-2015
İjandarma Genel Komutanlığı	7.089.000	2011-2015
Sağlık Bakanlığı	3.706.000	2011-2015
Diyanet İşleri Başkanlığı	3.447.000	2011-2015
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	3.327.000	2011-2015
Kültür ve Turizm Bakanlığı	2.691.000	2011-2015
AFAD Başkanlığı	2.573.000	2011-2015
Ara Toplam	140.000.000	2011 -2015
Toplam	1.451.000.000	2011 -2015

Kaynak: Erdoğan, M. ve Ünver, C., (2015), “Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusunda Görüş Beklenti ve Önerileri” Kasım, Türkiye İşveren Konfederasyonu Yayın No:353, Ankara, s: 39.

Tablo 3’te görüldüğü üzere Türkiye’de barınmakta olan Mültecilere özellikle de Suriyelilere Türkiye bakanlıklar ve kamu kurumlarınca ciddi anlamda harcamalar yapılmış ve devlete yük olmuşlardır.

1.2. Sağlık Sorunları

Mültecilerin Türkiye’ye girişlerinde kayıt altına alınmaları gerekmektedir. Çünkü kayıt altına alınmadıklarında ihtiyaçlarına yönelik gerekli önlemler alınamaz ve gerek sağlık gerekse barınma gibi birçok olanaktan faydalanamazlar. Sağlık hizmetlerinden faydalanamayan mülteciler birçok hastalığın yanı sıra bulaşıcı hastalıklara da yakalanarak Türkiye’deki vatandaşların sağlığını da tehdit etmektedirler (Öztürk & Çoltu, 2018). Mültecilere sağlık sorunlarının giderilmesi için ücretsiz hizmet verilmektedir. Saleh, Aydın ve Koçak’ın araştırmasına göre (2018), hem kamplarda hem de kamp dışında olmak üzere Türkiye’de genel sağlık sistemine kayıtlı olan 3 222 000 Suriyeli bulunmaktadır. Suriyelilerin sağlık durumları, başka ülkelerde mülteci statüsünün bulunup bulunmadığına bakılmaksızın trajiktir. Yabancı ülkelere Suriyeli çocuklara tıbbi yardımda bulunma çabası gösterilmiş ve 2017 yılına kadar 3

milyona yakın Suriyeli çocuklara tıbbi tedavi sunulmuştur (Alsayed & Wildes, 2018).

1.3. Eğitime Yönelik Sorunlar

UNICEF (2017) verilerine göre, çatışmalardan 13.5 milyon Suriyeli etkilenmiştir ve bunun 6 milyondan fazlası ise çocuktur. Bu çocuklardan 3 milyonu Türkiye’de mülteci olarak bulunmaktadır (Alsayed & Wildes, 2018). Bu durum çocuklara yönelik hizmetlerin üzerinde durulmasını gerekli kılmıştır. Türkiye, geçici koruma kapsamında bulunan 5-14 yaş aralığındaki yaklaşık 800.000 Suriyeli çocuğun eğitim alabilmesi için, geçici eğitim merkezlerine olur vererek çocukların eğitim alması için gerekli adımların önünü açmıştır (Göç İdaresi, 2018). Ancak birçok Suriyeli vatandaş ekonomik koşulların yetersizliğinden eğitim merkezlerine erişememekte, lisan meselesinden dolayı da devlet okuluna gidememektedir. AFAD (2014) Türkiye’de Suriyeli Kadınlar Raporu’nun verilerine göre kadınların okuma yazma bilmeme oranı %21’dir. Bu durum sadece çocuklara değil kadınlara yönelik de eğitimlerin gerilmesini gerekli kılmaktadır. Diğer yandan erkek Suriyeliler de eğitim ihtiyacı içerisinde. 2014 yılında AFAD tarafında yapılan bir çalışmada, kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yaklaşık yarısının mesleğinin olmadığı tespit edilmiştir (Kaygısız, 2017). Bu durum özellikle erkeklere yönelik mesleki teknik eğitimin gerekliliğini göstermektedir.

1.4. Lisan Sorunu

Dil bilme ihtiyacından kaynaklanan sorunlar oldukça fazladır. Dil bilmeyen sığınmacılar sağlık hizmetleri, insani yardım gibi desteklerden yararlanamamakta, iş bulmakta sorun yaşamakta ve resmi işlemlerini dil engeli yüzünden gerçekleştirememektedirler. Bu sorunlarda toplumsal düzene uyumlarını etkilemektedir.

1.5. Güvenlik Sorunu

Kalma süreleri uzadıkça yanlarında getirdikleri birikimleri biten sığınmacılar, zorunlu ihtiyaçları olan barınma, gıda ve güvenlik hususlarında endişe yaşamaktadırlar. Ekonomik koşullardaki zorluk nedeniyle kirasını ödemekte zorlanan, gıda bulmakta birtakım problemler yaşayan mülteciler ciddi asayiş sorunlarını gündeme getirmektedirler (Öztürk & Çoltu, 2018).

Ev sahiplerinin; “Kıramı ödeyemez” veya “Çok kalabalıklar evimi yıpratırlar” gibi nedenlerle güvenli ikamet yeri bulamayan mülteciler sokaklarda, parklarda hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadır. Bazı ev sahipleri ise evlerini kiraya vermekte ancak normalin çok üzerinde kira talep etmektedir (İştar Işıklı, 2018:36).

2. Olumlu Etkiler

2.1. İstihdam Meydana Getirme Etkisi

Suriyeli mülteciler işgücü piyasasına işveren olarak girerek, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. 2011 yılında Suriyeliler tarafından açılan

şirket sayısı 72 iken, bu rakam 2016 yılında 1764 olmuştur. 2016 yılı verilerine göre 2016 yılında ortak olunan şirketlerdeki Suriyelilerin sermaye toplamı 272. 94 milyon TL'dir. Bu şirketler mültecilerin en yoğun olarak yaşadığı yerlerde kurulmuştur. 2014 verilerine göre bunlar Türkiye'de en fazla İstanbul (559 şirket), Gaziantep (222 şirket) ve Mersin (203 şirket) illerinde bulunmaktadır. (Kaygısız, 2017). Bu yönü ile işveren Suriyeliler, istihdam saplayıcı bir rol üstlenmişlerdir.

Kayıt dışı istihdam genelde emek yoğun sektörlerde görülmektedir. Bunun nedeni ise nitelsiz iş gücü gereksiniminin sermaye yoğun sektörlerde daha fazla kabul edilebilir olmasıdır. Bu durum toplumsal fayda açısından olumlu bir etkidir. Çünkü nitelsiz fakat gelir elde etmesi gereken emek arz edenlerin iş bulmaları kolaylaşmaktadır. Kayıtlı sektörde iş bulamayan bu kimseler bu sayede hem iş bulmakta hem de gelir elde edebilmektedirler.

Tablo 4. Kayıtdışı İstihdam Oranları

2012	83,61	24,51	27,89	22,73	-	39,02
2013	83,28	22,4	25,23	20,9	-	36,75
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,2	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,1	20,03	20,95	35,80	33,97

Kaynak: <http://www.sgk.gov.tr>

2.2. Gelir Etkisi

Kayıt dışı istihdamın bir diğer etkisi de gelir etkisidir. Gelir etkisi kişinin harcanabilir gelirini artırma çabası olarak tanımlanabilir. İşverenler için kayıt dışı istihdam; vergi ve sigorta fonlarından muaf iş gücü demektir. Kayıt dışı şekilde de olsa yeni bir iş bulan ve gelir seviyesi artan çalışanlar piyasa da talep yaratacaklar, tüketim ve yatırım mallarına olan talebi artırarak milli gelir seviyesini yükselteceklerdir.

Mülteciler, Türkiye'de yerli halkın yapmak istemediği, vasıf gerektirmeyen iş kollarındaki işgücü açığını kapatmaktadır: Küresel rekabetin varlığı işgücü piyasalarının giderek esnek bir yapıya sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle esnek, güvencesiz ve ucuz emeğin giderek arttığını buna karşın vasıf gerektirmeyen işkollarında çalışacak insan sermayesinin olmadığını gözlemliyoruz. Mülteciler bu noktada yerel halk tarafından istenmeyen, düşük ücretli, geçici/mevsimsel, güvencesiz işkollarındaki işgücü açıklığını kapatmaktadır. Türkiye'deki mültecilerin istihdam alanları irdelendiğinde

özellikle mevsimlik tarım işçiliğindeki mültecilerin varlığı bu durumu kanıtlar niteliktedir. (Aygül, H. 2018)

Farklı ülkeler üzerine yapılan çalışmalar, sığınmacıların enflasyonu düşürme potansiyeline sahip olduklarını göstermektedir. Sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde artan talebe karşılık üretimin hızlı arttırabilmesi ve konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik adımların atılması enflasyon üzerinde oluşabilecek baskıyı azaltacak etmenlerdir.

Tablo 5. SGP Kullanılarak Hesaplanan Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sınırına Göre Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı ve Yoksulluk Açığı, 2006-2017

Satınalma Gücü Paritesi (SGP) kullanılarak hesaplanan gelire dayalı göreli yoksulluk sınırına göre yoksul sayıları, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı, 2006-2017												
Number of the poor, poverty rates and poverty gap by poverty thresholds adjusted by PPP for Turkey, 2006-2017												
	Yıllar - Years											
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
%40 - 40%												
Yoksulluk sınırı Poverty threshold (TL)	1.849	2.348	2.460	2.735	2.880	3.167	3.515	3.897	4.312	4.828	5.517	6.166
Yoksul sayısı (Bin kişi) Number of poor (Thousand person)	8.223	5.920	6.241	6.669	6.801	6.664	6.759	6.128	5.929	5.970	5.749	5.197
Yoksulluk oranı (%) Poverty rate (%)	12,2	8,8	9,0	9,7	9,5	9,2	9,2	8,2	7,8	7,8	7,5	6,8
Yoksulluk açığı ⁽¹⁾ Poverty gap ⁽¹⁾	28,4	29,3	22,5	23,9	22,3	24,3	22,3	21,4	21,3	21,3	19,0	19,8
%50 - 50%												
Yoksulluk sınırı Poverty threshold (TL)	2.311	2.935	3.075	3.419	3.603	3.958	4.394	4.871	5.390	6.032	6.895	7.707
Yoksul sayısı (Bin kişi) Number of poor (Thousand person)	12.036	10.067	10.613	11.391	11.461	11.058	11.131	10.321	10.451	10.503	10.296	9.690
Yoksulluk oranı (%) Poverty rate (%)	17,9	14,0	15,3	16,1	16,1	15,3	15,1	13,9	13,8	13,3	13,4	12,3
Yoksulluk açığı ⁽¹⁾ Poverty gap ⁽¹⁾	30,7	25,0	25,0	26,1	25,3	25,7	26,0	24,5	23,6	23,8	23,0	21,5
%60 - 60%												
Yoksulluk sınırı Poverty threshold (TL)	2.774	3.522	3.689	4.103	4.330	4.750	5.272	5.845	6.468	7.238	8.275	9.249
Yoksul sayısı (Bin kişi) Number of poor (Thousand person)	18.581	15.009	15.773	18.409	18.274	15.903	16.041	15.990	15.501	16.024	16.034	15.318
Yoksulluk oranı (%) Poverty rate (%)	24,5	21,9	22,8	23,3	22,8	22,0	21,8	21,5	20,9	21,0	20,8	19,4
Yoksulluk açığı ⁽¹⁾ Poverty gap ⁽¹⁾	33,1	26,3	27,2	27,8	27,7	27,6	28,3	25,5	25,9	24,9	24,4	24,2
%70 - 70%												
Yoksulluk sınırı Poverty threshold (TL)	3.238	4.109	4.504	4.787	5.051	5.542	6.151	6.819	7.545	8.445	9.655	10.790
Yoksul sayısı (Bin kişi) Number of poor (Thousand person)	21.084	19.907	20.914	21.520	21.360	21.132	21.842	21.385	21.485	21.005	21.547	21.085
Yoksulluk oranı (%) Poverty rate (%)	32,1	29,1	30,2	30,2	29,9	29,2	29,7	28,7	28,4	28,3	27,9	27,5
Yoksulluk açığı ⁽¹⁾ Poverty gap ⁽¹⁾	33,3	28,9	28,1	30,7	30,8	30,1	29,2	27,7	27,9	27,6	27,1	25,5

Türkiye'nin mültecilere yönelik gerçekleştirmiş olduğu insani yardımların hacmi/kamuya olan maliyeti gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle belirli illerde yoğunlaşan mülteciler belediye hizmetlerinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Diğer yandan Suriyeli yatırımcıların Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu yatırımlar da gün geçtikçe büyümektedir. Üstelik mültecilere yönelik gerçekleştirilen yardımların, ülke kaynaklarından karşılanması bölge ekonomilerini canlandırmaktadır (Aygül, H. 2018).

2.3. Rekabet Gücünü Artırması

Üreticilerin maliyetleri düşürmek için yapacağı ilk hamlelerden biri de emek maliyetini düşürmek olacaktır. Bu nedenle de emek iş gücünde rekabet artacaktır.

Sonuç

Türkiye'yi ve Türkiye'deki kamu Politikalarını ciddi şekilde etkilediği görülen Suriye savaşının ve ardından yaşanan mülteci göçünün eğitim sağlık güvenlik istihdam toplumsal birleşmenin birçok sorun yaratacağı açıktır. Bu birleşmenin Türkiye'nin iç politikasını doğrudan etkileyeceği ve bu sürecin uzun süreceği kaçınılmaz görülmektedir (Öztürk & Çoltu, 2018).

Suriye'deki çatışma ve savaş hali son bulsa da Türkiye'de yaşamakta olan mültecilerin ülkelerine geri dönmeyeceği düşünülmektedir. Türkiye'de artarak devam eden Suriyeli mülteci sorununun içinden çıkılamayan bir hal alması kaçınılmazdır. Özellikle toplumsal uyum açısından dil kültür yaşam tarzı farklılıkları Türkiye'de yaşayan vatandaşlarımızla mülteciler arasındaki entegrasyonu güçleştirmektedir. Bu anlamda Türkiye'de yaşayan vatandaşlarımız ve Suriyeli mültecilerin uyum içinde yaşamalarını sağlayacak geniş kapsamlı mülteci politikası hayata geçirilmelidir. Suriyelilerin kültürel anlamda adaptasyonu için dil kurslarının sayıları artırılmalı ve kamu kurumlarına (özellikle hastanelere) daha fazla dil bilen personel görevlendirilmelidir. Suriyeli mültecilerin işgücü piyasasında kayıt dışı olarak çalışmalarının önüne geçilmelidir. Bu konuda gerek vergi indirimi, gerekse SGK primlerinin bir kısmının devlet tarafından ödenmesi gibi yöntemler seçilerek çalışan mültecilerin kayıt altına alınması sağlanmalıdır. Diğer yanda Türkiye'ye göç etmiş vasıflı, eğitilmiş Suriyelilerin verimli sahalarda değerlendirilemedikleri görülmektedir. Bu hususta Suriyelilerin diploma denklik problemlerine çözüm getirilmeli ve tüketici nüfusun üretken hale getirilmesine çalışılmalıdır. Mülteci nüfusun, üretici nüfus içerisine dahil edilip ülke ekonomisinin gelişimine katkıda bulunabilmeleri için, mesleki teknik eğitime yönlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- AFAD (2014). Türkiye’de Suriyeli Kadınlar Raporu. Ankara https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17934/xfiles/turkiye_deki_suriveli-kadinlar_-2014_2_.pdf (Erişim: 12.12.2018).
- AFAD (2018) Geçici Barınma Merkezleri, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/15_10_2018_Surive_GBM_Bilgi_Notu_1.pdf (Erişim: 01.12.2018).
- Alsayed, A. & Wildes, V. (2018). Syrian Refugee Children: A Study of Strengths and Difficulties, *Journal of Human Rights and Social Work*, April 2018, https://www.researchgate.net/publication/324417129_Syrian_Refugee_Children_A_Study_of_Strengths_and_Difficulties/download (Erişim: 13.12.2018).
- Aygül, H. H. (2018). Mülteci Emeginin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 68-82.
- Borjas, G. J. (2015). The wage impact of the Marielitos: A reappraisal. *ILR Review*, 0019793917692945.
- Braun, S., & Mahmoud, T. O. (2014). The employment effects of immigration: evidence from the mass arrival of German expellees in postwar Germany. *The Journal of Economic History*, 74(1), 69.
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler. *Akademik Bakış Dergisi*, S. 48, 127-146.
- Card, D. (1990). The impact of the Mariel boatlift on the Miami labor market. *Industrial & Labor Relations Review*, 43(2), 245-257.
- David, A., Marouani, M.A., Nahas, C. and Nilsson, B. (2018) The economics of the Syrian refugee crisis in neighboring countries. The case of Lebanon. <http://erf.org.eg/publications/the-economics-of-the-syrian-refugee-crisis-in-neighboring-countries-the-case-of-lebanon/> (Erişim: 13.12.2018)
- Erdoğan, M. ve Ünver, C., (2015), “ Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusunda Görüş Beklentisi ve Önerileri” Kasım, Türkiye İşveren Konfederasyonu Yayın No:353, Ankara.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2018) http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-tarihi_363_363_380_icerik, Erişim: 12.12.2018.
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (13), 678-705.
- Hunt, J. (1992). The impact of the 1962 repatriates from Algeria on the French labor market. *Industrial & Labor Relations Review*, 45(3), 556-572.

- İştar Işıklı, E. (2018). Türkiye'deki Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikaların İncelenmesi, *Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 10 (37), 32-38.
- İştar Işıklı, E. (2018). Göçmenlerin Durumu: Düzce İli Örneği, *Dezavantajlı Gruplar Üzerine Araştırmalar* (Ed. Emel İştar Işıklı), Ankara: Akademisyen Kitabevi, 1-38.
- Kaygısız, İ. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri, <http://www.fes-tuerkei.org/media/pdf/D%C3%BCnyadan/2017/Du308nyadan%20-%20Suriyeli%20Mu308ltecilerin%20Tu308rkive%201307s327gu308cu308%20Piyasasına%20Etkileri%20.pdf>. (Erişim: 13.12.2018).
- Öztürk, S., Çoltu, S., (2018), Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkisi, *Balkan Journal of Social Sciences/9Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (13), 188-198.
- Saleh, A., Aydın, S. ve Koçak, O. (2018) A comparative Study of Syrian Refugees in Turkey, Lebanon, and Jordan: Healthcare Access and Delivery, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (14), 448-464.
- SGK (2018) http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kavitdisi_istihdam/kavitdisi_istihdam_oranlari/kavitdisi_istihdam_orani
- UTESAV (2018) Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi Raporu, http://www.utesav.org.tr/dosyalar/web_dosya/Suriyeli-Siginmacilar-ve-Turkiye-Ekonomisi-Raporu.pdf (Erişim: 11.12.2018).
- Yıldız, Ö. G. T., & Yıldız, İ. (2017) Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri Ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye'ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 30-46.

Türkiye’de Yabancıların İkameti Sorunu: İkamet İzinleri Üzerinden Bir İnceleme

Prof. Dr. Hamza ATEŞ¹

A. Muhammet BANAZILI²

Özet

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sahip olduğu avantajlı coğrafi konumu dolayısıyla uzun zamanlardan bu yana önemli bir göç çekim merkezi haline gelmiştir. Küreselleşme rüzgârlarının esmesi beraberinde kitlesel yer değiştirme hareketlerinin Türkiye topraklarına yönelmesine yol açmış ve ülke toprakları çok kültürlü bir dokuyu içerisinde ihtiva etmiştir. Nitekim son zamanlarda Türkiye’de düzenli ve düzensiz olarak ikamet eden yabancıların sayısındaki artışların olduğu ve buna bağlı olarak bazı sorunların ortaya çıktığına dair resmi raporlar mevcuttur.

İkamet izni yabancılar ve devlet arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde en önemli haklardan bir tanesidir. Göç hareketlerinin aşamalı olarak artmasına bağlı olarak, yabancıların ikametlerine ilişkin düzenlemeler ve karşılaştıkları sorunlar önem kazanmaya başlamıştır. Yabancıların ikamet izinlerini düzenleyen uluslararası koruma kanunlarının olmasının yanı sıra Türkiye’de 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda önemli düzenlemeler içermektedir. İkamet iznine sahip olmayan yabancılar yasadışı olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Yabancıların karşılaştıkları sorunların başlıcaları; sınır dışı edilmeleri, adres kayıt sistemine kayıt olunmamasından doğan sorunlar, eğitim haklarından yararlanamama, sosyal sigortalardan yoksun olması, iş arama hakkına sahip olamaması, sendikal haklarla ilgili faaliyetleri kullanamama, entegrasyon ve dışlanmadır.

Bu bildirinin temel amacı, Türkiye’de yabancıların ikametine ilişkin karşılaşılan başlıca sosyal ve yönetsel sorunları daha çok ikamet sorunları çerçevesinde değerlendirmek, yabancıların ikametinde yaşanan sorunlardan ikamet izinlerini ele almak ve bu konuda İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yıllık istatistiksel raporlarını incelemektir. Bu kapsamda bildiride, bakanlığın yayınlamış olduğu 2013 yılı (dâhil) ile 2017 yılı (dâhil) arasındaki son beş yıla ait “Yabancı İkamet İzinleri İstatistikleri” tablolar halinde karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. İlgili veriler konuyla ilişkileri bakımından yorumlanarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı, İkamet, Yabancı İkameti, Yabancı İkameti Sorunu, İkamet İzni

¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi

² İstanbul Medeniyet Üniversitesi

The Problem of Residence of Foreigners in Turkey: A Examination on Residence Permits

Abstract

The Republic of Turkey, advantageous geographical position has thus become an important center of attraction since the long migration. Globalization has led to the blowing of the winds tend to move together in the mass displacement of Turkey's territory and territory are contained in a multicultural tissue. Thus, the last time in Turkey that the increase in the number of foreigners residing regularly and irregularly and official reports on some of the issues that arise accordingly are available.

The residence permit is one of the most important rights in the arrangement of relations between foreigners and the state. Due to the gradually increase of migratory movements, the arrangements for the residence of foreigners and the problems they have faced have begun to gain importance. As well as being of international law governing the protection order includes residence permits of foreigners Foreigners and International Protection No. 6458 Law on important regulations in Turkey. Foreigners who do not have a residence permit continue their lives illegally. The main problems faced by strangers are; deportation, problems arising from not registering in the address registration system, inability to benefit from education rights, lack of social insurance, lack of right to job search, inability to use activities related to trade union rights, integration and exclusion.

The main purpose of this notification, the major social and administrative problems encountered regarding the residence of foreigners in Turkey to assess the framework more residency issues, take residence permits of the problems experienced in the residence of foreigners and attached to the Ministry of Interior about that Immigration Administration is to examine the annual statistical report of the Immigration Administration General Directorate. In this context, the "Foreign Residence Permit Statistics" of the last five years between 2013 (inclusive) and 2017 (inclusive), which the Ministry published, were evaluated on a comparative basis. Relevant data have been discussed in terms of relations with the subject.

Keywords: Froigner, Residence, Foreign Residence, Foreign Residence Issue, Residence Permit

Giriş

Göç olgusu geçişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumuş ve devinimini her dönemde artırmıştır. Keza küreselleşmenin etkisiyle göçler uluslararası bir boyuta evrilerek karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Ülkelerarası yaşanan göç hareketliliğinden dolayı farklı ülkelerden gelen çeşitli dine, dile,ırka

ve medeniyete sahip insanların bir arada bulunması bu kişilerin gittikleri ülkede barınma gereksinimlerinin karşılanması gerekliliğini doğurmuştur. Göç hareketlerinin aşamalı olarak artmasına bağlı olarak, yabancıların ikametlerine ilişkin düzenlemeler ve karşılaştıkları sorunlar önem kazanmaya başlamıştır. Ülke sınırlarına yasadışı yollarla giren yabancılar, ikamet iznine de sahip olamayacağından dolayı zor ve sağlıklı olmayan şartlarda yaşamalarına yol açmıştır.

Nitekim son zamanlarda, Türkiye’de yasadışı olarak ikamet eden yabancıların sayısında artışların yaşanması ve bunun sonucunda bazı sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Bu sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla çok sayıda faaliyetin mevcut olmasının yanı sıra yasal düzenlemeler de bulunmaktadır. Bunların içerisinde en önemlisi, Türkiye’de 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’dur. Türkiye’de bu yasanın düzenlenmesinde ve uygulanmasında en önemli merci, faaliyetlerini İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak icra eden Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’dür.

Bu bildiride, öncelikle Türkiye’de bulunan yabancıların ikamet edilmesi ve süreçte yabancıların karşılaştıkları sorunlar, yasadışı ikamet açısından ele alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmış olan “Yabancı İkamet İzinleri İstatistikleri” üzerinden 2013-2017 yılı verileri yorumlanarak değerlendirilmiştir.

İkamet ve Yabancı İkametine İlişkin Temel Kavramlar

“İkamet”; bireylerin, sürekli olarak veya zamanlarının geniş bir kısmını belirli yerlerde geçirmelerini ifade etmektedir (www.thelawdictionary.org, 2018). “Yabancı”; belirli bir devletin uyruğu altında olmayan veya ona karşı herhangi bir sadakat bağı olmayan kişiler olarak adlandırılmaktadır. “Yabancı ikameti” ise; yabancı ülkelerin bazı bölgelerinde, farklı uyruktaki kişilerin belirli süre zarfları içerisinde bu yerlerde yaşamlarını sürdürebilmelerine imkân tanınması için, yetkili birimlerce verilmiş olan belge veya kartlardır (www.migration.commission.ge, 2018). Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti’nde yabancılara ikamet izni verilmesinde yetkili merci İçişleri Bakanlığıdır.

“Kısa Dönem İkamet İzni”; bir veya iki senelik olarak düzenlenen, yabancıların kalış amacına göre (turistik, iş görüşmesi, eğitim-öğretim, tedavi, bilimsel amaçlı, insani sebepli) düzenlenen izinlerdir. “Uzun Dönem İkamet İzni”; Türkiye’de aralıksız ve yasal olarak asgari sekiz yıl geçerli bir ikamet izni ile kalmış olan yabancılara verilen izin türüdür. “Aile İkamet İzni”; yabancı eşe, bağımlı ve ergin olmayan yabancı çocuğa, mültecilere, ikincil koruma sahiplerine ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 28. maddesi gereğince Türk vatandaşlığını yitirmiş olanlara verilen izinlerdir. “Öğrenci İkamet İzni”; Türkiye’deki Yüksek Öğrenim kurumlarına bağlı, ön lisans, lisans ve lisansüstü seviyesinde programlara kayıt yaptıran yabancı uyruklu öğrencilere verilen izindir. “İnsani

İkamet İzni"; olağanüstü hallerde, diğer ikamet izin türlerinin öngörmüş olduğu şartlara bakılmaksızın, İçişleri Bakanlığının onayı alınarak ve en fazla birer yıllık sürelerle verilen ikamet izni türüdür. Bu izin, valilikler tarafından verilir, uzatılabilmektedir. *"İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni"*; insan ticareti mağduru olduğu ya da olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan, başlangıçta valilikçe otuz gün süreli olarak verilen ve en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilen ikamet izinleridir (İçişleri Bakanlığı GİGM, 2017).

Türkiye’de Yabancıların İkameti ve Yasal Dayanağı

Türkiye Cumhuriyeti özellikle 1980’li yıllardan günümüze kadar olan süreçte göç akışlarının önemli bir hedefi haline gelmiştir. Ülkemize gelen yabancıların, geliş amaçlarına göre değişkenlik göstermiştir. Türkiye’de bulunan yabancıların çoğunluğunu Asya ve Afrika kıtalarından gelen yabancılar oluşturmaktadır (Akpınar, 2010: 11). Uluslararası boyutta yaşanan yoğun göç hareketleri beraberinden birçok sorunu da getirmesine karşılık, bunlardan en önemlilerinden biride kuşkusuz bu kimselerin gittikleri yerlerde ikamet edebilme hakkından yararlanıp yararlanamayacaklarıdır.

Türkiye’de yabancıların ikameti konusu, "Yabancıların Türkiye’ye Geliş Nedenleri" ve "Türkiye’de İkamet İzinleri" bakımından iki alt başlıkta incelemek mümkündür.

- Yabancıların Türkiye’ye Geliş Nedenleri

1980 ve 1980 yılları arasında sosyalist ülkeler içerisinde yaşanan çalkantılar sonrasında Türkiye, kaynağını Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ile Sovyetler Birliği uyruklu yabancıların oluşturduğu göç akışıyla karşı karşıya kalmıştır. Göç tarihi açısından Türkiye, uzun zamanlardan beri önemli deneyim sahibi olmuştur. Geçmiş dönemler Türkiye’ye yapılan göçlerin temelinde tarihi, dini ve kültürel etkenler yer almasına karşılık, son zamanlarda bu etkenler evrilerek, ayırt edici olma özelliğini yitirmiştir (Kirişçi, 2007: 94). Ayrıca yabancı kimselerin Türkiye’ye yönelmelerinin başlıca nedenleri olarak; Türkiye topraklarının birçok ülke açısından bir köprü görevi görmesi ve AB ülkeleriyle kıyaslandığında, Türkiye topraklarına yasadışı biçimde girilmesinin daha kolay olması gösterilebilir.

Yaşadıkları coğrafyayı özellikle ekonomik sorunlar nedeniyle terk etmek zorunda kalan insanlar, sonraki dönemlerde ülkeleri içerisindeki siyasi patlakların vermesiyle Türkiye Cumhuriyeti topraklarına büyük umutlarla göç edip, can güvenliklerini güvence altına almaya çalışmışlardır.

- Yabancıların Türkiye’de İkamet İzinleri

Türkiye’de yabancılar genel olarak iki şekilde ikamet etmektedirler. Birincisi gerekli mercilerden yasal izinlere sahip olmaksızın yasadışı olarak ikamet etmeleri, ikincisi ise oturma iznine sahip olunabilmesi için gerekli izin haklarına sahip olunup, yasal olarak ikamet etmeleridir. Yabancıların yasadışı olarak ikamet

etmeleri, geçerli bir pasaporta sahip olunmaması, yasadışı yollarla Türkiye'ye giriş yapılması, ikamet izni başvurusunun vize süresi içerisinde yapılmaması olması, geçerli bir sağlık sigortasına sahip olunmaması, son beş yıl içerisinde herhangi bir suçla karışılmış olunması ve çalışma iznine sahip olunmaması gibi asli şartlara sahip olmayan yabancılar, Türkiye'de yasadışı olarak ikamet etmektedirler (www.goc.gov.tr, 2018). Söz konusu kişiler, İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Valilikler tarafından sınır dışı edilmektedir.

Türkiye'de yabancıların ikametini ele alan ve yasadışı ikamet önüne geçmek amacıyla 2013 yılında 6458 sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Kanun" çıkartılmıştır. Kanun'un 19. ve 49. maddeleri arasındaki kısımlar yabancıların ikametlerine ilişkin kapsamlı düzenlemeler getirmiştir. Ayrıca ilgili kanunun yanı sıra 5683 sayılı "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" da bulunmaktadır. İlgili yasal düzenlemeler itibariyle yabancılarına ikamet izinlerini vermekle görevli merci İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'dür.

6458 sayılı Kanunu'nun Yürürlüğe girmesiyle yabancıların yasadışı ikamet etmelerinin önlenmesinin şu yararları olmaktadır: Yasadışı göçmenler tarafından Türkiye hedef ülke olması önlenmeye çalışılmakta, bu kişiler açısından belirli bir sürede olsa yerleşik bir yaşama sahip olarak, can güvenliklerini sağlayabilmektedir. Yabancıların ikamet izinleri konusunda bürokratik engeller azalmakta ve Türkiye'de ikamet eden yabancılara ilişkin daha net bilgi havuzu oluşturulacaktır.

Türkiye'de Yabancıların İkametine İlişkin Sorunlar

Türkiye Cumhuriyeti 1990'lı yıllardan bu yana diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi yoğun olarak göçmenlerin uğrak durağı haline gelmiştir. Yoğun göç hareketlerine bağlı olarak yasadışı ikamet sorununun yaşanması kaçınılmaz olmuştur. Türkiye'de yasadışı ikamet olgusu, hem küreselleşmenin hem de ülkemize komşu olan bölgelerde yaşanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlıklardan kurtulmaya çalışan kişilerin meydana getirdiği sorunlardan birisidir.

Türkiye'ye yasadışı olarak gelen göçmenlerin geniş bir kısmını Avrupa ülkelerine geçişlerini kolaylaştırmak için Türkiye'de yasadışı olarak ikamet eden yabancılar oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye'ye gelen yabancıların esas hedefi, Avrupa ülkelerine geçişlerine imkân sağlayacak gerekli ağları oluşturmak ve her türlü olumsuzlara rağmen yaşamlarını sürdürüp belirli bir paraya sahip olup başka ülkelere doğru yolculuk etmektir. Türkiye topraklarına yasadışı yollarla yabancı olduğu gibi yasal yollarla giren yabancılarda mevcuttur. Yasal prosedürlerle ülkeye giriş yapan yabancıların birçoğunun çalışma amaçlı ikamet ederek gerçekleştirildiğini söylemek mümkündür.

2011 yılından itibaren Suriye’de yaşanan kriz ortamı dolayısıyla, Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelmeleriyle Türkiye’de yasadışı ikamet arttığı sonucu çıkarılabilir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanunu’nun devreye girmesiyle yabancıların yasadışı ikametinde mücadele edilmesi noktasında önemli sonuçların elde edilmesi mümkün olacaktır.

Ayrıca belirtilmesi gerekir ki; 6458 sayılı kanunun 27. maddesine dayanılarak “Çalışma İzni” ve “Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi” ikamet izni yerine geçtiğinden, yabancıların ayrıca ikamet izni alma zorunluluğu bulunmamaktadır. Bütün bu gelişmeler altında, Türkiye’de ikamet eden yabancıların gerek sosyal hayatta gerekse iş piyasalarında ciddi sorunlarla yüz yüze kaldıkları bilinmektedir. Bu sorunların başlıcası şunlardır: sınır dışı edilmeleri, adres kayıt sistemine kayıt olunmamasından doğan sorunlar, eğitim haklarından yararlanamama, sosyal sigortalardan yoksun olması, iş arama hakkına sahip olamaması, sendikal haklarla ilgili faaliyetleri kullanamama, entegrasyon ve dışlanmadır.

- Sınır Dışı Edilme

Türkiye Cumhuriyeti anayasasının 19. maddesi gereğince; yabancıların sınır dışı edilmeleri işlemi, “kişi dokunulmazlığı ve güvenliği ilkesine” getirilmiş olan istisnai bir durumdur (Kuşcu, 2017: 242). Sistematik biçimde yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin düzenlemeler ise ilk kez 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile getirilmiştir. Söz konusu kanunun 54. maddesinin “c, e, f, g, ğ” fıkraları doğrudan yabancıların ikamet izinlerine ilişkin bir takım kurallar içermektedir. Kanunda sıralanan yükümlülüklerin yabancılar tarafından yerine getirilmemesi veya ihlal edilmesi, sınır dışı edilmelerine yol açacaktır. Kanunda belirtilen bu kurallar şu şekildedir (YUKK, 2013: md: 54):

- md. 54/c; Türkiye’ye giriş, vize ve ikamet izni alma aşamalarında gerçekte bağdaşmayan bilgi verilmesi ve sahte evrak bulundurma,
- md. 54/e; Vizenin iptal edilmesi veya vize muafiyeti süresinin on günden fazla aşılması,
- md. 54/f; İkamet izninin iptal edilmesi,
- md. 54/g; İkamet iznini sahip olup, geçerli sürenin dolmasının ardından yetkili makamlara her hangi bir gerekçe sunulmadan ülke içerisinde on günden fazla ikamet edilmesi,
- md. 54/ğ; Yabancıların çalışma iznine sahip olmadan istihdam edildiğinin tespit edilmesi.

- Adres Kayıt Sistemine Kayıt Olunmamasından Doğan Sorunlar

27/9/2006 tarihli, 5490 sayılı “Türkiye’de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkındaki Yönetmelikte Yerleşim Yeri Adresi İle İlgili Hükümler” Kanununda, konsolosluklardan ikamet veya çalışma izni alan

yabancılar ülkeye giriş tarihinden, ülke içinden ikamet veya çalışma izni alan yabancılar ise bu izinlerin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç 20 (yirmi) iş günü içerisinde Nüfus Müdürlüğüne başvurarak adres kayıt sistemine kayıtlarını yaptırmaları gerekmektedir. Mevcut bir adres bildiriminde bulunmayan yabancılar, yasadışı olarak ikamet ettikleri varsayılarak, kanundaki haklardan yararlanamayacakları gibi haklarında 6 aydan 4 yıla kadar hapis cezası verileceği ön görülmüştür (NVİGM, 2016 & [www.goc.gov.tr.](http://www.goc.gov.tr), 2015). Ayrıca adres kayıt sistemine kayıtlı olmayan yabancılar, “aile birleşim hakkından” da yararlanamayacakları gibi çalışma izni de alamayacaklardır (YUKK, 2013: md. 26-35/d).

- Eğitim Hakkından Yararlanamama

19/10/1983 tarihli, 2922 sayılı “Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik” kapsamında, ikamet izinleriyle ilişkili olarak yabancı uyruklu öğrencilerin yükümlülükleri “Yükümlülükler” başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. İlgili yönetmeliğin yedinci maddesinin (5)., (6)., ve (7). kısımları yabancı uyruklu öğrencilerin ikamet izinleri çerçevesinde yerine getirmeleri gereken yükümlükleri içermektedir. Buna göre (TÖGYÜÖİY, 1983);

▪ md. 7⁽⁵⁾: Öğrenimleri devam etmekte olan yabancı öğrencilerin, bununu ispatlamak kaydıyla, ikamet tezkerelerinin bitiminden 15 gün içerisinde tezkerelerini uzatabilmeleri için, mahalli emniyet makamlarından yenisini almaları gerekmektedir,

▪ md. 7⁽⁶⁾: İkamet tezkeresini veya pasaportunu kaybeden yabancı uyruklu öğrencinin 15 gün içerisinde ilgili makamlardan yenisini almak için başvuruda bulunmalıdır,

▪ md. 7⁽⁷⁾: Eğitim gördüğü kurumunu veya ikamet adresini değiştiren yabancı uyruklu öğrenciler, bu değişiklikleri 48 saat içerisinde hem ayrıldıkları hem de nakledildikleri yerin mahalli emniyet makamlarına bildirmekle yükümlüdürler. İkamet izinlerine ilişkin yükümlüklerini yerine getirmeyen yabancı öğrenciler, öğrenim vizesi ve Kredi Yurtlar Kurumu (KYK) tarafından sunulan burs imkânlarından yararlanamayacaklardır. Ayrıca Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) ‘na katılamayacaklardır. Ayrıca ikamet izni bulunmayan yabancı öğrenci İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanan “öğrenim için geçerli meşruhatlı ikamet tezkeresi” verilmeyeceğinden dolayı, yabancı öğrenciler Türkçe kurslarından, rehberlik desteğinden, ilk ve ortaöğretim hizmetlerinden ve çalışma haklarından faydalanamayacaklardır (TÖGYÜÖİY, 1983: md: 6-7-8).

- Sosyal Sigortalardan Yoksun Olma

Türkiye’de ikamet izni almış, Türkiye dışında başka bir ülkede sigortası bulunmayan ve Türkiye’de en az bir yıl süreli yaşayan daha sonra bu süreyi uzatan yabancılar sosyal sigorta haklarından yararlanabilmektedir (SGK, 2016: 3).

Fakat ikamet tezkere süresi bitmiş veya hiç ikamet tezkeresi almamış yabancıların ve başka bir yabancı ülkenin mevzuatında sigortalı görüldükleri durumlarda; eşleri, 18 yaşını doldurmamış çocukları, lise veya dengi eğitim gören 20 yaşını doldurmamış evli olmayan çocukları, yaşına bakılmaksızın malul olduğu tespit edilen evli olmayan çocukları, geçimi yabancı uyruklu tarafından sağlanan kişinin anne ve babası sosyal sigortalardan yoksun kalacaklardır (SGK, 2016: 4).

- İş Arama Hakkına Sahip Olunamaması

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından düzenlenen çalışma izinleri 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 27. maddesine istinaden aynı zamanda ikamet izni yerine de geçmektedir. Çalışma iznine sahip olan yabancı, ayrı olarak ikamet izni başvurusu için her hangi bir kuruma başvuru yapmasına gerek yoktur. Türkiye'de çalışmak isteyen yabancılar ilk olarak ÇSGB'den çalışma izni almak zorundadırlar. Yabancıların istedikleri yerde istihdam edilebilme hakkına sahip olmadıklarından dolayı, çalışma izni başvurusu işyeri veya işletme üzerinden işveren aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bir yabancı, işvereni olmaksızın bireysel olarak çalışma izni başvurusunda bulunamaz ([www.cs.gb.gov.tr.](http://www.cs.gb.gov.tr), 2016). İçişleri Bakanlığı'nın yabancılara vereceği kimlik numaralarıyla yabancılara iş arama hakkı tanınmaktadır. Bu kapsamda çalışma iznine sahip olan yabancılar, diğer Türk çalışanlarla aynı istihdam haklarına sahip olabileceği gibi mesleki eğitim programlarından da istifade edebileceklerdir. Aksi takdirde yabancılar bu haklara erişemeyeceklerdir.

- Sendikal Haklarla İlgili Faaliyetleri Kullanamama

İkamet iznine sahip olmayan yabancılar, çalışma izinlerine de sahip olamamalarından dolayı, sendikalara üye olma ve sendikal faaliyetlerde bulunma hakları bulunmamaktadır. Fakat ikamet izni alan yabancılar, hem 4817 sayılı "İş Kanunu" hem de 2822 sayılı "Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanun'unda" belirtilen haklardan yabancılarda, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi istifade edebileceklerdir (Gürbüz, 2014: 49). Aksi takdirde, yabancılar iş yerlerinde karşılaşmış oldukları sorunlardan dolayı işverene karşı her hangi bir hak talebinde bulunamayacaktır.

- Entegrasyon ve Dışlanma

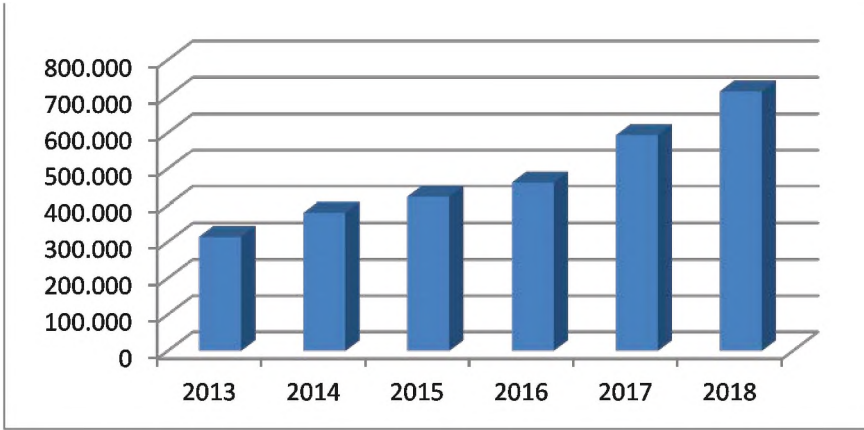
İkamet iznine sahip olmayan yabancılar, yasadışı kabul edildiklerinden dolayı kanun tarafından şart koşulan haklardan yararlanamamaktadırlar. Yasadışı yollarla yaşamını idame ettiren kişiler, geçimlerini sağlayabilmeleri amacıyla asgari düzeyde de olsa bazı iş kollarında istihdam edilebilmektedirler. Bu durum söz konusu kişilerin gerek sosyal gerekse kültürel açıdan karşılamaları gereken ihtiyaçlarını tam olarak tatmin edememeleriyle sonuçlanmaktadır. Yabancı kişilerin sadece o işin bir parçası olarak düşünülmesi, çalışma ortamındaki diğer kişileri yeterince tanımamaları, yabancılar ve yerli çalışanlar arasında iletişim kopukluğuna neden olmaktadır (Dedeoğlu, 2011: 31). Bu durumun nihai

aşamasında ise çalışanlar, buldukları çalışma ortamına entegre olma safhasında güçlük çekebilmektedirler.

Yabancılara Verilen İkamet İzinlerine İlişkin Bir İnceleme

Türkiye’de yabancıların ikamet izinleri konusunda en üst idari makamın İçişleri Bakanlığı’nın olması, çalışmada ilgili bakanlığın yabancıların ikametleri hakkındaki verilerin incelenmesini gerektirmektedir. Çalışmada Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün (GİGM) 2013 yılından (dâhil) 2017 yılına (dâhil) kadarki beş yıllık verileri incelenmiş ve konular yer yer karşılaştırılarak açıklanmıştır. Buna göre Türkiye’deki yabancıların ikamet izinleri; uyruklarına, verilen izin türüne (kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, eğitim-öğretim amaçlı ikamet izni ve muhtelif nedenlerden dolayı ikamet izinlerinden istifade eden yabancıların uyrukları ve sayıları), uyrukları ve izin türlerine, eğitim düzeyine, ekonomik faaliyetlerine ve illere göre ele alınmıştır.

Grafik 1. Yıllara Göre İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancıların Sayısı (2013-2018)

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018).

Yıllara göre ikamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancıların sayısı 2013-2018 yılları arasında sürekli olarak artış göstermiştir. Buna göre; 2013 yılında 313.692, 2014 yılında 379.804, 2015 yılında 422.895, 2016 yılında 461.461, 2017 yılında 593.131 ve 2018 yılında ise 713.675 yabancıya Türkiye’de ikamet izni verilmiştir. Yabancı kişilere verilen ikamet izinlerinin her sene artış yaşanmasında, Türkiye’ye yönelen göç hareketlerinin her geçen sene ivme kazanmasın önemli bir etken olduğu öne sürülebilir.

Tablo 1. İkamet İzni ile Türkiye’de Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)

2013		2014		2015		2016		2017	
Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı
Suriye	46.252	Irak	38.742	Irak	33.202	Irak	55.983	Irak	70.364
Azerbaycan	21.785	Suriye	31.715	Suriye	32.578	Suriye	48.738	Suriye	65.348
Rusya	16.722	Afganistan	29.775	Azerbaycan	32.476	Azerbaycan	39.184	Azerbaycan	49.208
Almanya	15.816	Azerbaycan	26.955	Türkmenistan	22.891	Türkmenistan	24.253	Türkmenistan	41.025
İngiltere	14.977	İran	18.856	Rusya	22.377	Rusya	21.006	Özbekistan	30.657
Gürcistan	13.335	Rusya	18.430	Gürcistan	19.242	Afganistan	20.148	Afganistan	30.241
Türkmenistan	12.652	Türkmenistan	16.019	Ukrayna	16.951	Gürcistan	18.511	Rusya	23.151
Irak	11.758	Almanya	14.842	Özbekistan	14.927	Özbekistan	18.270	İran	22.457
İran	10.848	İngiltere	13.201	Libya	14.421	İran	16.000	Gürcistan	21.465
Kazakistan	9.691	Gürcistan	13.120	İran	14.276	Ukrayna	14.031	Ukrayna	16.403
TOPLAM	173.836		220.935		223.341		276.124		370.319

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

İkamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancıların sayısına bakıldığında (tablo-1-), söz konusu tarihler arasında ikamet izni verilen yabancıların sayısı her sene artış göstermiştir. 2013 yılı dışındaki diğer dönemlerde en fazla ikamet izninin Irak uyruklu kişilere verildiği görülmektedir. 2013-2017 yılları arasında farklı ülke vatandaşlarına verilen ikamet izinlerindeki sayılar değişkenlik gösterse de genel olarak Irak, Suriye ve Azerbaycan vatandaşlarına verilen ikamet izinlerindeki süreklilik dikkat çekmektedir.

Tablo 2. Çeşitlerine Göre Verilen İkamet İzinleri

İZİN TÜRÜ	2013	2014	2015	2016	2017
KISA DÖNEM			202. 403	244. 034	383. 839
AİLE	-	-	73. 705	63. 546	67. 740
EĞİTİM-ÖĞRETİM	50. 682	61. 035	67. 529	61. 116	63. 781
ÇALIŞMA İZİNİ	44. 307	18. 468	62. 756	56. 591	56. 024
MUHTELİF AMAÇLI	218. 703	300. 301	16. 502	35. 930	21. 767
E-İKAMET İZİNİ	-	-	370.309	490. 799	588. 521
TOPLAM	313. 692	379. 804	793.204	952.016	1.181.672

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Yabancılar 2013-2017 yılları arasında verilen kısa dönem ikamet izninin yıllar itibariyle arttığı, aile ikamet izinlerinin 2016 yılında azalıp (63.546) ancak 2017 yılında verilen ikamet izinleri arttığı görülmektedir (67.740). Buna karşılık çalışma izni ile ikamet izni verilen yabancıların sayısında 2014 yılında ciddi bir azalmanın olduğu (18.468), 2015 yılında tekrar artıp, 2016 ve 2017 yıllarında ise yeniden azaldığı anlaşılmaktadır. Muhtelif amaçlı ikamet izinlerinin 2013 ve 2014 yıllarında hayli yüksek olup, diğer senelerde ise çok ciddi oranlarda azalmanın olması ilginç görünmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 18 Mayıs 2015 tarihinde uygulamaya koyulan e-ikamet sistemi sayesinde, 2015 yılı sonuna kadar toplam 370.309 yabancıya ikamet izni düzenlenmiş ve belgeleri posta yoluyla adreslerine gönderilmiştir. 2018 yılında ise 1.687.114 bin yabancıya e-ikamet belgesi verilmiştir. E- ikamet uygulaması sayesinde ikamet izni alan yabancıların sayılarında geçen süre içerisinde artışlar yaşanmıştır.

Tablo 3. Kısa Dönem İkamet İzni İle Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)

2013		2014		2015		2016		2017	
Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı
-	-	-	-	Irak	25.222	Irak	34.909	Irak	60.405
-	-	-	-	Suriye	20.280	Suriye	33.247	Suriye	49.983
-	-	-	-	Libya	12.453	Almanistan	14.742	Türkmenistan	25.963
-	-	-	-	Azerbaycan	9.892	Azerbaycan	14.412	Azerbaycan	24.312
-	-	-	-	Rusya	9.830	Özbekistan	11.884	Almanistan	24.211
-	-	-	-	İngiltere	9.497	Türkmenistan	11.431	Özbekistan	23.995
-	-	-	-	Türkmenistan	8.865	Libya	10.202	İran	15.144
-	-	-	-	Özbekistan	8.202	Rusya	9.519	Libya	13.905
-	-	-	-	Almanya	7.839	İran	9.143	Rusya	12.302
-	-	-	-	Almanistan	7.632	Gürcistan	7.478	Mısır	12.197
TOPLAM	-				119.712		156.967		262.417

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Tablo 3'te, 2013 ve 2014 yıllarına ait kısa dönem ikamet izinlerine ilişkin verilerin verilmemesi, GİGM'nin raporlarında bu yıllara ait bilgilere yer

vermemesinden kaynaklanmaktadır. 2015-2017 yılları arasında kısa dönem ikamet izni verilen yabancıların sayısında artış olduğu ve bu kapsamda en fazla ikamet hakkı tanınan yabancıların Irak uyruklu olduğu görülmektedir. Irak vatandaşlarını Suriye ve Azerbaycan vatandaşları takip etmektedir.

Tablo 4. Aile İkamet izni İle Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)

2013		2014		2015		2016		2017	
Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı
-	-	-	-	Azerbaycan	7.599	Azerbaycan	7.377	Azerbaycan	8.589
-	-	-	-	Rusya	7.210	Rusya	6.563	Rusya	6.853
-	-	-	-	Suriye	5.343	Suriye	4.813	Ukrayna	5.003
-	-	-	-	Ukrayna	4.829	Ukrayna	4.502	Suriye	4.173
-	-	-	-	Almanya	3.709	Türkmənistan	2.777	Türkmənistan	3.346
-	-	-	-	Bulgaristan	2.932	Gürcistan	2.477	Özbekistan	2.781
-	-	-	-	Türkmənistan	2.835	Bulgaristan	2.439	Gürcistan	2.520
-	-	-	-	Gürcistan	2.771	Özbekistan	2.330	Kazakistan	2.308
-	-	-	-	Özbekistan	2.559	Almanya	2.225	Almanya	2.223
-	-	-	-	Ald	2.415	Kazakistan	2.052	Bulgaristan	2.187
TOPLAM	-				42.202		37.555		39.983

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Tablo 4'te, 2013 ve 2014 yıllarına aile ikamet izinlerine ilişkin verilerin verilmemesi, GİGM raporlarında bu yıllara ait bilgilere yer verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Tablo incelendiğinde aile ikamet izninden en fazla yararlanan yabancılar arasında Azerbaycan uyruklu kişiler olduğu görülmektedir. Azerbaycan'ın yanı sıra Rusya, Ukrayna ve Suriye uyruklu kişilerinde bu kapsamda en fazla izin verilen yabancılar oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Çalışma Amaçlı İkamet İzni Verilen Yabancılar (İlk 10 Ülke)

2013		2014		2015		2016		2017	
Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı
Gürcistan	7.047	Gürcistan	3.808	Gürcistan	9.398	Gürcistan	8.014	Suriye	7.289
Çin	3.196	Türkmenistan	1.089	Ukrayna	4.838	Suriye	7.053	Gürcistan	7.287
Ukrayna	2.790	Çin	938	Suriye	3.822	Çin	3.756	Türkmenistan	3.617
Rusya	2.156	Moldova	861	Türkmenistan	3.761	Türkmenistan	3.425	Çin	2.699
Abd	1.900	Ukrayna	752	Çin	3.082	Ukrayna	2.476	Ukrayna	2.362
Türkmenistan	1.866	Almanya	668	Özbekistan	2.470	Özbekistan	2.081	Hindistan	2.144
Moldova	1.689	Abd	657	Rusya	2.424	Hindistan	1.907	Özbekistan	2.086
Almanya	1.602	Özbekistan	614	Kirgizistan	2.363	Moldova	1.815	Azerbaycan	1.988

Azerbaycan	1.475	Rusya	601	Moldova	2.288	Azerbaycan	1.765	Kirgizistan	1.959
Özbekistan	1.290	Azerbaycan	590	Azerbaycan	1.705	İran	1.746	İran	1.778
TOPLAM	25.011	10.578		36.091		34.038		33.219	

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Tablo-5'e bakıldığında, 2017 yılı hariç diğer dört yılda Gürcistan uyruklu kişilerin çalışma amaçlı ikamet izinlerinden daha fazla istifade ettikleri fark edilmektedir. Çalışma amaçlı ikamet izinleri kapsamında Gürcistan'ı, genel olarak, Çin, Ukrayna ve Türkmenistan takip etmektedir.

Tablo 6. Ekonomik Faaliyet Türlerine Göre Yabancılara Verilen İkamet İzinleri (2011-2016 Yılları İtibariyle)

Ekonomik Faaliyet	Yıllar					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EİÇP *	598	8.863	14.928	14.678	16.825	17.026
YSGS **	915	1.829	2.140	2.294	3.057	2.691
Toptan Ticaret	856	1.123	1.680	2.214	2.849	4.358
Büro Yönetimi	542	776	1.107	1.930	2.674	3.223
Eğitim	2.103	1.943	2.051	2.474	2.672	3.138
BDYİ ***	235	869	2.036	2.042	2.704	3.112
Bina İnşaatı	172	275	432	571	1.720	4.490

Kaynak: ÇSGB'nin ve GİGM'nin Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (ÇSGB, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016).

EİÇP *: Ev İçi Çalışan Personelin İşverenleri Olarak Hane Halklarının Faaliyetleri, YSGS **: Yaratıcı Sanatlar, Gösteri Sanatları ve Eğlence Faaliyetleri, BDYİ ***: Bina Dışı Yapıların İnşaatı

Yabancılara, ekonomik faaliyetlere göre en çok hizmet sektöründe ikamet izni verildiği anlaşılmaktadır. Bu hizmetler, 2015 yılı itibariyle birinci sırada ev içi işleri, ikinci sırada yaratıcı sanat, gösteri ve eğlence faaliyetleri, üçüncü

sırada ise toptan ticaret işlerinden oluşmuştur (tablo-6). Bunu sırasıyla büro yönetimi, eğitim, bina dışı yapı inşaatı ve bina inşaatı işleri takip etmektedir.

Tablo 7. Eğitim – Öğretim Amaçlı İkamet İzni Verilen Yabancılar (İlk 10

Ülke)

2013		2014		2015		2016		2017	
Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı	Uyruk	Sayı
Azerbaycan	6.718	Azerbaycan	9.339	Azerbaycan	10.432	Azerbaycan	10.528	Azerbaycan	11.513
Türkmenistan	6.419	Türkmenistan	7.149	Türkmenistan	7.411	Türkmenistan	6.600	Türkmenistan	8.016
İran	3.947	İran	4.043	Afganistan	4.061	Afganistan	3.803	Afganistan	4.067
Afganistan	2.778	Afganistan	3.645	İran	3.830	İrak	3.438	Suriye	3.608
İrak	1.654	İrak	2.397	İrak	3.431	Suriye	3.367	İran	3.519
Yunanistan	1.462	Suriye	2.151	Suriye	2.948	İran	3.333	İrak	3.293
Kazakistan	1.418	Kazakistan	1.615	Kazakistan	1.745	Yunanistan	1.647	Pakistan	1.482
Kırgızistan	1.413	Yunanistan	1.597	Yunanistan	1.734	Kazakistan	1.428	Somali	1.427
Suriye	1.203	Kırgızistan	1.596	Kırgızistan	1.636	Pakistan	1.367	Yemen	1.303
Somali	1.148	Somali	1.317	Pakistan	1.400	Kırgızistan	1.360	Kazakistan	1.300
TOPLAM	28.160	34.849		38.628		36.871		39.528	

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Yabancı uyruklu kişilere verilen ikamet izinleri eğitim-öğretim amaçlı olarak ele alındığında ise 2017 yılı itibarıyla en çok Azerbaycan uyruklu kişiler olmuştur. Azerbaycan'ın ardından eğitim-öğretim amaçlı olarak ikamet izni verilen ülke vatandaşları Türkmenistan ve Afganistan vatandaşları olduğu saptanmaktadır. Son zamanlarda ise Somali, Kazakistan, Yunanistan ve Pakistan vatandaşları tarafından Türkiye'ye eğitim amaçlı gelip, ikamet izni alan yabancıların varlığından söz edilebilmektedir.

Tablo 8. Eğitim Düzeyine Göre Yabancılara Verilen İkamet İzinleri (2012-2016 Yılları İtibarıyla)

Eğitim Düzeyi	Yıllar				
	2012	2013	2014	2015	2016
Okur Yazar	671	1.060	1.555	3.960	2.242
İlkokul	687	928	1.195	1.816	1.146
Ortaokul	2.965	4.623	5.465	6.131	6.574
Lise	12.172	18.350	20.533	24.679	27.442
Yüksekokul	3.489	5.172	4.857	5.844	7.062
Üniversite	11.088	14.146	17.032	20.071	21.717
Y. Lisans ve Üstü	1.198	1.551	1.659	1.917	540
Bilinmeyen	2	4	8	8	5
Toplam	32.272	45.834	52.304	64.426	66.728

Kaynak: (Karatepe vd., 2017: 268 & ÇSGB, 2016).

Eğitim düzeyi açısından yabancılara verilen ikamet izinleri incelendiğinde (tablo-8), her sene artışların olmasının yanı sıra en fazla lise ve üniversite seviyesindeki yabancı kişilere ikamet izni verildiği anlaşılmaktadır. Lisansüstü ve ilkökul derecesine sahip yabancı kişilere diğer eğitim gurubu içerisindeki kişilere kıyasla daha az sayıda oldukları fark edilmektedir.

Tablo 9. Muhtelif Nedenlerden Dolayı İkamet İzni Verilen Yabancılar (2013-2017 Yılları İtibarıyla)

UYRUĞU	YILLAR				
	2013	2014	2015	2016	2017
SURİYE	44.449	29.369	185	-	-
RUSYA	13.755	17.024	2.089	2.971	1.976
İNGİLTERE	13.611	12.666	-	409	493
AZERBAYCAN	13.592	17.026	2.848	5.102	2.806
ALMANYA	13.213	13.180	-	469	732
IRAK	9.725	36.176	2.335	15.092	3.816
KAZAKİSTAN	7.567	8.823	3.166	3.951	3.357
BULGARİSTAN	6.351	-	-	-	-

AFGANİSTAN	6.335	26.079	-	-	-
UKRAYNA	5.952	9.266	803	830	-
ÇİN	-	-	975	1.422	1.357
YUNANİSTAN	-	-	-	-	1.415
KIRGIZİSTAN	-	-	1.625	2.039	1.820
ÖZBEKİSTAN	-	-	1.225	1.580	1.362

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Verilerinden Yararlanılarak Yazarlar Tarafından Düzenlenmiştir (GİGM, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

2013-2017 yılları arasında muhtelif nedenlerden dolayı yabancılara verilen ikamet izinleri, her yıl farklılık gösterdiğinden 2017 yılı esas alınarak en çok ilk on beş ülkenin yabancı uyruklarının sayısı incelenmiştir (tablo-9). Muhtelif nedenlerden dolayı (kısa dönem, öğrenci ikamet izni, çalışma izni ve aile izni dışında kalan insani ikamet, insan ticareti mağduru ikamet izni ve uzun dönem ikamet izinleri) ikamet izni verilen yabancılara bakıldığında bu kapsamda en fazla izin tanınan ülke vatandaşlarını ilk sırada 74.003 kişi ile Suriye uyruklu vatandaşların, ikinci sırada 67.144 kişi ile Irak uyruklu vatandaşların ve üçüncü sırada ise 41.304 kişi ile Azerbaycan uyruklu vatandaşların oluşturduğu saptanmaktadır. Ayrıca muhtelif nedenlerden dolayı her hangi bir ikamet izin hakkı tanınmayan Yunanistan vatandaşlarına ise 2017 yılında 1.415 Yunan vatandaşı bu haktan istifade etmiştir.

Tablo 10. İkamet İzni İle Türkiye’de Bulunan Yabancıların İllere Göre Dağılımı (İlk 7 İli)

İller	Yıllar				
	2013	2014	2015	2016	2017
İstanbul	17.709	19.957	22.944	27.639	247.377
Antalya	9.112	11.003	14.266	9.818	60.534
Ankara	6.422	6.712	9.260	9.888	70.374
İzmir	2.707	2.389	3.126	4.314	27.317
Muğla	1.197	1.570	2.029	1.624	14.945
Bursa	1.068	1.532	1.915	3.062	37.530
Adana	455	945	1.321	852	6.024

Kaynak: (Karatepe vd., 2017: 272 & GİGM, 2016, 2017).

İllere göre yabancılara verilen ikamet izinlerine bakıldığında (tablo-10) ise, İstanbul ili diğer illere göre açık ara farkla önde olmuştur. Bunu sırasıyla Antalya, Ankara, İzmir, Muğla ve diğer iller izlemektedir. 2013 yılından 2016

yılına kadar yabancı izinleri her ilde belli bir oranda artmış olmasına rağmen (Adana’da 2016 yılında azalma olmuştur) özellikle 2017 yılında yabancılara verilen ikamet izinlerinde ciddi miktarda artışların olduğu görülmektedir. İstanbul’da yaklaşık sekiz kattan fazla, Antalya’da yaklaşık altı kattan fazla, Ankara’da ise yedi kattan fazla yabancılara verilen ikamet izinleri artmıştır.

Sonuç

Başka bir milletten olan ve başka bir devlete karşı sadakat yükümlülüğü bulunan kişiler yabancı olarak adlandırılır. Küreselleşmenin etkilerinin sonucunda kitleler sürekli yer değiştirmektedir. Yer değiştirme hareketlerine bağlı olarak bireyler, birçok nedenden dolayı belirledikleri hedef ülkelere doğru harekete geçmektedirler. Yabancıların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve süreklilik arz eden ihtiyaçlarının giderilmesinde, gittikleri ülkede ikamet etmesi gerekmektedir. Bu kimselerin bir kısmı yasal olarak ikamet ederken diğer kısmı ise yasadışı olarak ülke topraklarında barınabilmektedir. Türkiye’de yasal olarak izni olmadan ikamet eden yabancıların karşılaşmış oldukları başlıca sorunları; sınır dışı edilmeleri, adres kayıt sistemine kayıt olunmamasından doğan sorunlar, eğitim haklarından yararlanamama, aile birleşim hakkından mahrum kalması, sosyal sigortalardan yoksun olması, iş arama hakkına sahip olamaması, sendikal haklarla ilgili faaliyetleri kullanamama, entegrasyon ve dışlanma olarak belirtmek mümkündür.

Türkiye’de ikamet etmek isteyen yabancılara İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü” tarafından izin verilmektedir. GİGM’nin 2013 ile 2017 yılları arasındaki yabancılara verilen ikamet izinleri incelendiğinde bazı bulgular tespit edilmiştir. GİGM tarafından yabancılara kullanım türüne göre kısa dönem, eğitim-öğretim, çalışma, muhtelif amaçlı ve e-ikamet izinleri verildiği anlaşılmaktadır. Yıllara göre ikamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancıların sayısı 2013-2018 yılları arasında sürekli olarak artış göstermiştir. Kısa dönem ikamet izni ile bulunan yabancılar açısından incelendiğinde, en fazla ikamet hakkı tanınan yabancıların Irak uyruklu olduğu görülmektedir. Irak vatandaşlarını Suriye ve Azerbaycan vatandaşları takip etmektedir. Aile ikamet izni ile bulunan yabancılar açısından incelendiğinde, bu kapsamda en fazla yararlanan yabancılar arasında Azerbaycan uyruklu kişiler olduğu görülmektedir. Azerbaycan’ın yanı sıra Rusya, Ukrayna ve Suriye uyruklu kişilerinde bu kapsamda en fazla izin verilen yabancılar oldukları anlaşılmaktadır. Çalışma amaçlı ikamet izni verilen yabancılar açısından bakıldığında, birinci sırada Gürcistan vatandaşları, ikinci sırada ise Çin vatandaşları yer almaktadır. Ekonomik faaliyet türlerine göre yabancılara verilen ikamet izinlerine bakıldığında, en çok hizmet sektöründe çalışan yabancılara ikamet izni verildiği anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyine göre yabancılara verilen ikamet izinleri açısından incelendiğinde, her sene artışların olmasının yanı sıra en fazla lise ve üniversite seviyesindeki yabancı kişilere ikamet

izni verildiği anlaşılmaktadır. Muhtelif nedenlerden dolayı ikamet izni verilen yabancılar açısından değerlendirildiğinde, en fazla izin tanınan ülke vatandaşlarını ilk sırada Suriye uyruklu vatandaşların (74.003), ikinci sırada Irak uyruklu vatandaşların (67.144) ve üçüncü sırada ise Azerbaycan uyruklu vatandaşların (41.304) oluşturduğu saptanmaktadır. İkamet izni ile Türkiye’de bulunan yabancıların illere göre dağılımı irdelendiğinde ise, İstanbul ili diğer illere göre açık ara farkla önde olmuştur. Bunu sırasıyla Antalya, Ankara, İzmir, Muğla ve diğer iller izlemiştir.

Kaynakça

- Akpınar, Taner, “Türkiye’ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(3), ss. 1-22, 2010.
- ÇSGB (2013), Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri (2013), <https://www.cs.gb.gov.tr/home/contents/istatistikler/yabancicalismaizinleri/>, (Erişim Tarihi: 10.07.2018).
- ÇSGB (2014), Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri (2014), <https://www.cs.gb.gov.tr/home/contents/istatistikler/yabancicalismaizinleri/>, (Erişim Tarihi: 10.07.2018).
- ÇSGB (2015), Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri (2015), <https://www.cs.gb.gov.tr/home/contents/istatistikler/yabancicalismaizinleri/>, (Erişim Tarihi: 10.07.2018).
- ÇSGB (2016), Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri, <https://www.cs.gb.gov.tr/media/7315/yabancilarin-%C3%A7ali%C5%9Fma-%C4%B0z%C4%B0nler%C4%B0-2016.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.07.2018).
- Dedeoğlu, Saniye, “Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(1), ss. 28-48, 2011.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Göç Raporu (2013), http://www.goc.gov.tr/files/files/2013_villik_goc_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 05.08.2018).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Göç Raporu (2014), http://www.goc.gov.tr/files/files/2014_villik_goc_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 05.08.2018).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Göç Raporu (2015), http://www.goc.gov.tr/files/files/2015_villik_goc_raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 05.08.2018).
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Göç Raporu (2016), http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_villik_goc_raporu_haziran.pdf, (Erişim Tarihi: 05.08.2018).

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Göç Raporu (2017), http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709, (Erişim Tarihi: 05.08.2018).
- Gürbüz, Tahir, "6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun Avrupa Birliği ve Uluslararası Çalışma Örgütü Normları Bakımından Değerlendirilmesi", Avrupa Birliği Uzmanlık Tezi, Ankara, 2014.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017), İkamet İzin Çeşitleri, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izni-cesitleri_409_414_4664, (Erişim Tarihi: 07.08.2018).
- Karatepe, Selma & Önen, S. Mustafa & Banazılı, A. Muhammet, "Türkiye'de Yabancıların İstihdamı Sorunu: Çalışma İzinleri Üzerinden Bir İnceleme", *III. Uluslararası Girişimcilik, İstihdam ve Kariyer Kongresi*, 12-15 Ekim 2017 Muğla/Türkiye, ss. 261-274, 2017.
- Kirişçi, Kemal, "Turkey: A Country of Transition from Emigration to Immigration", *Mediterranean Politics*, 12(1), ss. 91-97, 2007.
- Kuşcu, Döndü, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Sınır Dışı Edilmelerine Karar Verilen Yabancıların İdari Gözetim Altına Alınmaları", *DÜHFD*, 22(37), ss. 241-284, 2017.
- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NViGM) (2016), <https://www.nvi.gov.tr/hakimizda/proieler/aks>, (Erişim Tarihi: 28.11.2018).
- SGK (2016), Yabancılar İçin Genel Sağlık Sigortası, http://www.goc.gov.tr/files/files/SGK_KITAPCIK_tr-1.pdf, (Erişim Tarihi: 28.11.2018).
- Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik (TÖGYUÖİY) (1983), <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosvalar/90.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.11.2018).
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) (2013), <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, (Erişim Tarihi: 27.11.2018).
- İnternet Kaynakları**
- <https://www.csgb.gov.tr/media/6842/bilgilendirmebrosuru.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.11.2018).
- <https://thelawdictionary.org/residence/>, (Erişim Tarihi: 07.08.2018).
- http://migration.commission.ge/index.php?article_id=161&clang=1, (Erişim Tarihi: 07.08.2018).
- [http://www.goc.gov.tr/files/files/YABANCILAR\(1\){1}.pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/YABANCILAR(1){1}.pdf), (Erişim Tarihi: 27.08.2018).

Göçmenler / Mülteciler, Bazı Paraziter Hastalıklar ve Küresel Isınma Etkisi
Dr. Öğr. Üyesi Handan TÜRKMEN¹**Özet**

Farklı illerde yapılan saha çalışmalarındaki gözlemlere dayanan bu çalışmanın amacı hastalıkların yayılışında vektör mücadelesi ve doğru yöntemlerin uygulanmasının önemini vurgulamaktır. Bu çalışma İstanbul, Balıkesir, Bursa ve Antalya İllerinde birkaç yıldır yapılmakta olan farklı bir çalışma esnasındaki gözlemlerin değerlendirilmesi sonucu hazırlandı. Dünyadaki göç ve seyahatler, asırlardır hastalıkların yayılmasında en etkileyici faktörler olmuştur. Türkiye, dünyanın çeşitli ülkelerinden zaman zaman az ya da çok sayıda göç alan bir ülkedir. Özellikle Suriye savaşından sonra 2 milyon 750 bin Suriyeli mülteci / göçmen Mart 2011'den itibaren kontrolsüz olarak Türkiye'ye giriş yapmıştır. Göçmenlerin gelmesiyle birlikte eradike edilen sıtma, kutanöz layşmanya (KL), visseral layşmanya (VL) gibi vektör kaynaklı bazı paraziter hastalıklar ile amipli dizanteri, giardiyoz gibi gastro intestinal sistem hastalıkları artış göstermiştir. Bazı yerlerde, vektörle bulaşan hastalıklar için önemli olan bit, pire ve bazı sinek türlerinin arttığı gözlenmiştir. Ayrıca, farklı bölgelerde daha önce görülmemiş olan Aedes (Fam.: Culicidae) cinsine ait bazı türler belirlenmiştir. Bu artışlara rağmen, bazı yerlerde vektör mücadelesi yapılmadığı ya da uygulanan yanlış mücadele yöntemlerinin hem canlılara hem de doğaya zarar verdiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Vektör, Parazit, Göçmen, Türkiye, Aedes.

Migrants / Refugees, Some Parasitic Diseases and Global Warming Effects**Abstract**

The aim of this study, which is based on observations in the field studies conducted in different provinces, is to emphasize the importance of the implementation of the right methods and the struggle of vector in the spread of some diseases. This study was prepared as a result of the evaluation of the observations during a different study that has been going on for a few years in İstanbul, Balıkesir, Bursa and Antalya provinces. Migrations and travels in the world have been the most impressive factors for the spread of diseases for centuries. Türkiye is a country that receives from time to time more or less migration from various countries in the world. Especially after the war in Syria, 2 million 750 thousand Syrian refugees/migrants have entered Turkey without control since March 2011. Some vector-borne parasitic diseases which was eradicated such as malaria, cutaneous leishmania (CL), visceral leishmania (VL) and some gastrointestinal system diseases such as amoebic dysentery and giardiasis have increased with the arrival of refugees/migrants in Turkey. In some places, louse, fleas and some fly species, which are important for vector-borne

¹ Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi

diseases, were observed to have increased. In addition, some species belonging to the genus Aedes (Fam: Culicidae) have been identified in some regions. In spite of these increases, it has been observed that in some places the vector struggle is not done or the wrong methods of struggle have harmed both living beings and the nature.

Keywords: Vector, Parasite, Immigrant, Turkey, Aedes.

Giriş

Dünyada göç ve seyahatler asırlardır hastalıkların yayılmasında en etkileyici faktörler olmuştur. Göçler, savaşlar, iç çatışmalar, ekonomik çöküntü; kıtlık, kuraklık vb tabii afetler sonucu ya da dil, din, ırk gibi ayrımcılıkların yaşam şartlarını zorlaştırması gibi nedenlerle ortaya çıkmıştır. İnsanlar daha iyi fırsatlara kavuşmak, daha rahat yaşamak için göç etmişlerdir (1,2,3).

Türkiye, dünyanın çeşitli ülkelerinden zaman zaman az ya da çok sayıda göç alan ülkelerden biridir. Özellikle Suriye İç Savaşı'ndan sonra Mart 2011'den itibaren 2 750 000 Suriyeli mülteci /göçmen kontrolsüz bir şekilde Türkiye'ye giriş yapmıştır (4,5).

Hangi ülkede olursa olsun zorunlu göçler ciddi sağlık risklerini de beraberinde getirmiştir. Bu göçlerin bedellerinin neler olacağı, o ülkenin göç ve göçmenlere uygulayacağı politikalar ile belirlenmektedir (1,2,3,6,7).

Göçmenlerin gelişi ile birlikte Türkiye'de eradike edilen vektör kaynaklı kutanöz layşmanya (KL), viseral layşmanya (VL), sıtma gibi paraziter hastalıklar ile endemik olarak görülen amipli dizanteri, giardiyoz vb bazı gastro-intestinal sistem hastalıkları artış göstermiştir (8,9,10, 11,12,13,14,15,16).

Layşmanya, sıtma ve amipli dizanteri gibi paraziter hastalıklarda nüksler önemlidir. Sağlıklı görünen rezervuar konak kişiler immun sistemlerinin kırılması vb nedenlerle, tekrar hastalık etkeni ile karşılaşmadan, hastalanabilirler. Irak savaşından sonra olduğu gibi Suriye'den Türkiye'ye göç sonrası sıtma, layşmanya, amipli dizanteri gibi paraziter hastalıklar başta olmak üzere bazı viral ve bakteriyel hastalıklarda artış görüldüğü kaydedilmiştir (8,9,10,11, 12,13,14,15,16,17) .

Türkiye Halk Sağlığı Kurumu'na göre (18) "İç savaş ve göç dalgası" sonucu, insandan insana bulaş ile su ve gıda kaynaklı bulaşın yüksek seviye de olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de 2013 yılında 2.268 yerli ve 2000'den fazla Suriyeli KL olgusu rapor edilmiştir. Ayrıca Türkiye'de leishmania vektörü olan Phlebotomus cinsine ait 21 tür bulunmaktadır (19).

Kutanöz leishmaniasis, 2008 yılı Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine (20) göre 82 ülkede görülmekte ve her yıl 1.5 milyon yeni olgu kaydedilmektedir. Dünya'daki olguların %90'dan fazlası Afganistan, Sudan, İran, Irak, Suriye, Suudi Arabistan, Cezayir, Peru, Kolombiya, Bolivya ve Brezilya'da görülmektedir.

Komşumuz Suriye’de 2003 ve 2004 yıllarında toplam 25.000/yıl, sadece Halep şehrinde ise 10 binin üzerinde yeni olgu bildirilmiştir.

İnsanda sıtmaya yol açan 4 Plasmodium türü vardır. *P. falciparum* daha çok tropikal bölgelerde ve Afrika’da, *P. ovale* Batı Afrika yerlilerinde ana etkidir. *P. malariae* ise düşük sıklıkta her yerde görülür. Ülkemizde hakim olan etken *P. vivax*’dır (% 99.9). Ancak komşularımız Suriye, Irak ve İran’da *P. falciparum* mevcut olup, bu ülkelerle olan sınır boylarında büyük oranlarda göç ve nüfus hareketlerinin yaşanması nedeniyle *P. falciparum* sıtması son yıllarda artış göstermektedir. Anadolu’ya yayılmasının kaçınılmaz olabileceği belirtilmektedir (16,17,21).

Son yıllarda Batı Trakya, İstanbul ve Doğu Karadeniz’de *Aedes* cinsine ait *Ae. aegypti* ve *Ae. albopictus* gibi yeni vektörlerin görüldüğü, *Ae. aegypti*’ye Doğu Karadeniz’de, *Ae. albopictus*’a Batı Trakya ve İstanbul’da rastlandığı bildirilmiştir. Yine her iki türün de yayılmacı türler olduğu, özellikle *Ae. albopictus*’un adaptasyon yeteneğinin yüksek olduğu, kış aylarında yaşadıkları, gündüz ısırıkları kaydedilmiştir (22,23,24). Karabay (24) tarafından bu türlerin yüksek sıcaklık ve kurak bir ortamı tercih ettikleri belirtilmiştir.

Türkiye iklim şartları, bitki örtüsü, sulak alanları ile vektörler için önemli bir konumdur. Son yıllarda küresel ısınma etkisiyle bazı vektörlerin hızla artmakta oldukları gözlenmiştir (25,26).

Bu nedenlerle tüm vektörlerle savaş için ilk akla gelen ve uygulanan pestisitlerin kullanımı olmaktadır. Pestisitlerin, bilinçsiz kullanıldıklarında, canlılara ve onların habitatlarına son derece zararlı oldukları bilinmektedir (27,28).

Bu çalışmanın amacı, artış gösteren bazı parazitik hastalıklara ait önemli noktaları, korunma yollarını ve vektör mücadelesinin önemini bir kez daha vurgulamaktır.

Materyal ve Metot

Bu çalışma Eylül 2016-Ağustos 2018 tarihleri arasında Antalya (Manavgat, Sorgun’da ormanlık alan yakınları, Alanya), Bursa (İzmit, Karacabey), Balıkesir (Bandırma, Gönen, Erdek, Manyas), İstanbul (Anadolu yakası, Beykoz) şehirlerinde yapıldı. Rast gele seçilen ahırlar, hayvanlardan kene ve pire toplamak üzere ziyaret edildi. Antalya ve Bursa’da muayeneler yılda üçer kez, Balıkesir ve İstanbul’da her ay sonu gidilerek yapıldı. Sokak köpeklerinden toplanan ektoparazitler bir çalışma olarak yayınlandı. Kasaplık hayvanlardan toplanan kenelerin tür tayinleri yapılmakta olup başka bir çalışmanın konusunu oluşturacaktır.

Bu çalışmada pireler, daha çok keçi ahırlarından (79 ahır), otlaklardan, sokak köpeklerinin yaşadığı alanlardan az da olsa evlerden, çayırılık alanlarda

kurulu olan çay bahçelerinden toplandı. Pirelerin tür tayinleri ışık mikroskopunda literature (29) uygun olarak yapıldı.

Ahırlara yakın alanlarda bulunan sazlık, sulak alanlar ile dere kenarlarında sivrisinek odakları ve karasineklerin durumu gözlemlendi.

Çalışma süresince o bölgede görev yapan veteriner hekimlerden çevredeki ve ahırlardaki sorunlar hakkında bilgi alındı.

Bulgular

Sığır, koyun, keçi gibi kasaplık hayvanlar ile sokak kedi ve köpeklerinden kene toplamak için yapılan saha çalışması esnasında başka ektoparazitlerin de artış gösterdiği gözlemlendi.

Bu çalışmada ziyaret edilen 79 ahırın 54 (% 68)'ünde bulunan keçilerden ve ahır ortamından 542, diğer alanlardan 201 adet olmak üzere toplam 743 adet pire toplandı. Ahırların 17 (% 22)'sinin düzenli ilaçlandığı, 5 (% 6)'inin boyalı ve daha temiz olduğu görüldü. Teşhisi yapılan 447 adet pireden 254 (% 57)'ünün *Ctenocephalides canis*, 123 (% 28)'ünün *C. felis*, 61 (%14)'inin *Pulex irritans* ve 2 (% 0.4)'sinin *Ceratophyllus gallinae* olduğu belirlendi.

-Kedi, köpek, keçi gibi hayvanlarda kenelerin yanı sıra çok sayıda pire görüldüğü,

-Ahırlarda, hayvanların otladığı çayırılık alanlarda, evlerin bahçelerinde, hatta evlerinde ya da bahçelerinde hiç hayvan bulunmayan insanların ev ve bahçelerinde çok sayıda pire ürettiği,

-Mahallelerde özellikle otlu, hafif çalılıkların bulunduğu ara sokaklarda çok sayıda pire olduğu, gelen geçen canlıların üzerine çıktığı,

-Hayvan beslenen kırsal alanlarda daha fazla olmak üzere şehir merkezleri ve civar mahallelerde çok sayıda karasineğin olduğu,

-Bahçelik, yeşillik alanlarda, derelerin geçtiği, sulak alanların olduğu yerlerde daha yoğun olmak üzere çeşitli sivrisinek türlerinin (özellikle *Anofel spp.*, *Culex spp.*, *Aedes spp.*), önceki yıllara oranla daha fazla sayıda olmak üzere bulunduğu belirlendi.

İstanbul'un, Anadolu yakasında, daha yoğun olmak üzere *Aedes* cinsine ait *Ae. albopictus* ve *Ae. aegypti* türlerinin yer yer çok yoğun olarak görüldüğü kaydedildi.

Resim 1

-Aedes türlerinin yeşil bitkilerin bol olduğu nemli yerlerde hızla ürediği ve yayıldığı, %63-%89 nem ile -2 C ila 36 C ısı aralıklarında yaşamını ve faaliyetlerini sürdürebildiği,

-Hem gece karanlıkta hem de gündüz çok sayıda sineğin hayvanlara ve insanlara adeta saldırdığına konduğu ve kan emdiği, insanlarda irrite edici bir kaşıntıya, kızarıklık ve şişmeye sebep olduğu (Resim 1),

-Genel olarak sigara tiryakileri ile birkaç çeşit ilaç kullanan insanlardan nadiren kan emdiği saptandı.

-Pirelerin insanlarda kaşıntıya ve alerjiye sebep olduğu, ısırık yerinde kızarıklık olduğu gözlemlendi,

-Vektör artışının çok yoğun olduğu gözlenen bu alanlarda bazı belediyeler ile halk tarafından pestisitlerin bilinçsizce kullanıldığı, larvalar için gerekli mücadelenin yeterli düzeyde yapılamadığı belirlendi. Birkaç alanda ölmüş kirpi yavruları ile kertenkeleler görüldü (Resim 2). Yine ilaçlama yapılan yerlerde çok sayıda hedef dışı böcek ölümlerinin olduğu saptandı.

-Çalışma esnasında, çoğu konuşmaktan kaçınsa da, genelde veteriner hekimlerin yoğun siyasi baskılar altında oldukları, başka yere tayin edilmek, soruşturma açılması, sözleşmelerinin yenilenmemesi ya da fesh edilmesi gibi baskılar altında işlerini gereği gibi yapamadıkları belirlendi.

Resim 2

Tartışma ve Sonuç

Sıtma, layşmanya, amipli dizanteri gibi bazı hastalıklarda nüksler oldukça önemlidir. Latent halde hastalık etkenini vücutlarında bulunduran kişilerde (rezervuar konak) hastalık belirtileri görülmeyebilir. Bu kişiler hastalığı bulaştıracak etkenlerin olmadığı bir yerde immun sisteminin kırılması vb nedenlerle hastalanabilirler. Bu hastalıkların sık görüldüğü yerlerden gelen göçmenler, mülteciler hastalıkların yayılmasına sebep olabilirler (5,10,17,21). Ayrıca bu hastalıkların vektörlerinin de Türkiye’de sıkça görülmesi hastalıkların yayılmasında çok önemlidir (19).

Son yıllarda kene, pire, karasinek, sivrisinek, kum sineği gibi vektörlerin artış gösterdiği bilinmektedir. Bu artışın en önemli sebeplerinden biri küresel ısınmadır. Geçmiş yıllarda sert ve uzun süren kışların yerini son yıllarda kar yağışının az olduğu ılıman kışların almasıdır. İlık geçen kış mevsimlerinde birbirini takip eden sıcak ve güneşli günler de ektoparazitlerin telef olmalarını engellemektedir (19,25,26).

Diğer bir faktörde şehir merkezleri, kırsal alanlar, kısacası hemen her yerde sıkça rastlanan, rehabilite edildikten sonra sokağa geri bırakılan, kısa bir süre sonra parazitlerle tekrar enfeste ve enfekte olan sokak köpekleri ve kedileridir. Sokak hayvanlarının sürekli dolaşması sonucu pire, kene gibi vektörlerin değişik yerlere yayılması ve artması sağlanmış olmaktadır.

Vektör mücadelesinin eksik, yanlış ya da uygun zamanlarda yapılamaması sivrisinek, karasinek, kum sineği gibi vektörlerin artışına sebep olabilir, onlarda direnç oluşturabilir ya da mevcut direnci artırabilir. Ayrıca onların biyolojik düşmanlarını yok edebilir (27,28).

Gözlemlerimiz sonucunda İstanbul'un özellikle Anadolu Yakasında yeşillik alanlarda, farklı odalarda olmak üzere, *Aedes aegypti* ve *Ae. albopictus* türlerine rastlandı. Karabay'a (24) göre yüksek sıcaklık ve kurak ortamları tercih ettiği bildirilen bu türlerin bu çalışmada -2C-36C arasında, yeşil bitkileri bol ve nem oranı %63-%89 olan yerlerde faaliyet gösterebildikleri, sayılarında bir azalma olmadığı, gündüz ve gece karanlıkta insanlara çok sayıda konarak kan emebildikleri gözlemlendi.

Bazı yazarlara (22,23) göre *Ae. aegypti*'ye Doğu Karadeniz'de, *Ae. albopictus*'a Batı Trakya ve İstanbul'da rastlandığı bildirilmesine rağmen İstanbul'da her iki türe birden rastlandı.

Sonuç olarak;

Vektör kontrolünün daha başarılı bir şekilde yapılabilmesi için vektörlerin biyolojileri konusu iyi bilinmelidir. Özellikle sineklerle mücadelede larva kontrolü ihmal edilmemeli ve daha bilinçli bir şekilde yapılmalıdır.

Halk şikayetçi oldukça ilaçlama yapmak yerine, kontrolün nerede, ne zaman ve nasıl yapılacağı, hedef canlıların tesbiti gibi önceden yapılan çalışma ve planlamalar sonucunda yapılmalıdır. Zamanla insektlerin pestisitlere karşı direnç oluşturdukları unutulmamalıdır.

Vektör kontrol çalışmalarında alt yapı iyileştirmeleri de çok önemlidir.

Vektör kontrolü halk ve hayvan sağlığı bakımından da çok önemlidir. Bu nedenle, bu alanlarda ya da yakın alanlarda çalışan hekimler, veteriner hekimler, biyologlar, ziraat mühendisleri ortak toplantılar yaparak fikir alışverişinde bulunmalıdır. Hedef belirlenmeden çok sık yapılan ilaçlamalar sonucu çevre kirliliği olduğu gibi canlılarda kalıcı hasarlar, genetik bozukluklar oluşabilir, vektörlerin doğal düşmanları yok edilebilir.

Vektörler ve bunlarla bulaşan hastalıklar konusunda halka eğitim verilmelidir. Hastalık ve vektörlerden korunma konusunda bilinçlendirilmelidirler.

Sokak köpekleri rehabilitasyondan sonra "parazit kovucu tasmalar" takıldıktan sonra sokağa bırakılmalıdır. Köpeklerin de rezervuar konak oldukları unutulmamalıdır.

Ayrıca sıtma eradikasyon merkezlerinin yeniden iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanmalı, eğitimli personel sayısı artırılmalıdır.

Bu konularda, özellikle hedef canlıların pestisitlere karşı dirençleri konusunda, daha fazla çalışma yapılırsa iyi olacağı düşünülmektedir.

Literatur

1. <http://www.thelancet.com> Vol.389 July 17, 2017

2. <http://www.iom.int/migration-health/second-global-consultation>
3. Migration and health in the World: a global public health perspective. (2018) Public Health 158: 64-65.
4. <http://www.sdplatform.com/Dergi/969/Multeci-sagligina-butuncul-yaklasim.aspx>
5. AHEF'ten sığınmacı ve bulaşıcı hastalık uyarısı <https://www.ntv.com.tr/saglik/aheften-siginmaci-ve-bulasici-hastalik->
6. Health of migrants: Resetting the Agenda. Report of the 2nd global consultation Colombo Sri Lanka, 21-23 February 2017.
7. Rechel B, Mladosky P, Ingleby D, Mackenbach J P, McKee M. (2013). Migration and health in an increasingly diverse Europe. Lancet. 381: 1235-45.
8. Şakru N, Töz S Ö, Korkmaz M, Özbel Y. Serological monitoring of paediatric visceral leishmaniasis by IFAD and ELISA Methods. 4th World Congress on Leishmaniasis, 03-07 Feb 2009. Lucknow, India.
9. Dayangaç N, Ertuğ S, Korkmaz M, Töz S Ö, Özbel Y. (2004). Evaluation of Anti-Leishmania Antibodies in Turkish Patients with Visceral Leishmaniasis using Western Blotting. Türkiye Parazitoloji Dergisi 28 (2): 69-72.
10. Gürel M S, Yeşilova Y, Ölgen M K, Özbel Y. (2012). Türkiye'de Kutanöz Leishmaniasisin Durumu. Türkiye Parazit Dergisi 36: 121-9.
11. Harman M. (2015). Kutanöz Leishmaniasis. Turk J Dermatol. 9: 168-76.
12. <http://www.seyahatsagligi.gov.tr/Site/HastalikDetay/Leishmaniasis>
13. Aytekin S, Ertem M, Yağdıran O, Aytekin N. (2006). Diyarbakır Türkiye de kutanöz leishmaniasisin klinik-epidemiolojik çalışması. Dermatoloji Online Dergisi 12(3).
14. Tülek N. Göçmenler ve enfeksiyonlar XVIII. Klimik Kongresi 2017, Antalya.
15. <https://odatv.com/suriyeli-gocmenler-hangi-hastaliklari-getiriyor-1009141200>.
16. Tekin S. Mültecilerdeki/Sığınmacılardaki enfeksiyonlar Toplantısı 26 Kasım 2015, Bursa.
17. Kuman H A. (1993). Sıtma-Malaria. In Özcel M A (Ed). GAP ve parazit hastalıkları. Türkiye parazitoloji Derneği yayını No: 11, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 17: 257-60.
18. T.C. Sağlık bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Bulaşıcı Hastalıklar Daire Başkanlığı, 02.01.2014 tarih ve 13588366 sayılı evrak.
19. Özbel Y, Özensoy Töz S, (2007). Leishmaniasis. Özcel MA eds. Özcel'in Tıbbi Parazit Hastalıkları. Türkiye Parazitol Der Yayınları No: 22, İzmir: META Basım, s.197-241.

20. WHO. Report of the consultative meeting on cutaneous leishmaniasis Geneva, WHO Headquarters, 30 April to 2 May 2007; WHO/HTM/NTD/IDM/2008.
21. Mert A, Ozaras R, Tabak F, Bilir M, Ozturk R, Aktuglu Y. (2003). Malaria in Turkey: A review of 33 cases. European Journal of Epidemiology 18: 579-582.
22. (X1)<https://www.ensonhaber.com/zika-virusunu-tasiyan-sinekler-turkiyede.html>
23. <https://www.nea.gov.sg/corporate-functions/resources/wolbachia-aedes-mosquito>
24. <http://haber.sakarya.edu.tr/turkiyede-zika-virusu-riski-yok-h40921.html>
25. Turkmen H, Ekinci M M, Ozdemir T. Some macroscopic evaluations of ectoparasites in the Street dogs in four provinces of Marmara Region. Mediterranean Natural Sciences an Engineering Congress, June 26-29 2018, Podgorica, Montenegro.
26. Şen E. (2007). Küresel ısınmanın kenelerle taşınan hastalıklar üzerine etkisi. Türk Mikrobiyoloji Cem Derg. 37(3): 176-188.
27. <http://www.havahart.com/why-organic-harmful-effects-of-chemical-pesticides>
28. Kurutaş E B, Kılınc (2003). M. Pestisitlerin Biyolojik sistemler üzerine etkisi. Arşiv. 12:215.
29. Zajac A M, Canboy G A. Veteriner Klinik Parazitoloji. 7. Baskı. Medipres Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti. Malatya.

Çocukların İmgeleminde Göçmenlik ve Göçmenlere Kurulan Empati

Doç. Dr. Hasan Kağan KESKİN¹

Arş. Gör. Dr. Taner ATMACA²

Özet

Bu çalışmanın temel amacı çocukların imgelemindeki göç kavramını ve göçmenlere kurulan empatiyi anlayabilmektir. Bu bağlamda 118 çocuktan nitel yöntemlerle veri elde edilmiştir. Bu çocukların tümü ilkokul dördüncü sınıf öğrencisidir. 69 tanesi kız, 49 tanesi erkektir. Veriler hem form aracılığı ile hem de çizilen görsellerle elde edilmiştir. Yapılan içerik analizi ve görsel incelemelerine göre çocukların göçmenlere yönelik genellikle olumlu duygu ve tutum içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Bunun yanında az sayıda da olsa bazı çocukların göçmenlere yönelik olumsuz duygu ve tutum içerisinde oldukları da görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Empati, İmgelem

Immigration on Children's Imagination and Empathy for Migrants

Abstract

The main aim of this study is to understand the concept of migration in children's imagination and empathy to immigrants. In this context, data were obtained from 118 children by qualitative methods. All these children are fourth grade students. 69 of them are girls and 49 of them are boy. The data were obtained by means of both form and drawn images. According to content analysis and visual examinations, it is understood that children have positive feelings and attitude towards immigrants. In addition, it is observed that some of the children have negative feelings and attitudes towards immigrants.

Keywords: Migration, Empathy, Imagination

Giriş

İçinde bulunduğu coğrafyada son 7 senedir yoğun şekilde yaşanan birtakım siyasi, askeri ve sosyal faktörlerden kaynaklı olarak Türkiye, gerçekleşen uluslararası göçün hem transit hem de hedef ülkesi haline gelmiştir. Türkiye örneklemini üzerinde düşündüğümüzde bu yoğun göç hareketliliğinin ülkenin sosyal, siyasal ve gündelik hayatını oldukça derinden etkilediği artık bilinen bir gerçektir. Türkiye’de kayıtlı veya kayıtsız şekilde yaşayan milyonlarca göçmen insanın insanların algısında bir yer tuttuğu da bilinen bir durumdur. Ancak yetişkin insanların olguları anlama ve algılaması ile çocukların anlama ve algılaması birbirinden farklılık göstermektedir.

Çocukların içinde buldukları durumu anlama, kavrama ve değerlendirmeleri gelişim dönemleri esas alındığında yetişkinler kadar gerçekçi

¹ Düzce Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

olmayabilir. Daha çok duygusal ve naif değerlendirmeler ve algılarla dünyayı anlamlandırdıkları düşünülebilir. Çocukların hem gündelik hayatlarında hem de okul hayatlarında kendi akrabaları olan göçmen çocuklarla veya başka göçmen insanlarla karşılaşma olasılıkları hayli yüksektir. Bunun yanında sosyal öğrenmeler, okul ortamındaki öğrenmeler, ailedeki öğrenmeler ve medyada karşılaştıkları ile birlikte çocukların göçmen insanlara karşı bir biliş geliştirdikleri mutlak bir durumdur. Bu biliş, çocukların tutum ve davranışlarını da şekillendirmektedir. Bu bağlamda, çocukların akrabaları olan veya olmayan göçmen insanlara karşı tasavvurlarını ele almanın, onlar hakkındaki zihinsel imajlarını ortaya koymanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerine ve olgubilim desenine uygun olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırmaların temel özelliği bireylerin gerçeği sosyal dünyalarıyla etkileşimleri içinde nasıl inşa ettiği üzerine yoğunlaşmasıdır (Merriam, 2013: 22). Olgubilim, yaşadığımız dünyada farkında olduğumuz ancak hakkında derinlemesine ve detaylı bir kavrayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 78).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 118 ilkokul öğrencisi oluşturmaktadır. Bunlardan 69 tanesi kız, 49 tanesi ise erkektir. Tümü ilkokul dördüncü sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan yapılandırılmamış form ile elde edilmiştir. Form, 4 sorudan oluşmaktadır. İlk iki soru çocukların imgelemindeki göç olgusunu anlamaya yönelikken son iki soru göçmenlere yönelik kurulan empatiyi anlamaya yöneliktir. Ek olarak, görsel verileri elde etmek için çocuklardan "Göç" temalı resim yapmaları istenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri Ekim-Kasım 2018 periyodunda Düzce merkezde bulunan iki ilkokuldan araştırmacılar tarafından elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik çözümlemesinden yararlanılmıştır. Görsel verilerin analizinde ise sınıflandırmaya gidilmiştir.

Bulgular

Nitel Sorulardan Elde Edilen Bulgular

Araştırma verilerinden hareketle nitel soruları içeren bulguların iki ana tema etrafında şekillendiği görülmektedir. Bunlardan birincisi olan "Göç İmgelemi" temasına ait kategoriler ve kodlar Tablo 1'de ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1: Çocukların İmgelemindeki Göçün Nedenlerine Dair Kodlar

TEMA	KATEGORİ	Alt Kategoriler	f
GÖÇ İMGELEMİ	Göçün Nedenleri	Savaş	89
		Doğal afetler	22
		Ekonomik sıkıntılar	15
		Ziyaret-gezi	11
		Başlarına üzücü bir şey geldiyse	11
		Korunmak için	9
		Ülkesine güven kaybı	4
		Kendi istekleri	2
		Tehlike sezdiklerinde	1

Tablo 1'e bakıldığında çocukların imgeleminde göç olgusuna dair ve göçün nedenlerine ilişkin kodları görmek mümkündür. Göçün en büyük nedeni olarak çocukların imgeleminde savaşın ve doğal afetlerin olduğu görülmektedir. Savaşın ve iç kargaşaların son zamanlarda yoğun yaşanması ve buna bağlı olarak da insanların gündelik hayatlarında savaştan kaçan insanları görme durumlarının fazlalığı ve yazılı-görsel medyada sürekli savaştan dolayı yerlerini terk eden insanların hayatlarına yeri verilmesi çocukların göçün nedeni olarak ilk önce savaşı düşünmelerinde oldukça etkilidir. Bunun yanında çeşitli doğal afetlerden ve yaşanan ekonomik sorunlardan dolayı insanların bir yerden bir yere göç etmeleri çocukların imgeleminde göçü tetikleyen kuvvetli faktörler arasında görülmektedir. Göçü meydana getiren nedenler arasında çocukların "ziyaret-gezi" gibi bir faktörü düşünmeleri bazı çocukların kavram dünyasında göç ile turistik gezinin henüz net olarak ayırmadığının bir işareti olarak okunabilir. Diğer nedenlere bakıldığında göçü tetikleyen nedenlerin büyük oranda trajik veya olumsuz içeriklere sahip olduğu görülmektedir.

Çocukların imgelemindeki göç nedenlerine ilişkin bazı doğrudan alıntılar aşağıda sunulmuştur:

"Çünkü mesela savaş olur, bazı insanlar onları zorlar. Onun için bir ülkeden başka bir ülkeye göç ederler." [9 Yaş, Kız]

"Çünkü korunmak için başka ülkeye göçerler." [9 Yaş, Kız]

Savaşlar çıkınca, herhangi bir ülkenin ekonomisi bozulunca, havaların çok soğumasıyla olabilir. [9 Yaş, Kız]

"Bence insanlar bir ülkeden başka bir ülkeye göç etme sebebi, Suriye'deki insanlar, inanları öldürmeye çalıştıkları için insanlar başka bir ülkeye göç etmektedirler." [9 Yaş, Kız]

"Bazı ülkelerde savaş olur, ölecekler diye korkar, ondan ülkelere göç ederler." [9,5 Yaş, Erkek]

Tablo 2: Çocukların İmgelemindeki Göç Esnasında Karşılaşılabilecek Olası Nedenlere Dair Kodlar

TEMA	KATEGORİ	Alt Kategoriler	f
GÖÇ İMGELEMİ	Karşılaşılabilecekleri Olası Durumlar	Bilmediğimiz diller	46
		Farklı insanlarla	33
		Kötü niyetli insanlarla	26
		Farklı hayvanlarla	15
		Farklı evlerle	9
		Farklı oyunlarla-arkadaşlarla	8
		İyi niyetli insanlarla	8
		Doğal afet-savaş-kaza	8
		Yeni makineler-icatlar	6
		Farklı yemeklerle-içeceklerle	4
		Farklı kültürlerle	4
		Yeni okullar	4
		Evsizlik-işsizlik-açlık	4
		Farklı oyuncaklarla	3
		Farklı kıyafetlerle	3
		Farklı yazılarla	3
		Maceralarla	3
		Korkuyla	2
		Farklı arabalarla	2
		Fakirlikle	1
		Tehlikelerle	1
Yeni kurallarla	1		
Fakir insanlarla	1		
Zengin insanlarla	1		
Farklı paralarla	1		

Tablo 2'ye bakıldığında insanların bir yerden başka bir yere göç ettiklerinde karşılaşma ihtimalleri olan olası durumların çocukların imgelemindeki karşılıklarını görmek mümkündür. Buna göre çocuklar, bir yerden başka bir yere göç edildiğinde en çok "farklı diller" ile karşılaşma durumu olacağını dile getirmişlerdir. Daha sonra ise farklı insanlarla, kötü niyeti olabilecek insanlarla, farklı hayvanlarla, farklı evlerle, farklı okul-arkadaş ve oyuncaklarla vb. karşılaşma durumlarının olabileceklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında farklı kültürlerle, farklı oyuncaklarla, farklı arabalarla, korkuyla, macerayla, farklı paralarla da karşılaşma durumlarında söz etmektedirler.

Çocukların imgelemindeki göç sonrası karşılaşılması muhtemel durumlara ilişkin bazı doğrudan alıntılar aşağıda sunulmuştur:

"Başka insanlarla karşılaşırım, onlarla konuşmaya çalışırım, onlarla oynamaya çalışırım." [9 Yaş, Kız]

"Farklı hayvanlarla ve farklı evlerle karşılaşırız. Hiç yemediğimiz yemeklerle ve içeceklerle karşılaşırız. Bir sürü değişik eşyalarla karşılaşırız." [9 Yaş, Kız]

"Yabancı insanlarla, bizim dilimizi bilmeyen insanlarla, yardımsever insanlarla, kötü insanlarla karşılaşabiliriz." [10 Yaş, Erkek]

“Kötülüklerle karşılaşabiliriz, paramız olmadığı için aç ve susuz karşılaşabiliriz, onların dilini bilmediğimiz için konuşamayız.” [10 Yaş, Kız]

Tablo 3: Çocukların İmgelemindeki Göçmenlere Yönelik Kurulan Paylaşım Dair Kodlar

TEMA	KATEGORİ	Alt Kategoriler	f
EMPATİ	Paylaşım	Onlar da çocuk olduğu için paylaşırım	22
		Göçerken oyuncaklarını getirmediği için oynarım	18
		Yeni arkadaşlar edinmek için paylaşırım, oynarım	13
		Paylaşmak güzeldir, paylaşırım	12
		Zor durumda olduğu için oynarım, paylaşırım	12
		Oynamam çünkü kötü niyetli olabilir	9
		Üzülmesinler diye oynarım, paylaşırım	9
		Yalnızlık çekmesin diye oynarım	8
		Ülkemizi benimsesinler diye paylaşırım, oynarım	6
		Oyuncak alamadığı için paylaşırım	5
		Yabancılık duymasın diye paylaşırım	3
		Anlaşamadığımız için oynamamam	2

Tablo 3’e bakıldığı zaman çocukların göçmen insanlara kurduğu empatiye ve paylaşım dair kodları görmek mümkündür. Bu bağlamda çocuklara sorulan *“Karşılaştığınız göçmen çocuklarla oyun oynar mısınız veya oyuncaklarınızı-şeylerinizi paylaşır mısınız?”* sorusuna verilen cevap dağılımlarına göre çocuklar, göçmen çocuklarla onlar da çocuk olduğu için oyuncak ve eşyalarını paylaşmaya yönelik bir biliş geliştirmiş durumdadırlar. Çocukların, verilen cevap dağılımlarından da anlaşılacağı üzere paylaşım dair oldukça yüksek bir bilince ve yaklaşıma sahip oldukları, doğalarında bulunan iyiliği dışa vurmaya hazır oldukları görülmektedir. Çocukların, kendilerini büyük ölçüde göçmen çocukların yerine koyarak yani bir empatik tutum geliştirerek onlara karşı bir yaklaşım geliştirdikleri görülmektedir. Az sayıda çocuk ise empatik olmayan bir biliş içinde olduğu ve göçmen çocukların *“kötü niyetli olabilecekleri”* için onlarla oynamayacağı ve paylaşımında bulunmayacaklarını dile getirmişlerdir. Bazı çocuklar ise dil engelinden dolayı anlaşamayacağı için zamanını ve oyuncaklarını-eşyalarını paylaşım taraftarı olmamışlardır. Ancak çocukların büyük kısmının paylaşım açık tavır oluşturdukları görülmektedir. Buna ilişkin bazı doğrudan alıntılar aşağıda sunulmuştur:

“Evet paylaşırım. Çünkü onlar başka ülkelerden geliyor ve hiçbir şeyleri yok.” [10 Yaş, Kız]

“Karşılaştığım göçmen çocuklarla oyun oynamam, çünkü onlar yabancılar.” [10 Yaş, Erkek]

“Göçmen çocuklarla oyun oynarım. Çünkü savaştan sevgi, saygı, hoşgörüyü görmediler. Onlarla sevgiyle, saygıyla oynarım. Onlarla oyuncaklarımı paylaşırım.”

Onlar savaştan oyuncak görmedikleri için, onları sevdiğim için paylaşıyorum.” [10 Yaş, Kız]

“Oyun oynarım ve eşyalarımı paylaşıyorum. Çünkü onlar da çocuk ve bazı oyuncakları hiç görmemiş olabilirler. Zaten illa onların diliyle konuşup da onlar gibi giyinmesek de olur, sevgi bir dildir.” [10 Yaş, Kız]

Tablo 4: Çocukların İmgelemindeki Göçmenlere Yönelik Kurulan Paylaşımına Dair Kodlar

TEMA	KATEGORİ	Alt Kategoriler	f
EMPATİ	Göçmenleri Reddetme	Doğru değil, herkes kendi ülkesinde daha rahat	7
		Kendi vatanlarını korumalılar	4
		Doğru değil, ülkemizi karıştırıyorlar	4
		Anlaşamadığımız için doğru değil	2
		Doğru değil, aralarında kötü niyetliler var	1
		Siğınmacı kamplarında olmaları gerek	1
		Kültürümüzü bozuyorlar	1
	Göçmenleri Kabul Etme	Ülkeleri saldırı altında olduğu için	32
		Zor durumda olduklarından	25
		Onlar da insan olduğu için	16
		Paylaşmak güzel olduğu için	9
		Yeni kişiler tanıdığımız için	4
		Bizde de savaş olsa onların ülkesine gideriz	4
		Ülkemize yardım ediyorlar	1

Tablo 4’e bakıldığı zaman empati teması altında, çocukların göçmen insanları kabul veya reddetme durumlarına ilişkin kodları görmek mümkündür. Bu bağlamda çocuklara yöneltilen “Ülkemizde göçmen insanların olması size doğru mu, neden?” sorusuna verilen cevapların dağılımlarına göre çocukların göçmenleri reddetme gerekçeleri arasında ilk sırayı göçmenlerin kendi ülkelerinde daha rahat olacakları fikri almaktadır. Daha sonra ise göçmen insanların kendi ülkelerini korumaları gerektiği, aralarındaki çeşitli sorunlu insanlardan dolayı ülkemizde bazı olumsuz vakalara yol açtıkları vb. fikri gelmektedir. Ancak göçmen insanları kabul etmeyen çocukların sayısı oldukça azdır. Göçmen insanların ülkemizde olmasını doğru bulan öğrencilerin cevaplarının dağılımlarına bakıldığı zaman en önemli gerekçenin ülkelerinin saldırı altında olması sayılmaktadır. Daha sonra ise zor durumda olduklarından ve onların da yaşamaya hakları olduğundan dolayı böyle bir tercihin olmasına olumlu baktıkları görülmektedir. Kabul gerekçelerine bakıldığında çocukların, göçmen insanlara yönelik güçlü bir empati kurdukları, onların içinde buldukları zor durumu anladıkları ve onlara yönelik ılımlı biliş şemaları oluşturdukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda verilen bazı cevapların doğrudan alıntıları aşağıda sunulmuştur:

“Bence doğru. Hem bizim yörelerimizi görüyorlar hem de nasıl insan olduğumuzu anlıyorlar.” [10 Yaş, Kız]

“Doğrudur, çünkü onların evi yıkılmış olabilir, savaş çıkmış olabilir.”[10 Yaş, Kız]

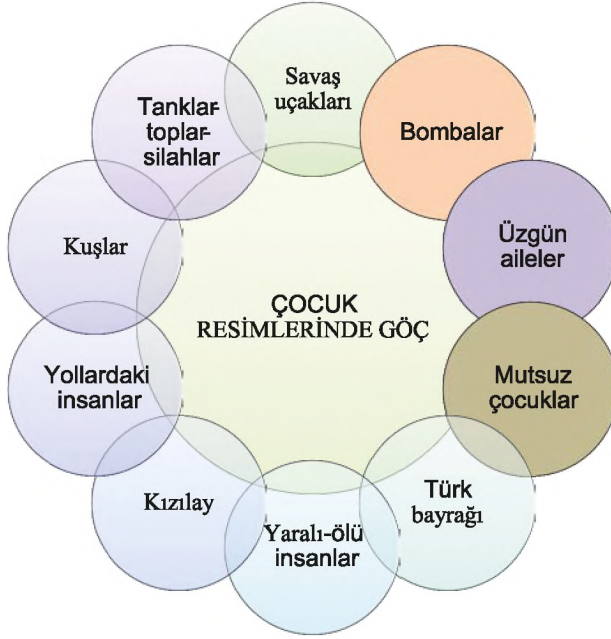
“Ülkemizde göçmen insanların olması doğru değil ama kaçacak, sığınacak yerleri kalmadığı için geliyorlar. Biz de kendimizi onların yerine koysak biz de aynısını yapardık.” [9 Yaş, Kız]

“Bence doğrudur, çünkü onlar ülkelerinden kaçıp bizim ülkemize gelmişler ve sığınmışlar. Bizden başka bir ülke onları kabul etmemiş.” [9 Yaş, Kız]

Görsel Verilerden Elde Edilen Bulgular

Çocukların imgelemindeki göçmenliği ve göçmenlere yönelik geliştirilen empatiyi nitel sorulardan anlaşılabilceği gibi çocukların çizimlerinden de anlamak mümkündür. Bu bağlamda çocuklardan “Göç ve Çocuk” temalı görsel çizimler oluşturmaları istenmiştir. Ortaya çıkan görsellerden de anlaşılacağı üzere çocukların göç denilince aklına gelen öğelerin aşağıdaki figürler etrafında toplandığı anlaşılmıştır:

Şekil 1: Çocuk Resimlerinde Göçe Dair Öne Çıkan Figürler

Şekil 2: Çocuk Resimlerinde Göçe Dair Öne Çıkan Figürler

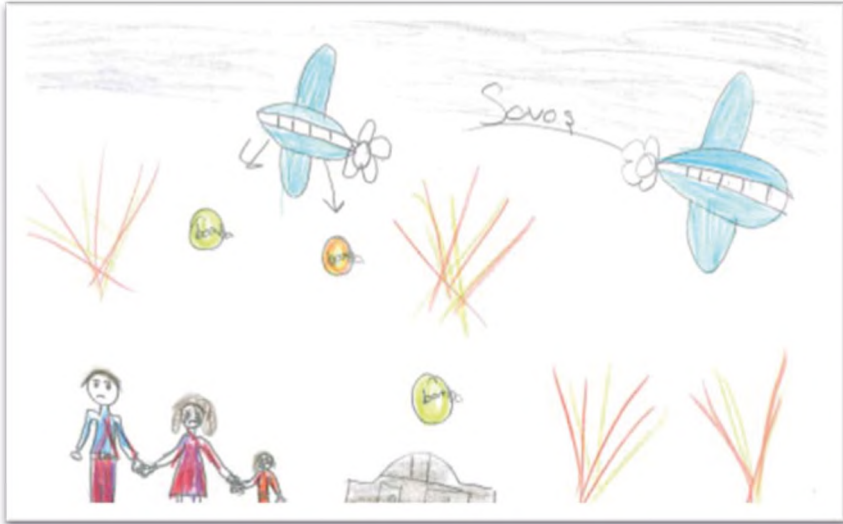
Şekil 1 ve Şekil 2'ye bakıldığında göç ve çocuk temalı çocuk resimlerinde çizimlerinde öne çıkan figürlerin dağılımları görülmektedir. Göç ve çocuk temalı görsellerde daha çok, savaş uçakları, bombalar, silahlar, Kızılay, kuşlar, mutsuz insanlar, Türk bayrağı, geride bırakılan eşyalar, yıkılmış evler, yoksulluk, kardeşlik, denizde ölen insanlar gibi figürler bulunmaktadır. Çizimlerin daha çok dram içeren şekiller içerdiği ama bunun yanında Türkiye'yi içeren görsellerde umuda ve yaşamaya dair çizimlerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Görsellerde, terk edilen ülkenin kasvetli, siyah-gri, mutsuzluk içeren figürler içerdiği; gidilen ülkenin (daha çok Türkiye) renkli, canlı, mutluluk içeren ve daha çok olumlu imaj oluşturan çizimlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle çocukların, Türkiye'yi daha güvenli ve yaşanılır olarak kabul ettikleri söylenebilir.

Çocukların göç temalı çizimlerine örnek oluşturacak türde bazı görseller aşağıda sunulmuştur:

Resim 1. "Göç". (9 Yaş, Kız)

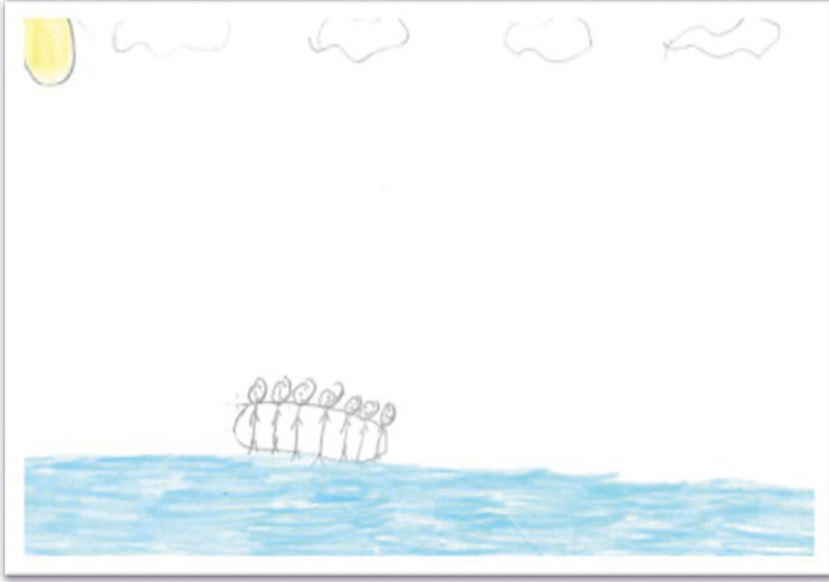

Resim 2. "Savaş ve Göç". (10 Yaş, Erkek)

Resim 3. "Deniz Yoluyla Göç". (10 Yaş, Erkek)

Resim 3. "Deniz Yoluyla Göç". (10 Yaş, Erkek)

Resim 4. "Terk Edilen ve Gidilen Ülkeler". (10 Yaş, Kız)

Resim 5. "Göçün Öncesi ve Sonrası". (9 Yaş, Kız)

Resim 6. "Paylaşım". (10 Yaş, Erkek)

Resim 7. “Kızılay”. (9 Yaş, Kız)

Resim 8. “Denizdeki Acı Göç”. (10 Yaş, Erkek)

Sonuç ve Öneriler

Çocukların imgeleminde göçün ve göçe ait bileşenlerin, göçü çağrıştıran unsurların daha çok trajedi ve dram içerdiği görülmektedir. Az sayıdaki öğrencinin göç kavramını turistik gezi ile karıştırdığı görülmüştür. Henüz bu iki

kavram arasındaki farkı tam anlayamamış öğrenciler de mevcuttur. Göçün nedenleri arasında en çok savaş ve doğal afete işaret edilmiştir. Çocukların büyük kısmının göçmen çocuklara yönelik olumlu düşünceler geliştirdiği, onlara empati ile yaklaştığı, onlarla paylaşma açık tutum sergiledikleri görülmektedir.

Çocuk resimlerinde ortaya konan çizimlere bakıldığında terk edilen yerlerin daha çok harap olmuş, dağılmış, yaşam emarelerinin kaybolduğu; evlerin, okulların, parkların kullanılamaz vaziyette olduğu görülmektedir. Bunun yanında oldukça yoğun şekilde savaş, ateş altındaki insanlar, bombalar, uçaklar, tanklar, çeşitli silahlar, kaçmaya çalışan insanlar, denizde hayatını kaybeden çocuklar öne çıkan görseller olarak değerlendirilebilir. Resimlerde gelinen ülke (çoğunlukla Türkiye) ise hayat dolu, rengârenk, çocukların gülüp eğlendiği ve aileleri ile mutlu vakit geçirdiği, parklarda çocukların koştuğu yer olarak tasvir edilmektedir. Bunun yanında göçmen çocuklarla yiyeceklerini, eşyalarını, oyuncaklarını paylaşan çocuk figürlerine de rastlamamak mümkündür.

Çocukların imgeleminde göçmen çocuklara ve yetişkinlere yönelik bir empati geliştirildiği, onların şu anda zor ve çaresiz bir durumda olmalarından dolayı yardıma ihtiyaçlarının bulunduğu ve onların da insan olmalarından kaynaklı olarak temel insani haklardan yararlanmaları gerektiğine ilişkin unsurlar bulunmaktadır. Bunun yanında göçmen insanların ülkemizde bulunmalarının doğru olmadığını, onların tehlikeli ve kötü niyetli yabancılar olabileceğini düşünen az da olsa çocuk mevcuttur.

Çalışma sadece devlet okullarında ve ilkokul dördüncü sınıftaki 118 öğrenci ile sınırlandırılmıştır. Sonraki çalışmalar nicel çalışmalarla ve farklı yaş grupları, farklı okul türleri ile derinleştirilebilir. Bunun yanında öğrencilerin göç ile gezi arasındaki kavram ayrışmasını tam olarak sağlamaları için bu kavramları içeren çeşitli sınıf içi ve okul dışı etkinlik ile çalışmalara yer verilebilir.

Kaynakça

- Merriam, S. (2013). *Nitel araştırma (Selahattin Turan, Çeviri Ed.)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Geçici Koruma Altına Alınan Öğrencilerin Problemleri Davranışlarına İlişkin Görüşleri

Arş. Gör. Hatice Kübra DOĞANCI¹

Dr. Öğr. Üyesi Meryem AYDIN²

Özet

Tüm dünyada milyonlarca çocuk afet ve acil durumlardan kaynaklı olumsuzlar yaşamaktadır. Çocuklar, yetişkinlere göre acil durumların yıkıcı etkilerinden daha fazla etkilenmektedirler. Savaş veya iç karışıklık gibi afet durumlarında, çocuklar yaşadığı yerden göç etmek zorunda kalarak mülteci konumuna gelirler. Mülteciler yeni geldikleri toplumda günlük yaşamdaki değişimlere bağlı birçok zorlukla karşı karşıya kalır ve uyum sorunları yaşarlar. Araştırma, geçici koruma altındaki öğrencilerin sınıfta yaşadıkları saldırganlık, kamu malına zarar verme, öfke ve hırçınlık gibi problemleri davranışlarına yönelik sınıf öğretmenlerinin fikirlerini öğrenmek amacıyla nitel desenle tasarlanmıştır. Sınıflarında en az bir geçici koruma altında çocuk bulunan Düzce'deki 12 sınıf öğretmeni kartopu örnekleme yöntemiyle derinlemesine yüz yüze nitel görüşmeler yoluyla bilgi alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmada, söz konusu öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğretmenleri tarafından anlaşılma zorlandıkları, dil ve uyum problemleri yaşadıkları, Türkçe bilmedikleri için kendilerini ifade edemedikleri ve bu nedenle sosyal uyum sorunları yaşadıkları görülmüştür. Öğretmenler, sınıflarındaki Suriyeli öğrencilerin sınıfın temizliği ve düzenini bozduğunu, sınıf içi aktivitelerle dâhil olmakta zorlandıklarını, eşyalara zarar verdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bu problemleri davranışların altında yatan sosyal dışlanmışlık, göçün çocuk psikolojisine olumsuz etkileri konusunda öğretmenlerin yeterince bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir. Temel bakım, sağlığa erişim, beslenme ve güvenlik ihtiyaçları konusunda yeterli imkânlarla sahip olamayan bu çocukları anlayabilmek, onların zedelenmiş güven duygularını ve bastırılmış öfkelerini fark edebilmek amacıyla eğitimcilerin farkındalıklarını artırıcı eğitimler planlanmalı, aileler ve öğretmenlerin birlikte çalışacakları güvenli ortamlar hazırlanmalıdır

Anahtar kelimeler: Göç, Davranış Problemleri, Öğretmen Görüşleri

Classroom Teachers' Views on the Problematic Behaviors of Temporary Protection of Students in Their Classrooms

Abstract

¹ Düzce Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

Classroom Teachers' Views on the Problematic Behaviors of Temporary Protection of Students in Their Classrooms

In the whole world millions of children suffer from negativities due to disasters and emergencies. Children are more affected by the devastating effects of emergency than adults. In cases of disaster such as war or internal turmoil, children become refugees by having to migrate from where they live. Refugees face many challenges and adaptation problems in their new community related to changes in their daily life.

The research was designed with a qualitative pattern to learn the ideas of classroom teachers about the problematic behaviors of the students under temporary protection, such as aggression, public property damage, anger and irritability. From 12 classroom teachers in Duzce who have at least one child under temporary protection in their classrooms, were obtained information through in-depth face-to-face qualitative interviews with the snowball sampling method. Semi-structured interview technique which is a qualitative research technique was used in this research. The data obtained from the research were analyzed by content analysis technique.

In this research, it was observed that the students had difficulty in being understood by the teachers in their classrooms, they had language and adaptation problems, they could not express themselves because of not knowing Turkish and therefore they had social adaption problems. The teachers stated that the Syrian students in their class disrupted the cleanliness and order of the class, they had difficulty in being included in the class activities and they damaged the goods. However, it has been observed that teachers do not have enough knowledge about the negative effects of the social exclusion and migration on child psychology. In order to understand these children who do not have sufficient opportunities for basic care, access to health, nutrition and security needs, trainings should be planned to increase the awareness of the trainers in order to be able to recognize their damaged confidence and repressed anger; safe environments should be prepared where families and teachers work together.

Keywords: Immigration, Behavioral Problems, Teachers' Opinions

Giriş

Dünya'da; insanlığın varoluşundan bugüne kadar ekonomik sorunlar, savaş ve yaşam koşulları, ülkedeki siyasi yapıda meydana gelen değişimler nedeniyle insanlar göç etmek durumunda kalmışlardır (Uzun ve Bütün, 2016). Zorunlu koşullar altında yapılan göçte iltica, göç eden kişilere mülteci, mültecilik hakkını henüz alamamış olan kişilere ise sığınmacı denilmektedir. Şu anda Türkiye, Suriye'den göç edenlere geçici koruma statüsü vermektedir (Türkoğlu,

2011; Yüce, 2018). Bu araştırmada ise ülkedeki yasal uygulamalar dikkate alınarak Suriyeli Çocuklar için geçici koruma altına alınan öğrenci kavramı kullanılmıştır.

Suriye’de yaşanan iç savaş sadece Suriye’yi değil birçok ülkeyi özellikle de ülkemizi ekonomik, sosyal ve toplumsal olarak etkilemektedir. Geline bu noktada Türkiye’deki mülteci sayısının 4 milyona yaklaştığı tahmin edilmektedir (Köyüstü ve Mehel Tutuk, 2018). UNICEF (2017) verilerine göre ise Türkiye’de; 870.000 okul çağında Suriyeli çocuk 490.000 okula kayıtlı Suriyeli çocuk ve 380.000 tahmini okul dışı Suriyeli çocuk bulunmaktadır.

Çocuklar, yetişkinlere göre göçün yıkıcı etkilerinden ve buna bağlı gelişen problemlerden daha fazla etkilenmektedirler. Çocukları etkileyen konuların en başında ise şüphesiz eğitim sürecinin geldiği ve en çok etkilenen kurumlardan birinin eğitim kurumu olduğu söylenebilir. Çünkü çocuğun yaşadığı yerin değişmesi ve sosyoekonomik koşullar eğitim sorununun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır ve mülteci çocukların eğitimden mahrum kalması veya uygun olmayan koşullarda eğitim alması sorunu, ele alınması gereken bir konu haline gelmiştir (Arabacı, Basar, Akan ve Goksoy, 2014; Seydi, 2014).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 22. Maddesi’ne göre, katılımcı ülkeler, kendi sınırları içerisinde sığınmacı veya mülteci statüsündeki tüm çocukların sözleşmeden kaynaklanan tüm haklarını teslim etmek ve bu çocukların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadırlar. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda ülke sınırları içerisindeki her bir çocuğun her koşulda kanundan kaynaklanan şekliyle korumadan faydalanabileceği belirtilmektedir (Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, 1989; Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Göç eden çocuklar; yerinden edilme, yeni bir çevreye uyum sağlama ve post travmatik stres bozukluğu gibi durumlar yaşadıklarından dolayı özel gereksinimleri bulunmaktadır ve bu çocukların yetişkinlerden farklı psikososyal ihtiyaçları olduğu bir gerçektir (Bugay, Karakedi ve Erdur-Baker, 2018; Hamilton ve Moore, 2004).

Geçici koruma altındaki çocuklar farklı bir ülkede bulunmanın yarattığı zihinsel ve duygusal karmaşadan kaynaklanan gerilim yaşayabilmektedirler. Bu kültür şokunu yaşayan çocuklarda yalnızlık, kaygı gibi çeşitli psikolojik rahatsızlıklar ve yeni geldikleri toplumda günlük yaşamdaki değişimlere ve zorluklara bağlı uyum sorunları yaşayabilmektedirler (Dorman, 2014; Yüce, 2018).

Okullarda eğitim-öğretim faaliyetlerinin düzenli ve sorunsuz yürütülmesinde öğretmen ve yöneticilere oldukça fazla görev düşmektedir. Göçten kaynaklanan zorluklar ve uyum sorunları, farklı özellikteki (sosyo-ekonomik ve ırk, dil vb) öğrencilerin bir arada bulunmasından dolayı öğretmen ve

yöneticiler bazı sorunlarla karşı karşıya gelmektedir (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016).

Bu çalışma, geçici koruma altındaki öğrencilerin sınıfta yaşadıkları saldırganlık, kamu malına zarar verme, öfke ve hırçınlık gibi problemleri davranışlarına yönelik sınıf öğretmenlerinin fikirlerini öğrenmek ve çocukların uyum sorunlarına çözüm önerisi sunabilmek için yapılmıştır.

Yöntem

Nitel araştırmanın amacı, sosyal olguların anlamlarını, insanların kendi deneyimlerini araştırarak ortaya koymaktır (Holloway, 1997). Tam da bu nedenle, bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki geçici koruma altındaki öğrencilerle yaşadıkları uyum sorunlarını ve deneyimlerini yansıtmak için niteliksel yöntem kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanarak öğretmenlerin geçici koruma altındaki öğrencilerin yarattığı sorunlar konusundaki deneyimleri ve sınıf içinde yaşanan uyum sorunlarına odaklanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak katılımcıların izniyle görüşmeler kayıt altına alınmıştır.

Sınıflarında en az bir geçici koruma altında çocuk bulunan Düzce'deki 12 sınıf öğretmeninden kartopu örnekleme yöntemiyle derinlemesine Bu yöntemde, bir ağdaki herhangi bir kişiyle veya vakayla başlayarak, bu vakadaki kişiyle bağlantılı ilişkilerle ilerleyen bir amaçlı örnekleme yapılır. Bu örnekleme modelinde kişilerin birbirini izleyen ilişkiler ağıyla seçilmesi, tüm katılımcıların birbirilerini tanıdığı anlamına gelmez (Neuman, 2014).

Sınıf öğretmenlerinden derinlemesine yüz yüze nitel görüşmeler yoluyla bilgi alınmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmada elde edilen bulgular üç ana temaya ayrılmıştır. Bunlar öğretmenlerin en sık bahsettiği sorunlardan olan şiddet davranışları, uyumsuz davranışlar ve öğretmenlerin bu davranış karşısında hissettikleridir.

Şiddet içeren davranışlar

Öğretmenlerin sıklıkla bahsettikleri temel problemlerin başında, yabancı uyruklu öğrencilerin hem birbirleriyle hem de diğerleriyle olan iletişimlerinin şiddet içermesi gelmektedir. Şiddetten kaçan ve hali hazırda halen şiddetin içinde olan tüm çocuklarda gözlemlenmesi muhtemel bu davranışlar, geçici koruma altındaki bu öğrencilerde de sıklıkla gözlemlenmektedir. Konuyla ilgili bir katılımcı şöyle demiştir:

Durmadan kavga ediyorlar. Birbirlerinin kulağını çekip, saçlarını yoluyorlar. Belki de evde de öyle gördüklerinden mi ya da bilmiyorum... Aslında

bölüşülmeyecek bir şey yok ortada diyorum, her seferinde güzellikle baştan anlatıyorum (Katılımcı 5, yaş 37).

Ayan (2007)' a göre, ailelerinde şiddet davranışı olan çocukların şiddet davranışı sergileme eğilimleri, ailesel şiddete maruz kalmayan çocuklara göre daha fazladır. Söz konusu yabancı uyruklu öğrenciler, çoğunlukla toplu yaşanan yerlerde ikamet etmeleri ve ebeveynlerinin stres altında olmaları nedeniyle sosyal ve özel hayatlarında şiddeti deneyimlemektedirler.

Öte yandan, hâlihazırda ilkokula devam eden bu öğrenciler, kendi ülkelerinde savaş ve çatışmayı deneyimlemişlerdir. Şiddetle iç içe yaşayan çocuklar, şiddeti normalleştirmekte ve kanıksamaktadır. Çatışma ve savaş ortamının, çocukların psikolojilerine olumsuz etkileri büyüktür (Southall ve Kamran, 1998). Zorunlu olmasa dahi çocukları büyük ölçüde etkileyen iç ve dış göçler, mevcut durumdaki savaş ortamından kaçarak zorunlu göç yaşayan çocukların ruh sağlıklarını derinden etkilemektedir. Travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon yaşayan göçmen çocuklar şiddet içeren eylemler sergileyebilmektedirler (Plunkett ve Southall, 1998). Yabancı uyruklu öğrencilerin şiddet davranışlarını bir katılımcı şöyle yorumlamaktadır;

Bu çocuklar normal çocuklar gibi yaşamıyorlar ki... Yaşadıkları şartlar çok kötü, hele yeni gelenlerin düzenli kaldıkları bir evleri bile yok. İmkânları kısıtlı. Aktif bir sosyal hayatları olmadığından çocuklar nerede sakinleyeceklerini bilmiyorlar, deşarj olamıyorlar. Dillerini anlayan yok, park yok, bahçe yok, tanıdık yok, haliyle geriliyorlar” (Katılımcı 8, 29 yaş).

Göç, çocukları suça sürükleyen olgulardan biridir. Yaşanan travmalar, adalete olan inancın sarsılması ve toplumla bütünüleşememe çocuklarda şiddet davranışlarını arttırmakla kalmamakta, önlem alınmadığında çocuk suçluluğuna dönüşmektedir. Araştırmada, katılımcıların ilkokul seviyesindeki öğrencilerle ilgili dile getirdikleri itip kakma, saç çekme, tükürme gibi görece basit gözükken kimi şiddet davranışları, yaş ve yaşanmışlıklar ilerledikçe daha büyük problemlere yol açmaktadır. Gönültaş ve Hilal (2012)'in çalışması, çocuk suçluluğunda göçün önemini gözler önüne sermektedir. Araştırmada ilkokul öğretmenlerinin görüşlerine yer verildiğinden, suça sürüklenen çocuk deneyiminden ziyade kamu malına zarar verme, başkalarına fiziksel şiddet uygulama gibi suç içeren davranışlar tespit edilmekle beraber, önlem alınmadığı takdirde ilerleyen yaşlarda hukuka intikal edebilecek suç davranışlarının gözlemlenebileceği endişesiyle konuya dikkat çekilmek istenmektedir.

Uyumsuz davranışlar

Öğretmenlerin, geçici koruma altındaki çocuklarla ilgili vurguladıkları bir başka önemli konu, okul iklimine adaptasyonda zorlanma ve bunun sonucunda uyumsuz davranışlar sergilemeleridir. Polat (2007)'in iç göç yaşayan çocukların ruh sağlığıyla ilgili yapmış olduğu araştırmasında, iç göç yaşayan çocukların ruhsal

uyumsuzluk düzeyleri, göçü yaşamamış çocuklardan anlamlı olarak farklıdır. Öğrencilerin okula adaptasyon sorunları ve dil eksikliğinden kaynaklanan iletişim problemlerinin de etkisiyle yaşadıkları uyumsuz tavırlar öğretmenler tarafından şöyle ifade edilmektedir:

Sınıf kurallarına uymuyorlar. Dersi anlamadıkları için sıkılıyorlar ve sürekli başka şeyle ilgileniyorlar, ayağa kalkıp gezmek ve durmadan izinsiz tuvalete gitmek istiyorlar. En çok Türkçe dersinde dikkatleri dağılıyor, hak veriyorum dil bilmediklerinden dolayı sıkılıyorlar. Açıyor resim çiziyor mesela derste. Her şeyleri kafalarına göre, izin istemek yok, kurallara uymak yok.

Bu hususta kültürel etkenler de devreye girmektedir. İzin isteme, söz isteme davranışları geldikleri ülkede başka türlü deneyimlendiğinden, öğrencilerin yeni kültüre adapte olması güçleşmektedir. Var olan bu kültürel karmaşaya bir de dil problemleri eklenince, öğrenciler genellikle başına buyruk davranmaktadır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin en çok bahsettikleri uyumsuz davranışların başında eşyalara/kamu malına zarar vermek gelmektedir. Medyada yaratılan Suriyelilerin 'ekmek elden, su gölden' yaşıyor imajı ve halkın bu konuda gün geçtikçe artan tepkisinin de bu konuya dikkat çekilmiş olmasında kuşkusuz payı büyüktür. Devletin kaynaklarını diğer vatandaşlarla eşit şekilde kullanma haklarının olması, ancak bu kaynakları kötüye kullandıkları fikri, milliyetçilik duygularıyla da birleşerek bir karşıt tepki oluşturmaktadır (Gülüyaşar, 2017). Bu tepkiyi bir katılımcı şöyle aktarmaktadır:

Benim öğrencilerime ilk öğrettiğim şey devletin malına zarar vermemek, kaynakları korumak. Ama onlara öğretemedim. Galiba kendilerini misafir olarak görüyorlar ve devleti de benimsemedikleri için umurlarında değil. Onlara da kırtasiye malzemesi veriyorum, ama bakıyorum ikinci gün bitmiş. En ufak yanlış yazsın, hemen yırtıyor koca sayfayı defterden. Masaları çiziyor, camları kırıyorlar” (Katılımcı 10, 53 yaşında).

Savaş ve göç sonrası ruhsal problemler yaşayan geçici koruma altındaki bu öğrencilerin bazılarının; köklerinden, evlerinden ve vatanlarından uzaklaşmış olmaları tüm dünyalarını kuşatan bir öfkeyi de beraberinde getirmelerine sebep olmuştur. Araştırmaya katılan bir sınıf öğretmeni, bu öğrencilerin öfke davranışlarının nedenini hakkında şunları ifade etmektedir:

Ben gerçekten onu anlamak için elimden geleni yapıyorum, ama olmuyor. O kadar hırçın ki... Sanki tüm o savaşların, kayıpların sorumlusu bizmişiz gibi, acısını bizden çıkarırmış gibi...(Katılımcı 5, 35 yaşında).

Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi, göç öğrencilerin ruh dünyalarını olumsuz etkilemekte ve henüz somut işlemler döneminde bulunan bu öğrenciler başlarına gelenlerin sorumluluğunu, vatanlarından ayrılışlarının sebebini bazen

geldikleri yer olarak görme yanılmasına düşmekte ve öfkelerini yansıtmaktadırlar.

Öğretmenlerin hissettikleri

Göçün doğal süreci olarak kabul edilen ilk zamanlar acıma ve merhamet duygusunun yerini zamanla öfke ve ötekileştirmenin almaya başlaması durumu araştırmada öne çıkan bulgulardandır. Öğretmenler, başlangıçta öğrencilerine karşı korudukları göçmen çocukları, şimdilerde koruyup kollamaktan vazgeçmektedirler. Kimisi “artık biz acınacak hale geldik” demekte, kimisi ise “misafirlik uzun sürdü, biz de nasıl davranacağımızı bilmiyoruz, onlar da’ şeklinde konuyla ilgili çaresizliğini dile getirmektedir.

Öğretmenler, dillerini bilmedikleri, iletişim kuramadıkları için yabancı uyruklu öğrencileri sınıflarında istemeyebiliyorlar. Geçici koruma altındaki öğrencileri derse dâhil etmek, onları da eğitime kazandırmak istediklerinde iş yükünün çok arttığından bahseden sınıf öğretmenleri, bazen bir tek çocuğa bir etkinliği yaptırmak için tüm dersi “harcamak” zorunda kaldıklarından bahsetmişlerdir. Bir katılımcının şu ifadesi bu durumu açıklamaktadır:

Bana kimse sormadı sınıfında ister misin bu çocukları diye. Bazen idareyle arası iyi olan istemiyorum diyor ve ona verilmiyor. Sorsalardı ben de istemezdim tabi, çünkü iletişim kuramıyorum. İş yükümü arttırıyorlar. Onlara bir şeyler anlatmak için tüm günüm gidiyor, kendi öğrencilerim geri kalıyor (Katılımcı 1, 27 yaşında).

Dil bilmediklerinden dolayı akademik anlamda geri kalan yabancı uyruklu öğrencileri eğitime katma çabalarının diğer öğrencilerin geri kalmasına neden olması ve ya öğretmenin sistem içindeki tükenmişliğinin getirdiği bazı durumlarda öğretmenler çareyi bu öğrencileri yok saymakta bulmaktadır. Öğretmenlerin çok fazla öğrenciyle ilgilenmek zorunda oluşu, mesleki tükenmişlikleri, eğitim müfredatının kapsamlılığı ve dilden kaynaklanan iletişim problemlerinin neden olduğu bu yok sayılış, şüphesiz ki öğrencilerin dünyasını derinden etkilemektedir. Şu ifadeler bir öğretmenin gönülsüz de olsa, Suriyeli öğrencilerinden vazgeçişini gözler önüne sermektedir:

İlk günden beri her yolu denedim. Bu yaştan sonra ben dil öğrenemem ki, ne zamanım var ne de imkânım. Onlara Türkçe öğretmeye çalıştım, yanlarına daha önceden gelip nispeten bizimle anlaşabilenlerden oturttum, tam iki sene emek çektim, şimdi üçüncü sınıf okutuyorum. Bakıyorum şimdi, nerde emeklerim? Çoğunun ailesi sadece 20-30 tl eğitim parası alsınlar devletten diye yolluyor okula, evde eğitime destek yok. Bazısı gün dolduruyor sanki gözü Avrupa’da, ha gittik gidicez öğretmen bey karışma çocuğa diyor. Onlarla uğraşırken müfredattan geri kaldım, velilerden şikâyet aldım. Şimdi bu öğrenciler beni artık ilgilendirmiyor. Karışmıyorum, bir köşede sessizce takılmalarına

müsaade ediyorum. Onlar da anladı, iyice içlerine kapandılar. Çok üzgünüm ama gerçek bu. Bizim elimizde sihirli değnek yok, çok yalnızız.

Katılımcının da ifade ettiği gibi, geçici koruma altındaki bu çocukların eğitiminin ve uyum problemlerinin çözümünün tek sorumlusu öğretmenler değildir. Öğretmenler, milli eğitim sistemi içinde kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirmekle mükelleflerdir, ancak eğitim bir bütündür. Sosyal politika yapıcılardan ve öğrencilerin ailelerinden bağımsız düşünülemez bir olgudur.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak bu çalışmada ortaya çıkan ve sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki geçici koruma altındaki öğrencilere yönelik oluşturdukları metaforların büyük çoğunluğu öğrencilerin uyum sorunu karşısında tükenmişlik, durum karşısında yalnız ve çaresiz hissetme, çözümsüzlüğe inanmak vb gibi olumsuz metaforlardır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda Türkiye'deki geçici koruma altındaki öğrencilerin uyum sorunlarını çözmek ve eğitime aktif katılımlarını sağlamaya yönelik aşağıdaki öneriler geliştirilebilir;

Öğretmenlerin geçici koruma altındaki öğrencilere yönelik tutum ve davranışları çok önemli olmakla birlikte Türk öğrencilerin geçici koruma altındaki arkadaşlarına bakış açılarının öğretmenlerin bakış açısından etkilenebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle Suriyeli öğrencilere karşı ön yargılı ve ayrımcı bir tutumla yaklaşılmaması gerektiği, öğretmenlerin kültüre duyarlı yaklaşıma sahip olmasının önemi seminer ve hizmet içi eğitimlerde vurgulanabilir. Okul yöneticilerine ve öğretmenlere Suriyeli öğrencilerin geldiği kültür ile Türk öğrencilerin geldiği kültür çerçevesinde eğitim hizmetini en iyi şekilde sunabilmeleri için çok kültürlü eğitim seminerleri verilebilir. Ayrıca ülkemize süregelen göçlerin devam edeceği göz önünde bulundurularak eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarının meslek yaşamları süresince çok kültürlü eğitime yönelik becerilerini geliştirmek adına çok kültürlü eğitime yönelik dersler müfredata dâhil edilebilir.

Tüm öğrenciler gibi Suriyeli öğrencilerinde başarıma hissini yaşamlarının öğrencilerin kendine güvenlerini ve akranları tarafından kabulünü olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Suriyeli öğrencilerin sınıf içinde bir arada oturmasının öğrencilerin dışlanmasına neden olduğu gibi derse katılımını da olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle sınıf içerisinde bu öğrencilerin grup halinde oturtulmaması gerektiği ve Suriyeli öğrencilere yönelik başarabilecekleri sınıf içi görevler verilmesi çocuğun sınıfa uyumunu geliştirdiği öğretmenlere atölye çalışmaları ile anlatılabilir. Bu tip atölye çalışmaları öğretmenlerin sınıf içinde uyumu oluşturma ve öğrenciyle birebir iletişime geçme becerisini artırabilir.

Okullarda geçici koruma altındaki çocukların muhtaç ve beceriden yoksun öğrenciler değil, okulun birer eşit üyesi olarak kabul edilmesi ilke olarak benimsenebilir ve idareciler bu yönde tutum geliştirebilirler. Ayrıca bu çocuklar için eğitsel beklentilerin gerçekçi tutulması ve öğrenme ihtiyaçlarının ve bireysel yeteneklerinin öğrenilip sınıf ortamına yansıtılması da çocukların okula aidiyetlerini, motivasyonlarını ve başarılarını artıracak bir durum olabilir.

Öğretmenlerin tükenmişlik duygularını azaltmak ve motivasyonlarını artırmak için kurum tarafından ödüllendirme ve destekleme çalışmaları yürütülebilir. Sınıf içinde yaşadıkları sorunları aktarabildikleri ve uzman görüşü alabilecekleri bir platform geliştirilebilir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı geçici koruma altındaki çocuklar ve aileleri için Türkçe dili eğitim kursları açılabilir. Velilerin okulla işbirliğini desteklemek ve çocuklarının eğitimine destek olmalarını sağlamak adına ana-baba eğitim seminerleri düzenlenebilir. Bunun yanısıra Türk velilerle kaynaşmalarını sağlamak adına okullarda etkinlikler düzenlenmesi önerilebilir.

Çocuk ve ailenin üzerindeki savaşın yıpratıcı izlerini azaltmak, iletişim ve uyum problemleri yaşayan öğrenciler ve velilere yönelik rehber öğretmen görevlendirilerek psikolojik destek sağlanabilir.

Geçici koruma altındaki öğrenciler ve velilerle yapılacak okula uyum konusundaki çalışmalarla gelecekte Suriyeli öğrencilerin okula uyumunu sağlamaya yönelik bir okula uyum modeli geliştirilebilir. Bu nedenle geçici koruma altındaki öğrenciler ve onların devam ettiği kurumlardaki öğretmen ve yöneticilerle bu tip çalışmaların yapılmaya devam edilmesi ve desteklenmesi önerilmektedir..

Kaynaklar

- Arabaci, I., Basar, M., Akan, D. ve Goksoy, S. (2014). An analysis about educational problems in camps in which Syrian refugees stay: Condition analysis. *International Journal of Social Sciences & Education*, 4(3), 668-681.
- Ayan, S. (2007). Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3), 206-214.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi. (1989).
- Bugay, A., Karakedi, G. ve Erdur-Baker, Ö. (2018). Zorunlu göç ve mülteci psikolojisi. *Pegem Atıf İndeksi*, 363-402.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005).
- Dorman, S. (2014). Educational needs assessment for urban Syrian refugees in Turkey. *YUVA Association Report*, 5.
- Gönültaş, B. M. ve Hilal, A. (2012). Çocuk suçluluğunda göç faktörü: Adana örneği. *Adli Tıp Dergisi*, 26(3), 156-164.

- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13). doi:10.26466/opus.341263
- Hamilton, R. J. ve Moore, D. (2004). *Educational interventions for refugee children: Theoretical perspectives and implementing best practice*. Psychology Press.
- Holloway, I. (1997). *Basic Concepts for Qualitative Research*. Oxford, England: Blackwell Science.
- Köyüstü, S. ve Mehel Tutuk, S. P. (2018). Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar Ve Bunun Türkiye'ye Yansımaları. *Atlas International Referred Journal on Social Science*, 4(9), 388-402.
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches (7. bs.)*. United States of America: Pearson Education Limited.
- Plunkett, M. C. ve Southall, D. P. (1998). War and children. *Archives of disease in childhood*, 78(1), 72-77.
- Polat, G. (2007). İç Göçün Çocuk Ruh Sağlığına Etkisi ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Journal of Society & Social Work*, 18(1).
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Ek1), 208-229.
- Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014(31).
- Southall, D. ve Kamran, A. (1998). Protecting children from armed conflict. *BMJ*, 316(7144), 1549. doi:10.1136/bmj.316.7144.1549
- Türkoğlu, O. (2011). *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Uludağ Journal of Economy and Society, XXX(2), 101-118.
- UNICEF. (2017). Türkiye'de 'Kayıp bir Kuşak' oluşmasını önlemek.
- Uzun, E. M. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1).
- Yüce, E. (2018). Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumları. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bilinmez Diyarların Garîb Misafirleri: Edebiyatta Göç ve Sürgün Üzerine**Prof. Dr. Kemal TİMUR¹****Özet**

İnsanlık tarihine bakıldığında ilk insandan günümüze kadar farklı sebeplerle göçler/sürgünler yaşanmış, göç ve sürgüne yüklenen anlamlar da kişilerin bakış açısına göre farklılıklar göstermiştir. Göç ve sürgünün siyasî, ideolojik, sosyal, ahlâkî vb. birçok sebebi olabilir. Ancak temel düzeyde dinî-tasavvufî ve varoluşçu felsefeler göz önünde bulundurulduğunda insanın bizatihi dünyaya gönderilişini ve burada yaşadıklarını da göç ve sürgün kavramı etrafında düşünmek mümkündür. Bulunduğu mekândan uzaklaştırma anlamını taşıyan göç ve sürgün, genel anlamıyla insanları, ait oldukları yerden başka yerlere nakletme ve oralarda zorunlu yaşamaya mecbur bırakmadır. Bir başka ifadeyle söylersek bir kimsenin yerleştiği beldeden başka bir yerde oturmaya zorlanmasıdır.

Bilindiği gibi, tarihî ve edebî eserlerde çok işlenen temalardan birisi de göç ve sürgündür. Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da bu konu önemli bir yer tutmaktadır. Göç ve sürgünün bir de mekân olarak insan üzerinde bıraktığı etkiler vardır. İnsanlar, sebebi ne olursa olsun, belli bir mekândan başka bir mekâna nakledilirken önce direnir, kendilerini icbar ve sevk edenlere kızıp kin duyar. Diğer taraftan istemeden gidilen mekânda yaşayan insanlar, göç edenlere karşı iyi muamele ettiklerinde bazen işler değişir. Onun için bu âlemde göç ve sürgün ettirilen bazı insanlar, sonradan göç ettikleri yerlerden memnun olmuşlar ve bu anlamda daha önce buldukları mekâna dönmek istememişlerdir. Bir de dünya tarihine bakıldığında görülecektir ki günümüzde olduğu gibi, geçmişte de millet olarak üzerinde yaşamımızı sürdüğümüz bu Anadolu toprakları, farklı göçlere ve sürgünlere sahne olmuştur. İşte bu bildirimizde bütün bu konularla birlikte Türk ve Dünya Edebiyatında yaşanmış olan göç ve sürgünler, yaşanan hadiselerin insanlar üzerinde bırakmış olduğu psikolojik durumlar, konu çerçevesinin elverdiği ölçüde irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Sürgün, Edebiyat, Bilinmez Diyar, Gurbet.

Lonely Guests of Unknown Places: About Migration and Exile in Literature**Abstract**

When considering the history of humanity, since primitive until today lots of migration/exiles have been occurred because of various reasons and the meaning of these migration and exile vary with perspective of people. Migration and exile may have lots of reasons such as political, ideological, social, moral etc. But fundamentally when taking into account the religious-sufi and existentialist philosophies; it is possible to associate the creating the human and sending to

¹ Düzce Üniversitesi

the world and the experiences lived in the world with migration and exile. Migration and exile that meant removing from the whereabouts is transference the people to other place from the place where they belong to and expose them to live there. In other saying migration and exile is forcing the people to live in another place out of settled one.

As it is well known, one of the themes that frequently studied in historical and literal works is migration and exile. This subject has an important place in Turkish literature as well as world literature. Whatever the reason is, there are impressions of migration and exile on the people as place. First of all people resist while transferring o other place and feel rage towards to people who force and send them. But on the other hand sometimes things change when the people who live in the place where has been gone involuntarily behave well to immigrants. That is why some people that have been forced to migrate have been pleased with migration places and did not want to go back their homeland. When glancing at the world history it is seen that this Anatolian territory on which we lived as nation in the past as well as today witness various migration and exile. And in this communiqué together with all these themes, migration and exiles occurred in Turkish and world literature and psychological states that the events caused to people will be studied as far as the subject frame.

Keywords: Migration, Immigrant, Exile, Literature, Unknown Place, Foreign Land.

Göç ve Sürgün

İnsanın varoluşundan günümüze kadar farklı sebeplerle göç ve sürgünlerin yaşandığı görülür. İnsanın dünyaya gönderilişi de bir bakıma sürgün sayılır. Tasavvuf ve varoluşçulukta insanın dünyaya sürülmüş olduğu düşüncesinin hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü insanlar birçok konuda seçme özgürlüğüne sahip değildirler. Dolayısıyla insanın dünyaya gelişi, ana-baba, yurt, cinsiyet gibi durumları seçmesi onun iradesi dışında gerçekleşmekte ve bunlar da bir nevi sürgün olarak kabul edilmektedir.²

Göç ve sürgün, “bir şeyi uzaklaştırma, yerinden ayırma ve suçluya uygulanan bir ceza türü” olarak tanımlanmaktadır. Yine göç ve sürgün, bir kimsenin yerleştiği beldeden başka bir yerde oturmaya zorlanması anlamına gelmektedir.

Göç ya da sürgün, Arapça genellikle ‘nefy’ ve ‘tağrib’ sözcükleriyle ifade edilir. Kişi, bulunduğu yerden uzaklaştırılıp, ikamete zorlandıği ve bazen de

² Bu bildirimizin hazırlanmasında daha evvel neşrettiğimiz şu eser ve makaleden yararlanılmıştır: (Timur, Kemal, *Meçhûle Yolculuk Türk Romanında Sürgün*, Akademik Kitap Yayınları, İstanbul 2012.; Timur, Kemal, "Bilinmez Diyarın Garîb Misafiri: Sürgün ve Bireye Etkisi", Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature], Yıl 3, Sayı 8, Güz 2017.).

hapsedildiği için bu eylem, daha çok ‘nefy’ kelimesiyle ifade edilmiştir. Hukuki bir terim olarak da “belli bir yerin dışında veya belli bir yerde oturtmak; ya da zorunlu göç ettirmek” anlamında kullanılmıştır.³

Hepimiz, hayatımızı yaşarken çoğunlukla öz yurdumuzda bulunur; ya da ondan uzaklarda farklı bir yer ve atmosferde yaşamak zorunda kalırız. Dolayısıyla kimine göre bu şekilde öz yurdundan ayrıлып uzakta yaşamak da bir bakıma göç ve sürgündür. Zira insan isteyerek; ya da istemeyerek farklı bir ortamda yaşarken de bu duyguyu hissedebilir.

Göç ve sürgün kavramı için lügat ve ansiklopedilere baktığımızda birbirine yakın ifadeler görmekteyiz. Göç ve sürgün, “hicret; ya da hicrete mecbur edilerek insanların tenkil ve tehcire zorlanması” şeklinde görüldüğü gibi kişi ve kişilerin belirli bir beldenin, mekânın ve yerin dışında zorla ikamet ettirilmesi şeklinde de tanımlanmıştır.⁴

Yine şahsın bulunduğu memleketten zorla çıkarılıp başka diyarlara gönderilmesi anlamında kullanılan göç ve sürgün, Arapça’da “nefy, menfi, menfâ”; İngilizce’de “banishment, deportation, exile”; Fransızca’da “bannissement, deporté, exile”, kelimeleriyle de ifade edilmiştir.⁵ Evet, bu konuda tanımları çeşitlendirmek mümkündür; ancak burada biraz da göç ve sürgünün tarihî süreci üzerinde durmak istiyorum.

Dünya Tarihinde Göç ve Sürgün

Dünya tarihinde, sivillerin savaş alanlarından daha güvenli bölgelere doğru göçe zorlanıp uzaklaştırılmaları sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu çekilmelerde etkin olan nedenlerin başında can güvenliği gelmektedir. İlk etapta göç olarak nitelendirilebilecek bu sürgün olayları, savaşların uzantısı olmakla birlikte; onun doğal olmayan şekilleri ile de karşılaşılabilmektedir.⁶

Kişi, eğer kendi isteği ve iradesiyle hiçbir baskı olmaksızın daha iyi yaşam şartları elde etmek için göç etmeye karar vermişse, buna *serbest göç* denilmektedir. *Zorunlu göçler* ise; insanların meskûn buldukları coğrafyada yaşayabilmeleri için gerekli temel hayati şartların ortadan kalkması hâlinde

3 Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt Iı, Ankara 1998, s. 2055.

⁴ Abdullah Saydam, “Muhacir”, TDV İslam Ansiklopedisi, 2016, s. 288-290.; Talip Türcan, “Sürgün”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, 2010, s. 164-166., Nebi Bozkurt, “Sürgün”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, 2010, s. 166-167.; Kemal Daşcıoğlu, “Sürgün”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, 2010, s. 167-169.

⁵ Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995, s. 1419.; Muallim Nâci, *Lügat-ı Nâci*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995, s. 851.; *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi*, Cilt XI, İstanbul 1973, s. 666.; *Türk Ansiklopedisi*, Cilt XXX, Ankara 1981, s. 146.; *Ana Britannica*, C. XX, İstanbul 1990, s. 191.; Mehmet Zeki PAKALIN, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, Cilt III, MEB Yayınları, İstanbul 1993, s. 299.; Ferit DEVELİOĞLU, *Osmanlıca Türkçe Lügat*, Ankara 1986, s. 734, 979.; Redhouse, *İngilizce-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1996, s. 69, 252, 336.; *Fransızca Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1976, s. 113, 369, 528.

⁶ Serdar SARISIR, *Demografik Oyun Sürgün 1919-1923*, IQ Kültür Sanat Yayını, İstanbul 2006, s. 39.

istem dışı gerçekleşen bir göçtür ki, bu aynı zamanda bir sürgün sayılmaktadır.⁷ Toplumsal göçleri başka bir yazının konusu yapacağımı hatırlatarak burada daha çok bireysel sürgün ve göçler üzerinde duracağımı belirtmek istiyorum.

Bireysel Göç ve Sürgünler

Dünya tarihinde, insanlara uygulanan sürgün cezası ilk önce bireysel olarak başlamıştır. Siyasi nedenli olan toplu göçler ise, millî devletlerin ve özellikle de milliyetçilik hareketlerinin ortaya çıkması ile birlikte XIX. ve XX. yüzyıllarda yaygın olarak görülmektedir.⁸

Genel suçlardan cezalandırma amacıyla göç ve sürgünün yerleşmiş çok eski bir gelenek olduğu bilinmektedir. İlk uygulamalarına eski Yunan çağlarında rastlanılan bu türden bir cezai işlem *Homerik* politikada görülmektedir. *Homerik* politikadaki bu eğilimle, *Fiği* adı altında cinayet işleyenler için cezai bir yaptırım olarak sürgün cezası uygulanmıştır. *Heracles*'in oğlu olan *Tlepolemus*, babasının amcasını öldürdüğü için *Korint*'ten; *Patroclus* de, *Amphidamus*'un oğlunu öldürdüğü için Efes'ten sürülmüştür. Dolayısıyla eski Yunan kanunlarında bir kişi cinayet ile suçlandığı zaman, bir alternatif olarak o kişi sürgüne gönderilmiştir. Eski Yunan'da tipik politik sürgünler, *Clisthenes* tarafından Atina demokrasisinin anayasal koruyuculuğu için M.Ö. 508 yılında kurumsal hâle getirilmiştir. Herhangi bir kişi, politik kitlenin sükûn içerisindeki uyumunu tehdit ederse, toplumdaki soyutlanır; ya da on yıl süreyle sürgün edilir. Eski Atina'da, göze çarpan etkili ve gerçek bir sürgün olan *Fiği*, sadece sıradan suçlar için değil aynı zamanda politik suçlar kadar, kutsiyete karşı işlenen suçlar için de mevcut kanunlar uyarınca uygulanmıştır. Dinî anlayış *Site*'nin kurulmasında ve varlığını devam ettirmesinde büyük önem arz eder. Bu anlayışın gereklerine aykırı hareket etmek, suç olarak kabul görmüş ve bu suçlar için ölüm ile sürgün cezası verilmiştir. Yine *Cicero*'nun kanunlarına göre, ayıplanan vatandaşların da sürgüne gitmesine müsaade edilmesi gerekir.⁹

Roma İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra ve yeni bağımsız devletler kurulduğunda dünya yeni bir medeniyet ve yeni bir yapılanmaya gitmiştir. Böylece Roma şehirlerinde de, sınır dışı etme ve mahrum bırakma eylemleri ile cezalandırma ortaya çıkmıştır. İmparatorluk zamanında yasama eylemi sürgüne gönderme şeklinde uygulanarak devam etmiştir. Bu da değişik Cumhuriyetlerin oluşmasına sebep olmuştur. Ortaçağ İngiltere'sinde de benzer uygulamalar mevcuttur.

Modern çağda ise sınır dışı etme, soyutlama ve zaruri ikamet etme, can sıkıcı bir yaşam oluşturmuştur. Sivil buhranların yaşandığı dönemlerde politik yapının benzerliğini sağlamak ve yenenleri ayırt etmek amacıyla İtalyan şehirleri

⁷ Age., s. 41.

⁸ Age., s. 41.

⁹ Age., s. 44-46.

tarafından da sürgün, geniş çapta uygulanmıştır. Floransa tarihinde halkın ve çok geniş işçi gruplarının kovulması ve mallarına el konulması ise kovma yöntemlerinin göze çarpan diğer sürgün örnekleri arasındadır.¹⁰

Kısacası politik niyetlerle birleşik bir cepheye karşı mümkün olan her türlü muhalefet ve uyum sağlayamama durumu, dünyadaki birçok diktatör hükümetler tarafından yakın döneme kadar en çok benimsenen sürgün nedeni olarak kabul görmüştür. Dolayısıyla psikolojik ve politik görüşler çerçevesinde göç ve sürgünün artık antik bir yapıdan çıktığını söylemenin mümkün olduğunu belirttikten sonra biraz da dünya edebiyatında yaşanan göç ve sürgünlere göz atalım.

Dünya Edebiyatında Göç ve Sürgün

Başta da söylediğimiz gibi sürgünlüğün tarihi, yeryüzünün ve insanlığın tarihi kadar eskidir. Tarihî süreçteki uygulamalara baktığımızda sürgünün sadece siyasal bağlamdaki söylemle sınırlanamayacağını görürüz. Kavram, yerinden yurdundan edilmek, kovulmak, göçmek ve benzeri anlamları taşısa da sonuçta sürgün olma, sürgün edilme, sürgüne gitme, sürgünü yaşamanın, insanla ve onun doğasıyla ilgili olduğunu tekrar belirtmemiz gerekiyor. Bunu da en yoğun ve derin biçimde aydınlar, yazarlar, şairler ve sanatçılar yaşamışlardır. Bu gruptaki insanlar ise, daha çok düzene, siyasal düşünceye ve yaşama ortamına muhalefet edip aykırı düşündüklerinden sürgünler yaşamışlardır.¹¹

Her ne kadar olumsuz tarafları olsa da bazen sürgünde olanlar, önemli kazanımlar da elde ederler.¹² Zira yazarların yaşadığı bu sürüklenişler, onların kimliğinin yeniden varoluş sürecini hızlandırmıştır. Dünya edebiyatında bunun örneğine sık sık rastlanır. Ovidius, Dante, Miguel de Unamuno, Rafael Alberti, Yannis Ritsos, Pablo Neruda, Thomas Mann, Heinrich Mann, Stefan Zweig, Witold Gombrowicz, Ivan Bunin, Hermann Broch, Aleksandr Soljenitsin, Vladimir Nabokov, Bertolt Brecht, Saint-John Perse, Anna Seghers, Faiz Ahmad Faiz, Sadık Hidâyet, Nâzım Hikmet, Mahmud Derviş, Adonis, Milan Kundera gibi sürgün edilen aydınlar onu derin ve yoğun biçimde hayatlarında yaşadıkları gibi, sürgün sebebiyle kimliklerini yeniden oluşturmuşlardır. James Joyce, Robert Musil, Rainer Maria Rilke, Ernest Hemingway; Henry Miller, E. Scott Fitzgerald, Henry James, Gertrude Stein, T.S. Eliot, E.E. Cummings, Kavafis, Lawrence Durrell gibi aydın ve yazarlar ise, iç ve dış sürgünlüklerinin serüvenini yaşayarak yazmışlardır.

¹⁰ Age., s. 48-49.

¹¹ ANDAÇ, "Sürgünlüğün İzinde", s. 63.

¹² Ülker GÖKBERK, ilgili makalesinde sürgündeki edebiyatçıların yazdıklarından bahsettiği gibi sürgünün yazındaki yeri üzerinde de durur (Ülker GÖKBERK, "Sürgünde Yazın, Yazında Sürgün: Yüksel Pazarkaya'nın 'Ben Aranıyor'una Bir Yaklaşım", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı 8, İstanbul 1993, s. 75-108).

Aynı zamanda bu aydınların birçoğu önemli yapıtlarının büyük bir kısmını geçirdikleri sürgün hayatlarında kaleme almışlardır.¹³

Dünya edebiyatlarında yaşanan sürgünler, kimi zaman siyasî, kimi zaman dinî baskıların; ya da dışlamaların, kimi zaman da savaşların sebep olduğu tepkilerden, zaman zaman da ferdî sebeplerden kaynaklanır. Sürgünler bazen de yazarın kendi toplumundan; ya da kendi kendisinden kaçışı sonucu yaşadığı bir süreç olarak karşımıza çıkar.¹⁴

Yazımızda birçok kez tekrar ettiğimiz gibi ilk insandan günümüze kadar bütün toplumlarda farklı sebeplerle sürgünler yaşanmıştır. Dünya tarihine genel olarak bakıldığında hemen hemen bütün milletlerde egemen iktidara karşı çıktıkları için sürgün edilen aydınlarla karşılaşırız. Fransız edebiyatında sürgün yaşamış aydın, şair ve edipler olarak, L'abbe Prevost, Voltaire, Rousseau, Mme de Stael, Chateaubriand, Stendhal, Verlaine, St. Exupery, Malraux ve Jean Giraudoux gibi şahısları görürüz.¹⁵

Fransa'da olduğu gibi Alman edebiyatında da bu tür sürgün yaşamış ve bu alanda bir edebiyat oluşturmuş aydın, şair ve yazarlarla karşılaşırız. Alman edebiyatı tarihinde, Hitler döneminde, yurdunda yazmaya devam edemeyip başka ülkelere göç etmek zorunda kalarak, sanat hayatını dışarıda sürdüren yazar ve şairlerin eserleri "*Exil Literatur*" (Sürgün Edebiyatı) ve *Emigranten Literatur* (Göçmen Edebiyatı) kitaplarında toplanmıştır. Nasyonal sosyalizmin daha ilk yıllarında, bu görüşün nasıl bir gidiş içinde olduğunu, nereye varacağını sezip Almanya'yı terk eden solcu ve Yahudi kökenli yazarları görürüz. Daha sonraki yazarlarda sosyalist bir bağlantı olmadığı hâlde, Nazi Almanyasının baskıcı politik havasına dayanamayip başka ülkelere kaçmışlardır. Sonraki dönemlerde de farklı nedenlerle birçok Alman düşünürü sürgün yaşamıştır. Bu konuda öne çıkan isimler şunlardır: Brecht, Broch, Döblin, Heinrich Mann, Thomas Mann, Musil, Werfel, Zuckmayer ve Zweig. Bu yazarların daha çok yerleştikleri şehir ve ülkeler ise, Viyana, Amsterdam, Paris, Moskova, İsviçre kentleri, İskandinavya, Amerika, Arjantin, Şili, Brezilya ve Meksika'dır. Diğerlerinde olduğu gibi bu aydınlar da hem sürgün yaşamışlar; hem de bu alanda bir sürgün edebiyatı oluşturmayı başarmışlardır.¹⁶

İber yarımadası olarak bilinen İspanya'nın yazar ve şairleri de değişik nedenlerle sürgün yaşamışlardır. İspanya aydınları, kimi kez tepeden inme bir buyrukla zorunlu, kimi kez de kendi benliklerinden kopan bir isyanla başka

¹³ ANDAÇ, "Sürgünlüğün İzinde", s. 63.

¹⁴ Birsen KARACA, "Rus Edebiyatında Sürgün Motifleri ve Sürgün Yazarlar", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 181.

¹⁵ Necla IŞIK, "Fransız Edebiyatı ve Sürgünlük", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 109-122.

¹⁶ Gürsel AYTAÇ, "Alman Sürgün Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 123.

memleketlerde yaşamayı seçmişlerdir. Bazen de gönüllü olarak yuvasından, kentinden ve yarımadasından ötelere, alıp başını gitmişlerdir. Bunlar için kimi kez Fransa, kimi kez Meksika, Kolombiya, Arjantin; ya da Venezüella kimi kez Mağrip ülkeleri; ya da Kanarya adaları, sürgün mekânını oluşturmuştur. Böylece farklı tarihlerde ve zamanlarda, farklı nedenlerle birçok İspanyol aydını, yazarı ve şairi yakın-uzak demeden gurbet ellerde sürgün yaşamışlar ve gittikleri şehir ve ülkelerde kendilerine özgü bir sürgün edebiyatı oluşturmuşlardır. Luis Rius, Tomas Segovia, Juan Goytisolo, Don Julian, Cid, Miguel de Unamuno, Mariano Jose de Larra, Antonio Machado, Salvador de Magariaga, Arturo Barea, Romen Jose Sender, Max Aub, Francisco Ayala, Manuel Andujar, Ramon Arana, Juan Ramon Jimenez, Leon Felipe ve Rafael Alberti¹⁷ ilk öne çıkan aydınlar olarak sürgün edebiyatındaki yerlerini alırlar.

İngiliz edebiyatında ise, sürgün denince akla ilk gelen yazarlar Percy Bysshe Shelley, Lord Byron, David Herbert Lawrence ve James Joyce'dir. Bu yazımızda birçok kez tekrarlayacağımız gibi, sürgünde yaşamının, yazara sağladığı önemli bir başka yarar da, kendi toplumuna uzaktan, nesnel bir gözle bakabilme olanağı vermesidir. Özellikle içinde yetiştiği toplumsal koşullara karşı çıkıp onları eleştiren bir yazar için, nesneliği sağlayan bu uzaktan bakışın önemi çok daha büyük olmuştur. Bir başka yarar da sürgünün toplumun baskısından, tehditlerinden çekinmeden, tüm görüş ve düşünceleri korkusuzca dile getirebilme imkânı sunmasıdır. Bu durum sürgün yaşayan İngiliz yaz arları için iyi bir vesile olmuştur.¹⁸

Yeni Dünya olarak bilinen Amerika'nın uzun bir süre keşfedilmemiş gizemli yanı, doğal zenginlikleri, siyasal yapısının demokratik, ekonomik yapısının girişimci olması nedeniyle bireylere sağladığı olanaklar sayesinde, insanlık için bir efsane ülke olarak tarihteki yerini almıştır. Bu sonradan keşfedilen kara parçası insanın, cennetten sürgün edilmesinden sonra, ona bağışlanan ikinci bir memleket olarak da algılanmıştır. Bu nedenle Amerika'daki kolonileri kuranlar, bir anlamda Avrupa'dan sürülmüş kişilerdir. Yazılarında yalnızlık, köksüzlük, kimlik bunalımı gibi sürgünlük duyguları yerine, bu uçsuz bucaksız ülkenin geleceği konusunda paylaştıkları ortak umudu dile getirmişlerdir. Amerikan edebiyatına baktığımızda bu tarzda sürgün yaşayan aydınlar olarak şu isimlerin ön plana çıktığını görürüz: William Bradford, St. Jean de Creveceur, Thomas Paine, Washington Irving, Henry James, Gertrude Stein, Ezra Pound, T. S. Eliot, Hemingway, Fitzgerald, Dos Passos, Mac Leish, Cowley, Julian Gren, William Seabrook, E. E. Cummings, Slater Brown, Harry Crosby, John Howard Lawson,

¹⁷ Neyire Gül IŞIK, "Sürgün, İspanyol İnsanı İçin Bir Varoluşsal Seçenek", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 125-137.

¹⁸ Ünal AYTÜR, "İngiliz Edebiyatında Sürgün", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 139-151.

Sidney Howard, Louis Bromfield, Robert Hillyer, Dashiell Hammett, Gary Snyder, Paul Bowles, Sylvia Plath, Auden ve Denise Levertov.¹⁹

İspanya'da 1936 yılında başlayıp üç yıl boyunca Cumhuriyetçilerle Falanjistler arasında geçen iç savaş sırasında ve savaşı izleyen yıllarda ülke dışında sürülmüş pek çok aydınla karşılaşırız. Bunların büyük bir kısmı Latin Amerika ülkelerinde yaşamayı tercih ederken, ülkelerindeki rejim değişikliği sonucu Latin Amerikalı yazarların da Meksika gibi düşünce ve vicdan özgürlüğünün egemen olduğu bir başka Latin Amerika ülkesinde; ya da Avrupa kentlerinde, özellikle de Paris'te sürgün olarak yaşadıklarına tanık oluruz. Bu tarzda Latin Amerika ülkelerinde sürgün yaşayan aydınlar olarak; Domingo Sarmiento, Romulo Gallegos, Alejo Carpentier ve asıl adı Naftali Ricardo Reyes olan Pablo Neruda'yı görürüz.²⁰

Toplumların hassas ve öngörülü bireyleri olan düşünce ve sanat adamları, sürgünü sık sık ve yoğun şekilde yaşarlar. Bu anlamda Rus edebiyatına baktığımızda ise, sürgün sanki onların kaderi gibidir. Yaşamının herhangi bir döneminde ülkesini; ya da yaşamak için seçtiği kenti terk etmek zorunda kalan veya çeşitli nedenlerle kendi toplumundan kopan Rus yazarların oluşturduğu liste oldukça uzundur. Hatta Dünya edebiyatında belli bir yer kazanmış Rus yazarlar arasında sürgün yaşamını tatmamış olan neredeyse yok denecek kadar azdır. Bu konuda; A. S. Puşkin, İ. S. Turgenyev, F. M. Dostoyevski, Saltıkov Şchedrin, N. G. Çernişevski, M. Gorki, İ. İ. Bunin, Y. İ. Zamyatin, İ. G. Ehrenburg ve A. İ. Soljenitsin²¹ gibi isimler ise ilk göze çarpan aydın, şair ve yazarlardır.

Sovyetler Birliği tarihinde, Stalin yönetiminin Sovyet uyruklu halkların aydın kesimine karşı giriştiği tüyler ürpertici tutumu ve Rusya'nın uçsuz bucaksız Sibiryaya bölgesinde uyguladığı zalimane yöntemleri de bilinmektedir. Bu uygulamaların kurbanlarından birisi de Sovyetler Birliği'nin ilk Ankara Büyük Elçisi ve Ermeni kökenli olan Levon Karahan'dır.

Hemen her ülkenin tarihinde, sürgün ve göçmen edebiyatı olarak adlandırılan grubun tartışmasız ve özel bir yeri vardır. Bu grupların oluşturduğu edebiyat türü, ülkelerin siyasî ve beşerî yapılarında oluşan çelişkileri, değişimleri yansıtması bakımından da önem kazanır. Bunun en belirgin örneklerini gösteren ülkelerden birisi de şanssız bir siyasal tarihe sahip olan Polonya'dır. Romantizm döneminden başlayarak, pek çok sürgün ve göç dalgasına rastlanır Polonya'da. Siyasî veya başka nedenlerle sürgün yaşayan Polonyalı yazarların sayısı az değildir: Adam Mickiewicz, Juliusz Slowacki, Cyprian Kamil Norwid, Zelenski, Putrament, Miodozeniec, Pawlikowska, Wierzynski, Justrun, Wazyk, Peiper,

¹⁹ Necla AYTÜR, "Amerikalı Sürgünler, Amerika'da Sürgünler", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 153-168.

²⁰ Yıldız CANPOLAT, "Latin Amerikalı Sürgün Yazarlar", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 169-180.

²¹ KARACA, "Rus Edebiyatında Sürgün Motifleri ve Sürgün Yazarlar", s. 181-187.

Slowonimski, Wat, Tuwim, Morcinek, Jaworski, Zofia Kossak-Szczuska, Kruckowski, Drawicz, Borowski, Witold ombrowicz, Jan Syruc, Zbigniew Herbert, Stanislaw Mrozek, Marek Hlasko ve Slowamir Mrozek.²²

Macar edebiyatında, şiir önemli bir yer tutar ve bu alanda sürgün yaşayan en ünlü şairlerden birisi Kelemen Mikes 'tir. Kütahya'da uzun süre kalan Lajos Kossuth ile birlikte sürgün olarak Türkiye'ye sığınan Yüzbaşı Toth'un da Türk tarihi ve edebiyatında önemli yeri vardır.²³ Diğer Macar sürgün yazarlarını ise, şu şekilde sıralayabiliriz: Rakoczi, Bela Balazs, György Lukacs, Lajos Barta, Baron Lajos Hatvany, Andor Gabor, Sarolto Lanyi, Jozsef Revai, Jozsef Lengyel, Sandor Gergely, Aladar Komjat, Sandor Brody, Frenc Molnar, Sandor Marai, Tibor Dery, Lajos Biro, Lajos Kassak, Karoly Kerenyi, Pal Ignotus, György Faludy, Jozsef Nyiro, Zoltan Szitnyai, Lajos Zilahy, Laszlo Cs. Szabo, Imre Kovacs, Zoltan Szabo, Gyorgy Faludy, Gyözö Hatar, Gyula Hay, Endre Enczi, Tamas Aczei, Tibor Meray, Jozsef Bakucz, Elemer Horvath, Endre Karacson, György Gömörü, Pal Nagy, Tibor Papp, Arpad Bujdoso, Geza Thinsz, Erika Dedinszky, György Ferdinandy, Ferenc Körmendy, György Mikes, Pal Tabori, Arthur Koestler ve Hans Habe.²⁴

Arap dünyasında sürgün yaşayanlar daha çok Suriye, Lübnan ve Mısır kökenlidir. Sürgün edilenlerin birçoğunun sebebi siyasî olsa da geçim sıkıntısından dolayı göç edenlere de rastlanır. Kısacası değişik sebeplerle Arap kökenli aydınların Latin Amerika, Amerika ve Avrupa devletlerinde sürgün yaşadıklarına bolca şahit oluruz. Bunlardan öne çıkan isimleri ise, şu şekilde sıralayabiliriz: Antonius el-Beş'elânî, İlyas Kunsul, Reşîd Selîm el-Hürî, Halil Cibran, Reşid Eyyüb, Nimet Kazan, Naûm Lebekî, Ahmed Şevkî, Hâfız İbrahim, Halil Murtâ, Mihâil Nuayme, Emîn er-Reyhânî, İlyâ Ebû Mâzî, Nesîb Arîza, Abdulmesih Haddâd, Nudret Haddâd, Mesud Semâhe, Emîn Meşrik, Esad Rüstem, William Catzeflis, Vedi Bik, Vedi Bâhût, Nimet el-Hâc, Muhammed el-Akkâd, Muhammed Hüseyin Heykel, Ali Edhem, Mihâil, Naûm Mukerzel, Sellûm Mukerzel, Râci ez-Zâhir, Mûsâ Kureyyim, Şekîb Arslan, Şükrullah el-Curr, Selim Lütfullah, Yusuf Esad Gânim, Selîm Nâdir, Fevzî Ma'luf, Şefik Ma'luf, Mişel Ma'luf, İlyas Ferhât, Hüsnü Gurab, Cemil Allûş, Halil Mutran, Ahmed Zeki Ebû Şâdî, Mahmud Sâmi el-Bârûdî, Ahmed el-Urâbî, Abdullah Nedim, Muhammed Abdu, Muhammed Abdulvelî, Kemal Nasır, Hanâ Ebû Hanâ, Muin Besisu, Ahmed Refik el-Mehdevî, Süleyman Abdullah el-Barûnî, İbrahim el-Usta Ömer, Abdülaziz es-Seâlibî, Muhammed el-İyd Muhammed Ali Halife, Malik Haddâd, Muhammed el-Ahdar es-Sâihi, Salih el-

²² Neşe Taluy YÜCE, "Polonya Göçmen Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 189-195.

²³ Türkiye'de sürgün kalan Toth, daha sonra Müslüman olmuştur. Macar Osman Paşa olarak Harbiye'de uzun süre çalışmıştır. Aynı zamanda o, ilk Türk kadın şairlerimizden sayılan Nigar Hanım'ın babasıdır.

²⁴ Edit TASNADİ, "Macar Sürgün Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 197-203.

Hurfî, Abdulvehhâb el-Beyyâtî, Bedr Şâkir es -Seyyâb, Mirza Abbâs el-Halîf, Fuâd Hâtib, Mahmut el-Mis'idî, Abdurrahim Kuleylât, Muhammed Mahmut ez-Zübeyrî, Muhammed Kürd Ali, eş-Şeyh Ahmet eş-Şârif, Mahmut Yusuf eş-Şuraykî ve Muhammed Mehdî el-Cevâhîrî.²⁵

Mısırlı, Suriyeli, Yemenli, Iraklı, Filistinli, Lübnanlı, Libyalı, Yemenli, Endonezyalı ve Cezayirli olan bu Arap kökenli aydınlar, farklı sebeplerle dünyanın değişik yerlerinde hem sürgünde kalmışlar; hem de sürgün edebiyatı adıyla bir edebî topluluk oluşturmuşlardır. Bunlar dünyanın değişik yerlerinde, değişik adlarla dernekler kurarak farklı gazete ve dergiler de çıkarmışlardır.²⁶

İran toplumu, tarih boyunca birtakım göçler vermiştir. Sasaniler döneminde, Zerdüş'te ve Ateşperest rahiplerinin Mâni ve Mezdek dinine mensup olanlara karşı son derece katı davranmaları yüzünden ilk göç dalgası İran'da başlamıştır. Bunları da Hurremdinler ve Abbasilerin yol açtığı göçler izlemiştir. Arapların İslam İmparatorluğu kurmak amacıyla İran'a yönelttikleri akınlarla da özellikle Hindistan'a doğru bir göç yaşanmıştır. Tarihî süreçte İranlı göçmenlere kucak açan ilk topraklar ise, Küçük Asya ile Hindistan'dır. Sonraki tarihlerde Anadolu ve Osmanlı toprakları da İranlı aydınlar için bir sığınak yeri olmuştur.

Şah İsmail zamanında olduğu gibi Safeviler, Kaçarlar, Pehleviler ve İran İslam Devrimi sırasında da sürgün edilen İranlı yazar ve şairler olmuştur. Dünya göçler tarihî incelenecek olursa, doğal afetlerin, iç ve dış savaşların, kuraklıkların, kötü yönetimlerin, devrimlerin ve buna benzer yaşamı etkileyici nedenlerin göç ve sürgün dalgalarını hızlandırdığı görülür. İran tarihindeki sürgün ve göçler ise, daha çok kötü yönetimler ve yabancı güçlerin akınları veya ülke işlerine karışmasından kaynaklanmıştır. İranlı aydınların yurt dışındaki faaliyetleri önce gazetecilik yoluyla kendini gösterir.

Böylece İran edebiyatında sürgün yaşayan aydınlar olarak şu isimler ön plana çıkar: Ali Ekber-i Dihhodâ, Aka Muhammed Tahir-i Karacadağî, Mirza Necafali Han-ı Tebrîzî, Mirza Akahan-ı Kirmânî, Şeyh Ahmed-i Rûhî, Mirza Habîb-i İsfahanî, Seyyid Cemâleddîn-i Afgânî, Mirza Melkum Han Nâzımuddovle, Mirza Mahmud-ı Ganizâde, Arif-i Kazvîni, Ali Nevruz (Hasen-i Mukaddem), Lâhûtî-yi Kirmansâhî, Mirzâde İşkî, Mirzâ Fethali Ahundzâde, Zeynülabidîn-i Merageî, Tâlibof, Seyyid Muhammed Ali Cemalzade, Sadık Hidâyet, Tâkî-yi Müderrisî, Abdulhoseyn-i Nûşîn, Ferîdun-i Hoveydâ, Ferîdun-i Fersâyî, Ferîdun-i İsfendiyârî, Sîrûs-i Rizvânî, Rızâ Berâhinî ile birlikte yakın tarihte de Prof. Zebîhullâh-i Safâ, Prof. Dr. Saîd-i Sircânî, Prof. Dr. Muhammed Cafer-i Mahcûb, Prof. Dr. İhsan-i

²⁵ Hüseyin YAZICI, "Modern Arap Edebiyatında Mehcer (Göç) ve Sürgün Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 205-230.

²⁶ Age., s. 205.

Yârşâtır, Prof. Celâl-i Metînî, Prof. Celâl Hâlikî Mutlak, Prof. Dr. Perviz Natil Hanleri ve Abbas Zeryâb-i Hoyî.²⁷

Görüldüğü gibi sürgün konusunda hiçbir milletin edebiyat tarihi temiz değildir. Dolayısıyla demokrasi geleneği kurulamayan, askerî darbeler, diktatörlükler yaşayan bütün ülkelerde yazarlar, aydınlar ve edipler kıyımaya uğradıkları gibi kendi memleketlerinden de göçe zorlanıp uzaklaştırılmışlardır.

Türk Edebiyatında Sürgün

Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatının değişik dönemlerinde de sürgün yaşayan edip, şair, yazar ve devlet adamlarına rastlarız.²⁸ İskân ve kolonizasyon yöntemi olarak uygulanan, belirli kurallara bağlı sürgün sistemi yanında, siyasi yönden görüş ve eylemleri sakıncalı bulunan kimselere sürgün cezası uygulanmıştır. Bu anlamda belli kurallar çerçevesinde vezirler ve öteki devlet görevlileri idam edilirken şeyhülislamlara, bazen idam yerine yalnızca sürgün cezası uygulanmıştır. Tarikat şeyhleri, ulema sınıfından olan şair ve tarihçiler de bazen idam yerine sürgüne gönderilmişlerdir.²⁹ Örneğin *Tazarrunâme* adlı eseriyle tanınan Sinan Paşa, aykırı düşüncelerinden dolayı yönetimce idam cezasına çarptırılmak istenirken; bundan kurtulmuş ve onun yerine Sivrihisâa sürülmüştür.³⁰

Niyazi-i Mısırî bir kez Rodos'a, iki kez Limni Adası'na sürülür ve orada vefat eder. Yine Şeyh Bedrettin de fikir ve telkinleri sarayın siyasetine aykırı bulunarak, Rodos'a sürülür. Adada, sürgün bulunan Kırım Hanı ise, şeyhe yardımda bulunur. Niyazi-i Mısırî, bağışlandıktan sonra Avusturya seferinde orduyu uğurlamak üzere kalabalık müritleriyle birlikte gittiği Edirne'de, ayaklanmaya girişeceği korkusuyla bu defa da Limni'ye sürülür.

Halep kadısıyken valinin şikâyeti üzerine Kıbrıs'a sürülen Bahaî Efendi ise, IV. Murat'a gönderdiği *Niyaznâme* adlı mesnevi münasebetiyle bağışlanır ve IV. Mehmet döneminde şeyhülislam olur. Dinin yanlış yorumuna, rüşvete,

²⁷ Mehmet KANAR, "İran Sürgün ve Göçmen Edebiyatı" Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 241-246.

²⁸ Elif AKSOY ve Murat CANKARA'nın, *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*'ndeki bilgiler çerçevesinde yaptıkları bir araştırmaya göre 2132 Türk edebiyatçısından 226'sının, yaşamlarının bir döneminde soruşturmaya uğradığını ve bunların 141'inin hapis; ya da sürgün gibi özgürlüğü kısıtlayıcı yaptırımlara maruz kaldıklarını saptamışlardır (Elif AKSOY-Murat CANKARA, "Çağdaş Türk Edebiyatının Toplumsal Profili", *Kanat: Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi Haber Bülteni*, Sayı 10, Ankara Güz 2002.; *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, 2 Cilt, Yayın Yönetmeni: Ekrem Çakıroğlu, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2001).

²⁹ Aslında sürgün edilenlerin çoğunluğu devletin beyin takımını oluşturan aydınlardır. Uzaklaştırılan bu kişiler, binlerce güçle yetiştirildikleri halde onlara basit görevler verilerek uzak diyarlara gönderilmişlerdir. Bunların fikirlerine tahammül edilip gönderilmemeslerdi, belki de, "o günün şartlarında devlet daha kısa bir sürede kendini düzeltbilirdi" görüşünü savunanlardan birisi de Cemal Kutay'dır. Ona göre gönderilen insanların çoğunluğu dönemin doktor, hukukçu, iktisatçı, idareci ve kurmayları olan şahsiyetlerdir (Cemal KUTAY, *Üç Devirde, İrfan ve Vicdanının Hasreti Millet ve Devletini Arayan Adam: Mehmet Şeref Aykut (1874-1939)*, İstanbul 1985, s. 67).

³⁰ Konur ERTOP, "Sürgünde Osmanlılar", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 247.

yabancı elçiliklerin baskılarına karşı çıkması ona pek çok düşman kazandırmıştır. Bahaî Efendi, İzmir'deki İngiliz konsolosunun devlet aleyhindeki eylemlerinin üzerine gitmiş, gelişen olaylar sırasında İstanbul'daki elçiyi bir ara hapsedirmiştir. Daha sonra İngiltere'nin baskısı üzerine, Bahaî Efendi, bu defa da Midilli'ye sürülmüştür.

Bahaî'nin akrabası ve tarihçi Karaçelebizade Abdülaziz Efendi, belli bir dönem onun siyasal rakibi olarak çalışır. Saray ağalarıyla işbirliği yaptığı için onun yerine şeyhülislamlığa getirilir. Ağaların saltanatı sona erince bu ünlü tarihçi, önce Sakız'a, sonra da Bursa'ya sürülür. Kasidelerinde övgüye boğduğu Fazıl Ahmet Paşa'nın gazabından kurtulamayan şair Nailî ise, Edirne'ye sürülür ve daha sonra orada vefat eder. Sivri dili yüzünden idamın eşğine kadar gelen Kani de, Reisülküttabın koruması sonucu ölümden kurtularak Limni Adası'na sürgün edilir. Enderunlu Fazıl, ağır hicivleri yüzünden Rodos'a sürüldüğünde III. Selim'in akıl hocası Reisülküttap Ratip Efendi de orada sürgündedir. Reisülküttabın adada idam edilmesi Fazıl'ın büyük korkulara kapılmasına yol açar. Gözlerinin kör olması bile bu korkuya bağlanır. Dönemin ünlü devlet adamlarından şair Halet Efendi, Konya'da sürgüneyken öldürülür. Yakınlarından Galata kadısı şair İzzet Molla, Halet Efendi'nin düşmanlarına ağır yergiler yönelttiği ve sadrazamın aleyhinde konuştuğu için Keşafa sürülür. Sürgün serüvenini *Mihnetkeşan* adlı yapıtında anlatan İzzet Molla, 1827'de Rusya ile yapılacak olan savaşa karşı çıktığı için Sivas'a sürülür. Savaşın sonucu onun haklı olduğunu gösterdiği için affedilir; ancak o bundan faydalanamaz. Çünkü ilgili fermanın Sivas'a ulaşmasından birkaç saat önce İzzet Molla vefat etmiştir.³¹

Tanzimat, Osmanlı Devleti'ne yeni kurumlar kazandırırken yeni hukuk düzeni, yasalar ve haklar getirmiştir. Diğer yandan bu dönemde siyasal eyleme ve düşünce suçuna uygulanan sürgün cezasıyla daha sık karşılaşmıştır. Yeni bir güç olan gazete ve gazetecilik, ülke sorunlarının geniş okur topluluğunun önünde tartışılmasına zemin hazırlamıştır; ancak yönetim, bu eleştirilerden tedirginlik duymuştur. Mısır'daki Hidiv İsmail Paşa'nın kardeşi Mustafa Fazıl Paşa'nın görevinden alınarak yurt dışına gönderilmesi Abdülaziz'e karşı geniş, etkili, örgütlü bir muhalefeti başlatmıştır.

Yine Şinasi, Namık Kemal, Ebüzziya Tevfik, Ali Suavi ve Agâh Efendi gibi aydınlar, Yeni Osmanlılar Cemiyeti içinde bir araya gelirler. Hazırlanan bir anayasayı kabul ettirmek için tasarlanan eylemin başarısızlığa uğramasının ardından *Muhbir* gazetesi başyazarı Ali Suavi Kastamonu'ya; aynı gazetede yazıları çıkan Ziya Paşa, mutasarrıf olarak Kıbrıs'a; Namık Kemal ise, *Tasvir-i Efkar*'daki bir yazısı sebebiyle vali muavinliği göreviyle Erzurum'a sürülür. Bu sırada Mustafa Fazıl Paşa, ideolojisini Paris'te sürdürmek üzere Namık Kemal ile Ziya Paşa'yı oraya çağırınca onlar, yanlarına Ali Suavi'yi de alarak Avrupa'nın yolunu

³¹Age., s. 248.

tutarlar. Böylece bu Osmanlı aydınlarının yurtdışındaki gönüllü sürgün yaşamları başlamış olur.

Ali Suavi, *Muhbir*'i Londra'da yeniden çıkarmaya koyulur. Ziya Paşa ile Namık Kemal Yeni Osmanlıların (Jön Türkler) resmî organı olan *Hürriyet*'i çıkarmaya başlarlar. Sultan Abdülaziz'in Avrupa'ya yaptığı gezide Mustafa Fazıl Paşa ile anlaşıp onu İstanbul'a çağırması ve ona kabinede görev vermesi Yeni Osmanlılar hareketini derinden etkiler. Paşa, bu sürgün yazarlara maddi yardımı sürdürmeyi vaat etse de bir daha onları birleştiremez. Ali Suavi, Yeni Osmanlıların başkanı Sağır Ahmet Paşazade Mehmet Bey ile birlikte böyle bir yardımı reddeder. Diğer taraftan Mısır'daki İsmail Paşa'nın yardım vaadi Namık Kemal ile Ziya Paşa'nın arasını açar. Ziya Paşa, *Hürriyet*'i İsviçre'de çıkarmayı sürdürürken Namık Kemal, Sadrazam Âli Paşa'nın verdiği güvenceyle İstanbul'a döner. Yeni Osmanlıların siyasal hasmı Âli Paşa'nın ölümünden sonra ilan edilen af, sürgünleri yeniden Osmanlı başkentinde toplar. İhtilâlciler, basın yoluyla, yöneticilerinin olanak verdiği ölçüde muhalefetlerini eskisi gibi sürdürmeye koyulurlar.³² Namık Kemal'in başyazarı olduğu *İbret Gazetesi*'nin devlet çıkarlarına ve genel ahlaka karşı tutumunda direndiği ileri sürülerek dört aylığına kapatılırken Gelibolu mutasarrıflığı verilen Namık Kemal, İstanbul'dan yine uzaklaştırılır. Altı ay sonra da azledilerek İstanbul'a döner.

Sultan Abdülaziz'in, daha sonra da Sultan Abdülhamit'in uyguladığı bir tür sürgün cezası, sakıncalı kimseleri gözden uzak yerlere ve hatta yurt dışına değişik sebeplerle memur olarak gönderme biçiminde uzun süre uygulanmıştır. Gelibolu'dan dönen Namık Kemal, *Evrak-ı Perişan* kitabına yayın yasağı uygulanınca çok sert tepki gösterir. Ardından *Vatan Yahut Silistre* oyununun sahnelenmesi üzerine gelişen olaylar sonucu *İbret* gazetesi yeniden kapatılır. Kararı duyuran son sayıda Namık Kemal: "*İşte İbret, vatanseverlik yolunda, yok oluncaya kadar direndi. Sonunda bir sessizlik köşesine çekildi. Zarar yok. Dünyada kim kalmış! Ne sürekli olmuş! Yaşasın vatan*"³³ sözleriyle sert tepki gösterir; ancak arkasından sürgün cezaları gelir. Namık Kemal, Kıbrıs Magosa'ya, Ahmet Midhat Efendi ile Ebüzziya Tevfik Rodos'a, iki arkadaşları da Akka'ya gönderilir. Bu cezalar Abdülaziz'in tahttan indirilmesine kadar otuz sekiz ay sürmüştür.³⁴ Namık Kemal, sürgün cezasını umursamazlıkla karşılar ve: "*On yıldır hürriyet bayrağı altında, ibret alanında, zulüm önünde pala çekiyoruz... Sürgün veya uzak yerlerde memurluk adıyla dışarıya gönderilen dört sadrazam ve iki müşir ve birkaç devlet büyüğüne bedel beş delikanlı veya başka deyişle Yeni Osmanlı bir süre zindanda kalmakla kıyamet mi kopar!..*"³⁵ der.

³² Age., s. 249.

³³ Age., s. 249.

³⁴ Age., s. 249.

³⁵ Age., s. 250.

Namık Kemal için sürgün hayatı verimli geçer ve sürgünde iken on iki eser kaleme alır. Rodos'taki Ahmet Midhat Efendi *Letaif-i Rivayat* kitapçıklarından bazılarıyla *Kırkambar*'ın ilk on kitapçığını yazıp İstanbul'da yayımlar. İki sürgün, çevrelerine eğitici, öğretici olarak da katkılarda bulunurlar. Ahmet Midhat Efendi, sürgünde bir İlkokul ile Süleymaniye Medresesi'ni kurar.³⁶ Ebüzziya Tefvik mahkûmlara el sanatları öğretir. *Mektuplar* (N. Kemal), *Menfa* (A. Midhat), *Yeni Osmanlılar Tarihi* (Ebüzziya Tefvik), *Akka* (Menapirizade Nuri), *Yâd-ı Mâzî* (Bereketzâde İsmail Hakkı) gibi kaynaklar ise, bu sürgün yaşamına ilişkin anılarla dğertirmeleri açısından önemli eserlerdir.

Sultan Murat'a bağlanan umudun sönmesinden ve ilk Meşrutiyet denemesinin ardından Sultan II. Abdülhamit'in uzun süren saltanatı, yeniden kalabalık ve çileli sürgün topluluklarını oluşturur. Yazarlar, politikacılar, memurlar İmparatorluğun uzak-yakın, büyük-küçük merkezlerine sürülürler. Bunlardan yurt dışına kaçabi lenler Paris, Londra, Kahire, Cenevre gibi merkezlerde ve Jön Türk hareketi içinde yer alırlar. Paris'te sürgün bulunan Mizancı Murat Bey'in yönetmeye çalıştığı Jön Türk hareketi Sultan II. Abdülhamit'in vaatleri sonucu bölünür ve etkisini yitirir. Kısacası iki meşrutiyet arasında Sami Paşazade Sezai'den Abdullah Cevdet'e, Süleyman Nazif'ten İsmail Safa'ya kadar birçok yazar sürgün acısını yaşamıştır.³⁷

Yaşamları boyunca, gerek insanlık, gerek dünya halklarının dostluğu ve gerekse mensubu buldukları yurtların ve toplumların selameti uğruna duygu ve düşüncelerini ifade etmekten kaçınmamış olmanın hazin sonuçlarını tatmış olan Türk aydınlarından Midhat Paşa, Dr. Reşid Şahingiray, Son Halife Abdülmecit Efendi, Ömer Faruk Efendi, Ziya Gökalp, Ahmed Agayev, Hüseyin Cahit Yalçın, Ali Fethi Okyar, Salâh Cimcoz, Cevat Şakir Kabaağaçlı³⁸, Halide Edip, Refi Cevat Ulunay³⁹, Refik Halit Karay, Ahmet Emin Yalman, Sabahattin Ali ve Nâzım Hikmet⁴⁰ gibi yazarlar da değişik nedenlerle sürgün yaşamışlardır.

³⁶ Ahmet Midhat'ın sürgün hayatıyla ilgili şu esere de bakılabilir: (Handan İNCİ, *Ahmet Midhat Efendi-Menfa, Sürgün Hatıraları*, Arma Yayınları, İstanbul 2002). Ayrıca aynı yazarımızın sürgünle ilgili şu yazısı da önemli bilgiler içerir: (Handan İNCİ, "Türk Edebiyatının Sürgün Tarihinde İlginç Bir Sayfa Yahut Bir Sürgünün Beş Hikâyesi", *Kitaplık Dergisi*, Sayı 34, Güz-1998).

³⁷ Age., s. 250.

³⁸ Asıl adı Cevat Şakir olan yazarımız sürgünden sonra Halikarnas Balıkcısı olarak tanınmış ve belki de Türk yazınında sürgün hayatından memnun kalan ve verimli geçiren yazarlar içinde ilk sıralarda yer almıştır. Azra Erhat onu, bulunduğu Bodrum'da doğa ile insan arasındaki varlığın tüm yetkilerini ortaya koymayı başaran birisi olarak görür (Azra ERHAT, *Sevgi Yönetimi*, İnkilâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1980, s. 228).

³⁹ Hilmi YÜCEBAŞ, *Refi Cevat* kitabında onun Sinop sürgünüyle ilgili İttihat-Terakki yönetiminin 850 civarındaki kişinin kendisiyle beraber hakaretler edilerek köhne gemilerle Sinop'a sürüldüklerini anlatmıştır. Yine İttihatçıların, kendilerini yolcu eden çocuklarının ağlamalarını "Köpekler de Hayırsız Adalar'a giderken böyle uluyorlardı" sözleriyle dile getirmiştir. Refi Cevat, gidilen yerde de çok kötü şartlarda yaşamlarını sürdüklerini söyler (Hilmi YÜCEBAŞ, *Refi Cevat Ulunay, Hayatı-Hatıraları-*

Haklı veya haksız bazı nedenlerle Osmanlı dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde farklı gerekçelerle sürgün edilen Ermeni aydınları da olmuştur. Osmanlı döneminde, İttihat-Terakki yönetimince çıkarılan Tehcir Kanunu'nun ardından 11 Nisan 1915 gününün gecesinden başlanmak suretiyle, İstanbul'da Türkiye Ermenilerinin şair, yazar, gazeteci, hukukçu, hekim, eğitimci, öğretmen, bilgin ve bu arada Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan üyelerinin bir kısmının tutuklanarak Anadolu'nun çeşitli yerlerine sürgün edilmiş oldukları da yazılan iddialar arasındadır.⁴¹

Birinci Dünya Savaşı yenilgisinin ardından ise, işgal İstanbul'unda sürgün cezasını bu kez de işgal kuvvetleri uygular. Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Hüseyin Cahit Yalçın⁴², Ahmet Emin Yalman, Aka Gündüz, Celâl Nuri İleri gibi birçok politikacı, yazar ve gazeteci İngiliz yönetimindeki Malta adasına sürülmüştür. Sürgüne giden son Osmanlılar ise, Kurtuluş Savaşı'nda Anadolu'daki Millî Mücadele hareketine karşı çıkan Refik Halit Karay, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Refi Cevat Ulunay gibi kalemler olmuştur. Önceki bütün sürgünler, Osmanlı ve yöneticilerine karşı çıktıkları için; Lozan Antlaşması'na göre "150'likler"⁴³ arasında yer verilen son sürgünler ise, yeni Türk Devleti

Eserleri, Arkin Limited Şirketi Basımevi, İstanbul 1969, s. 4-5); Ali BİRİNCİ ise, bu dönemde Sinop'a sürülenlerin büyük çoğunluğunun serseri ve işsiz takımından olduğuna dikkatleri çeker (Ali BİRİNCİ, *Hürriyet ve İtilaf Fırkası*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990, s. 215).

⁴⁰ Nâzım'ın sanatını ve sürgün yaşamını değerlendiren Ataal BEHRAMOĞLU, onun dünya çapında destek görmesi ve tanınması her ne kadar siyasi olsa da Nâzım'ın sanat yönünün de büyük olduğunu söyler ve: "O dönemde bu tür baskı gören, ülkesi dışında sürgün yaşayan yüzlerce şair" olduğu halde Neruda gibi birkaç istisnanın dışında onun kadar sevilen ve ilgi gören şair yoktur görüşünü savunur (Ataal BEHRAMOĞLU, "Bir Şair'in Yolculuğu", *Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, Sayı 235, Şubat-Mart 2002, s. 12); Akif EMRE ise, "Nâzım Hikmet'in sürgünü olmasaydı muhtemelen ünü bu kadar yaygın olmayacaktı" derken olayın bir başka yönüne dikkatleri çeker (Akif EMRE, "Sürgün'ün Gölgesinde Şair", *Hece Dergisi*, Sayı 121, Ocak 2007, s. 542); Esra KARA'nın, Nâzım Hikmet'in sürgün hayatının anlatıldığı yazısı da Nâzım'ın sürgünü konusunda önemli bilgiler içermektedir (Esra KARA, "Bir Sürgün Olarak Nâzım Hikmet ve Yurt Dışındaki Hayatı", *Hece Dergisi*, Sayı 121, Ocak 2007, s. 147-157).

⁴¹ Pars TUĞLACI, "Türkiye'nin Aydın Kesimi Tarihinde Yaşanan Sürgün Olayları ve Çizilen Kaderler", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 252. Yazar ayrıca bu yazısında Anadolu'dan farklı yerlere sürgün edilen Ermeni aydınlarının uzun bir listesini de verir.

⁴² Hüseyin Cahit'in sürgün hayatı üzerine bir Yüksek Lisans tezi de hazırlanmıştır. Bu çalışmada hem onun Malta; hem de Çorum sürgününden bahsedilir. Hüseyin Cahit'in her iki sürgününde de ailesini yanına alması ve buna izin verilmesi dikkat çekicidir (Sabahattin GÖRGÜLÜ, *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Sürgün Hayatı ve Sürgün Edebiyatına Olan Tesirleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütahya 2003, s. 72-93, 121-125).

⁴³ İçişleri bakanlığı tarafından oluşturulan ilk sürgünler listesi 600 kişiden oluşmaktadır; ancak Lozan Antlaşması'nın bir maddesinde sürgün edilecek insanların sayısının 150'yi geçmeyecek şekilde öngörülmesi üzerine bu liste ilk önce 300 ardından da 149 kişiye düşürülmüştür. 150'likler adı verilen ve 23 Nisan 1924 tarihinde Bakanlar Kurulu ve T.B.M.M.'nin oturumunda saptanan bu listeye 1 Haziran 1924 tarihindeki kararlar "*Köylü Gazetesi*" sahibi Refet Bey de eklenerek kesin şekliyle 150 kişi olarak kabul edilmiştir. 28 Haziran 1938 tarihinde, 150'liklerin yurda girmelerini engelleyen yasa kaldırılrsa da geri dönen çok fazla kişi olmamıştır. Bu listenin 600 kişilik ilk hâli ise, açıklanmamıştır. Yine bunların durumuyla ilgili Cemal Kutay, *Yüzellikler Faciası* kitabında bu sürgünlerin durumunu

kurulurken Osmanlıya bağlı kaldıkları için cezalandırılmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan günümüze kadar uzanan süreçte de bazı sürgünler yaşanmıştır.⁴⁴

Demir Özlü'nün yanı sıra Nihat Behram, Ataol Behramoğlu⁴⁵, Oya Baydar, Ömer Polat gibi Türk aydınları da sürgünden payını alan yazarlarımızdandır. Yine sürgünlük bağlamında değerlendirebileceğimiz, yazarlarımız arasında Feyyaz Kayacan, Araş Ören, Güney Dal, Nedim Gürsel, Fakir Baykurt, Yüksel Pazarkaya, Tekin Sönmez, Özgen Ergin, Dursun Akçam, Habib Bektaş, Gültekin Emre, Fethi Savaşçı, Sıtkı Salih Gör, Haluk Aker, Özkan Mert, Lütfi Özkök, Gürhan Uçkan, Tezer Özlü ve Aysel Özakır'ı da sayabiliriz.⁴⁶ Tanzimat'tan günümüze, sürgün edilenlerin listesi bu isimlerle de sınırlı değildir.⁴⁷

Görüldüğü gibi insanlık tarihi boyunca her millette farklı sebeplerle dönemin iktidarına muhalefet edenler çıkmış ve buna bağlı olarak birçok ceza ile birlikte sürgün de bir cezai müeyyide olarak onlara uygulanmıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi yeryüzünde sürgün cezasını uygulamayan bir devlet ve sürgüne maruz kalmayan bir millet yok gibidir. İnsanlığın uzun tarihî sürecinde yaşanan bu sürgün olayları tarihî kitaplara konu olduğu gibi, insan hayatının aynası ve yansıması olarak bilinen edebî eserlerde ve özellikle romanlarda da doğal olarak işlenmiştir. Romanlardaki sürgünleri

olumlu olumsuz değerlendirmiştir (Cemal KUTAY, *Yüzellilikler Faciası*, Tarih Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 1955).

⁴⁴ Age., s. 250.

⁴⁵ Sürgün yaşayan Ataol BEHRAMOĞLU, sanatçıların kendi dönemlerinde karanlık güçlerle savaşmasının dünya tarihinde her ülkede görüldüğünü söyler ve insanlar için özgürlük ve daha iyi bir yaşam isteyen bu sanatçıların çok ağır cezalarla karşılaştıklarını acı bir dille ifade eder (BEHRAOĞLU, Ataol "Nâzım Hikmet'in Düşünce Dünyası", *100. Doğum Yılı Dönümünde Nâzım Hikmet'e Armağan*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 286.

⁴⁶ ANDAÇ, "Sürgünlüğün İzinde", s. 64.

⁴⁷ Abidin Dino, Ahmet Bedevi Kuran, Ahmet Kadri, Abdülhamit Niyazi Çakıntaş, Abdülhalim Memduh, Şehbenderzâde Ahmet Hilmi, Ali Kemal, Aziz Nesin, Ahmet Refik Altınay, Ahmet Cevat Emre, Abdurrahman Velid Ebuzağa, A. Kadir Meriçboşu, Abidin Nesimi Fatinoğlu, Abdülhak Molla, Abdülhalim Galip Paşa, Ahmet Sadık Ziver Paşa, Ali Münif Yeğena, Ahmet Ferit Tek, Ali Haydar Mithat, Burhan Felek, Enver Gökçe, Ebüzziya Tevfik, Ebubekir Hazım Tepeyran, Şair Eşref, Fahri Kastamonulu, Hüseyin Nihal Atsız, Hüseyin Siret Özsever, Hasan Rüştü, Hasan Bedrettin Paşa, Zaimzâde Hasan Fehmi, Hüseyin Hüsnü Paşa, Hüseyin Kami, Hasan Remzi Efendi, Hacı Adil Arda, Bereketzâde İsmail Hakkı, İsmail Müştak Mayokon, Müstecabizâde İsmet, İlhan Şevket Aykut, İbrahim Rüştü, Kerim Sadi, Kemal Sülker, Lütfi Fikri, Lebib Mehmet Efendi, Mehmet Akif Paşa, Mehmet Emin Yurdakul, Mehmet Sıtkı, Mehmet Memduh Paşa, Avanzâde Mehmet Süleyman, Manastırlı Mehmet Rifat, Mehmet Esat (Andelip), Menapirzâde Mustafa Nuri, Mustafa Eşref Paşa, Keçecizâde Mehmet İzzet Efendi, Mehmet Pertev Paşa, Mehmet Sait Bey, Mehmet Necip Türkçü, Mehmet Asaf Saygun, Mehmet Şeref Aykut, Mevlanzâde Rifat, Mehmet Aydi, Mustafa Edip Bey, Musa Kâzım Paşa, Mehmet Kemalettin, Mehmet Tahir (Malumatçı Baba Tahir), Mehmet Esat Efendi, Mehmet Esat Muhlis Paşa, Mehmet Nâzım, Mehmet Sıtkı Efendi, Mustafa Sabri Efendi, Namik Necip Onur, Neyyir Mustafa Uskan, Osman Cemal Kaygılı, Ömer Rasim Efendi, Ömer Fevzi Eyüboşu, Ruhi Su, Reşit Efendi, Sevgi Soysal, Salah Cimcoz, Sait Halim Paşa, Süleyman Hüsnü Paşa, Süleyman Hayri, Süleyman Asaf Bey, Tevfik Nevzat, Tokadzade Şekip, Tarık Mümtaz Göztepe, Vahit Lütfi Saçlı, Yusuf Kâmil Paşa, Yusuf Akçura, Yakup Asım Efendi, Yusuf Cemal, Yusuf Muhlis Paşa, Zekeriya Sertel, Şakir Soku ve Yılmaz Güney (Abdullah ACEHAN, "Tanzimat Fermanı'ndan Bugüne Edebî Sürgün", *Türklük Bilimi*, Sayı 22, Güz 2007, s. 11-12).

başka bir yazımıza bırakarak şimdilik biraz da göç ve sürgün sonucunda yaşananlara değinelim.

Göç ve Sürgün Sonucunda Yaşananlar

Sürgün ve göç, genellikle, karşı koyma, başkaldırı ve dayatılanı kırma istemi sonucunda meydana gelen bir olgu; sonrasında ise yaşanan; ya da seçilen bir yoldur. Devamı da çözümlü; ya da yeniden varoluştur. Bulunduğu mekânın başka bir alanında devam eden bir yaşam, farklı bir ortam ve başka kimlik anlamlarını da beraberinde getiren bir süreçtir.

İçerdiği anlam katmanlarına baktığımızda göç ve sürgünün, sadece siyasal bağlamdaki söylemlerle sınırlanamayacağını da görürüz. Sürgün tek başına, yerinden yurdundan edilmek ve göçmek gibi yan anlamları taşısa da sonuçta sürgün olma, sürgün edilme, sürgüne gitme, sürgünü yaşama, insanın doğasıyla ilgilidir. Bunun bir başka boyutu da göç ve sürgün edenle edilen arasındaki suçlamalardır. Burada da bir çatışma, başkaldırı ve sonucunda da ceza vardır. Her ne kadar göç ve sürgün edilme nedeni ve amacı farklı olsa da göçe zorlanan hemen hemen her kişi bu duyguyu yaşar. Zorunlu, gönüllü, kendi kendinin sürgünü/göçü olma durumlarında, bütün bunlar kaçınılmaz olarak yaşanan ve hissedilenlerdir.⁴⁸

Göç ve sürgünü, bir ölüm ve yeniden doğuş olarak görenler de vardır. Sürgün edilip zorla göç ettirilen kişi farklı diller, kültürler, alışkanlıklar ve geleneklerle karşılaşır. Bunlar bazen tarihini ve geleceğini yumuşak sözlerle tasvir eden sonsuz bir destan da yazabilirler. Sürgün edilip göçe zorlanan kişi, bazen farklı dil, kültür ve gelenekler ile karşılaştığında, onun için bu hayat, heyecanlı bir değişimin ve zenginleştirici kazanımların kaynağı da olabilir.⁴⁹ Bununla birlikte göçe zorlanıp sürgün edilme, insanın pasifleştirilmesi ve uzaklaştırılarak sindirilmesi amacını da taşıdığından bazen umulmadık olumsuzluklara da sebep olur.⁵⁰

Konuyu pozitif olarak değerlendirenler şu duruma da dikkatleri çekerler. Bir fert zorla göçe zorlanıp sürgüne gönderildiğinde ilk önce onlara karşı diğer insanların sevgisi, muhabbeti artar. Dolayısıyla başta şairler, yazarlar, fikir adamları, politikacılar ve sanatçılar olmak üzere dünyanın her yerinde sürgüne maruz kaldıklarında bu durumu ilk önce onlar hissederler. Diğer yandan genellikle dürüst yaşayan bu insanlar, özellikle despot kraliyet yönetimlerinde ve demokrasiden nasibini alamamış ülkelerde, çok sıkıntı çekerler. Bazen bu sıkıntılar radikal bir şekilde insanların hayatlarına son verilmesine de sebep olur.⁵¹

⁴⁸ Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 17.

⁴⁹ Mehmet UZUN, "Bir Hüzündür Ayrılık", Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 66.; Andaç, Feridun, "Sürgünlüğün İzinde" Editör: Feridun ANDAÇ, *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996, s. 63.

⁵⁰ Dr. Recai YAHYAĞLU, *Gitmenin Psikolojisi*, Nesil Yayınları, İstanbul 2007, s. 209.

⁵¹ Age., s. 209.

Bütün olumsuzluklarına rağmen göç ve sürgün, bazen insanın zihninde ve ruhunda yeni imkân ve açılımlara da vesile olur. Bu imkânlar iyi değerlendirildiğinde kişinin hayatında umulmadık gelişmeler sağlar. Sürgüne gönderilmek bazen insanı olgunlaştırır da. İdeolojisi uğruna çalışan bir insan, eğer bu düşünceleri yüzünden göçe zorlanmışsa onun yaşadığı tüm acılar olgunlaşmasını zirvelere yükseltebilir. Çünkü o, kendi isteği dışında, sırf hayata bakışı, gerçekleştirdiği çalışmaları nedeniyle böyle bir muameleye maruz kalmıştır. Zamanın aklı ve kâinatın ilahî adaleti de çoğu kez bu tür insanları ödüllendirir.⁵²

Göç ve sürgünün kazandırdığı bir diğer olumlu taraf da insana yenilenme imkânı sunmasıdır. İyi değerlendirildiği takdirde insan ruhu sürgünde, yeni filizler vermeye başlar. Bu filizler sürgünden sonra yeşerir, sonunda yaprak, dal ve ağaç olur. Bu süreçte insanın hayata bakışında da belirgin bir değişim meydana gelir. Beden olarak yaşlanan insan, ruhî bakımdan gençleşerek ilerleme yaşar. Böylelikle sürgüne gitmek, asil ruhlar için direnmeyi teşvik edici etkiler oluşturur. Tarih bunun birçok örneğine şahittir ki, sürgüne maruz kalmış birçok yazar, siyaset adamı, şair, devlet adamı ve bürokrat, onun bitiminde hem popüler olmuşlardır; hem de önemli mevkilere tekrar dönmesini bilmişlerdir. Bu yönüyle, özellikle de siyasette, zirveye çıkanlar, yaşadıkları sürgünleri ve mahpusluk dönemlerini hep hayırla yâd ederler. Çünkü sonradan buldukları konum, önceden yaşamış oldukları sürgünün neticesinde gerçekleşmiştir. Göç ve özellikle sürgünün önemli bir olumlu yanı da eser üretme bakımından verimli bir fırsat yakalanmasıdır.

İnsan, sürüldüğü yerde her türlü imkândan mahrum edilebilir. İletişim araçları, gazete, kitap, radyo ve televizyon seyretme imkânı bulamayabilir. Yeni mezun bir öğretmenin çok ücra bir köye, medeniyetin beşiği büyük kentlerden kalkarak gitmesi, ufak bir derslik içinde tüm sınıfları birlikte okutmaya çalışması, minik bir köy evinde kalması onun için bir sürgün sayılabilir. İnsan böyle hayat standartları değişimlerinde ya depresyona girer; ya da içsel sürecini güçlü tutarak kendini büyük oranda geliştirme becerisi gösterir.⁵³

Bazı insanlar için göçe zorlanıp sürgün edilmek, onların bitip tükenmesine neden olur. Zaten sürgüne göndermenin asıl amacı da, özellikle siyasi sürgünlerde- insanlarda bu etkiyi meydana getirerek tükenmişlik durumunu sağlamaktır. Ancak etki tepki prensibine göre, etkiyle karşılaşan insan ruhu, bazen tepkisini direnerek göstermektedir. Doğru tavır da budur aslında. İnsan böyle zamanlarda iradesini güçlü tutarsa, felsefesinden aldığı güç ve

⁵² Age., s. 211.

⁵³ Age., s. 212.

düşüncelerinden aldığı ilhamla güzel ve faydalı bir değişim yaşayacağında şüphe yoktur.⁵⁴

Göçe zorlanıp sürgüne yollanan insanın, iki iyiyi, asla bir arada bulamayacağını da baştan bilmesi gerekiyor. Yani yaşadığı olaylardan mutlaka biri onu incitir. İki iyi şeyi ve sonucunda bu olayların kazandırdığı mutluluğu her an görmesi mümkün de değildir. Tam işleri düzelmiş, rahata kavuşmuşken mutlaka bir terslik çıkar ve hemen aksilik yakasına yapışır. Sıra dışı ve insanlık yararına işler yapmaya çalışanlar için bu durum neredeyse kural hâline gelmiştir. Hele ideolojileri için mücadele etmekte olanlar, kalem de kullanıyorlarsa ve yazma eylemine himmet etmişlerse, sıkıntıları hiç bitmez; fakat yine de onlar geri adım atmazlar ve kolay kolay yılgınlığa düşerek morallerini bozmazlar. Böyle davranmak da gerekiyor ki, tarihte buna talip olanlar hep kazanmıştır.⁵⁵ Bütün bu bilgilerden sonra bildirimizi genel bir neticeyle sonuçlandırabiliriz.

Netice Yerine

Evet, yazımızda da çok kez tekrar ettiğimiz gibi, sürgün ya da göç, bazen insanın isteğiyle bazen başkalarının zorlamasıyla, bazen şartların zorlamasıyla, bazen de istekle gerçekleşen bir olaydır. Örneğin bir fert, ya da toplum, ya da topluluk bir suç işler; kendisine ceza olarak sürgün ya da oradan başka bir mekâna gitme cezası verilir. Bazen de savaş; doğal afet ya da başka sebeplerle insanlar bir beldeden başka beldelere göç etmek zorunda kalırlar. Sebebi ne olursa olsun göçe maruz kalan insan ya da insanlar, farklı sıkıntılar yaşarlar. Ancak aradan zaman geçince, olumsuz taraflarıyla birlikte, olumlu kazanımlar da elde ederler. Bir yerden başka yere göç etmeye zorlanan kişi ya da kişiler göç etmek zorunda kaldıkları beldelerde, hem farklı insanlarla hem de mekân olarak farklı şeylerle karşılaşır. Buradan hem olumlu hem de olumsuz etkilenebilirler. Hem göç eden hem de göç ettirilen kişi ilk anda bu durumdan olumsuz etkilenir. Çünkü göçe zorlanıp sürgün edilen insan ilk anda oraya uyum sağlayamaz. Maddî, manevî olarak etkilenir ve eski kazanımlarını tekrar elde edemez. Bunun tersi hadiselerle de karşılaşılabilir. Göç eden ya da sürgün edilen kişi ya da kişiler bazen gelmiş oldukları memleketlerden elde ettikleri kazanımları karşılaştıkları insanlara öğretirler. Aynı şekilde sürgün edilen ya da zorunlu olarak göç eden kişi de geldiği yerdeki insanlardan, beldelerden farklı şeyler öğrenir ve bunları daha da geliştirerek o belde ve mekânların gelişimine maddî manevî katkıda bulunurlar. Dünya tarihinde bunun örnekleri çoktur.

Her ne kadar konu başlığımızla ilgisi olmazsa da söz konusu meseleyi değerlendirirken vurgulanması gereken bir diğer husus da son yıllarda sınır ortaklığımız olan ülkelerden bize gelen zorunlu göç dalgalarıdır. İnsanlık tarihinin en değerli ve en netameli coğrafyası olan Ortadoğu'nun iki ülkesi Irak ve Suriye

⁵⁴ Age., s. 212.

⁵⁵ Age., s. 213.

topraklarından gelen yaklaşık dört milyon kişi, yaşadıkları sıkıntılardan kaçarak ülkemizde zorunlu ikamete mecbur kalmıştır. Bu kitlelerin ülkemize hicret etmek zorunda kalması, teknik tabiriyle sürgün olarak değerlendirilmese bile, hakikatte zulüm ve ölümden kaçanların göçü ya da bir nevi sürgündür. Söz gelimi, bu nüfus içerisinde eğitim yaşında olanların eğitim ihtiyacını gidermek bile, başlı başına bir meseledir. Bir örnek olsun diye günümüzde devam eden savaş nedeniyle en fazla yabancı öğrencinin geldiği ülkeler, başta Suriye olmak üzere, Müslüman Akdeniz havzası olarak nitelendirdiğimiz ülkelerden gelen yabancı kökenli öğrencilerdir. Bilindiği gibi ülkemizde YÖK, yabancı öğrencilere Türkçe öğretmek için hemen hemen tüm üniversitelerde Türkçe Dil Öğretme Merkezleri (TÖMER) kurdu muştur. Yapılan bir araştırma neticesinde, bu merkezlere kaydını yapan öğrencilerin inanç ve kültürel yakınlıklarına göre Türkçeyi daha iyi kavradıkları müşahede edilmiştir. Bu yakınlığın tüm alanlarda görüldüğünü, bizzat o öğrencilere ders veren bir akademisyen tarafından yapılan şu tespiti çok önemlidir: "Bu merkezlerde tüm yabancı öğrencileri aynı kategorideki hedef kitle olarak düşünüp Türkçe öğretimi faaliyeti icra edilebileceği gibi söz konusu Müslüman Akdeniz havzasından gelen öğrencilerin kimliği, aidiyeti ve kültürümüz ile yakınlığı göz önünde tutularak farklı öğretim metotlarının geliştirilebilmesi de imkân dâhilindedir. Özellikle tarih, coğrafya, din ve kültür mazisi bir olan ülkelere mensup öğrenciler için Türkçe öğretiminde bu kültürel yakınlığın sunduğu pozitif unsurların değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz."⁵⁶ Dolayısıyla bu öğrencilere kısa sürede Türkçe öğretip onların beyin göçünden faydalanmak mümkün gözükmektedir.

Yenidünyayı, yani Amerika kıtasını keşfeden ve kendi istekleriyle ya da bazı şartların zorlamasıyla oraya göç eden insanlar, göç ettikleri yerdeki insanlara çok zararlar vermekle birlikte, oraya maddî manevî birçok yeni şeyle ri kattıklarını hepimiz müşahede etmekteyiz.

Yine Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra göç ve sürgünler daha ziyade doğudan batıya ya da taşradan şehirlere doğru gerçekleşmiştir. Bazen de başka coğrafyalardan, örneğin Balkanlardan, Rusya'dan, Çeçenistan'dan, Kırım'dan, velhasıl çok farklı coğrafyalardan insanlar farklı sebeplerle göç ederek memleketimize sığınmışlar ve bunlar farklı bölgelere yerleştirilerek bir şekilde istihdam edilmişlerdir. Aradan uzun yıllar geçtikten sonra bu göçlerden çok olumsuz etkilenmeler olduğu halde, maddî manevî kazanımlar da elde edilmiştir. Bu göç ettirilen insanlar içinde vasıflı ve verimli bilim adamları, iş adamları yetiştiği gibi kültürel bakımdan da olumlu alış verişler olmuştur. Yani göç ve sürgün, ilk zamanlarda insanlar üzerinde olumsuz ve derin etkiler bıraksa da yıllar sonra hem göç etmek zorunda kalan hem de onları misafir

⁵⁶ Tanyıldız, Ahmet, " Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Akrabalığın Önemine Dair Bazı Tespitler", *Mecmua, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar 2018, Yıl 3, Sayı: 5, s. 3.

eden insanlar farklı ve büyük kazanımlar elde etmişlerdir. Bunun dünya tarihinde çok örnekleri vardır. Dolayısıyla göç ve sürgünlere hep olumsuz bakılmaması gerekiyor.

Yine bu bildirimiz vesilesiyle bir başka konuyu da değinmek istiyorum. Günümüzde, bizim gibi ülkelerden göç eden ve ettirilen insanlar, gittikleri yerlerde hem büyük problemler yaşamışlar hem de büyük problemlere sebep olmuşlardır. Dolayısıyla son elli altmış yıllık süre içinde kendi memleketimizde doğudan batıya, taşradan büyük şehirlere farklı sebeplerle çok göçler olmuştur. Bunlar siyasi ya da bilemediğimiz sebeplerle engellenemediği için günümüzde taşrada/köylerde çok az sayıda insan kalmıştır. Önlem alınmadığı ya da alınmadığı için bu göçler hâlâ da devam etmektedir. Bunu kanunla ya da baskıyla durdurmak da zor gibi gözüküyor. O zaman ne yapmak gerekir, diye düşünülmesinde fayda görüyorum.

Öncelikle şu anda taşrada/köyde kalmış ve büyük şehirlere göç etmemiş insanlara, onların göç etmesine neden olan etkenleri ortadan kaldıracak imkânlar sağlamak gerekiyor ki, şimdiye kadar göç etmeyenler yerlerinde kalsınlar. Diğer taraftan taşradan/köyden göç edenlerin yeniden kendi köylerine dönmelerini sağlamak için cazip imkânlar sunulması gerekiyor. Eğitimden, teknolojiye, yollardan ısınmaya kadar onlara birçok imkânlar da sağlamak gerekiyor. Zira taşrada yaşamını sürdüren insanlar, büyük şehirlere/metropollerde ne varsa onu kendi beldesinde ya da köyünde de görmek istiyor. Bununla birlikte göçün tersine çevrilmesi, şartların eşitlenmesiyle bile aşılamayacak niteliktedir. Çünkü göç eden ya da ettirilen insan, uzun yıllar yaşamını sürdürdüğü beldede kendine uygun hayat şartları oluşturmuş durumdadır. Bu şartlar, okuyan çocuğundan kazancına, komşusundan dostlarına kadar uzanıp gitmektedir. Dolayısıyla bu göçü tersine çevirmek için bir dizi tedbirin alınması gerekiyor ki olumlu bir netice alınsın. Bu imkânlar da ancak göçe maruz kalan ve gittikleri yerden memnun olmayan ya da gittikleri şehirlere henüz alışamayan insanlar için ancak cazip olabilir. Bizim memleket için bu durumda olanlar bile eski beldelerine ve köylerine gönderilip istihdam edilebilse büyük başarı sayılır diye düşünüyorum.

Ben kendim taşrada büyüyen bir fert olarak bu durumları çok müşahede ettim. Zira yıllar sonra doğduğum, çocukluğumun geçtiği köye gittiğimde hüzünleniyorum. Oraya olan özlemimi gidermeye çalışıyorum. Ancak bu özlem giderme olayı bir iki gün geçmiyor ve hemen oradan ayrılıp yaşadığım mekâna ve kendi işime dönmek istiyorum. Neden? Çünkü uzun yıllar, farklı mekânlarda ve işlerde çalışıp hayatımızı geçirdiğimiz için hem kendimiz değişiyoruz hem gittiğimiz yerdeki insanlar değişiyor; hem de uzun yıllar yaşadığımız mekânlar, insanlar değişiyor. Dolayısıyla tekrar dönüş yaptığınız mekâna gittiğinizde özleminizi giderip hüzünlendikten sonra konuşacak kimse bile bulamıyorsunuz. Ya da buluyorsunuz; ancak ne siz onların anlattıklarından zevk alıp

etkileniyorsunuz ne de o eski çocukluk arkadaşlarınız sizin anlattıklarınızdan zevk alıyor. Ayrıca uzun yıllar geçtiği için mekânlar da değişiyor. Dolayısıyla bu göçün tersine çevrilmesi gerçekten çok zor gözüküyor.

Bir de insan yaşlandıkça geçmişe özlem duymakla birlikte, geri dönüş yaptığında az önce de belirttiğim gibi, yine tatmin olamıyor ve dolayısıyla daha önceki belde ya da köyünde uzun süre ikamet etmek istemiyor. Buna akademik hayatımda hem kendim fert olarak hem de çevremde bu anlamda çok örneklerle karşılaştım. Onlardan birisini kısaca anlatayım: Yozgat Bozok Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesinde görev yaptığım tarihlerde⁵⁷ Yozgat'ın bir köyüne bir dostumuzun vasıtasıyla misafir olduk. Yozgat, il olarak hem yurt içine hem de yurt dışına fazla göç veren illerimizden biridir. Bunun tabii ki sebepleri vardır; ancak uzun olacağından şimdilik onlara değinmeyeceğim. Gittiğimiz köy, halk tabiriyle, bir Alman köyüydü. Camlara panjur takmanın pek gelişmediği bir dönemde bu lüks evlerin panjurlu olması dikkatimizden kaçmamıştı. Burada evler yaklaşık beş, on dönümlük arazi içinde iki katlı, bahçesi çevrilmiş, sağlam bahçe kapılarıyla muhafaza edilmiş mekânlardı. Yine bu evlerin bahçesine havuzlar yapılmış, kuyular kazılmıştı. Kısacası bu köyde camları panjurlarla da örtülmüş epey güzel ve müstakil evler vardı. Misafir olduğumuz Alman köyü dostumuzun evi de bu özelliklerin tümüne sahipti. Sohbetin bir yerinde bizlere şunları anlattı:

Hocam dedi. Ben uzun yıllar Almanya'da çalıştım. Çok paralar kazandım. Bu arada kendi köyüme de çok özlem duydum. Bu özlemimi gidermek için böyle güzel, bahçeli, müstakil ve ihtısamlı bir ev yaptım. Niyetim de şuydu. Belki bir gün Almanya'dan emekli olurum ve kendi köyüme döner aile eşrafımla, torunlarımla gelir bu güzel ve ihtısamlı evimde ahir ömrümü geçiririm diye bu güzel evi inşa ettim. Ancak düşündüğüm gibi olmadı. Ben emekli oldum. Çocuklar büyüdüler, torunlarım da oldu. Geçen yaz köye hep birlikte geldik ve bu güzel konağımıza yerleştik. Ben biraz eski insan, yani eski toprak olduğum için buradaki evimde tam olmasa da biraz zevk alıyordum. Ancak çocuklar ve torunlar evde üç gün oturdular ve hiç bir yere gitmediler. Bu güzel bahçeye dahi inmediler. Üç gün sonra da biletlerini alıp Almanya'ya döndüler. Onlar gidince ben de kendimi zorlayarak ancak bir ay kadar kalabildim ve ben de arkalarından biletimi alıp Almanya'ya uçtum. Velhasıl bu kocaman ve ihtısamlı eve acıyorum. Çünkü yılda bir ay çoluk çocuğumla oturamadıktan sonra neye yarar ki, dedi. Bizler de hayretle onu dinlemiştik. Başta da belirttiğim gibi, akademik hayatımda buna benzer çok olayı bizzat müşahade etmişimdir.

Baştan buraya kadar göç ve sürgünün hangi anlamlar içerdiğini belirtmiş olduk. Dünya tarihinde göç ve sürgünün hangi evrelerden geçtiğine kısaca değindik. Daha çok bireysel olarak yaşanan göç ve sürgünlerden de bahsettik. Dünya edebiyatında göç ve sürgünlerin nasıl yaşandığını irdeledik. Türk

⁵⁷ 2002-2009 yılları arasında orada çalıştım. O köye gittiğimiz tarih ise 2006 yılıdır.

edebiyatında yaşanan sürgünlere ise biraz daha genişçe yer verdik. Bu arada göç ve sürgün sonucunda yaşananlara da kısaca değinmiş olduk.

Netice itibariyle Allah'ın en sevgili kullarının temsilcileri olan ilk insan Hazreti Âdem'den son Peygamber Hz. Muhammed'e kadar hemen hemen bütün peygamberler de göç hadisesine hem fert olarak hem de kendilerine mensup olan insanlarca maruz kalmışlardır. Bu göç ve sürgünler, bütün peygamberlerin ve diğer insanların zoruna da gitmiştir; ancak aradan zaman geçince görülmüştür ki, o peygamberler ve diğer insanlar, o sürgün ve göçlerden sonra hem daha iyi kazanımlar elde etmişler hem de daha iyi imkânlarla kavuşmuşlardır. Dolayısıyla göç ve sürgünler ilk bakışta insanların zoruna gitse de birçok defa kazanımları da fazla olmuştur. O halde, dünya tarihinde bunun yüzlerce örneklerine rastladığımızı da tekrar son cümle olarak ifade etmiş olalım...

Kaynakça

- Acehan, Abdullah, "Tanzimat Fermanı'ndan Bugüne Edebî Sürgün", Türklük Bilimi, Sayı 22, Güz 2007.
- Aksoy, Elif; Cankara, Murat, "Çağdaş Türk Edebiyatının Toplumsal Profili", Kanat: Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Merkezi Haber Bülteni, Sayı 10, Ankara Güz 2002.
- Ana Britannica, C. XX, İstanbul 1990.
- Andaç, Feridun, "Sürgünlüğün İzinde" Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Andaç, Feridun, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Aytaç, Gürsel, "Alman Sürgün Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Aytür, Necla, "Amerikalı Sürgünler, Amerika'da Sürgünler", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Aytür, Ünal, "İngiliz Edebiyatında Sürgün", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Behramoğlu, Ataol, "Nâzım Hikmet'in Düşünce Dünyası", 100. Doğum Yılı Dönümünde Nâzım Hikmet'e Armağan, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Behramoğlu, Ataol, "Bir Şair'in Yolculuğu", Hürriyet Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi, Sayı 235, Şubat-Mart 2002
- Birinci, Ali, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Dergâh Yayınları, İstanbul 1990.
- Bozkurt, Nebi, "Sürgün", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 38., 2010.
- Canpolat, Yıldız, "Latin Amerikalı Sürgün Yazarlar", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.

- Çakıroğlu, Ekrem, Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2 Cilt, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2001.
- Daşcıoğlu, Kemal, "Sürgün", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, 2010.
- Develioğlu, Ferit, Osmanlıca Türkçe Lügat, Ankara 1986.
- Emre, Akif, "Sürgün'ün Gölgesinde Şair", Hece Dergisi, Sayı 121, Ocak 2007.
- Erhat, Azra, Sevgi Yönetimi, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul 1980.
- Ertop, Konur, "Sürgünde Osmanlılar", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Fransızca Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1976.
- Gökberk, Ülker, "Sürgünde Yazın, Yazında Sürgün: Yüksel Pazarkaya'nın 'Ben Aranıyor'una Bir Yaklaşım", Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi, Sayı 8, İstanbul 1993.
- Görgülü, Sabahattin, Hüseyin Cahit Yalçın'ın Sürgün Hayatı ve Sürgün Edebiyatına Olan Tesirleri, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kütahya 2003.
- Işık, Necla, "Fransız Edebiyatı ve Sürgünlük", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Işık, Neyire Gül, "Sürgün, İspanyol İnsanı İçin Bir Varoluşsal Seçenek", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- İnci, Handan, Ahmet Midhat Efendi-Menfa, Sürgün Hatıraları, Arma Yayınları, İstanbul 2002.
- İnci, Handan, "Türk Edebiyatının Sürgün Tarihinde İlginç Bir Sayfa Yahut Bir Sürgünün Beş Hikâyesi", Kitaplık Dergisi, Sayı 34, Güz-1998.
- Kanar, Mehmet, "İran Sürgün ve Göçmen Edebiyatı" Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Kara, Esra, "Bir Sürgün Olarak Nâzım Hikmet ve Yurt Dışındaki Hayatı", Hece Dergisi, Sayı 121, Ocak 2007.
- Karaca, Birsen, "Rus Edebiyatında Sürgün Motifleri ve Sürgün Yazarlar", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Kutay, Cemal, Yüzellilikler Faciası, Tarih Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 1955.
- Kutay, Cemal, Üç Devirde, İrfan ve Vicdanının Hasreti Millet ve Devletini Arayan Adam: Mehmet Şeref Aykut (1874-1939), İstanbul 1985.
- Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, Cilt XI, İstanbul 1973.
- Muallim Nâci, Lügat-ı Nâci, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995.
- Pakalın, Mehmet, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Cilt III, MEB Yayınları, İstanbul 1993.
- Redhouse, İngilizce-Türkçe Sözlük, İstanbul 1996.

- Sarısr, Serdar, Demografik Oyun Sürgün 1919-1923, IQ Kültür Sanat Yayını, İstanbul 2006.
- Saydam, Abdullah, "Muhacir", TDV İslam Ansiklopedisi, 2016, Ek İkinci Cilt, s. 288-290.
- Şemsettin Sami, Kamus-ı Türki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1995.
- Tanyıldız, Ahmet, " Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Akrabalığın Önemine Dair Bazı Tespitler", Mecmua, Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar 2018, Yıl 3, Sayı: 5.
- Tasnadi, Edit, "Macar Sürgün Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Timur, Kemal, Meçhûle Yolculuk Türk Romanında Sürgün, Akademik Kitap Yayınları, İstanbul 2012.
- Timur, Kemal, "Bilinmez Diyârın Garîb Misafiri: Sürgün ve Bireye Etkisi", Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature], Yıl 3, Sayı 8, Güz 2017.
- Tuğlacı, Pars, "Türkiye'nin Aydın Kesimi Tarihinde Yaşanan Sürgün Olayları ve Çizilen Kaderler", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Türcan, Talip, "Sürgün", TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 38, 2010.
- Türk Ansiklopedisi, Cilt XXX, Ankara 1981.
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Cilt Iı, Ankara 1998.
- Uzun, Mehmet, "Bir Hüzündür Ayrılık", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Yahyaoğlu, Recai, Gitmenin Psikolojisi, Nesil Yayınları, İstanbul 2007.
- Yazıcı, Hüseyin, "Modern Arap Edebiyatında Mehcer (Göç) ve Sürgün Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Yüce, Neşe Taluy, "Polonya Göçmen Edebiyatı", Editör: Feridun ANDAÇ, Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri, Bağlam Yayınları, İstanbul 1996.
- Yücebaş, Hilmi, Refi Cevat Ulunay, Hayatı-Hatıraları-Eserleri, Arkın Limited Şirketi Basımevi, İstanbul 1969.

“Misafirlikten Kalıcılığa” Düzce İlinde Bulunan Suriyelilerin Sosyal Uyum

Kübra YÜKSEL¹

Doç. Dr. Cahit AYDEMİR²

Özet

Fiziksel olarak bir yerden başka bir yere hareketliliği kapsayan göç, insanlığın var oluşundan itibaren gerçekleşen bir olgudur. Türkiye mevcut coğrafi konumundan ötürü tarihin her döneminde çeşitli göç olaylarına tanıklık etmiş bir ülkedir. Yaşanan en büyük göç dalgalarından biri 2011 yılında Suriye’de çıkan karışıklardan kaynaklanmaktadır. Meydana gelen çatışmalar ve neticesinde ortaya çıkan muazzam nitelikteki göç hareketliliği ülkenin en büyük sınır komşusu olan Türkiye’yi de Dünya üzerinde en fazla sığınmacı barındıran ülke konumuna getirmiştir. Göç söz konusu olduğunda göç alan ülkelerin karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunların başında uyum konusu gelmektedir. Sayıları her geçen gün artan Suriyelilerin ise Türkiye’deki en önemli sorunlarından biri “toplumsal ve ekonomik uyum” konusu olmuştur. Bu çalışmamız kapsamında Düzce ili özelinde hem yerel halk hem de “misafirlik” üzerinden şekillenen ve her geçen gün kalıcılıkları artan Suriyeli kişiler ile uyum konusunda görüşmeler sağlanmıştır. Görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular, üzerinde çok fazla çalışılan sosyal uyum konusuna katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Suriyeliler, Düzceliler

“From Residency to Hostess” Social Adaptation of Syrians in the Province of Düzce

Abstract

Migration, which involves mobility from one place to another, is a phenomenon that has taken place since the existence of humanity. Turkey is a country that has witnessed several migration events every period of history because of the current geographic location. One of the biggest waves of migration occurred in Syria in 2011. Square emerging from conflict and result in the migration mobility of the enormous nature of the country, the largest neighbor Turkey has also brought to the country hosting the most refugees in the world. In the case of migration, the most important problems facing migratory countries are the issue of compliance. The number is increasing with each passing day the Syrians one of the most important problems in Turkey "social and economic cohesion" has been the subject. Within the scope of this study, it was ensured that negotiations were made with the Syrian people, who were shaped by both local people and gün hospitality iler especially in the province of Düzce. The findings of the interviews will contribute to the issue of social cohesion, which has been studied a lot.

¹ Düzce Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

Keywords: Migration, Syrians, Duzces

Giriş

Bazen göç hayatta kalabilme adına son seçenek olabilir. Göç aynı zamanda hayatta kalabilmek için zorunlu olarak sınırların ötesine geçme isteğidir. Türkiye’de bulunan Suriyeliler zaman bakımından ilk olarak belli bir gün, hafta hatta en fazla birkaç ay kalacakları düşünülmüş; fakat sonrasında kalıcılığa doğru evirilen bu süreçte onların nasıl bir yaşam ve nasıl bir yerde hayatlarını sürdüreceklerini tahmin etmek oldukça zor olmuştur. Ancak ilk olarak göz önüne alınması gereken şey, sürecin insan öncelikli, huzur ve barış ortamında olması gerektiğidir. Bu nedenle ortak yaşam kültürünün nasıl inşa edileceği ve hazırlanacağı ayrı bir önem arz etmektedir. Türkiye’de misafirlik üzerinden şekillenen; fakat hukuki olarak misafirliğin belli bir yasal dayanağının olmadığı Suriyelilerin dışlanması ve ötekileştirilmesini de meydana getirebilmektedir.

Göçler sebebiyle meydana gelen yeni sosyal oluşum sadece tek taraflı değil, iki yönlü bir ilişki türünü zorunlu kılmaktadır (Adıgüzel, 2018, s. 57). Gün geçtikçe yoğunlaşan göç hareketlerinin artması en önemli konulardan olan toplumsal uyum konusunu gündeme getirmekte ve uyumun nasıl sağlanabileceği sorusuna yanıt aranmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Fiziksel olarak bir yerden başka bir yere hareketliliği kapsayan göç, insanlığın var oluşundan itibaren gerçekleşen bir olgu niteliğindedir. Karpat’ın tanımlamasına göre göç, asıl yaşanılan yerden gidilmek istenen yere doğru bir harekettir (Karpat, 2003, s. 3). Özer’e göre ise göç, coğrafi olarak mekân değiştirme sürecinin sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi yönleriyle toplumun yapısını farklılaştıran nüfus hareketidir (İnan, 2004, s. 11).

Yapılan göç tanımlamalarından hareketle Yalçın kapsayıcı bir göç tanımı yapmıştır: göç ekonomik, siyasi, ekolojik veya kişisel sebeplerle bir yerden başka bir yere coğrafi olarak kısa, orta ya da uzun süreli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi amaçlayan toplumsal, kültürel ve coğrafi olarak yer değiştirme eylemidir (Yalçın, 2004, s. 13).

Ekonomik, politik, nüfus, çatışma, doğal afetler ve savaş gibi çeşitli etkenlerden dolayı insanlar tarihi süreç içerisinde ülke içinde veya ülkelerarası alanda göç olayını gerçekleştirmişlerdir (Demirhan ve Arslan, 2015, s. 28). Literatürde göçe ilişkin ilk sistematik bilinen bilimsel çalışma Ravenstein tarafından yayımlanan “Göç Kanunları” isimli çalışmasıdır. Göç, bireyin karar verme durumuna göre zorunlu ve gönüllü olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandırılabilir. Zorunlu ve gönüllü göçün belirlenmesinde bireylerin içinde yaşadığı koşulların katlanılmaz hale geldiğini belirten itme ve önceki

imkânlarından daha iyi imkânlara ulaşacağıının göstergesi çekme faktörü etkilidir (Gündüz ve Yetim, 1997, s. 110).

Göçe neden olan itici ve çekici faktörler vardır. Göçe neden olan itici faktörlere bakıldığında; ekonomik olarak kötüleşen durum, terör, mezhep ya da siyasi görüşlerdeki farklılıklar ve doğal afetler gibi nedenlerdir. Çekici faktörler ise; eğitim, sağlık, iş bulma olanağıdır. Eğitim alanında çocuklarının daha iyi duruma gelme isteği aileler açısından göçe karar vermede önemli bir faktör olmaktadır (www.pictes.meb.gov.tr).

Türkiye'deki Göçmen Politikaları

Göçe dair tanımlamaların ardından Türkiye'deki göçmen politikalarına bu bölümde kısaca yer verilecektir. İçduygu ve Biehl(2012), göçmen politikalarını ve göç akışını Türkiye'ye yönelik ve Türkiye'den diğer ülkelere tarihsel olarak üç döneme tasniflemiştir: Birincisi 1923-1960 dönemi, ikincisi 1960-1980 dönemi üçüncüsü de 1980 sonrası dönem. Türkiye'de 1923-1960 yılları ulus devlet oluşumunun başlangıç aşamalarıdır. Türkiye Osmanlı'nın heterojen yapısından ulus devletin homojen yapısına geçişi planlanmaktaydı ve bunun ile ilgili çeşitli "Türkleştirme" çalışmaları yapılmıştır (Balkanlardan gelen göçmenler, Ermenilerin tehciri ve Yunanistan ile Türkiye arasındaki nüfus mübadelesi).

Göçün yasal bir zemine alınmasını sağlayan 2510 sayılı İskan Kanunu ulusal kimliğin oluşumu adına önemli bir araç olmuştur.³ 1960-1980 dönemi kentleşmenin hızlı bir şekilde arttığı Türkiye'ye göçün devam ettiği bir dönemdir. 1960'dan sonra ise baş gösteren ekonomik problemler, döviz darlığı ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı içeriğinde olan işgücü ihracı politikası, devlet stratejisi olarak ülke dışına göçü hızlandırmıştır.

Bu kapsam dâhilinde Avrupa'ya çalışma giden ve orada kazandıkları bilgi ve becerilerinin Türkiye'ye geri döndükten sonra eğitimler endüstrinin gelişimine katkı sağlayacağı amacı ile göç gerçekleştirilmiştir. Fakat beklenenin aksine giden misafir işçilerin çoğu ailelerini de yanlarına almak istemiştir (İçduygu ve Biehl, 2012, s. 13). Bu şekilde uluslararası göçün hukuki ve ekonomik temelleri atılmıştır. 1980 sonrası ise göç olgusunun örüntüsünde farklılıkların yaşandığı bir dönemi işaret etmektedir. Bu farklılığın sebebi ise Küreselleşmenin Türkiye'de serbestleşme ve uluslararası mal ve sermaye akışına izin vermesidir.

³ Bu kanun Türk olmayanları kasıtlı olarak ülkeye gelişlerini güçleştiriyordu. Ulus devlet oluşumu ve sonrasında uygulanan göç politikaları ile ilişkili olan iskan politikalarına dönem olarak bakılacak olursa, Erder(2009) göç politikalarının toplum yapısına göre iskan kanununun nasıl değiştiği daha net anlaşılabilmesi için I. Dönem Balkan göçmenlerinin "Kurucu" olarak kabul edildiği dönem, II. Dönem Balkanlardan göç edenlerin artık "Dış Türk" adı ile aldandırıldığı dönem ve son olarak III. Dönem Küreselleşme dönem olarak almıştır.

Genel olarak Türkiye'nin göç politikalarını etkileyen/şekillendiren önemli gelişmeleri toparlayacak olursak; ilk olarak yukarıda da bahsedildiği gibi Cumhuriyet ile birlikte Türkiye'de ulus devlet kurma çabalarının oluşturulmasına ilişkin politikalar, 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu'nun kabulü ve dönemselsel olarak bu kanunun değişimi, ikinci olarak soğuk savaş döneminde Türkiye'nin NATO'ya girmesi, bu dönem ile beraber sınır kapılarının önemli bir kısmının kapalı olması ve bu temel de göç politikalarının güvenlik doğrultusunda oluşturulması olmuştur. Diğer bir önemli gelişme ise Cenevre Sözleşmesi'nin imzalanması ve küreselleşmenin hız kazanması ile Türkiye'nin küresel göçün farklı bir yönü ile tanışmasıdır. Son olarak ise göç politikalarını etkileyen en önemli gelişme, Avrupa Birliği'ne üyelik sürecidir. Üyelik süreci ile birlikte göç politikaları AB göç politikaları doğrultusunda gitmiştir (ORSAM, 2012, s. 15). Bu kapsamda Türkiye göç hareketlerinin düzenlemek ve yönetmek amacı ile politikalarında yenilikler ve değişiklikler yapmıştır ve 2014 yılı itibari ile "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" yürürlüğe girmiştir. Yapılan yeni düzenleme dâhilinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye'ye gelen göç ve iltica hareketlerinden bunların yönetilmesinden sorumlu olmuştur. Ayrıca Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014-2018) göç konusuna yer verilmiş olması değişen anlayışın bir sonucu olarak yorumlanabilir.

Geçici Koruma Statüsü ve Suriyeliler

2013 yılı Nisan ayında kabul edilen Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na (YUKK) kadar geçici koruma hakkında Türkiye'de herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Yugoslavya'da meydana gelen iç savaşta 1990'lardan beri kitlesel olarak gerçekleşen göçlere dair düzenlemelerin yapılması Avrupa Birliği (AB) gündemine gelmiş ve 1999'daki Tampere'de gerçekleşen toplantıda Geçici Koruma Yönergesi 2011 yılında AB Konseyi tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan yönergede geçici bir durum işaret edilmekte ve geçici koruma altındaki kişilerin ülkelerine dönüşlerinde gönüllülük esas alınmaktadır. (Demirel, 2015, s. 54-55). Geçici koruma rejiminin buradan hareketle tanımlanması gerçekleşmiştir. Türkiye Avrupa Birliği (AB) üyelik müzakereleri kapsamında göç ve mülteci politikalarında değişim ve gelişme göstermeye çalışmıştır. Bu kapsamda Nisan 2012 yılında Başbakanlık tarafından yayımlanan genelge ile Suriyelilerin "geçici koruma" altında olduğu bildirilmiştir. Türkiye' "açık kapı politikası" uygulamıştır. Bu hukuki statü kapsamında ise Suriye'den gelen kişilerin tüm insani ihtiyaçları giderilmekte ve güvenlikleri sağlanmaktadır. Bazı haklara dair bilgilerin yer almaması nedeni ile ise "Geçici Koruma" 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen ve 2014 te yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 91. Maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır (Şimşek, 2017, s. 18). Geçici koruma, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun **91 inci maddesinde** şu şekilde yer almaktadır:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun yürürlüğe girmesiyle; Kitlesel akınla Türkiye’ye sığınanların girişleri, kabulleri, Türkiye’den gönüllü olarak ülkelerine geri dönüşleri, Kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirler, Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ile koordinasyon gibi Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemler Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenecektir (www.goc.gov.tr).

Yapılan tanımlamalar doğrultusunda Suriyelilerin Avrupa ülkesinden gelmemeleri mülteci olarak tanımlanmamalarına neden olmaktadır. Öte yandan 2011 yılı Nisan ayı sonrasında kitlesel olarak Türkiye’ye gelen Suriyelilerin bireysel olarak başvuruları alınmaması YUKK’un yürürlüğe girmesinden sonra şartlı mülteci olan statüsünün de verilmesini olanaklı kılmamaktadır. Bu kısıtlar ve her geçen gün artan sayıları dâhilinde Suriyelilerin “misafir” söyleminin oluşmasına neden olmuştur. Söylemsel olarak bile kendini bir yere ait hissetmeme ya da gidilen yerde geçicilik üzerinden ve temel hakların hak temelli olarak sunulmamasına da ilaveten bu kavram Suriyelilerin toplumsal olarak uyumunu da zorlaştırmaktadır.

Misafirlikten Kalıcılığa Evrilen Suriyeliler

Suriyeliler ile ilgili çeşitli problemler yaşanmaktadır. Yaşanan bu problemlerin sadece toplumsal değil, siyasi, ekonomik ve güvenlik yönleri de Türk makamlarının oluşturacakları politikaları etkilemektedir. Suriyelilerin kayıtlanma işlemleri ise ayrıca önem arz etmektedir. Sağlıklı bir göç yönetiminin sağlanabilmesinin en önemli noktası kayıtlanma olmaktadır. Ancak birçok Suriyelilerin belge sunmak yerine sadece beyanda bulunarak işlem yaptırması kişilerin yanlış bilgi vermesi verdiği bilgilerin gerçeği yansıtmaması gibi sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle biometrik kayıt oldukça önemlidir (Erdoğan, 2018, s. 70).

Suriyeliler Türkiye’de gerek barınma merkezlerinde gerekse barınma merkezleri dışında yaşamlarını sürdürmektedirler. 2018 yılı itibari ile Türkiye’de toplam 3.597.938 Suriyeli kişinin 158.317 kişisi barınma merkezlerinde bulunmaktadır (www.goc.gov.tr). Barınma merkezi dışında yaşayanların sayısının fazla olması yerel halk ile de doğrudan iletişim anlamına gelmektedir. Sayılarının

her geçen gün artması Türkiye’de Suriyelilerin geçici değil kalıcı olduklarının sinyallerini vermektedir. Bu nedenle Türkiye’de huzurlu ve güvenli bir yaşam adına uyum konusuna önem verilmesi gerekmektedir.

Türkiye de 2013 yılı itibari ile İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yoğun olarak Suriye’den gelen göçmen akını ve diğer göç akınlarını koordineli yürütmek amacıyla kurulmuştur. Aşağıda yıllık bazda Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenlerin 2011 yılı itibari ile sayıları verilmiştir (www.goc.gov.tr). Göç ederek Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenlerde ilk kırılma 2013 yılında olmuş ve sonrasında sayıları daha da artarak 2018 yılı itibari ile 3.597.938 kişi olmuştur.

Şekil 1: Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Yıllara Göre Değişimi

Şekil 2: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Şekil 2 de görüldüğü gibi Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu barınma merkezi dışında Türkiye’nin çeşitli illerine dağılmış durumdadır. Bu büyük nüfus hareketi içerisinde olan kişilerde eğitim seviyesi, yaşı, bilgi, beceri ve donanımları bakımından birbirlerinden farklı niteliklere sahiplerdir. Homojen olmayan bu nüfus ise uyum konusunu bir kez daha önemini açıkça ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI										
ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN DAĞILIMI 15.11.2018 (ALFABETİK)										
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	TOPLAM
1	ADANA	277 724	2.214 475	12,57%	42	KAHRAMANMARAŞ	83 843	1 177 473	7,13%	
2	ADYANAM	27 994	415 874	6,72%	43	KARABUR	749	144 453	0,52%	
3	AFYONKARAHİSAR	5 331	718 493	0,74%	44	KARAMAN	782	744 672	0,10%	
4	AGRI	989	534 285	0,18%	45	KARS	141	787 454	0,02%	
5	ANKARA	2 475	402 484	0,61%	46	KASTAMONU	1 247	372 373	0,34%	
6	ANASTA	428	279 888	0,15%	47	KAYSERİ	76 944	1 374 777	5,59%	
7	ANKARA	84 874	5 448 024	1,56%	48	KIRSEKİ	1 441	178 749	0,81%	
8	ANTALYA	1 130	2 344 298	0,05%	49	KIRSEKİ	2 405	154 058	1,56%	
9	ARDAHAN	145	97 894	0,15%	50	KIRSEKİ	1 227	254 529	0,48%	
10	ARTVIN	43	144 143	0,03%	51	KİLİS	121 457	134 319	89,80%	
11	AYDIN	7 343	1 808 839	0,41%	52	KOCATEPE	82 784	1 083 278	7,65%	
12	BALIKESİR	4 321	1 284 824	0,34%	53	KONYA	103 754	2 188 149	4,73%	
13	BARTIN	128	193 577	0,07%	54	KÜTAYHA	708	873 284	0,81%	
14	BATMAN	22 813	585 252	3,90%	55	MALATYA	24 488	784 474	3,12%	
15	BAYBURT	32	88 417	0,04%	56	MANİSA	13 824	1 413 841	0,98%	
16	BİLECİR	570	221 493	0,26%	57	MARDİN	98 254	889 719	11,15%	
17	BİNGÖL	872	273 294	0,32%	58	MERSİN	284 472	1 793 931	15,86%	
18	BİTLİS	834	241 474	0,34%	59	MİĞLA	13 984	938 751	1,49%	
19	BOLU	3 087	303 184	1,02%	60	MUS	1 344	484 544	0,28%	
20	BURDUR	8 874	244 779	3,63%	61	NEVŞEHİR	9 414	192 343	4,90%	
21	BURSA	148 848	2 934 883	5,07%	62	NİĞDE	4 249	452 777	0,94%	
22	ÇAMKALE	4 274	538 417	0,80%	63	ORDU	449	742 341	0,06%	
23	ÇANKIRI	834	184 874	0,45%	64	OSMANIYE	48 874	127 724	38,26%	
24	ÇORUM	2 589	528 427	0,49%	65	RİZE	847	331 841	0,26%	
25	ÇOMUŞLU	12 548	1 018 235	1,23%	66	SAKARYA	15 249	998 214	1,54%	
26	DIYARBAKIR	33 474	1 499 881	1,97%	67	SAMSUN	5 243	1 312 998	0,40%	
27	DÜZCE	1 584	377 418	0,42%	68	SİĞİRİ	3 887	324 394	1,20%	
28	ESİRNE	955	484 055	0,20%	69	SİNOP	117	287 437	0,04%	
29	ELAZIĞ	12 381	583 471	2,12%	70	SIVAS	3 859	421 381	0,92%	
30	ERZİCUM	114	231 511	0,05%	71	ŞANLIURFA	448 844	1 985 753	22,62%	
31	ERZURUM	1 056	748 474	0,14%	72	SİĞİRİ	15 178	583 234	2,61%	
32	ESKİŞEHİR	4 111	848 428	0,48%	73	TEKİRDAĞ	11 987	1 885 443	0,64%	
33	GAZİANTEP	412 538	2 885 515	14,30%	74	TOGAT	992	482 884	0,21%	
34	GİRESUN	148	437 393	0,03%	75	TRABZON	2 939	784 324	0,38%	
35	GÜMÜŞHANE	74	178 173	0,04%	76	TUNCELİ	49	82 498	0,06%	
36	HAKKARİ	5 545	375 741	1,48%	77	UŞAK	2 274	244 971	0,93%	
37	HATAY	448 849	1 575 224	28,80%	78	VAN	2 182	1 184 891	0,19%	
38	İÇÖR	95	194 775	0,05%	79	VALOVA	3 334	251 283	1,33%	
39	İSPARTA	7 278	433 838	1,68%	80	YÖZGAT	4 878	418 458	1,17%	
40	İSTANBUL	559 858	15 829 231	3,53%	81	ZONGULDAK	581	594 892	0,09%	
41	İZMİR	148 483	4 279 477	3,47%						

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ülke içindeki dağılımlarını gösteren Tablo’1den hareketle en fazla Suriyeli göçmen barındıran şehirlerin sınır bölgeleri olduğu görülmektedir.

Türkiye’nin uyguladığı açık kapı politikası Suriyelilerin her geçen gün sayılarının ve kalıcılıklarının daha da artmasına sebep olmakla, ardından riskleri de beraberinde getirmektedir. Sadece ekonomik olarak bir etkilenmeden ziyade “misafirlik” üzerinden şekillenen politikaların “uyum politikaları” kapsamında değerlendirilmesi ve geliştirilmesini de gerektirmektedir (Erdoğan, 2015, s. 320). Suriyelilerin gerek emek piyasalarına gerekse sosyal hayata uyum konusunda çeşitli riskler bulunmaktadır. Birbirine eş eğitim seviyesine sahip yerli nüfus ile Suriyelilerin aynı alanda rekabet eder konuma gelme ihtimali bile uyumun gerçekleşmesini zorlaştırıcı neden oluşturmaktadır.

Suriyelilerin kültürel ve sosyal uyumlarını gerçekleştirecekleri süreçte farklı etnik gruplardan meydana gelen sığınmacılara yönelik geldikleri toplumun Heckmann’ın kullandığı ülkedeki toplumun karşılama ve tanıma kültürüne sahip olması olumlu açıdan önemli faktör olmaktadır (Heckmann, 2016, s. 5). Farklı olana karşı gösterilen hoşnutsuzluk ve beraberinde medyanın da farklı metaforlar

kullanması Suriyelilere karşı olan algıları da değiştirmektedir. Bunu Kenes(2016) şu şekilde açıklamıştır: *“Suriyeli mültecilerin başlı başına nicelik bakımından fazlalığını belirtmek için kullanılan “dalga”, “akın”, sel, “yangın” ve “patlama” gibi kavramlar ile ülkenin mülteciler tarafından işgal edilmesi şeklinde bir felaket senaryosu çizilmekte olup bu metaforlar aracılığıyla “biz”in güvenliğinin tehlikede olduğu düşüncesi ortaya çıkarılmaktadır”*.

Sosyal Uyum

Hayatın tüm alanlarını saran göç, insan ve mekan arasındaki ilişkinin tekrar kurulmasını gerektiren ekonomik ve hukuki yönlerinin yanı sıra sosyal ve kültürel yönlerinin daha fazla öne çıktığı bir olgudur (Adıgüzel, 2016, s. 173). Yani göç etme ile başlanılan süreç gidilen yerdeki tüm bireysel ve sosyal ilişkilerin yeniden kurularak devam etmesidir. Disiplinler arası bir alan olan göç sadece ekonomik değil sosyal, hukuki, güvenlik gibi birden çok boyutu olan karmaşık bir meseledir. Göçler sebebiyle meydana gelen yeni sosyal yapı sadece göç eden değil aynı zamanda göç alan toplumunda içindeki bireyleri yeni bir etkileşime zorunlu kılmaktadır (Adıgüzel, 2018, s. 57). Bu etkileşimden kaynaklanan uyum⁴ konusu göç alanında oldukça zor bir durum olmaktadır. Tek başına gerçekleşmesi mümkün olmayan uyum konusu, göç edilen sürecin tam bir şekilde sonlanması varılan ülkedeki insanlarla uyum içerisinde yaşama ile mümkün olmaktadır.

Göçmenler geniş bir toplumsal yapının içine girmeye çalışırken gidilen yerdeki toplum da göçmenlere toplumsal yapının içine girmesine yönelik kapıları açık tutarak kültürleşmeye istekli bir durumda olmalıdır (Adıgüzel, 2018, s. 59). Uyum kavramı en azından çift yönlü bir süreç olduğu esas alınmaktadır. Göçmen yönünden bakıldığında geldiği ülkenin öz kültürünü kaybetmeden ve kaybetmek zorunda kalmadan hedef ülkedeki toplumun hayat tarzına uyum sağlanması buna eş olarak hedef ülkedeki kişilerin tarafından bakıldığında ise gelen kişilerin toplumsal olarak ihtiyaçlarının giderilmesi ve çeşitli konularda ise çaba gösterilmesi gerekmektedir. Yani genel olarak bakıldığında uyum denildiğinde kastedilen beraber yaşam kültürünün daha da geliştirilebilmesi olmaktadır (Erdoğan, 2018, s. 20).

Farklı birden çok boyutu olan uyum kavramı göç yazınında oldukça zor konulardan biri olmaktadır. Göç eden bireylerin sistemsel uyumları daha kısa sürede ve kolay bir şekilde meydana gelirken sosyal ve kültürel uyumları daha uzun bir süreçte gerçekleşebilir (Adıgüzel, 2018, s. 75). Bu sebeple kişilerin sosyal ve kültürel uyumlarını sağlamak adına iki yönlü bir çaba olması gerekmektedir. Bu şekilde çabaların olması toplumda huzurun sağlanması adına da önem arz etmektedir.

⁴ Entegrasyon-uyum kavramları uzun bir dönem göç hareketlerinin tartışma ve analiz tabanı olarak kabul edilmiş olmasına rağmen bu iki kavram çalışmamızda eş anlamlı olarak kullanılmayacaktır.

Aynı kaderi yaşayan kişilerin aynı mekânı/alanı beraber paylaşma durumu bilinen bir şeydir. Bu göçmenler içinde aynıdır. Gettolaşma yönünde bir eğilimi gösterilebilen bu mekânlarda, aidiyetin sıkışmasının, bir uyum problemi olduğu meselesinde yaygın bir uzlaşmadan söz edilebilir (Erder, 2006, s. 39-43). Gettolaşmanın meydana gelmesi ise göçmenlerin gelinilen ülkedeki kişilerle sosyal uyumlarının sağlanmasındaki engellerden biri olmaktadır.

Göçmenlerin geldikleri toplumda sosyal uyumlarının tam olarak gerçekleştirilmeleri için birden çok alanla bütünleşik bir biçimde uyumun sağlanması ile gerçekleşmektedir. Bunlar: ekonomik alan, politik alan ve sosyo-kültürel alandır (Bayrak, 2018, s. 51).

Uyum konusunda üzerinde durulması gereken en önemli olaylardan biri olan Suriyelilerin bir göç akınıyla Türkiye'ye gelmesi Türkiye'nin günümüzdeki göç politikalarını düzenlemesi ve farklılaştırmasında etkili olan en önemli etmendir. Türkiye'de yoğunlaşan göçmen sayısı ve bunların hukuki konumları kanunen farklılık arz etmektedir.

YUKK'un uyum konusunu kapsayan 96. Maddesinde ise uyum konusunda; *"(1)Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir. (2) Yabancılar, ülkenin siyasi yapısı, dili, hukuki sistemi, kültürü ve tarihi ile hak ve yükümlülüklerinin temel düzeyde anlatıldığı kurslara katılabilir. (3) Kamusal ve özel mal ve hizmetlerden yararlanma, eğitime ve ekonomik faaliyetlere erişim, sosyal ve kültürel iletişim, temel sağlık hizmeti alma gibi konularda kurslar, uzaktan eğitim ve benzeri sistemlerle tanıtım ve bilgilendirme etkinlikleri Genel Müdürlükçe kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği yapılarak yaygınlaştırılır."* denmektedir (www.mevzuat.gov.tr). YUKK'un uyumla ilgili olan 96. Maddesinde kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarından da yararlanarak *"yabancı kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak, ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve becerileri kazandırmak"* amaçlanmıştır (www.goc.gov.tr).

Göç ve Entegrasyon Politika Endeksine göre Türkiye, geneli Avrupa Birliği üyesi ülkelerden oluşan 38 ülke içerisinde uyum politikaları konusunda 38. sıradadır (www.mipex.eu). Bu olumsuz durum dahilinde göze alınması gereken

şey, Türkiye'ye yönelen göçün zorunlu bir kitlesel göç olması durumudur. Çevre ülkelerinde meydana gelen karışıklıklar nedeniyle çok fazla insan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göçün ise yönetilmesi ve kontrol edilmesi oldukça güç bir durum arz etmektedir. Fakat tüm olumsuzluklara ve diğer ülkelerin kapılarını kapatmalarına ve insanlık dramına sessiz kalmalarına rağmen Türkiye büyük bir hoşgörülle göçmenlere açık kapı politikası uygulamıştır. Türkiye öncelik olarak uyum politikalarına değil gelen göç dalgasına karşı gelen kişilerin yaşamlarını nasıl idame ettirebileceği önceliği olmuştur (Bayrak, 2018, s. 58).

Çalışmanın Problemi

Araştırmamızın temel problemi; Suriyelilerin Türkiye'ye gelmelerinin üzerinden geçen 7 yılın sonunda sosyal uyumlarını sağlayabilmiş mi? Diğer taraftan "Düzce ölçeğinde" yerel halk sayıları her geçen gün artan Suriyelilerle sosyal uyum sağlayabilmişler mi? Gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu araştırma ile Suriye'den Türkiye'ye yönelen göç hareketlerinin Türkiye'deki toplumsal kabul ve uyum durumunu Düzce ölçeğinde bir değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Uyum konusu tek taraflı bir durum olmadığı için sadece Suriyelilere değil Düzce'deki yerel halka da bu konuda anket çalışmasıyla sorular sorulmuştur. Yapılan araştırmanın neticesinde uyum konusuna yerel ölçekte fayda sunulması amaçlanmaktadır

Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızda Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş kişiler esas alınmıştır. Türkiye'de sosyal uyum konusunda yapılmış olan diğer çalışmalardan yola çıkılarak Düzce'ye gelen Suriyeliler ve yerel halkın görüşleri alınmıştır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma kapsamında kullanılan verilerin toplanabilmesi için göç alanında yapılan çalışmalar literatürden yararlanılarak incelemeler yapılmış ve neticesinde anket hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi belirlenmiş, derinlemesine görüşme yöntemi ile veriler toplanmış veriler toplanırken de yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Oluşturulan anket soruları hem Düzce ilindeki yerel halka hem de ilde yaşayan Suriyelilere (Suriye'den Türkiye'ye gelen ve Düzce'de bulunan) 1584 kişiden 10 kişi ve yerel halktan 10 kişi toplam 20 kişi ile 12-23 Kasım aralığında görüşmeler yapılmış ve toplamda 25 sorudan oluşan anket soruları kişilere sorulmuştur. Görüşme yapılan kişi sayısının az olmasının nedeni, hem kişilere kayıtdışılık gibi nedenlerle ulaşılamama hem de ulaşılan kişilerin de görüşme yapmaktan kaçınmalarıdır.

Düzce İli

Türkiye'de uyum konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışma ise, Suriyeliler ile yaşanan süreci iki yönlü olarak yani hem Suriyeliler hem de

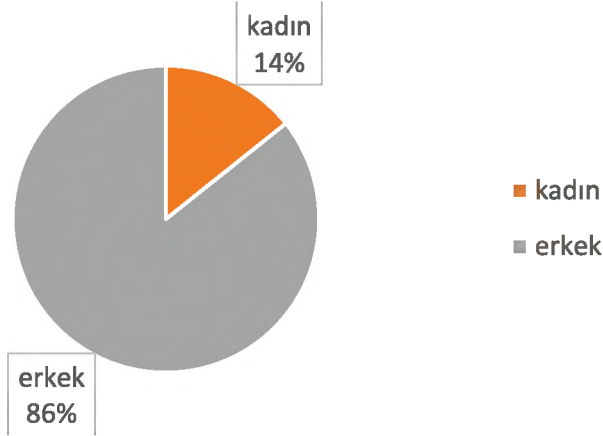
Düzce'deki yerel halk açısından inceleyerek il içerisindeki sosyal uyum konusunda bir durum tespiti yapmayı amaçlamaktadır.

Türkiye'de mülteci ve geçici koruma altındakilerin ikameti için oluşturulan pilot illerden⁵ biri de çalışmamız kapsamında olan Düzce ilidir. Düzce'nin toplam nüfus 377.610 kişi olup, Geçici Koruma kapsamında 1584 kişi bulunmaktadır (www.goc.gov.tr). Çoklu etnik yapıya sahip bir il olan Düzce sadece geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere değil Afgan, Irak gibi başka milletlerden kişileri de içerisinde barındırmaktadır.

Bulgular

Gelmelerinin üzerinden geçen 7 yılın ardından Suriyelilerin "sosyal uyumunu" yerel ölçekte ölçmeye çalışan çalışmamızda çeşitli sorular sorulmuştur. Neticesinde ise çıkan sonuçlar bu bölümde anlatılacaktır.

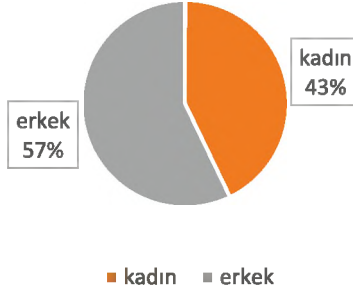
Düzce ilinde toplamda 28 kişi ile görüşme sağlanmıştır. Bunların 14'ü Suriyeli 14'ü yerel halktır. Demografik özelliklerine bakacak olursak;

Şekil 3: Görüşülen Suriyelilerin Cinsiyet Dağılımı

Görüşülen Suriyelilerin %14'ünü kadınlar oluştururken % 86'sını erkekler oluşturmaktadır. Erkek nüfus, kadın nüfusun yaklaşık 6 katıdır.

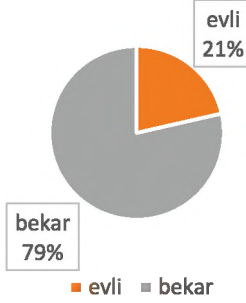
⁵ Uydu kent uygulaması, 1994 Yönetmeliği ile ortaya konan bir uygulamadır. Yönetmeliğin 6. Maddesi şöyledir; "Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancıların talepleri, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol gereğince Dışişleri Bakanlığı ile ilgili diğer bakanlık ve kuruluşların görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nca karara bağlanır. İçişleri Bakanlığı'nca alınan karar valilikler aracılığıyla yabancıya tebliğ edilir. Talebi kabul edilen yabancı, İçişleri Bakanlığı'nca uygun görülecek bir misafirhanede barındırılır ve İçişleri Bakanlığı'nca gösterilecek bir yerde serbest ikamet edebilir." (Kahya, 2014: 29).

Şekil 4: Düzce'de Görüşülen Yerel Halkın Cinsiyet Dağılımı

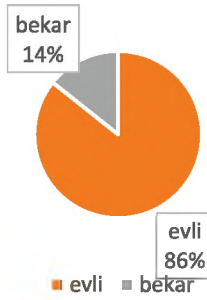
Görüşülen Düzcelilerin %43'ünü kadınlar oluştururken %57'sini erkekler oluşturmaktadır. Erkek nüfus, kadın nüfusun 1,3 katıdır.

Görüşülen kişilerin medeni durumları;

Şekil 5: Görüşülen Suriyelilerin Medeni Durumu

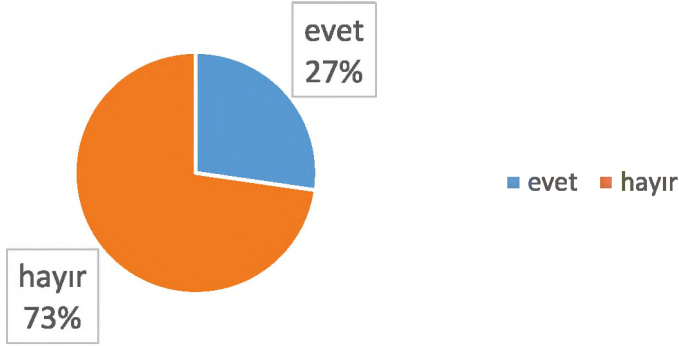
Görüşülen Suriyeli kişilerin %79'u bekar %21 ise evlidir.

Şekil 6: Düzce'de Görüşülen Yerel Halkın Medeni Durumları

Görüşülen Düzceli kişilerin %14'ü bekar %86'sı evlidir.

Görüşme yapılan kişilere sosyal uyum ile ilgili çeşitli sorular sorulmuştur. Bu soruların grafiksel olarak gösteriminde ilk olarak görüşülen Suriyeli kişilerin cevapları ardından da Düzce'deki görüşülen yerel halkın cevapları verilecektir.

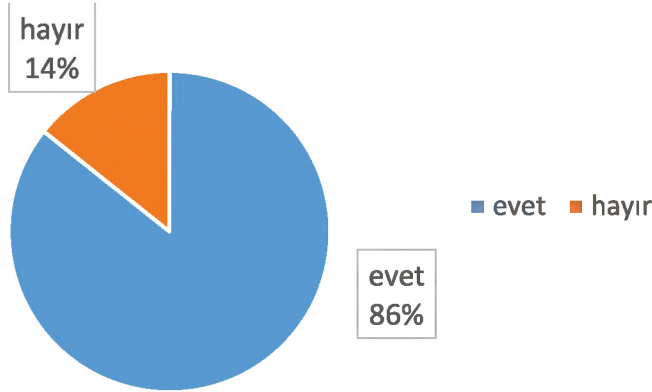

Şekil 7: Misafir Denilmesinden Rahatsızlık Duyuyor musunuz?

Görüşme sağlanan kişilerin kendilerine misafir denilmesine artık alıştıkları gözlemlenmiştir. Bunun ile ilgili görüşülen iki kişinin görüşleri şöyledir:

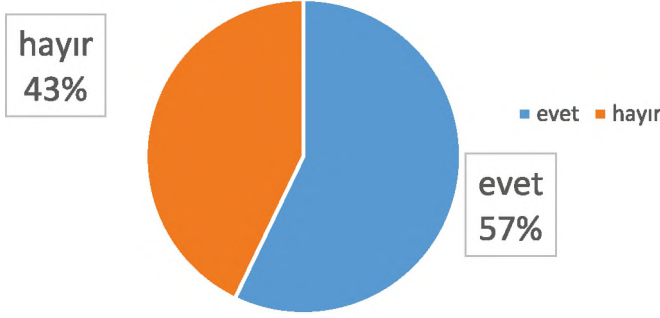
"E(24): Misafiriz. Zaten gerçek biz misafir geri döneceğiz."

"K(28): Misafir denilesinden hoşlanmıyorum. Hadi gidin der gibi."

Şekil 8: T.C. Vatandaşlığı Almak İstiyor musunuz?

Vatandaşlık konusunda görüşülen Suriyeli kişiler vatandaşlık almak istediklerini ve T.C. vatandaşı olup buradaki haklardan yararlanmak istediklerini belirtmişlerdir.

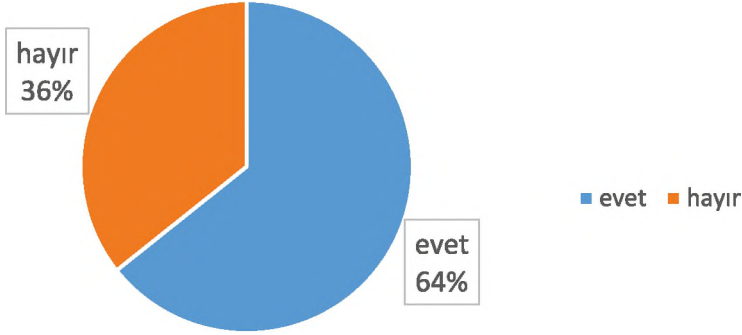

Şekil 9: Oturacağınız Mahalleyi Seçerken Göçmen Olmasına Dikkat Ediyor musunuz?

Mahalle ya da ev seçiminde şekil'9 da da görüldüğü üzere yakın oranlar çıkmıştır. Bunun ile ilgili kişilerin görüşleri ise şu şekildedir:

"E(30): evi beğendim. Bekar sıkıntı. Buldum, tuttum."

"E(22): Türkçe bilmeyince sıkıntı. Suriyeli arkadaşlar yardım ediyor."

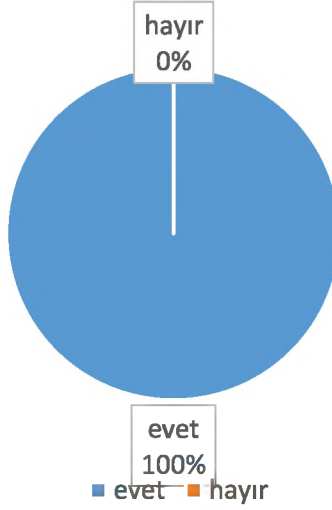
Şekil 10: Savaş Bitse Düzen Sağlansa Bile Suriye'ye Geri Dönmemeyi Düşünür müydünüz ?

Savaş sona erse bile Görüşülen kişilerin çoğu ülkelerine geri dönmek istememektedir. İsteyenlerin ise önceliği orada ailelerinin olması durumudur.

"E(30): Ailem orada."

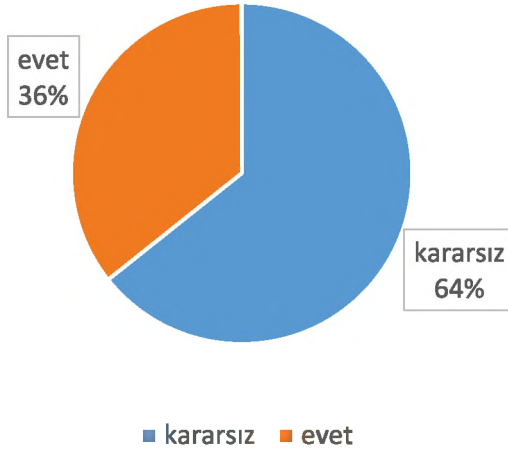
"E(21): Savaş bitse de Suriye'ye dönmek istemem her şey bitti, gitti. Yanımıza elbise aldık geldik zor geri gitmek Burada şimdi bir arkadaş sosyal çevre genişledi daha iyi oldu."

Düzce İlinde görüşülen kişilere sorulan sorularına ve yanıtlarına aşağıda yer verilmiştir.

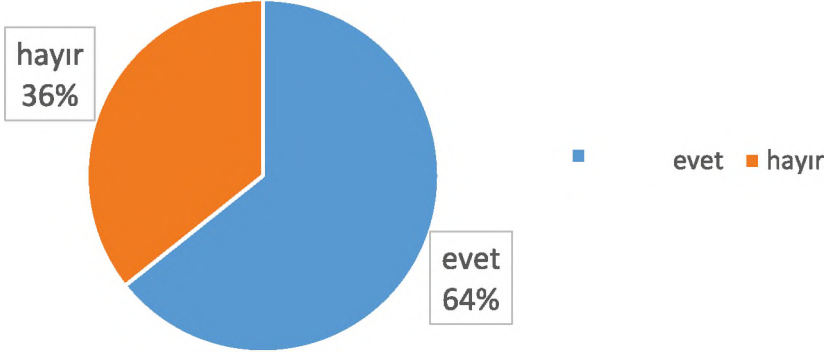
Şekil 11: Yaşanan Süreçte Suriyelilere Yeterince Yardım Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?

Görüşülen Düzceli kişilerin tamamı Suriyelilere yeterince yardım yapıldığını düşünmektedir. Daha fazla yardımın yapılmasını ise doğru bulmadıklarını belirtmektedirler.

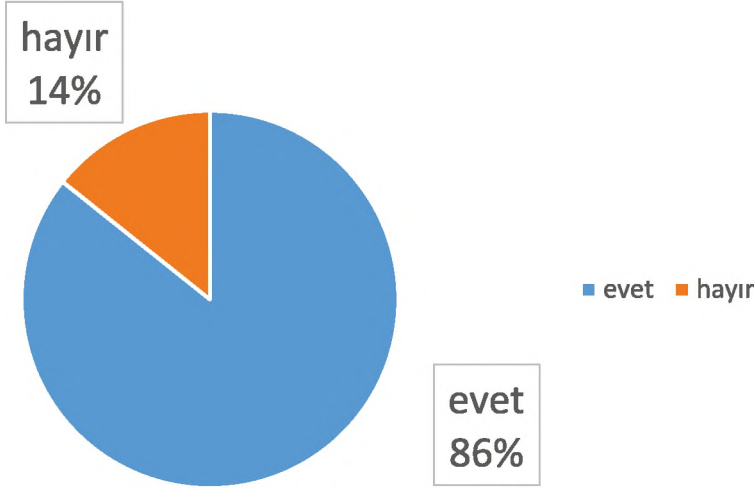
Şekil 12: Suriyelilerin Ülkemize Kabul Edilmesini Zararlı Görüyor Musunuz?

Görüşme sağlanan Düzceli kişiler sayılarının her geçen gün artmasının çeşitli problemleri de artırdığı düşüncesindedirler.

Şekil 13: Suriyelilerin Toplumsal Yaşamımıza Uyum Sağlayamayacağını Mı Düşünüyorsunuz?

Suriyelilerin Türk kültürüne yakınlığının olmadığını ve bu yüzden toplumsal hayata katılımlarının ve uyumlarının sağlanamayacağı görüşü hakimdir.

Şekil 14: Suriyeliler Yaşadıkları Mahallelerde Çeşitli Problemlere Sebep Olurlar Mı?

Yapılan görüşmeler neticesinde genel bir yorumlama yapılacak olunursa; Düzce'de Suriyelilerin kabul ve uyumuna yönelik negatif yönlü bir tablo ortaya çıkmıştır. Toplumsal olarak uyum sağlanamayacağı düşüncesi yerel halk bazında yüksek orandadır. Savaş bitmesi durumunda Suriyelilerin geri gönderilmesi gerektiği ve hatta şu anda eli silah tutan erkeklerin ülkelerine gitmeleri düşüncesi

yaygındır. Düzcelilerin kendilerini işlerini elinden alan kimse ya da birçok problemin kaynağı olarak görmeleri ise Suriyelilerin rahatsız olduğu konuların başında gelmektedir.

Sonuç Yerine

Son zamanlarda dünyada ve Türkiye’de gündemdeki çözülmesi gereken en önemli sorunlardan biri göçmenlerin toplumsal kabul ve uyumudur. Bu konuda en hassas grupların başında olan Geçici Koruma statüsündeki Suriyelilerdir. Suriyelilerin Türkiye’ye sığınmaları konusu hem nitelik hem de nicelik bakımından önem arz etmektedir. Bu mesele ülkeyi ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açıdan etkileyen önemli toplumsal olgu olmaktadır. Bu etkilenme sadece tek yönlü olmamakla birlikte karşılıklı bir etkileşim ve uyum süreci geçirilmektedir.

Bu etkileşim sürecinden çıkarılacak en önemli derslerden biri uygun bir uyum politikası oluşturulması ve çözümün sadece hükümetten değil diğer paydaşlarında (sivil toplum örgütleri, akademisyenler gibi) bu sürece dâhil edilmesidir. Türk toplumunun insan ve hak temelli ve geçmişten günümüze değişmeyen kültürel genetiğine yerleşmiş “misafir perverlik” her açıdan takdire şayandır; ancak geçicilik üzerinden ertelenen, göz ardı edilen sorunlar çok ciddi sorunları da meydana getirebilir.

Uyum konusunda oluşan problemlerin çözülebilmesi için şu öneriler sunulabilir: belirli seviyede zorunlu Türkçe dil kursu verilmeli ve Türk kültürünü tanıtım amaçlı faaliyetler yapılmalıdır. Yerel halk Suriyeliler konusunda doğru bir şekilde bilgilendirilmelidir. Gerekli kanuni düzenlemeler yapılmalı ve Suriyelilerin bir güvenlik tehdit unsuru olma algısı kırılmalıdır. Gerek medyada gerekse toplum içerisinde “öteki” algısını yıkacak girişimlerde bulunulmalı ve bu kişilerin toplumumuz ile uyum, huzur içerisinde yaşamaları sağlanmalıdır. Toplumsal kabul ve uyumun istenilen seviyede olması için çift yönlü yani hem Suriyeliler hem de Düzcelilerin birbirleriyle uyumunu gerçekleştirebilecek dinamik, çok yönlü politikalar uygulanmalı ve oluşacak sorunlara ivedilikle çözüm üretmelidir.

Kaynakça

- Adigüzel Y. (2016). Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, Adem Esen Mehmet Duman. (Ed.) *Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* içinde (s. 173-196), İstanbul: WALD.
- Adigüzel Y. (2018). *Kadem Sığınmacı Kadınlar Sosyoekonomik Araştırmalar Merkezi Geçici Koruma Statüsü Altındaki Suriyeli Kadınların Profil Tarama Çalışması*. (s.57-78).
- Bayrak, H. C. (2018). *Suriyeli Mültecilerin Sosyal Uyumunda Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İzmir Örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Demirhan, Y. ve Arslan, S.(2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5(9), 23-62.
- Erder, S. (2006). *Refah Toplumunda Getto*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S.(2009). *Mirekoç Proje Raporları Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere* (Rapor No: 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291). İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- Entzinger, H. and Biezeveld R. (2003). *Benchmarking in Immigrant Integration* (Report No. DG JAI -A-2/2002/006). Rotterdam: Faculty of Social Sciences Erasmus University.
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye'ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. Murat Erdoğan-Ayhan Kaya (Ed.). *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* içinde (s.315 - 347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gündüz, M. ve Yetim N, (1997). Terör ve Göç, II: Ulusal Sosyoloji Kongresi - *Toplum ve Göç*, 110, Sosyoloji Derneği Yayınları, No:5, Ankara.
- Heckmann, F. (2016). *Understanding the creation of Public Consensus: Migration and Integration in Germany, 2005 to 2015*. Migration Policy Institute.
- İçduygu, A. ve Biehl, K. (2012). Türkiye'ye Yönelik Göçün Değişen Yörüngesi. Ahmet İçduygu (Ed.), *Kentler ve Göç Türkiye, İtalya, İspanya* içinde (s. 9 - 112). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İnan, Ö. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Kahya, Ö. (2014). *Türkiye'de Siğınmacıların Çalışma Dinamikleri: Bati Akdeniz Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Karpat, K. H. (2003). *Osmanlı Nüfusu(1830-1914); Demografik ve Sosyal Özellikleri*. Bahar Tırnakçı (Çev.). İstanbul: Türkiye Ekonomi ve Tarih Vakfı Yayını.
- Keneş, H. (2016). Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 253-280.
- ORSAM (Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi). (2012). *Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi*. Ankara: ORSAM.
- Şimşek, D. (2017). Göç ve İnsan Güvenliği: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği. *Toplum ve Bilim*, 140, 11-26.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara : Anı Yayıncılık.

- http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik. Erişim Tarihi: 20.10.2018.
- https://pictes.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_05/22222022_GYY_OLGUSU_VE_EYYTYM_PLANLAMASI_KARAKYTYK_KAVAK_22.05.2017.pdf. Erişim Tarihi: 20.10.2018.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>. Erişim Tarihi: 22.10.2018.
- http://www.goc.gov.tr/icerik6/yabancilar-ve-uluslararası-koruma-kanununda-gecici-koruma_409_558_1098_icerik. Erişim Tarihi: 22.10.2018.
- http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_viik_goc_raporu_haziran.pdf. Erişim tarihi: 26.10.2018.
- <http://www.mipex.eu/turkey> Erişim Tarihi: 20.10.2018.
- <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/turkey/248-turkeys-syrian-refugees-defusing-metropolitan-tensions> Erişim Tarihi: 20.10.2018.
- https://www.academia.edu/30371745/Surive_Sava%C5%9F%C4%B1n%C4%B1n_G%C3%B6lgesinde_G%C3%B6ç%C3%A7_ve_M%C3%BClteci_Sorunu. Erişim Tarihi: 20.10.2018.

Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu/Uyumu Bağlamında Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

Prof. Dr. Mehmet DALKILIÇ¹

Özet

Tebliğ'in temel amacı Suriyeli sığınmacıların uyumu/entegrasyonu bağlamında Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının (STK) rolünün araştırılması ve başarılı yönetsel modellerin tespitidir. Bu çerçevede Türkiye vatandaşları ile Suriyeli göçmenler arasında kültürel yapı, kültürel değişim ve kültürlerarası etkileşimin güncel boyutlarının ve uyum sürecinde STK'ların etkisinin tespiti hedeflenmektedir. Doğru uyum süreci veya entegrasyonun muhtemel sorunları temelinden çözeceği açıktır. Tebliğimiz kültürel etkileşimi, birlikte yaşama tecrübelerini ölçmeyi, Sivil Toplum Kuruluşlarının entegrasyona katkısını ve etkisini araştırıp güncel ve muhtemel sorunlara çözüm önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Öncelikle Suriyelilerin "uyum sürecinin" başladığı kabul edilmeli ve uyum sürecine yönelik uygulama önerileri geliştirilmelidir.

Türkiye yeni nesil savaş sonrası Suriyeli mülteciler için savaşın başladığı 15 Mart 2011 tarihinden itibaren "açık kapı" politikasını benimsemiş ve göç ile gelen önemli oranda bir nüfusa kendi topraklarını açmıştır. Suriye'deki iç karışıklıklar ve çatışmalar, Türkiye'ye kitlesel göçlere neden olmuş ve Türkiye'de sosyal, siyasal, ekonomik, demografik ve kültürel alanda birçok değişikliklere yol açmıştır. Önceleri Suriyeli mültecileri Türkiye'ye kabul edip etmeme üzerinde yoğunlaşan tartışmalar, süreç içerisinde Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarının nasıl olacağı veya entegrasyonu konusuna doğru yön değiştirmiştir. Burada önemli bir hususa dikkatler çekilmelidir. O da şudur: Başlangıçta mültecilerin kısa bir süre sonra kendi ülkelerine geri döneceği ümidi hakim iken ilerleyen süreçlerde söz konusu mültecilerin büyük bir kısmının kalıcı olabileceği konuşulmaya başlanmıştır. Neticede mültecilerin geri gönderilme veya dönme düşüncesi her geçen gün yerini kalıcı olmaya terk etmiş ve mülteciler hızla şehirlere yerleşmeye başlamışlardır. Suriyeli mülteciler ağırlıklı olarak şehir merkezlerinde ve banliyölerde yaşarken, geriye kalan az sayıda mülteci kamplarda yaşamaktadır. Bu durum dört milyonu geçen Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin uyum ve entegrasyonu, toplum ve politika yapıcı çevreler tarafından değerlendirilen önemli konulardan biri haline geldi. Başka bir ifade ile Suriyeli mültecilerin uyum süreci ve Türkiye'deki yerleşik kurum ve kuruluşların uygulamalarının yeniden yapılandırılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

Bu tebliğde, Türkiye'de göç yönetimi ve STK'ların alandaki uygulamalarının kesiştiği noktalar bağlamında, mültecilerin yerel entegrasyonu ve Sivil Toplum Kuruluşlarının entegrasyondaki rolleri söz konusu edilecektir. Öncelikle Türkiye genelinde faaliyet gösteren STK'lar başta olmak üzere ön plana

¹ İstanbul Üniversitesi

çıkanların yerel entegrasyon konusundaki çalışmaları ve sorunlara sunulan çözümler söz konusu edilecektir. Bu çerçevede devlet dışı aktörlerin profilleri ve entegrasyon sürecine etkisi ortaya çıkarılacaktır. Dört milyonu aşan Suriyeli mülteci sayısı nedeniyle kapasite durumu ve beklentileri karşılayamayan devlet politikaları ve uygulamalarına STK'ların entegrasyona yönelik aktivite ve stratejileriyle tamamlayıcı niteliği söz konusu edilecektir. Bu bağlamda sivil ve resmi kurum ve kuruluşların bir işbirliğinin Suriyeli mültecilerin entegrasyonu konusunda ne derecede önemli olduğuna örneklerle dikkatler çekilecektir. Sonuç olarak tebliğin temel amacı, göç yönetimi ve göçmenlerin entegrasyonunda başarılı yönetsel modellerin tespiti ile diğerlerinin de bilgilendirilmesi ve bu modellerin geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, STK, Entegrasyon, Uyum, Türkiye, Suriyeli Mülteciler, Türkiye

In The Context of Syrian Refugees' Integration the Role of Civil Society Organizations in Turkey

Abstract

The main aim of this paper is being investigate the role of Turkish civil society (Non-Governmental) organizations (NGOs) for Syrian refugees' adaptation and identify models of successful managements. In this context, with the citizens of Turkey and Syrian refugees in the current cultural and intercultural dimensions of interaction and integration process is aimed at determining the effect of NGOs. It is clear that the right integration process or integration will solve the potential problems. Our paper aims to measure the cultural interaction, the experiences of living together, to investigate the contribution of the NGOs to the integration and to develop solutions to possible problems. First of all, it should be accepted that the adaptation process of the Syrians started and application suggestions for the adaptation process should be developed.

A new generation of post-war Turkey for Syrian refugees since the war began in 2011 adopted the open door policy and opened its own territory with a population significantly. Internal turmoil and conflict in Syria has led to mass migration to Turkey and has led to many changes in social, political, economic, demographic and cultural areas in Turkey. Previously, discussions focused on Syrian refugees' acceptance to Turkey and then changed direction towards the subject for the integration of Syrians in Turkey. Attention should be paid to the important issue here. That's what it is: Initially, the hope that refugees would return to their home country was dominant, but it was started to be said that a large part of these refugees could be permanent. As a result, the idea of returning or returning refugees has been replaced by permanent refugees and

refugees have begun to settle in cities rapidly. While Syrian refugees live predominantly in city centers and suburbs, the few remaining refugees live in camps. In this case, four million of harmony and integration of the Syrian refugees in Turkey, which is evaluated by circles of society and policy-makers, has become one of the important issues. In other words, Syrian refugees' harmonization process and the implementation of resident institutions and organizations in Turkey have revealed the necessity of restructuring.

In this paper, local integration of refugees and the role of non-governmental organizations in integration will be considered in the context of migration management and implementation of CSOs. First of all, Turkey studies and solutions offered to the problems on the local integration of prominent NGOs which are active mainly in general will be in question. In this framework, the profiles of non-state actors and their impact on the integration process will be revealed. Due to the large number of refugees, state policies and practices that cannot meet the capacity situation and expectations will be addressed with the complementarity of CSOs with their integration strategies. In this context, attention will be given to examples of the importance of cooperation between civil and official institutions and organizations on the integration of Syrian refugees. As a result, the main objective of the paper is to identify successful management models in migration management and integration of migrants, to inform others and to contribute to the spread of these models.

Keywords: Migration, NGOs, Integration, Harmony, Turkey, Syrian Refugees, Turkey

Kavramsal Çerçeve

Göç, entegrasyon, mülteci, sığınmacı, geçici koruma ve sivil toplum kuruluşları (STK) araştırma konumuzun en temel kavramlarıdır. Bu bağlamda en genel çerçevesiyle söz konusu kavramların tanım ve kapsam alanlarının verilmesi tebliğin amacına ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Göç, entegrasyon ve Sivil Toplum Kuruluşlarının tanımları konusunda elbette birbirinden farklı anlamları bulunabilmektedir. Söz konusu tanım farklılıklarının birçok nedenini sıralamak mümkündür. Ancak en genel çerçevesiyle bilim dallarının birbirinden farklı metodolojileri benimsemesinden kaynaklandığı söylenebilir.

1. Entegrasyon/Uyum

Sözcük anlamı itibariyle *"bir araya gelerek birleşme, bütünleşme"* anlamına gelen "entegrasyon" ülkelere ve bağlama göre farklı şekilde anlaşılabilir. Birlikte bir terim olarak genellikle *"ev sahibi toplum ve göçmen arasındaki karşılıklı uyum süreci"* olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre entegrasyon, sorumluluk duygusunu ve göçmenlerle ev sahibi toplumun ortak bir amaç üzerinde birleşmesini sağlayan bazı temel değerlere saygı duymayı ifade etmektedir. Dolayısıyla entegrasyon, yalnızca ekonomik ve kültürel fayda

sağlamanın bir yolu olarak değil, aynı zamanda toplumların bir bütün olarak güvenliğinin ve istikrarının sağlanmasının da bir yolu olduğundan her paydaş için vazgeçilmez bir gereklilik olduğu konusuna dikkatler çekilmektedir (<http://www.turkev.iom.int/tr/göç-ve-entegrasyon>). Burada önemli bir hususa dikkatler çekilmelidir. O da şudur: Entegrasyon, günümüzde çok sıkça kullanılan asimilasyon kelimesiyle iç içe geçirilemekte ve anlamının dışına taşınmakta veya amacı doğrultusunda kullanılmamaktadır. Bu yüzden **entegre olmak** ifadesinin en temel anlamıyla *“bütünleşmek ve uyum sağlamak”* anlamını taşıdığı unutulmamalıdır.

Bu çerçevede en genelde iki tür entegrasyondan söz etmek mümkündür. İlki barışı korumak, daha büyük bir gelişim göstermek, yeni bir kimlik kazanmak ve belli spesifik görevler üstlenmek amacıyla *“aralarında bir birlik ve bağ kurarak uluslararası bir uyumu sağlama”* şeklindedir ki bu, **uluslararası entegrasyon** olarak isimlendirilmektedir. İkincisi ise bir bölgenin belli alanlarda sınırlarının kaldırılması suretiyle gerçekleşen uyumdur. Bu tür uyumla tüm bölgeler arasındaki sınırların kalkacağı varsayımı benimsenir ki bu, **bölgesel entegrasyon/uyum** olarak isimlendirilir. Entegrasyonda asıl olan her kültürün kendini koruması ve devamlılığını sağlaması temel amaçtır. Zira dünya çeşitliliğiyle güzelliğini koruyacak ve sadece ortak paydalarda buluşulmakla bu güzelliklerin devamı sağlayacaktır. Bu çerçevede

1. Kültürel Entegrasyon,
2. Siyasal Entegrasyon,
3. Hukuksal Entegrasyon,
4. Sosyal Entegrasyon,
5. Akademik ve Mesleki Eğitim ile İstihdam Entegrasyonu,
6. Sağlık Entegrasyonu,
7. Genel Entegrasyon göstergelerinden söz etmek mümkündür.

2. Göç

Sözlüklerde genellikle “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret veya muhaceret” (<http://www.tdk.gov.tr/göç>) şeklinde tanımlanan bir isimdir. Sosyoloji veya toplum bilimi göç olgusunu iç ve dış göçler olmak üzere ikiye ayırmıştır. İlki “bir ülke sınırları içinde genellikle küçük yerleşim bölgelerinden büyük kentlere geçici veya sürekli kalmak üzere göç etme” şeklinde tanımlanmıştır. İkincisi ise “iktisadi, siyasi veya sosyal nedenlerle bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine doğru gerçekleşen nüfus hareketleri veya bir ülkeden bir başka ülkeye gitme eylemi” şeklinde tanımlanmaktadır. O halde bu iki tanımları birleştirmek suretiyle bütün göç şekillerini ifade etmek mümkündür. Buna göre göç, siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bireylerin ya da toplulukların buldukları,

oturdukları yerleşim yerini bırakarak başka bir yerleşim yerine ya da başka bir ülkeye gitme eyleminin adıdır. Söz konusu göç tanımı, nedenleri ile birlikte zikredilerek; savaş, hastalık, ekonomik buhran, siyasi gerilim, toplum düzeninin bozulması gibi durumlarda, aile ya da toplum olarak, buldukları vatani veya bölgeyi terk ederek yeni bir ülkeye veya bölgeye taşınma durumu şeklinde ifade edilebilir.

İç ve dış göçlerin elbette birçok nedeni bulunmaktadır. Kırsal kesimde nüfus artışının hızlı olması nedeniyle kişi başına düşen arsadaki toprak miktarının bölünmesi ve ailenin geçim sıkıntısı çekmeye başlaması, ağaçların azalmasına bağlı olarak çöl etkisi ve erozyon nedeniyle toprakların verimsizleşmesi, tarım tekniklerinde kullanılan yöntemlerde makineleşme etkisi nedeni ile insana olan bağıın azalması, nüfusu on binden az olan yerleşim bölgelerinde iş imkânının kısıtlı olması, şehir bölgelerinde kendisini hissettiren iş olanaklarının artması, şehirlerde yer alan sosyal olanaklar, sağlık imkânlarının daha iyi olması gibi nedenler ülke toprakları içerisinde gerçekleşen yer değiştirme durumunun nedenleri arasında sayılmaktadır. Dış göçlerin nedenleri ise ortamda savaş bulunması durumunda yer değiştirmenin mantıklı olması, ekonomik kayıplardan dolayı yetersiz maddi durumlar, bazı ülkelerin kültür değişimi anlamında ülkesine insanları kabul etmesi, doğal afetler, dini, siyasi, sosyolojik ve kültürel nedenler, ülkedeki ortamı, huzuru, dengeyi ve imkânları yetersiz bulunması şeklinde sıralanmıştır (<https://gocmenburo.com/goc-nedir/>).

İslam kültüründe göç Hz. Adem ile başlayan bir olgu olarak kabul edilmiş ve göçün insanlık tarihi kadar eski olduğu sıkça ifade edilmiştir. Ancak daha çok ve yaygın olarak Hicret veya Hicret-i Nebevî olarak anılan ve 622 yılında Hz. Peygamberin, İslam takviminin başı sayılan, Mekke'den Medine'ye göç etmesi olayı kaynaklarda yer almıştır. Bu yüzden göç denilince akla gelen ilk olay hicret olayıdır. Yani Hz. Peygamberin kendine inananlarla birlikte Mekke'den Medine'ye göçmesidir. İslam kültürü daha ilk başından itibaren göç yasasını ve geleneğini oluşturmuş bir medeniyet anlayışına sahiptir.

3. Mülteci/İltica, Sığınmacı, Geçici Koruma ve Göçmen

Mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları uluslararası anlaşmalarla tanımları belirlenmiş veya anlam kazanmıştır. Bu yüzden bazen birbiri yerine kullanılmış olsa bile söz konusu tanımlar esas alınmalıdır.

Mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne göre ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından korkması nedeniyle haklı nedenlerle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir. 1951 Mültecilerin

Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, mültecilerin uluslararası düzeyde yasal haklara sahip olmasını sağlayan önemli tarihsel gelişmelerin sonucudur. Sözleşme; mülteci tanımını, mültecilerin hakları ve sorumluluklarını belirleyen en temel hukuki belgedir (<http://sgdd.org.tr>).

Sığınmacı ise yukarıdaki nedenlerden dolayı ülkesini terkeden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından 'soruşturma' safhasında olan kişidir. İskan Kanunu Madde3/3'e göre "Türkiye'de yerleşmek maksadıyla olmayıp bir zaruret ilcasıyla muvakkat oturmak üzere sığınanlara sığınmacı denir".

Türkiye'de bulunan Suriyeliler iltica hukukuna göre mülteci, sığınmacı, göçmen ya da misafir olarak tanımlanamamaktadır. Onlar yeni bir kavram olarak tanımlanabilecek "geçici koruma" statüsündedir. "Geçici Koruma" kavramı acil akınlar sonucunda göç etmek zorunda kalan kişilerin korunmasını sağlamak üzere geliştirilmiş bir statüyü ifade etmektedir. Başka bir deyişle, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak gelen yabancılara sağlanan bir koruma türü olarak ifade edilebilir. Türk hukukunda geçici koruma, kanun düzeyinde ilk defa "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" (YUKK) ile düzenlenmiştir. YUKK "geçici koruma"yı 91. maddesinde yasal bir zemine oturtmuştur. Bu maddeye göre "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir." Her ne kadar geçici koruma bu madde ile yasal bir düzenlemeye kavuşmuş olsa da, ayrıntılı düzenleme 13 Ekim 2014 tarihli 2014/6883 sayılı yayımlanan "Geçici Koruma Yönetmeliği" ile düzenlenmiştir. Böylece Suriye'den kitlesel olarak ülkeye giriş yapan kişilerin hukuki statüleri yanında haklar ve sorumlulukları da detaylı olarak düzenlenmiştir. 1951 Cenevre Sözleşmesi, mültecilere geri gönderme yasağı yanında pek çok sosyal ve ekonomik hak sağlamaktadır. Bu haklar çoğunlukla vatandaşlar tarafından da kullanılan mülkiyet, çalışma, ikamet, eğitim ve sosyal güvenlik gibi haklardır. İnsani bir bakış açısıyla bakıldığında geçici koruma statüsünün de Cenevre Sözleşmesi'nin mültecilere tanıdığı haklar olan sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkı, çalışma hakkı, aile birleşmesi hakkı ve eğitim hakkı gibi hakların geçici korunanlara da tanınması gerektiği söylenebilir. Ancak kitlesel göç hallerinde gerek sayının çok olması gerekse bu akının çok kısa bir zamanda gerçekleşmesi nedeniyle entegrasyonun sağlanması hem maddi hem de sosyal alanlarda çok ciddi sıkıntı teşkil etmektedir. Geçici koruma bakımından hangi hakların tanınması gerektiği hususunda ise en yol gösterici metin hiç şüphesiz AB Geçici Koruma Yönergesi olacaktır. (20 Temmuz 2001 tarihli ve 2001/55/EC (AT) sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi) Metin incelendiğinde devletlere yönelik ilk yükümlülüğün 3. maddenin 2. fıkrasında düzenlendiğini görmekteyiz. Bu maddeye göre, geçici

koruma uygulanırken “devletlerin, temel hak ve özgürlüklere ve geri göndermeme konusundaki yükümlülüklerine saygı içinde hareket edecekleri” belirtilmektedir.

Bu madde uyarınca yönergenin devletlere yönelik asgari taleplerinin bu iki husus olduğu sonucuna varılabilir. AB Geçici Koruma Yönergesi'nde belirtilen temel haklar ışığında, Türkiye'de bulunan Suriyeli geçici korunanlara ilişkin haklar ise “Geçici Koruma Yönetmeliği”nde düzenlenmiş bulunmaktadır. Yönetmelik'in 6. bölümü “Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler” başlığı altında Suriyeli geçici korunanlara Türkiye devletinin sağlayacağı hizmetleri düzenlemektedir. Bölümdeki ilk madde olan 26. madde metnine bakıldığında “Bu yönetmelik kapsamındaki yabancılara; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir” ifadeleri göze çarpmaktadır. Madde metninde sayılan bu hizmetlerin zorunlu olarak düzenlenmediği, devlete takdir hakkı tanındığı söylenebilir. Madde metninde “haklar” yerine sunulacak “hizmetler”den bahsedilmesi de, bu anlamda hem direktifle uyumlu hem de maksada da uygun olmuştur. Nitekim özellikle sayının çokluğu dikkate alındığında mutlak haklar sağlamak devlet açısından mümkün olmayabilecektir. Yönetmelik hükümlerine göre, Suriyeliler Türk kanunlarına uymakla yükümlüdürler. Bunları ihlal edenler hakkında adli işlemler ve idari yaptırımlar genel hükümlere göre uygulanır. Bu genel yükümlülükten başka, ikamet ve bildirimde bulunma yükümlülüklerine de tabidirler. Yükümlülüklerin ihlali eğitim ve sağlık hizmetleri hariç diğer hakların kaybına neden olabilir (<https://www.venisafak.com/> Erişim: 11.12.2018).

Göçmen; mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında, çoğu zaman ekonomik gerekçelerle, ülkesini gönüllü olarak terkederek başka bir ülkeye, o ülke yetkililerinin bilgi ve izni ile yerleşen kişidir (<http://bianet.org>).

Anadolu'nun Kısa Göç Tarihi

Anadolu göçler ve uyum açısından dünyanın en hareketli bölgelerinden biridir. Tarih boyunca Anadolu'dan Balkanlara ve Dünyanın hemen her coğrafyasından Anadolu'ya göçler olmuştur. Bu yüzden özellikle Osmanlı coğrafyası veya Osmanlı toplumu birlikte yaşama veya çokkültürlülük açısından dünyada benzeri görülmemiş bir medeniyet birikimi bırakmıştır. Tarihten günümüze birçok iç ve dış göçler yaşanmıştır. Bunları en genel çerçevede şöyle sıralamak mümkündür:

1. 14. ve 15. yüzyıllarda Anadolu'ya ve Balkanlar'a Türklerin göçü,
2. Osmanlı öncesi Balkanlar'a ilk Türk göçleri,
3. Anadolu coğrafyasından Balkanlara Türk göçleri ve Osmanlı döneminde Anadolu'dan Balkanlar'a göç,
4. Anadolu ve Balkanlar'a Romanların göçü,
5. Anadolu'ya Yahudi göçü,

6. Afrika'dan Türkiye'ye Göçler,
7. Kırım Tatarları ve Nogayların Osmanlı İmparatorluğu'na Göçleri,
8. Türkiye'ye Çerkeslerin göçü,
9. Yunanistan'dan Anadolu'ya Göç: Nüfus Mübadelesi,
10. Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçler,
11. Azerbaycan Türkleri ve göç,
12. Türkiye'nin son elli yıllık emek göçü,
13. Son olarak Türkiye'ye kitlesel göçler: Suriyeliler (Erdoğan-Kaya, 2016)

Göç ve entegrasyon tarihte hiç olmadığı kadar önemli bir noktaya gelmiştir. Özellikle İslam ülkelerinden büyük insan kitleleri, çok çeşitli nedenlerle son 20 yılda yerlerinden, yurtlarından edilmiştir ve edilmeye de devam etmektedir. Bu yüzden günümüzde hareket halindeki insanların, özellikle de müslümanların sayısı rekor seviyelere ulaşmıştır. Güçlü ve sorunsuz bir toplum için göçmenlerin entegrasyonu ve sosyal uyum konusu hemen bütün devletlerin müstağni kalamadığı temel konulardan biri haline gelmiştir. Bu yüzden etkili bir göç yönetimi politikası zorunlu hale gelmiştir. Türkiye Sayın Cumhurbaşkanımızın da ifade ettiği gibi ilk defa olarak 2019 yılında ivedilikle "Göç Yasası" hazırlayacaktır. Halbuki birçok devletin göç ve entegrasyon politikaları kendi göç yasaları çerçevesinde yönetilmektedir (Mesela bk. MIPEX Integration Policy Index- Canada, <http://www.mipex.eu/canada>; MIPEX Integration Policy Index- France, <http://www.mipex.eu/france>; MIPEX Integration Policy Index- Germany, <http://www.mipex.eu/germany>; MIPEX Integration Policy Index- UK, <http://www.mipex.eu/united-kingdom>; MIPEX Integration Policy Index- Unites States, <http://www.mipex.eu/usa>).

Burada önemli bir hususa dikkatler çekilmelidir. O da şudur: Tarih boyunca Anadolu'ya çeşitli boyutlarda müteaddit defa göçler olmuştur. Ancak Suriye mültecilerinin oluşturduğu göç ve mülteci kitlesi gibi ne demografik bakımdan ne de sosyo-kültürel ve diğer entegrasyon başlıkları bakımından bu derecede çok ve farklı yapıya sahip bir mülteci kitlesi ile karşılaşmamıştır. Öncelikle hem yerli halk hem de mülteciler arasında bu durumun farkındalığı oluşturulmalıdır. Aksi halde sorunların tespiti ve çözüme yönelik geliştirilen fikir ve çareler yetersiz veya etkisiz kalacaktır. Başka bir ifade ile ivedi olarak etkili ve geneli kapsayan bir entegrasyon/uyum çabası içerisine girilmelidir. Etkili bir entegrasyon politikası oluşturmanın karşısında bir takım zorluklar vardır. Bu zorluklardan biri veya birincisi, entegrasyonun; göçmenlerin insan haklarının korunması ve göçmenlere eşit fırsatlar sağlanması, istihdamlar ve iş piyasasıyla ilgili hususlar, bölgesel kalkınma ulusal güvenlik, sosyal uyum, halk sağlığı, eğitim ve vatandaşlık tanınması ve vatandaşlıkla ilgili hususlar da dâhil olmak üzere diğer temel politika alanlarıyla kesişmesini sağlamaktır. International

Organization for Migration (IOM)/Uluslararası Göç Örgütü entegrasyonla ilgili spesifik zorluklar konusunda ve ortak politika stratejileri geliştirmek ve somut destek tedbirlerini belirlemek üzere hükümetler/devletlerle, sivil toplumdan ve özel sektörden paydaşlarla birlikte çalışmaktadır.

Kaynaklar Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısında ve çeşitliliğinde son zamanlarda meydana gelen artışın bütüncül bir göç entegrasyon politikasına duyulan ihtiyacı artırdığını ifade etmektedirler. Bu yüzden kapsamlı bir göç yönetimi sisteminin geliştirilmesine olumlu sağladığı da belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye'nin, 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kabul edilmesiyle göç yönetimi yapılarının güçlendirilmesi açısından ilerleme kaydetmiş olması da unutulmamalıdır. Söz konusu kaynaklara göre Türkiye göçmenlerin entegrasyonu ve ev sahibi toplumlarla uyumlu bir şekilde birlikte yaşayabilmeleri için somut araçlar ve tedbirler geliştirmek üzere çalışmalar yapmaya devam etmektedir. Türkiye hükümetinin kilit bir ortağı olan IOM, Türkiye'de entegrasyon ve sosyal uyum hususlarına daha iyi bir şekilde cevap vermek için hükümetle, yerel makamlarla, STK'lerle, göçmen toplumlarla ve özel sektörden ortaklarla eşgüdümlü bir şekilde çalışarak programlarını genişletmekte ve geliştirmektedir (<http://www.turkey.iom.int/tr/göç-ve-entegrasyon>).

Yerel yönetimlerin, özellikle de geçici koruma statüsündeki Suriyeliler gibi çok kısa sürede, çok sayıda ve farklılıklar içeren bir kitleye yönelik olarak barındırma politika ve hizmetlerinde, yetersiz kalacağı açıktır. Bu kapsamda söz konusu eksikleri giderecek en önemli örgütün STK'lar olduğu belirtilmelidir. Nitekim Türkiye kaynaklı gerek ulusal gerekse uluslararası STK'ların neredeyse tümü çalışma konusunda rehberlik, eğitim sunma, ve entegrasyon sağlamaya yönelik projeler yürütmektedirler. Bu yüzden mültecilere yönelik eksikliklerin giderilmesive gelecek planlamasında STK'lar merkezi rol üstlenmişlerdir. Ancak araştırmamızda yerli ve yabancı başka bir ifade ile ulusal/yerel ve uluslararası bütün Türkiye'deki STK'ların faaliyetlerini detaylı bir şekilde söz konusu etmek mümkün değildir. Bu yüzden İstanbul'u esas almak suretiyle Suriyeli göçmenlerin entegrasyonu konusunda STK'ların faaliyetleri nakledilecektir. Gerek yurtdışı gerekse yurtiçi kaynaklarda artık **kent mültecileri** ifadesi kullanılmaya ve onların entegrasyon durumu sıkça gündeme gelmeye başlanmıştır. Ayrıca Türkiye'deki büyüklüğü yaklaşık %50 olarak tahmin edilen kayıt dışı ekonomi ve bu durumun en önemli adreslerinden biri olan İstanbul'un önemli sayıda göçmen çeken bir merkez olduğu bilinmektedir. İstanbul Batı'ya giden çok sayıda göçmenin mecburi uğrak yeridir. Bu yüzden İstanbul'daki göçmen sayısını tam olarak belirlemek mümkün olamamaktadır.

Türkiye'deki 3,5 milyondan fazla geçici koruma staüsünde Suriyelinin en yoğun yaşadığı 10 kent arasında, 536 bin 791 kişi ile İstanbul ilk sırada yer almaktadır. Hatay'da 442 bin 909, Şanlıurfa'da 471 bin 935, Gaziantep'te 390 bin

204, Mersin’de 209 bin 89, Adana’da 219 bin 848, Kilis’te 130 bin 677, İzmir’de 138 bin 150, Bursa’da 151 bin 477 ve Mardin’de 91 bin 832 mülteci ikamet ettiği bildirilmektedir.

(<http://www.milliyet.com.tr/536-bin-suriveli-istanbul-da-gundem-2761966>) Çeşitli göçmen grupları İstanbul’daki farklı semtlere toplanmışlardır. Seçilen yerleşim yerleri tesadüfi değildir. İş ve ucuz barınma olanağı bulma konusunda bu semtlerde oluşmuş gayr-i resmi ağlar bulunmaktadır. Bu bölgeler; özellikle tekstil, konfeksiyon ve hizmet sektörlerinde, gayr-i resmi ve fazla vasıf gerektirmeyen çok sayıda iş imkanı sunmaktadır. Bu ağlar ve bölgeler göçmenler için hayati önemdedir. Bildirildiğine göre Türkiye’deki toplam geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısının sadece yüzde 8’i geçici koruma kamplarında yaşamaktadır. Yüzde 92’si ise 81 şehre dağılmış ve “kent mültecileri” olarak yaşamını idame ettirmeye çalışmaktadır. İstanbul’da bulunan Suriyelilerin yüzde 86’sı Avrupa yakasında, yüzde 14’ü ise Anadolu yakasında yaşamaktadır. Küçükçekmece, Bağcılar, Sultangazi, Fatih ve Esenyurt ilçelerinin her birinde 30’ar binin üzerinde bulunuyor. Suriyelilerin sayısı Başakşehir, Zeytinburnu, Esenler, Sultanbeyli ve Avcılar’da 20 ile 30 bin arasında; Arnavutköy, Bahçelievler, Gaziosmanpaşa, Şişli, Ümraniye, Kağıthane, Güngören, Sancaktepe, Beyoğlu, Bayrampaşa ve Eyüp’te 10 bin ile 20 bin arasında; Beylikdüzü, Büyükçekmece ve Pendik’te 5 bin ile 10 bin arasında. İstanbul’daki 10 ilçe belediyesinde mülteci sayısı bin ile 3 bin arasında, 5 ilçe belediyesinde ise bin kişinin altındadır (<https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2017/03/04/istanbuldaki-suriye-5-ilcede-toplandi>).

Burada önemli bir hususa dikkatler çekilmelidir. O da şudur: İstanbul’da kaçak göçmenlerin çokluğu önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Öncelikle söz konusu kaçaklar polis korkusu nedeniyle sosyal ortamlarda bulunmaktan veya çeşitli dernekler ve STK’lar ile iletişim kurmak veya faaliyetlerine katılmaktan çekinmektedirler. İstanbul’daki göçmenlerin özellikle kaçak göçmenlerin karşılaştığı en ciddi sorunların başında elbette entegrasyon gelmektedir. Ancak bunun yanında hayati önem taşıyan beslenme, barınma, eğitim, giysi, ısınma ve sağlık hizmetleri gibi hayati ve sosyal yardımlara erişim de yaşanan sorunlardır. İstanbul’daki nüfusun %63’ünün İstanbul’da doğmadığı dikkate alınacak olursa, onun aslında bir göçmen şehri olduğu söylenebilir. Bu nedenle İstanbul’daki yerel yönetim ve STK’ların kentsel entegrasyon ve sosyal belediyecilik konusunda etkin faaliyetler gerçekleştirmesi gerektiği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. İstanbul’daki göçmenlerle aktif olarak ilgilenen birçok yerel yetkili kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Ancak biz bu araştırmamızda daha çok entegrasyonda STK’ların faaliyet ve rolünü söz konusu edeceğiz. Bazen resmi ve sivil toplum kuruluşlarının ortak çalışmaları yürüttüğü de göz ardı edilmemelidir.

Son yıllarda araştırmacılar yardımlaşma ve hemşehri derneklerinin özellikle İstanbul gibi şehirlerde sosyalleşme ve aile ihtiyaçlarına cevap verme konularında ne derece gerekli olduğunu daha sık vurgulamaya başlamıştır (Erder, 2007). Nitekim konu uluslararası nitelikte tartışmalara neden olmuş ve Avrupa komisyonu STK'ların sosyal kaynaşma açısından önemini vurgulamıştır (ECRI, 2004). Bu durum yerel yönetimlerin son yıllarda derneklere yaklaşımında önemli değişmelere neden olmuştur (Erder ve İncioğlu, 2008). Bunun sonucunda başta İstanbul olmak üzere özellikle geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin yoğun yaşadığı illerde hem sivil toplum kuruluşları, hem resmi kurumlar (kaymakamlık, valilik ve halk eğitim merkezleri gibi- hem de belediyeler toplantılar yapmak suretiyle ortak eylem planları üzerinde çalışmaktadırlar. Bu faaliyetler bazen üniversitelerle de işbirliği haline dönüştürülerek uluslararası bir boyuta taşınmaktadır. Nitekim Düzce Üniversitesi 2017ve 2018 yıllarında göç ile ilgili iki uluslararası sempozyum düzenlemiştir (Manço, 2009). Ayrıca İHH göç konusunda savunuculuk ve politika geliştirme konusunda çok ciddi faaliyetler gerçekleştirmektedir. O da 2008 yılında İstanbul'da bir mülteci sempozyumu düzenlemiş ve sunulan bildirileri 'Mülteci Raporu' olarak yayımlanmıştır (Mehmet Şamil Şensoy, "Yerel Yönetimler Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Politika Ve Stratejilerindeki Yeri 'Ulusal Ve Uluslararası Çalışma Raporu" <https://www.linkedin.com>).

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün 2018 Aralık ayı itibarıyla verdiği rakamlara göre Türkiye genelinde 114670 dernek faaliyet göstermektedir. Bunların yüzde 35'i Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır (<https://www.derneklar.gov.tr>). Dernekler en çok "mesleki ve dayanışma" kategorisinde kurulmuş ve hizmet vermektedir. Bunu sırasıyla din hizmetleri, insani yardım, eğitim, kültür sanat, bireysel öğreti, sağlık, çevre, toplumsal değerleri koruma, imar, hak ve savunuculuk dernekleri olmak üzere 22 ayrı kategoride kurulan dernekler izlemektedir. Araştırmacılar Suriyeli mültecilerin durumları ve Türkiye'deki STK'ların faaliyetlerini söz konusu eden çalışmalar yapmakta ve durumu hem istatistiksel hemde keyfiyet balımından ifade etmektedirler. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin Türkiye'deki sayılarının her geçen gün artması ve dört milyona yaklaşması neticesinde mültecilere yönelik faaliyet yürüten STK'ların hızlı bir şekilde artış gösterdiği dikkatleri çekmektedir. Nitekim Türk, Türkiye'deki Suriyelilere sunulan hizmet ve yardımların yeterli olamaması nedeniyle ulusal, yerel, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları kendi hizmet alanlarında yararlı olmaya, mültecilerin hayatında olumlu gelişmeler sağlamaya çalıştıklarını belirtmektedir. 5 yıllık bir süre zarfında Türkiye'de Suriyeli mültecilere yardım eden 42 ulusal ve 14 uluslararası STK bulunduğunu ifade etmektedir ("Suriyeli mülteciler ve STK'lar ağ haritası", 2015). Türk, Sığınmacıları İzleme Platformu, USAK, İGAM, Bilgi Çoça, Başak Kültür Sanat Vakfı, Mavi Kalem Derneği, BMMYK, SKYGD, İKGV, Urfa Barosu. İGAMDER, Sivil

Düşün Akademi Lisan ve İlimi Araştırmalar Derneği, İHH gibi STK'ların yaptıkları araştırmalar, çalıştaylar ve hazırladıkları rapor ve broşürlerle hem devlet kurumlarının hem halkı hem de Suriyelileri bilgilendirdiğini açıklamıştır (Türk, 2016:147). Buna göre mültecilerin sorunları ve STK'ların faaliyet alanlarını en genel hatlarıyla 6 maddede tasnif etmek mümkündür. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1. Barınma ve Beslenme
2. Sağlık
3. Çalışma Hakkı ve Hukuki Destek
4. Suriyeli Çocuklar ve Eğitim
5. Suriyeli Kadınlar
6. Topluma Uyum

Barınma ve Beslenme konusu mültecilerin en öncelikli sorunudur. Bu yüzden gerek kamp içinde gerekse kamp dışında zor şartlarda yaşam mücadelesi veren Suriyelilere hem yerel hem de ulusal ve uluslararası STK'lar barınma ve beslenme konusunda yardımlar sunmaktadır. Yerleşik hayata geçme ve beslenme, yeni çevrelere uyum sağlama konusunda önemli bir aşamadır. Bu konuda en çok Suriyeliyi barındıran Kilis başta olmak üzere Suriyelilerin yoğun yaşadığı illerde barınma ve beslenme sorunlarına çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Kilis Ortak Akıl Platformu raporunda Kilis'te Suriyeli mültecilerin barınma sorununa dikkatleri çekmiştir. Şanlıurfa STÖ İnsani Yardım Platformu dernekler, Deniz Feneri, İHH, Mazlum Der gibi STK'lar tarafından oluşturulmuş ve ihtiyaç sahibi Suriyelilere gıda ve barınma destekleri vermeye başlamıştır (Çorabatır ve Hassa, 2013). Bu durum Batman için de geçerlidir. Zira Batman'daki sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu Batman'daki Suriyelilerle Dayanışma ve Yardımlaşma Girişimi yardımlarını artırarak devam ettirmektedir. Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Hayata Destek Derneği, İHH, Türk Kızılay'ı, Mazlumder, Yeryüzü Doktorları gibi ulusal ve uluslararası pek çok STK, hibeler ve bağışlarla hem barınma hem de gıda yardımları ile Suriyeli mültecilere destek olmaktadır (Türk, 2016: 149).

Entegrasyonun doğru ve hızlı bir şekilde yürütülmesi konusunda en önemli adımlardan bir diğeri sağlıktır. Kamp dışında yaşayan çoğu Suriyeli ekonomik anlamda sıkıntı çekmekte ve bu nedenle başta kadınlar ve çocuklar sağlık sorunu yaşamaktadır. Bu yüzden söz konusu sığınmacılar sağlıkla ilgili profesyonel yardıma ihtiyaç duymaktadır. (Mazlumder, 2014, s. 43; Emin, 2016, s. 12). Özel kuruluşlar; STK'lar ve kamu kurumları Suriyeli mültecilerin yaşam standartlarını düzeltmek amacıyla mültecilere yönelik yardım çabalarını sürdürmektedir. AFAD Suriyeli misafirlerin sağlık hizmetleri konusunda ciddi adımlar atmış (AFAD, 2016) ve bu konudaki açığı kapatmak üzere STK'lar devreye girmiştir. Sivil Toplum için Destek Vakfı ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) tarafından özellikle Suriyeli hamile ve emziren kadınlara

emzirme, beslenme ve sağlık bilgisi konularında danışmanlık verilmiştir. Yine Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Hayata Destek Derneği, Yeryüzü Doktorları, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı, Halkların Köprüsü Derneği, Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Hayata Destek Derneği (HDD), Helsinki Yurttaşlar Derneği Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Mazlum-Der, Türk Tabipler Birliği, Psikiyatristler Dernekleri, Sınır Tanımayan Doktorlar (2016) kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilere sağlık taraması, hastane hizmeti, psikososyal destek veren STK'lardan bazılarıdır (Türk, 2016:149).

STK'ların üstlendiği bir diğer konu ise çalışma hakkı ve hukuki destek konusudur. Türkiye tarafından Suriyeliler verilen "geçici koruma" statüsü ve kimlik belgesi birçok konuda yardımcı olmakla birlikte hatırı sayılır sayıdaki kayıt dışı mültecilerin çalışma hakkı konusunda ciddi sorunları bulunmaktadır. Yasal olarak çalışmadığı için yasadışı olarak kötü şartlar altında, ücret ayrımcılığına uğrayarak çalışmasına neden olmaktadır (Mazlumder, 2014; Emin, 2016, s. 12; Orsam, 2014). Bu çerçevede STK'lar devreye girmekte ve önemli görevler üstlenmektedir. Başta Mazlum-Der, Mülteci-Der, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), SGDD, İnsan Hakları Derneği (İHD), Hayata Destek Derneği olmak üzere International Catholic Migration Commission (ICMC), Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK), Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi, Akademi Lisan ve İlmî Araştırmalar Derneği, Göç-Der gibi pek çok STK Suriyeli mültecilere hukuki durum hakkında destek ve danışmanlık hizmetleri vermektedir (Kutlu, 2015).

STK'lar Suriyeli çocuklar ve eğitim konusunda da önemli faaliyetler yürütmektedir. Uyum konusunda en önemli konulardan biri de çocukların eğitimi konusudur. Bu konuda yapılacak ihmal ve hatalar telafisi güç sorunlar oluşturacaktır. Türkiye'de bir buçuk milyondan fazla Suriyeli çocuğun bulunduğu bilinmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ilk, orta ve lise eğitimi ile yüksek öğretim konusunda bütün imkanları seferber etmiştir. Ancak eğitim uzun, zahmetli ve pahalı bir iştir. Bu konuda STK'lar devreye girmekte ve Suriyelilerin eğitimi konusunda desteklerini sürdürmektedir. Türkiye'nin pek çok ilinde çocukların eğitimi için kırtasiye malzemeleri dağıtmakta, gönüllü olarak Türkçe öğretmekte, açılan merkezlerde çocukların eğitimine destek olmaktadır. Özellikle dil eğitimi entegrasyonu hızlandırması bakımından oldukça önemlidir ve STK'lar bu konuda büyük sorumluluklar üstlenmiştir (Hayata Destek Derneği, 2016). Ayrıca Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, SGDD, Malumat, Yuva Derneği, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi, Hayata Destek Derneği, Mavi Kalem Derneği tarafından Suriyelilere eğitim, okuma yazma, Türkçe ve mesleki eğitim kursları ve meslek atölyeleri de kurularak hizmete geçirilmiştir. Yine Halkların Köprüsü Derneği, Başak Kültür Sanat Vakfı, Suruç Amara Kültür Merkezi, Malumat, Hamiş

Suriye Kültür Evi, Goethe Institute ve Diyalog Derneği HDD, SGDD, TESEV, Uluslararası Af Örgütü, Mazlum-Der gibi STK'lar Suriyeli çocukların çeşitli konularda eğitim almasını sağlamaktadır (Kutlu, 2015). Türkiye'deki STK'ların önemli bir faaliyet alanı ise geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlarıdır. Türkiye'deki Suriyeli kadınların çoğunluğunun ilkökul mezunu ya da okuma yazma bilmeyenlerden oluştuğu bilinmektedir. Kahir ekseriyetinin ise gelir getirecek bir mesleğinin bulunmadığı tespit edilmiştir (AFAD, 2013). Kamp içinde yaşayanlar -ki %23 kadardır- kayıt altındadır. Ancak kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınların kaydı olmadığından çalışma, sağlık hizmetlerine ulaşma hakları da bulunmamaktadır. Bu yüzden AFAD'ın hazırladığı rapora göre mülteci kadınların yarısından fazlasının psikolojik desteğe ihtiyacı bulunmaktadır (AFAD, 2013, s. 65). Bütün bunlar özellikle kamp dışındaki kadınların STK'lar aracılığı ile hizmet üretilmesini gerekli hale getirmektedir. Nitekim STK'lar Suriyeli mülteci kadınların sorunlarına yönelik olarak sanat atölyeleri (Bk. İKGV <https://www.facebook.com/IKGVsuriyeliMultecilereDestekOfisi>), psikolojik destek merkezleri, sağlık merkezleri, Türkçe sınıfları ve atölyeleri ("Suriyeli kadın ve çocuklarla atölyeler", 2014) meslek edindirme kursları ("Suriyelilere, Türkçe dersi", 2015) ile toplumsal hayata uyumları ve hızlı entegrasyon konusunda resmi kurumlar destek olmaktadır. Türkiye İnsan Hakları Derneği ve Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı, İHD ve MAZLUM-DER gibi STK'lar göçmen ve mültecilerin yaşadıkları sorunlara ve hak ihlallerine odaklanmak suretiyle işkenceye maruz kalmış olan mülteciler için tıbbi ve psikiyatrik yardım sunmaktadır. Böylelikle göç ve iltica konusunda toplumsal farkındalık ve duyarlılık oluşturmaya çalışmaktadırlar.

Bütün bunlar Türkiye kaynaklı STK'lar çalışmalarının ne derecede önemli ve saygıdeğer bir faaliyete işinde olduklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak burada önemli bir hususa dikkatler çekilmelidir. O da şudur: STK'ların faaliyet alanları tam olarak belirlenmelidir. Aksi halde aynı alanda faaliyet yürütmeye çalışan STK'lar istenmeyen olaylara neden olabilmektedirler. Ayrıca alanında uzmanlaşmış bir STK, mültecilerin entegrasyonunu hızlandırma konusunda olumlu katkı sağlayacaktır. İkinci bir husus STK'ların mülteciler üzerinden bir yarışa girmeden ve taraftar devşirme yarışına girmeden entegrasyona odakla çalışma yürütmesi esasında birleşmeleri gerekmektedir. Aksi halde gerçekleştirilen faaliyetler orta ve uzun vadede gerçek etkisini göstermeyecek, entegrasyonu büyük oranda etkilemeyecektir. Bu yüzden öncelikle yerel yönetimler ve STK'lar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanmalı ve bunun işleyişi takip edilmelidir. Başka bir ifade ile erel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının durumları, sorunları ve geliştirilen çözüm önerileri takip edilip tüm paydaşlarla paylaşılmalıdır. Bu suretle iyi uygulamalar yaygınlaştırılmalı, olumsuzlar ise terkedilmelidir. Bu durumu şu gerçeği ortaya çıkarmaktadır. Bütün

STK'lar her alandaki sorunları çözmeye yönelmemelidir. STK'ların uzmanlaşması şarttır ancak bu da yeterli değildir. Ayrıca STK'lar arasında ciddi bir koordinasyon gerekmektedir. Yapılan çalışmalar birkaçı hariç STK'lar uzmanlaşma konusunda istekli görünmemektedir. Bu durum STK'lar arasında eşgüdüm sorununa neden olmaktadır. Amatör bir ruhla yapılan ve büyük emeklerle gerçekleştirilen faaliyetler özellikle entegrasyon konusunda beklenen sonucu doğurmamakta hatta bazen olumsuzluklara neden olmaktadır. Beşir Derneği ve Kızılay gibileri hariç STK'ların kahir ekseriyetinin bir göç politikasından mahrum olması büyük sıkıntılara neden olmakta hatta mülteciler arasında bile ayrımcılıklara neden olabilmektedir. Bu nedenle tüm Türkiyede profesyonel bir STK'cılık genelleştirilmelidir. Sadece insani duygularla gerçekleştirilen faaliyetler entegrasyon konusunda amaca ulaşmayı hızlandırmayacağı açıktır. STK'larda görev alanların eğitimi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Zira STK'ların bilgi paylaşımı görev alan personeller üzerinden gerçekleşmektedir. Aynı amaca yönelik ve aynı dili konuşamayan personelin anlaşabilmesi ve ortak amaca yönelmesi mümkün değildir (Çoşkun, 2018:236-238).

Sonuç

Geçici koruma statüsü altındaki Suriyelilerin uyumu/entegrasyonu bağlamında eksikliklerin veya çatışma alanlarının STK'lar aracılığı ile sorun olmaktan büyük oranda çıkartılmıştır. Bu çerçevede Türkiye vatandaşları ile Suriyeli göçmenler arasında kültürel yapı, kültürel değişim ve kültürlerarası etkileşimin güncel boyutlarının ve dini anlayışların uyum sürecinde etkisinin önemi açıktır. Türkiye yeni nesil savaş sonrası Suriyeli mülteciler için iç savaşının başladığı 15 Mart 2011 tarihinden itibaren "açık kapı" politikasını benimsemiş ve göç ile gelen önemli oranda bir nüfusa kendi topraklarını açmıştır. (Kalaycı, 2014) Suriye'deki iç karışıklıklar ve çatışmalar, Türkiye'ye kitlesel göçlere neden olmuş ve Türkiye'de sosyal, siyasal, ekonomik, demografik ve kültürel alanda birçok değişikliklere yol açmıştır. (Kaya, 2017) Önceleri Suriyeli mültecileri Türkiye'ye kabul edip etmeme üzerinde yoğunlaşan tartışmalar, süreç içerisinde Suriyelilerin Türkiye'deki yaşamlarının nasıl olacağı veya entegrasyonu konusuna doğru yön değiştirmiştir.

1. Suriyeli mülteciler ve Türkiye vatandaşları arasında kültürlerarası iletişim, uyum süreci, örüntü ve ilişkilerin uyum konusunda önemli etkisi bulunmaktadır. STK'lar kültürel değişime etkisi, bu değişimin hangi metot ve mekanizmalarla gerçekleştiğini yakından takip etmektedirler. Bu çerçevede öncelikle Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı yerleşim merkezleri ve geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli mültecilere hizmet sunulmaktadır. İlk olarak Suriyeli mülteciler ile yerli Türkiye Cumhuriyet vatandaşları arasında kültürlerarası iletişim imkanları ve zorlukları; iletişim biçimleri ve örüntülerinin belirlenmesi; göç ile ortaya çıkan birlikte yaşama, toplumsal ve kültürel iletişim

ve etkileşim süreçlerinin vakiya dayalı olarak takip edilmiştir. İkinci olarak bu süreçlere ilişkin STK'ların deneyimlerinin ortaya konulması; kültürlerarası iletişim ve etkileşimde inşa edilen özne kimliklerin (biz/öteki) belirlenmesi; kültürel iletişim ve etkileşimlerle oluşan ve gündelik yaşam pratiklerindeki kültürlerarasılık deneyimleri, çokkültürlülük ve kültürel uyum/entegrasyon formlarının inşasında STK'lar önemli rol üstlenmiştir.

2. Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler ve yerliler arasındaki kültürel farklılıkların devlete, siyasete ve toplumsal kurumlara yansıma şekilleri ve bu platformlardaki etkileşimleri STK'lar aracılığı ile hızlandırılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri sosyo-kültürel alan başta olmak üzere hayatın her alanında en önemli belirleyici unsurlardan biri olarak kabul edilir. Suriyeli mültecilerin dini anlayış veya grupların yeni komşularıyla, devletle ilişkileri, hukuki statüleri; devletin farklı grupları konumlandırma biçimleri; Suriyeli mültecilerle ilişkiler ve kültürlerarası etkileşimin niteliği ile din-devlet ilişkisi, laiklik ve demokrasiyle ilgili tartışmalar, mültecilerin tutum ve yaklaşımları STK'lar aracılığı ile büyük ölçüde kontrol altına alınabilmektedir.

Asırlarca Osmanlı toplumu olarak aynı yönetim altında yaşamış olmasına rağmen bir asra yakın bir sürenden beri çeşitli rejimler altında birbirinden ayrı yönetimleri yaşamış toplumların, elbette gelişen ve değişen şartlara göre kültürel yapısı da değişmiştir. Suriyeli mülteciler ve Türkiye Cumhuriyet vatandaşları arasındaki kültürel yapı, kültürel değişim ve kültürlerarası etkileşimin ölçülmesi uyum süreçleri bağlamında bir zorunluluktur. (Sezgin-Yolcu, 2016: 417-436) Zira ölçülmeyen hiçbir durum hakkında karar vermek ve sonuca ulaşmak mümkün değildir. Geçmişteki birlikte yaşama deneyiminin yeniden devreye sokulması buna bağlıdır. Bu ise ancak bilimsel bir metotla sonuç odaklı ar-ge çalışmaları yapmakla mümkün olacaktır. Yerleşim merkezlerinde yaşamayı tercih eden ve bunu hızlı bir şekilde gerçekleştiren Suriyeli mültecilerin uyum/entegrasyon sürecinin doğru ve hızlı bir şekilde gerçekleşmemesi durumunda, kısa ve uzun vadede ortaya çıkaracağı sorunların boyutlarının tahmin edilemeyecek kadar büyük olacağı unutulmamalıdır. Kültürel değişiklikler veya farklılıklar, aynı din ve mezhepten olsa bile, sonu kestirilemeyecek kadar büyük sorunlara neden olabilmektedir. Bu yüzden Suriyeli mülteciler realitesini tanımanın ve hatta Suriyelilerin uyum sürecinin konuşulmasının gerektiği konusu her geçen gün artan bir şekilde araştırmacılar tarafından ısrarla ifade edilmektedir (setav: 2018). Bu yüzden Suriyeli mülteciler bağlamında belirleyici değerlerin evrensel ölçekte yeniden üretilmesi ivedi olarak gerekmektedir. Ülkemizdeki Suriyeli mültecilerin kültürel yapısının, kültürel değişim ve kültürlerarası etkileşimin boyutlarının tespit ve STK'ların faaliyetlerinin entegrasyondaki rolü takip edilmelidir. Bu çerçevede böylesine kalabalık ve farklı anlayışların şekillendirdiği kültürel yapıların ihtiyaçlarının giderilmesi sadece resmi kuruluşlarca giderilemeyeceği

açıktır. Bu bağlamda STK'lara büyük görevler düşmektedir. Ancak kültürel değişim ve kültürlerarası etkileşim ve sorunların aslında iki yönlü olduğu ve hem mültecileri hem de yerlileri ilgilendirdiği unutulmamalıdır. Nitekim giderek artan bir şekilde "Suriyeli Mülteciler ve Ağır İmtihanımız" gibi başlıklar atılmaya başlanmıştır (yenisafak: 2017). Bu çerçevede Suriyeli mülteciler bir asır öncesinde ülkemizin bir parçasıydı. Sosyal-kültürel, coğrafi ve inanç derinliğimizin doğal bir uzantısı olan bu insanlarla yeniden buluşmak bizi de zorlamakta; mutad kabullerimizi ve ezberlerimizi gözden geçirmemize neden olmaktadır. Bu yüzden içinde bulunduğumuz durum salt mültecilerin sosyo-kültürel ve ekonomik adaptasyonu değil aynı zamanda bizleri de homojen tavrımızı değiştirmeye zorlamaktadır. (Ünal, 2014) Yeni nüfusun uyum süreci, sosyal-kültürel ekonomik ve siyasal bir planlamanın içerisinde ele alınma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. (Erdoğan, 2018) Suriyeli mülteciler tarihsel ve sosyo-kültürel derinliğimizin canlanması için büyük bir imkân olarak görülmelidir. Ancak bu durum öncelikle kültürel değişim ve kültürlerarası etkileşimin yani uyumun/entegrasyonun sorunsuz gerçekleşmesine bağlıdır ve bu konuda STK'ların faaliyetleri oldukça önemlidir. Her zaman iç karmaşayı beraberinde bulunduran göç ve göçmenlik vakiasını yönetebilmek çok zordur, tek çaresi doğru ve hızlı entegrasyon konusunda hazırlıklı olmaktır. Göç ile gelenlerin entegrasyonu gibi zor ve uzun bir süreci STK'ların yardımı olmadan resmi kuruluşların tek başına üstesinden gelebilmesi imkansızdır yakındır.

Kaynaklar

- AFAD. (Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2013).
Bianet, Devletle STK'ların Suriyeli mülteciler üzerine bilgileri uyuşmuyor (13 Aralık 2013). Bianet. 18.06.2016.
- Çobanır, M., & Hassa, F. (2012). Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler için Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi- İGAM.
- Çorabatır, M., & Hassa, F. (2013). İGAM sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalar ile ilgili rapor. (10.06.2018).
- Coskun, Aslı. (2018). "Düzce'de Göç Yönetimi ile İlgili Pavdasların Görüşleri: Bir Mülakaat Analizi", Göçmenler, Yerel Halk ve Pavdasların Gözüyle Göç Yönetimi Düzce Örneği. (edit: Hamza Ates-Turgav Ovalı).
- ECRI, İrkçilik ve hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu. 3. Türkiye raporu. Strasburg, 25 Haziran 2004.
- Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi temel eğitim politikaları. SETA. 14.06.2018.
- Erder Sema, İncioğlu Nihal, Türkiye'de yerel politikanın yükselişi. İstanbul Büyükşehir belediyesi örneği, 1984-2004. İstanbul, Bilgi Üniversitesi yayınları, 2008.

- Erder, S. (2006). Refah Toplumunda Getto. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S. (2006). Refah Toplumunda Getto. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İle Birlikte Yaşamının Çerçevesi. A. Esen, & M. Duman içinde, Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler (s. 71-91). İstanbul: WALD (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı).
- Erdoğan, M. M. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler - Toplumsal Kabul ve Uyum. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi .
- Erdoğan, M., Şener, B., Sipahioğlu, E., Kavukçuer, Y., & Başçeri, E. Y. (2017, Ocak). Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. Kopuş'tan Uyum'a Kent Mültecileri. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Erdoğan, M.M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, 2018.
- Erdoğan, M.M. ve Kaya, A. (der.), Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler.
<http://www.milliyet.com.tr/536-bin-suriyeli-istanbul-da-gundem-2761966>
(Erişim: 11.12.2018).
- <https://www.dernekler.gov.tr>. (Cansuyu Derneği Suriyelilere yardım (Erişim 10.12.2018).
- Kaya, A., ve Erdoğan, M. (2015). Türkiye'nin göç tarihi 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, M. (2017). Türkiye'deki Suriyeliler, Hiperlink 2017.
- Manco.Altav. Göçmen uyumu için belediye diyalogu : İstanbul'da hemsehri dernekleri ve yardım kurumları hakkında bir araştırma-uygulama. [http://irfam.org/assets/File/turc/Istanbul 3 belediye arastirma MAKALE.pdf](http://irfam.org/assets/File/turc/Istanbul%203%20belediye%20arastirma%20MAKALE.pdf) (Erişim: 11.12.2018)
- MIPEX Integration Policy Index- Canada, <http://www.mipex.eu/canada> (Erişim: 11.12.2018).
- MIPEX Integration Policy Index- France, <http://www.mipex.eu/france> (Erişim: 11.12.2018).
- MIPEX Integration Policy Index- Germany, <http://www.mipex.eu/germany> (Erişim: 11.12.2018).
- MIPEX Integration Policy Index- UK, <http://www.mipex.eu/united-kingdom> (Erişim: 11.12.2018).
- MIPEX Integration Policy Index- Unites States, <http://www.mipex.eu/usa> (Erişim: 11.12.2018).
- ORSAM. (2014). Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: bulgular, sonuçlar ve öneriler. 18.06.2016

- Sezgin, A.A. ve Yolcu, T. (2016). "Göç İle Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum Ve Toplumsal Kabul Süreci", Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, 4/2016, s. 417-436
- SGDD (Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği). (2015a).
- SGDD. (2015b). Gaziantep Suriyeli mültecilere çok yönlü destek merkezi. 17.06.2018.
- Sınır Tanımayan Doktorlar. <http://sinirtanimayandoktorlar.org/> (Erişim: 09.12.2018).
- Türk, G.D. (2016). "Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme", Marmara İletişim Dergisi, Marmara Journal of Communication, s. 145-157 (Sayı: 25, 2016).
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi", Zeitschrift Für Die Welt Der Türken, Journal Of World Of Turks, Vol 6, No 3 (2014).
- www.setav.org/suriyelilerin-uyum-surecinikonusmaliyiz (Erişim: 20.06.2018).
- Kalaycı, İ. (2014). Ortadoğu'dan Türkiye'ye yapılan göçler 1923-2000 (Irak ve Suriye göçleri), Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Erdoğan, M. (2016, Ocak). Türkiye'deki Suriyeliler ve Yerel Yönetimler. Belediyelerimiz Sığınmacıların Yanında. İstanbul, Türkiye: Korza Yayıncılık.
- AFAD. (2014). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar raporu. 18.06.2016.
- AFAD. (2016). Suriyeli mülteciler raporu. 18.06.2016.
- <https://www.gazeteduvar.com.tr/turkiye/2017/03/04/istanbuldaki-suriye-5-ilcede-toplandi> (Erişim: 11.12.2018).
- www.yenisafak.com (Erişim: 11 Mart 2017).
- www.yenicaggazetesi.com.tr (Erişim: 05.03.2018).
- Çeliktaban, D. (2015, 08. Eylül). Göçmenler için ne yapabiliriz. HTHayat. (19.06.2018).
- <https://www.besir.org.tr/> (Erişim: 10.12.2018)
- <http://bianet.org> (Erişim: 11.12.2018).
- <https://www.yenisafak.com/> (Erişim: 11.12.2018).
- <http://sgdd.org.tr> (Erişim: 12.12.2018)
- <http://www.tdk.gov.tr/goc> (Erişim: 12.12.2018)
- <https://gocmenburo.com/goc-nedir> (Erişim: 12.12.2018)
- <https://www.dernekler.gov.tr/tr/ebulten> (Erişim 12.12.2018).
- <http://www.turkev.iom.int/tr/goc-ve-entegrasyon> (Erişim: 11.12.2018).
- <http://www.turkev.iom.int/tr/goc-ve-entegrasyon> (Erişim: 12.12.2018)

Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Mağduru Olarak “Göçmen”**Dr. Öğr. Üyesi Mehmet SAYDAM¹****Özet**

Göçmen kaçakçılığı suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 79. maddesinde düzenlenmiştir. Göçmen kaçakçılığı suçunun mağdurunun belirlenmesi bakımından öğretisi ve uygulamada farklılıklar vardır. Öğretisi ve yargı içtihatlarında “göçmen kaçakçılığı suçunun” mağdurunun, uluslararası toplum veya sınırları ihlal edilen ülke olarak kabul edilmesi ve göçmenlerin de, suçtan zarar gören şeklinde ele alınması söz konusudur. Bu durum, suçluların cezalandırılması, suçla etkin mücadele ve suça konu olan göçmenler bakımından farklı problemler doğurmaktadır. Suçun mağdurunun göçmen olarak kabul edilmesi durumunda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun içtima hükümleri çerçevesinde suça verilecek cezaların daha ağır hale gelmesi mümkün olmaktadır. Bu durum ise, suçla mücadele ve göçmen kaçakçılığının önlenmesi bakımından son derece önemlidir. Ayrıca göçmen kaçakçılığı suçunun konusu olan göçmenlerin suçun mağduru olarak kabul edilmesi, göçmenlere uygulanacak idari para cezalarının da önüne geçecektir.

Çalışmamızda; uluslararası belgeler ve yürürlükteki mevzuat ile yargı kararları bakımından, suçun gerçek mağdurunun belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Göçmen Kaçakçılığı, Suç

The Migrant as Victim to the Offence of Migrant Smuggling**Abstract**

The offence of migrant smuggling has been set out in the article 79th of the Turkish Criminal Code. In legal practice and theory, there have been different accounts on who the victim of given offence is. In both doctrine and judicial case law, the majority of lawyers agree on the idea that the victim is both international society and the state whose border is breached, and that migrants are those who are directly affected by the offence (sufferer). The account on who the victim and sufferer would have an impact on the punishment of the offender, combating against criminals and migrants who are subjected to the migrant smuggling crime. In the case of accepting the migrant as the victim, it is possible that the offender would get punished with a severe penalty by applying the aggregation of crimes under the Criminal Code. It helps to reduce the number of migrant smuggling crimes and an effective way of fighting against crimes. Furthermore, the acknowledging the migrants as the victim of the migrant smuggling would prevent the administration to fine migrants.

In this paper, it is aimed to clarify who the genuine victim of the crime is under the international documents, regulations and judicial case law.

¹ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Keywords: Migrant, Smuggling, Crime

Göçmen Kaçakçılığı Suçu

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Özel Hükümler başlıklı ikinci kitap, Uluslararası Suçlar başlıklı birinci kısım, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti başlıklı ikinci bölümünün 79. maddesinde "Göçmen Kaçakçılığı Suçu" şeklinde düzenlenmiştir. Bu kanuni düzenleme, Türkiye tarafından da onaylanan "Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi" ve "Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol" hükümlerinin gereğine uygun olarak² yapılmıştır. Buna göre;

"1. Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan;

a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkan sağlayan,

b) Türk vatandaşı veya yabancıнын yurt dışına çıkmasına imkan sağlayan,

Kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. (Ek cümle: 22/7/2010 - 6008/6 md.) Suç, teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi, tamamlanmış gibi cezaya hükmolunur.

(2) (Ek fıkra: 22/7/2010 - 6008/6 md.) Suçun, mağdurların;

a) Hayatı bakımından bir tehlike oluşturmaması,

b) Onur kırıcı bir muameleye maruz bırakılarak işlenmesi, hâlinde, verilecek ceza yarısından üçte ikisine kadar artırılır.

(3) Bu suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(4) Bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur".

Göçmen kaçakçılığına ilişkin kanun hükmüne göre göçmen kaçakçılığı, yabancıların ekonomik, sosyal, siyasi veya başka nedenlerle buldukları ülkeyi terk etmek için, bir menfaat karşılığı yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılmaları suretiyle hedef ülkeye yine yasadışı olarak sokulmaları ya da buldukları ülkelerde yasa dışı olarak kalmalarına imkan sağlanması veya Türk vatandaşlarının yasa dışı olarak yine bir menfaat karşılığı ülke dışına çıkarılmasını ifade etmektedir³.

² TCK Madde Gereççeleri, 79. madde gereççesi.

³ SAYDAM, Mehmet, "Türk Ceza Hukukunda Göçmen Kaçakçılığı Suçu (TCK m.79)", EBYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilimdalı, Erzincan 2015, s.84.

Sınır aşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi'ne (2000) ek Kara, Hava ve Deniz Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına İlişkin Protokol'e göre, göçmen kaçakçılığı, doğrudan veya dolaylı olarak, mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek için, bir kişinin vatandaşlığını taşımadığı veya daimi ikametgâh sahibi olmadığı bir taraf devlete yasadışı girişinin temini anlamına gelmektedir (m. 3(a))⁴.

Göçmen kaçakçılığı suçu seçimlik hareketli suç olarak tanımlanmıştır⁵. Kanun maddesinin birinci fıkrasında, göçmen kaçakçılığı suçunu oluşturan seçimlik hareketler sayılmıştır. Buna göre, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollarla bir yabancıyı ülkeye sokmak veya ülkede kalmasına imkan sağlamak ya da Türk vatandaşı veya yabancıların ülke dışına çıkmasına imkan sağlamak, hareketleri ile suç işlenecektir.

Ayrıca yasal olarak yurda girmiş olmakla beraber, Türkiye'de sürekli olarak oturmalarına yetkili mercilerce karar verilmemiş yabancıların, ülkede kalmaları için yasal sürelerini doldurmaları halinde, yani ülkeden ayrılmaları gerekmesine rağmen kalmak istemeleri ve bu çerçevede kalmalarına imkan sağlanması da, bu suçu işlenmesi için yeterlidir.

TCK'nın 79. maddesinde 22/7/2010 tarihli ve 6008 sayılı kanunun 6. maddesi ile yapılan değişiklik ve ekleme ile suçun teşebbüs halinin de tamamlanmış gibi cezalandırılacağını düzenlemiştir. Yani, göçmen kaçakçılığı suçu teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi, tamamlanmış gibi cezaya hükümlenacaktır.

Suçun manevî unsur bakımından incelemesinde, fiilin "doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî bir yarar elde etmek maksadıyla" işlenmesi gerektiği görülmektedir. Bu nedenle, doğrudan failin kastının bulunması yeterli değildir. Manevi unsur bakımından aynı zamanda maddi menfaat elde etmek maksadıyla hareket edilmesi gerekir. Suçun oluşması için, bu maksadın varlığı gerekli ve yeterlidir; ancak menfaatin elde edilmiş olması zorunlu değildir. Bu unsur, suçu örneğin terör maksadıyla bazı kişileri ülkeye sokmak fiillerinden ayırmak olanağını vermektedir. Ayrıca bu husus herhangi bir menfaat elde etmeden mesela sadece acıma duygusundan dolayı, dini duygularla ya da manevi bir tatmin için veya bir çatışmadan kaçan insanların canını kurtarmak maksadıyla onları ülkeye sokan kişilerin durumunu da açıklamak için önemli bir destek sağlayacaktır⁶.

Üçüncü fıkrada ise, göçmen kaçakçılığı suçunun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek cezaların yarı oranında artırılacağı belirtilmiştir.

⁴ Türk Hukukunda İnsan Ticareti Suçu El Kitabı, Adalet Bakanlığı Yayını, 2. Baskı, Ankara 2009, s.15.

⁵ TCK 79. Madde gerekçesi.

⁶ TCK 79. Madde gerekçesi.

Dördüncü ve maddenin son fıkrasında, bu suçun bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, tüzel kişi hakkında da bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunacağı ifade edilmiştir⁷.

Mağdur

Her suçun bir faili olduğu için zorunlu olarak bir de mağduru bulunmaktadır⁸. Haksızlığa uğramış kimsedir mağdur⁹. Mağdur¹⁰ suçtan zarar gören kişi, suçun pasif süjesidir¹¹. Suçun mağduru, suçla ihlal edilen ve cezayla korunan hukuki yarar veya menfaatin sahibi durumunda olan kişidir. Yani, suçtan bir şekilde zarar görmüş olan kişi değil, kanun hükmünün koruduğu değer sahibi olan ve suçun var olabilmesi için lazım gelen ihlalin doğrudan doğruya muhatabı konumunda bulunan kişi veya kişilerdir¹². Anlaşılabacağı gibi suç mağduru kavramından, suç fiilinden zarar gören herkesi anlamamak gerekir. Sadece bu fiil ile ihlal edilen ve cezai korumanın konusunu teşkil eden varlık ya da menfaatlerin sahiplerinin anlaşılması gerekmektedir¹³. 29 Kasım 1985 tarihinde 40/34 sayılı Genel Kurul Kararı ile kabul edilen Birleşmiş Milletler Deklarasyonu'nun 1. paragrafında mağdur, üye ülkelerde yürürlükte olan ceza kanunlarını ihlal eden eylemlerden dolayı fiziksel, ruhsal veya duygusal olarak zarara uğrayan, ekonomik kayba uğrayan veya temel hakları önemli derecede zarar gören kişi veya topluluklar olarak tanımlanmıştır¹⁴.

Suçun mağduru gerçek kişi ya da kişilerdir. Bu kişi suçun işlenmesi sırasında hayatta olan kişi olacaktır. İnsan dışındaki varlıklardan olan aile, devlet, tüzel kişi ve kişi toplulukları gibi kurum ve organlar ancak suçtan zarar gören sıfatını alabilirler ve fakat suçun mağduru olarak addedilemezler¹⁵. Bunun aksini düşünen görüşe göre ise suçun mağduru devlet gibi bir hukuki kurum da

⁷ TCK 79. Madde gerekçesi.

⁸ Mahmut KOCA/İlhan ÜZÜLMEZ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin yayınları, 11. Baskı, Ankara 2018, s.114.

⁹ www.tdk.gov.tr, E.T. 27.10.2014.

¹⁰ Tarihsel açıdan mağdur ve uluslararası hukuk ile mağdurun korunması ve hakları bakımından ayrıntılı bilgi için bakınız. Muhammet AÇIKGÖZOĞLU, Ceza Hukuku Açısından Teori ve Uygulamada Mağdur Kavramı, Adil Yayınevi, Ankara 2000.

¹¹ İzzet ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 14. Bası, Ankara 2018, s.217; Bahri ÖZTÜRK/Mustafa Ruhan ERDEM, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2018, s.191.

¹² Zeki HAFIZOĞULLARI/Muharrem ÖZEN, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, 2. Bası, Ankara 2010, s.233.

¹³ Tuğrul KATOĞLU, "Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları", AÜHFD, 61 (2) 2012, s.662. (s.657-693)

¹⁴ Orijinal metin için bakınız <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>.

¹⁵ KOCA/ ÜZÜLMEZ, s.117.

olabilecektir¹⁶. Devleti suçun mağduru olarak kabul eden görüş devleti bir hak süjesi olarak görmektedir. Ancak hak süjesi bireydir, devlet değil¹⁷. Ancak kamuya karşı işlenen suçlarda, toplumu oluşturan bireyler mağdur olabilir.

Öğretiye Göre Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Mağduru

Öğretinin çoğunluk görüşüne göre “göçmen kaçakçılığı suçunun mağduru” toplumu oluşturan ve güvenli bir ortamda hukuki bir yapı içerisinde yaşama hakkına sahip olan herkeştir¹⁸. Yani suçun mağduru, suçun konusunu oluşturan yabancı veya Türk vatandaşı değil, toplumu oluşturan kişiler olarak kabul edilmektedir¹⁹.

Bir başka görüşe göre, göçmen kaçakçılığı suçunda korunan hukuki yarar uluslararası toplum düzeni olup, menfaat karşılığı ülkeye sokulan, ülkede kalmasına veya yurt dışına çıkmasına imkan sağlanan kişiler suçun yasal mağduru durumunda bulunmayıp, suçun konusunu oluşturur. Bu bağlamda, göçmenlerin suçtan zarar görmesi mağdur olacakları anlamına gelmemektedir. Aksine göçmenler rızaları ile faillere maddi menfaat temin ederek suçun işlenmesine zemin hazırlamaktadır²⁰.

Şen/Malbeleş, suçun mağdurunun geniş anlamda toplumu oluşturan herkes, dar anlamda ise suçun konusu olan, göçmen, yabancı ve Türk vatandaşlarıdır²¹. Ayrıca öğretilerde göçmenlerin suçun mağduru olamayacakları ancak suçun konusu oldukları ileri sürülmüştür²².

Birtek, hukuksal anlamda mağdurluk ile sosyal anlamda mağdurluk kavramlarının birbirine karıştırılmasından kaynaklandığı ve göçmenlerin gerçekte suçun mağduru olmadıkları, suçun konusu ve suçtan zarar gören oldukları ileri sürülerek, göçmen kaçakçılığı suçunun hukuksal anlamda mağdurunun toplumu oluşturan herkes olduğu ve fakat göçmenlerin ise ancak suçun sosyal anlamda mağduru olduğunu iddia etmiştir²³.

Diğer bir görüşe göre ise, göçmen kaçakçılığı suçunun bir mağduru yoktur. Ancak suçtan zarar göreni vardır ve suçtan zarar gören, suçun yanında

¹⁶ Doğan SOYASLAN, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005, s.224; Timur DEMİRBAŞ, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara 2018, s.562.

¹⁷ ÖZGENÇ, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.219.

¹⁸ Mehmet Emin ARTUK/Ahmet GÖKCEN/Ahmet Caner YENİDÜNYA, TCK Şerhi Özel Hükümler Madde 73-131 3.Cilt, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s.1931;

¹⁹ Mehmet Emin ARTUK/Ahmet GÖKCEN/Ahmet Caner YENİDÜNYA, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet yayınları, 15. Baskı, Ankara 2015, s.80.

²⁰ Koray DOĞAN, Göçmen kaçakçılığı suçu, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2008, s.115.

²¹ Şen/Malbeleş, s.99.

²² Hakkı MANAV, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti, Turhan Kitabevi, Ankara 2010, s. 7-8.

²³ Fatih BİRTEK, “Mevzuat İçin Geri, İnsan Onurunun Korunması Açısından İleri Bir Adım: Göçmen Kaçakçılığı Suçuna İlişkin Değişiklikler”, Örgütlü suçlar ve Yeni Trendler, Polis Akademisi Yayınları, UTSAS 2010 Seçilmiş Bildiriler, s.234. (BİRTEK, Göçmen Kaçakçılığı), (s.217-240)

düzenlendiği yer de dikkate alındığında, devletin uluslararası saygınlığının ve egemenliğinin ihlal edildiği dikkate alınarak suçtan zarar görenin devlet olarak kabul edilmesi gerekir²⁴.

Öğretide belirttiğimiz görüşlerin aksine, yasadışı olarak ülkeye sokulma veya ülkede kalmalarına imkan sağlanma bakımından yabancıların, ülke dışına çıkarılmalarının sağlanması bakımından ise hem Türk ve hem de yabancıların suçun mağduru oldukları da ileri sürülmüştür²⁵. Benzer bir başka görüşe sahip olan Artuç, göçmen olarak adlandırılan gerçek kişilerin mağdur oldukları ve bu göçmen kaçakçılığı suçunda herkesin mağdur olabileceği ve mağdur bakımından özgü bir suçun söz konusu olmadığı, nitekim Türk vatandaşlarının yanında yabancı ve hatta vatansızlarında suçun mağduru olduklarını belirtmiştir²⁶.

Yargı Kararlarında Göçmen Kaçakçılığı Suçunun Mağduru

TCK'nın 79. maddesinde değişiklik yapan 22/7/2010 tarihli ve 6008 sayılı yasadan önce verilen yargı kararlarında da suçun mağduru göçmenler olarak görülmeyerek suçun mağdurunun uluslararası toplum olduğu vurgulanarak, sosyal olarak suçtan zarar gören durumda bulunan göçmenlerin göçmen kaçakçılığı suçunun yasal mağduru durumunda bulunmayıp suçun konusu oldukları, suçun yasal mağdurunun uluslararası toplum olduğuna hükmedilmiştir²⁷.

03.02.2014 tarihli bir kararda, Göçmen kaçakçılığı suçunda korunan hukuki yarar uluslararası toplum düzeni olup menfaat karşılığı ülkeye sokulan veya ülkeden çıkarılan kişilerin suçun yasal mağduru durumunda bulunmayıp suçun konusunu oluşturdukları gözetilmeden, birden fazla yabancıyı yurt dışına çıkışına imkan sağlandığı gerekçesiyle sanık hakkında TCK'nın 43/2. maddesinin uygulanması suretiyle fazla ceza tayinini bozma gerekçesi saymıştır. Benzer 31.03.2015 tarihli bir başka kararda Göçmen kaçakçılığı suçunda korunan hukuki yararın uluslararası toplum düzeni olduğu, menfaat karşılığı ülkeye sokulan, ülkede kalmasına veya yurt dışına çıkmasına imkan sağlanan kişilerin suçun yasal mağduru durumunda bulunmadığı, suçun konusunu oluşturdukları gözetilmeden, sanık hakkında birden fazla göçmenin yurt dışına çıkışı hususunda

²⁴ Veli Özer ÖZBEK/Koray DOĞAN/Pınar BACAĞIZ/İlker TEPE, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınları, s.60.

²⁵ Durmuş TEZCAN/ Mustafa Ruhan ERDEM/Murat ÖNOK, Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınları, 16. Baskı, Ankara 2018, s.91

²⁶ Mustafa ARTUÇ, "Göçmen Kaçakçılığı Suçu", Terazi Hukuk Dergisi , Yıl 2, Sayı 16, Aralık 2007, s.56. (s.53-68)

²⁷ YARGITAY 8. CD. 25.4.2006 tarihi ve E. 2006/2028 K. 2006/3617 sayılı kararı; "Sanıkların Türkiye'den Avrupa ülkelerine götürülmek üzere araçlara bindirilip Yunanistan'a getirildiklerinden bahisle T.'da indirilmeleri olayında göçmen kaçakçılığı suçunun mağdurları ise de; pasaport veya pasaport yerine geçen geçerli bir belgeleri olmadan yasadışı yollardan Türkiye'ye giriş yapmak suçundan açılan davada göçmen kaçakçılığı suçunun mağduru olarak kabul edilemeyecekleri gözetilmelidir", YARGITAY 7. CD. 01.07.2010 tarihli ve E. 2008/9540, K. 2010/10830 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com>, E.T. 25.10.2014.

anlaşma sağladığı gerekçesiyle, zincirleme suç hükümleri uygulanarak fazla ceza tayin edilmemesi gerektiğine hükmetmiştir²⁸.

08.04.2016 tarihli 12. Ceza Dairesi, 6008 Sayılı Kanun ile TCK'nın 79. maddesinde yapılan değişiklik ve gerekçesi gözetildiğinde, suçun mağdurunun kaçak göçmenler olduğuna TCK'nın 43/2. maddesinin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir²⁹.

28.06.2016 tarihli kararda, göçmen kaçakçılığı suçunda korunan hukuki yarar Uluslararası toplum düzeninin yanı sıra kaçak göçmenlerin yararlarını da dikkate almak ve suçun konusu olarak kabul etmek uygun bir çözüm olabilir. Esasen suçun mağduru, ceza hükmünün koruduğu hak ve yararın maliki veya bunlar üzerinde tasarruf yetkisi olan kişi olarak kabul edildiğinde, bu suçla korunan birden fazla hukuki menfaat arasında göçmenlere ait bir takım yararların da bulunmakta olması nedeniyle, bu kişilerin de suçun mağduru olarak görülmeleri bakımından bir engel bulunmamaktadır. TCK'nın 79. maddesinin gerekçesinde de; "Bu suçta asıl mağdurların, çaresizlik ve yoksulluk sebebiyle kendilerine bir ekmek kapısı açmak için çırpınan insanlar" olduğuna dair bir tespiti yer verilmiştir. Son olarak 2010 yılında 6008 Sayılı Kanun'la TCK'nın 79. maddesinde yapılan değişiklikler ile kanun koyucunun iradesinin de göçmenlerin suçunun mağduru olduğu yönündeki görüş doğrultusunda madde hükmüne yansıdığı görülmektedir. TCK'nın 43/3. maddesinde sayılan suçlar arasında yer almayan göçmen kaçaklığı, zincirleme suç şeklinde işlenmesi mümkün suçlar arasındadır. Birden fazla göçmeni tek bir araçla yurt dışına çıkartma eyleminde de göçmenlerin suçun mağduru olarak kabulüyle TCK'nın 43/2. maddesinde belirtilen zincirleme suç hükümlerinin uygulanması gerekmektedir³⁰.

15.03.2017 tarihli bir başka kararda istikrarlı olarak daha önce verilen kararlar gibi göçmenlerin suçun mağduru olmadığına karar verilmiştir. Bu karara göre; göçmen kaçakçılığı suçunda, göçmenler mağdur olmayıp, suçun konusunu oluşturduğundan TCK'nın 43. maddesinin uygulanmasının mümkün olmadığına hükmetmiştir³¹. Benzer bir başka kararda da göçmen kaçakçılığı suçunda, göçmenler suçun mağduru olmayıp, suçun konusunu oluşturduğuna hükmetmiştir³².

14.11.2017 tarihli bir başka kararda 18. Daire, göçmen kaçakçılığı suçunda korunan hukuki yararın uluslararası toplum düzeni olduğunu,

²⁸ YARGITAY 18. CEZA DAİRESİ E. 2015/54 K. 2015/28, T. 31.3.2015.

²⁹ YARGITAY 12. CEZA DAİRESİ E. 2015/14938 K. 2016/5987, T. 8.4.2016.

³⁰ YARGITAY 12. CEZA DAİRESİ E. 2016/136 K. 2016/10948 T. 28.6.2016; (Bayraktar Köksal /Kurt Gülşah, Özel Ceza Hukuku, c. I, Uluslararası Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016).

³¹ YARGITAY 18. CEZA DAİRESİ E. 2015/44808 K. 2017/2908, T. 15.3.2017.

³² YARGITAY 18. CEZA DAİRESİ E. 2016/3708 K. 2017/9226, T. 20.9.2017.

menfaat karşılığı ülkeye sokulan, ülkede kalmasına veya yurt dışına çıkmasına imkan sağlanan kişilerin suçun yasal mağduru durumunda bulunmayıp, suçun konusunu oluşturdıklarına hükmederek sanık hakkında birden fazla yabancının yurt dışına çıkışına imkan sağladığı gerekçesiyle 5237 Sayılı Kanun'un 43/1. maddesi tatbik edilerek fazla ceza tayininde isabet görmemiştir³³.

Sonuç

Göçmen kaçakçılığı suçunun uluslararası toplum ve toplumu oluşturan herkes olduğu öğretisi ve Yargıtay kararları ile kabul edilmektedir. Ancak kanaatimizce, sadece gerçek kişi ya da kişiler suçun mağduru olacağı için, uluslararası toplum ve sınırları ihlal edilen devlet bu suçun mağduru değil yalnızca suçtan zarar görendir. Nitekim 6008 sayılı yasanın 6. maddesi ile TCK'nın 79. maddesine eklenen fıkra hükmüne göre, kanun koyucunun suça konu olan gerçek kişileri mağdur olarak düzenlediği ve kabul ettiği anlaşılmaktadır. Göçmen kaçakçılığı suçunun mağduru suçun konusu olan kişilerdir³⁴. Çünkü belli bir zorluk karşısında çeşitli gerekçelerle bir umut yolculuğuna çıkan bu insanların çoğunlukla keyfi olarak bunu göze almadıkları ve son çare olarak bin bir türlü güçlük ve tehlikeye göğüs gererek göçmen oldukları unutulmamalıdır. Bu nedenle göçmen kaçakçılığı suçunun mağdurunun yasadışı olarak ülkeye sokulan, ülkede barındırılan ve ülkeden çıkarılmasına imkan sağlanan yabancılar olduğunu ve ülkeden çıkarılma bakımından ise Türk vatandaşlarının da mağdur olduğu kabul edilmelidir. Nitekim Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol'ün hem ön sözünde göçmenlerin haklarının korunması amacı vurgulandığından ve hem de 5. maddesinde göçmenlerin cezai tatbikata uğratılmayacağı özel olarak düzenlendiğinden suça konu göçmenlerin suçun mağduru olarak kabul edilmesi gerekir.

Göçmen kaçakçılığı suçunun mağdurunun göçmenler olarak kabul edilmesi ile; birden fazla göçmenin aynı anda suçun konusu olması halinde TCK'nın aynı neviden fikri içtima hükümleri bağlamında zincirleme suç hükümleri uygulanarak daha fazla ceza verilmesi gerekecektir. Böylece ceza artacağı için daha caydırıcı olacaktır. Ayrıca, göçmenlerin idari para cezalarına tabi tutulmalarının önüne geçilmiş olacaktır. Çünkü suçun mağduru olan yabancı veya göçmenlerin aynı zamanda idari para cezalarına tabi tutulması daha fazla mağduriyet yaracaktır.

³³ YARGITAY 18. CEZA DAİRESİ E. 2017/1503 K. 2017/12886, T. 14.11.2017.

³⁴ Hakan HAKERİ, "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları", maddi unsur başlığı, http://www.medeniyet.edu.tr/MART_2004_KHUKA_gocmen_kacakligi_ve_insan_ticareti_suclari.html, E.T.06.11.2018.

Kaynakça

- AÇIKGÖZOĞLU, Muhammet, Ceza Hukuku Açısından Teori ve Uygulamada Mağdur Kavramı, Adil Yayınevi, Ankara 2000.
- ARSLAN, Çetin, “Göçmen Kaçakçılığı Suçları”, AUHF Dergisi, Yıl 2003, C.52 Sayı 1, (113-145).
- ARTUÇ, Mustafa, “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”, Terazi Hukuk Dergisi , Yıl 2, Sayı 16, Aralık 2007, (s.53-68).
- ARTUÇ, Mustafa, “Göçmen Kaçakçılığı Suçu”, Terazi Hukuk Dergisi , Yıl 2, Sayı 16, Aralık 2007, (s.53-68).
- ARTUK, Mehmet Emin /GÖKCEN, Ahmet/YENİDÜNYA Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet yayınları, 15. Baskı, Ankara 2015.
- ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/YENİDÜNYA, Ahmet Caner TCK Şerhi Özel Hükümler Madde 73-131 3.Cilt, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.
- BAYRAKTAR, Köksal /KURT, Gülşah, Özel Ceza Hukuku, c. I, Uluslararası Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.
- BİRTEK, Fatih, “Mevzuat İçin Geri, İnsan Onurunun Korunması Açısından İleri Bir Adım: Göçmen Kaçakçılığı Suçuna İlişkin Değişiklikler”, Örgütlü suçlar ve Yeni Trendler, Polis Akademisi Yayınları, UTSAS 2010 Seçilmiş Bildiriler, BİRTEK, Göçmen Kaçakçılığı), (s.217-240).
- DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara 2018.
- DOĞAN, Koray, Göçmen Kaçakçılığı Suçu, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2008.
- HAFIZOĞULLARI, Zeki/ÖZEN, Muharrem Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, 2. Bası, Ankara 2010.
- HAKERİ, Hakan, “Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Suçları”, maddi unsur başlığı,
http://www.medeniyet.edu.tr/MART_2004_KHUKA_gocmen_kacakligi_ve_insan_ticareti_suclari.html, E.T.06.11.2018.
- KATOĞLU, Tuğrul, “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, AÜHFD, 61 (2) 2012, (s.657-693).
- KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin yayınları, 11. Baskı, Ankara 2018.
- KOÇAK, Yüksel/TERZİ, Elvan, “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, Kafkas Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.3, Sy. 3, Y. 2012, (s.163-184).
- MANAV, Hakkı, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti, Turhan Kitabevi, Ankara 2010.
- ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar/TEPE, İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayınları, 13. Baskı, Ankara 2018.

- ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınları, 14. Bası, Ankara 2018.
- ÖZTÜRK, Bahri/ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara 2018.
- SAYDAM, Mehmet, *“Türk Ceza Hukukunda Göçmen Kaçakçılığı Suçu (TCK m.79)”*, EBYÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim dalı, Erzincan 2015.
- SOYASLAN, Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2005.
- ŞEN, Ersan/MALBELEĞİ, Erkam, Türk Ceza Kanunu’nda Uluslararası Suçlar, Seçkin Yayınları, Ankara 2011.
- TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan /ÖNOK, Murat, Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayınları, 16. Baskı, Ankara 2018.

Mültecilerin Yeniden Sosyalleşmelerine Etki Eden Unsurlar: Düzce Örneği

Arş. Gör. Meltem YILDIRIM¹

Doç. Dr. Metin KILIÇ²

Özet

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonucunda gerçekleşen yoğun göç hareketleriyle birlikte, göç konusu dünya çapında daha önemli bir mesele haline gelmiştir. Çok sayıda mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, son dönemde yaşanan hareketliliklerden en çok etkilenen ülkelerden birisi olmuştur.

Toplumsal uyum bağlamında önemli bir dönüşüm yaşayan Türkiye, bu süreçte önemli çalışmalar ve çeşitli projeler başlatmıştır. Zor ve sıkıntılı bir dönemden geçen mülteciler ise yeniden sosyalleşme sürecine girmişlerdir. Yerli halk ve mülteciler arasındaki ilişkide, kimi zaman mültecilerin sosyal dışlanmaya maruz kaldığı, kimi zaman ise mültecilerin kendi dış sınırlarını çizerek içe dönük bir yapı sergiledikleri görülmektedir. Mültecilerin yeniden sosyalleşmeleri sürecinde siyasi, ekonomik ve kültürel olarak birçok faktör çalışmada ele alınarak incelenmiştir.

Düzce örneği üzerinden yürütülen bu çalışmada, nitel ve nicel araştırma yöntemleri birbirini destekleyecek biçimde bir arada kullanılmıştır. Tesadüfi örneklem tekniğine göre 790 kişi (2017 yılında Düzce’ye gelen 395 kişi ve 2018 yılında Düzce’ye gelen 395 kişi) ile anket görüşmesi, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine göre ise 10 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nicel verilerden hareketle yeniden sosyalleşme sürecinin şekillenmesinde politikalar tespit edilmeye çalışılırken nitel araştırma sonucunda da, mültecilerin yeniden sosyalleşme sürecinde etkin rol oynayan itici ve çekici faktörler ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Yeniden Sosyalleşme, Uyum

Factors Affecting Re-Socialization of Refugees: The Case of Düzce

Abstract

As a result of the internal turmoil in Syria, the issue of immigration has become a more important issue worldwide. Turkey which hosts a large number of refugees has been one of the most affected countries of mobility experienced in recent years.

Living an important transformation in the context of social cohesion, Turkey has launched several projects and studies in this important process. Refugees who have gone through a difficult and troubled period have entered the process of re-socialization. In the relationship between indigenous people and refugees, it is seen that sometimes refugees are exposed to social exclusion

¹ Düzce Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

and sometimes refugees display an introverted structure by drawing their own external borders. In the process of re-socialization of refugees, many factors such as political, economic and cultural factors have been studied.

In this study, which was carried out on the Duzce sample, qualitative and quantitative research methods were used together in a way to support each other. According to random sampling technique, 790 people (395 people coming to Duzce in 2017 and 395 people coming to Duzce in 2018) were interviewed. According to the semi-structured interview technique, in-depth interviews were conducted with 10 people. As a result of qualitative research, while trying to identify policies in shaping the socialization process based on quantitative data, repulsive and attractive factors that play an active role in the re-socialization process of refugees have been revealed.

Keywords: Migration, Immigration, Re-Socialization, Adaptation

Giriş

Göç sadece yaşanan fiziksel mekânın değiştirilmesi değil, sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur. Göç sürecine katılanlar, yeniden sosyalleşme yaşayarak, ilişkilerini sil baştan kurarlar (Kılıç, 2017: 101). Mültecilerin hâkim kültüre uyum sağlama sürecinde azınlık kültürlerinin etkisinin olabildiği gibi, sivil toplum kuruluşları, dil, ekonomi ve barınma koşulları vb. faktörler de etkili olabilmektedir. Mülteciler için en önemli konu güvenliklerini sağlamak, sonrasında ise hâkim kültüre uyum sağlayarak yeniden sosyalleşme sürecine başlayabilmektir. Mültecilerin buldukları yere uyum sağlayabilmeleri sayesinde, hâkim kültür ve azınlık kültürün bütünleşebilmeleri söz konusu olmaktadır. Yeniden sosyalleşme sürecini ele alabilmek için “kolektif kimlik” oluşumuna etki eden klasik yaklaşımlardan “asimilasyon” ve modern yaklaşımlardan “entegrasyon” kavramlarının göz önünde bulundurulması gerekir.

Kimlik, toplumbilim, insanbilim ve ruhbilim çalışmalarının en hassas konusudur. Claude Levi Strauss (1908-2009), Ernest Gellner (1925-1995), Samuel Huntington (1927-2008), Pierre Bourdieu (1930-2002), Maurice Godelier (1934-), Benedict Anderson (1936-1915) bu kavram üzerine çalışmış sosyal bilimcilerin sadece ilk akla gelenleridir (Kılıç, 2012: 29). Mültecilerin sosyalleşmelerinde ön plana çıkan kavramlardan biri “kimlik”tir. Var olan kimliklerini muhafaza edebilmek adına yapılan girişimler, mültecilerin sosyalleşme sürecini etkilemektedir. Henri Tajfel ve John Turner tarafından 1970'lerin ortalarında geliştirilmiş olan Sosyal Kimlik Kuramı, bu aşamada incelenilmektedir. Bu sosyal psikoloji kuramı; grup üyeliğini, grup süreçlerini ve gruplar arası ilişkileri ele almaktadır (Demirtaş, 2003: 124). Sosyal kimlik kuramına göre kişiler, kendilerini üyesi oldukları topluma göre değerlendirir ve sınıflandırır. Dil, ırk, deri

renge ve etnik köken gibi özelliklere göre sınıflandırılma yapılır. Bu sınıflandırma sosyal kimliğin gelişiminin ilk aşamasıdır. Bu aşamadan sonra, kişiler kendilerini belirli gruplara ait olarak tanımlarlar ve grupla özdeşleşerek bireyin sosyal kimliği ortaya çıkar. Sosyal yaşamdaki iki veya daha fazla grubun teması sonucu grupların sosyal kimlikleri karşılıklı olarak değişim sürecine girmektedir. Bu süreçte de kültürler arasında sosyalleşme yaşanır (Şeker, 2015: 13).

Bauman'ın (2018: 196) da ifade ettiği gibi kültürler, "biz" ve "onlar", "yerli" ve "yabancı" gibi farklılıkları kurar ve sürdürürler. Herhangi bir topluma ait olan mülteciler, belirli bir kültüre sahiptir ve bu topluluğa ait olan kültür, "kolektif kimliği" ortaya koymaktadır. Kolektif kimlik, etnik ve dini kökenlere sahip bağlardan meydana gelmektedir. Mülteciler, kendi kolektif kimliklerini koruyarak, kendi normlarına ve değerlerine bağlı kalma ve gündelik yaşamını bu şekilde düzenleme hakkına sahiplerdir (Berting, 2012: 59-60). Mültecileri hâkim kültüre karşı herhangi bir uyuma zorlamak ya da asimilasyon politikaları uygulamak insan haklarını ihlal eden, önemli bir sorundur. Ancak uyum konusunda mülteciler, sosyalleşmeleri ve bulunduğu yeni topluma adapte olabilmeleri açısından kendi kültürünü de koruyarak yeni kültüre de alışmak durumundadırlar. Hâkim kültür, mültecilerin kültürlerini koruma konusunda üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmelidir. Mültecilerin kültürlerinin eğitim ve kitle iletişim araçları gibi araçlarla sürdürülmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde asimilasyon kaçınılmazdır (Adıgüzel, 2018: 155).

Asimilasyon, "mülteciler ile yerli halk arasındaki etnik farklılığın azalması ya da ortadan kalkması ile sonuçlanan, mültecilerin yerli halka benzemesi sürecidir" (Bartram, 2017: 39). Bu benzeme, herhangi bir topluma sonradan katılan azınlık grupların, o toplum yapısı içinde ekonomik, toplumsal ve kültürel düzeylerde benzeşmesi, uyması ya da uydurulması süreci olarak kabul edilebilir (Erkal, 1998: 113; Taş, 1999: 26; Giddens, 2000: 251; Tezcan, 2000: 14, Kılıç, 2012). Mülteciler, azınlık olarak buldukları bölgedeki kültürlerinden gitgide uzaklaşırlar. Entegrasyon ise, mültecilerin yeni katıldıkları toplumla bütünleşerek, o toplumun sahip olduğu değerleri benimseyerek bir parçası haline gelmeleridir (Unutulmaz, 2016: 143). Entegrasyonu sağlayan ana faktör insanların aralarındaki farklılıklar ne olursa olsun ilişki kurmalarına elverişli bir ortamın varlığı ve temas içinde olmaları, birbirlerine karşı kepenk indirmemeleridir. Bunu mümkün kılan bir sosyo-politik ortamın var olmasıdır. Bu temas, hiç şüphe yok ki, belirli bir ortak davranış sistemi içinde olmayı ve bu sistemin öngördüğü kurallara riayet etmeyi gerektirir. Entegrasyon, insanın bir yabancı olarak geldiği toplumda dışlanmamasının, tutunabilmesinin etkin bir toplumsal aktör olarak var olmasının yoludur (Vergin, 2011: 17).

Göç konusunda karşımıza çıkan ve mültecilerin yeniden sosyalleşme sürecini olumsuz etkileyen faktör de sosyal dışlanmadır. 1970 ve 1980'li yıllarda

Fransa’da sosyal güvenlik sistemi dışında kalan bir kesim için kullanılmaya başlanan bu kavram (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 19); bireyin toplumsal ilişkiler bağlamında ötekileştirilmesi anlamına gelmektedir (Poyraz, 2014: 276). Mültecilere yönelik dışlama davranışlarında, milliyetçilik duygusunun ön planda olduğu görülmektedir. Milliyetçilik duygularının artmasıyla birlikte “biz” ve “onlar” ayrımına gidilmiştir. Özellikle son yıllarda ülkemize gelen mülteciler için “vatan haini” yakıştırmaları yapılmıştır (Güney ve Konak, 2016: 505). Toplumda kabul edilmeyen ve dışlanmaya maruz kalan mülteciler, yeniden sosyalleşme sürecinde ciddi zorluklar yaşamaktadırlar.

Her ne kadar hâkim kültür, mültecilerin sosyal uyumları için politikalar geliştirmiş olsa da, mültecilerin sosyalleşmeye kapalı olduğu durumlar da söz konusu olabilmektedir. Mültecilerin, yeniden sosyalleşmesini engelleyen en önemli faktör dil olarak düşünülebilmektedir. Yapılan araştırmalara göre, Türkiye’ye gelen mültecilerin Türkçe bilip bilmemesi, onların içe kapalı ya da daha sosyal olmalarıyla doğrudan ilgilidir. Türkçe bilen mülteciler, yerli halkla daha yakın ilişkiler kurabilmekteyken Türkçe bilmeyen mülteciler çoğu zaman evde vakit geçirmeyi, zorunlu bir ihtiyaç olmadıkça dışarı çıkmamayı bir çözüm yolu olarak görmüşlerdir. Aynı zamanda sosyal dışlanma, mültecilerin sosyalleşme alanlarını daraltmaktadır. Örneğin, iş alanlarında yaşanan, yalnızca mülteci olmaktan dolayı karşılaşılan problemler mülteci işçilerin sosyalleşmelerini olumsuz anlamda etkilemektedir. Ekonomik olarak yetersiz kalınan koşullarda yeniden sosyalleşmeden söz etmek mümkün değildir.

Araştırma Yöntemi

Araştırmanın Amacı

Mültecilerin yeniden sosyalleşme sürecinde hâkim kültüre uyum ya da uyumsuzluğunu etkileyen dış ve iç faktörler tespit edilerek entegrasyonu arttıracak çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Düzce ilinde yaşayan 8000 civarındaki Suriyeli, Afgan ve Iraklı göçmenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, evreni temsil etme kriterlerine bağlı olarak 790 kişi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada mültecilerden derinlemesine bilgi almak ve kendilerini nasıl ifade ettiklerini anlamlandırmak için nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme (mülakat) tekniği ve nicel araştırma yöntemleri kapsamında tesadüfi örneklem tekniği kullanılmıştır. 790 kişi ile 25 soruluk anket uygulaması yapılmıştır. Yine 790 kişi içerisinde tesadüfi olarak ve gönüllülük ilkesine göre seçilen 10 kişi ile araştırmanın amacı doğrultusunda detaylı bilgiye sahip olabilmek adına yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öncelikli olarak araştırmanın yapılması için kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Alınan izinlerden sonra 18 Haziran-22 Eylül 2018 tarihleri arasında anket uygulaması yapılmış ve 10 örnekleme toplamda 23 saat süren görüşmelerde derinlemesine ve ayrıntılı bilgiler elde edilmiştir. Araştırma esnasında Arapça bilen tercüman kullanılmıştır.

Görüşmeler ASUS marka dijital ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerden elde edilen kayıtlar, görüşmeleri takip eden günlerde ses dosyaları olarak bilgisayara aktarılmış ve konuşmalar araştırmacı tarafından defaten dinlenerek analiz edilmiştir. Analiz sürecinde konuşmalar ses kayıt cihazından bilgisayarda Word metinlerine dönüştürülmüştür. Örneklemin deşifre edilmemesi için isimleri kullanılmaktan kaçınılmış ve kişileri tanımlayıcı kodlar verilmiştir (Kılıç, 2018: 894).

Nicel araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 22 programında ki-kare analizine tabi tutulmuş ve yorumlanmış, nitel araştırma sonucunda elde edilen verilerden analiz için temalar oluşturulmuş, tematik çerçeveye uygun şekilde veriler işlenmiş ve bulgular tanımlanarak yorumlanmıştır.

Araştırma Bulguları

A) Nicel Araştırma Bulguları

Tablo 1: Düzce İline Gelenen Yıl Bağlamında Çalışma İzninin Olup Olmadığının Karşılaştırması

Düzce'ye Gelenen Yıl			Çalışma İzniniz Var Mı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Yıllar	2017	S	29	293	322
		%	9,0%	91,0%	100,0%
	2018	S	9	369	378
		%	2,4%	97,6%	100,0%
Toplam		S	38	662	700
		%	5,4%	94,6%	100,0%

Pearson Chi-Square:14,86

Sd: 1

P=000

Tablo 1'de yıllara göre mültecilerin Düzce'de ikamet durumlarına göre çalışma izinlerinin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılan mültecilerin geldikleri yılların ayırımı göz önünde bulundurulmaksızın %5,4'ünün çalışma izninin olmasına rağmen %94,6'sının çalışma izni bulunmamaktadır. 2017

yılında gelen mültecilerin %9'unun, 2018 yılında gelen mültecilerin %2,4'ünün çalışma izninin olması göç edilen bölgede geçirilen zamanın uzamasıyla çalışma izni alınması arasında paralellik olduğunu göstermektedir. Ki-Kare analizine göre değişkenler arası ilişki anlamlıdır.

Tablo 2: Oturulan Konut Türü Bağlamında Hanede Çalışan Sayısı Karşılaştırması

			Hanede Çalışan Sayısı								Toplam
			Yok	1	2	3	4	5	8	10	
Oturduğu Konutun Türü	Apartman dairesi	S	223	225	54	5	2	2	1	0	512
		%	43,6%	43,9%	10,5%	1,0%	0,4%	0,4%	0,2%	0,0%	100,0%
	Müstakil ev	S	46	92	19	7	2	2	0	1	169
		%	27,2%	54,4%	11,2%	4,1%	1,2%	1,2%	0,0%	0,6%	100,0%
	Gecekondu	S	10	6	4	0	0	0	0	0	20
		%	50,0%	30,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam		S	279	323	77	12	4	4	1	1	701
		%	39,8%	46,1%	11,0%	1,7%	0,6%	0,6%	0,1%	0,1%	100,0%

Pearson Chi-Square:29,16

Sd:14

P<,010

Hukuki süreçler göz önünde bulundurulduğunda mültecilerin yasal olarak ikamet adreslerinin yerel yönetimlerce bilinmesi gerekir. Bu durum sosyo-ekonomik ve siyasal açılardan oldukça önemlidir. Tablo 2'de oturulan konut tipine bakıldığında mültecilerin büyük bir çoğunluğunun apartman dairesinde ikamet ettiği gözlenmektedir. Bu durumun sosyolojik temelleri sorgulandığında bizden olmayan ötekinin daha geleneksel değer yargılarının yaşandığı müstakil ev ve gecekondu yaşamının içerisine girmediği ya da yerli halk tarafından sokulmadığı söylenebilir. Konut türü bağlamında hanede çalışan sayısı karşılaştırıldığında karşımıza çarpıcı sonuçlar çıkmaktadır. İlk olarak tablo 1'de tespit ettiğimiz çok düşük oranda çalışma izni olan kişinin aksine mültecilerin %50'sinden fazlasının tablo 2'de çalıştığı gözlenmektedir. Bu durum bize yasal olmayan bir iş gücü piyasasının mülteciler bağlamında şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca mültecilerin hayatını idame etmek adına yasal ya da kayıt dışı iş gücü piyasasına katılmasının yeniden sosyalleşmelerinde çok önemli bir etken olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3: Konuşulan Dil Sayısı Bağlamında Kanuni Hakların Bilinmesi**İlişkisi**

Konuşulan Dil Sayısı		Kanuni Haklarınızı Biliyor Musunuz?		Toplam
		Evet	Hayır	
1. dil (Arapça)	S	66	457	523
	%	12,6%	87,4%	100,0%
2. dil (Türkçe)	S	51	136	187
	%	27,3%	72,7%	100,0%
3. dil (İngilizce)	S	8	24	32
	%	25,0%	75,0%	100,0%
4 ve üstü	S	0	2	2
	%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam	S	125	619	744
	%	16,8%	83,2%	100,0%

Pearson Chi-Square:23,15**Sd: 3****P=000**

Yeni bir topluma gelindiğinde hayatta kalma stratejileri bağlamında insanların "bedensel sermaye" oluşturmaları oldukça önemlidir. Bu durumda hâkim kültürün dilini öğrenmek hâkim kültür içerisinde mültecilerin yaşam koşullarının iyileşmesinde önemli bir faktördür. Tablo 3 incelendiğinde sadece Arapça bilen mültecilerin %12'sinin, iki dil bilenlerin %27,3'ünün ve üç dil bilenlerin %25'inin yeni yaşanan toplumda kanuni haklarını bildikleri gözlenmektedir. Bu durum dil barajı aşıldıkça hâkim kültürde tutunma oranını arttırmaktadır.

Tablo 4: Yerli vatandaşlarla etkileşim bağlamında Sosyal Yaşam Bilgilerine Ulaşma Arasında İlişki

			Düzce Sosyal Yaşam Bilgilerine Nasıl Ulaşıyorsunuz					Toplam
			Yakını	Basın	Komşu	Kurumlar	Cevapsız	
Türkiye'de yaşayan yerli vatandaşlarla etkileşim durumu	Var	S	74	13	64	4	171	
		%	22,7%	4,0%	19,6%	1,2%	52,5%	100,0%
	Yok	S	73	21	77	5	269	445
		%	16,4%	4,7%	17,3%	1,1%	60,4%	
Toplam		S	147	34	141	9	440	771
		%	19,1%	4,4%	18,3%	1,2%	57,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 6,82**Sd: 4****P<01**

Mültecilerin hâkim kültürle etkileşimi yeniden sosyalleşmeleri için önemli bir parametredir. Tablo 4'te mültecilerin %50'den azının yerli vatandaşlarla etkileşim içerisinde oldukları gözlenmektedir. Hâkim kültürle etkileşim içerisinde olan mültecilerin % 22,7'sinin yakını, %19,6'sının komşuları aracılığıyla, etkileşim içerisinde olmayan mültecilerin %16,4'ünün yakınları, %17,3'ünün komşuları aracılığıyla Düzce'de sosyal yaşam bilgilerine ulaştığı görülmektedir. Hâkim kültürle ilişkileri olmadığını belirten mültecilerin komşularıyla ilişkileri bağlamında sosyal yaşam bilgilerine ulaşmasının temelleri sorgulandığında azınlık kültürle komşuluk ilişkileri ekseninde sosyal ağlar oluşturdukları gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 5: Yerli Vatandaşlarla İlişki bağlamında Kanuni Hakların Bilinip Bilinmediğinin Karşılaştırılması

			Kanuni Haklarınızı Biliyor Musunuz?		Toplam
			Evet	Hayır	
Türkiye'de yaşayan yerli vatandaşlarla etkileşim durumu	Var	S	62	372	
		%	14,3%	85,7%	100,0%
	Yok	S	63	257	320
		%	19,7%	80,3%	
Toplam		S	125	629	754
		%	16,6%	83,4%	100,0%

Pearson Chi-Square: 3,88**Sd: 1****P<049**

Tablo 5’te mültecilerin hâkim kültürle iletişimi bağlamında yeni yaşanan toplumda kanuni haklarını bilip bilmedikleri incelenmiştir. Ki-Kare analizinde elde edilen veriler ışığında hâkim kültürle etkileşimin kanuni hakları bilme ya da bilmeme üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Mültecilerin yaklaşık %80’inin kanuni haklarını bilmedikleri tablo 5’ten elde edilmiştir.

Tablo 6: Yerli Vatandaşlarla İlişki Bağlamında Nerelerden Yardım Aldığı İlişkisi

			Nerelerden Yardım Alıyorsunuz					Toplam
			Almıyorum	SYDV	Belediye	STK	Hayırsever	
Türkiye’de yaşayan yerli vatandaşlarla etkileşim durumu	Var	S	1	136	3	9	27	176
		%	0,6%	77,3%	1,7%	5,1%	15,3%	100,0%
	Yok	S	1	87	11	10	15	124
		%	0,8%	70,2%	8,9%	8,1%	12,1%	100,0%
Toplam		S	2	223	14	19	42	300
		%	0,7%	74,3%	4,7%	6,3%	14,0%	100,0%

Pearson Chi-Square: 10,11

Sd: 4

P<039

Mültecilerin hayatlarını idame etmek için yaşadıkları toplumda ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılamaları şarttır. Ekonomik ihtiyaçların karşılanmasında iş gücü piyasasına katılmanın önemi yüksek olduğu gibi, yerel kurum ve kuruluşlardan destek almak da hayati bir gereksinimdir. Tablo 6’da mültecilerin %74’ünün SYDV, %14’ünün Hayırsever, %6,3’ünün çeşitli STK ve %4,7’sinin Belediye’den yardım aldığı gözükmektedir. Hâkim kültürle etkileşimin yardım alma noktasında ayırt edici bir etkisinin olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 7: Hanede Çalışan Olup/Olmama Bağlamında Yakınlarından Yardım Alma Durumu

			Yakınlarından Yardım Alma Durumu				Toplam
			Ülkesindeki	Diğer ülkelerdeki	Türkiye’deki	Cevapsız	
Hanede çalışan var mı?	Evet	S	23	20	5	392	440
		%	5,2%	4,5%	1,1%	89,1%	100,0%
	Hayır	S	47	34	1	242	324
		%	14,5%	10,5%	0,3%	74,7%	100,0%
Toplam		S	70	54	6	634	764
		%	9,2%	7,1%	0,8%	83,0%	100,0%

Pearson Chi-Square: 33,16

Sd: 3

P=000

Tablo 7’de hanede çalışan olup olmama durumuna göre yakınlarından yardım alma(ma) durumu karşılaştırılmıştır. Araştırmaya katılan örneklemin %9,2’si ülkesindeki, %7,1’i diğer ülkelerdeki yakınlarından yardım almaktadır. Türkiye’deki yakınardan yardım alma durumu oldukça düşüktür. Çalışanlara oranla çalışmayanların yardım alma durumu daha yüksek olarak tespit edilmiştir.

B) Nitel Araştırma Bulguları

Tablo 8: Görüşmeye Katılan Örneklemin Sosyo-demografik Özellikleri

Görüşmeciler	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Türkiye’deki Mesleği	Eğitim Durumu	Geldiği Ülke
G1	21	Erkek	Bekâr	Öğrenci	Lisans Devam	Suriye
G2	26	Erkek	Evli	İnşaat İşçisi	Ortaokul	Suriye
G3	40	Kadın	Evli	Ev Hanımı	Ortaokul	Suriye
G4	44	Kadın	Bekâr	Kuaför	Ortaokul	Suriye
G5	24	Erkek	Bekâr	Emlakçı ve Mobilyacı	Ön lisans	Suriye
G6	36	Kadın	Evli	Ev Hanımı	Ortaokul	Irak
G7	33	Kadın	Evli	Ev Hanımı	Ortaokul	Irak
G8	39	Erkek	Evli	Ticaret	Ortaokul	Irak
G9	40	Erkek	Evli	Ticaret	Lisans	Irak
G10	21	Erkek	Bekâr	Öğrenci	Lisans Devam	Suriye

Tablo 8’de araştırmaya katılan örneklemden gönüllülük esasına bağlı olarak derinlemesine görüşme yapılan 10 örneklemin sosyo-demografik bilgileri verilmiştir. Görüşmecilerin kimlik bilgilerinin deşifre edilmemesi için kodlamalarla tanımlayıcı bilgi sunulmuştur. Görüşmeye katılan mültecilerin 20-45 yaş arasında olduğu gözlenmektedir. Örneklemin cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim durumu ve geldiği ülke tablo 8’de gözlenmektedir.

Tablo 9: Tema 1 Mültecilerin Gözünden Türkiye

Tema 1 – Mültecilerin Gözünden Türkiye		
Kategori 1: Türkiye'ye göç etme sebepleri	Kategori 2: Türkiye'deki göçmen algısı hakkındaki görüşleri	Kategori 3: Mültecilerin Türkiye'den beklentileri
Savaş Türkiye'nin güvenli olması Suriye'nin güvenli olmaması Türklerin yardımsever olması Türkiye'de eğitimin daha iyi olması Türkiye'de istihdam fırsatının bulunması Türkiye'deki göçmen sayısının fazla olması Türkiye'ye daha önce yerleşmiş göçmenlerin olması	Suriyelileri seviyorlar. Suriyelilere iyi davranıyorlar Göçmenlere karşı yardımseverler Irak'tan gelenlere Türkler her zaman yardımda bulundu Iraklılara karşı ve Suriyelilere karşı yardımsever bir halk Suriyeliler iyi davrandığı için karşılığında iyi davranıyorlar. Türkiye'de Araplar sevilmiyor Türkler, Araplarla anlaşamıyor Suriyelilere genelleme yapıyor Arap kültürü Türkiye'de yadırganıyor Yabancı olduğu için göçmenler sevilmiyorlar Türkler Arapların ne yaşadıklarını bilmedikleri için önyargıyla yaklaşıyor. Komşular selam vermiyor, mültecileri istemiyorlar Bütün Arapların pis olduğu düşünülüyor	Sigorta İkamet izni Türkiye'de kalmak Vizenin kaldırılması Türk vatandaşlığı almak Daha fazla maddi yardım Asgari ücretin artırılması Çalışma izninin verilmesi Hastanede tercüman olması Türk pasaportu sahibi olmak Türlere Arapça öğretilmeli Türkiye'de Arapları anlatan kanallar olması Okullarda Arapların kim olduğu öğretilmeli Irak'taki meslekler Türkiye'de de yapılabilmesi Çocuklarının Türkiye'de okullarını bitirmelerini istiyor Türkiye'de yük olmamak için çalışmak Sayının artmaması için Suriyeli alımının durdurulması Türkiye'nin en güçlü ülke olduğunu görmek İnsanların birbirine saygı göstermesi

Tema 1 başlığı altında Mültecilerin gözünden Türkiye algısını ortaya koymak adına, çeşitli kavramlardan hareketle 3 kategori oluşturulmuştur. Görüşmeye katılan mültecilerin söylemleri neticesinde ilk olarak Türkiye'ye göç etme sebepleri "savaş", "güvenli", "güvensizlik", "misafirperverlik", "hemşerilik" gibi kavramlardan hareketle kategori 1 kavramsallaştırılmıştır. Kategori 2,

“yardımseverlik”, “önyargı”, “genelleme” gibi kavramlardan hareketle oluşturulmuştur. Son olarak kategori 3 başlığı altında “vatandaşlık”, “vize izni”, “anadilde eğitim”, “sigorta” gibi kavramsallaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 10: Tema 2 Mültecilerin Sosyal Yaşamda Karşılaştıkları Deneyimler

Tema 2 – Mültecilerin Sosyal Yaşamda Karşılaştıkları Deneyimler		
Kategori 1: Türkiye’ye geldikten sonra yaşantılarındaki değişiklikler	Kategori 2: Toplumsal uyum konusunda yaşanan sorunlar	Kategori 3: İstihdam alanında karşılaşılan sorunlar
Türkiye’de sosyalleştiler Türkiye’de sorumluluklar arttı Türkiye’de masraflar arttı Araplar alışverişini sevdiği için Türkiye’yi geliştirdiler Öğrenmek zorunda kaldılar Daha rahat çalışma koşullarıyla karşılaşıldı Türk arkadaşlar edindiler Geldikleri yere, aile ve arkadaşlarına özlem duyuyorlar Türkiye’de yaşadıkları yalnızlık hissi Ekonomik sıkıntılarla karşılaşıldı Yabancı olma hissi Güvenlik ve sağlık hizmetleri Türkiye’de daha iyi Çocuklar daha iyi eğitim alabiliyor	Yabancılık hissi, Özlem duygusu, Barınma sorunu, Dil, iletişim sorunu, Masrafların artması, Şiddete maruz kalıyor. Güvenilmeme korkusu Dil öğrenmede zorluk yaşıyor. Türkiye’de mağduriyet yaşıyor. Kalabalık olmaları çevreyi rahatsız ediyor. Onlar hakkında merak edilenlerden rahatsız oluyor .Türkçe konuşmadığı zamanlarda kötü muameleyle karşılaşıyor. Türkiye’de ayrımcılığa maruz kalıyor. Türklerle görüşme gereği duymamak Türkçe bilmemekten kaynaklı sorunlar. Suriyeliler yanlış tanınmasın diye ihtiyaç olsa bile yardım isteyemiyor Ücretler Türklere farklı, Araplara farklı söyleniyor. Rahatsız etmemek için yardım istemiyor. Ekonomik olarak sıkıntı yaşıyor. Çocukları sosyal hayattan dışlanıyor. Şiddetle karşılaştıklarında haklarını alamıyorlar Araplara evler kiraya verilmiyor . Haksız yere şikâyetle maruz kalıyorlar Arap olduklarını sosyal hayatlarında gizleme ihtiyacı duyuyor. İletişim kurmada güçlük çekiyor. Çocuk sayısının fazla olmasının eleştirilmesinden rahatsızlık duyuyor. Okul içerisinde çocukları ayrımcılığa maruz kalıyor Ev sahiplerinin Araplara ev vermemesi Yardıma ihtiyacı olsa bile yardım isteyememek. Irak savaşından sonra ailesinin yaşadığı psikolojik sorunların devam etmesi Hastanede doktorların ilgilenmemesi Tercüman bulmada güçlük ihtiyaçlarını dile getirmede çekingen davranıyorlar	Çalışma alanlarında hakkı yeniyor Çalışma saatleri normalden uzun tutuluyor Sigortasız çalıştırılıyor Çalışma alanında şiddete maruz kalıyor Ekonomik sıkıntı Ekonomik şiddet Maaşların ödenmemesi

Tema 2 başlığı altında mültecilerin sosyal yaşamda karşılaştıkları deneyimler 3 kategori altında incelenmiştir. Kategori 1 başlığı altında Türkiye'ye geldikten sonra yaşantılarındaki değişiklikler, "ekonomik sıkıntılar", "yeni arkadaşlıklar", "sosyal çevre değişimi", "yabancı olma hissi" gibi kavramlardan hareketle oluşturulmuştur. Kategori 2 altında "barınma", "dil", "uyum/uyumsuzluk", "eşitsizlik", "adalet", "ayrımcılık" gibi kavramlardan hareketle toplumsal uyum sürecindeki yaşanan sorunlar oluşturulmuştur. Son olarak Kategori 3 başlığı altında istihdam alanında karşılaşılan sorunlar, "haksızlık", "uzun çalışma", "iş yerinde şiddet" gibi kavramlardan oluşturulmuştur.

Sonuç ve Değerlendirme

Mültecilerin yeniden sosyalleşme sürecinde hâkim kültür içerisinde geçirdikleri zamanın çok büyük etkisi vardır. Nicel araştırma bulgularından hareketle mültecilerin yakın bir zamanda Düzce'ye geldikleri ve önce gelenlerin yasal yollardan iş gücü piyasasında daha fazla yer buldukları gözlenmektedir. Çalışma izninin çok düşük seviyede olmasına rağmen hanede çalışan kişi sayısı incelendiğinde mültecilerin %60'a yakın bir kesiminin çalıştığı tespit edilmiştir. Bu durum mültecilerin işgücü piyasasında yüksek oranda kayıt dışı istihdam edildiğini göstermektedir. Çoğu katılımcı çalıştıkları işlerde haklarının verilmediği düşüncesindedirler. Çalışma saatlerinin normalden uzun tutulduğu, sigortasız çalıştırıldıkları ve maaşlarının ödenmediği kanaatindedirler. Yaptığımız görüşmelerde mültecilerin hukuki olarak çalışma koşullarından haberdar olup olmadıklarını sordüğümüzde bu konu hakkında net bir bilgiye sahip olmadıkları, çalışma haklarını tam olarak bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Koruma desteği, güvenlik gibi kurumsal temelde devletten yüksek bir beklentiye sahip oldukları tespit edilmiştir.

Araştırmada varılan diğer sonuçlara baktığımızda, mültecilerin çoğunluğunun Türkçe bilmemelerinin sosyalleşmeleri önünde büyük bir engel teşkil ettiği görülmüştür. Dil, özellikle toplumsal uyum bağlamında insanların önemli bir bedensel sermayesidir. Türkçe bilmeyen göçmenler, kurumsal yapılardan yeterince faydalanamamaktadırlar. Nicel araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan örneklemde Türkçe konuşmayı bilenlerin (% 27,3) bilmeyenlere oranla kanuni haklarını daha fazla biliyor olması hâkim kültürün dilinin ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Örneğin göçmenler Türkçe bilmedikleri için, okul çağında eğitim kurumlarında Türkçe eğitim almalarından kaynaklı olarak verimli bir sonuç elde edemiyorlar. Aynı şekilde sağlık kurumlarından da yararlanmakta güçlük çekiyorlar. Türkçe bilmiyor olmaları göçmenlerin çalışma hayatlarına da yansımıştır. Yapılan görüşmelerden göçmenlerin beklentilerinin genellikle devlet kurumlarından çeviri desteği almak olduğu sonucuna varılmıştır. 40 yaşında Iraklı bir Erkek görüşmeci Türkçe bilmeme konusunda yaşadığı sıkıntıyı; "*Hastaneye*

gittiğimizde kendimizi yabancı hissediyoruz. Dilimiz Türkçe olmadığı için her şeyi anlatamıyoruz. Kendi hastalığımızı öğrenmek için zorlanıyoruz. Tercüman bazen olmayabiliyor. Bu yüzden zorlanıyorum ve kendimi yabancı hissediyorum (Erkek, 40, lisans mezunu, Iraklı)." şeklinde ifade etmiştir.

Türkiye'ye geldikten sonra gündelik yaşamın yeniden üretilmesi sürecinde mültecilerin yeni topluma uyum sağlama çabalarının arttığını görmekteyiz. Araştırmaya katılan örneklemin nicel araştırma verilerine göre, %43'ünün yakını, komşusu, kurumlar ve basın aracılığıyla Düzce'de sosyal yaşam bilgilerine ulaştığını görmekteyiz. Bunun temelinde de yaptığımız görüşmelerdeki kişilerin birkaç senedir bu toplumda bulunmaları ve yeni bir hayat kurmak zorunda kaldıkları toplumla uyum sağlama arzuları etken kabul edilmiştir. Bunun sonucunda bazı stereotip düşünceler de gelişmiştir. Yabancılık hissinin artması, hâkim kültür tarafından dışlanma ya da ayrımcılığa maruz kalma gibi düşünceler, mülteciler arasında yaygın bir önyargı oluşturmuştur. Bu önyargı aidiyet grubuyla (mültecilerle) dış grup (Türkler) arasında görülen kuvvetli farklılaşmaya neden olmaktadır. Bu durum kendi olumlu kimliğini dayatmaya yönelik bir mücadelenin ürünü olduğundan aidiyet gurubuyla özdeşleşme mültecilerde güvenlik ve gurur duygusu yaratmaktadır (Schnapper, 2005: 151). Getto ve kapalı toplum yapılarının oluşmasında da, hâkim kültüre yönelik olan bu önyargılar etkindir. Türklerle etkileşimi olmamasına rağmen %17, 3'lük bir kesimin komşuları aracılığıyla sosyal yaşam bilgilerine ulaşıyor olması gettolaşmayı ortaya koyan en net bulgudur. Yapılan mülakat görüşmelerden hareketle, bazı göçmenlerin Türklerle iletişim kurmak istememesi de bu önyargılar sonucunda gerçekleşmiştir. 26 yaşında Suriyeli Erkek görüşmecinin kullandığı ifadelerden örnek verecek olursak, *"Türk arkadaşım yok. Türklerle oturduğumuzda hanım Türkçe bilmiyor, Türklerin ifade ve mimikleri farklı geliyor ve sıkılıyor. İş olmadığına evde oturuyorum. Televizyon hep Suriye kanalı. Öyle ayarladım (Erkek, 26, ortaokul mezunu, Suriyeli)."* Ayrıca göçmenlerin iletişime kapalı olmaları, kendileri hakkında merak edilenlerden rahatsız olmaları kendilerini daha içe dönük bir hale getirmektedir.

Mültecilerin tamamının aynı şekilde değerlendirilmesi ya da kötü bir imaj sergilemekten korkuyor olmaları, çekingen davranmalarında etken olan bir diğer faktördür. Birçoğu gündelik yaşamlarında dahi acil ihtiyaçlarda yardım istemekten çekinmektedirler. 40 yaşında Suriyeli kadın görüşmecinin görüşleri şu şekildedir: *"Yardıma ihtiyacım olsa da istemem. İnsanlara sıkıntımı anlatamam. Genel bakış için, her şeyin dışarıya çıkmaması için isteyemiyorum. Bir sıkıntı olursa, bir yerde sözü geçerse herkes bu lafı alıp beyninde tutacak ve sürekli bu bakış açısıyla bakmaya devam edecek (Kadın, 40, ortaokul mezunu, Suriyeli)."* 40 yaşında Iraklı bir erkeğin; *"Çok utangaç bir aileyiz. Bir ihtiyacımız olduğunda söylemeyiz. Hem de ihtiyacımız çok var ama söylemeyiz (Erkek, 40, lisans*

mezunu, Iraklı).” ifadeleri içe dönük olan kesimin sosyal yardımlardan daha az faydalandığını göstermektedir. Yapılan nicel araştırma sonuçlarında Türklerle etkileşim içerisinde olan mültecilerin etkileşimde olmayan mültecilere göre daha fazla oranda SYDV, Belediye, STK ve Hayırseverlerden yardım almaları yukarıdaki söylemleri destekler niteliktedir.

Son olarak mülteciler, sosyal yaşamlarını inşa etme noktasında kendi yaşam standartlarını olumsuz olarak değerlendirmekte, hâkim kültürün de sosyal ve kurumsal alanda onları ötekileştirdiklerini düşünmektedirler.

Kaynakça

- Adigüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Bartram, D., Poros, M.V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar* (Çeviren: İtir Ağabeyoğlu Tunçay). Ankara: Hece Yayınları.
- Berting, J. (2012). *Şeytan Üçgeni: Kimlik, Kültür, Etnik Toplum*. (Çev. Hüsamettin İnaç). Bursa: MKM Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Sosyolojik Düşünmek*. (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye’de Yabancı Göçmen Kadınlar*. (1.Basım). Ankara: Elif Yayınevi.
- Demirtaş, H. A. (2003). Sosyal Kimlik Temel Kavram ve Kuramı, Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1), 123-144.
- Erkal, M. (1998). *Etnik Tuzak*. (5. Baskı). İstanbul: Der Yayınevi.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayıncılık
- Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). Bolu’da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar: Milliyetçilik, Erillik ve Vatandaşlık Temelinde Öteki Algısı. *Alternatif Politika Dergisi*, 8(3), 505-535.
- Kılıç, M. (2017). Göç ve Kültürel Değişme: Düzceli Kimliğinin İnşasında Kültürel Bütünleşme, 3. *Uluslararası Düzce Tarih, Kültür ve Sanat Sempozyumu*, 100-105, Düzce.
- Kılıç, M. (2012). *Etnisite ve Spor*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Kılıç, M. (2018). Çocukların Din ve Ahlak Eğitiminde Serbest Zaman Aktivitelerinin Rolü, *Tarih Okulu Dergisi*, 11(33): 889-909.
- Poyraz, M. (2014). Dışlanma veya Dışarı Edilme (Editörler: İbrahim Soysüren ve Didem Danış). *Sınır ve Sınırdışı: Türkiye’de Yabancılar, Göç ve Devlete Disiplinlerarası Bakışlar*. Ankara: Notabene Yayınları. 273-288.
- Schnapper D. (2005). Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki. Çeviren: Sönmezay A, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şeker, B. D. (2015). Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. (Editör: Betül Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin). *Göç ve Uyum*. London: Transnational Press London, 11-26.

- Taş, M. (1999). *Avrupa'da Irkçılık: Göçmenler ve Aşırı Sağ Partiler*. Ankara: İmge Yayıncılık.
- Tezcan, M. (2000). *Dış Göç ve Eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Unutulmaz, K. O. (2012). Gündemdeki Kavram Göçmen Entegrasyonu, Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. (Editörler: N. Aslı Şirin Öner ve S. Gülfer İhlamur-Öner), *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 135-159.
- Vergin N. (2011). Kişisel tarih ve kimlik inşası: Nasıl Türk olunur?. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 14(56):11-54.

الهجرة في الأدب السردى العربي
دراسة سوسولوجية

محمد نفاذ

جامعة سيدي محمد بن عبد الله
كلية الآداب والعلوم الإنسانية سايس فاس
مختبر البحث في العلاقات الثقافية المغربية المتوسطة
ملخص البحث

الهجرة عبر العصور شكّلت حاجة إنسانية أملتتها ضرورة البحث عن أولويات الحياة كتنقيب مساقط الغيث، أو مناورة ما يحقق بالإتسان من مخاطر أو قد تكون تلبية لإرضاء تطلع الإنسان في إشباع رغبة المعرفة والاستكشاف. والهجرة في الماضي القديم كانت دليل قوة تعكس ممارسة "الفانكستيك" الفردي ويطولة وهيمنة الجماعة/القبيلة، غير أنها في العصر الراهن بفعل التحولات النسقية للمجتمع الدولي أصبحت الهجرة مرادفة لأزمات إنسانية بسبب، عواملها القسرية المتطلعة إلى الفرار من جحيم البطالة واليأس والحروب والمجاعات... فتأسس مفهوم اللاتجنز في الأرض والمنبت، فكان بذلك القرن الحالي والذي قبله عصر اللجوء والمهفوى والتيه الإنساني.

وقد لامس الأدب العربي السردى تيمة "الهجرة" و"الاغتراب" في نوع من الكتابة الواقعية والتجريبية والتسجيلية من منطلق تجارب كابنت وعاشت مختلف أوجه المعاناة وعكسته في كتابات انشغلت بالإبداع كما انشغلت بالجمالي، فقد كانت الهجرة مُصاحبةً بأعمال إبداعية من السرد العربي الذي كشف أوجها سوسيوثقافية للظاهرة.

وتسعى في هذه المداخلة العلمية مساهمة موضوع الهجرة عن: ما تجليات ورودها في السرد العربي، واستقراء التجربة بقسوتها وآلامها الاجتماعية، وتتبع مساهمة الظاهرة في تشكيل الملح السوسولوجي وأبعادها الثقافية والحضارية واللغوية والإنسانية... وكيف حوى الأدب المغربي جراح وتمزقات الذات ضمن الكتابة السردية؟ وإلى أي مدى كانت الهجرة تطلعا إلى تحرر الوجدان من قيود القهر؟ وهل تلتى معانقة قيم التقدم والتحرر؟

وطموحنا عميق في كشف ما راكمه الأدب العربي من وصف سوسولوجي لدوافع الهجرة ورصد الواقع في إرهابات الفكرة وأجراتها، وإبراز أرق الاندماج والتعايش في تربة غريبة بعد الاقتلاع من مشتل الإنبات، وكل ذلك نحاول استقراءه من خلال عدد من الروايات العربية كرواية «أوراق» للرائد المغربي عبد الله العروي، والمجموعة القصصية «قنديل أم هاشم» للكاتب، المصري يحيى حقي وغيرهما من الكتابات السردية العربية.

الكلمات المفتاحية: الهجرة [١] الأدب [٢] السرد العربي [٣] السوسولوجيا.

أولا: الرواية الواقعية

نشأت الواقعية وتبلورت مفاهيمها المشكلة لاتجاه أدبي حديث في كُتف خلفيات ثقافية ومعرفية وفكرية جديدة، وكانت عقيدتها الراسخة أن المجتمع تحكمه نواميس صارمة تمثل القانون الذي يضمن العلاقات الاجتماعية.

وقد جاءت الواقعية كاتجاه له تصور في الأدب ردا على المثاليات الموهلة التي اتهمت بها الرومانسية وشرحها عن المجتمع وهروبها عن الواقع اليومي والمعيش المتداول، فكان حرصها شديد على الارتباط بالواقع، فعملت على «محاكاة الحياة ورصد شتى المظاهر الاجتماعية. ولكن هذه المحاكاة ليست تسجيلا فوتوغرافيا ولا نقلا أليا لزخم الحياة بإيجابياته وسلبياته. بل هي عملية ابتداع للواقع بصياغة واعية تقوم على المتخيل والتصوير والتشكيل والنمذجة، إن الكتابة الواقعية عملية إبداعية تستند إلى الواقع وتستوعبه وتمثله، ثم تصبه في معمارية فنية تقوم على التماسك والانسجام والتألف الجذلي»³. ولتحقيق هذه الرؤية التي يتبناها المذهب الواقعي في الإبداع سطر لنفسه مجموعة من الخصائص في «الكتابة»، ومنها العزوف عن الزخرفة اللفظية والانحراف عن كل ما هو معقد في البناء الفني والميل إلى لغة البساطة التي هي لغة الطبقات الاجتماعية الشعبية، غير أن هناك ملاحظة لابد من استجلائها وهي أن البساطة كسمة من سمات «الواقعية» لا تعني المبتدل أو الجاهر أو حضيض اللغة، وإنما نقصد بها اختيارا يمثل واحد من خصوصيات الكتابة الواقعية والرامي إلى هجران الجزل والغريب أو المعقد.

وقد كان «العقاد» كواحد من وجوه الأدب والنقد العربي يقول: «الأدب هو الحياة، فالحياة هي الإنسانية بمعناها الواسع، وأقدر مذهب من المذاهب الأدبية على وصف هذه الإنسانية التي هي الحياة هو المذهب الواقعي»⁴.

والأدب العربي زاخر بالانتاجات التي كانت نتاج تأثير الحياة الواقعية ونذكر منها السيرة الذاتية (الأيام) لعميد الأدب العربي طه حسين، و«يوميات نائب في الأرياف» لتوفيق الحكيم، كما أن الواقع كان ملهما لأقلام مغربية نهزت من الواقع سيرة إدريس الذهنية في رواية «أوراق» لعبد الله العروي.

ثانيا: حضور تيمة الهجرة في السرد، مظاهر وتجليات

1) قنديل أم هاشم. هجرة الهوية، الاستلاب والتوازن

من العلامات البارزة في النقد الاجتماعي المعاصر المنبثق من الأدب السردى نجد المجموعة القصصية ليحيى حقي المعنونة بـ«قنديل أم هاشم» وهي هجاء لاداغ لتخالف المجتمع وأوامه، وقد جاءت «الهجرة» ككلمة من مكونات أحداث القصة حاملة لأبعاد الاستلاب الهوياتي الذي تطبع به البطل «إسماعيل» في ثورته على تقاليد المجتمع وتوابع تفكيره الكلاسيكي العتيق مما خلق نوعا من الصدام مع مجتمع تحكمه المحافظة في ممارسة اليومي والإشكالي.

تتمثل الأبعاد الاجتماعية في قصة قنديل أم هاشم في هجرة البطل؛ الشخصية الرئيسية في المتن الحكائي إلى إنجلترا قادما إليها من مصر- القاهرة، منطقة السيدة زينب لدراسة طب العيون مدة سبع سنوات كزمن محكي يعود بعدها إسماعيل إلى مجتمعه التقليدي ويجده إفي شخص أمه- تداوي خطيبته فاطمة بزيت مأخوذ من قنديل بمسجد. الست زينب، وبعد القيام بفحص طبي علمي يجد أن الزيت أثر بالغ الأثر على عينها، فثار غضبه ضد جهل المجتمع وتصوراته تجاه المرض والتداوي، ووصل به الحال إلى كسر القنديل أمام أعين المقدسين والمعتدين ببركته، وطبيعي أن يجد تصرفه هذا مقاومة السدنة والمستقيدين واحتدام قلقهم وتوجسهم مما حدا بهم تعنيفه ماديا/جسمانيا، وفي المقابل قرر علاج فاطمة بالدواء الطبي العلمي غير أن حالتها كانت تسوء يوما بعد يوم إلا أن أصيبت بالعمى ف شعر بإحباط كبير وقرر التحايل على نفسية خطيبته بملء زجاجة القنديل بالدواء وإيهامها بالتداوي بالزيت المزعوم وبالفعل تشفى وتتعافى.

إن كيمة الهجرة في القصة حققت التصالح مع القنديل بعودة البطل إليه بعد اليأس، فالقنديل في علاقته بالتفكير الاجتماعي المغلق/المنفتح «مؤلفة بين ثنائية (الإيمان/الشرق) و(العلم/الغرب)»⁵

³- الواقعية في الأدب، أ.د. الطيب بوتريالة، د، السعيد جابا الله، مجلة العلوم الإنسانية، جامعة محمد خيضر، بيسكرة/غيفري 2005.

⁴- الواقعية في الأدب، أحمد زياد العبد22.

هجرة البطل ورجوعه خذات الاسكيلاب النمطي الذي أطال العديد من مرتادي الهجرة، وتوقف السارد عبر خطوات في الحبكة القصصية لتحقيق التلاقي الحضاري والوعي بالتوافق عوض "الاستبدال" لبنية عقلية تفكيرية تجاه القيم والمعنى.

إن تيمة الهجرة في القصة -تندبل أم هاشم- تناولت الرحلة إلى الغرب كخلفية تضع البطل⁶ إسماعيل موقع وضعيات مشكّلة لاختباره بشأن اتخاذ مواقف ملتزمة أو مضادة لموطنه الأصلي «الشرق» أمام محاولات الاقتلاع الغربي. وقد تمكّنت السنوات السبع من نقل وعي إسماعيل بطريقة متدرجة بدأت بالرفض وانتهت بالكره. وقد جاء في المجموعة القصصية بما هو لاذغ بسبب التشبع بقيم البلد المهجري، يقول السارد على لسان الشخصية المحورية:

«هؤلاء المصريون: جنس سمح ثرثار، أقرع أمرد، عارف حار، يوله دم، ويرازه ديدان»⁷ المجموعة القصصية ص 43-44.

«أنا لا أعرف أم هاشم ولا أم عفريت»⁸ ص 41.

فزيارة الغرب خاف تحولا على مستوى الشخصية من خلال التشرب العلمي حيث أصبح لا يؤمن إلا بالعلم والملموس المخبري، ثم على مستوى المكان لحظة استبدال الانهزام والوحدة بالعداء والكره. وإذا كان علم الاجتماع يصدف الهجرة: حسب القائمين بها إلى هجرة إرادية وهجرة قسرية. وحسب المكان إلى هجرة داخلية وهي انتقال الأفراد والجماعات من منطقة إلى أخرى داخل المجتمع أو البلد الواحد وفي مقابلها الهجرة الخارجية وتكون بانتقال إلى مجتمع آخر أو بلد آخر. وحسب الزمن الذي تستغرقه، حيث تكون دائمة أو مؤقتة.

فإن الهجرة الواردة في السرد المدروس عند "يحيى حقي" يصدف ضمن الهجرة القسرية الإجبارية التي تعد اختيارا في ظاهره لكنها إجبار في عمقه وتعدّه، لأنها تتعلق بشباب، حصل على شهادة البكالوريا ولا يمكنه تحقيق تطلعاته في إتمام الدراسة إلا بترك موطنه والتوجه إلى البلد الذي كان مستعمرا غاصبا للباد وترواته مدة من الزمن، وإلا، فإن البقاء في مصر لا يسمح له باختيار ما هو أنقى ومتابعة مساره العلمي/الدراسي وفق شروط لا ترقى إلى تطلع شباب/طالب نجيب، حالم.

وهذا هو المقياس المعروف عند علماء الاجتماع بقوة الطرد وقوة الجذب، فقوة الطرد تتحدد في حياة المهاجر إسماعيل في الفقر والانغلاق الاجتماعي والعزلة في حارة مصرية يسودها العوز والتهمة من كل جانب. فيما تمثل قوة الجذب في بناء المشروع الدراسي لتحسين الوضع بكل تجلياته. ثم إنها هجرة خارجية من زاوية الانتقال من الموطن الأصلي إلى موطن آخر غريب عنه وعن منظومة تفكيره وأسلوب حياته، وهي مؤقتة من حيث المدة الزمنية التي قضها في بلاد المهجر والاعتراب (سبع سنوات). ولعل اشتغال يحيى حقي على نمط الهجرة المؤقتة والعودة بالبطل إلى بلده هو ما أدى إلى تنامي الأحداث وخلق الصدام بينه وبين مجتمعه وعاداته وتقاليده.

2) رواية أوراق أو سيرة إدريس الذهنية، المهاجر وانتهيار الذات

"رواية أوراق" المدونة بـ«سيرة إدريس الذهنية» تتمحور حول شخصية عبد الله العروي المتقنع وراء شخصية «إدريس» في المؤلف، وتحضر تيمة «الهجرة» في سفر «إدريس» إلى باريس قصد الدراسة الجامعية في فرنسا، كشباب يمثل البورجوازية المتوسطة في المغرب.

المشكلة أو الإشكال الذي حصل في هذه الهجرة هو أن الشاب المهاجر لم تمض عليه أسابيع قلائل حتى انتابه الشعور بانتهايار الذات، وتمزق الوجدان النفسي، وظهر ذلك من خلال التناقض بين: ما يتطلبه الواقع ≠ ما يتطلبه الآخرون

⁵- الغرب في الرواية العربية، قندبل أم هاشم نموذجا، صدوق نور الدين، دار الثقافة، الدار البيضاء- المغرب، الطبعة الأولى، 1995،

ص 64.

⁶- البطل هنا بمعناه السرد القصصي أي الشخصية المحورية في الحكى.

⁷- رواية قندبل أم هاشم، يحيى حقي، ص 43-44.

⁸- نفسه، ص 41.

رغبة الأنا ≠ رغبة الواقع

إنها الحيرة والريبة والشك وحالة اليأس والقنوط التي يعيشها المهاجر العربي أو بالأحرى المثقف المغترب في البيئة أو خارج الوطن «يائس قانط.. لا أجد في الفكر أي سبب يدعو إلى السكينة والاطمئنان. الذات موزعة بين مطالب متناقضة.. السياسة لعبة، الحب تصادف، الكتابة مغامرة، التصوف جين، الكسب كره.. الفكر معاند، الاختيار ممنوع والحرية احتمال مصائر متعددة..»⁹ نزعت السيرة الذهنية للمهاجر في بوحها إلى تحقيق التوازن بين المتناقضات، واختار الشاب الرقص على الحبلين، تباعد الحبلان فحصل شرح في الوجود الكياني للشخصية.

من هنا، كانت المعاناة التي يمكن اختصارها في: الكتابة، الغربة، الإحساس بالعجز...

غير أن الهجرة في الرواية كانت مناسبة ومرحلة عمرية مهمة لشخص إدريس من أجل الانفتاح على قيم وجدها عند الآخر / الغير، واقتدها في الوطن، «إننا أحيانا نجد متاعنا عند غيرنا. أقصد أننا ننقل عنه ويحافظ عليه غيرنا... ثم سافر إدريس إلى باريس فاكشف أمرين: الأول أن الحياة العمومية مبنية كلها حول العلاقة الغرامية، والثاني أن الفرنسي يعتقد اعتقادا راسخا أن الأربي الغربي وحده يفهم معنى الحب وأنه هو، أي الفرنسي، متفوق في هذا الميدان على سائر الأروبيين...»¹⁰. فإلى أي حد يمكن لشباب مغربي أن يتفاعل مع التمثلات الجديدة المغايرة لبيئته وهو الشاب القادم من مجتمع محافظ. «أتكلم عن التربية التي تلتهاها إدريس في حظيرة عائلة مكونة من أب وجددة وأخوة، تربية لا تلعب فيها المرأة أي دور بعد السنة السابعة أو الثامنة. ماذا عساه أن يكتشف سوى الحب؟»¹¹

يتضح أن الحنين ناتج عن أزمة العلاقة بين الذات والواقع، وكذلك مشكلة النظرة إلى العالم نظرة تشكلات على أساس مبادئ مستمدة من فلسفات غريبة عن محيطه الثقافي الأصلي. يتعلق الأمر بالخصوص بالفلسفات الوجودية بما في ذلك فلسفة نيتشه وأستاذه شوبنهاور، كان ذلك سببا في العزلة والمعاناة، وفي علم الاجتماع هناك ما يسمى «فقدان المعايير» وهو ما أدى إلى معاناة المهاجر الوجدانية: إنها مرحلة حاسمة لتجذب، الهاوية وهي تبرير "التحول" وتغيير الاتجاه بما يحفظ توازن الشخصية.

فالرواية تطرقت إلى «ما يهتم به علم الاجتماع وهو التمثلات الاجتماعية، لأن الوجود الاجتماعي يتحقق من خلال تمثله لذاته»¹². قصورة إدريس المهاجر إلى باريس لم يأت إلى باريس خالي الذهن صفة بيضاء، وإنما يتمثل في الغالب بكون مثاليا. وهو ما يخلق نوعا من الصدام النفسي ويكسر أفق توقعه وتطلعه، وقد كان الصدام مع بني عرقه قبل الأجنبي:

«- ماذا كان ينتظر من طلبة مهاجرين؟»

- «شينا من الجد والصدق. جاؤوا لباريس أولا وقبل كل شيء للدراسة. لماذا لا يدرسون؟ وإذا طغى عليهم هوس ما يجري في الوطن لماذا تلك اللهجة السطحية؟..»
- «مما اشتكى بالضبط؟»

... كانوا عاطلين كسالى ومع ذلك لا ينفكون يتكلمون عن الطبقة العاملة ودورها في التحرر القومي. ينتقدون مرة مرونة السياسة ومرة تهور المقاومين. يذوقون بأحكام توافق ميول إدريس ومع ذلك تلفظ لفظه لخلوها من ظواهر الصدق والصراحة. لذلك ثار بعنف ضد من أسماهم بالفوضويين»¹³

كما أن الرواية بحق، جسدت الهجرة المضادة أو العكسية بدافع الطمع والانتهازية مثلها الطلبة الفوضويون الذين جاؤوا إلى فرنسا للحصول العلمي لكنهم كانوا يقضون يومهم في لعب، الورق وإياهم في

⁹- رواية أوراق، ص 83.

¹⁰- أوراق، عبد الله العروي، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء، المغرب، الطبعة الثانية، 1997م، ص 87.

¹¹- نفسه، ص 86.

¹²- الثقافة والمجال دراسة في سوسيولوجيا التحضر والهجرة في المغرب، د. عبد الرحمان المالكي، منشورات مختبر سوسيولوجيا التنمية الاجتماعية، جامعة سيدي محمد بن عبد الله، كلية الآداب والعلوم الانسانية-ظهر المهرز-فاس، الطبعة الأولى 2015، ص 193.

¹³- رواية أوراق، ص 98.

متابعة الافلام في قاعات السينما، وما إن سمعوا باستقلال المغرب وحاجة البلد لأطر حتى سارعوا/تكالباوا على المناصب واغتنموا الامتيازات.

3) رواية أنا المنسي، رحلة في مساق التلريخ

رواية محمد عز الدين النازي «أنا المنسي» رحلة في مساق من مساقات التاريخ المغربي التليد، ونيش في الذاكرة المتنوعة من حيث الانتماء العقدي الذي بصمه "اليهود المغاربة" زما طويلا بممارسات يومية تسائل العادة كما تسائل التقليد والعرف. وإذ نتناول الطائفة اليهودية المغربية المقصودة بالهجرة الطوعية أو تحت إكراه تطوعي أو اقتصادي ... فإننا نتحدث عن مكون أساسي من مكونات المجتمع المغربي، تماثلوا في المجتمع ف«فتناقصوا وتاجروا وخالط بعضهم بعضا في الأسواق، وقلحوا وشقوا الأرض بنفس المحراث، وغلوا وغلوا في مجرى السواقي بنفس حب قطرة الماء، وتشاركوا في ماء البئر الواحدة... وعبروا عن أفراحهم بنفس الأهاليح، وعانوا القحط والمجاعات بنفس القدر من الصبر واستسقوا الغيث عند شح السماء بنفس اللغة والحركات والابتهالات»¹⁴. وربما هذا ما حدا بالمقديس ان يصف بلاد المغرب بأنها أكثر الأقطار التي عرفت بالوجود اليهودي كحضور مائز عن غيره من البلدان إذ نعتة أنه «إقليم طويل يوجد فيه أكثر من ما يوجد في سائر الأقاليم ... كثر اليهود»¹⁵.

والسارد في روايته الأخيرة كما في روايته «المباءة» اختار مكانا سرديا واقعيا «فاس» العاصمة الروحية والعلمية للمملكة المغربية، اختار فاس الذي خبرها وعرف أزقتها وأسوارها وأبوابها، اختار الناصع من الحضارة، كما أنها القضاء المناسب لموضوع الرواية وتسلسل الأحداث، لأن المدينة حضنت اليهود قرونا من الزمن قبل «الهجرة».

وتعد الكتابة عن اليهود في البلاد العربية الإسلامية حساسية لعوامل ظاهرة بتيّة، وفي مقدمتها الممارسة العدوانية بأرض فلسطين، وكذلك الحساسية الدينية. فالموضوع محفوف بالحجب الايديولوجية والدينية والسياسية. وقليلة هي الأعمال التي تناولت صورة اليهود في الأدب وخاصة ما يتعلق بصورة اليهودي ك مهاجر أو مُهَجَّر.

وقبل رواية «أنا المنسي» كان هناك نص روائي لـ"حسن رياض" الذي حفر في تاريخ اليهود في المغرب: بقدية الخيالي/الأسطوري، ويطرح بساط النقاش سؤال الانثروبولوجي والانثولوجي في صورة فنة عاشت في اللحمة المغربية التي حافظت لهم على خصوصيتهم العقدية والثقافية والممارسة اليومية.

تأتي ظروف دولية لتحل حياة فنة بانتماء ديني تشكل طرفا حميما في المجتمع، وفي الآن نفسه تدخل في نسق الصراع القومي في بلاد المشرق منذ نشأت إسرائيل على أرض فلسطين سنة 1948م. يقول محمد عز الدين التازي في روايته أنا المنسي «نحن اليهود المغاربة كنا نعيش في سلام ووثام مع المسلمين قبل أن يأتي عام 1948، وهو العام الذي قامت فيه دولة إسرائيل. قبل ذلك، كان الملوك المغاربة قد تعهدو بحماية اليهود وضمان أمنهم وسلامتهم، لأنهم مغاربة مثل المغاربة المسلمين ولا فرق بينهم في الحقوق والواجبات...»¹⁶

حدث الهجرة في حد ذاته يبقى غير ذي جدوى إذا لم تعمل على تحليل الأسباب والدوافع التي كان وراء هجرة اليهود من موطنهم واستصاغ التخلي عن بلد المولد والنشأة، لأن سوسيولوجيا الهجرة تهذف من خلال مفاهيمها النظرية تشخيص العوامل والأسباب التي تبلور فكرة الهجرة كقرار حاسم في حياة الفرد/الجماعة، والعمل على تفسير هذه الأسباب وربطها بالنتائج المسفر عليها، وأظن أن هذا النوع من الهجرة يدخل ضمن اهتمام علم الاجتماع، لأن من التسميات السوسيولوجيا «نجد المد الهجري والعولمة، التعدد الثقافي، المواطنة، التمييز والعرقية، البناء الهوياتي والأقليات الإثنية، الصدام الثقافي...»¹⁷

¹⁴- اليهود المغاربة من منبت الأصول إلى ربح الفرقة، أحمد شحلان، دار أبي رقرق للطباعة والنشر، حسان الرباط المغرب، الطبعة الأولى 2009م، ص 12.

¹⁵- اليهود في المغرب العربي 22هـ-462هـ عبد الرحمن بشير، عين للدراسات والبحوث الإنسانية والاجتماعية، الطبعة الأولى، 2001م، ص 33.

¹⁶- رواية أنا المنسي، محمد عز الدين التازي، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء-المغرب، الطبعة الأولى 2015، ص 28.

¹⁷- سوسيولوجيا الهجرة، الأستاذ شهباز، WWW.ARABSOCIOLOGY.COM

وفي هذا الصدد يمكن الانفتاح على جريدة "المساء" المغربية في إحدى مقالاتها التي رصدت عوامل وأسباب الظاهرة تحت عنوان: «خبايا وأسرار حول تهجير اليهود المغاربة إلى إسرائيل»، وقد رجعت الصحيفة الأسباب إلى صورة مركبة يمكن تفكيك بناها في النقاط الآتية¹⁸:

✓ أول دفعة من يهود المغرب كانت سنة 1948 أي مباشرة بعد قيام الكيان الصهيوني، وقدر عدد المهاجرين بحوالي 90 ألف فردا كانت غايتهم تحسين ظروف العيش لأن انتماءهم لفئة اجتماعية متواضعة تعتمد على مزاولة مهن بسيطة، كما أن فكرة "أرض الميعاد" ف«مع قيام دولة إسرائيل فسدت العلاقة مع المسلمين، فمن اليهود من تحمسوا لأرض الميعاد بينما كانت قلوب المسلمين تحترق كمدأ على ما رآه احتلالا من طرف إسرائيل للأراضي الفلسطينية»¹⁹

✓ بعد حصول المغرب على الاستقلال هاجر بعض اليهود بسبب مواقف سياسية، وكان السارد عز الدين التازي في روايته «المباعة» قد تناول وضع المغرب ما بعد الاستقلال حيث استتبع صراع النخب السياسية التي كانت موحدة إبان مناهضة المستعمر، وشاركت جميعها في بناء حلم وردى تنازعت في أجرائه بعد خروج المستعمر، وأصبح الجهد يُثبَّت في خصومات متجاوزة عوض الانقلاب على المشروع التزموي الذي من شأنه إخراج البلد من حالة الضعف الذي خلفه المستعمر.

✓ استغلال حرب 1967 لتسويق صورة سيئة عن العرب، هي صورة تغذت من حالة الفقر والهشاشة لشريحة من الطائفة اليهودية كعامل سوسولوجي للهجرة، وقد تعرضت الرواية إلى هذا الحدث الدولي «بعد يونيو من العام 1967 أصبح (حي الملاح) خاليا من اليهود، فقد تركوا بيوتهم جميعا وخرجوا في رحيل شبه جماعي. لم تكن لهم أمتعة يحملونها معهم، فأثارت البيوت مجرد فرش بالية مائية بالرطوبة، والأباريق مهشمة، والكؤوس غير مؤتلفة في نوع واحد...»²⁰ ونشرت جريدة «هسبريس» الإلكترونية تحت عنوان: «هجرة اليهود المغاربة إلى إسرائيل ترتفع ب 230% في عام واحد»²¹ معتمدة على بيانات رسمية لحسب الجريدة- صادرة عن المكتب الإسرائيلي للإحصائيات، أن هجرة اليهود المغاربة نحو إسرائيل خلال سنة 2014 ارتفع بنسبة 230% مقارنة مع سنة 2013، وبنسبة 330% في الفترة الممتدة بين 2000 و2012 حيث تجاوز عدد اليهود المغاربة الذين توجهوا إلى إسرائيل للإقامة فيها نحو 729 مواطنا مغربيا يهودي الديانة في سنة 2014م مقابل 297 شخصا في سنة 2017م، أي بزيادة بلغت نحو 330%.

هذه المعطيات الحديثة تؤكد- أنها من نظرة علم الاجتماع تستند إلى عوامل ولأسباب، وتخضع لسياق، لأن الدراسات الاجتماعية تؤمن أن لشيء خارج السياق، إلا أن التفسير قطعاً لن تكون بنفس أسباب بداية الظاهرة.

وإذا كانت يواكر الهجرات الأولى لليهود المغاربة الذين استصاغوا هجرة موطن المولد والمنشأ تعزى إلى التفاعل مع أحداث دولية كبرى ومواقف الحركة الوطنية التي تراجحت بين الدفاع عن ارتباط اليهود بالمغرب، والتثديد بسياسة الحركة الصهيونية، ودور الجماعات الدينية ونزعات التعصب،²² فإن موجات الهجرة الجديدة قد تتأثر بمواقف الجيل الجديد المعبئ بواردات القنوات القضائية ومشاهد تصفية بعض رموز المقاومة الفلسطينية كالشيخ ياسين وغيرها من الممارسات العدائية التي تجيش العواطف سلبا تجاه الوجود اليهودي، رغم أن الكثير منهم ظل في قطيعة وخلو الذمة من إسرائيل وسياستها كما ورد في

¹⁸ - جريدة المساء يوم 11-01-2009، نقلا عن جريدة مغرس الإلكترونية: www.maghress.com/almassae/17945 تاريخ

زيارة الموقع: 29-11-2018.

¹⁹ - رواية أنا المنسي، ص 29.

²⁰ - رواية أنا المنسي، ص 21.

²¹ - www.hespress.com/societe/285225.html تاريخ زيارة الموقع: 29-11-2018.

²² - ينظر الفصل الخامس من كتاب: يهود المغرب وحديث الذاكرة، عمر بوم، ترجمة خالد بن الصغير، تقديم محمد أبرقي، إصدارات كلية الآداب والعلوم الإنسانية، الرباط-المغرب، 2016م.

الرواية على لسان شخصية "إسحاق بن هارون ميمي": «... أنني لا شأن لي باليهود المغاربة الذين هاجروا إلى إسرائيل، كما أنني لا شأن لي بإسرائيل...»²³.
خلاصت واستنتاجات

بعد قراءة الكتابة السردية العربية/المغربية التي تناولت تيمة الهجرة نستنتج أن الأدب أطر الظاهرة بتحليل البنية المكونة لذهنية المهاجر على مستوى العوامل وأسباب أو على مستوى النتائج والآثار النفسية والعلاقات المجتمعية وكذلك علاقة الذات بنفسها وبالأخر، كما أن السرديات العربية والمغربية مواكب للسباق، وقدم أجوبة من زاوية "اجتماعية" لأسئلة شكلت نقاشا بإشكالات شائكة أحيانا، وأحيانا أخرى أرقت الوجدان الجمعي للمجتمع العربي. وقد تمكن السرد في العينات المختارة من إقناع الدراسة من طرح موضوعه "الثقافة" كملك عربي ساهم في تشكيل موجات الهجرة نحو الضفة الأخرى؛ أرض الميعاد أو حل الخلاص من قيود الهشاشة والفقر. ويهتما في تسطير هذه والنتائج أن الرواية والقصة العربية قديما تحليلا اجتماعيا بعيدا عن التظير المجرد وإنما يروية عن قرب أو من داخل المجتمع.

لائحة المصادر والمراجع:

- ✓ أوراق سيرة إدريس الذهنية، عبد الله العروي، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء-المغرب، الطبعة الثانية، 1996م.
- ✓ الثقافة والمجال دراسة في سوسيولوجيا الحضرة والهجرة في المغرب، د. عبد الرحمان المالكي، منشورات مختبر سوسيولوجيا التنمية الاجتماعية، جامعة سيدي محمد بن عبد الله، كلية الآداب والعلوم الإنسانية-ظهر المهر-زفاس، الطبعة الأولى 2015.
- ✓ رواية أنا المنسي، مهدي عز الدين التازي، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء-المغرب، الطبعة الأولى 2015م.
- ✓ رواية قنديل أم هاشم، يحيى حقي، دار الجيل للطباعة والنشر، الطبعة الثالثة، 1998م.
- ✓ الغرب في الرواية العربية، قنديل أم هاشم نموذجاً، صدوق نور الدين، دار الثقافة، الدار البيضاء-المغرب، الطبعة الأولى، 1995.
- ✓ الواقعية في الأدب، أ.د. الطيب يودريالة، و د، السعيد جابا الله، مجلة العلوم الإنسانية، جامعة محمد خيضر، بيسكرة، فيفري 2005م.
- ✓ اليهود المغاربة من منبث الأصول إلى ربح الفرقة، أحمد شحلان، دار أبي رقراق للطباعة والنشر، حسان الرباط، المغرب، الطبعة الأولى 2009م.
- ✓ اليهود في المغرب العربي 22هـ - 462هـ، عبد الرحمان بشير، عين للدراسات والبحوث الإنسانية والاجتماعية، الطبعة الأولى، 2001م.
- ✓ يهود المغرب وحديث الذاكرة، عمر يوم، ترجمة خالد بن الصغير، تقديم محمد أبرقي، إصدارات كاية الآداب والعلوم الإنسانية، الرباط-المغرب، 2016م.
- ✓ WWW.ARABSOCIOLOGY.COM
- ✓ www.maghress.com/almassae/17945
- ✓ www.hespress.com/societe/285225.html

²³-رواية أنا المنسي، ص 224.

Migration in Arabic Narrative Literature Sociological Study

Prof. Researcher Mohammed NAFAD¹

Abstract

Migration through ages was a human necessity dictated by the need to search for the priorities of life, such as rain, escaping from the dangers or to satisfy the human desire of knowledge and exploration. Migration in the ancient times has been a powerful force reflecting the practice of the individual's "phantasticism" and the heroism of the community/ tribe. However, in the present age, due to the structural transformations of the international community, migration has become synonymous with human crises due to its coercive factors that seek to escape the hell of unemployment, misery, wars and famines....thus the concept of uprootedness was established. As a consequence both the present and previous century have been marked by the era of asylum, exile and human lost.

Arab narrative literature has dealt with the theme of "migration" and "alienation" in a kind of factual, experimental and documentary writing based on experiences that have experienced various aspects of sufferings reflected in writings which have been preoccupied with creativity and aesthetics. Indeed, the migration was accompanied by creative works of the Arab narratives which unveiled several sociocultural aspects of this theme.

In this scientific thesis, we seek to find answers to these questions related to the issue of migration: How migration is manifested in the Arab narratives? What conclusions to draw from this experience with its cruel and social pain? How migration has formed the sociological aspect as well as its cultural, civilizational, linguistic, and human dimension? How Moroccan literature comprises the hurts and pains of the self in its narratives and to what extent did the migration aspire to free conscience from the constraints of oppression?

We are very ambitious to uncover what has Arab literature accumulated of the sociological description of the reasons behind migration and to highlight the integration and coexistence in strange soil after the uprooting from the original place. All these we have tried to explore through a number of Arab novels such as a «Leaves» a novel by the Moroccan writer Abdallah Elarwi, "Umhashim's Lantern" collected short stories by the Egyptian writer Yahya Hiqqi, and other Arab narrative writings.

Keywords: Immigration - Literature - Arabic narrative ☒ Sociology

¹ University of Sidi Mohamed Ben Abdallah

First: Realistic fiction Realism arose and its problematic concepts crystallized into a modern literary trend within a new cultural, intellectual and intellectual background. Its firm belief was that society was governed by strict laws that represented the law that joined social relations.

Realism came as a trend in the literature in response to the stereotypical ideals that characterized the romance and explained the society and its escape from the daily reality and living rolling, was keen to link with reality, working on «simulation of life and monitor the various social aspects. But this simulation is not a photographic record nor an automatic transmission of the momentum of life with its pros and cons. It is a process of inventing the reality with a conscious formulation based on visualization, photography, modeling and modeling. Realistic writing is an innovative process based on reality, its comprehension and its appearance, and then it is embodied in a technical architecture based on coherence, harmony and dialectical harmony»². In order to achieve this vision adopted by the realistic approach to creativity, he set out for himself a set of characteristics in "writing", including the absence of verbal decoration and deviation from all that is complex in the technical construction and the tendency to the language of simplicity, which is the language of the social classes of the popular, but there is a note to be recognized is that simplicity as a feature of" realism "does not mean mutant or arrogant or rocky Language, but we mean a choice that represents one of the peculiarities of real writing and intended to abandon the strange and strange or complex.

Akkad was one of the aspects of Arabic literature and criticism. "Literature is life. Life is humanity in its broadest sense. I appreciate a doctrine of literature to describe this humanity, which is life, the realism."³ The Arab literature is full of productions that have had the influence of real life, including the autobiography of the days of the Dean of Arabic Literature Taha Hussein, the "Diary of a Deputy in the countryside" by Tawfiq al-Hakim, and the reality that inspired Moroccan words.

Second: the presence of the migration in the narrative, manifestations and manifestations

- 1) Qandil Um Hashim. Identity migration, metabolism and balance

One of the salient features of modern social criticism emanating from narrative literature is the collection of stories entitled "Qandil Um Hashim", a Ladig spelling of backwardness and delusions. The "migration" was an integral part of the events of the story, "In his revolution on the traditions of society and

² - Realism in Literature, Taib Bouderbala, Said Jaba Allah, Journal of Human Sciences, University of Mohammed Khieder, Biskra, February 2005.

³ - Realism in Literature, Ahmed Ziad, No. 22.

his old classical thinking, which created a kind of clash with a society controlled by the conservative daily and problematic practice.

The social dimensions in the story of Qandil or Hashim in the migration of the hero; the main character in the Metn Al-Hakkai to England coming from Egypt - Cairo, the area of Sayeda Zeinab for the study of ophthalmology for seven years as a time to return Ismail to his traditional society and find - in the person of his mother - His fiance Fatima Bazit taken from Qandil in the mosque of Al-Sitt Zeinab, and after conducting a scientific medical examination finds that the oil had a great effect on her eye, angered his anger against the ignorance of the society and its perceptions of disease and medication, and reached the case to break the lamp in front of the eyes of the holy and believed in his blessing, This is the resistance of the dam and its beneficiaries The intensification of their anxiety and concern, which led to physical / physical abuse, on the other hand decided to treat Fatima medical medicine, but her condition was worsening day after day, but was blinded felt a great frustration and decided to circumvent the psychological fiancée filling the bottle of jellyfish medicine and inspired by oil treatment alleged and already heal and recover.

The migration theme in the story has reconciled with the lamp with the return of the hero to it after despair. In its relationship with closed / open social thinking, the dialect is "reconciled between the dualism of faith and the west."⁴

The migration of the hero and his return prevented the stereotyping of the protagonists, who prolonged many of the emigrants, and stopped the narrator through steps in the narrative plot to achieve cultural convergence and awareness of harmony rather than "substitution" of intellectual thinking towards values and beliefs.

The theme of migration in the story - Kandil or Hashim - addressed the West as a backdrop to put the hero⁵ Ismail position problematic situations to test on the adoption of positions attached to or against the original homeland «East» in front of attempts to uproot the West. The seven years of Ismail's consciousness were gradually transferred to rejection and ended with hatred. In the collection of stories, what is tarnished by the saturation of the values of the country of exile, says the narrator in the words of the central character:

«These Egyptians: sex allowed talkative, Ding Amard, hot Arif, bloodblood, and stools Worms»⁶ Story Collection Page 43-44.

«I do not know or Hashim or mother imp.»⁷ Page 41.

⁴ - The West in the Arabic Novel, Qandil Um Hashim as a Model, Sadouq Nouredine, House of Culture, Casablanca, Morocco, First Edition, 1995, p. 64.

⁵ - The hero here in the narrative narrative sense, which is the central character in the story.

⁶ - Qandil Um Hashim's novel, Behei Hakki, p. 43-44.

⁷ - Ibid, p. 41.

The visit of the West behind the transformation of the level of personality through scientific education, where it is not only believes in science and concrete laboratory, and then at the level of the moment to replace harmony and unity with hostility and hatred.

If sociology classifies migration: according to those responsible for forced migration and forced migration.

Depending on the place, internal migration is the movement of individuals and groups from one region to another within a single community or country, in exchange for external migration and moving to another society or country.

Depending on the time it takes, where they are permanent or temporary.

The migration contained in the narrated narrative of Yahya Hakki is classified as compulsory forced migration, which is a choice in appearance, but it is forced in depth and after it, because it concerns a young man who has passed the baccalaureate degree and can not fulfill his aspirations to complete the study except by leaving his home and going to the country that was colonized And to stay in Egypt does not allow him to choose the lowest and follow the path of scientific / academic conditions does not live up to the aspirations of a young student / Najeed Halim.

This is the standard known to scientists to recognize the force of expulsion and the force of attraction, the force of expulsion is determined in the life of the immigrant Ishmael in poverty and social isolation and isolation in an Egyptian hotbed of destitution and marginalization from each side. The strength of attraction is to build a school project to improve the situation in all its manifestations.

It is an external migration from the point of view of the transition from the original homeland to another country that is alien to him and from his system of thinking and lifestyle, which is temporary in terms of the length of time he spent in the country of exile and alienation (seven years). Yahya Hakk i's preoccupation with the pattern of temporary migration and the return of the hero to his country has led to the growing events and the creation of a clash between him and his society, customs and traditions.

2) Novel papers or biography of Idris mental. The immigrant and the collapse of the self

The novel "The Story of Idris" revolves around the character of Abdoulaye El Arrou, who is convinced of Idris's character in the author, and prepares the theme of "migration" in Idris's book to Paris for university studies in France as a young man representing the middle bourgeoisie in Morocco .

The problem or problem that occurred in this migration is that the young immigrant did not spend a few weeks until he felt the collapse of the self, and the rupture of psychological conscience, and this was demonstrated by the contradiction between:

What reality requires ≠ What others require

The desire of the ego ≠ desire reality

It is the uncertainty, uncertainty, doubt, and the despair and despair of the Arab immigrant, or rather the educated expatriate in the environment or outside the home «desperate Kant .. I do not find in the thought of any reason for tranquility and reassurance. The self is divided between competing demands .. Politics game, love suffers, writing adventure, mysticism cheese, earning hatred.. The idea of Maand, the choice of fun and freedom The prospect of multiple destinies..»⁸ The mental biography of the immigrant in its own right to balance the contradictions, On the two ropes, the spacing of the rope, a rift has occurred in the existential existence of personality.

From here, the suffering can be summed up in: writing, alienation, sense of helplessness ...

However, migration in the novel was appropriate to an important age for Idris to open up to values that he found in others, and missed her at home. "Sometimes we find our possessions in others. I mean that we are overlooked and maintained by others ... Then Driss traveled to Paris to discover two things: First, the public life is all built around the relationship of love, and the second is that the French firmly believes that the Westerner alone understands the meaning of love and that he, the French, The field on all the other ... »⁹. To what extent can a Moroccan youngster interact with new incarnations of his environment, a young man from a conservative society? "I am talking about the education that Idris is giving in a family of father, grandmother and brotherhood, in which women play no role after the seventh or eighth year. What can he discover only love?»¹⁰

It is clear that nostalgia is the result of the crisis of the relationship between self and reality, as well as the problem of looking at the world in a way that is based on principles derived from philosophies that are alien to its original cultural context. This is the cause of isolation and suffering. In sociology there is the so-called "loss of standards", which led to the suffering of the emotional immigrant, followed by a decisive stage to avoid abyss, which is to justify the "transformation" and change the trend, including Maintains personal balance.

⁸ - A novel of papers, p. 83.

⁹ - Al-Arabi, The Arab Cultural Center, Casablanca, Morocco, Second Edition, 1997, p. 87.

¹⁰ - Ibid, P. 86.

The novel concerned "what sociology cares about, social representations, because social existence is achieved through its own representation."¹¹ The image of Idris the immigrant to Paris did not come to Paris blank mind white page, but mostly represent the ideal. Which creates a kind of psychological clash and breaks the horizon of expectation and aspirations, has been a clash with the sons of his race before the alien:

«What was expected of immigrant students?

- Something of grandeur and honesty. They came to Paris first of all to study. Why do not they study? And if they are overwhelmed by the obsession with what is going on in the homeland, why that superficial dialect?

- What exactly complained?

... They were lazy, yet they were still talking about the working class and its role in national liberation. They once criticize the flexibility of politics and the timidity of resistance. They pronounce the provisions of the consensus of Idris tendencies, yet they are carried out for his freeness from the phenomena of honesty and frankness. So he violently rebelled against what he called anarchists»¹²

The novel, in fact, embodied the anti-countertransference of the greed and opportunism, as did the anarchists who came to France to study, but spent their day playing cards and night watching movies in the movie theaters. Once they heard about Morocco's independence and the country's need for frameworks, Positions and take advantage of.

3) A novel I am forgotten, a journey in the course of history

The novel "I am the forgotten" is a journey in a course of Moroccan history. In the diverse memory of the long-standing identity of the "Moroccan Jews," we find daily practices that question tradition and tradition. As we deal with the Moroccan Jewish community in terms of voluntary emigration or under a forward or economic coercion ... we are talking about a basic component of Moroccan society, who have been similar in society, "competing, trading and mixing with each other in the markets, and smashing the land with the same plow, The same love of water drop, and participated in the water of the well one ... And expressed their joys with the same songs, and suffered drought and famine with the same amount of patience and coordinated Ghaith when the scarcity of the sky in the same language and movements and calls»¹³. Perhaps

¹¹ - Culture and field A study in Sociology of Urbanization and Migration in Morocco, Dr. Abderrahmane Al-Malki, Publications of the Sociology of Social Development Laboratory, Sidi Mohamed Ben Abdallah University, Faculty of Arts and Humanities, Dhahra Al-Mehraz-Fez, First Edition 2015, p 193.

¹² - The novel Papers, p. 98.

¹³ - Moroccan Jews from the Origin of Origins to the Wind of the Band, Ahmed Shehlan, Dar Abi Burqq for Printing and Publishing, Hassan Rabat, Morocco, first edition 2009. P 12.

this is what led al-Maqdisi to describe the Maghreb as the country most familiar with the Jewish presence as the presence of a winner from other countries. He called it "a long region where there is more than what exists in other regions ... many Jews."¹⁴

In his latest novel, as in his novel «The Innocent», he chose a realistic narrative place «Fez», the spiritual and scientific capital of the Kingdom of Morocco, chose Fès, who knew and knew its alleys and walls and doors, chose the purest of civilization, and is the appropriate space for the subject of the story and the sequence of events, Centuries before immigration.

The writing about Jews in the Arab Islamic countries is sensitive to obvious structural factors, primarily the aggressive practice of the land of Palestine, as well as religious sensitivity. The subject is fraught with ideological, religious and political barriers. Few have dealt with the image of Jews in literature, especially with regard to the image of Jews as immigrants or displaced persons.

Before the novel «I forgotten» there was a text of the novel "Hassan Riad", which was engraved in the history of the Jews in Morocco mythical / mythical art, and put the discussion of the question of anthropological and anthropological in the form of a class lived in the Moroccan meat, which maintained their privacy and cultural and daily practice.

International circumstances come to transform the life of a religious group that is a vital part of society. At the same time, it has become part of the national struggle in the land of the Mashreq since Israel was established on the land of Palestine in 1948. "We, the Moroccan Jews, lived in peace and harmony with the Muslims before 1948, the year the State of Israel was established," says Mohamed Ezzeddin Tazi. Before that, the Moroccan kings had pledged to protect the Jews and ensure their security and safety, because they are Moroccans like Moroccans Muslims and there is no difference between them in rights and duties... »¹⁵

The phenomenon of immigration itself remains futile if it does not analyze the methods and motives behind the emigration of Jews from their homeland and the desirability of abandoning the country of birth and development, because the sociology of migration aims, through its theoretical concepts, to diagnose the factors and reasons that crystallized the idea of migration as a decisive decision in the life of the individual (Sociology), we find the tide of Islamism and globalization, multiculturalism, citizenship,

¹⁴ - Jews in the Arab Maghreb, 22 AH - 462 AH, Abderrahmane Bachir, Ain for Human and Social Studies and Research, First Edition, 2001, p 33.

¹⁵ - A novel by Anna El-Mansi, Mohamed Ezz El-Din Tazi, Arab Cultural Center, Casablanca-Morocco, first edition 2015, p 28.

discrimination and ethnicity, the construction of identities and ethnic minorities, the clash Cultural...»¹⁶

In this regard, it is possible to open up to the Moroccan newspaper "Al Masa" in one of its articles, which identified the causes and causes of the phenomenon under the title: "Caches and secrets about the displacement of Moroccan Jews to Israel." The newspaper attributed the reasons to a complex image:¹⁷

✓ The first batch of Jews in Morocco was in 1948, immediately after the establishment of the Zionist entity, and estimated the number of immigrants about 90 thousand individuals were intended to improve living conditions because their belonging to a modest social group depends on the practice of simple occupations, and the idea of "Promised Land" The State of Israel spoiled the relationship with Muslims, from the Jews who were enthusiastic about the Promised Land while the hearts of Muslims burned as a mark on what they saw an occupation by Israel to the Palestinian territories»¹⁸

✓ After Morocco gained independence, some Jews migrated because of political positions. In his novel «Al-Mabayha», the writer Al-Tazi described the post-independence situation of Morocco, where the struggle of the political elites that were unified during the anti-colonial period became involved. I dared him after the colonization of the colonization, and the effort was dispersed in excesses rather than on the developmental project that would take the country out of the weakness of the colonizer.

✓ The exploitation of the 1967 war to market a bad image of the Arabs is a picture of the poverty and fragility of a segment of the Jewish community as a sociological agent of migration. The novel was exposed to this international event. "After June 1967, the neighborhood became empty of Jews. All came out in a semi-collective departure. They had no luggage to carry with them. The furniture of the houses was just worn, filled with moisture, the jugs were broken, and the cups were not combined in one kind ..."¹⁹

"The migration of Moroccan Jews to Israel is rising by 230% in one year,"²⁰ according to the newspaper, published by the Israeli Bureau of Statistics. The migration of Moroccan Jews to Israel in 2014 rose by 230% In comparison

¹⁶ - Sociology of Migration, Professor Shahbar, WWW.ARABSOCIOLOGY.COM

¹⁷ - Al - Masa Newspaper on 11-01-2009, quoting the newspaper Maghar Electronic: www.maghress.com/almassae/17945 Date of the visit: 2018-11-29.

¹⁸ - The novel I forget, p. 29.

¹⁹ - The novel I forget, p. 21.

²⁰ - www.hespress.com/societe/285225.html Date of Visit: 2018-11-29.

with the year 2013, and 330% in the period between 2000 and 2012, where the number of Moroccan Jews who went to Israel to settle there about 729 Moroccan Jews Jewish religion in 2014 compared with 297 people in 2017, an increase of about 330%.

These recent data confirm that they are based on factors and reasons, and are subject to context, because social studies believe that nothing is out of context, but the interpretation will certainly not be the same as the reasons for the beginning of the phenomenon.

If the first migrations of Moroccan Jews who sought the emigration of the homeland of origin and origin were due to interaction with major international events and national movement positions ranging from defending the connection of Jews to Morocco, denouncing the policy of the Zionist movement, the role of religious groups and fanaticism²¹, The new generation is paved with imports of judicial channels and the scenes of the liquidation of some Palestinian resistance figures such as Sheikh Yassin and other hostile practices that foment emotions negatively towards the Jewish presence, although many of them remained in disunity and disenfranchisement of Israel and its policy As the writer of Isaac Ben Harun Mimi said in the novel: "... I do not care about the Moroccan Jews who emigrated to Israel, nor do I care about Israel ..."²²

Abstracts and conclusions

After reading the Arabic / Moroccan narrative writing on the theme of migration we conclude that the literature framework of the phenomenon analyzes the structure of the immigrant mindset at the level of factors and causes or on the level of results and psychological effects and community relations as well as the relationship of self itself and the other, and the Arab and Moroccan narratives are in line with the context, and provided answers from a "social" angle of questions that formed a debate with sometimes problematic dilemmas, at other times, the collective conscience of Arab society has been raised. In the selected samples, the narration of the study allowed the introduction of the theme of "culture" as an Arab king who contributed to the formation of migratory waves towards the other bank; the promised land or the solution of salvation from the constraints of vulnerability and poverty. It is important to underline these and the results that the Arab narrative and story presented social analysis away from abstract theory, but with a close or internal view.

List of Sources and References

²¹ - www.hespress.com/societe/285225.html | Date of Visit: 2018-11-29.

The fifth chapter of the book: The Jews of Morocco and the Modern Memory, Omar Boum, translated by Khalid Ben-Saghir, presented by Mohamed Abraki, the publications of the Faculty of Arts and Humanities, Rabat-Morocco, 2016.

²² - The novel I forget, p. 224.

- ✓ A novel by Anna El-Mansi, Mohamed Ezz El-Din Tazi, Arab Cultural Center, Casablanca-Morocco, first edition 2015.
- ✓ A novel of papers, p.
- ✓ Al - Masa Newspaper on 11-01-2009, quoting the newspaper Maghar Electronic: www.maghress.com/almassae/17945 .
- ✓ Al-Arabi, The Arab Cultural Center, Casablanca, Morocco, Second Edition, 1997.
- ✓ Culture and field A study in Sociology of Urbanization and Migration in Morocco, Dr. Abderrahmane Al-Malki, Publications of the Sociology of Social Development Laboratory, Sidi Mohamed Ben Abdallah University, Faculty of Arts and Humanities, Dhahra Al-Mehraz-Fez, First Edition 2015.
- ✓ Jews in the Arab Maghreb, 22 AH - 462 AH, Abderrahmane Bachir, Ain for Human and Social Studies and Research, First Edition, 2001.
- ✓ Moroccan Jews from the Origin of Origins to the Wind of the Band, Ahmed Shehlan, Dar Abi Burqq for Printing and Publishing, Hassan Rabat, Morocco, first edition 2009.
- ✓ Qandil Um Hashim's novel, Behei Hakki.
- ✓ Realism in Literature, Ahmed Ziad, No. 22.
- ✓ Realism in Literature, Taib Bouderbala, Said Jaba Allah, Journal of Human Sciences, University of Mohammed Khieder, Biskra, February 2005.
- ✓ Sociology of Migration, Professor Shahbar, WWW.ARABSOCIOLOGY.COM
- ✓ The fifth chapter of the book: The Jews of Morocco and the Modern Memory, Omar Boum, translated by Khalid Ben-Saghir, presented by Mohamed Abraki, the publications of the Faculty of Arts and Humanities, Rabat-Morocco, 2016.
- ✓ The hero here in the narrative narrative sense, which is the central character in the story.
- ✓ The novel I forget.
- ✓ The West in the Arabic Novel, Qandil Um Hashim as a Model, Sadouq Noureddine, House of Culture, Casablanca, Morocco, First Edition, 1995.
- ✓ www.hespress.com/societe/285225.html .

Göç ve Planlama İlişkisi: Şanlıurfa Örneği

Mustafa TANRIVERDİ¹

Özet

Türkiye, doğusunda ve güneyinde çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü konumundadır. Bu nedenle ülkemiz coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Göç sosyal, ekonomik ve kültürel değerler üzerinde çok yönlü etkisi olduğundan geniş kapsamlı incelenmesi gereken bir olgudur.

Son yıllarda Suriye topraklarında çıkan savaş nedeniyle belki de cumhuriyet tarihi boyunca maruz kalmadığımız kadar yoğun bir göç ile karşı karşıya kaldık. Tabi bundan en çok sınır kentlerimiz olmak üzere büyükşehirler ve diğer iller yoğun bir şekilde etkilenmiştir.

Göçü kontrol altına alabilmek için kenti anlamak önemlidir. Kent yaşayan bir varlıktır. Kentin sorunlarını doğru anlamak, doğru planlamak ve doğru çözümler üretmek gerekir. İşte bu yoğun göç beraberinde kent üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel sorunlar, altyapı sorunları, planlama sorunları gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Mevcut nüfusa göre planlanan kent bu göçle birlikte kentin konut, teknik altyapısı, sosyo-kültürel kullanımlar, kent meydanları, ulaşım ve diğer kullanımlarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu da göçü kontrol altına almayı ve yönetmeyi önemli hale gelmektedir. Bu çalışmada göçün kent üzerinde oluşturduğu etkiler planlama bakış açısıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışma Şanlıurfa'nın geçmiş göç deneyimleri, özellikle Ceylanpınar ilçesine yerleştirilen Afganlar/Özbeklerden yola çıkarak, Suriyeli göçmenlere yönelik mevcut planlama çalışmalarına değinilecektir.

Sonuç olarak kentin yeni sakinlerine yeni mekânların tasarlanması mı yoksa mevcut kente entegrasyonu mu sağlanmalı? Nasıl bir planlama politikası gerçekleştirilmesi gerektiği üzerinde tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Göç, Kent planlama, Kentleşme, Şanlıurfa

Relation between Migration and Planning: Şanlıurfa Case

Abstract

Turkey, Middle East and Asia to the east and with some countries experiencing conflict and instability south, west welfare and human rights standards is the highest bridge between European countries. For this reason, due to its geographical and strategic location, Turkey has been the final stop of a

¹ Düzce Valiliği

wide range of migratory movements including mass refuge movements throughout history and has hosted millions of immigrants. Since migration has a multifaceted effect on social, economic and cultural values, it must be studied extensively.

In recent years, we have been faced with intense immigration as a result of the war in the Syrian territory, perhaps not during the history of the republic. Of course, most of our border cities, including metropolitan cities and other cities have been heavily influenced.

It is important to understand the city in order to control migration. The city is a living entity. To correctly understand the problems of the city, to plan correctly and to produce the right solutions. This intense migration has brought along many problems such as economic, social, cultural problems, infrastructure problems and planning problems on the city. The city, which is planned according to the current population, causes the city's housing, technical infrastructure, socio-cultural uses, urban squares, transportation and other uses to be inadequate. This becomes important to control and manage migration. In this study, the effects of migration on the city will be tried to be presented from the perspective of planning.

The present study will focus on the past migration experiences of Şanlıurfa, especially the Afghans / Uzbeks who were settled in Ceylanpınar district and the current planning activities for Syrian migrants.

As a result, the new inhabitants of the city should be designed or integrated into the existing city. It will be discussed how a planning policy should be implemented.

Keywords: Migration, Urban planning, Urbanization, Şanlıurfa

Göç Olgusu

Göç, insanların bireysel ya da topluca, iradi ya da zorunlu olarak kendi ülkeleri içinde ya da ülkeler arasında hareket etmeleri şeklinde tanımlanmaktadır. İnsanlık tarihinin gelişiminin en önemli dinamiği olan göçler için Karpat (2015), "göçler, insan tarihini, hatta yaşayan mahlûkların ve bitkilerin hayatını ve yeryüzüne dağılışını değiştiren en etkin olgudur. Ama her şeyden evvel göçler farklı fizyolojik yapısı, dili, dini ve adetleri olan insanları diğerleri ile kaynaştırmış, değişik toplumların ve örgütlenme şekillerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Toplumların kültürel değişim süreçlerinde, hatta çeşitli kültürlerin karışımından yeni kültürler yaratan ana güçlerden birisi şüphesiz göçtür" demektedir.

Tarihi, insanlık tarihi kadar eski olan 'göç' olgusu, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerle yakın ve yoğun etkileşim içerisinde. Medeniyetlerin göçle şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Göç eden insan

toplulukları göç ettikleri yerlerde yaşayabilecekleri şehirler inşa etmiş, tarih boyunca önemli kültür ve medeniyetlerin kurulmasını sağlamıştır. Ayrıca göç eden insanlar göç ettikleri şehirlerin sosyo-ekonomik ve kültürel dokularını yeniden şekillendirerek, gittikleri coğrafyaların bu anlamda zenginleşmesine katkı sağlamışlardır.

Uluslararası Göç örgütü (IOM) verilerine göre, bugün dünyadaki her yedi kişiden biri göçmendir. Bu veri, günümüzde neredeyse 1 milyar kişinin göçmen konumunda olduğu anlamına gelmektedir. Uluslararası Göç örgütü IOM tarafından genel kabul görmüş tanıma göre: “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçmesi veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir.”

İnsanlık tarihi boyunca tüm insan topluluklarını etkileyen ‘göç’ olgusu, sebeplerine veya niteliğine göre çeşitli başlıklar altında ele alınabilmektedir. İkel göç, iç göç, dış göç, uluslararası göç, bireysel göç, kitlesel göç, sığınma amaçlı göç, ekonomik göç, düzenli göç, düzensiz göç, yasal göç, yasadışı göç, beyin göçü, zorunlu göç, serbest göç bunlardan sadece bazılarıdır.

Ülkemiz Osmanlıdan tutun cumhuriyet dönemine kadar Balkanlar, Orta Asya, Orta Doğu ve Kafkasya’dan yoğun göç hareketleri ile karşılaşmıştır. Bugün de bu göç dalgası aynı şekilde devam etmektedir.

Göçün Kent ve Kentleşme Üzerinde Etkileri

Göçün kent ve kentleşme üzerindeki etkisine geçmeden önce öncelikle kent, kentleşme, kent planlama ve mekânsal ayrışma kavramlarına bakmada yarar olacaktır.

Kent

Ünlü kent bilimci Lewis Mumford, Kentlerin Kültürü adlı yapıtında, “Kent, bir topluluğun kültürünün ve erkinin yoğunlaştığı yer, zamanın bir ürünü, birikimidir” der. Gerçekten, kentsel yaşamla uygarlık arasında yakın bir ilişki olduğunu varsayan görüşler yaygındır. O kadar ki, bu görüşler, kimi dillerdeki kent ve uygarlık karşılığı sözcükler arasındaki benzerliği de kanıt olarak kullanma eğilimindedirler. Latin dillerinde uygarlık (civilization) ve kent (city, civitas), Arapçadaki medeniyet, medeni ve kent (medine) gibi sözcükler arasındaki köken benzerliği uygarlıkların kentlerden kaynaklandığını düşündürmüştür. Yunanca’daki kent (polis) sözcüğünün de siyaset (politiae) ile aynı kökten kaynaklandığı bilinmektedir. Kentsel yaşamın uygarlığın beşiği olarak algılanması, kimi dillerde, kibarlık (civilité) ve görgü (urbanité) sözcüklerinin de kent kökünden türetilmelerine yol açmıştır. Bir başka deyişle, kibarlık ve görgü kent insanına özgü özellikler olarak algılanmıştır (Keleş, 2005).

Keleş ise kenti, "sürekli bir toplumsal gelişme içerisinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi" olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1998: 75).

Günümüz kentleri heterojen, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı alanlardır. Bu yapı içinde tek bir kültürden bahsetmek yerine her bir farklı grubun kendi kültürünü yaşattığı bir bütünlükten bahsetmek daha doğru olacaktır. Günümüz kentinde tek renk, özellikle beyaz renk, kesinlikle hakim renk değildir; aksine çok renklilik kentin kimliğini oluşturmaktadır. Katılım, hoşgörü, göçmenlerle uyum, ekoloji, toplumlar ve gruplar arası diyalog 21. yüzyıl kentinin vazgeçilmez temel öğeleridir (Briggs, 2004:314-318).

Kentleşme

Toplumsal değişme süreci içerisinde hem bağımlı hem de bağımsız değişken olan kentleşme, neden ve sonuçları bakımından oldukça karmaşık bir özellik göstermektedir. "Üretimin, ticaretlerin ve hizmetlerin süratle büyümesini sağlayan sanayileşmenin etkisiyle dağılım oranının fazla olması ve bu fazlalığın kentin dışı da yerleşme yerlerinde iskan edilmeleri nedeniyle nüfusun kentlerde birikmesine ve kent sayısının artmasına neden olan aynı zamanda da buralarda yaşayanların özel hayatlarında, ekonomik, sosyal ve siyasal davranış açısından etkileyen ve devletin de belirli bir takım faaliyetlerini gerektiren değişiklikler (İşbir, 1982)." olarak tanımlanan kentleşme, nedenleri ve sonuçları açısından, pek çok toplumsal soruna kaynaklık ettiği için, planlı ve programlı müdahaleyi gerektiren bir değişme sürecinin, toplumsal boyutu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kentleşme, dar anlamıyla kent sayısının ve kentte yaşayan nüfustaki niceliksel artışlardır. Geniş anlamıyla, "Kentli diyebileceğimiz bir yaşama şekli oluşturulan beraberinde, nüfusun ölçüsü, nüfusun yoğunluğu ve nüfusun heterojenliği (farklılığı) sosyal münasebetin mahiyeti, derecesini ve sıklığını, dolayısıyla da sosyalleşmeyi ve insan tabiatını tayin eder. Yani sosyal yapıyı" (Sezal, 1992) .

Kent planlama

Planlama tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. Planlama ilerleme ve mekânsal değişimin yönetilmesi için bir araçtır. Bunun yanın da plan kültürel mirasın korunması için de önemli bir araçtır. Bu görevin merkezinde toplumsal yarar, ekonomik, çevresel, sosyal hedeflerin planlama aktivitesi içinde yürütülmesi vardır.

Kent planlaması, şehircilik olarak da bilinir, insanların içinde yaşadığı yapay fiziksel çevrenin biçimsel ya da işlevsel amaçlarla düzenlenmesi ve bu amaç doğrultusunda yapılan tasarım, kaynak sağlama, donatım, altyapı ve yapım çalışmalarının örgütlenmesidir. Kent planlaması yalnızca bir yerleşmeyi oluşturan

öğelerin uyumlu düzenlenmesini değil, orada yaşayanların toplumsal ve ekonomik gereksinimlerini karşılayacak gelişmeyi de konu alır.

Kentsel planlama ve tasarım alanının genel amacı, sürdürülebilir kentsel gelişmeyi teşvik eden ve şehir, bölgesel ve ulusal düzeylerde iklim değişikliğine karşı dirençli, daha kompakt, sosyal açıdan kapsayıcı, daha entegre ve bağlantılı şehirler için politikaları, planları ve tasarımları geliştirmektir (Un-habitat).

Mekânsal ayrışma

Mekânsal ayrışma kentlerdeki en önemli tehditlerden biri olup büyük ölçüde göçlerle ilişkilidir. Ayrışmanın temelinde büyük ölçüde ekonomi etkili iken, sonuçlar açısından ise sosyal, kültürel ve politik ayrışmayı beraberinde getirmekte ve böylece terör boyutuna ulaşabilen siyasal risklerin doğmasına neden olmaktadır. Nitekim birçok ülke deneyiminde de olduğu gibi göçle gelenler dil, din, ırk, ekonomi ve kültür temelli yeni mekânsal örüntüler oluşturmaktadır (Murdie ve Borgegaêrd, 1998, s. 1869).

Göçlerle etnik temelli yerleşim bölgelerinin ortaya çıkması ve bunların ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelere dönüşmesi ise çok daha risklidir. Çünkü bu alanlarda oluşan yeni dezavantajlı sosyal, kültürel ve ekonomik ortamın bir sonraki nesle aktarılması sağlanmakta ve problemin kökleşmesine neden olmaktadır (Iceland, 2014).

Peach'in (2007) İngiltere için yaptığı çalışmada göçmen nüfusunun % 20'den düşük olduğu alanlarda yerel halkın baskın olduğunu, 20-50 arasında olduğu alanlarda bu baskınlığın ortadan kalktığını, 50-66 olduğu alanlarda baskınlığın göçmenlere geçtiğini ve 67'dan yüksek alanların gettolaşmayı beraberinde getirdiğini belirtmektedir. Bunun yanında eğer bir alanda nüfusun % 30'u tek bir gruptan meydana geliyorsa burası da gettolaşmıştır (Peach, 2007: 15-16).

Nitekim İsveç örneğinde yapılan bir çalışmada mekânsal ayrışmanın uygulanan doğru politikalar sayesinde sosyal ve kültürel entegrasyonu sağlamada önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Fakat entegrasyonun sağlanabilmesi için barınma temelli kümelenmenin önüne geçilmesinin zorunlu olduğu vurgulanmıştır (Musterd ve Ostendorf, 2007: 53).

Göçmenlerin uyum sorunu kentsel mekanla doğrudan ilişkili olup birçok kurum, kuruluş ve kentsel alanda aktif bir çok oluşumun katılımını gerektiren bir niteliğe sahiptir. Sosyal ve ekonomik düzenlemeler, sağlık ve eğitim hizmetleri, iş olanaklarının artırılması, sağlıklı konut alanlarının temini göçmen nüfusun kapsamlı bir biçimde uyumu için temel taşları oluşturmaktadır (Kaya, 2009:17). Özellikle göçmenin iş sahibi olması kentte dışlanıp, marjinal hale gelmek ile uyum sağlayıp, yaşadığı kentin bir parçası olmak arasındaki ince çizgide hayati bir rol oynamaktadır (Thieme ve Laux, 1996:144-147).

Ülkemizde sanayileşmeyle birlikte kırdan kente gerçekleşen göçün kentin mekânsal anlamda yetersiz kalmasına neden olmakta buda gecekondulaşmayı, çarpık kentleşmeyi, ekonomik ve sosyal çöküntüyü beraberinde getirmiştir. İnsanlar sağlıksız mekânlarda altyapıdan yoksun yerlerde hayatlarını devam ettirme zorunda kalmışlardır.

Kent planlama sadece fiziksel mekânın düzenlenmesi değil aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel yönü olan bir uygulama aracıdır. Mekânda oluşturduğumuz veya oluşturmak istediğimiz tasarım, planlama, nüfus yoğunluğu ve yapılaşma düzeni gibi mekâna yönelik uygulamalar insanların sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Ülkemizdeki çoğu kentte özellikle ekonomik ve istihdam açısından cazip kentlerin birçoğunda kentleşmede bir mekânsal ayrışma görülmektedir. Bu durumun meydana gelmesinde birincisi etken ucuz konut veya ucuz kira, ikincisi ise akrabalık ve hemşerilik ilişkileridir.

Aslında tüm illerimizdeki kentleşmedeki özellikle sanayi kentlerindeki sorunlarının temelinde yatan neden budur ve geçmişten günümüze devam edelmektedir.

Göçle birlikte kentte meydana gelen mekânsal ve sınıfsal ayrışmalar aslında güvenlik sorununu da beraberinde getirmektedir. Özellikle göçle birlikte kentlerin çeperlerinde meydana getirilen çarpık bitişik nizam yapılaşmalar güvenlik açısından daha sorunlu mekânları oluşturmaktadır.

Ayrıca aşağıda maddeler halinde verilen çeşitli sorunlar görülebilir.

- Yapılan göçlerle ülke genelindeki nüfusun dağılımında dengesizlik görülür ve yatırımlar düzensiz dağılır,
- Nüfus yoğunluğundan dolayı konut sıkıntısı çekildiği için gecekondulaşma artar. Gecekondulaşmayla birlikte de çarpık kentleşme meydana gelir.
- Kentlerde nüfus artışından dolayı alt yapı hizmetlerinde, sağlıkta ve eğitimde yetersizlik görülür, yapılan göçler sonucunda kültür çatışmaları meydana gelir.
- Kentlere göçlerin artması ile birlikte çevre sorunları da ortaya çıkmıştır.
- Göç alan kentlerde, göçün etkisiyle istihdam ve işgücü, kentin yönetimi, mekânsal değişimler, gelirin dağılımı ve kentin kültürel yapısında değişimler yaşanmıştır.

Kentlerimize olan iç göçün doğal bir süreç içerisinde gerçekleştiği görülmektedir. Göç hareketlerinin gerekçelerinde itici faktörler ve çekici faktörler etkili olmaktadır. İç göçte bu daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Ancak Suriyeli göçmenler örneğine baktığımızda çekici ve itici faktörlerden öte zorunlu olarak gerçekleşen bir durumdan bahsedilebilir.

Ülkemize yapılan bu yoğun göç sınır kentleri başta olmak üzere büyükşehirleri yoğun bir göçmen nüfusuyla karşı karşıya bırakmıştır. İşte bu yoğun göç beraberinde kent üzerinde ekonomik, sosyal, kültürel sorunlar, altyapı sorunları, planlama sorunları gibi birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Mevcut nüfusa göre planlanan kent bu göçle birlikte kentin konut, teknik altyapısı, sosyo-kültürel kullanımlar, kent meydanları, ulaşım ve diğer kullanımının yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Şanlıurfa'da Göçmenlere Yönelik Yerleşim Uygulamaları

Bu bölümde Şanlıurfa da geçmişteki göç deneyimi ve Suriyeli göçmen deneyimi üzerinde durulacaktır. Özellikle Ceylanpınar ilçesine yerleştirilen göçmenlere yönelik uygulamalardan yola çıkılarak sorun tespitleri yapılacak ve Suriyeli göçmenlere yönelik ne tür uygulamaların yapılabileceği üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Ceylanpınar Afgan/Özbek örneği

1982 yılında Rusya'nın Afganistan'ı işgali sırasında, Pakistan üzerinden Türkiye'ye getirilen ve değişik kentlere yerleştirilen Özbek asıllı Afganların bir kısmı Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde Evren Paşa Köyü'nde inşa edilen 215 konuta yerleştirildi. Özbek mülteci grupların iskanı, Gaziantep, Hatay ve Urfa olmak üzere üç ayrı şehirde gerçekleşmiştir. 349 kişiden oluşan 68 aile, şehirsiz iskan için Gaziantep merkeze, 716 kişiden oluşan 171 aile, tarımsal iskan için Hatay'a bağlı Reyhanlı Horlak köyüne, 840 kişilik 210 Özbek aile ise Urfa Ceylanpınar ilçesine bağlı Muratlı köyü civarına iskan ettirilmiştir (Öztürk, 2014).

Şekil 1. Ceylanpınar Afgan mahallesi yerleşimi uydu görüntüsü

Şekil 2. Ceylanpınar Afgan mahallesi yerleşimi

Göçmenlerin yerleştirilmesi 2510 sayılı 1934 tarihli iskan kanununa göre yapılmış olup, Ceylanpınar'a yerleştirilenlere her bir aileye 20'şer dönüm tarla, 45 aileye bir traktör ve büyükbaş hayvan verilmiştir.

Yine iskan kanununa göre Göçmen: Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır. Dolayısıyla bu kanuna göre yerleşmenin ana şartı Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmaktır. Dolayısıyla Suriyeliler bu kapsamda değerlendirilmemektedir.

Ceylanpınar'daki Özbekler üzerinde yapılan incelemede, ilçedeki halkla entegrasyonun sınırlı bir düzeyde geliştiği köyde, köy halkı ile ilçe insanları arasındaki ilişkinin sınırlılığı daha net olarak anlaşılmaktadır. Daha önce de çeşitli vasilerle belirtildiği gibi, yoğun bir aidiyet duygusuna sahip köyde "biz" ve "öteki" kavramı ilişkilerde yaygın araç olarak kullanılmaktadır. Köydeki gözlemlerimiz ve alınan diğer yanıtlara dayanarak "biz" duygusunun kuvvetli olması köyü içe kapalı bir yapıya büründürmüştür. Bu bağlamda "öteki" kavramı hane reislerinin diğer insanları değerlendirmelerinde çokça başvurulan kilit bir kavram haline getirmiştir. Dolayısıyla uzun bir süredir gelmelerine rağmen ilçe insanlarıyla ilişkilerin sınırlı olduğu ve entegrasyonun zayıf olduğu gözlenmektedir. Sonuçta, birbirini açıkça reddetmeyen iki grubun kolay kaynaş(a)madığı saptanmış, kimliklerin farklı olduğu ve güçlü bir aidiyet vurgusu ile çizilen sınırların güçlendirildiği, bir diğer deyişle güçlü bir sosyal bütünleşmenin gerçekleşmesinin engellendiği görülmüştür (Ökten, 2012).

Ceylanpınar göçmenleri ile ilgili yapılan çalışmalarda göçmenler ile kentli arasında bir bütünleşmenin sağlanamadığı görülmektedir. Olaya planlama açısından baktığımızda sorunun temelinde göçmenlerin kentten uzakta kırsal olarak iskan edilmelerinin etkili olduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak kentli ve

göçmenler açısından ilişkilerin bu şekilde sınırlandırılmış olduğu görülmektedir. Buda göçmenleri kendi içine dönük kapalı bir yapıya büründürmüştür.

Dolayısıyla kentsel yaşama katılma, kent ve kentli ile ilişkilerde artma göçmenlerin uyumuna ve entegrasyona katkı sağlayacağı görülecektir.

Suriyeli göçmenlere yönelik uygulamalar

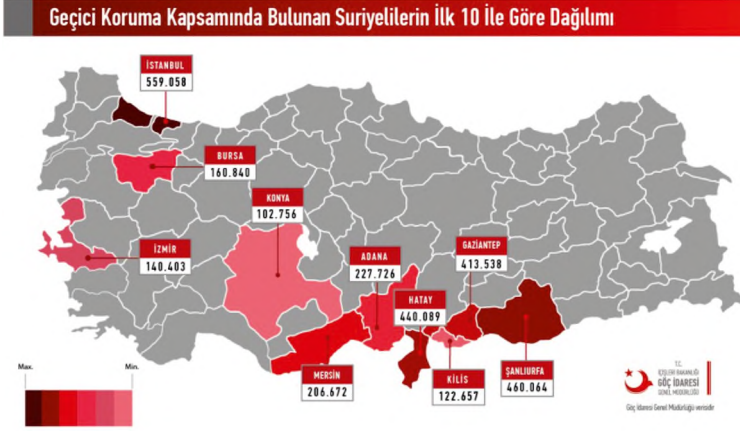
2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar sonucu ülkelerindeki savaştan kaçarak diğer ülkelere sığınmak zorunda kalan Suriyelilerin yarısından fazlasına tek başına ev sahipliği yapan ülkemizde, bu denli büyük bir Suriyeli nüfusun varlığı, toplumsal, ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili alanlarda önemli etkiler oluşturmaktadır (Kamu Denetçiliği Kurumu [KDK], 2018).

Türkiye cumhuriyeti tarihinde yaşadığı en büyük insanlık krizi ve göç dalgası olarak tarihe geçmiştir. Türkiye 2015’ten bu yana fazla mülteci barındıran ülke konumuna gelmiş olup, mevcut durum itibarıyla Suriye’den kaçmak durumunda kalan 5.523.3174 kişinin neredeyse üçte ikisini tek başına misafir etmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 29.11.2018 tarihi itibarıyla ülkemizde geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 3.607.563’dur.

Tablo 1. Geçici barınma merkezleri nüfusu (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü)

BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI (8 İlde 13 Barınma Merkezi)

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ŞANLIURFA (3)	Ceylanpınar	17 656	44 986
	Harran	9 732	
	Suruç	17 598	
ADANA (1)	Sarıçam	26 700	26 700
KİLİS (2)	Öncüpınar	8 523	23 141
	Elbeyli	14 618	
KAHRAMANMARAŞ(1)	Merkez	14.618	14.811
HATAY (3)	Altınözü	8 127	16 991
	Yayladağı	4 356	
	Apaydın	4.508	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	14 107	14 107
MALATYA (1)	Beydağı	8 937	8 937
GAZİANTEP (1)	Nızıp 2	3 740	3 740
Toplam		153.413	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURIYELİ SAYISI		3.454.150	

Şekil 3. Suriyelilerin ilk on ile göre dağılımı (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü)

Türkiye’deki Suriyeliler konusunun yasal ve idari alt yapısı, sağlık, barınma, eğitim, sosyal destek, çalışma hakları, güvenlik, süreç yönetimi, yerel yönetimler, araştırmalar, Türk toplumu ile ilişkiler gibi pek çok yönünün bir arada değerlendirileceği stratejiler, zaman ve kaynak tasarrufu kadar, potansiyel sorunların giderilmesi için de gerekli görülmektedir (KDK, 2018).

Kentsel alanlarda yaşayan Suriyelilerin yaşamlarını devam ettirmeleri için çalışmaktan başka yolu bulunmamaktadır. “Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü” konulu bir çalışma raporunda Türkiye’de bulunan Suriyelilerin ortalama hane büyüklüğü 6,2 olarak belirtilmiş olup, bu çerçevede Geçici Barınma Merkezleri dışında yaşayan yaklaşık 470 bin Suriyeli aile/hane olduğu tahmin edilebilir.

Türkiye’de % 92’lik kısmı kentsel alanlarda yaşayan Suriyelilerin önemli bir bölümünün geri dön(e)meyeceği ve Türkiye’de daimi olarak kalacaklarına dair eğilimin çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir (KDK, 2018).

Öncelikle Şanlıurfa da göçün başlangıcından şu ana kadar 5 adet geçici barınma merkezi kurulmuştur. Bunlar Akçakale çadır kenti, Ceylanpınar çadır kenti, Viranşehir çadır kenti, Suruç çadır kenti ve Harran konteyner kentidir.

Tablo 2. Şanlıurfa'daki geçici barınma merkezleri kapasite ve alanları

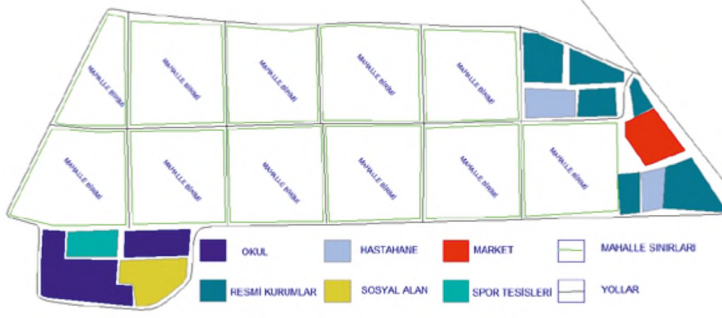
Geçici Barınma Merkezi	Kapasite	Alan(ha)
Ceylanpınar	20 000	55,58
Suruç	35 000	98,6
Harran	10 000	30,38
Akçakale	22 500	66,14
Viranşehir	20 000	55,76
Toplam	107 500	306,46

Geçici barınma merkezlerinin yaklaşık toplam kapasitesine baktığımızda yaklaşık 107.500 kişi kapasitesinde olduğu, alansal olarak baktığımızda 306.46 hektar ile Şanlıurfa kentsel yerleşik alanının yaklaşık %4'üne tekabül ettiği görülmektedir.

Göç idaresince açıklanan son verilere göre Ceylanpınar, Harran ve Suruç'taki barınma merkezlerinde barındırma hizmeti devam etmekte diğerleri ise kapanmıştır. Bunlarında kademeli olarak kapanacağı belirtilmektedir.

Şekil 4. Harran geçici barınma merkezi planı

Şekil 5. Harran geçici barınma merkezi uydü görüntüsü

Şekil 6. Ceylanpınar geçici barınma merkezi vaziyet planı

Şekil 7. Geçici barınma merkezleri a) Suruç, b) Viranşehir, c) Ceylanpınar, d) Akçakale

Tablo 3. Geçici barınma merkezi donatı ihtiyacı ve mevcut kullanımlar

	N	SURUÇ			HARRAN			CEYLANPINAR		
		N	İhtiyaç (m ²)	Mevcut (m ²)	N	İhtiyaç (m ²)	Mevcut (m ²)	N	İhtiyaç (m ²)	Mevcut (m ²)
Eğitim Tesisleri Alanı	2	17598	35196	23770	9732	19464	13116	17656	35312	25200
Açık ve Yeşil Alanlar	10	17598	175980	67307	9732	97320	56690	17656	176560	4800
Sağlık Tesisleri Alanı	1.5	17598	26397	8847	9732	14598	7109	17656	26484	8865
Sosyal ve Kültürel Tesisler Alanı	0.75	17598	13199	12894	9732	7299	1300	17656	13242	12800
İbadet Yeri	0.5	17598	8799	11870	9732	4866	2400	17656	8828	3895
Toplam Alan			259571	124688		143547	80615		260426	55560

Suruç, Harran ve Ceylanpınar'daki geçici barınma merkezlerinin planlama yapılırken kişi başı ayrılması gereken eğitim tesisleri alanı, açık ve yeşil alanlar, sağlık tesisleri alanı, sosyal ve kültürel tesisler alanı ve ibadet alanı bağlamında incelenmesi yukarıdaki tabloda yapılmıştır.

Kullanımlar her ne kadar kentsel standartların altında kalsa da planlama anlamında çoğu ihtiyaçların karşılandığı görülmektedir. Tabii böylesine ani gerçekleşen bir göç hareketi karşısında bunların yapılması kayda değer derecede önemlidir.

Geçici barınma merkezlerine planlama ve kente uyum süreci açısından baktığımızda, her ne kadar her türlü imkânları karşılanırsa da bu yerleşmelerde uzun bir süre kalmanın kentle ve insanlarla entegrasyonun sağlanamamasına bununla birlikte uyum sürecini gecikmesine ve bunun sonucunda kent ve kentliler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak yapılan tüm araştırmalar ve göstergeler ülkemize zorunlu olarak göç eden Suriyeli göçmenlerin büyük bir kısmının kalıcı olacağını göstermektedir.

Yapılan araştırma ve gözlemlerde Suriyelilerin barınmak için fiziki koşulları yetersiz ve kötü durumda olan yerlerde kalmalarına neden olduğu, kimi

zaman birden fazla ailenin bir araya gelerek kalabalık gruplar halinde barınmak zorunda kaldığı, diğer taraftan barınılan mekânda kalabalık bir şekilde yaşamlarını sürdüren Suriyelilerin yerel halk arasında hoşnutsuzluğa ve şikâyetlere sebebiyet verebildiği görülmektedir. Bu bağlamda; barınma konusundaki soruna kalıcı çözüm bulunabilmesi için, hâlihazırda devam eden sosyal konut projelerinin ülke genelinde yaygınlaştırılması ve özellikle uluslararası toplumun bu konuya dikkatinin çekilmesi ve adilane bir külfet paylaşımına yönlendirilmesi hususunda çalışmalar yapılması önemlidir.

Ayrıca aşağıda maddeler halinde verilen hususlara da dikkat edilerek göçmenlere yönelik yöntem ve politikaların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

- Planlamada göçlerin dikkate alınması, kentleşme ve nüfus ilişkisinin oluşturulması, yerel kimliği tanımlayıcı ve koruyucu mekânsal planlama kurgularının oluşturulması ve göçün bu yerel kimliği bozucu etkilerinin önüne geçilmelidir. Yani göçü kentten yerel kimliğini güçlendirici olarak kullanılmasına yönelik uygulamalar getirilmelidir.

- Yoğun göç ve düzensiz kentleşmeyle birlikte kentte oluşan uyum sorunlarını azaltmak amacıyla ulusal ve yerel düzeyde, topluma entegrasyon ve aidiyet duygusunu geliştirici önlemlerin alınması ve bu alanlarda yerel yönetimlerin kapasiteleri artırılmalıdır.

- İmar planlamaları esnek olarak yapılmalı gelebilecek nüfusu barındıracak şekilde tasarlanmalıdır.

- Özellikle dış göçle ülkemize gelen göçmenlerle ilgili olarak yerel yönetim ve TOKİ işbirliğinde yeni konut üretimi politikalarını geliştirilmesi, gelen göçmenlerin mekânsal olarak ayrıştırılmasının önüne geçmek için karma bir şekilde yerleştirilmesi sağlanmalıdır. Bu şekilde kente uyum sağlanması kolaylaşacaktır.

- İmar planları kentte hem mevcut vatandaşlarımızın hem de göçmenlerin sosyal uyum ve aidiyet duygusunu geliştirici mekânlar oluşturma hedefiyle gerçekleştirilmelidir.

- Suriyeli göçmenlere yönelik sosyal kültürel, ekonomik ve barınma anlamında ilgili yerel yönetimlerce ve göç idaresince çeşitli politikaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Özellikle mekânsal anlamada yerleşme politikalarının öncelikle ele alınması göçmenlerin kentte mekânsal olarak ayrışmasına engel olunması gerekmektedir.

Kaynaklar

Briggs, S. (2004). *Civilization in color: the multicultural city in three Millennia*, City&Comminty, 3(4): 311-332.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (30.11.2018). <http://www.goc.gov.tr/>
Kamu Denetçiliği Kurumu. *Türkiye’de ki Suriyeliler özel raporu*, 2018

- Kaya, A. (2009). *Türkiye'de İç Göçler Bütünleşme mi Geri Dönüş mü*, Bilgi Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara
- Keleş, R. (2005). *Kent ve kültür üzerine*, Ankara Üniversitesi, mülkiye dergisi
- Karpat, K. *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler* (Önsöz), Der. M. Murat ERDOĞAN-Ayhan KAYA, Bilgi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2015, s.XIII vd.
- Murdie, R. A. Borgegærd, L.-E. (1998). *Immigration, spatial segregation and housing segmentation of immigrants in metropolitan Stockholm, 1960-95*, Urban Studies, 35(10), 1869-1888.
- Iceland, J. (2014). *Residential segregation: a transatlantic analysis*, Migration Policy Institute, Washington, D.C.
- İşbir, E. G. *Kentleşme Metropoliten Alan ve Yönetimi*, AİTİA yayını, Ankara 1982, ss. 8-9.
- Peach, C. (2007). *Sleepwalking into ghettoisation? The British debate over segregation*, in K. Schönwälder, *Residential segregation and the integration of immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden*, Social Science Research Center, Berlin, 7-41.
- Musterd, S. Ostendorf, W. (2007). *Spatial segregation and integration in the Netherlands*, in K. Schönwälder (ed.), *Residential Segregation and the Integration of Immigrants: Britain, the Netherlands and Sweden* (s.), Social Science Research, Berlin, 41-61.
- Mumford, L. (1938). *The cultures of cities*, New York
- Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) resmi internet sayfası (<http://www.turkev.iom.int/tr/iomturkiyehakkinda>); erişim tarihi: 26/01/2018.
- Ökten, Ş. (2012). *Zorunlu Göç Zor(un)lu Kabul: Ceylanpınar Afgan Göçmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 17, Sayı 28
- Öztürk, E. (2014). *Türk asıllı Afgan mültecilerinin 12 Eylül dönemi'nde iskân ve istihdamı*, Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi
- Sezal, İ. *Kentleşme*, Ağaç Yayınları, Alternatif Üniversite Serisi, İstanbul 1992. İhsan Sezal, a. g. e.s.23
- Tekeli, İ (2011), *Kentleşmenin Tanımı ve Kentleşmeye İlişkin Kavramlar, Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm*, İlhan Tekeli Toplu Eserleri-20, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Thieme, G. ve Laux, H. D. (1996). *Between integration and marginalization: foreign population in the Ruhr Conurbation*, EthniCity, Rowman&Littlefield, Londra, 123-134.

<https://unhabitat.org/>

Fizyolojik İhtiyaçlar: Mülteci Grupların Güvenlik İhtiyacı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TEKKE¹

Özet

Fenomenolojik kurama göre bireyin en temel ihtiyaçlarını sırasıyla fizyolojik, güvenlik, sevme-sevilme ve saygı oluşturmaktadır. Bunların sıralaması her ne kadar değişkenlik göstermiyor olsa da bazı durumlarda farklılık gösterebiliyor. Özellikle göçe maruz kalan birey ve milletlerde temel ihtiyaçların yeri değişebiliyor. Bunların en önemlisi olan güvenlik veya barınak ihtiyacı, diğer ihtiyacın önüne geçebiliyor. Bu çalışma güvenlik ihtiyacının temel ihtiyaçlar içerisinde önemini vurguladığı gibi temel ihtiyaçlar sıralamasının farklılık gösterebileceğini diğer çalışmaların bulgularını doküman analiz yolu ile sentezleyerek tartışmaktadır.

Anahtar kelimeler: Fizyolojik İhtiyaçlar, Güvenlik, Hümanist Kuram, Mülteci, Göç

Physiological Needs: Security Need of Refugee Groups

Abstract

According to the phenomenological approach, physiological, security, love-respect and respect are the most basic needs of the individual. Although their order does not vary, it may differ in some cases. In particular, the basic needs of refugees and individuals exposed to migration may change. The need for security or shelter, which is the most important one, can prevent the other needs. This study emphasizes the importance of security needs in basic needs and discusses the results of other studies by analyzing and documenting the findings of other studies.

Keywords: Physiological Needs, Safety, Humanist Theory, Refugee, Migration

Giriş

Güvenlik, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre ikincil temel ihtiyaç durumundadır. Birey önce fiziksel ihtiyacını karşıladıktan sonra ikincil ihtiyaç olan güvenlik ihtiyacını temin etmesi beklenir. Fakat bazı durumlarda veya ara sıra ikincil ihtiyaç birincil olabilmektedir. Özellikle daimi güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kalan milletler veya bireyler kendi ve yakınlarının güvenliğinin sağlama ihtiyacı her şeyin ötesini geçebiliyor. Güvenlik ihtiyacı, emin olmak, barınak, mesken ve korku ve tehditlerden uzak olmak anlamındadır. Bu kavramlar ışığında bakıldığında bireyin en temel ihtiyacı olabileceği anlaşılabilir. Örneğin, birey bilmediği bir mekana ulaştığında ilk önce dikkati veya aradığı bir güvenli mekandır. Sonra bireyin diğer ihtiyaçları takip eder. Güvenlik ihtiyacının bağlanma teorisi ile özdeş yanları bulunmaktadır. Örneğin, Bowlby'e göre çocuk

¹ Düzce Üniversitesi

ebeveyn yakınında olduğunda çevresi ile alakadar olmaya başlayabilir. Diğer taraftan ebeveyni olmadığı zaman kendini güvende hissetmeyip rahatsız davranışlar sergileyebilir. Bağlanma kuramında güvenlik en temel ihtiyaç olarak kabul edilir. Bu çalışmada alanyazında konuya ilişkin nitel araştırma yöntemini kullanıp doküman değerlendirmesi yaptığından doküman analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu şekilde hem nitel hem de nicel çalışmalar sistematik bir şekilde değerlendirilip konu etraflıca tartışılmaktadır.

Bağlanma Kuramı

Bowlby'ye göre çocuk için hayati bir öneme sahip değerlerden biride bağlılık duygusudur. Hayvanlar üzerinde yapılan gözlemlerle anneye yapışmanın anneyi takip etmenin yavrunun yaşama şansını artırdığı neticesine varan Harlow and Zimmermann (1959), insanlar üzerinde bağlanmanın bundan daha büyük etkilere sahip olduğunu söylerler. İnsan yaşamında bağlanmanın üç ana işlevi bulunur; hayatı anlamaya çalışırken arkasına döndüğünde her zaman güvenli bir liman, fiziksel ihtiyaçlarını gidermek ve yaşama dair emniyet duygusu oluşturma şansıdır. Bowlby'e göre bu üç ilke yeterli seviyede gerçekleşmediğinde, çocukta meydana gelen özbenlik algısıyla ilişkili bir biçimde psikolojik sorun meydana gelebileceğini ileri sürer. Bu duruma göre anne tarafından belli ölçüde giderilen güvenlik duygusu çocuğun hayatı algılayışını büyük ölçüde belirler. Bağlanma ilişkisinin kuvvetli veya zayıf olması çocuk ve anne ikilisi arasındaki ilişki biçimi ile şekil almaktadır (Bowlby, 1988).

Bowlby' nin bağlanma teorisine göre çocuğun kendisini değerli hissettiği bir bağlantı içinde insanlarla etkileşime geçirmesiyle çocuk başkalarını ve kendini tanır. Ainsworth, Blehar, Water ve Wall (1978)'a göre çocuk ve anne arasında üç tür bağlanma şekli bulunur.

Güvenli bağlanma: Bu bağlanma şeklinde anne her an çocuğun yanında her an yardımına koşan çocuğun gereksinimlerini bekletmeden karşılayan, fedakâr ve dikkatlidir.

Güvensiz (Kaçınan) bağlanma: Bu bağlanma şeklinde anne çocuğuna mesafeli davranır, onun kendisine yakın durmasına izin vermez, onun yaklaşma isteklerini karşılıksız bırakır.

Çelişkili bağlanma: Bu bağlanma şeklinde ise anne çocuğunun gereksinimlerini gidermede çelişki içinde veya geç kalır.

Bağlanma yukarıda saydığımız bağlanma türlerinden hangisi ile gerçekleşirse gerçekleşsin gözlemlenebilir, ölçülebilir, değerlendirilebilir ve ilişkilendirilebilir niteliklere sahiptir. Winnicott (2007)'a göre çocuğun toplum içinde varolması annenin yardımıyla sağlanır. Winnicott toplum içinde varolması, bağlanma ve koruma ile gerçekleştiğini ve bununda bebeklikten itibaren anne ve çocuk arasında güçlü bir bağlanmanın gerçekleşmesine neden olduğu görüşünü ileri sürmüştür.

Klein (1987) bebeğin doğumunda itibaren ilk ilişki kurduğu kişinin anne olduğunu sevgi ve nefret duygularında ilk aşamasının bu bağlanma yoluyla oluştuğunu ileri sürmüştür. Klein annenin her zaman mükemmel olamayacağını bu nedenle annenin çocuğuna verdiği bakımda, kesilmeler ve aksamalar olabildiğini ileri sürmüştür. Çocuk bu durumda anneye karşı öfke ve saldırganlıkla yanıt verir. Çocuk bu durumda nefret ettiği kişiyi ortadan kaldırmaya çalışırken, anne ona sevgi ve merhametle koruma ve bakma çabasında olması önemlidir. Çocuk, bu noktadan annenin onun üzülmesine asla müsaade etmediğini ve onu ne olursa olsun sevmeye devam ettiğini fark eder. Klein bu fark edilme süreci sayesinde anne ve çocuk arasındaki bağlanma duygusunun daha fazla güçlendiğini ileri sürmüştür(Karen, 1994).

Güvenlik

Mesken, temel ihtiyaçlar grubunda barınma ihtiyacı olarak da sınıflandırılabilir. Fakat sadece barınma ihtiyacı olarak nitelendirilemez. Maslow (1968) mesken ihtiyacını güvenlik ihtiyacı olarak nitelendirmiş ve ihtiyaçlar hiyerarşisinde temel ihtiyaçlar grubunda ikinci sırada bulunduğunu savunmuştur. Mesken yani barınak insanın sadece barınma ihtiyacını değil kendin olma durumunu da içine alır. Barınak, sadece dışarıdaki doğa olaylarından korunmak için sığınılan bir yer değil aynı zamanda bireyin ve ailenin özel hayatıdır (Yüksel, 2003). Aydın (2015)'a göre mesken konaklama yeri demektir. Barındığın yer yaşamını devam ettirip yapılandıracağı yerdir. Mesken kendini ve gelecek olan neslini güvene aldığı huzur bulduğu ve medeniyet ve kültürünü yaşadığı yer olarak nitelendirilebilir. Aslında bulunduğumuz ve yaşadığımız mekanlar bizim sosyo-kültürel alt yapımızı oluşturuyor. Aydın (2015) "Meskenlerimizi biz yaptığımızı zannederiz, ama aslında bizi yapan meskenlerimizdir" (s.291) diye ifade eder.

Scott (1993), belli bir yaşam alanı olmayan bireylerin toplumdan uzaklaştığını belirtiyor. Örneğin, Amerika'da yapılan araştırmalarda evsiz bireylerin birçoğunun sosyal yaşantıdan soyutlandığı ve yakın akraba ve arkadaşlardan uzaklaşarak yalnızlaştığı saptanmıştır. İlerleyen süreçlerde bireylerde psikolojik sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Roth ve Bean, 1986). Aynı zamanda uzun süre evsiz kalan bireylerin toplumda saldırgan bir tavır sergiledikleri, dışarıdan sağlanacak herhangi bir iletişime kapalı oldukları, yasal olmayan birçok suç işlemeye meyilli oldukları ve şiddet içerikli olayları gayet normal karşıladıkları gözlemlenmiş ve bu özellikleri evsiz hale geldikten sonra gerçekleştirdikleri saptanmıştır (Morrissey ve Levine,1987; Scott,1993). Bu bağlamda, bireyin belli bir meskene tabi olması hem psikolojik hem sosyal açıdan topluma daha uyumlu bir birey olmasını sağlaması ve psikolojik olarak da sağlıklı bir yaşam sunması düşünülebilir. Uzun süreli belirli bir meskeni bulunmayan belli bir güvenlik içinde yaşamayan bireyler kısa süreli meskeni

bulunmayanlara(evsizler) göre daha fazla psikolojik rahatsızlık (ör., kişilik bozuklukları, fobiler, şizofreni, bipolar bozukluk ve diğer rahatsızlıklar) gösterirler (Susser, Struening ve Conover,1989). Güvenlik duygusu, bireyi psikolojik olarak rahatlatır (Scott, 1993). Eğer birey kendini tehlikede hissediyorsa buna önlem almak ister. Uzun süreli güvensizlik yani evsizlik bireyin psikolojik olarak yıpranmasına yol açmış olabilmektedir.

Tarih boyunca insanlar savaş, açlık, kuraklık, güvensiz buldukları ortamlardan kaçarak daha güvenli yerlere göç etme ihtiyacı duymuşlardır (Buz, 2004; Barnes, 2001; Gün, 2006). Böylece insanlar mülteci veya sığınmacı durumuna düşmüşlerdir. Sığınmacı ve mültecilerin bu göç etme öncesinden (savaş, fiziksel ve ruhsal şiddet, açlık, güvenlik gibi), sırasında (yolculuk, açlık, geride kalanlara özlem gibi) ve sonrasında (uyum, ayrımcılık, milliyetçilik, dil farklılığı, temel ihtiyaçların karşılanması gibi) yaşadıkları olaylar bireyleri hem fizyolojik olarak hem de psikolojik olarak etkilemektedir (Craig, Jajua, Warfa, 2009). Ceylan ve diğerleri (2017) Türkiye’de bulunan mültecilerle ilgili yaptıkları araştırmada, mültecilere birçok psikolojik test uyguladılar. Bu araştırma sonucuna göre mültecilerde birçok psikolojik bozukluklar çıktığı göçün bireylerde kalıcı ruhsal bozukluklara neden olduğu gözlemlenmiştir. Bireylerin yaşadıkları ortamı terk edip daha güvenli yerlere göç etmeleri, ruhsal bozuklukları tetiklerken temel ihtiyaçlardan mahrum kalan mülteci veya sığınmacılar öncelikle güvenlik ve barınma ihtiyacını karşılamayı öngörüyorlar (Teodorescu ve diğerleri, 2012).

Özellikle mülteci ve göçmenler üzerinde yapılan araştırmalar (ö.r., Ceylan ve diğerleri, 2017; Gün, 2006) gösteriyor ki bireyde güvenlik ihtiyacının karşılanması diğer fiziksel ihtiyaçların önüne geçebiliyor. Barınma aslında bireyin ortama uyum sağlama, dışlanma ve yeme içme ihtiyaçlarının karşılanması ile doğrudan ilişkilidir. Güvenlik ve barınma durumunun olmadığı yerde kalıcı izli ruhsal problemleri tetikleyebilir (UNHCR, 2015). Örneğin, Batman’da bulunan göçmenlere yapılan testlerde göç eden erkeklerin %55.2 si, kadınların %40’ının depresif depresyon sınır düzeyini geçtiği ve çoğunluğa “depresif bozukluk” tanısı konulmuştur. Bir başka çalışmada ise Akgün (2016) Konya il merkezine yerleşmiş olan 18-65 yaş arası Suriyeli mültecilerin ruhsal iyilik hali değerlendirilmiş ve ruhsal bozukluklarla ilişkili olan etkenler araştırılmıştır. Yabancı kültürde yaşamaya mahkum olan mülteci grupların kimlik karmaşası ile beraber daha çok izole hayatı tercih ettikleri görülmektedir (Al Akash ve Boswall, 2014). Özellikle bu gibi durumlarda bireyin ihtiyaç sırası değişkenlik gösterebiliyor. Güvenlik ve barınma ihtiyacı diğer ihtiyaçlardan önce gelebiliyor.

Sonuç

Fenomenolojik kurama göre bireyin en temel ihtiyaçlarından olan güvenlik ihtiyacı özellikle mülteci veya evsiz gruplar için öncelik sırasına

geçmektedir. Bu durum göz önüne alındığında bu gruplara sunulacak en temel gereksinimin güvenlik olduğu söylenebilir. Güvenlik ihtiyacı aynı zamanda barınak, mesken ve tehlikelerden sığınılacak bir yer anlamını da taşımaktadır. Bu temel ihtiyacın karşılanmadığında yapılan çalışmalardan özellikle güncel araştırmalar öncelikle psikolojik, ruhsal ve sosyal sorunlara sebep olduğu belirgin şekilde görünmektedir. Özellikle Türkiye'nin maruz kalmış olduğu mülteci sayısında artış bu sorunları da beraberinde getirebilme riski taşımaktadır. Bu durum aynı zamanda mevcut yerel halkında refah düzeyini olumsuz etkileyebilmektedir. Sonuç olarak güvenlik ihtiyacının temel ihtiyaçlar içerisinde öneminin vurgulandığı gibi temel ihtiyaçlar sıralamasının farklılık gösterebileceğini diğer çalışmaların bulgularını doküman analiz yolu ile sentezleyerek tartışmıştır. "Genel anlamda güvenlik ve sosyal destek sağlandığında birçok aile yeni koşullara adapte olmaktadır" (Akgün, 2016, s.19). Diğer bir ifade ile, en temel gereksinim olan güvenlik özellikle mültecilere sağlandığında diğer psikolojik ve ruhsal sorunların çözülmesinde olumlu katkı sağlayacağı belirgindir.

Bununla birlikte baş etme yöntemleri olarak yapılan tezlerden bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Özellikle müslüman mülteciler uygun olarak manevi rehberlik, manevi danışmanlık, sosyal aktivelere katılım ve bireysel uğraşlar olarak özetlenmektedir (Akgün, 2016). Ayrıca kültürel entegre çalışmaları desteklenerek mülteciler yerel halk veya toplumla kaynaşması sağlanması konusunda yardımcı olunmasında büyük bir fayda görünmektedir. Bu çalışmanın sınırlılığı sadece mülteci ve evsiz grupları kapsadığı için güvenlik ihtiyacı diğer gruplar için farklılık gösterebilir. Bir sonraki çalışmada bağlanma kuramı çerçevesinde bireylerin temel ihtiyaç hiyerarşisinin etrafıca değerlendirilmesinin faydalı olacağı umulur.

Kaynakça

- Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Akgün, N. (2016). *Suriyeli mültecilerde ruhsal iyilik hali ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi* (Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi). Erişim adresi: <http://acikerisim.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/handle/123456789/6030>
- Al Akash, R, Boswell, K (2014). *Listening to the voices of Syrian women refugees in Jordan: Ethnographies of displacement and emplacement*. In Conference Paper □ Refugee Voices 2014 Refugee Studies Centre Oxford.
- Aydın, N. (2015). Hadislerde mesken mahremiyetini tehdit eden unsurlara karşı alınan önlemler. *Ekev Akademi Dergisi*, 63(63), 287-314.

- Barnes, D.M. (2001). Mental health screening in a refugee population: A program report. *Journal of Immigrant Health*, 3 (3), 141-149.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*: Vol. 1 Attachment. New York: Basic Books.
- Buz, S. (2004). Zorunlu çıkış zorlu kabul: mültecilik. Sığınmacılar ve Göçmenlerle *Dayanışma Derneği Yayınları*.
- Ceylan, V., Algan, Ç., Yalçın, M., Yalçın, E., Akın, E., & Köse, S. (2015). Suriyeli mülteci ve sığınmacıların çeşitli psikolojik faktörler açısından incelenmesi: Batman örneklemi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 595-606.
- Craig, T., Jajua, P. M., & Warfa, N. (2009). Mental health care needs of refugees. *Psychiatry*, 8(9), 351-354.
- Gün, Z. (2006). Göç üzerine psikolojik çalışmalar, yöntemsel sorunlar ve çözüm önerileri. *Türk Psikoloji Bülteni*, 12 (38), 27-41.
- Harlow, H. F., & Zimmermann, R. R. (1959). Affectional responses in the infant monkey. *Science*, 130, 421-432.
- Karen, R. (1994). *Becoming attached*. New York: Warner Books.
- Klein, M. (1987). *Selected Melanie Klein*. London, Penguin
- Maslow, A. H. (1968). *Toward a Psychology of Being*, 2nd ed., New York: Princeton
- Morrissey, J. P., & Levine, I. S. (1987). Researchers discuss latest findings, examine needs of homeless mentally ill persons. *Psychiatric Services*, 38(8), 811-812.
- Roth, D., & Bean Jr, G. J. (1986). New perspectives on homelessness: findings from a statewide epidemiological study. *Psychiatric Services*, 37(7), 712-719
- Scott, J. (1993) : Homelessness and mental illness. *British Journal of Psychiatry* 162, 314-24,
- Teodorescu, D., Heir, T., Hauff, E., Wentzel-Larsen, T., & Lien, L. (2012). Mental health problems and post-migration stress among multi-traumatized refugees attending outpatient clinics upon resettlement to Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(4), 316-332.
- UNHCR, (2015). *Syria Regional Refugee Response*, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=107> [Accessed: 16 November 2018].
- Winnicott, D. W. (2007). *Oyun ve Gerçeklik*, (Ceviri. T Birkan). İstanbul: Metis Yayınları
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo-Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58 (1), 181-213.

Gürcistan ve Onun En Son Mültecileri

Assoc. Prof. Nanuli KATCHARAVA¹

1. Gürcistan'daki siyasi birimler: Abhazya ve Acara Özerk Cumhuriyetleri ve Osetya Özerk bölgesi(il).

2. 2018 yılı, Rusya'yla Gürcistan arasında patlak veren ve tarihe "Beş Gün Savaşı" olarak geçen Rus-Gürcü Savaşı'nın onuncu yıldönümüdür.

3. Güney Osetya sorunun kökleri Sovyetler Birliği dönemine dayanmaktadır. 1500'lü yıllardan itibaren, Osetler'in bir kısmı Kafkas Dağları'ndan inerek, bu bölgelere yerleştiler ve zamanla, bu bölgede sayıca üstün duruma geldiler. Sovyetler Birliği döneminde bu bölge, Gürcistan içinde özerk bir il haline getirildi. Sovyet Birliği dağıldıktan sonra gerginlik git-gide baş gösterdi.

4. 8.08.2008 tarihinde Gürcü birlikleri bağımsızlık ilan edilen Güney Osetya'ya operasyon düzenlemiştir ve binlerce sivil ölmüş, 2 Rus savaş uçağı da düşürülmüştür. Bunun üzerine de Rusya güçlü bir birlikle Osetya'ya girmiş ve Gürcistan ile savaşımaya başlamıştır.

5. 5 gün süren savaş sonucunda Avrupalı Devletlerin de araya girmesiyle Rusya ile Gürcistan arasında ateşkes imzalanmıştır. Ateşkesten on gün sonra da Rusya 26 Ağustos'ta Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıyan ilk devlet olmuştur. 2008 Güney Osetya Savaşı'nın temel sebebi, Gürcistan'da ki yönetimin Rusya'nın güdümünden, ABD ve Batı yönüne geçmesi denebilir.

6. Savaş sonucunda bir hayli mülteci ortaya çıkmıştır. Ülkemizde Gürcistan Mülteci ve Göçmen İşleri Bakanlığı oluşup kısa süre içinde konut yardımı yapıldı.

7. Gürcistan'da son zamanlar Osetya mültecileri dışında Suriyeli mülteciler de ortaya çıktılar.

Anahtar kelimeleri: Gürcistan, Rusya, Güney Osetya, Mülteciler

Georgia and Its Last Refugees

1. Political units in Georgia are the Autonomous Republics of Abkhazia and Adjara and the Autonomous Region of Ossetia (province).

2. The year 2018 is the tenth anniversary of the Russo-Georgian War that broke out between Russia and Georgia and was called the "Five Day War".

3. The roots of the South Ossetian problem are based on the period of the Soviet Union. Beginning in the 1500s, some of the Ossetians moved down from the Caucasus Mountains, settled down in these areas, and over time,

¹ İvane Cavahişvili Tiflis Devlet Üniversitesi, Düzce Üniversitesi

they have constituted the majority in this region. In the period of the Soviet Union, this region was turned into an autonomous province within Georgia.

4. On 8.08.2008, Georgian troops organized operations in South Ossetia when they declared independence, and thousands of civilians died and two Russian fighter jets were downed. As a consequence, Russia entered into Ossetia with a strong force and started to fight Georgia.

5. At the end of the war that took five days, a cease -fire was signed between Russia and Georgia with the intervention of European States. Ten days after the ceasefire, Russia was the first to recognize the independence of South Ossetia and Abkhazia on the 26 of August. It can be said that the main reason for the 2008 South Ossetian War was that the administration in Georgia distanced itself from Russia's command ans approached to the US and the West.

6. As a result of the war, a large number of refugees were created. As a response, in Georgia, the Ministry of Refugee and Migration Affairs was conceived, and the refugees were provided housing assistance in a short time.

7. Recently, along with the Ossetian refugees, Georgia is also facing Syrian refugees.

Keywords: Georgia, Russia, South Ossetia, Refugees.

Gürcistan (Gürcüce: საქართველო) Gürcistan veya resmî adıyla Gürcistan Cumhuriyeti (Gürcüce: საქართველოს რესპუბლიკა), Karadeniz'in doğu kıyısında, Güney Kafkasya'da yer alan ülke ve Türkiye'nin kapı komşusudur. Gürcistan bünyesinde Abhazya ve Acara özerk cumhuriyetler Sovyet döneminde kuruldu ve bugün Gürcüstan Anayasası'nca da tanınmaktadır. Hukuki açıdan özerk olmasına karşın Abhazya fiilen ayrıdır. Abhazya'nın başındaki yönetici, anayasal açıdan Yüksek Konsey başkanı olarak tanınmakla birlikte, fiilen devlet başkanı sıfatını taşımaktadır. Acara özerk cumhuriyetinin başındaki kişi ise, 2004'teki iktidar değişikliğinden sonra Bakanlar Kurulu başkanı sıfatını taşır. Eskiden Güney Osetya Özerk Bölgesi statüsü taşıyan Güney Osetya, Samacablo veya Tshinvali Bölgesi olarak da adlandırılır. Güney Osetya, Sida Kartli bölgesinde yer almaktadır.

Güney Osetya sorunun kökleri uzun yıllara dayanmaktadır. 1500'lü yıllardan itibaren, Osetler'in bir kısmı Kafkas Dağları'ndan inerek, bu bölgelere yerleştiler ve zamanla, bu bölgede sayıca üstün duruma geldiler. Osetya Bölgesinin tamamı Gürcistanla birlikte 1801 yılından beri Çarlık Rusyasının egemenliği altında bulunuyordu. 1917 yılında Rusya'nın Büyük Ekim Bolşevik devriminden sonra 1918 yılının bahar mevsiminde Kafkasya bölgesinde bulunan Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan bağımsızlığını ilan ettiler. Yalnız üç yıl süren bağımsızlıkları 1921 senesinde Kafkas bölgesine kızıl ordunun girişiyle sona erdi. 1921'de Sovyetler Birliği'nin Kafkasya'da kontrolü sağlaması ve Gürcistan'ın da bir Sovyet Cumhuriyeti haline gelmesi sırasında Osetya bölgesi, Gürcistan içinde özerk bir il haline getirildi. Osetya'nın Güneyi Gürcistan'a, Kuzeyi de Rusya Sovyet Sosyalist Federasyonu'na, özerk bölgeler statüsüyle bağlandı.

Sovyet Birliği dağıldıktan sonra gerginlik git-gide baş gösterdi. Gürcistan'ın 1989'da Sovyetler Birliğinden bağımsızlığını ilân etmesi sırasında Güney Osetya da Gürcistan'dan bağımsızlığını ilân ederek bağımsız bir ünite olarak kalmak ya da Kuzey Osetya ile birleşmek istedi. Aynı süreçte Abhazya da Gürcistan'dan bağımsızlığını ilân etmişti. Gürcistan Hükümeti bu bağımsızlıkları tanımadı, hâlbuki Güney Osetya'nın özerk bölgesi statüsünü kaldırdı; 1991 Mayıs'ta Güney Osetya Temsilciler Meclisi Gürcistan'dan ayrıldığını ilan ederek Kuzey Osetya ile birleşmek istediğini açıkladı. Gürcistan Hükümeti her iki özerk bölgeye de askeri birlikler göndererek kontrolü sağlamaya çalışınca ayrılıkçılarla çıkan çatışmalar sonucunda binden fazla insan hayatını kaybetti. Rusya o zamanki Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in girişimiyle 1992'de taraflar arasında Sochi Anlaşması imzalandı ve çatışmalara son verildi. Anlaşmaya gereği, Oset ve Gürcü kökenlilerin birlikte yaşadığı Güney Osetyadaki çatışma bölgelerine çoğunluğunu Rusya'nın oluşturduğu barış gücü askerleri gönderildi. Bölgedeki Rus Barış Gücü Askerlerinin zaman geçtikçe ayrılıkçıları hem teşvik etmesi hem de desteklemesi nedeniyle Güney Osetya her geçen gün Gürcistan'dan fiili olarak kopmaya

başladı. 1993 ve 2001 yıllarında düzenlenen iki halk oylaması sonucunda Güney Osetya, Gürcistan'dan bağımsızlığını ilan etmişti.

SSCB dağıldıktan sonra Eduard Şevardnadze 1995'ten 2003 Gül Devrimine kadar Gürcistan Cumhurbaşkanlığı görevini üstlenmiştir. 2003 yılında seçimlerde hile yapıldığı gerekçesiyle dünyanın 'Gül Devrimi' olarak bildiği muhaliflerin kırmızı güllerle parlamento binasına girmesi sonucu Şevardnadze görevinden istifa etmiştir. İlk seçimlerde Batı güdümlü politikalar izleyen Miheil Saakaşvili cumhurbaşkanı olmuştur. Olaylarda aslında bundan sonra başlamıştır. 2004 Ocak ayında yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerini Miheil Saakashvili kazandı. Saakashvili'nin seçim vaatleri arasında ayrılıkçı bölgelerde yeniden denetimin sağlanması önemli bir yer tutuyordu. Saakashvili Yönetimi, işbaşına gelir gelmez, Acara Bölgesi'nde Tiflis Yönetimi'ni dinlemeyen ve keyfi bir yönetim kurmuş olan Aslan Abaşidze'yi görevinden uzaklaştırdı. Miheil Saakashvili döneminde Güney Osetya'da merkezi Tshinvali olan bağımsızlık yanlısı ve merkezi Kurta olan Gürcistan yanlısı iki yönetim kurulmuş bulunuyordu.

2006 yılında ikinci kez Osetler bağımsızlık referandumu yapmıştır ve bu referandumda %90 bağımsızlık kararı çıkmıştır. Gürcistan yönetiminde Batı hayranı bir liderin olması Rusya'nın çıkarlarını tehdit ettiğinden dolayı, Rusya Osetlere arka planda desteğini eksik etmemiştir. Güney Osetya Cumhuriyeti'ndeki nüfusun yüzde 90'ının Rus pasaportu olduğunu bilmek de bunu doğruluyor aslında.

2018 yılı, Rusya'yla Gürcistan arasında patlak veren ve tarihe "Beş Gün Savaşı" olarak geçen Rus-Gürcü Savaşı'nın onuncu yıldönümüdür. On sene önce 8.08.2008 tarihinde Gürcü birlikleri bağımsızlık ilan edilen Güney Osetya'ya operasyon düzenlemiştir. Operasyon sonucunda Gürcü birlikleri başkent Tshinvali'nin çevresindeki 8 yerleşim birimini kontrol altına almışlar, iki Rus uçağı düşürmüşler ve üç Rus askerini yaralamışlardır. Bunun üzerine de

Rusya güçlü bir birlikle Osetya'ya girmiş ve Gürcistan ile savaşmaya başlamıştır. Ruslar, Gürcistan karakollarına ateş açarak saldırılara cevap vermiştir. Gürcistan'da seferberlik ilan edilmiştir.

Modernizasyonunu Türkiye'nin yapmış olduğu, Gürcistan'ın başkenti Tiflis'e 35 kilometre mesafedeki Marneuli havaalanını Rus savaş uçakları bombaladı. Rus ordusu tanklarını Tshinvali'deki Gürcü bölgesine doğru sürmüştür. Rus donanmasına ait savaş gemileri Gürcistan'ın Karadeniz kıyılarını ablukaya almıştır ve gemilere, Gürcistan'a "silah ve askeri donanım girmesini engelleme emri" verilmiştir. Sivil kayıpların 1500 ile 2000 arasında olduğu bildirilmektedir. Bölge Rus-Gürcü savaşının ardından Rusya tarafından ele geçirilmiştir.

8 Ağustos 2008 tarihindeki Rusya ve Gürcistan çatışmaları sırasında yanan Gürcü T-72 tankları.

Çatışma nedeni ile Rusya, Gürcistan'ın elektrliğini kesti. Gürcistan Cumhurbaşkanı Mihail Saakasvili, 8 Ağustos 2008 tarihinde Türkiye o zamanın Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ı arayarak

Türkiye'den elektrik istemiştir. Türk tarafı öğle saatlerinden itibaren Gürcistan'a elektrik vermeye başlamıştır.

2008 Yaz Olimpiyatları sebebi ile Çin'in başkenti Pekin'de bulunan Rusya Başbakanı Vladimir Putin, 9 Ağustos 2008 tarihinde ABD Devlet Başkanı George W. Bush ile görüşmesinin hemen ardından Kuzey Osetya'nın başkenti ve Rusların Güney Ordusu'nun karargâhı Vladikavkaz'a inmiştir. Savaşla ilgili brifing almıştır.

Rusya Devlet Başkanı Dimitri Medvedev, 9 Ağustos 2008 tarihinde öğle saatlerinde ABD Başkanı George W. Bush ile bir telefon görüşmesi yapmıştır. Dmitri Medvedev, Güney Osetya krizinin tek çözümünün Gürcistan askerlerinin çatışma bölgesinden tamamen ayrılması olduğunu belirtmiştir.

Zaman ilerledikçe, Rusya kontrolü ele geçirdi, Gürcistan'ın birçok stratejik noktalarıyla beraber askeri üsleri, Poti limanı ve Tiflis Uluslararası havalimanı ve Tiflis'teki 31.uçak fabrikası bile bombalandı; Gürcüleri Güney Osetya'dan çıkardı; Gori şehrini bombalayıp ele geçirdi; Bütün sivil ahali şehri terk etti ve Ruslar hatta Tiflis istikametine ilerledi.

ABD Başkanı George W. Bush, Rusya'nın, bağımsız bir komşu ülkeyi işgal ettiğini ve bu ülkenin demokratik olarak seçilmiş hükümetiyle halkını tehdit ettiğini belirtti. *"Böyle bir girişimin 21. yüzyılda kabul edilemez"* diye söylemiş ve *"Gürcistan hükümeti, bir barış anlaşmasının unsurlarını kabul etti. Rus hükümetine daha önce bu anlaşmayı kabul etme istekliliğini ifade etmişti. Hemen ateşkesin ardından Rusya, çatışma bölgesinden güçlerini çekmeli, askeri statükoyu 6 Ağustos'tan önceki duruma çevirmeli ve güç kullanmaktan kaçınacağı sözü vermeli"* diye konuşmuştur.

Beş günlük savaşın sonunda, AB yetkililerinin belirlemelerine göre en az 800 kişi hayatını kaybetti. İnsan Hakları İzleme Örgütü, çatışmalar sırasında savaş yasalarının dikkate alınmadığını açıkladı. Örgütün 2009 yılında yayınlanan bir

raporunda, Tiflis'in askerlerini geri çektiği günlerde Güney Osetya kuvvetlerinin etnik Gürcü köylerini kasıtlı ve sistematik olarak tahrip ettiği öne sürüldü.

5 gün süren savaş sonucunda Avrupalı Devletlerin de araya girmesiyle Rusya ile Gürcistan arasında ateşkes imzalanmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy Moskova'ya gidip onun tarafından müzakere edilen ve 12 Ağustos 2008'de taraflarca kabul edilen ateşkes sözleşmesi imzalandı. Ateşkeden on gün sonra da Rusya 26 Ağustos'da Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlığını tanıyan ilk devlet olmuştur.

Bu iki bölgenin bağımsızlığını tanıdıktan sonra Gürcistan, Rusya ile diplomatik ilişkileri keserek buna karşılık vermişti. Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin, Gürcistan ordusuyla cephe hattında halen Rus askerleri bulunuyor.

2008 Güney Osetya Savaşı'nın temel sebebi, Gürcistan'da ki yönetimin Rusya'nın güdümünden, ABD ve Batı yönüne geçmesi denebilir.

Londra merkezli düşünce kuruluşu Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü - Chatham House'un Gürcistan uzmanı Mchedlishvili, "Eğer Batı Rusya'nın Güney Osetya'ya yönelik orantısız müdahalesine yeterli tepkiyi gösterseydi daha sonra Kırım ve Ukrayna'ya açtığı savaşların gerçekleşmezdi. Ne yazık ki Batı Rusya'nın Gürcistan'daki acımasız davranışlarını affederek yeni ilhaklara kapı araladı" şeklinde konuştu.

Gürcistan'ın Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını ilan ettiği 1990'lı yıllardan beri süren çatışmalar nedeniyle mülteci konumunda yaşamak zorunda kalanların sayısının 250 bin civarında olduğu belirtiliyor. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) rakamlarına göre, 2008 Eylül ayı itibariyle yaklaşık 60 bin kişinin hala ülke içi mülteci konumunda olduğu kaydediliyor.

Gürcistan ve Rusya'da geçen yüzyılın 90-lı yılların çatışmaları sonucunda ortaya çıkan mülteciler hala oturmaktalar. BM bilgilerine göre 20 sene önceki çatışma sırasında Güney Osetya'dan 10 bin Gürcü çıkıp aynı sayıda etnik Osetyalılar ise Kafkas sıradağlardan Kuzey Osetya'ya geçmiştir. 5 bin Oset evlerini bırakıp ama yine de Osetya özerk bölgesinin topraklarında kalmıştır. Toplam Gürcistan'da oturan 60 bin Oset Kuzey Osetya'ya geçmiştir. Bunlardan sadece 5 bin kişi Tshinvali bölgesine yerleşmiştir. Zaten Abhazyaya sorunu nedeniyle Gürcistan'da toplam mültecilerin sayısı 220 bine ulaşılmıştır. 2008 Ağustos savaşından sonra bu rakam iki kat artmıştır. Ama bir yıl içerisinde mültecilerin önemli kısmı evlerine dönebildi.

Gerek Abhazyaya'da gerekse Güney Osetya'da yürüttüğü savaşın pek çok yüzü var, ama en önemli yüzü bu bölgelerde uygulanan etnik temizliktir. İçinde başka kökenden insanları da barındırmasına karşın etnik temizlik asıl olarak Gürcülere karşı yürütüldü. Savaşın ve etnik temizliğin sonucunda bu iki bölgenin nüfuslarının yaklaşık üçte ikisi evlerinden kovuldu ve bugün bu insanların çoğunluğu Gürcistan'ın diğer bölgelerinde yaşamlarını zor koşullarda sürdürmektedir.

Savaş sonucunda bir hayli mülteci ortaya çıkmıştır. Ülkemizde Gürcistan Mülteci ve Göçmen İşleri Bakanlığı tarafından kısa süre içinde konut yardımı yapıldı. Mtsheta belediyesine bağlı Tserovani Mülteciler Yerleşkesi adlı bu yerleşim Tserovani köyü yanında bulunmaktadır. 2002 tane evden oluşan bu yerleşkedeki her kulübenin alanı 57 metre karedir. 2015 yılın verilerine göre yerleşkede yaklaşık 2000 hane yanı tahminen 6500 kişi oturmaktadır. Bunlar Osetya bölgesinden kovulan Gürcülerdir. Yerleşkede kreş, spor okulu, müzik

okulu, ortaokul, kültür evi, gençlik ev, poliklinik, acil servis gibi sosyal-kültürel kurullar da bulunmaktadır.

Tarih boyunca birçok göç ve ona bağlı acı anılar bilinmektedir. İnsanlar kendi memleketini, vatanını bırakıp başka ülkelere sığınmak zorunda kalmaktadır. Ama Gürcistan'ın son mültecilerin belli bir özelliği vardır. Bu insanlar kendi memleketindeyken iki kere mülteci haline düştüler. İlk olan geçen yüzyılın sonunda Abhazya savaşı sonucunda %13 abhaz ahalisi %87 Gürcü ahalisini Abhazya Özerk Cumhuriyeti topraklarından kovdu. İkinci ise - 2008 yılının Gürcistan-Rusya savaşından sonra Gürcüler Osetya Özerk Bölgesinden çıkarıldı.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Rusya 2008 yılında imzalanmış ateşkes sözleşmesinin maddelerine hiç uymamaktadır. Şu anda Rusya, 2008 yılında belirlenmiş sınırdan bir hayli ileri gelmiş vaziyettedir. Düzenli bir şekilde uluslararası terminolojide tanınan "kaygın saldırı" adlı hareketinde bulunup

zaman zaman sınırını birkaç metre ileri getirmektedir. Maalesef, bu “kaygın saldırılarına” rağmen ne Gürcistan Hükümeti ne Birleşmiş Milletler ne de dünyaca ünlü diğer kamu örgütleri bir çare bulmamaktadır.

Gürcistan’da son zamanlar Osetya mültecileri dışında Arap ülkelerinden gelen ve barındırma talepte bulunan mülteciler de ortaya çıktılar. Suriye’de ve genelde yakın doğu bölgede gelişmiş olaylardan ötürü Gürcistan’a çok sayıda yabancı mülteciler gelmeye başladı. Bunun dışında onların büyük bir kısmı ülkemize değil legal, illegal yoluyla girmektedirler. Dolayısıyla bu sürecin dinamiğini gösteren tam bir istatistikimiz yoktur. Buna rağmen Mülteci ve Göçmen İşleri Bakanlığı’nın web sitesinde bulunan veriler de bir hayli düşündürücüdür. Legal yoluyla giren yabancı mültecilerin sayısı bir kaç bine ulaşmıştır. 2011-2016 yıllarında yalnız Iraktan 3 bine yakın mülteci girip Mülteci ve Göçmen İşleri Bakanlığı’na barındırmak talebiyle başvurular. Aynı taleplerle Mısır, İran, Bangladeş, Suriye, Nijerya, Somali, Hindistan, Pakistan, Kongo, Kamerun, Gana gibi ülkelerden 5 binden fazla vatandaş başvurmuştur. Tabii, hiç kimse vatanına dönmeyi düşünmüyor ve Gürcistan vatandaşlığını almak istiyor.

300 bin mülteci olan ülkemizde 500 bin vatandaş fakirlik çizginin altında bulunurken yerli vatandaş iş bulmaya Türkiye ve Avrupa ülkelerine kaçarken bu kadar yoğun bir şekilde yabancı mültecilerin yahut göçmenlerin kabul edilmesi hiç de doğru olmadığını düşünmekteyiz. Yabancılar toprak alıp Gürcistan’a yerleşmektedirler. Yabancı mültecilere ve yerli vatandaşlara aynı şekilde, aynı kanunıyla toprak satılmaz. Bu böyle hiçbir normal devlette olmuyor. Toprak hakkında kanun değişmezse yabancılar en iyi toprakları alıp Gürcü köylü ekmezsiz kalacaktır. Bu ne demokratik, ne multikültürizm, ne de hoşgörülülük olacaktır. Dolayısıyla Arap ve Afrika ülkelerinden yabancı mültecilerin girmesine sert bir biçimde kontrol edeceğini düşünmekteyiz.

Kaynakça:

<https://www.stratejikortak.com/2015/11/2008-oseitya-savas-neden-ck.html>

https://insamer.com/tr/guney-oseitya-ve-abhazya-sorunu_1557.html

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Цеповани_1.JPG?uselang=ka

www.kaffed.org/bilgi-belge/guney-oseitya/item/300-guney-oseitya

bing.com/images

Fahrettin Çiloğlu, Rus Ağabeyleri Bağımsızlık mı Vermiş?!, *Pirosmani Dergisi*, s.21-24, Güz, 2008

Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Öğretmenlerin Görüşleri (Kayseri İli Örneği)

Dr. Neriman Martı EMEL¹

Özet

Suriyeli çocukların eğitiminde en çok tartışılan konuların başında öğretmenlerin durumu gelmektedir. Zira mülteci çocuklarla çalışan öğretmenler birçok zorlukla karşılaşmakta ve genellikle onları yönlendirecek bir plan ya da program bulunmamaktadır. Bu araştırmanın amacı Kayseri ilinde Suriye uyruklu öğrencilerin eğitim gördükleri okullarda görev yapan öğretmenlerin Suriyeli mülteci çocukların eğitimiyle ilgili görüş ve uygulamalarını ortaya koyarak, mevcut ya da çıkabilecek sorunlara dair öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesidir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğretmenlerin okullarda Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik yapılan çalışmalara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin eğitimindeki sorunlara ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların seçiminde esas alınan ölçüt, Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak eğitim gördükleri okullarda en az bir yıldır görev yapıyor ve Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda ders giriyor olmalarıdır. Bu bağlamda, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kayseri ilinde yer alan anasınıfı, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere farklı okul kademelerinde görev yapmakta olan 13 öğretmenin yarı yapılandırılmış görüşme formlarını doldurmaları sağlanmıştır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgularda, Suriyeli öğrencilerin akademik başarı ve uyum düzeyine ilişkin önemli sorunların olduğu görülmektedir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin mevcut müfredatı mülteci çocukların eğitimi için yeterli görmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenler Suriyeli çocukların uyum problemlerinin çözümü için Türkçe dil eğitimi ve okul öncesi eğitim almaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Son olarak Suriyeli çocukların yaşadıkları travmaların etkisinin azaltılması amacıyla sosyal destek hizmetlerinin artırılması ve etkin hale getirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Öğrenciler, Öğretmenler, Dil Sorunu, Uyum Sorunu, Sosyal Destek Hizmetleri

¹ Ankara Üniversitesi

The Ideas of Teachers towards the Problems Encountered In the Education of Syrian Students in Turkey

Abstract

One of the most discussed topics in the education of Syrian children is the situation of teachers. Teachers working with refugee children face many difficulties and often have no plans or programs to guide them. The aim of this study is to evaluate the opinions of teachers about the problems in the education of Syrian refugee children in the province of Kayseri.

For this purpose, the following questions were sought:

- What are the views of teachers about the studies conducted in the education of Syrian students in schools?
- What are the views of teachers on the problems experienced in the education of Syrian students?
- What are the suggestions of teachers about the problems in the education of Syrian students?

In order to determine the study group, purposeful sampling method was used. The criteria taken into consideration in the selection of the participants is that they have been working at the schools -where Syrian students have been studying intensively- for at least a year and that they provide face-to-face education to Syrian students. In this context, in the 2018-2019 academic year, 13 teachers working in different school levels, such as kindergarten, primary school, secondary school and high school, settled in Kayseri, were provided to fill in semi-structured interview forms.

As a result of the interviews conducted with the teachers, significant problems related to the academic achievement and adaptation level of the Syrian students were observed. Following the research, it was revealed that the teachers do not find the existing curriculum as sufficient for the education of refugee children. In addition, teachers stated that Syrian children should receive Turkish language education and pre-school education in order to solve adaptation problems. Finally, it has been suggested that social support services should be increased and activated in order to reduce the impact of the traumas experienced by Syrian children.

Keywords: Syrian Students, Teachers, Language Problem, Adaptation Problem, Social Support Services

Giriş

Ortadoğu'daki karışıklık ve Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkemiz 2011 tarihinden itibaren ciddi bir göç hareketine tanıklık etmiştir. 2011 yılı Nisan ayında 252 Suriyelinin Türkiye'ye girişiyle birlikte başlayan zorunlu göç hareketi 2018 Kasım ayı itibariyle, resmi rakamlara göre 3.603.888'e ulaşmıştır. (İçişleri

Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Bu sayının neredeyse yarısı çocuklardan oluşmaktadır. UNICEF (2018) verilerine göre, Türkiye'deki 0-18 yaş arası geçici koruma altındaki çocuk sayısı 1.6 milyondan fazladır. Bu veri, çocuk mülteci sayısının Suriyeli mülteciler içerisinde ciddi bir orana sahip olduğunu göstermektedir. (Moralı, 2018:1428)

Çocuklar, mülteciler içerisinde risk altındaki hassas gruba oluşturmaktadır (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016; Yavuz ve Mızrak, 2016). Bu sebeple, çocuk mültecilerin entegrasyonu fazlasıyla önem arz etmektedir. Bu süreçte özellikle eğitim başat rol oynamaktadır. (Doğan, 2018) Çünkü eğitim, bu çocukların topluma intibak etmesinde, ülkemizi benimsemesi ve aidiyet duygusu geliştirmesinde kilit rol oynamaktadır. Fakat son yıllarda yapılan çalışmalar Suriyeli sığınmacıların eğitime erişimde çok ciddi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. (Öztürk, 2018:59; Süleymanov, Sönmez 2017) Nitekim UNICEF'in verilerine göre 2018-2019 öğrenim yılı başlangıcında okula kayıtlı olan 640 bin çocuğa karşı, yaklaşık 400 bin çocuk hala okul dışında bulunmaktadır. (UNICEF, 2018)

Bu soruna çözüm getirmek amacıyla 2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan "Yabancılar Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi" ile, Suriyeli çocukların bakanlığa bağlı okullarda ve Suriyelilere yönelik olarak oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezleri'nde eğitim alabilecekleri kararlaştırılmıştır. Ayrıca Suriyeli çocukların okula yerleştirilmeleri ve eğitim haklarına erişimi konusunda da İl/İlçe Eğitim Komisyonları kurulacağı belirtilmiştir. 2017 yılına gelindiğinde ise Geçici Eğitim Merkezlerinin yavaş yavaş kapatılarak, çocukların Türk eğitim sistemine entegre edilmesine karar verilmiş ve uygulanmaya konmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri, Suriyeli çocukların düzenli bir şekilde örgün eğitim kurumlarına devam edebilmeleri için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu sayede binlerce çocuğun okullara kaydı yapılmıştır. Ancak sadece okula kaydetmekle bu çocukların eğitim-öğretim sorunları çözülememektedir. Okula kayıt sürecinden dil problemlerine, okul kültürüne uyumdan müfredata pek çok konuda sistemsel problemler yaşanmaktadır.

Bu problemlere birinci dereceden maruz kalanlar Suriyeli çocukların eğitiminden sorumlu olan okul idaresi ve öğretmenlerdir. Bu sorunların tespiti için akademik çalışma yapılması zarureti ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmanın amacı, Kayseri ilinde Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik öğretmen görüşlerini ortaya koymak ve bulgular ışığında gelecekte yürütülecek çalışmalara yönelik öneriler geliştirmektir.

Yöntem

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni tasarlama şeklindedir. Durum çalışması; güncel bir olguyu kendi yaşam çerçevesi içinde yaşayan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan bir araştırma yöntemidir. (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 277) (Yin, 1984 :23)

Öğretmenlere yöneltilen sorular için, yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ise sahip olduğu belli düzeydeki standartlığı ve esnekliği nedeniyle, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması (Yıldırım ve Şimşek, 2005) nedeniyle tarafımızdan tercih edilmiştir. Görüşme formundaki sorular, iki alan uzmanının görüşleri ve destekleri ile son halini almıştır. Formun ilk bölümünde, görüşme yapılan kişinin demografik bilgileri yer almaktadır. İkinci bölüm ise Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretim sürecine ilişkin öğretmen görüşlerini değerlendirmeye yönelik on adet soru bulunmaktadır.

Araştırmacı, görüşme formlarının yazılı olarak doldurulması sırasında katılımcıların yanında bulunarak, ihtiyaç duyulan anda yardımcı olmuştur.

Çalışma Grubu

Suriyeli mültecilere kucak açan illerimizden biri de Kayseridir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 15.11.2018 tarihli verilerine göre, 1.376.722 nüfuslu bir il olan Kayseri'de geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı 76.944'dür. Bu rakam Kayseri nüfusunun %5.59'una tekabül etmektedir. Kayseri İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden 30 Kasım 2018 tarihinde alınan verilere göre ilimizde okul öncesinden ortaöğretimin son sınıfına kadar çeşitli öğretim kademelerinde ortalama on bin mülteci öğrenim görmektedir. Söz konusu mülteci sayısının azımsanmayacak derecede olması bu grup üzerinde çalışma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulmasıdır. (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009).

Bu çalışmada, katılımcıların seçiminde esas alınan ölçüt, Suriyeli öğrencilerin yoğun olarak eğitim gördükleri okullarda en az bir yıldır görev yapıyor ve Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda derse giriyor olmalarıdır. Bu bağlamda, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Kayseri ilinde yer alan anasınıfları, ilköğretim, ortaokul ve lise olmak üzere farklı okul kademelerinde görev yapmakta

olan 13 öğretmenin yarı yapılandırılmış görüşme formlarını doldurmaları sağlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin 8'i kadın, 5'i erkektir. Veri toplanan öğretmenlerin 1'i 20-25, 3'ü 25-30, 4'ü 30-35, 4'ü 35-40, 1'i 40+ yaş aralığındadır.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Verileri çözümlerken 'betimsel analiz' yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224)

Bulgular Ve Yorum

Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik öğretmenlerin görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları doğrultusunda başlıklar altında sunulmuştur. Katılımcılar Ö.1- Ö.2-.....Ö.13 şeklinde isimlendirilmiş ve veriler betimsel olarak yorumlanarak; mini tablolarla ve doğrudan alıntılar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 1. Suriyeli öğrencilerle iletişim konusunda yaşanan sorunlar

Türkçe iletişim kuramama
Çevirmen olmaması
Öğrencilerin kendi anadillerinde konuştuklarına müdahil olamama
Kültür, eğitim seviyesi, farklı çevre faktörleri dolayısıyla yaşanan iletişim sorunları

Araştırmanın amacına uygun olarak katılımcılara yöneltilen ilk soru "*Suriyeli öğrencilerle iletişim konusunda yaşadığınız sorunlar nelerdir?*" şeklindedir.

Bütün öğretmenler, Suriyeli öğrencilerin Türkçe bilmemesini ciddi bir iletişim sorunu olarak görmektedir. Ö.4. kodlu öğretmen: "*Türkçe bilmeyen öğrencilerimle çevirmen vasıtasıyla iletişim kuruyorum. Ya da Türkçe bilen, anlayan öğrenciler vasıtasıyla iletişim kuruyorum.*" demiş; Ö.7. ise, basit anlamda dahi anlaşamamanın büyük bir boşluk yarattığını ifade etmiştir.

Ö.5.: "*Ben dersi anlatırken çoğu öğrenci konuştuğumu anlamadığı için çok fazla tekrar etmek zorunda kalıyorum. Türkçeyi diğerlerine göre daha iyi bilen öğrencilerden yardım alarak anlatmaya çalışıyorum. Çeviren öğrencinin benim söylediğimi ne derece aktardığı da merak konusu tabii. Birebir iletişime geçemediğimden ders akışı bozuluyor.*" diyerek, öğrencilerin kendi anadillerinde

konuştuklarına müdahil olmadığını vurgulamıştır. İngilizce öğretmeni olan Ö.8., öğrencilerin Türkçe bilmemelerinin yanısıra, İngilizce de bilmemelerini iletişim sorunu olarak görmüştür. Ö.6. ise “*dil, kültür, eğitim seviyesi, farklı çevre faktörleri uyumsuzluğu*”ndan dolayı Suriyeli öğrencilerle iletişim sorunları yaşadıklarını ifade etmiştir. Anasınıfı öğretmeni Ö.1. de Türkçe bilmeyen çocuğun kendini ifade edemediği için arkadaşlarına karşı zaman zaman saldırganlaştığını belirtmiştir.

Ö.12. PİCTES projesinin Türkçe öğretimi için bir avantaj olduğunu ve fakat öğrencilerin ülkeye aidiyet duygusu geliştirmedikleri için, bu konuda fazla başarılı olunamadığını ifade etmiştir.

Bulgular, dil sorunu nedeniyle Suriyeli öğrencilerle sağlıklı iletişim kurulamadığını göstermektedir.

Tablo 2. Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda müfredat konusunda yaşanan sorunlar

Müfredatı basitleştirmek zorunda kalmak
Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyinin yetersizliği
Sınıfta homojen bir dağılım olmaması
Suriyeli öğrencilerin okuma-yazma bilmemesi

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soru “*Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda müfredat konusunda yaşadığınız sorunlar nelerdir?*” şeklindedir.

Katılımcıların hemen hemen tamamı, müfredatı takip edemediği, ya çok basitleştirdiğini ya da müfredatı bir kenara bırakıp okuma-yazma öğretimiyle uğraşmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu konuda Ö.9.: “*Suriyeli öğrenciler yaşlarına uygun sınıflara dağıtılıyor. Bu nedenle hangi sınıfta olursa olsun okuma-yazma çalışması yapılıyor. Müfredat gerektiği gibi işlenmiyor.*” demiştir. Ö.8., öğrencilerin anlama sıkıntısı yaşadıkları için etkinliklerden geri kaldığını, Ö.3. ise, dil sorunu ve hazırbulunuşluk düzeyinin yetersiz olması sebebiyle müfredatın takip edilemediğini ifade etmiştir.

Ö.4. ve Ö.7.’nin bu konudaki yorumları şöyle olmuştur:

Ö.4.: “*Okuyup yazabilen öğrencilerimle müfredata uygun olarak ders işlemeye çalışıyorum. Büyük oranda etkinlikleri benim yardımımla yapıyorlar. Sınıfların homojen yapıda olmaması, ders esnasında çok büyük sıkıntı olmaktadır. Örneğin bir kısmı harf öğrenirken, bir kısmı onlara göre iyi derecede okuma bilmekte. Bu da öğrenme ve öğretme güçlüklerine sebep olmaktadır.*”

Ö.7.: “*Türkçe öğrenmediği sürece, müfredata Suriyeli öğrenciler için uymak mümkün değil. Bir yandan Türkçe öğretirken, diğer taraftan da müfredata*

yakın kazanımlara sahip olabilmeleri için çalışıyoruz. Elimizde buna uygun materyal yok. Türkçeyi okumak yeterli olmuyor. Anlamaları önem taşıyor.”

Matematik öğretmeni olan Ö.6., ortaokulda çalışmasına rağmen, ilkokul seviyesinde ders anlatmak zorunda kaldığını ve deneyimi olmamasına rağmen bir nevi sınıf öğretmenlerinin yaptığı işi yapmak zorunda kaldığını ifade etmiş ve bu durumun Suriyeli öğrencilerin gelişimine katkı sağlamadığını düşündüğünü belirtmiştir. Lisede matematik öğretmeni olan Ö.11. müfredatın özellikle dil problemi nedeniyle öğrencilere ağır geldiğini; yine lise öğretmeni olan Ö.10. ise Türk öğrenciler için hazırlanmış olan müfredat içeriğinin Suriyelilerin ilgisini çekmediğini söylemiştir. Ö.12. ise Suriyeli öğrenciler için ayrı müfredat hazırlanmasından yanadır.

Katılımcılardan müfredat konusunda sıkıntı yaşamayan tek öğretmen, okulöncesi öğretmeni olan Ö.1.'dir. Sınıfında her sene en fazla 1-2 Suriyeli öğrenci olduğu için yaptırdığı etkinlikleri onlara birebir anlatabilme şansı olduğunu, dolayısıyla müfredat konusunda pek sorun yaşamadığını ifade etmiştir.

Bulgular, akademik anlamda farklı seviyedeki çocukların yaşları sebebiyle aynı sınıfta bulunmalarının müfredatı takip etmeyi zorlaştırdığını; özellikle Türkçe ve okuma-yazma bilmeyen öğrencilerin bunu imkansız hale getirdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda öğretim metotları konusunda yaşanan sorunlar

Dil ve okuma-yazma sorunu nedeniyle istenilen yöntemlerin uygulanamaması

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen üçüncü soru olan *“Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda öğretim metotları konusunda yaşadığınız sorunlar nelerdir?”* sorusunun cevabında öğretmenlerin çoğu, Suriyeli öğrencilerin Türkçe ve okuma-yazma bilmemelerini, okul kademesine uygun öğretim metotlarını uygulamada ciddi bir sorun olarak görmüşlerdir. Bu konuda Ö.4., Ö.5. ve Ö.6. şöyle demiştir:

Ö.4.: *“Okuma-yazma bilmeyen 7. sınıf öğrencisine hangi metodu kullanırsanız kullanın yararlı olmayacaktır. Yine de soru-cevap yöntemi biraz olsun sonuç vermektedir.”*

Ö.5.: *“Branşım gereği (beden eğitimi) gösterip yaptırma tekniğini çok kullanıyorum. Sözel veya yazılı olarak anlatmam gereken konularda, dil sorunu olduğu için çok zorlanıyoruz. 10 dakikada anlatılacak konu, 1 ders saatini alıyor.”*

Ö.6.: *“Ben ortaokul sınıflarında ilkokul sınıflarına ders işler gibi ders anlatmak durumunda kalıyorum. Ancak bu metotları bilmiyorum.”*

Ö.2., Ö.8., Ö.10 ve Ö.11. ise sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir.

Bulgular, katılımcıların öğretim metotları konusunda da dil ve okuma-yazma meselesi nedeniyle zorluk yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Ancak

katılımcıların Suriyelilerle ilgili daha önce hiçbir eğitim almamış ve hizmet içi kurslara katılmamış oldukları göz önüne alındığında, buldukları eğitim ortamında hangi yöntemi kullanacaklarını bilemiyor olmaları seçeneği de akıllara gelmektedir.

Tablo 4. Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda öğretim materyalleri konusunda karşılaşılan sorunlar

Yetersiz materyal
EBA'nın kullanılamaması

Katılımcılar, kendilerine yöneltilen dördüncü soru olan “*Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda öğretim materyalleri konusunda karşılaştığınız sorunlar nelerdir?*” sorusuna cevap olarak, genel anlamda Suriyelilere yönelik materyal bulamadıklarını ifade etmişler ve EBA'nın da yine dil ve hazırbulunuşluk sorunu nedeniyle verimli kullanılmadığından söz etmişlerdir. Bu konuda ortaokul matematik öğretmeni Ö.6.: “*Öğrenci seviyesi ilkökul seviyesinde olduğu için, diğer öğrencilerde kullandığımız EBA'yı burada kullanamıyoruz. Çünkü ilkökul sınıfları ortaokul EBA'da açılmıyor.*” demiştir. Ö.12 ise: “*Yabancılara Türkçe öğretimi konusunda yeterince uzmanlaşmadığımız için, materyal geliştirme konusunda da bir takım problemler bulunmakta. Yaşlarına uygun materyal tasarımı için örnekler çok az.*” şeklinde yorum yapmıştır.

Beden eğitimi öğretmeni Ö.5. ise: “*Branşım açısından okulumuzda yeterli materyalimiz olmadığı için, ders kalitemiz düşüyor. En az imkana maksimum verim almaya çalışıyorum.*” Diyerek, okullardaki halihazırdaki maddi imkansızlıkların, Suriyeli öğrenciler için de olumsuzluklara sebebiyet verdiğini dile getirmiştir.

Ö.1., Ö.8., Ö.10. ve Ö.11. materyal konusunda sorun yaşamayan öğretmenlerdir.

Bulgular, öğretmenlerin materyal geliştirme konusunda genel anlamda isteksiz veya yetersiz olduğunu göstermektedir. Suriyelilere yönelik materyallerin de aynen ücretsiz ders kitapları gibi devlet tarafından hazır olarak gönderilmesi beklenmektedir.

Tablo 5. Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretim geçmişine bağlı olarak karşılaşılan sorunlar

Türkçe ve okuma-yazma bilmemeleri
Okula gitmemiş olmaları
Davranış sorunları
Okul kültürüne uyum sorunu

Araştırma kapsamında sorulan beşinci soru: “*Suriyeli öğrencilerin eğitim-öğretim geçmişine bağlı olarak karşılaştığınız sorunlar nelerdir?*”

Katılımcılar yine Türkçe ve okuma-yazma bilinmemesini en önemli sorun olarak ileri sürmüş; Ö.4. ve Ö.9. Türkçe öğrenmeye başlayan çocukların da harfleri ısrarla sağdan sola doğru yazmaya meylettiklerinden söz etmişlerdir.

Ortaokul öğretmeni olan Ö.5.'in yorumu ise şu şekildedir: *"Suriyeli öğrencilerin çoğu ilkokula gitmediği için, dil ve davranış gelişimleri ortaokul seviyesinde değil. Bu da ders işlenişini olumsuz etkiliyor."*

Lise öğretmeni olan Ö.11., müfredatın öğrencilerin eğitim geçmişi ile bir bütünlük arz etmediğini dile getirirken; Ö.12. ise kültür farkı ve sürekliliği Arapça konuşmaya meyletmelerini sorun olarak görmüştür.

Bulgular, daha önce hiç okula gitmemiş olan Suriyelilerin, okul kültürüne uyum sağlamakta oldukça zorlandıklarını ve ciddi davranış sorunları sergilediklerini göstermektedir. Kendi ülkesinde okula gitmiş olanlar ise Türkiye'deki müfredatla paralel eğitim almamışlardır.

Tablo 6. Suriyeli öğrencilerin velileri ile ilgili karşılaşılan sorunlar

Dil sorunu
Ekonomik durum
Sosyo-kültürel durum
Velilerin kendi çocukları ile olumlu iletişimden yoksun olması
Velilerin okulla ilgili konularda sorumsuz davranmaları

Katılımcılara sorulan 6. soru *"Suriyeli öğrencilerin velileri ile ilgili karşılaşılan sorunlar nelerdir?"*

Katılımcılar velilerin Türkçe bilmemesini ve öğrenmek için de çaba göstermemesini önemli bir sorun olarak görmektedir. Tercümanlısız iletişimin mümkün olmadığını dile getirenler olmuştur. Ayrıca, Ö.5., Ö.7. ve Ö.10. velilerin ne çocukları ile ne de okulla olumlu iletişim içinde olmağını özellikle vurgulamış; Ö.12. ise, velilerin, çocukların içinde bulunduğu durumu onlara yeterince ifade edemediklerini, bu konuda uzman kişilerden yardım alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Ö.13. velilerle yaşadığı sorunu şöyle ifade etmektedir: *"Farklı dilleri konuşmamız, ortak paydada buluşmayı olanaksız kılıyor. Ekonomik seviyelerinin düşüklüğü, okuldan farklı taleplerinin olmasına, sosyo-kültürel açıdan farklılıkları ise öğrenciden beklentiler ve veli sorumlulukları konusunda ortak noktayı zorlaştırıyor."*

Ö.7. ise velilerle ilgili olarak şu sorunları sıralamıştır: *"Dil, iletişim, haberleşme (telefon numaraları sık değişiyor, ulaşamıyor) okula ziyaretleri, veli toplantılarına katılmaları zor sağlanıyor."*

Bulgular, velilerin Türkçe bilmemelerinin ve öğrenmek için çaba göstermemelerinin ciddi bir iletişim sorunu olduğunu göstermektedir. Ayrıca velilerin çocukları ve okulla ilişkilerinin de olumlu olmadığı görülmektedir. Kültürel farklılıklar, öğretmenler için önem arz eden konuların veliler tarafından

önemsememesine etki etmektedir. Velilerin öğrencilere karşı ilgisiz tutumları, okul ortamına olumsuz yansımaktadır.

Tablo 7. Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda eğitim-öğretimin kalitesini artırma konusunda öneriler

Türkçe öğretimi
Tercüman desteği
Sınıflarda Suriyeli öğrenci sayısının mümkün olduğunca az tutulması
Suriyeli öğrencilere yönelik ayrı müfredat oluşturulması
Suriyeli öğrencilere yönelik özel materyal hazırlanması
Psikolojik destek sağlanması
Öğrencilerin devlet okullarına kayıt olmadan önce Türkçe öğretimi ve Türk kültürü eğitimi konusunda uzun süreli kurslara tabi olması

Araştırma kapsamında sorulan 7. soru: " *Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflarda eğitim-öğretimin kalitesini artırma konusunda önerileriniz nelerdir?*"

Ö.2.,Ö.4.,Ö.6. ve Ö.13., Suriyeli öğrencilerin sadece yaşları göz önünde bulundurularak okullara sistem dışı bir şekilde kayıt yapılmamasını önermiş; Ö.5. ve Ö.9., ise sınıflarda mümkün olduğunca az Suriyeli öğrenci bulunmasının eğitim-öğretim kalitesini artırma yönünde fayda sağlayacağını düşünmüşlerdir.

Ö.1.,Ö.10. ve Ö.12. Suriyeli öğrencilerin olduğu sınıflar için onlara uygun materyal ve içerik hazırlanmasının faydalı olacağını ifade etmiş; Ö.8. ve Ö.11 ise Türkçe öğretimi ve tercüman desteğinin önemine değinmiştir.

Ö.7.'nin bu konudaki görüşleri çarpıcıdır: "*Öğrenme ihtiyaçtan doğar. Dolayısıyla öncelikle Suriyeli aileler ve çocukları Türkçe öğrenmeye zorunlu olduklarının bilincinde olmalı ve bu konuya önem vermeliler. Okul çevremizde 5-6 yıldır Türkiye'de olup da hiç Türkçe öğrenmemiş birçok aile (özellikle anneler) var. Aileler bilinçlendirilmeli, -zorlanmalı- öğrencilerin okula devamsızlığı önlenmeli, sınıflarda Suriyeli sayısı az olmalı.*"

Bulgular Suriyeli öğrencilerin bulunduğu sınıflarda eğitim-öğretimin kalitesini arttırmak için de dil sorununun çözülmesinin en önemsen en seçenek olduğunu göstermektedir. Öğretmenler, sınıflardaki Suriyeli öğrenci oranının azalmasını uygun görmekte ve Türk eğitim sistemine dışarıdan dahil olacak öğrenciler için ayrı müfredat ve materyal hazırlanmasını talep etmektedir. Ayrıca bu öğrencilerin davranış sorunlarını çözmek için psikolojik destek sağlanması ve ailelerinin de daha ilgili olmaları beklenmektedir.

Tablo 8. Suriyeli öğrencilerin uyum ve akademik başarısı

Zaman içerisinde kısmen uyum sağlıyorlar.
Akademik başarı yeterli düzeyde olmuyor.

Araştırmaya katılan öğretmenlere yöneltilen 8. soru: *"İlk zamanları ile karşılaştırdığınızda Suriyeli öğrencilerin uyum ve akademik başarı konusunda ilerleme kaydettiğini düşünüyor musunuz?"*

Bu konuda, öğretmenlerin tamamına yakını öğrencilerin zaman içerisinde ilerleme kaydettiğini düşünürken; bir tek Ö.8. pek ilerleme kaydetmediklerini ifade etmiştir. Ö.13.:*"İlk zamanlar disiplin ve okul kültürüne uyum konusunda büyük sıkıntılar yaşıyor. Ancak zamanla olumlu yönde değişiklik ve ilerleme kaydedildiğini düşünüyorum"* demiştir. Ö.9. ise:*"Öğrencilerin okuma-yazma bilmesi, akademik başarı konusunda ilerleme kaydettiğini düşündürmüyor."* şeklinde bir yorum yapmıştır.

Bulgular, Türk eğitim sistemine dışarıdan dahil olan öğrencilerin zaman içerisinde kısmen de olsa okul kültürüne uyum sağladıklarını, ancak akademik başarı konusunda ciddi bir gelişme sağlayamadıklarını göstermektedir.

Tablo 9. Türk öğrenciler ile Suriyeli öğrencilerin aynı sınıfta oranı

Sınıftaki Suriyeli öğrenci sayısı mümkün olduğunca az olmalı

Araştırma kapsamında yöneltilen 9. soru: *"Sizce Türk öğrenciler ile Suriyeli öğrencilerin aynı sınıfta oranı ne olmalıdır?"*

Öğretmenlerin tamamına yakını, Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerle aynı sınıfta oranının düşük olarak yer almasını isterken; Ö.6. ve Ö.13. aynı sınıflarda bulunmalarının daha uygun olacağına kanaat etmişlerdir. Ö.8. ise bu konuda fikri olmadığını beyan etmiştir.

Ö.10., Suriyeli öğrencilerin sayısının az olmasının entegrasyonu kolaylaştırdığını; sayı arttıkça, kendi aralarında gruplaşmaların da arttığını belirtmiştir. Ö.1.'in açıklamaları da bu görüşü destekler niteliktedir. Suriyeli öğrenci sayısının 1-2'yi geçtiği zaman gruplaşmaların olduğundan söz etmiştir.

Bulgular, Suriyeli öğrencilerin sınıflarda oranı arttıkça, gruplaşmaların oluştuğunu, uyumun zorlaştığını ve akademik başarının geciktiğini göstermektedir. Dolayısıyla, öğretmenler Suriyeli öğrencilerin oranının mümkün olduğunca az olması düşüncesindedir.

Tablo 10. Suriyeli öğrenciler sebebiyle yaşanan iş doyumsuzluğu

İş doyumsuzluğu yaşanmakta

Araştırma kapsamında öğretmenlere sorulan 10. soru: *"Suriyeli öğrencilerden dolayı iş doyumsuzluğu yaşıyor musunuz?"*

Ö.1., Ö.8., Ö.10., Ö.11. hariç tüm öğretmenler Suriyeli öğrenciler sebebiyle iş doyumsuzluğu yaşadıklarını belirtmiştir. Bu konuda öğretmenlerimizin yorumları şöyledir:

Ö.13.: "*Kesinlikle yaşıyorum. Suriyeli öğrencilerle ilgilenmenin vicdanen rahatlatıcı etkisi inkar edilemez. Ancak mesleki anlamda köreldiğimi düşünüyorum.*"

Ö.3.: "*Evet. Derslere karşı ilgisizlik, dikkat dağınıklıkları ve okula zorla geliyor gibi görünmeleri, öğretmenlerin emeklerini zayi ediyor.*"

Ö.5.: "*İş doyumunu hiçbir öğretmenin yaşadığını düşünmüyorum. Okulumuzda öğretmen arkadaşların çalışma ortamı iyileştirilmeli ki, daha mutlu, istekli ve keyif alarak derse girmeliyiz.*"

Ö.7.: "*Evet, doyumsuzluk yaşıyoruz. Mutlu değiliz ve bu durum böyle sürüp gidecek. Hiçbir zaman, 'benim' diyebileceğimiz bir sınıfımız olmayacak. Çünkü okulumuzda sürekli Suriyeli öğrenciler kayıt olmakta ve bu öğrenciler yaş gruplarına uygun sınıflara kayıt edilmekte. Dolayısıyla sürekli Türkçe öğretimi, sürekli okuma-yazma öğretimi ile uğraşan bir öğretmen kadrosu mevcut. Her sınıf, birleştirilmiş sınıf gibi eğitim görmekte. Homojen değiliz. Tek vücut olamıyoruz. Suriyeli Öğrencileri yetiştirmekle uğraşmaktan, sınıfımıza uygun müfredatı pekiştiremiyoruz. Farklı etkinliklere yer veremiyoruz.*"

Bulgular, Suriyeli öğrencilerin davranış sorunları, akademik yetersizlikleri ve kültürel uyumsuzlukları sebebiyle öğretmenlerin iş doyumsuzluğu yaşadıklarını ve rutin olarak yapmaları gereken işin dışına çıkmak zorunda kalmanın onları çok yordüğünü göstermektedir. Öğretmenler, maruz kaldıkları sorunların yetkililer tarafından dinlenmesini ve çözüme kavuşturulmasını beklemektedir.

Öğretmenlere, sorulan bu sorular dışında eklemek istedikleri başka hususlar olup olmadığı da sorulmuştur. Bu bölüme verilen cevaplar genel anlamda olumlu duygularla şekillenmiştir. Bu bölüme cevap veren öğretmenler, ağırlıklı olarak, bu durumun çocukların suçu olmadığından ve öğretmenlerin çabasının takdir edilmesi gerektiğinden söz etmişlerdir.

Ö.13.: "*Ülkemizde mülteci öğrencilere bu denli kucak açmak, insanlık görevi olduğu gibi gururlandırıyor. Ancak biz öğretmenler, çok fazla yorulduğumuzu ve zorluk yaşadığımızı düşünüyoruz. Yaşadığımız sıkıntılara çözüm desteği olmalı ve imkanlar ölçüsünde manevi olarak performans ödülleri verilebilir.*"

Ö.10.: "*Onları da kendi çocuklarımız gibi kabul etmeli; onları dışlama noktasında olmamalıyız. Çocuklar masumdur. Onlara sevgi ve eğitim eşit şekilde verilmelidir. Coğrafi ortak kaderimizin şekillenmesi açısından önemlidir diye düşünüyorum.*"

Ö.9.:*"Bu öğrencilerin fazla olduğu okullarda öğretmenlerin sorunları yüz yüze dinlenmelidir."*

Ö.4.:*"Bunları yazarken çocukları suçlamıyorum. Onların yerinde biz de olabilirdik. Elimden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyorum. "*

Tartışma / Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma ile Kayseri ilinde geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlara yönelik öğretmen görüşleri ortaya konulmuştur. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular, Suriyeli öğrencilerin akademik başarı ve uyum düzeyine ilişkin önemli sorunları ortaya çıkarmıştır.

Yapılan araştırmada öğretmenlerin, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunun "dil sorunu" olduğunu; dersi anlamama, uyum vb. sorunların da temelinde dil sorununun olduğunu belirttikleri sonucuna ulaşmıştır. Çocuklar, Türkçe bilmedikleri için hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramamaktadır. Bu nedenle de sosyalleşememekte ve grubun dışında kalmaktadır. Suriyeli öğrencilerin belirli okullarda ya da sınıflarda yığılması da bu durumu pekiştirmekte; Türkçe öğrenmelerini geciktirmektedir.

Araştırma sonucunda öğretmenlerin mülteci çocukların eğitiminde kendilerini yeterli hissetmedikleri, sınıf ortamında mülteci çocuklara yönelik düzenlemeye gitmedikleri ve mevcut müfredatı çocukların eğitimi için yeterli görmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Branş öğretmenlerinin Türkçe ve okuma-yazma öğretimi konusunda deneyimleri yoktur.

Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular, katılımcıların öğretim metotları konusunda da dil ve okuma-yazma meselesi nedeniyle zorluk yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Ancak katılımcıların Suriyelilerle ilgili daha önce hiçbir eğitim almamış ve hizmet içi kurslara katılmamış oldukları göz önüne alındığında, buldukları eğitim ortamında hangi yöntemi kullanacaklarını hakkında yeteri kadar bilgili olmadıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcılar velilerin Türkçe bilmemesini ve öğrenmek için de çaba göstermemesini önemli bir sorun olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca velilerin çocukları ve okulla ilişkilerinin de olumlu olmadığı görülmektedir. Kültürel farklılıklar, öğretmenler için önem arz eden konuların veliler tarafından önemsenmemesine etki etmektedir. Velilerin öğrencilere karşı ilgisiz tutumları, okul ortamına olumsuz yansımaktadır.

Ayrıca öğretmenler Suriyeli çocukların uyum problemlerinin çözümünü için Türkçe dil eğitimi ve okul öncesi eğitim almaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Gösterdikleri muazzam gayrete rağmen, öğretmenlerin çoğunun iş doyumunu yaşayamadıkları görülmüştür. Motivasyonlarının artması için tedbirler alınması gerekmektedir.

Bu Sorunların Çözümü İçin Şunların Yapılması Önerilmektedir:

- Suriyeli öğrencilerin okula kayıt sürecinde sistemsel sorunların giderilmesi ve Türk öğrencilerle aynı sınıfta oranının düşük olarak yer almasının sağlanması,
- Suriyeli öğrenciler için ayrı müfredat ve materyal hazırlanması,
- Bu öğrencilerin davranış sorunlarını çözmek için psikolojik destek sağlanması ve velilerin bilinçlenmesini sağlayacak etkinlikler düzenlenmesi,
- Suriyeli öğrenciler için özel rehberlik hizmetinin sağlanması,
- Dil probleminin çözümü için Tömer veya Üniversite ile işbirliği içinde öğrencilerin okula başlamadan önce en azından 6 aylık bir dil kursuna alındıktan sonra okula başlamasının sağlanması,
- Okullara tercüman desteği sağlanması,
- Mülteci vatandaşlar arasından çocuklara eğitim vermek isteyen ve öğretmenlik şartlarını taşıyan gönüllü kişilerin, gönüllülük esasına dayalı bir şekilde okullarda görevlendirilmesi,
- Suriyeli öğrencilerin okula başlamadan önce oryantasyon çalışmalarına önem verilmesi ve periyodik aralıklarla bu işlemin yapılması,
- Suriyeli çocukların yaşadıkları travmaların etkisinin azaltılması amacıyla sosyal destek hizmetlerinin artırılması ve etkin hale getirilmesi,
- İdareciler ve öğretmenlerin göç ve mültecilerle ilgili hizmet içi eğitim kurslarına alınması,
- Öğretmenlerin tükenmişlik yaşamamaları için maddi ve manevi olarak taltif edilmeleri önerilmektedir.

Kaynaklar

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Örnekleme Yöntemleri Bilimsel Araştırma Yöntemleri Kitabı* Sunusu.
- Doğan, İsmail (2018), *Göç ve Kültür*, Bilge Yay., Ankara
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2018)., http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713
- Moralı, Gürkan (2018), "Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar", *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, Yıl:8, Cilt:8, Sayı:15.
- Özer, Y.Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye'deki Suri-yeli çocukların eğitimi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(37), 76-110.

- Öztürk, Filiz (2018), “ Mülteci Öğrencilere Sunulan Eğitim-Öğretim Hizmetini Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, AJESI - Anadolu Journal of Sciences International, 2018; 8(1): 52-79.
- Süleymanov, A.. Sönmez P. (2017) “Suriveli Çocukların Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Psikolojik Sorunları: İstanbul Sultanbeyli Örneği” , Ed.Süleymanov A. ed. International Migration And Children, Transnational Press London , London:145-159.
- UNİCEF (2018), “Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar”, <https://www.unicefturk.org/vazi/acil-durum-turkiyedeki-suriveli-cocuklar> Son Erişim 23.12.2018.
- YILDIRIM, A.ve ŞİMŞEK, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- YİN, R. K. (1984). *Case Study Research: Design and Methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Adli Yardımdan Yararlanması

Doç. Dr. Nesibe KURT KONCA¹

Özet

Çalışmanın konusunu geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerin adli yardım kurumundan yararlanması oluşturmaktadır. Ülkemizde milyonlarca Suriyeli bulunmaktadır. Hayatın olağan akışının gereği olarak Suriyeliler, çeşitli hukukî ilişkilere girmekte veya hukukî sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu hukukî sorunların çözümünde ortaya çıkan yargılama giderlerinin karşılanması için adli yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak, içinde buldukları durum sebebiyle, Suriyelilerin adli yardımdan yararlanması özellikler arz etmektedir. Çalışmanın amacı Suriyelilere verilecek adli yardımın şartlarını, kapsamını ve uygulamada yaşanan sorunları tespit etmek ve somut çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Adli Yardım, Suriyeliler, Geçici Koruma, Adalete Erişim, Adil yargılanma hakkı

Legal Aid Access of Syrians under Temporary Protection

Abstract

The subject of this study is the legal aid access of the Syrians who are under temporary protection status in Turkey. There are millions of Syrians in our country. As an inevitable result of the natural flow of life, some of these Syrians engage in various legal relations or face legal problems. Legal aid is needed in order to cover the costs of proceedings arising in the solution of these legal problems. However, due to their extraordinary situation, the access of these Syrians to legal aid carries some peculiarities. The aim of the study is to determine the conditions, scope and problems encountered in the implementation of the legal aid given to Syrians and to propose concrete solutions.

Keywords: Legal Aid, Syrians, Temporary Protection, Access to Justice, Right to Fair Trial

Giriş

Anayasa'nın 36'ncı maddesi uyarınca, adil yargılanma hakkı Türkiye'de bulunan herkese tanınan bir temel bir haktır. Türkiye'de devam eden bir yargılamada taraf veya ilgili olarak yer alan yabancıların da adil yargılanma hakkı bulunmaktadır. İddia ve savunma hakkını kullanmak için yeterli ekonomik güce sahip olmayan kişilere adli yardım sağlanarak adil yargılanma hakları güvence altına alınmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu yabancıların adli yardımdan yararlanmasına ilişkin özel hükümler içermektedir.

¹ Çankaya Üniversitesi

Mart 2011 tarihinden beri sayıları milyonları aşan Suriye vatandaşı, uluslararası koruma bulmak amacıyla ülkemize gelmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesi uyarınca geçici koruma statüsüyle ülkemizde bulunan Suriyeliler bu süreçte, hayatlarına devam etmek için pek çok özel hukuk ilişkisi kurmuşlardır. Doğal olarak, Suriyeliler pek çok uyuşmazlıkta taraf olarak yer almakta veya çekişmesiz yargı işinin ilgilisi konumunda bulunmaktadır. Zor şartlar altında Türkiye'ye gelen Suriyeliler, tarafı ya da ilgilisi konumunda buldukları yargı işlerinde, yaşadıkları ekonomik güçlükler sebebiyle adli yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Sayıları, Türkiye'de bulunma biçimleri gözetildiğinde Suriyelilerin adli yardımdan yararlanması, ülkemizde bulunan diğer yabancılardan farklılık arz etmektedir.

Çalışmada, geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyeli yabancıların Türkiye'de özel hukuk uyuşmazlıklarında adli yardımdan yararlanma şartları ve kapsamı ele alınacaktır. Ayrıca, adli yardımdan yararlanmaları bakımından uygulamada yaşanan sıkıntılar tespit edilmeye çalışılacaktır. Olması gereken hukuk bakımından yaşanmakta olan sıkıntıların giderilmesi için çözüm önerilerinde bulunulacaktır.

Suriyelilerin Hukukî Statüsü

Ülkemizde bulunan Suriyelilerin statüleriyle ilgili olarak farklı terimler kullanılmaktadır. En çok kullanılan terimler, 'Suriyeli mülteciler' ve 'Suriyeli sığınmacılar' şeklinde sıralanabilir. Uluslararası hukuk terminolojisi ve 1951 Cenevre Sözleşmesi açısından ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu açısından Türkiye'de yaşayan Suriyeliler mülteci statüsüne sahip değillerdir. Cenevre Sözleşmesi uyarınca mülteci, "ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi" şeklinde tanımlanmaktadır. Geçici Koruma Yönetmeliği tarafından ilga edilmiş olan Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uzun yıllar yürürlükte kaldığı ve adı geçen yönetmelikle mülteci statüsüne sahip olamayacaklar için 'sığınmacı' statüsü verildiği için, sığınmacı kelimesinin kullanımına sıklıkla rastlanmaktadır.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca, uluslararası koruma statüsüne sahip üç ayrı statü bulunmaktadır. Buna göre, uluslararası koruma: mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statülerini ifade etmektedir (YUKK m. 3/1-r).

Mülteci kavramı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 61. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, " *Avrupa ülkelerinde meydana gelen*

olaylar nedeniyle, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir". Bu tanımlama bağlamında Suriyeliler, bu maddeye göre mülteci statüsüne sahip değildir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62'nci kabul edilen diğer bir statü şart mülteci'dir. Bu hüküm çerçevesinde, *Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.* Anılan düzenleme, şartlı mültecilerin, şartlı mültecinin Türkiye'de geçici olarak bulunacağını varsayımı altında, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmesine kadar olan süreçte Türkiye'de kalmasını öngörmektedir.

Kanunda kabul edilen üçüncü uluslararası koruma statüsü, ikincil koruma olup, şartları mülteci ve şartlı mülteciye daha dar kapsamlıdır. Buna göre, "Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir".

Suriyeliler, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde düzenlenen üç uluslararası koruma statüsüne sahip değildir. Türkiye'ye sığınan Suriyelilere, Nisan 2012'de Başbakanlık tarafından yayımlanan 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" ile "geçici koruma" statüsü verilmiştir. Anılan kanun ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan ve 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca ülkemizde bulunan

Suriye vatandaşlarının hukuki statüsü 'geçici korunan'dır. Adı geçen yönetmeliğe dayanılarak, 'geçici koruma altında olanlar' tabiri de kullanılmaktadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 91'inci maddesi uyarınca, *"Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanlığı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."*

Söz konusu hüküm çerçevesinde, 22 Ekim 2014 tarihinde "Geçici Koruma Yönetmeliği" çıkarılmıştır. Bu yönetmelik ile birlikte, Suriye'den zorunlu göçe maruz kalarak ülkeye giriş yapan kişilerin hukuki statüleri, hakları ve sorumlulukları da detaylı olarak düzenlenmiştir

Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğüne göre, Geçici koruma (*temporary protection*) *Menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedürü* ifade etmektedir².

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda uluslararası koruma tanımının içerisinde geçici korumanın bulunmuyor olması, bu korumanın usul ve esasına ilişkin düzenlemelerin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda değil; esasen Geçici Koruma Yönetmeliği'nde yer alması, geçici korumanın uluslararası koruma statülerinden ayrı bir statü olarak ele alındığı sonucunu orta çıkartmaktadır. Ancak doktrinde, geçici korumanın uluslararası korumaya erişimde bir araç olduğu, bu bağlamda bu statüye sahip kişilerin ulusları korumaya erişimde bir ara korumaya sahip olduğu belirtilmektedir. Geçici korumanın, uluslararası korumaya bir engel teşkil etmemektedir (Öztürk, 2015:33). Dolayısıyla, geçici koruma altındaki Suriyelilerin, ara bir rejim uluslararası korumaya sahip oldukları söylenebilir. Asıl sorun geçici koruma statüsü sahiplerinin hak ve yükümlülükleri bakımındandır. Hak ve yükümlülüklerle ilişkin genel ilkelerin başında, uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler, karşılıklılık şartından muaf tutulması bulunmaktadır (YUKK m. 88). Geçici koruma statüsü sahipleri ulusları korumadan yararlandığına göre, onlar bakımından da karşılıklılık şartının aranmaması gerekir.

² http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf (03.12.2018).

Suriyelilerin Adli Yardımdan Yararlanması

Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte hakları ve yükümlülükleri hakkında kesin ve ayrıntılı düzenlemeler yapılan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere, sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık hizmetleri gibi haklar verilirken, birtakım yükümlülükte düzenlenmiştir³.

Bu Yönetmelik'in 53'üncü maddesi uyarınca, Suriyeliler ile birlikte geçici koruma kapsamındaki yabancılar, idari işlemler bakımından Barolardan adli yardımda talebinde bulunabilir⁴. Baroların adli yardım kararı avukatlık ataması ile sınırlıdır. Dolayısıyla, yönetmelik kapsamında tanına adli yardım, hukuk yargısı bağlamında ortaya çıkacak adli yardım taleplerini karşılamamaktadır.

Hukuk yargılamasında adli yardıma ihtiyaç duyan Suriyeliler ile ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Suriyeliler, diğer yabancılar gibi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde adli yardımdan yararlanabilirler. Ancak, Türkiye'de bulunma statüleri, diğer bir ifade ile geçici koruma altında olmaları diğer yabancılardan ayırmaktadır. Bu bakımdan öncelikle adli yardım kavramını incelemek, yabancıların adli yardımdan yararlanma şartlarını tespit etmek gerekir. Daha sonra geçici koruma statüsünün farklı şartların uygulanmasını gerektirip gerektirmediği ortaya konulmalıdır.

Adli Yardım

Adli yardım, bir yargılama, icra takibi veya geçici hukukî koruma sürecinde yeterli ekonomik güce sahip olmayan kişilerin yargılama ve takip harç ve giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmalarını öngören kurumdur.

Adli yardım kurumu Anayasa'daki sosyal devlet ilkesi ve adil yargılanma hakkının somut bir yansımasıdır. Sosyal Devlet ilkesinin yansıması olan adli yardım, ekonomik açıdan zor durumda bulunan kişilerin, yargı organları ve icra-iffâs daireleri önünde haklarını arayabilmeleri veya kendilerine karşı yürütülen dava ve takiplerde savunma yapabilmeleri için, bazı malî kolaylıklardan faydalanmasını sağlamaktadır (Kılınç, 2013: 9; Tanrıver, 2018: 1102; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2018: 545-546). Adli yardım kurumu, hukuk devleti ilkesi ve

³ Geçici Koruma Yönetmeliği Madde 26- Geçici Korunanlara Sağlanacak Hizmetler (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar; sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler sağlanabilir. (3)Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, geçici koruma kimlik belgeleriyle elektronik haberleşme hizmeti dâhil diğer hizmetler için abonelik sözleşmesi yapabilir. (4)Bu Yönetmelik kapsamında ilgili bakanlıklar ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından verilen hizmetler AFAD koordinasyonunda yürütülür.

Madde 31- Tercümanlık hizmetleri (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemlerde, yabancıyla tercüman olmaksızın istenilen düzeyde iletişim kurulamadığında tercümanlık hizmetleri ücretsiz olarak sağlanır.

⁴ Geçici Koruma Yönetmeliği'nin Avukatlık hizmetleri başlıklı 53'üncü maddesi uyarınca, (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, ücretleri kendilerince karşılanmak kaydıyla idari işlemler sırasında avukat tarafından temsil edilebilir. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun adli yardıma ilişkin hükümleri saklıdır.

insan onurunun korunması ilkelerinin gerçekleştirilmesi ile etkin hukuksal korunmayı talep edebilme ve adalete erişim haklarının sağlanmasına hizmet eden bir yargılama hukuku kurumudur (Tanrıver, 2018: 1102). Ancak, adli yardımı, sadece adalete erişimi sağlayan bir yargılama hukuku kurumu olarak görmemek gerekir. Adli yardım, ekonomik güce sahip olmayanların insan haklarının gerçekleştirilmesine yönelik tüm yargısal mekanizmaların kilidini açan anahtardır. Adli yardım hak arama özgürlüğünün kullanımı sınırlayan mali engelleri kaldırarak, etkin hukuki korumanın sağlanmasına hizmet etmektedir (Esendal, 2019:179).

Adli yardım kurumu, ilişkili olduğu temel hak ve özgürlükler sebebiyle Anayasa’da, iç hukuk mevzuatımızda ve uluslararası sözleşmelerde güvence altına alınmıştır. İç hukukumuzda hukuk yargısında adli yardım iki ayrı kanunda düzenlenmiştir. Bu kanunlar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Avukatlık Kanunu’dur. İdari yargı bakımından, Hukuk Muhakemeleri Kanunu hükümlerine yapılan atıf sebebiyle, aynı hükümler uygulanır. Ceza yargısı bakımından, adli yardımdan farklı olarak zorunlu müdafilik sistemi benimsenmiştir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 150’inci maddesine göre, şüpheli veya sanık, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafii görevlendirilir. Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafii görevlendirilir. Keza, alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada talep olmaksızın müdafii görevlendirilir. Ülkemizde, müşteki için de adli yardım kapsamında avukat ataması yapılmaktadır.

Uluslararası insan hakları hukukunda, adli yardım bir hak olarak çeşitli metinlerde kabul edilmiştir. Bu metinler, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (ICCPR m. 14), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW m. 2), Her Türlü Irk Ayrımcılığın Tasfiyesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (CERD m. 5), Çocuk Hakları Sözleşmesi (CRC m. 12. 37 ve 40) ve Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi m. 16) ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (ECHR m. 6) şeklinde sıralanabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Artico-İTALYA Kararı avukat yardımından yararlanmanın temel bir insan hakkı olduğu ve bu kurala uyulmamasının sözleşmenin 6. maddesinin ihlali anlamına geleceğini göstermesi bakımından önemlidir. Kararda ayrıca, avukat yardımından “etkin” olarak yararlanmanın öneminden bahsedilmektedir. Diğer bir ifade ile avukatın yargılamada bulunması yetmez; avukat aynı zamanda etkin bir hukuki yardım sunmuş olmalıdır (Balci, 2012: 527). Keza, Ainey-İRLANDA kararında, Mahkeme, adil yargılanma hakkının kapsamında bulunan adli yardım hakkının hukuk yargısı

bakımından da geçerli olduğunu belirterek, adli yardım hakkının kapsamını genişletmiştir.

Adli yardım, esas itibariyle ekonomik açıdan güçlük içinde bulunan gerçek kişilere tanınan bir yargısal koruma mekanizmasıdır. Avukatın müvekkili, kanunî temsilcinin ise, temsil ettiği gerçek kişi adına, adli yardım talebinde bulunabilmesi mümkündür. Tüzel kişiler esas olarak, adli yardımdan yararlanamazlar. Ancak, kamuya yararlı dernek ve vakıflar da, davalar, geçici hukukî korunma talepleri, çekişmesiz yargı işleri ile icra takipleri bağlamında, adli yardımdan yararlanabilmek için varlığı aranan koşulların gerçekleşmesi kaydıyla, adli yardım talebinde bulunabilirler (HMK m.334, II).

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yabancıların Adli Yardımdan Yararlanması

Yabancılar karşılıklılık esası çerçevesinde adli yardımdan yararlanabilirler. Buna göre, yabancılar, vatandaşı oldukları Devlet ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti arasında, adli yardıma ilişkin bir karşılıklı sözleşmenin ya da işlemin bulunması kaydıyla, Türkiye'de açacakları davalar yahut yapacakları takipler bağlamında, adli yardım talebinde bulunabilirler. Buna göre, ilk olarak yabancı gerçek kişinin vatandaşı olduğu devlet ile Türkiye arasında iki veya çok taraflı adli yardımı düzenleyen bir sözleşme yapılmamış olmalıdır. Böyle bir sözleşme mevcut olsa dahi, yabancı devlet vatandaşı, kendi ülkesinde Türk vatandaşlarına adli yardım verildiğini, diğer bir ifade bu konuda fiili bir uygulama olduğunu ispat ederse yine karşılıklılık esası sağlandığı için adli yardımdan yararlanabilir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 88'inci maddesinde, uluslararası koruma statüsü sahiplerinin karşılıklılık şartından muaf olduklarını düzenlemiştir. Her ne kadar, Kanun'un 3'üncü maddesinde yer alan tanımlarda, uluslararası koruma kapsamına geçici koruma dahil edilmemiş olsa da, doktrin ve uygulamada geçici koruma uluslararası korumanın bir aracı olarak kabul edilmektedir. Bu görüş çerçevesinde, geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin adli yardımdan yararlanmaları bakımından karşılıklılık şartı aranmaz. Dolayısıyla, geçici koruma altında bulunan Suriyeliler, hukuk yargısında Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve avukatlık Kanunu hükümlerine göre adli yardımdan yararlanabileceklerdir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre, adli yardım kararı, ilgiliye, aşağıdaki hususları sağlamaktadır.

- a) Yapılacak tüm yargılama ve takip giderlerinden geçici olarak muafiyet.
- b) Yargılama ve takip giderleri için teminat göstermekten muafiyet.
- c) Dava ve icra takibi sırasında yapılması gereken tüm giderlerin Devlet tarafından avans olarak ödenmesi.

ç) Davanın avukat ile takibi gerekiyorsa, ücreti sonradan ödenmek üzere bir avukat temini.

Adli yardım kararı bu hususların tamamını sağlayabileceği gibi bir kısmını da sağlayabilir (HMK m. 335).

Adli yardım, asıl talep veya işin karara bağlanacağı mahkemeden; icra ve iflas takiplerinde ise takibin yapılacağı yerdeki icra mahkemesinden istenir. Talepte bulunan kişi, iddiasının özeti ile birlikte, iddiasını dayandıracağı delilleri ve yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin belgeleri mahkemeye sunmak zorundadır. Kanun yollarına başvuru sırasında adli yardım talebi bölge adliye mahkemesine veya Yargıtay'a yapılır (HMK m. 336).

Mahkeme, adli yardım talebi hakkında duruşma yapmaksızın karar verebilir. Ancak, talep hâlinde inceleme duruşmalı olarak yapılır. Adli yardım taleplerinin reddine ilişkin mahkeme kararlarında sunulan bilgi ve belgelerin kabul edilmeme sebebi açıkça belirtilir (HMK m. 337).

Adli yardımdan yararlanan kişinin mali durumu hakkında kasten veya ağır kusuru sonucu yanlış bilgi verdiği ortaya çıkar veya sonradan mali durumunun yeteri derecede iyileştiği anlaşılırsa adli yardım kararı kaldırılır (HMK m. 338).

Adli yardım kararından dolayı ertelenen tüm yargılama giderleri ile Devletçe ödenen avanslar dava veya takip sonunda haksız çıkan kişiden tahsil olunur. Adli yardımdan yararlanan kişinin haksız çıkması hâlinde, uygun görülürse yargılama giderlerinin en çok bir yıl içinde aylık eşit taksitler hâlinde ödenmesine karar verilebilir. Adli yardım kararından dolayı Devletçe ödenen veya muaf tutulan yargılama giderlerinin tahsilinin, adli yardımdan yararlananın mağduriyetine neden olacağı mahkemece açıkça anlaşılırsa, mahkeme, hükümde tamamen veya kısmen ödemediği muaf tutulmasına karar verebilir (HMK m. 339).

Avukatlık Kanunu'na Göre Suriyelilerin Adli Yardımdan Yararlanması

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 81'inci maddesi uyarınca; avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayan başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiye, aynı Kanun kapsamındaki iş ve işlemlerle ilgili olarak yargı önündeki başvurularında 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun adli yardım hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır. Ayrıca, başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişi, sivil toplum kuruluşları tarafından sağlanan danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilir.

Türkiye'de uluslararası koruma prosedürü içine girmiş ve prosedürün farklı evrelerinde bulunan ancak pasaport, kimlik gibi resmi evrakları bulunmayan kişiler hakkında yaşanan vekâletname çıkarabilme sorunu çözümlenmek üzere çalışmalar yapılmıştır. Buna göre, Türkiye Noterler Birliği tarafından yayımlanan

19.09.2014 tarihli ve 93 nolu genel yazıya göre, Göç İdaresi İl Müdürlüklerinden alınan;

1. Eski kanun döneminde hazırlanmış veya 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu döneminde alınan “ikamet izin belgeleri”,

2. Vatansız kişi kimlik belgeleri,

3. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kayıt Belgesi,

4. Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Kimlik Belgesi,

5. Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kimlik Belgesi,

Noterlerden herhangi bir tercüme faaliyetine gerek olmaksızın vekaletname çıkarılmasında kişilerin kimliklerine dayanak olarak kullanılabilir. Yine Türkiye Noterler Birliği tarafından yayımlanan 08.01.2016 tarihli ve 4 nolu genel yazı ile geçici koruma rejimi altında bulunan Suriyeli sığınmacılar, kayıtlı oldukları İl Göç Müdürlüğü tarafından verilen “Yabancı Tanıtma Belgesi” veya “Geçici Koruma Kimlik Belgesi” ile Noterlerde işlem yapabilmektedir. Bu imkân geçici koruma altındaki Suriyelilerin adli yardımdan yararlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Adli yardım hizmeti, baro merkezlerinde, baro yönetim kurullarında avukatlar arasından oluşturulan adli yardım bürosu tarafından yürütülür. Baro yönetim kurulu, ayrıca baro merkezi dışında avukat sayısı beşten çok olan her yargı çevresinde de bir avukatı adli yardım bürosu temsilcisi olarak görevlendirebilir. Büro ve temsilciler, baro yönetim kurulunun gözetimi altında çalışırlar (Av.K. m. 177).

Adli yardım talebi, adli yardım bürosuna veya temsilcilerine yapılır. İstek sahibi, isteminde haklı olduğunu gösterdiği delillerle kanıtlamak zorundadır. Yardım isteminin reddi halinde, ilgilisi yazı veya sözle baro başkanına başvurabilir. Baro başkanının vereceği karar kesindir (Av.K. m. 178).

Adli yardım isteminin kabulü halinde; büro gerekli işlemleri yapmak üzere bir veya birkaç avukatı görevlendirir. Görevlendirilen avukat, görev yazısının kendine ulaşmasıyla, avukatlık hizmetlerini yerine getirmek yükümlülüğü altına girer. Bu yükümlülük, ilgilinin gerekli belge ve bilgileri isteğe rağmen vermemesi veya vekaletname vermekten kaçınmasıyla sona erer. Ayrıca görevlendirilen avukat da bu işi yapmaktan çekinmek isterse görevin kendisine bildirildiği tarihten itibaren onbeş gün içinde o işin tarifede belirlenen ücretini baroya ödemek zorundadır. Büro, görevlendirilen avukatın işi yürütmesiyle ilgili aşamaları izler (Av.K. m. 179).

Adli Yardım Uygulaması

Adalet Bakanlığı, Yargı Reformu Stratejisinin “adli yardım sisteminin etkinleştirilmesi” başlığını taşıyan 8.2 numaralı hedefinde, adli yardım sisteminin etkinliğinin artırılması; bunun için izleme ve denetim mekanizmasının kurulması ile bilgilendirme ve farkındalık faaliyetlerinin çoğaltılması hedeflerinin altı

çizilmiştir. Yargı Reformu Strateji Belgesine göre “Hukuk yargılamalarında adli yardım hizmetlerinin daha etkin yürütülmesi için başvuru yolları Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda değişiklik yapılarak kolaylaştırılmış, bilgiye erişim kapsamında “www.hukukiyardim.gov.tr” internet adresi üzerinden gerekli hukuki bilgilere tarafların ulaşımı sağlanmış ve UYAP vatandaş ve avukat portalı daha işlevsel hale getirilmiştir. Bunların yanı sıra adli yardım bütçesi son 4 yıl içerisinde % 85 artış göstererek 263 milyon TL’ye ulaşmıştır”⁵. Ayrıca “www.hukukiyardim.gov.tr” sitesi kurulmuş ve bu site üzerinden yargısal süreçler hakkında genel bilgiler veren, anlaşır broşürler yayımlanmıştır.

Uyuşmazlıkların devlet mahkemeleri dışında çözümlenmesi yönelik olarak güncel bir uygulama olan arabuluculuk bakımından arabuluculuk ücreti adli yardım kapsamına alınmıştır. Yabancıların arabuluculuk suretiyle uyuşmazlıkların çözümü için arabulucuya başvuruda bulunmaları mümkündür.

2015 yılının Eylül ayında “Türkiye’de Adalete Erişim İçin Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi” başlatılmıştır. Projede Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı uygulayıcı, Türkiye Barolar Birliği ana faydalanıcı ve T.C. Adalet Bakanlığının faydalanıcı olarak yer almaktadır. Ayrıca, *Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği*, sığınmacıların adli yardıma ücretsiz olarak ulaşabilmesi, yasal konularda bilgilerinin artırılması için Dünya Mülteciler Gününde Türkiye Barolar Birliği ile mutabakat zaptı imzalamıştır. Adli yardım konusunda Barolarla ve avukatlarla işbirliği hedeflenmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Sağlık Bakanlığında sığınmacılara daha iyi hizmet verilebilmesi amacıyla tercüman desteğinde bulunmaktadır. Türkiye’de Türkçe konuşanların çok daha kolay ayakta durabileceği düşüncesiyle Türkçe kursları arttırılmaktadır⁶.

Proje kapsamında, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilcileri tarafından barolarda bulunan Mülteci Hakları Kurulu üyelerine eğitimler ve sertifikalar verilerek kurul üresi avukatların bu alanda uzmanlaşması için çalışmalar yapılmıştır. Kurul içi eğitimlere ve sertifika programlarına katılarak belge alan avukatlardan oluşan Göç ve İltica Listesi adli yardım hizmetleri veren avukatlar bakımından ayrı bir liste olarak hazırlanmıştır.

Suriyelilerin Adli Yardımdan Yararlanması Bakımından Ortaya Çıkan Sorunlar

Geçici koruma altındaki Suriyelilerin adli yardıma erişimlerinin önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Bu sorunlar ilki, Türkçe bilmemeleri ve tercüman eksikliğinden kaynaklanan iletişim sorunudur. Bazı hallerde tercüman bulunsa

⁵ Yargı Reformu Stratejisi Nisan 2015, http://www.sgb.adalet.gov.tr/yargi_reformu_stratejisi.pdf (E. T. 29.11.2018)

⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu Göç Ve Uyum Raporu, Mart 2018, s. 130-131 (https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_uyum_raporu.pdf) (E. T. 29.11.2018)

dahi, tercümede yaşanan sıkıntılar sebebiyle hukuki dinlenilme hakkı sağlanamamaktadır. Adli yardım konusunda çalışacak tercümanların, özel bir eğitim alması gerekmektedir.

Suriyelilerin adli yardıma erişimlerinde diğer bir engel, sınırdışı edilme korkusudur. Yapılan adli yardım başvurusu neticesi Türkiye’de bulunmalarına son verilebileceği düşüncesiyle hak arama hakkının kullanılmasından vazgeçilmektedir.

Suriyelilerin bir kısmı, kimlik kartı sahibi olmadığı için vekâletname çıkartılamamaktadır. Vekâletname çıkartılmaksızın davanın takibi ise kural olarak mümkün değildir. Ayrıca, kimlik kartı sahibi olanların ise, vekâletname çıkarmaya ilişkin noter masraflarını karşılayamaması adli yardıma erişimde diğer bir engeldir.

Suriyelilerin sürekli bir adresinin bulunmaması sebebiyle tebligatta sıkıntılar yaşanmaktadır. Suriyelilerin bir kısmı, sürekli yer değiştirmektedir. Sürekli bir adreste hatta aynı şehir dahi durmamaktadırlar. Bu durum onlara tebligat yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Adli yardıma devlet bütçesinden ayrılan para sınırlıdır. Ayrılan bütçe yeterli gelmemektedir. Nitekim, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından çeşitli projelerle, adli yardım uygulamalarına parasal destekte bulunmaktadır.

Türk hukuku bakımından Suriyelilerin içinde bulunda geçici hukuki koruma statüsü ve bu statüden hak ve yükümlülükler yeni bir alandır. Adli yardım sürecinde görev alanların Suriyelilerin hukuki statüsü ve bu husustaki spesifik mevzuat hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir.

Ülkemizde adli yardım Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Avukatlık Kanunu, Ceza Muhakemeleri Kanunu ve çeşitli mevzuatta düzenlenmiştir. Mevzuatta bir birliktelik bulunmamaktadır. Ayrıca, özellikle adli yardıma ihtiyaç duyulması bakımından ekonomik durum tespitine ilişkin objektif kriterlerde mevzuatta bulunmamaktadır. Mevzuat eksikliği ve uygulamasındaki farklılık eleştirilere yol açmaktadır.

Sonuç ve Çözüm Önerileri

1. Suriyelilerin sosyolojik ve kültürel yapıları dahilinde, Türkiye’de yaşadıkları hukuki sorunlar tespit edilmeli ve bu sorunların ortaya çıkmaması için önleyici hukuki yardım mekanizmalarının geliştirilmelidir. Türkiye’de tabi olukları hukuki rejim bakımından özellikle evlenme ve çalışma hayatına ilişkin temel kurallar konusunda Suriyelilerin bilgilendirilmesi, pek çok hukuki sorunu ortaya çıkmadan bertaraf edebilecektir.

2. Ülkemizde bulunan Suriyelilerin büyük bir kısmını çocuklar oluşturmaktadır. Göç İdaresi verilerine göre, Kasım 2018 itibariyle, 0-4 yaş arası 574.308 çocuk; 5-9 yaş arası 478.244 çocuk; 10-14 yaş arası 369.070; 14-18 yaş

arası 289,240 çocuk ülkemizde bulunmaktadır. Buna göre ülkemizde bulunan 3.607.543 Suriyeli 'den 1.710.862'si çocuktur. Buna göre, geçici koruma altında bulunan Suriyelinin yarısını çocuklar teşkil etmektedir⁷. Refakatiz biçimde ülkemizde bulunan Suriyeli çocuklara sunulan adli yardım, çocukların farklılıkları sebebiyle özellik arz etmektedir. Bu çocuklara adli yardım sunan avukatların daha farkı bir eğitime tabi tutulması ve özellikle çocuklarla iletişim konusunda uzmanlaşmaları sağlanmalıdır. Çocuklarla çalışan adli yardım sağlayıcılarının bu konuya özgü bir yöntemlere özgü eğitime tabi tutulması ihtiyacı vardır. Ayrıca refakatli olan, diğer bir ifade ile velayet veya vesayet altında bulunan Suriyeli çocukların durumunda yaşanan diğer bir sıkıntı, şikâyet edilen konumunda bulunan yasal temsilcin aracılığıyla adli yardıma başvurulması zorunluluğudur.

3. Adli yardıma ilişkin çeşitli kanunlarda farklı mevzuat düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu durum yeknesak uygulamalara engel olabilmektedir. İlk olarak adli yardıma ilişkin bütüncül bir mevzuat hazırlanabilir.

4. Ekonomik durum tespitine ilişkin uygulanabilir ve erişilebilir veriler dâhilinde kriterler oluşturulması, aynı durumdaki kişilere farklı uygulamalara tabi olunmasının engellenmesi gerekir. Bu bağlamda, kişisel verilerin korunmasını da temin edecek mali verilerin analizinin sağlanacağı bir otomasyon sistemi oluşturulmalıdır. Nitekim UYAP sisteminde banka hesapları hariç kayıtlı malvarlığı ve gelirlerle ilgili denetime imkân veren bir sistem bulunmaktadır. Ayrıca, adli yardım başvuruları bakımından da gerekli bilgileri içerir bir başvuru formu hazırlanması yerinde olacaktır.

5. Hali hazırda adli yardım kararları mahkemeler ve barolarca verilmektedir. Bu kararları verecek, adalet Bakanlığı'na bağlı bir idari birim oluşturulabilir. Bu idari birim, hem Türkiye çapında yeknesak uygulamaları sağlar; hem de adli yardımda çalışan avukatların uzmanlaşması için eğitimler düzenleyebilir; uygulamayı denetleyebilir. Bir de her coğrafi bölgede farklılık gösteren adli yardım içeriklerine uygun bir teşkilat yapılanmasına imkân verilebilir.

6. Tüm adli yardım sisteminde vekâletname çıkarılması bakımından yaşanan güçlüğü aşılmasını sağlayan bir model geliştirilmesi

7. Adli yardım hizmetlerinde görev alan tüm paydaşların, Suriyelilerin hukuki statüsü ve taraf oldukları uyuşmazlıklar bakımından özel bir eğitime tabi tutulması gerekmektedir. Bu eğitimde Suriyelilerin hukuki statüsü ve bu statüden kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin yanı sıra, iletişim, danışmanlık, müzakere bilgisi de verilmelidir.

8. Hukuk klinikleri uygulaması yaygınlaştırılabilir. Hukuk fakülteleri bünyesinde açılan hukuk klinikleri, hukuki konularda yeterince destek alamayan bireylerin hukuki sorunları ve işleri konusunda, hukuk fakültesi öğrencilerince

⁷ http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (ET: 04.12.2018)

yetkin gözetmenler denetiminde bilgilendirilmesini konu alır. Hukuk kliniklerinde yürütülen faaliyetlerin adli yardım kapsamında değerlendirilmesi Birleşmiş Milletler prensipleri ve rehber ilkelerine uygundur⁸. Hukuk klinikleri, geleceğin uygulayıcıları olan hukuk öğrencilerinin adli yardıma ilişkin teorik bilginin ötesinde adli yardım kültürünü kazanmalarına imkân verir.

9. Adli yardım konusunda tercüme hizmetleri artırılmalıdır. Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin, adli yardım başvuruları ve avukat bürolarında yapılan görüşmelerde tercüme desteği sağlamak için kurduğu tercüme destek hattı Aralık 2017'de açılmıştır. Arapça ve Farsça dillerinde hizmet veren tercüme hattı ile barolara adli yardım başvurusu yapmak isteyen sığınmacı, mülteci ve geçici koruma altındaki kişilerin başvuru işlemleri kolaylaştırmakta, avukat ve müvekkil görüşmelerinde destek sunmaktadır⁹.

Kaynaklar

Ahmet Cemal RUHİ: Milletlerarası Usul Hukukunda Adli Yardım, Tebligat ve İstinabe, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

Ayşe KILINÇ: Medeni Usul Hukukunda Adli Yardım, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

Balcı, Murat: “Ceza Yargılamasında Adli Yardım”, Uluslararası Yargı Reformu Sempozyumu, T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara: 2012, s. 527-536.

http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik(ET: 04.12.2018)

Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes, Medeni Usul Hukuku, Ders Kitabı, 6. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

Nihan ESENDAL: “Yabancıların Adli Yardımdan Yararlanması ve Adil Yargılanma Hakkı”, Terazi Hukuk Dergisi Sayı: 31 - Mart 2009, s. 179-185.

Neva Ö. ÖZTÜRK: Mültecinin Hukukî Statüsünün Belirlenmesi, Ankara 2015.

Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukuku, Cilt 1, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.

Türkiye’de Adalete Erişim için Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi Adli Yardım “Ortak Sorunlar, Ortak Çözümler” Konferansı, Sonuç Raporu (<http://silaprojesi.org/upload/resimler/b2de22c067.pdf> (E. T. 03.12.2018)).

Yargı Reformu Stratejisi Nisan 2015, http://www.sgb.adalet.gov.tr/yargi_reformu_stratejisi.pdf (E. T. 29.11.2018).

⁸ Türkiye’de Adalete Erişim için Adli Yardım Uygulamalarının Geliştirilmesine Destek Projesi Adli Yardım “Ortak Sorunlar, Ortak Çözümler” Konferansı, Sonuç Raporu s. 19 (<http://silaprojesi.org/upload/resimler/b2de22c067.pdf> (E. T. 03.12.2018)).

⁹ <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/turkiye-barolar-birligi-ve-birlesmis-milletlerden-tercume-destek-hatti-79769> (E. T. 03.12.2018)

Göç ve Bağışıklama

Dr. Öğr. Üyesi Nevin İNCE¹

Göç konusu, sadece göç alan devletlerde değil, tüm coğrafyalarda gündemin ilk sıralarında yer almakta, tüm toplumu ve her yapıyı ilgilendirmektedir. Dünya genelinde hemen hemen her ülke, göçlerden hem sosyal hem de sağlık açısından etkilenmiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında toplu nüfus hareketleri görülmüş, göçmen nüfusu son yarım yüzyılda hızlı bir artış göstermiştir. Birleşmiş Milletler verilerine göre son 20 yıldaki hızıyla artmaya devam ederse, dünyadaki uluslararası göçmenlerin sayısının 2050'de 405 milyona ulaşması beklenmektedir. Ülkemiz coğrafi konumu itibariyle yüzyıllardır göç konusunda en çok ev sahipliği yapan yerlerden birisi olmuştur.

Ülkemizde Kasım 2018 itibariyle resmi olarak 3 594 232 kişi olan Suriye'li göçmen sayısının olduğu bilinmektedir. Göçlerle birlikte barınma, sosyal ve diğer sorunların yanında enfeksiyon hastalıkları açısından da çözülmesi gereken sorunlar ortaya çıkmıştır. Sorun olan bu enfeksiyon hastalıkları; tüberküloz ilk sırada olmak üzere, HIV/AIDS, Hepatitler, aşıyla önlenemez hastalıklar, paraziter hastalıklar, su ve besinlerle bulaşabilen hastalıklar olabilmektedir. Göçmenler; temel sağlık göstergeleri arasında yer alan anne ve çocuk sağlığı ile bağışıklama durumları, bulaşıcı hastalık getirme veya bulaşıcı hastalık alma bakımından yüksek risk altındadır. Çünkü çocuk nüfus bulaşıcı hastalıklardan daha kolay ve şiddetli etkilenen yaş grubudur. Yer değişiklikleri sırasında özellikle bebeklik ve çocukluk dönemi grubunun aşıları aksamış, koruyucu sağlık hizmetlerinde kesintiler yaşanmıştır. Örneğin Suriye'de çocuk felci aşı oranı (poliomiyelit) 2011 yılında %90 iken 2012 yılında %68'e gerilemiştir. 2013 yılında 35 poliomiyelit vakası görülmüş olup temiz su, besin eksikliği ve kalabalık yaşam koşulları nedeniyle de Tüberküloz, Kızamık, Hepatit A, sıtma, suçiçeği gibi enfeksiyonlarda da artışlar yaşanmıştır. 2017 yılı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu verilerine göre geçici barınma merkezlerinde, 2011 yılından 2016 yılı Aralık ayına kadar, toplam 1354 Hepatit A vakası ile karşılaşmıştır. Göçmenlerde 2015 ve 2016 yılında sırasıyla 68 kişi (64 Suriyeli, 3 Iraklı, 1 kazak) ve 9 kişide (8 Suriyeli ve 1 Türkmen) kızamık vakası görülmüştür.

Çocuk ve kadın sağlığına yönelik hizmetler göç alan ülkelerde öncelikle ele alınması gereken hizmetler arasındadır. Bu hizmetler; başta 0-5 yaş arası aşılama olmak üzere, gebe tespiti ve izlem, doğum sonu loğusa ve yeni doğan bakımı, taramalar, bebek ve çocuk izlemleri, aile planlaması hizmetleri şeklinde değerlendirilebilir. Göçmen bireylerin ülkemizde buldukları süre içerisinde koruyucu sağlık hizmetlerine erişimlerinde önemli adımlar atılmış ve bu amaçla birçok bölgede göçmen sağlığı merkezleri kurulmuştur.

¹ Düzce Üniversitesi

Göçmenlerin ülkemize gelmesinden sonra bazı bulaşıcı hastalıkların görülme sıklığında artış olmuş hatta tamamen eradike edilen çocuk felci (poliomyelit) gibi hastalıkların sınır illerinde görülmeye başlandığı bildirilmiştir. Türkiye’de görülmeyen bazı hastalıklar, hatta aşıları dahi kaldırılan çocuk felci, sınır illerinde görülür hale gelmiştir. Göçmenlerde, çeşitli enfeksiyon hastalıklarından kütanoz layşmaniyazis, tifo, hepatit A hastalıklarının yaygın olduğu bilinmektedir. Ayrıca yoğun göç ve göç sırasındaki sağlıksız yaşam koşulları nedeniyle menenjit, pnömoni ve uyuz gibi hastalıklara yakalanma riskleri artmıştır. Suriye savaşının başında bebek ve çocuk olanlar ile henüz dünyaya gelen bebeklerin aşıları yapılamadığından çocuklarda suçiçeği, difteri, boğmaca, kabakulak, tetanoz gibi hastalıklarda artma görülmüştür. Yetişkin göçmen bireylerde de kızamık, kırim-kongo kanamalı ateşi ve şark çıbanı gibi enfeksiyon hastalıkları görülmeye başlanmıştır.

Özetle göç ile ilişkili enfeksiyonlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İshal (Salmonelloz (tifo ve tifo dışı salmonelloz), şigeloz (basilli dizanteri), kamfilobakter, kolera, giardiyaz, amipli dizanteri)
- Sıtma vd. parazit hastalıkları (çengelli solucan enfeksiyonları, askariyaz, kist hidatik, leişmanyoz, şistozomiyaz, filariyaz, uyuz)
- Tüberküloz
- Bruselloz, Riketsiyoz, Leptospiroz
- Viral enfeksiyonlar (kızamık, suçiçeği, hepatit A/B/E vd., grip; viral hemorajik ateşler: deng ateşi, Kırim Kongo kanamalı ateşi, Ebola kanamalı ateşi, Marburg virus enfeksiyonu, Hantavirus enfeksiyonu, Lassa ateşi, Arjantin hemorajik ateşi vd.)
- Cinsel temasla bulaşan enfeksiyonlar (HIV enfeksiyonu, gonore, sifiliz)

Aşı ile önlenebilen bir çok hastalığın önüne geçilmesi amacıyla ülkemizde yürütülmekte olan genişletilmiş bağışıklama programına, göç gelen çocuk ve erişkin hastalar da dahil edilmiştir. Aşı programı ile öncelikli hedef 5 yaş altındaki çocuklarda poliomyelit eradikasyonunu sağlamaktır. Tüm göçmenlerin sınır geçişlerinde sağlık değerlendirmeleri yapılarak, sınır illerindeki 0-5 yaş grubundaki tüm çocuklara çocuk felci aşısı yapılmıştır. Aşılama programında; 0-15 yaş aralığındaki tüm çocuklara OPV (oral poliomyelit aşısı), 9 ay-15 yaş çocuklara KKK (Kızamık-Kızamıkçık-Kabakulak), yedi yaş altındaki gruba DTaB-İPA-Hib (Difteri-tetanoz-aselüler boğmaca- inaktif polio-H.influenza tip b) aşıları, 7-12 yaş grubuna DTaB-İPA (Difteri-tetanoz-aselüler boğmaca-inaktif polio) aşıları ve gebelere difteri-tetanoz aşıları ücretsiz olarak uygulanmaktadır.

Ülkemize gelen göçmenler sınırlarda kamplarda veya barınma merkezlerinde aşılanmakta, tedavi durumları söz konusu olduğunda ise sağlık kuruluşlarından yararlanabilmektedirler. Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında

Suriyelilere kimliklerini göstermeleri halinde sağlık hizmetlerine erişim hakkı verilmektedir.

Kaynaklar

1. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İstatistikleri, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim tarihi 16.11.2018)
2. Arie S. Polio outbreak leads to calls for a "vaccination ceasefire" in Syria. *BMJ*2013;347:f6682.
3. Doganay M., Demiraslan H. Refugees of the Syrian civil war: impact on reemerging infections, health services, and biosecurity in Turkey. *Health Security*. 2016;14(4):220-225. doi: 10.1089/hs.2016.0054.
4. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, 2017
5. http://apps.who.int/immunization_monitoring/globalsummary/incidences?c=TUR

Mülteci Öğrencilere Yönelik Sosyal Kabulün İncelenmesi “Düzce İli Örneği”**Dr. Osman AKTAN¹****Özet**

Bu çalışmanın amacı, farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik olarak öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini incelemektir. Araştırmada nicel ve nitel yöntem, yaklaşım ve kavramların birleştirilmesi olarak ifade edilen karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Düzce ilinde farklı eğitim kademelerinde eğitim gören ve sınıflarında mülteci öğrenci bulunan 245 öğrenci, nitel boyutunu ise 11 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada nicel veri toplama aracı olarak akran tercihi formu, nitel veri toplama aracı olarak pilot uygulama ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda elde edilen bulgulara göre eğitimin farklı kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin sınıflarında öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik kabul edilme puanlarının oldukça düşük, reddedilme puanlarının ise daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda mülteci öğrencilerle yapılan görüşmelerde mülteci öğrencilerinin sınıflarında yer alan diğer öğrenciler tarafından hem bireysel hem de sosyal kabul görmedikleri, arkadaşlarıyla iletişim problemleri yaşadıkları, dil ve kültürel kaynaklı problemler yaşadıkları, eğitim kademeleri arttıkça yaşadıkları sorunların da arttığı belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak okullarda sosyal kabule yönelik çalışmalara yer verilmesi, öğrencilerde empati ve hoşgörü duygusunu geliştirecek etkinliklere yer verilmesi, mültecilere psiko-sosyal desteklerin sağlanması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Eğitim, Mülteci Öğrenci, Sosyal Kabul, Akran Tercihi

Examination of Social Acceptance for Refugee Students “The Sample of Düzce Province”**Abstract**

The aim of this study is to examine the social acceptance levels of the students who are studying at different levels of education. In this study, mixed research method, which is defined as combining both quantitative and qualitative methods, approaches and concepts, is used. The quantitative study group of the study 245 students studying in different education levels in the province of Düzce in 2018-2019 academic year and having refugee students in their classrooms, the qualitative size was composed of 11 students. Peer preference form as a quantitative data collection tool, validity and reliability studies as a qualitative data collection tool and semi-structured interview form

¹ Düzce Rehberlik ve Araştırma Merkezi

were used. According to the findings obtained in the quantitative dimension of the study, it is determined that the students who are studying at different levels of education have lower scores for the refugee students studying in their classes and the rejection points are higher. In the qualitative dimension of the research, it was determined that refugee students were not considered as individual and social acceptance, they had communication problems with their friends, they had language and cultural problems, and the problems they experienced increased as the education levels increased. Based on the findings of the study, it was suggested to include studies on social acceptance in schools, to include activities that would enhance empathy and tolerance in students, and to provide psycho-social support to refugees.

Keywords: Education, Refugeestudent, Social Acceptance, Peer Preference

1.Giriş

İnsanlar, tarih boyunca savaşlar, doğal afetler, açlık, yoksulluk başta olmak üzere ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı göç etmişlerdir (Koç, Görücü ve Akbıyık, 2015). Göç, dini, iktisadi, siyasi, sosyal ve diğer sebeplerden dolayı, yaşanılan bölgede insanın hayatını sürdürmek için asgari şartların ortadan kalkması veya bölge imkânlarının insan ihtiyaçlarına cevap vermemesi durumunda yapılan kısa, orta veya uzun vadeli yer değişiklikleridir (Beter, 2006; Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016; Yalçın, 2004). Göçler toplumların siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel olarak birbirlerinden etkilenmelerini sağlamıştır (Ünal, 2014; Apak, 2014).

Göç kavramı sadece göç alan devletlerde değil, küreselleşmenin hissedildiği veya yoğun olarak yaşandığı tüm coğrafyalarda gündemin ilk sıralarında yer almakta ve tüm toplumlar üzerinde, hem pozitif hem de negatif etkilere sahip olan bir olgudur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017). Dünya genelinde göç eden kitlelere bakıldığında, göç edenlerin en önemli kısmını ekonomik amaçlı göçmenler, bunu sırasıyla sığınmacılar, mülteciler ve ülke içerisinde yerinden edilmiş kişiler oluşturmaktadır (Deniz ve Yıldız, 2016).

Bulunduğu ülkeyi “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle, çoğu zaman ekonomik ve çeşitli nedenler olmak üzere bulunduğu ülkeyi terk ederek, başka bir ülkeye yasal yollardan giriş yaparak yasal olarak o ülkede yaşayan kişilere göçmen denir. Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından endişesiyle, can ve mal güvenliği tehlikede olan ve vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan, bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında

bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi ise mülteci olarak tanımlanmaktadır. Ülkesini terk ederek, mülteci olduğu iddiasıyla bir başka ülkeye sığınan fakat henüz mülteci olup olmadığı hakkında yetkili merciler tarafından karar verilmemiş kimseler ise sığınmacı şeklinde ifade edilmektedir (Deniz, 2014; Türkoğlu, 2011; Uluslararası Göç Örgütü, 2009)

Birleşmiş Milletler [BM] 2015 yılı verilerine göre dünya genelinde sığınmacı, mülteci ve ülke içi yerinden edilmiş kişilerin sayısı 60 milyonu aşmıştır (Deniz ve Yıldız, 2016). Tarih boyunca en fazla göçmen alan ülkelerden biri de, coğrafi konumu nedeniyle Türkiye olmuştur (Kıratlı, 2011). Birleşmiş Milletler (2018) verilerine göre, 2018 yılının başı itibarıyla dünyada zorla yerinden edinilmiş insan sayısı yaklaşık olarak 68.5 milyon kişidir. Bunların 25.4 milyonunu mülteciler, 40 milyonunu kendi ülkeleri içinde yerinden edinilmiş kişiler, 3.1 milyon kişiyi ise sığınmacılar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Göç istatistikleri (2018) ve BM göçle ilgili verileri (2018), dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkenin Türkiye olduğunu göstermektedir. Türkiye yaklaşık olarak 4 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu mültecilerin 3.5 milyonunu Suriyeliler, 172.000'ni Afganlar, 142.000'ni Iraklılar, 39.000'ni İranlılar, 5.700'ü Somaliler ve 11.700'ünü ise diğer milletlere mensup mülteciler oluşturmaktadır. Ülkemize gelen kayıtlı 3.5 milyonu aşkın Suriyeli sığınmacının yaklaşık 237.071'ü kamplarda kalırken, geri kalan 2.879.988 kişi ise yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. AFAD'ın (2017) raporuna göre 10 şehre dağılmış olan 22 barınma merkezinde kalan Suriyeli sayısı 233.064'dir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Göç istatistikleri (2017) ve Düzce Valiliği Kadim Merkezi verilerine göre Düzce ilinde 12.000 (10.000 kayıtlı, 2.000 düzensiz göçmen) göçmen bulunmaktadır. Bunlardan 5.400'ü Iraklı, 2.100'ü Suriyeli, 2.000'i Afganistanlı, 500'ü ise diğer milletlere mensup göçmenlerden oluşmaktadır. Bu göçmenlerden 926'sı öğrenci olup, halen örgün eğitim kurumlarında aktif olarak eğitim görmektedirler. (Ateş ve Ovalı, 2018). Mülteci öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması ve akranları ile sağlıklı ilişkiler sürdürmeleri, içinde yaşadıkları toplum veya ilişki içinde oldukları gruplar tarafından sosyal kabul görmelerine bağlıdır.

Sosyal kabul, bireylerin diğer insanlar tarafından gruplarına ve ilişkilerine dahil edilmesi, akranları tarafından bir grup üyesi olarak herhangi bir etkinlik için seçilmesi, arkadaşları tarafından benimsenmesi anlamlarına gelir (Hourlock 1978; Akt. Civelek, 1990; Özyürek, 2016). Mülteci öğrencilerin sınıf içinde sosyal kabul görmelerinde akranların olumlu tutumları, mülteci öğrencinin akademik başarısı, mülteci öğrencilerin derslere, okula ya da akranlarına karşı olumlu tutuma sahip olmaları önemli rol oynamaktadır.

Öğrenciler için akranlarından kabul görme çok önemlidir. Akranlarından kabul görmeyen öğrencilerin sosyal beceri ve etkileşimlerindeki yetersizlikler, etkinliklere katılımda güçlükler, problem davranışlar gösterme, akranlarıyla iletişim kuramama gibi çeşitli sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Bu durum, öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir (Baker, Blacher, Crnic ve Edelbrock, 2002). Sosyal kabulün ölçülmesinde, sosyometrik derecelendirme, akran tercihi ve liste derecelendirme gibi ölçme araçlarından yararlanılır (Brown, 2004; Cillessen ve Marks, 2017).

Bu çalışmanın amacı, farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik sosyal kabul düzeylerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda;

1. Farklı eğitim kademelerinde (İlkokul-Ortaokul-Lise) öğrenim gören mülteci öğrencilerin akranları tarafından tercih edilme ve reddedilme durumları nasıldır?

2. Farklı eğitim kademelerinde (İlkokul-Ortaokul-Lise) öğrenim gören öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

2. 1. Araştırmanın Modeli

Farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini incelendiği bu çalışmada nicel ve nitel yöntem, yaklaşım ve kavramların birleştirilmesi olarak ifade edilen karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kurgusal olarak daha çok nicel temelli olan bu çalışmada, karma araştırma yöntemlerinden sıralı açıklayıcı karma desen kullanılmıştır. Sıralı açıklayıcı desenlerde araştırmacı öncelikle nicel verileri toplar ve analiz eder, daha sonra bu nicel verileri daha iyi açıklamak için nitel verileri toplar ve analiz eder (Creswell, 2009).

Araştırmanın ilk aşamasında farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören mülteci öğrencilere yönelik öğrencilerin sosyal kabul düzeylerine ilişkin nicel veriler, daha sonra mülteci öğrencilerin sosyal kabul düzeylerine yönelik nitel veriler tam ve ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur.

2. 2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın Nicel Çalışma Grubu: Araştırmanın nicel verileri Düzce ili Merkez ilçede farklı eğitim kademelerinde (İlkokul, ortaokul ve lise) öğrenim gören kademesinde öğrenim gören toplam 245 öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutu için araştırma evreninden çalışma grubu oluşturulurken çalışma grubunun, araştırmaya katılmaya gönüllü, kolay ulaşılması, okullarda mülteci öğrencilerin öğrenim görmesi ve veri toplanmasının kolay olan öğrencilerden oluşmasına dikkat edilmiştir. Bu durum çalışmada amaçlı örneklem kullanılmasına neden olmuştur.

Araştırmanın Nitel Çalışma Grubu: Araştırmanın nitel çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik

örnekleme kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örneklemede çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturmada amaç, çeşitlilik gösteren durumlar arasında her hangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışma grubunu, gönüllülük esasıyla, cinsiyet, sınıfında mülteci öğrenci bulunup bulunmaması, anne ve baba eğitim durumu, aile gelir durumu gibi özellikleri birbirinden farklı özellikte olan öğrenciler arasından her sınıftan seçilen 1'er öğrenci olmak üzere toplam 11 öğrenci oluşturmuştur.

2. 3. Veri Toplama Araçları

Nicel boyut: Sınıflarda bulunan mülteci öğrencilerin akranları tarafından sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla, akran tercihi formu kullanılmıştır. Sosyal kabul ölçülürken, en çok kullanılan metot, sosyometrik derecelendirme yöntemleridir. Sosyometrik yöntemler, çocuğun yaş grubunda, sosyal yeterliliğini ve kabul görme düzeylerini derecelendirmek için stratejiler içerir. Bunlar akran tercihi ve liste derecelendirme olarak sınıflandırılır (Yüksel, 2014). Akran tercihi, sosyometrik tekniklerden biri olup, bir grubun üyelerine kimlerle arkadaşlık etmek istedikleri ve istemedikleri sorulur. Teste katılan bireylere belirli seçim hakkı verilir. Örneğin; oyun oynamak istediği üç ismi ve istemediği üç kişiyi yazmak gibi (Dökmen, 2007).

Nitel boyut: Araştırmanın nitel boyutuna yönelik veri toplamak amacıyla öğrenci görüşme formu formu kullanılmıştır. Görüşme, daha önceden belirlenmiş bir amaç için belirli sorular sorulması ve bunların cevaplanması sürecini gerektiren bir veri toplama tekniğidir (McMillan ve Schumacher, 2010, s.332; Karasar, 2016, s.119). Bu teknik bağlamında "Görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlemlenemeyeni anlamaya çalışırız" (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Öğrenci görüşme formu ilgili literatür ve araştırma tasarımı dikkate alınarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Görüşme formu üç bölümden oluşturulmuştur. Formun birinci bölümünde araştırmanın içeriği, amacı, görüşmenin gerekçesi ve nasıl yapılacağı ile ilgili bilgiler; ikinci bölümde demografik bilgiler, üçüncü bölümde ise araştırma sürecine yönelik sorular yer almıştır. Öğrenci görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğini sağlama adına, görüşme formunda yer alan görüşme soruları için ölçme uzmanı, alan uzmanı ve bir dil uzmanının görüşüne başvurulmuştur.

2. 4. Verilerin Analizi

Nicel boyut: Araştırmanın nicel boyutunda sınıflarda öğrenim gören mülteci öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla öğrencilere akran tercihi formu uygulanmıştır. Akran tercih formları uygulandıktan sonra

sınıflarda bulunan mülteci öğrencilerin kabul edilme ve red edilme puanları hesaplanmıştır. Puanların hesaplanmasında tercih sırasına göre 1. Tercihe 3, 2.tercihe 2, üçüncü tercihe 1 puan verilmiştir. Mülteci öğrencilerin bu şekilde kabul edilme ve red edilme puanları hesaplanmış, sonuçlar tablo ve grafiklerle verilerek yorumlanmıştır.

Nitel boyut: Araştırmanın nitel boyutunda kullanılan görüşme formları, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmacı tarafından, öğrencilerle birebir görüşme yapılmış, görüşmeler kayıt altına alınmış ve daha sonra kayıtlar yazıya dökülerek analiz edilmiştir. Araştırmada, araştırma sonuçlarının geçerliğini arttırmak amacıyla araştırmada nitel araştırma geleneğine uygun olarak, amaçlı örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada veri seti üzerinde ayrıntılı olarak çalışılmıştır. Analizlerde her öğrenciye bir kod verilmiş, veriler analiz edilerek temalar ve alt temalara ulaşılmıştır. Kodlama yapılırken, temalar ve alt temalar düzenlenirken ham verilere sadık kalınmıştır. Bu amaçla öğrenci görüşlerinden doğrudan alıntılar kullanılarak, veriler betimlenmiştir.

3.Bulgular

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen alt problemlere yönelik elde edilen bulgular aşağıdaki sırasıyla sunulmuştur.

3.1.Birinci alt probleme yönelik bulgular ve yorum

Araştırmanın birinci alt problemi “Farklı eğitim kademelerinde (İlkokul-Ortaokul-Lise) öğrenim gören mülteci öğrencilerin akranları tarafından tercih edilme ve reddedilme durumları nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik sosyal kabul düzeylerini belirlemek amacıyla mülteci öğrenci bulunan sınıflarda öğrencilere akran tercihi formu uygulanmıştır. Aşağıda Tablo 1’de mülteci öğrencilerin sosyal kabul düzeylerini belirlemeye yönelik olarak uygulanan akran tercihi formunun analizine yer verilmiştir.

Tablo 1. Mülteci Öğrencilere Yönelik Akran Tercih Formu Tercih Edilme ve Reddedilme Puanları

Eğitim Kademesi	Boyutlar	Tercih Edilme						Reddedilme					
		Ö1 (S)	Ö2 (S)	Ö3 (I)	Ö4 (I)	Ö5 (I)	Ö6 (S)	Ö1 (S)	Ö2 (S)	Ö3 (I)	Ö4 (I)	Ö5 (I)	Ö6 (S)
İlkokul	Aynı sırada oturma	1	3	5	3	6	0	11	18	11	12	7	24
	Birlikte vakit geçirme	1	2	3	0	3	3	10	10	9	4	8	30
	Birlikte ders çalışma	2	3	2	0	2	1	7	12	17	3	11	29
	Toplam	4	8	10	4	11	4	28	40	37	19	26	83
Ortaokul	Boyutlar	Ö1 (I)	Ö2 (I)	Ö3 (S)	Ö4 (I)	Ö5 (I)	Ö6 (S)	Ö1 (I)	Ö2 (I)	Ö3 (S)	Ö4 (I)	Ö5 (I)	Ö6 (S)
	Aynı sırada oturma	3	5	3	6	4	6	13	21	16	25	19	18
	Birlikte vakit geçirme	4	7	8	8	7	2	16	22	13	29	16	15
	Birlikte ders çalışma	3	4	2	1	8	8	11	17	25	13	24	22
Toplam	10	16	13	15	19	16	40	60	54	67	59	55	
Lise	Boyutlar	Ö1 (I)	Ö2 (A)	Ö3 (F)	Ö4 (I)	Ö5 (S)	Ö6 (S)	Ö1 (I)	Ö2 (A)	Ö3 (F)	Ö4 (I)	Ö5 (S)	Ö6 (S)
	Aynı sırada oturma	1	3	3	5	2	1	24	15	28	30	25	28
	Birlikte vakit geçirme	1	2	3	0	2	3	27	18	33	26	27	30
	Birlikte ders çalışma	1	3	2	0	2	1	28	35	27	22	29	34
Toplam	3	8	8	5	6	5	79	68	88	78	79	92	
S: Suriyeli	I: Iraklı	A: Arabistanlı				F: Filistinli							

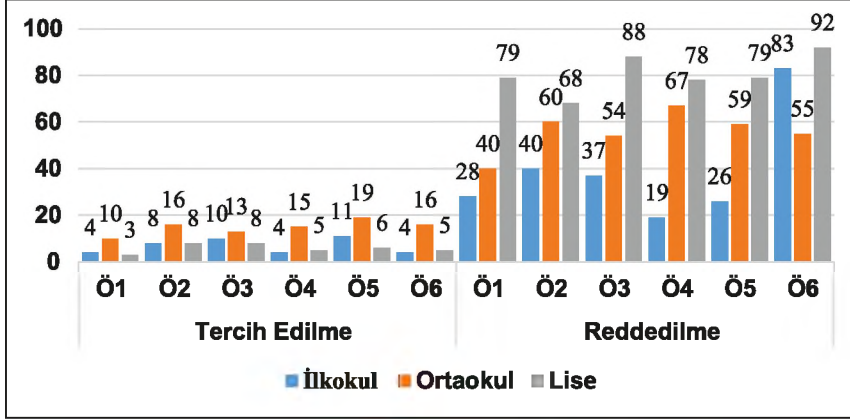
Mülteci öğrencilerin akran tercihi formu tercih edilme ve reddedilme puanları incelendiğinde, mülteci öğrencilerin tüm kademelerde tercih edilme puanlarının (3-19 puan arasında) genel olarak düşük olduğu, reddedilme puanlarının ise (19-92) daha yüksek olduğu görülmektedir. Aşağıda Tablo 2’de eğitim kademelerine göre mülteci öğrencilere yönelik akran tercihi formu tercih edilme ve reddedilme puanları verilmiştir.

Tablo 2. Eğitim Kademelerine Göre Mülteci Öğrencilere Yönelik Akran Tercih Formu Tercih Edilme ve Reddedilme Puanları

	Tercih Edilme						Reddedilme					
	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6
İlkokul	4	8	10	4	11	4	28	40	37	19	26	83
Ortaokul	10	16	13	15	19	16	40	60	54	67	59	55
Lise	3	8	8	5	6	5	79	68	88	78	79	92

Eğitim kademelerine göre, mülteci öğrencilerin akran tercihi formu tercih edilme ve reddedilme puanları incelendiğinde, mülteci öğrencilerin ortaokul öğrencileri tarafından en çok, lise öğrencileri tarafından ise en az kabul gördükleri görülmektedir. Mülteci öğrencilerin reddedilme puanları incelendiğinde ise en az ilkokul öğrencileri tarafından reddedildikleri, daha sonra ortaokul ve en fazla ise lise öğrencileri tarafından reddedildikleri görülmektedir. Eğitim kademesi arttıkça öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik reddedilme puanlarının arttığı söylenebilir. Lise öğrencilerinin mülteci öğrencilere yönelik sosyal kabullerinin daha düşük ve reddedilme puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum lise öğrencilerin yaş ve gelişim dönemi özellikleri, mültecilere yönelik haber ve içeriklere diğer yaş grubu öğrencilere göre daha kolay erişmeleri ve bunlardan etkilenmeleri, ergenlik döneminin de etkisiyle daha fazla benmerkezci düşüncülerinden kaynaklanmış olabilir.

Mülteci öğrencilerin eğitim kademelerine göre mülteci öğrencilerin tercih edilme ve reddedilme puanları aşağıda Grafik 1’de grafik olarak da verilmiştir.

Grafik 1. Eğitim Kademelerine Göre Mülteci Öğrencilerin Tercih Edilme ve Reddedilme Puanları**3.2.İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum**

Araştırmanın ikinci alt problemi “Farklı eğitim kademelerinde (İlkokul-Ortaokul-Lise) öğrenim gören öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik görüşleri nelerdir?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin öğrencilerinin mülteci öğrencilere yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören on bir öğrenciyle görüşmeler yapılmıştır. Aşağıda görüşmelerin analiz edilmesiyle elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan iki temaya, her temanın alt temalarına ve ilgili görüşlere yer verilmiştir. Araştırma kapsamında Mülteci Öğrenci Algısı teması ile ilgili görüşleri Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Mülteci Öğrenci Algısı teması ilgili görüşleri

Tema	Alt Temalar	Görüşler	Frekans (f)
Mülteci Öğrenci Algısı	Bireysel Algı	İletişim kuramama	8
		Derslerinde başarısız olma	3
		Arkadaşlarına vurma	3
		Sınıfta sevilme	2
		İlgilenilmeme	1
	Sosyal Algı	Dersin huzurunu bozma	1
		Dışlanma	6
		Sınıfa uyum sağlayamama	4
		Grup aktivitelere katılmama	3
		Yalnız olma	2
Arkadaşı olmama	1		

Katılımcı görüşleri doğrultusunda bireysel algı alt temasında iletişim kuramama (f=8), derslerinde başarısız olma (f=3), arkadaşlarına vurma (f=3); sosyal algı alt temasında dışlanma (f=6), sınıfa uyum sağlayamama (f=4), grup

aktivitelerine katılmama (f=3) öne çıkan görüşlerdir. Aşağıda bazı katılımcıların mülteci öğrenci algısı teması ilgili görüşleri doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.

“..Hiç iletişim kurmuyorum. Pek ilgimi çekmediler, onlarda genelde kimseyle konuşmuyorlar, kendi hallerinde gelip gidiyorlar..... (ÖĞR 9-Lise)”.

“Derste çok konuşuyor, dersin huzurunu bozuyor (ÖGR 1-İlkokul) ”.

“...Türkçe bilmediği için iletişim kuramıyoruz.yalnız geziyor, sınıfça yaptığımız etkinliklere katılmıyor, hiç arkadaşı yok.. (ÖGR 8-Lise)”.

“Pek sevmiyorum, dersleri kötü, pek anlayamıyoruz. Hiç arkadaşı yok ki..(ÖGR 5-Ortaokul)”.

“...bazı arkadaşlar onlara çok kötü davranıyorlar(ÖGR 2-İlkokul) ”.

Aşağıda Tablo 4’te Mülteci Öğrencilerin Yaşadıkları Sorular ve Çözüm Önerileri teması ve alt temalarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Mülteci Öğrencilerin Yaşadıkları Sorular ve Çözüm Önerileri Teması İle İlgili Görüşleri

Tema	Alt Temalar	Görüşler	Frekans (f)
Mülteci Öğrencilerin Yaşadıkları Sorular ve Çözüm Önerileri	Yaşanılan Sorunlar	Dil problemi yaşama	9
		Çevreye uyumda zorlanma	6
		Dışlanma	4
		Kültür problemi olma	2
		Kimseden yakınlık görmeme	1
	Sorunlara Yönelik Çözümler	Akademik başarısızlık yaşama	1
		Türkçe öğrenmelerini sağlama	11
		Arkadaş olma	9
		İyi davranma	4
		Gelenek ve göreneklerimiz anlatma	3
		Ücretsiz dil kursları düzenleme	3
		Sürekli ilgilenme	2
		Her öğrenci için yardımcı öğrenci görevlendirme	1

Katılımcı görüşleri doğrultusunda yaşanan sorunlar alt temasında dil problemi yaşama (f=9), çevreye uyumda zorlanma (f=6), dışlanma (f=4); sorunlara yönelik çözümler alt temasında Türkçe öğrenmelerini sağlama (f=11), arkadaş olma (f=4), iyi davranma (f=4), gelenek ve göreneklerimiz anlatma (f=3) öne çıkan görüşlerdir. Aşağıda bazı katılımcıların mülteci öğrencilerin yaşadıkları sorular ve çözüm önerileri teması ilgili görüşleri doğrudan alıntılarla yer verilmiştir.

“..Kuralları bilmiyorlar, dil problemleri var, çevreye uyum sağlayamıyorlar. Görenek ve göreneklerimiz anlatabiliriz, şehri ve çevreyi gezdirebiliriz, kültürümüzü tanıtabiliriz mesela. Dil öğretebiliriz” (ÖGR 10-Lise)”.

“Bazı arkadaşlar dışlıyorlar. Kendileriyle daha çok ilgilenebiliriz. Arkadaşlık kurabiliriz. Bir de ücretsiz dil kursu açılması faydalı olur bence.. (ÖGR 4-Ortaokul)”.

“Konuşamama ve dışlanma problemi..Onlarla arkadaş olmalı, sürekli ilgilenmeliyiz, iyi davranmalıyız..Birlikte oyunlar ve etkinlikler yapmalıyız. (ÖGR 1-İlkokul)”.

“Onlara iyi davranmalı ve okulu tanıtmalıyız (ÖGR 3-İlkokul)”.

4.Sonuç ve Öneriler

Farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin, mülteci öğrencilere yönelik sosyal kabul düzeylerini incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, akran tercihi ve görüşme formu ile elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

4.1.Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, mülteci öğrencilerin tüm kademelerde tercih edilme puanlarının genel olarak düşük olduğu, reddedilme puanlarının ise daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Mülteci öğrencilerin akranları tarafından sosyal kabullerinin düşük, sosyal reddlerinin ise daha yüksek olduğu söylenebilir.

Eğitim kademelerine göre, mülteci öğrencilerin akran tercihi formu tercih edilme ve reddedilme puanları incelendiğinde öğrencilerin ortaokul öğrencileri tarafından en çok, lise öğrencileri tarafından ise en az kabul gördükleri görülmektedir. Mülteci öğrencilerin reddedilme puanları incelendiğinde ise en az ilkokul öğrencileri tarafından reddedildikleri, daha sonra ortaokul ve en fazla ise lise öğrencileri tarafından reddedildikleri görülmektedir. Eğitim kademesi arttıkça öğrencilerin mülteci öğrencilere yönelik reddedilme puanlarının arttığı söylenebilir. Lise öğrencilerinin mülteci öğrencilere yönelik sosyal kabullerinin daha düşük ve reddedilme puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum lise öğrencilerin yaş ve gelişim dönemi özellikleri, mültecilere yönelik haber ve içeriklere diğer yaş grubu öğrencilere göre daha kolay erişmeleri ve bunlardan etkilenebilmeleri, ergenlik döneminin de etkisiyle daha fazla benmerkezci düşüncülerinden kaynaklanmış olabilir.

4.2. İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Araştırma sonucunda elde edilen nitel bulgular incelendiğinde öğrencilerin, bireysel olarak mülteci öğrencileri iletişim kuramayan, ders başarıları düşük, şiddet davranışları gösteren, sınıfta sevilmeyen, dersin huzurunu bozan ve öğrencilerin ilgilenmedikleri, sosyal bakımdan iletişim problemleri olan ve arkadaşı olmayan bir öğrenci profilinde; sosyal olarak ise arkadaşları tarafından dışlanan, sınıfa uyum sağlayamayan, grup aktivitelerine katılmayan, genellikle yalnız olan bir öğrenci profilinde betimledikleri belirlenmiştir. Bu durumun oluşmasında dil problemi temel faktörlerden biridir. Bununla birlikte iletişim,

kültür, inanç vb. faktörlerde etkilidir. Mevcut durumda mülteci öğrencilerin yaşadıkları problemlerin, mülteci öğrencilere karşı sosyal kabul düzeylerinin düşük olmasında etkili olduğu söylenebilir. Araştırmada elde edilen nitel bulguların akran tercihi formu sonuçlarını desteklediği söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen nitel bulgular incelendiğinde dil problemi, çevreye uyum sağlamada zorlanma, öğrenciler tarafından dışlanma, kültürel problemler, kimsenin yakınlık göstermemesi ve akademik başarısızlık mülteci öğrencilerin en fazla yaşadıkları sorunlar olduğu belirlenmiştir. Bu sorunların çözümüne ilişkin olarak mülteci öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinin sağlanması, onlarla arkadaş olunması, onlara iyi davranılması, mülteci öğrencilere gelenek ve göreneklerimiz anlatılması, mülteci öğrencilere yönelik ücretsiz dil kurslarının düzenlenmesine yönelik çözümler önerildiği belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak mülteci öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim kademelerinde akranları tarafından sosyal kabul görmelerini sağlamak, sosyal ilişkileri geliştirmek ve birbirleriyle olumlu etkileşimi sağlamak adına;

- Mülteci öğrencilerin dil problemlerinin çözülmesine yönelik ilave eğitim ve kurslar düzenlenmesi,
- Okullarda mülteci öğrencilerin sosyal kabulüne yönelik çalışmalara yer verilmesi,
 - Mültecelere psiko-sosyal desteklerin sağlanması,
 - Öğrencilerin birlikte çalışmalarını ve birbirlerini yakından tanımalarına imkân sağlaması adına öğretim faaliyetlerinde daha fazla grup çalışmalarına yer verilmesi,
 - Öğrencilere saygı, hoşgörü, empati, yardımlaşma, dayanışma, arkadaşlık ve benzeri değerlerin kazandırılmasına yönelik olarak okullarda çeşitli etkinliklerin planlanıp uygulanması önerilmektedir.

Kaynakça

- AFAD Başkanlığı, (2017). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları* (08 Ağustos 2017). Ankara.
- Apak, H. (2014). Suriyeli göçmenlerin kente uyumları: Mardin örneği. *Mukaddime*, 5(2), 53-70.
- Ateş, H. ve Ovalı, T. (2018). *Göçmenler, Yerel Halk ve Paydaşların Gözüyle Göç Yönetimi Düzce Örneği*. Ankara: Nobel.
- Baker, B. L., Blacher, J., Crnic, K. A., & Edelbrock, C. (2002). Behavior problems and parenting stress in families of three-year-old children with and without developmental delays. *American Journal on Mental Retardation*, 107 (6), 433-444
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar ötesi umutlar*. Ankara: Sabev Yayınları.

- Brown, B. B. (2004). Adolescents' relationships with peers. In R. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *The handbook of adolescent psychology* (p. 363-396). New York: Wiley.
- Cillessen, A. H. N. & Marks, P. E. L. (2017). Methodological choices in peer nomination research. *New Directions in Peer Nomination Methodology*, 157, 21-44. doi:10.1002/cad.20206.
- Civelek, A. H. (1990). *Eğitilebilir zihinsel özürli çocukların sosyal kabul görmelerinde normal çocukların bilgilendirilmelerinin ve iki 9grubun resim-iş ile beden eğitimi derslerinde bütünleştirilmelerinin etkileri*. Yayınlanmamış Doktora tezi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. Third Edition, SAGE Publications, Inc.
- Deniz, O. ve Yıldız, M. Z. (2016). 2011 depreminin Van kentindeki sığınmacılar üzerine etkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(35), 63-74.
- Dökmen, Ü. (2007). *Sosyometri ve psikodrama*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017). *2016 Türkiye Göç Raporu*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 40.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi* (31.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kıratlı, T. (2011). Mülteci ve sığınmacıların toplumsal görünümü (Türkiye Örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Koç, M, Görücü, İ. ve Akbıyık, N., (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 63-93.
- McMillan, J. H. & Schumacher, S. (2010). *Research in education: Evidence-based inquiry*. Boston: Pearson Education.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.
- Ünal, S. (2014). Türkiye'nin beklenmedik konukları: "Öteki" bağlamında yabancı göçmen ve mülteci deneyimi. *Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, 6(3), 65-89.
- Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yüksel, M. Y. (2014). Öğrenme güçlüğü olan çocukların kişilik ve sosyal özellikleri H. Sarı (Çev.Ed.), *Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve eğitimleri içinde* (s.107-134). Ankara: Nobel.

Göç ve Bakteriyel Enfeksiyonlar**Uzm. Dr. Özge KILINÇEL²****Özet**

Göç, birey veya toplulukların siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal nedenlerden dolayı, hayatlarının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere yaşadıkları yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'ye yönelik son büyük göç 2011 yılında Suriye yönetiminden kaçan 252 kişinin sınırdan geçişi ile başlamıştır ve şuan kayıtlı Suriyeli mülteci sayısının üç buçuk milyonun üzerinde olduğu yetkililerce ifade edilmektedir. Ayrıca Suriyelilerin yanı sıra Afganistan, Bangladeş, İran ve Irak'tan da gelenler katıldığı zaman, Türkiye'de bulunan mülteci sayısı nüfusun %3,4'üne denk gelmekte ve bu çok ciddi bir orandır. Yetersiz ekonomik şartlar, beslenme problemleri, kötü hijyen durumu, kalabalık yaşam, alt yapı yetersizliği, sağlık kuruluşuna ulaşmadaki güçlükler ve ilaç temini sorunu gibi faktörler enfeksiyon hastalığı riskini artırmaktadır. Göç, enfeksiyon riski dışında, başta bakteriler olmak üzere enfeksiyon hastalıkları etkenlerinde görülen antimikrobiklere karşı direncin dünya genelinde yaygınlaşmasında da rol oynamaktadır. Kalabalık yaşamla birlikte menenjit, pnömoni, bronşit ve gastroenterit riski artmaktadır. Bebeklik ve çocukluk dönemi aşıları aksamış olan çocuk sığınmacılarda difteri, boğmaca, neonatal tetanoz, pnömoni, menenjit gibi bakteriyel enfeksiyonlar, erişkinlerde ise cinsel yolla bulaşan hastalıklarda artış görülmektedir. Göç ile ilişkili bakteriyel enfeksiyon etkenleri arasında başlıca, Salmonella typhi, tifo dışı Salmonella, Shigella, Campylobacter, Vibrio cholera gibi ishal etkenleri; Neisseria gonorrhoeae, Treponema pallidum ve Chlamydia trachomatis gibi cinsel yolla bulaşan bakteriler; Mycobacterium tuberculosis, Corynebacterium diphtheriae, Bordetella pertussis, Clostridium tetani, Haemophilus influenzae, Streptococcus pneumoniae, Neisseria meningitidis gibi aşı ile önlenbilir enfeksiyon etkenleri; Brucella ve Rickettsia yer almaktadır. Bu nedenlerle hizmet verilen nüfusun kayıtları düzenli olarak tutulmalı, risk altındaki nüfusun sorunları saptanmalı, özellikle enfeksiyon hastalıklarını önlemek için bağışıklamaya önem verilmelidir. Ayrıca çevre sağlığının iyileştirilmesi, temiz gıda ve su temini, uygun barınma ortamı sağlanması oluşabilecek hastalıkları önleme açısından oldukça önemlidir.

Giriş

Göç, birey veya toplulukların siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal nedenlerden dolayı, hayatlarının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere yaşadıkları yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu yer değiştirme olayı iç ya da dış göç şeklinde gerçekleşmektedir (1). Göç nedenlerinin başında evlilik, eğitim, tayin, emeklilik ve daha iyi yaşama arzusu gelmektedir.

² Düzce Atatürk Devlet Hastanesi

Savaşlar ve doğal afetler gibi olaylar ise kitle şeklinde büyük göçlere neden olmaktadır. Göçmen kavramı, genel olarak ekonomik amaçla göç eden ve ülkesinden gönüllü olarak ayrılan bireyler için kullanılmaktadır. Mülteci ise, bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin sınırları dışında bulunup iltica hakkı kazanmış bireyleri tanımlamaktadır. İltica başvurusunda bulunmuş ama henüz mülteci olma hakkını elde edememiş bireyler ise sığınmacı olarak tanımlanmaktadır (2).

Göç nedenleri, toplumların sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi yapısıyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. İnsanlık tarihi boyunca yapılan göçlerde; depremler, kuraklık, diğer doğal afetler, terör, işsizlik, din veya etnik ayrımcılık gibi pek çok durumun etkili olduğu görülmüştür. Türkiye'ye yönelik son büyük göç 2011 yılında Suriye yönetiminden kaçan 252 kişinin sınırdan geçişi ile başlamıştır ve şuan kayıtlı Suriyeli mülteci sayısının üç buçuk milyonun üzerinde olduğu yetkililerce ifade edilmektedir. Ayrıca Suriyelilerin yanı sıra Afganistan, Bangladeş, İran ve Irak'tan da gelenler katıldığı zaman, Türkiye'de bulunan mülteci sayısı nüfusun %3,4'üne denk gelmekte ve bu çok ciddi bir orandır (3,4).

Göç, bireyi ve toplumu sosyal, kültürel ve fiziksel yönden etkileyerek sağlık üzerine önemli etkilere neden olmaktadır. Yapılan göçler, sağlığı; göç öncesinde, göç sırasında ve göç edilen yerde olmak üzere üç boyutlu olarak etkilemektedir. Bu durumların her biri, hem göç edenler hem de göç edilen ülke vatandaşları için ayrı ayrı ele alınması gereken konulardır. Mültecilerin, ev sahibi ülkeyi en çok korkutan sağlık sorunlarından biri enfeksiyon hastalıklarıdır. Yetersiz ekonomik şartlar, beslenme problemleri, kötü hijyen durumu, kalabalık yaşam, alt yapı yetersizliği, sağlık kuruluşuna ulaşmadaki güçlükler ve ilaç temini sorunu gibi faktörler enfeksiyon hastalığı riskini artırmaktadır (5). Göç, enfeksiyon riski dışında, başta bakteriler olmak üzere enfeksiyon hastalıkları etkenlerinde görülen antimikrobiklere karşı direncin dünya genelinde yaygınlaşmasında da rol oynamaktadır.

Mülteci çocuklarda enfeksiyon hastalıkları önemli bir mortalite ve morbidite nedenidir. Kalabalık yaşamla birlikte menenjit, pnömoni, bronşit ve gastroenterit riski artmaktadır. Bebeklik ve çocukluk dönemi aşıları aksamış olan çocuk sığınmacılarda difteri, boğmaca, neonatal tetanoz, pnömoni, menenjit gibi bakteriyel enfeksiyonlar, erişkinlerde ise cinsel yolla bulaşan hastalıklarda artış görülmektedir (6). Göç ile ilişkili bakteriyel enfeksiyon etkenleri arasında başlıca, *Salmonella typhi*, tifo dışı *Salmonella*, *Shigella*, *Campylobacter*, *Vibrio cholera* gibi ishal etkenleri; *Neisseria gonorrhoeae*, *Treponema pallidum* ve *Chlamydia trachomatis* gibi cinsel yolla bulaşan bakteriler; *Mycobacterium tuberculosis*, *Corynebacterium diphtheriae*, *Bordetella pertussis*, *Clostridium tetani*, *Haemophilus influenzae*, *Streptococcus pneumoniae*, *Neisseria meningitidis* gibi aşı ile önlenbilir enfeksiyon etkenleri; *Brucella* ve *Rickettsia* yer almaktadır (7).

İshal Etkenleri

İshal, ülkemizdeki sığınmacılar arasında, sağlık kuruluşlarına en sık başvuru sebepleri (%23) arasında yer almaktadır. Özellikle ishaller hastalıklar ne kadar iyi bakım ve sağlık hizmeti verilirse verilsin bireyde belli bir oranda etkisini devam ettirebilmektedir. Temiz su ve gıda temininde yaşanan sıkıntılar beraberinde ishaller hastalıkları da getirmektedir.

Gastroenterit veya tifo gibi kliniklerle karakterize *Salmonella* su ve gıdalarda uzun süre canlılığını koruyarak salgınlara yol açabilmektedir. Gastroenterit olgularında antibiyotiğe gerek olmaksızın sıvı elektrolit tedavisi yeterli iken; tifo tablosunda uygun antibiyotik tedavisi verilmelidir. Korunma önlemleri arasında; kişisel hijyen kurallarının uygulanması, temiz su ve gıda temini, kronik taşıyıcıların tanı ve tedavisi yer almaktadır (8).

Basilli dizanteri etkeni olan *Shigella* kontamine su ve yiyeceklerin tüketilmesi nedeniyle kolaylıkla bulaşabileceği için kalabalık yaşam ve yetersiz çevre sağlığı koşullarında salgınlar oluşturabilmektedir. Antibiyotik tedavisi ile hastalığın şiddeti azalmakta, mikroorganizmanın dışkı ile atılış süresi kısalmaktadır (8,9).

V. cholera, çok hızlı yayılıp bir kaç saat içinde, ağır dehidrasyona yol açabilen kolera tablosuna neden olmaktadır. Kontamine su ve besinler temel bulaşma yoludur. Oral veya IV sıvı ve uygun antibiyotik tedavide kullanılmaktadır (8,9).

Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon Etkenleri

Mülteciler arasında, mağduriyet nedeniyle yapılan kısa süreli evliliklerin ve fuhuşun yaygınlaşmış olması, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonları da önemli bir sorun haline getirmektedir. Bakteriyel etkenler arasında *N. gonorrhoeae*, *T. pallidum* ve *C. trachomatis* gibi bakteriler yer almaktadır. Erişkinlerin yanı sıra plasenta yoluyla veya doğum sırasında anneden bebeğe geçerek yenidoğan enfeksiyonlarına da neden olmaktadır. Enfeksiyondan korunmak için çevre koşulları düzeltilmeli, bireylere güvenli cinsel ilişki korunma yöntemleri eğitimi verilmelidir (10).

Aşı ile Önlenebilir Enfeksiyon Etkenleri

Mülteciler arasında özellikle çocuklar, aşıyla önlenebilir enfeksiyonlar için bağışıklık değildir. Bu durum, içinde buldukları olumsuz yaşam koşulları ile birleştiğinde aşı ile önlenebilir bakteriyel enfeksiyon salgınları görülebilmektedir.

Aşılama öncesi dönemde difteri, tetanoz ve boğmaca gibi hastalıkların çok sık olduğu ve morbidite ve mortalitenin ana nedenleri arasında yer aldığı bilinmektedir (11). Ülkemizde çeşitli hastalıkların önlenebilmesi amacı ile genişletilmiş bağışıklama programı uygulanmaktadır. Sığınmacıların yoğun olarak ülkemize gelmeye başladığı tarihten itibaren hem yeniden ortaya çıkan hastalıklarla mücadele etmek hem de özellikle sınır bölgelerinde yaşayan kişilerin

ve sığınmacıların sağlık durumlarının korunabilmesi amacı ile sığınmacılar da genişletilmiş bağışıklama programı uygulamalarına ücretsiz olarak dahil edilmişlerdir. Sonraki süreçte de Türkiye'deki aşı takvimine uygun olarak bu kişilerin aşılama faaliyetlerine devam edilmektedir (12).

Sağlıklı bireylerin nazofarenksinde %5-15 oranında asemptomatik olarak bulunan *N. meningitidis* damlacık yolu ile bulaştığı için özellikle toplu yaşam alanlarında salgınlara neden olabilmektedir. Göç ise başlı başına meningokok enfeksiyonlarının yayılmasında kritik bir rol oynayabilmektedir. İnvaziv enfeksiyon özellikle iki yaşın altındaki bireylerde görülmektedir. Taşıyıcıların saptanması ve bireylerin dört serogrup (A,C,Y,W135) içeren aşı ile bağışıklanması hastalığın kontrolünde büyük önem taşımaktadır (13).

Sonuç olarak mülteci sağlığı konusunda özellikle birinci basamak sağlık hizmeti veren kuruluşlara büyük iş düşmektedir. Mültecilere öncelikle koruyucu sağlık hizmetlerinin verilmesi çok önemlidir. Hizmet verilen nüfusun kayıtları düzenli olarak tutulmalı, risk altındaki nüfusun sorunları saptanmalı, özellikle enfeksiyon hastalıklarını önlemek için bağışıklamaya önem verilmelidir. Ayrıca çevre sağlığının iyileştirilmesi, temiz gıda ve su temini, uygun barınma ortamı sağlanması oluşabilecek hastalıkları önleme açısından oldukça önemlidir.

Kaynaklar

1. Gümüüş, Y. Göçün sağlık üzerindeki etkileri. J Anatolia Nursing and Health Sciences. 2015;18(1):63-7.
2. Oral B, Çetinkaya F. Sosyolojik bir olgu olarak göç, tanımı, nedenleri ve göç kuramları. Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Özel Dergisi. 2017;3(1):1-8.
3. Doğan U, Atay E. Göçün sağlık üzerine etkileri: Türkiye örneği. II. Ortadoğu Konferansları: Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu, Kilis, Türkiye. 28-29 Nisan, 2016. S: 85-92.
4. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2018/goc_ve_u_yum_raporu.pdf
5. Ertem M. Göç ve bulaşıcı hastalıklar. Toplum ve Hekim.1999;14(3):225-8.
6. Çıtıl R, Eğri M. Göçler ve enfeksiyon hastalıkları. Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Özel Dergisi. 2017;3(1):14-21.
7. Barnett ED, Walker PF. Role immigrants and migrants in emerging infectious diseases. Med Clin North Am. 2008;92(6):1447-58.
8. Altındış M. Türkiye'deki mülteciler, salgın hastalıklar ve korunma. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi. 2013;28:64-7.
9. Murray PR, Baron EJ, Jorgensen JH, Landry ML, Pfaller MA (Eds.) Manual of Clinical Microbiology. Washington: ASM Press, 2009.
10. Pehlivanoğlu F, Kart Yaşar K, Şengöz G. Sığınmacılar: sağlık problemleri için yeni yaklaşımlara ihtiyaç var mı? Nobel Medicus. 2011;7(1):102-5.

11. Greenaway C, Munoz M, Barnett ED, Sandoe A, Ueffing E, Pottie K, et al. Measles, mumps, rubella (MMR), diphtheria, tetanus, pertussis (DTaP/Tdap) & polio immunization: Evidence review for newly arriving immigrants and refugees. *CMAJ*. 2011; 183(12):824-925.
12. Gültaç AS, Yalçın Balçık P. Suriyeli sığınmacılara yönelik sağlık politikaları. *Sakarya Tıp Dergisi*. 2018;8(2):193-204.
13. Tafuri S, Prato R, Martinelli D, Germinario C. Prevalence of carriers of *Neisseria meningitidis* among migrants: Is migration changing the pattern of circulating meningococci? *J Travel Med*. 2012;19:311-3.

Suriyeli Mültecilerin Lübnan Demografisine EtkisiSeher BİTKAL¹Dr. Öğr. Üyesi Salem KHLAF²**Özet**

Şimdilerde sekizinci yılında olan Suriye krizi, yaklaşık yarım milyon insanın hayatını kaybetmesine, 6-7 milyon kişinin ülkeden ayrılmasına ve 6-7 milyon Suriyelinin ülke içinde yer değiştirmesine neden olmasının yanı sıra bir trilyon dolardan fazla maliyete mal olmuştur. Suriye'deki çatışmalar nedeniyle Suriyeliler güvenli bölgelerin yanı sıra komşu ülkelere göç etmeye başlamıştır. En fazla Suriyeli mülteci göçü alan ülkeler Türkiye, Lübnan ve Ürdün iken; mülteci sayısının ülke nüfusuna oranı temel alındığında bu göçlerden en fazla etkilenen ülkenin Lübnan olduğu açıktır. Lübnan'ın küçük bir ülke olması, Suriye'ye coğrafi yakınlığı, akrabalık bağları ve gevşek sınır kontrolleri gibi faktörler Lübnan'daki Suriyeli sayısının hızla artmasına yol açmıştır. Suriyeli mülteci göçü, hassas mezhep dengesine sahip Lübnan'ın demografik yapısı üzerinde derin bir etki yaratmıştır.

Bu çalışma Lübnan'daki Suriyeli mülteci varlığının Lübnan demografisine etkisini ülke tarihinde yaşanan göç dalgaları sonucu değişen nüfus yapısı, Lübnan'ın etnik ve dini yapısı ve Suriyeli mültecilerin Lübnan'daki dağılımı ve durumu olmak üzere üç başlık altında açıklamayı hedeflemektedir. Çalışma şu araştırma sorularını cevaplamaya çalışmaktadır: Lübnan demografisi tarihi süreçte nasıl bir değişim yaşamıştır? Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin mevcut durumu nedir? Suriyeli mülteciler Lübnan demografisi üzerinde nasıl bir etki yaratmıştır? Bu bağlamda Lübnan tarihinde nüfus değişimlerini görebilmek için karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmıştır.

Sonuçta, göçler ülkesi olarak bilinen Lübnan'da, tarihi süreci boyunca ülke dışına yapılan göçler nedeniyle azalan Lübnanlı nüfusun boşluğunu Lübnan'a gelen işçi göçmenler ve mültecilerin doldurduğu, dolayısıyla Lübnan'ın kimliksiz bir mülteci devletine evrilme tehdidiyle yüz yüze olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye İç Savaşı, Suriyeli Mülteciler, Göç, Lübnan Demografisi

The Effect of Syrian Refugees on Demographics of Lebanon**Abstract**

The Syrian crisis, which is now in its eighth year, caused about half a million people died, 6-7 million Syrians left the country and 6-7 million Syrians were displaced within the country, in addition to costing more than one trillion dollars. Due to the conflicts in Syria, Syrians began to migrate to neighboring countries in addition to safe areas. While the most Syrian refugees immigrating

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

countries are Turkey, Lebanon and Jordan; Lebanon is apparent the most affected country when based on the ratio of the country's population to the number of refugees constitutes. Factors such as Lebanon being a small country, geographic proximity to Syria, kinship ties and loose border controls have led to a rapid increase in the number of Syrians in Lebanon. Syrian refugee migration has had a profound impact on the demographic structure of Lebanon, which has a delicate sect balance.

This study aims to explain the impact of the Syrian refugee presence in Lebanon on the demographics of Lebanon, the ethnic and religious structure of the country, the changing population structure as a result of the waves of migration in the country's history and the distribution and status of the Syrian refugees in Lebanon. The study tries to answer the following research questions: How did the demographic of Lebanon change in the historical process? What is the current situation of Syrian refugees in Lebanon? What effect did the Syrian refugees have on the demographics of Lebanon? In this context, comparative analysis method was used in order to see population changes in Lebanon history.

As a result, in Lebanon, known as the country of immigration, it has been concluded that the Lebanese population, which declined due to immigration outside the country during its historical period, filled the migrants and refugees who came to Lebanon, and thus Lebanon was threatened to evolve into an unidentified refugee state.

Keywords: Syrian Civil War, Syrian Refugees, Migration, Demographics of Lebanon

Giriş

Bu çalışma, Lübnan'daki Suriyeli mülteci varlığının Lübnan demografisine etkisini, ülkenin etnik ve dini yapısı, ülke tarihinde yaşanan göç dalgaları sonucu değişen nüfus yapısı ve Suriyeli mültecilerin Lübnan'daki dağılımı ve durumu çerçevesinde vermektedir. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Lübnan'ın tarihi süreçte yaşadığı nüfus hareketleri verilmektedir. İkinci bölümde, Lübnan'ın etnik, dini ve mezhepsel yapısına odaklanılmaktadır. Üçüncü bölümde ise, Arap Baharının bir yansıması olarak 2011'de Suriye'de başlayan ve zamanla Arap Baharı ruhundan uzaklaşarak çeşitli yerel, bölgesel ve uluslararası grupların çıkar çatışmasına evrilen Suriye Savaşında Lübnan'ın tutumu ve Lübnan'daki Suriyeli mülteci varlığı işlenmektedir. Bu bağlamda Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin ülkedeki dağılımı, durumu, sayısı ve Lübnan nüfusuna oranına dikkat çekilmektedir. Ardından yakın zamanda Suriye'de terörden arındırılmış bölgelere olan geri dönüşler işlenmektedir. 2016 itibarıyla başlayan geri dönüşlerin Lübnan'daki Suriyeli mülteci toplamı içerisinde oldukça sınırlı miktarda seyrettiği görülmektedir. Akabinde sonuç bölümü ile çalışma sonlandırılmaktadır.

1. Lübnan'da Nüfus Hareketleri

1.1. Bağımsızlık dönemine kadar Lübnan'da nüfus hareketleri

Lübnan insanlık tarihinin ilk kanıtlarını barındırmaktadır. Coğrafi konumunun Akdeniz havzası ile Büyük Asya hinterlandını bağlayan bir geçiş yolu olması, ülkenin çok kültürlü bir mirasa ve kozmopolitan bir yapıya bürünmesini sağladı. Günümüzde Lübnan olarak bilinen alan M.Ö.3000 yıllarında topluluk Fenikeliler, daha sonra Asurlular, Babiller, Persler, Bizanslılar, Yunanlılar, Romanlar, Araplar, Osmanlılar ve Fransızlar dâhil olmak üzere pek çok dış gücün yönetimi altına girmişti. Bununla birlikte, farklı yönetimlere rağmen, Lübnan'ın dağlık arazisi kendi kimliklerini canlı tutmalarında bir koruma sağladı. (Collelo, 1989:3).

Bağımsızlık dönemine kadarki süreçte Lübnan demografisini etkileyen bir takım olaylar gelişti. Bunlar; 1830-1860 yılları arasında süren Dürzi-Maruni çekişmeleri, 1. Dünya Savaşı sırasında yaşanan can kayıpları ve Fransız manda idaresinin Büyük Lübnan'ı yaratmasıdır.

Lübnan'ın genel nüfusuna bakıldığında tarihi süreçte mezhep ve dinsel bazda önemli değişimler yaşandığı görülmektedir. Bu değişimler 16. yüzyıl ve 17. yüzyıl başlarında hissedilmeye başlamış ve özellikle Cebel-i Lübnan sancağında oldukça belirginleşmiştir. Şehabiler ve Maanoğulları gibi Dürzi ailelerin Hristiyanlığa geçmesi bölge demografisini etkileyen gelişmelerdir. Bu bağlamda Lübnan nüfusu hem etnik hem de dini açıdan ciddi bir değişim yaşadı. Douin, 1833 yılında Cebel-i Lübnan sancağındaki toplam nüfusu 215 bin (130 bin Maruni, 65 bin Dürzi, 3 bin Şii, 3 bin Katolik, 2 bin 500 Sünni ve 10 bin Ortodoks) olarak tahmin etmekteydi. Douin'den 10 yıl sonra Bouree'nin tahminlerine bakıldığında 1943 yılında nüfusun 323.470 kişi olduğu ve bunların 282.736 Hristiyan, geri kalanın ise Müslüman ve Dürzi'den oluştuğu görülmektedir (<http://www.alankabout.com/articles/109127.html>).

1830'lardan sonra nüfus ve yerel yönetimdeki değişiklikler, köylülerin toprak ağalarına duyduğu hoşnutsuzluk ve Osmanlı Devletinin burada doğrudan denetim kurma girişimleri İngiliz ve Fransızların müdahalelerine yol açtı. 1840-1850 yılları arasında Lübnan'da sosyal, ekonomik ve siyasi nedenlerle beliren bu huzursuz ortamın bir süre sonra ciddi bir çatışma ortamına evrilmesi kaçınılmaz olmuştur. 1845 yılı ortalarından itibaren Osmanlı yönetimine ve bölgedeki feodal yapıya karşı yer yer ayaklanmalar belirmeye başlamış, (Duman, 2007) böylece 1850'li yılların başlarında Lübnan'da bir Dürzi-Maruni gerginliği yaşanmıştı.

19. yüzyılın ikinci yarısında yoğunluk kazanan Maruni-Dürzi çatışmalarının sosyal boyutu, geniş çaplı göçlere neden olmasıydı. Göçlerin tek nedeni çatışma ortamından uzaklaşmak değildi. Kentleşme, eğitim, orta sınıf oluşumu, misyonerlik faaliyetleri ve askere alınma gibi önemli boyutları da mevcuttu. Bir başka önemli faktör de Lübnan'ın dünya ekonomisine ticaret,

ulaştırma, haberleşme ve finans yoluyla entegre edilmesiydi (İssawi, 1992:26). 1860 yılında Lübnan'da meydana gelen Dürzi-Maruni çatışmaları, ekonomide meydana gelen olumsuz gelişmeler, devletin giderek artan güç ve etki kaybı, Batılı devletlerin azınlıkları koruma adlı altında müdahaleleri, misyoner faaliyetler, askerlikten kaçma vb. unsurlar Avrupa'nın artan etkisine ve ülkenin bazı bölgelerinde bu gelişmelerden karlı çıkan yerel Hristiyanlara karşı yöneltilen tepkiler ile kendini göstermiştir.

Tüm bu gelişmeler 1860 ile 1914 yılları arasında büyük bir göç dalgası yarattı. Collelo'ya göre 1860-1914 yılları arasında 330 bin kişi günümüz Suriye ve Lübnan coğrafyasından göç etmişti. 1900-1914 yılları arasındaki göç oranı ise yılda yaklaşık 15 bin civarında olmuştur (Collelo, 1989: 51). Karpat'a göre ise, 1860-1914 yılları arasında günümüz Suriye ve Lübnan bölgesinden 600 bin kişi göç etti. Bu dönem boyunca her varış ülkesinde bazı göçler kalıcıyken bazıları geçici idi. Suriyeliler ve diğer bütün bölgelerden gelen Müslümanlar arasında geri dönenler, başlangıçtaki toplam göçmen sayısının üçte birini oluşturmaktaydı. Dolayısıyla 1860-1914 yılları arasında göç etmiş olan Suriyelilerin üçte biri anavatanlarına geri dönmüştü. Bu da, 400 bin kadar ya da daha fazla Suriyeli göçmenin Kuzey ve Güney Amerika'da kaldığını göstermektedir (Karpat, 2010: 373-374).

Sonuçta, 1860-1914 yılları arasında Lübnan ve Suriye bölgesinden yapılan geniş çaplı dış göçler, bölgenin demografisinde ciddi değişimlere yol açtı. Bu göçler sosyo-ekonomik bir fırsat sunsa bile Hristiyan topluluğuna zarar verdi. Zira nüfus sayımı sırasında göç eden nüfus toplam nüfusun yaklaşık dörtte birini temsil ediyordu ve bu göçmenlerin neredeyse %80'i Hristiyan'dı. (Pearlman, 2013:114).

Dürzi-Maruni çatışmalarının tetiklediği göçlerden sonra Lübnan demografisini etkileyen en önemli gelişme, 1914 tarihinde başlayan 1. Dünya Savaşıdır. Savaş sırasında Suriye vilayetleri yıpranmış, büyük oranda nüfus kaybına uğramıştı. 1915'ten 1918'e kadar Büyük Suriye nüfusunun 600bininin yok olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayı, o dönemki nüfusun %18'idir (Cleveland, 2008:243).

1. Dünya Savaşından sonra bir yandan Lübnan ve Suriye'den dış göçler devam ederken, diğer taraftan Lübnan ve Suriye bölgesine yönelen bir göç dalgası söz konusuydu. Göçmenlerin Mersin'den deniz yoluyla tahliyesi Fransız yönetimi tarafından organize edilmiş ve bu göçmenler başta Beyrut olmak üzere Suriye'nin çeşitli kıyılarına sevk edilmişti. 1926 yılı kayıtlarına göre Lübnan'da (22.038'i Beyrut'ta, kalanının çoğunluğunun da Sayda, Metn, Keserwan, Tripoli ve Zahle'de olmak üzere) toplamda 32.859 Ermeni vardı (Greenshields, 1978:118).

Yine Fransız manda yönetimi dönemi Lübnan demografisi için oldukça önemli bir dönem oldu. Zira sınırların değişmesi Lübnan'ın günümüzdeki etnik ve

dini yapısının belirleyicisiydi. Fransa'nın bölgede yarattığı ilk siyasi bölünme 1920'de Büyük Lübnan'ın yaratılmasıydı. Ağustos 1920'de Fransızlar tarafından Beyrut, Trablus, Sayda ve Sur'u içine alan Büyük Lübnan (Grand Liban) yaratılırken, Bekaa vadisinde Suriye'ye ait olan Baalbek, Bekaa, Hasbeya ve Raşeya kazaları da Lübnan toprakları içerisinde dâhil etti. General Gouraud tarafından yaratılan Grand Liban, Lübnan Hristiyanlarına verilen sözlerin yerine getirilmesinin ilk adımıydı. Bu oluşum Lübnanlı Hristiyanlar için sadece Suriye'deki Müslüman devletinin yıkılmasını sembolize etmiyordu, aynı zamanda İslam üzerinde Hristiyanlığın zaferini addetmekteydi. Baalbek, Bekaa, Raşeya ve Hasbeya'nın Büyük Lübnan'a katılmasıyla birlikte bölgenin mezhep dengesinde önemli değişiklikler meydana geldi. Zira 30 bini Ermeni olmak üzere 155 bin kadar Hristiyan, yüz binlerce Sünni ve Şii Müslüman nüfus ile 40 bin kadar Dürzi nüfus Lübnan sınırlarına dâhil oldu (Atlıoğlu, 2011:41). Ermeni göçüyle birlikte toplam Hristiyan nüfus sayısında nispeten bir artış yaşandı. Ermeni göçüyle birlikte toplam Hristiyan sayısı 334.164 kişiye ulaşırken Müslümanların sayısı 263.355 kişiydi. Bu haliyle Hristiyanların oranının %56 civarında olduğu tahmin edilmekteydi (<http://www.alankabout.com/articles/109127.html>).

1. Dünya Savaşından sonra bölgede başlayan Fransız manda yönetiminin Büyük Lübnan'ı yaratmasıyla birlikte Hristiyan nüfusun sayısında nispeten bir düşüş yaşanmıştı. 1921 yılında Fransız manda yönetimi bir nüfus sayımı gerçekleştirmişti. Sayım sonuçlarına göre, Hristiyanlar toplamda 327.262 sayı ile Lübnan nüfusunun %55'ini temsil etmekteydi. Maruniler yaklaşık 200 bin, Ortodokslar yaklaşık 81 bin, Katolikler yaklaşık 42 bin ve diğer gruplar yaklaşık 4 bin idi. Buna ilaveten Müslümanlar 281.802 sayı ile nüfusun %42'sini temsil etmekteydi. Müslüman grubun en büyük topluluğunu yaklaşık 125 bin sayı ile Sünniler oluştururken, onu yaklaşık 105 bin sayı ile Şiiler, 43-44 bin sayı ile Dürziler ve 8 bin civarı sayı ile diğer gruplar takip etmekteydi. Bununla birlikte 1. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında yaşanan açlık, savaş ve göç gibi etmenlerden ötürü nüfus sayısı nispeten azalmıştı. Bu bağlamda Büyük Lübnan nüfusu mutasarrıflıkla karşılaştırıldığında (i) Hristiyanların oranının mutasarrıflıkta %80 iken Büyük Lübnan'da %55'e düştüğü, (ii) Müslümanların oranının ise mutasarrıflıkta %20 iken Büyük Lübnan'da %45'e yükseldiği gözlemlenmiştir. Böylece bölgedeki güç paylaşımı mutasarrıflıkta Maruni-Dürzi ikileminden Lübnan Devletinde Maruni, Şii, Sünni ve Dürzi paylaşımına evrilmişti (<http://www.alankabout.com/articles/109127.html>).

Fransız manda yönetiminin Büyük Lübnan'ı yaratması Lübnan demografik değişiminin bir ayağını oluştururken, diğer ayağını Lübnan'dan dış göçler oluşturmaktaydı. 1. Dünya Savaşı sırasında deniz ablukası 1915-1918 yılları arasında üç yıl boyunca Lübnanlı göçünü durdursa da Lübnan'dan göçler savaş biter bitmez tekrar başladı. Göç, 1920'nin üçüncü çeyreğine kadar ve Fransız

manda yönetiminin Lübnan'a kurulmasına kadar devam etmiştir. Bundan sonra bir dizi faktörler göçmenlerin sayısını önemli ölçüde azalttı. Bunlar: (i) ABD'nin göçmenlik kotası, (ii) Lübnanlı Hristiyanların Fransız manda idaresinden duyduğu memnuniyet ve (iii) ABD ile Avrupa'ya yayılan 1929 dünya ekonomik buhranıydı. Ancak bu eğilim uzun sürmedi.

Suriye'deki Dürzi isyanının hızla Lübnan'a yayılması ve özellikle Bekaa'nın Reşaya bölgesinde çatışmalara yol açmasından dolayı 1925 yılı göçün arttığı bir yıl oldu. Lübnan ekonomisi 1. Dünya Savaşının yıkımından ve yüksek ölüm oranından etkilendi. Bu arada, Fransa da muazzam bir ekonomik krizle karşı karşıya gelmişti. Bu koşullar Lübnan ekonomisinin inşasına yatırım yapılmasını engellemiş ve göçlere neden oldu. Bu göç dalgasında, öncelikli olarak aile birleşimi amacıyla ayrılan kadın göçmen sayısında önemli bir artış gözlemlenmişti. Bu dalga ayrıca Lübnanlı göçmenler için Batı Afrika ve Avustralya gibi yeni yerler de içeriyordu (Fersan, 1966:13). Sonuçta, Fransız manda idaresinin egemen olduğu 1921-1939 yılları arasında yıllık göç sayısı yaklaşık olarak 3 bin kişi şeklinde seyretti (Collelo, 1989:51).

Bağımsızlık öncesi dönemde Lübnan'daki nüfus değişiminin rakamlara yansımalarını tek tabloda belirtecek olursak:

Tablo 1: Cebel-i Lübnan sancağının din-mezhep temelinde nüfus sayısı ve oranı

Din	Mezhep	Yıllar							
		1833*		1843**		1863***		1921****	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Müslüman	Sünni	2.500	-	-	-	-	3	125.000	29
	Şii	3.000	-	-	-	-	4	105.000	16
	Dürzi	65.000	32	-	-	-	12	44.000	7
	TOPLAM	70.500	33	40.734	13	45.790	19.5	281.802	42
Hristiyan	Maruni	130.000	60	-	-	-	-	200.000	35
	Grek Katolik	3.000	2	-	-	-	-	42.000	7
	Grek Ortodoks	10.000	4	-	-	-	-	81.000	13
	TOPLAM	143.000	66	282.736	87	190.000	80	327.262	55
Diğer	1.500	1	-	-	-	0.5	12.500	3	
GENEL TOPLAM	215.000	100	323.470	100	235.790	100	609.064	100	

Kaynak: <http://www.alankabout.com/articles/109127.html> verilerinden yararlanılmıştır.

*Douin'in verileri. **Bouree'nin verileri. ***Fransız Başkonsolosluğu verileri.

****Fransız Manda Yönetiminin nüfus sayım verileri.

Tablodan anlaşılacağı üzere, 1833 yılından 1921 yılına kadar Lübnan demografik yapısı büyük bir değişim geçirmişti. Bu bağlamda bölgedeki Dürzi ve Maruni sayısı, göç dalgaları sonucu azalmaya yüz tutmuş, Sünni ve Şii nüfus sayısında ise bir yükseliş yaşanmıştı. Her ne kadar bölgeye Ermeni göçüyle birlikte Hristiyan sayısı bir nebze artış gösterse de, Büyük Lübnan sınırlarının belirlenmesi Hristiyan oranında azalışı beraberinde getirdi. Tabloda Dürzi nüfus sayısının azalışı da oldukça barizdir. Zira 1833 yılında 65 bin olan Dürzi sayısı 1921 sayımında 44 bin olarak belirlenmişti. Halbuki Büyük Lübnan'ın yaratılmasıyla yaklaşık 40 bin Dürzi Lübnan sınırlarına dahil olmuştu. Böylece bu rakamlar bir fikir verse de tam durumu özetlediğini söyleyemeyiz.

Lübnan'da son nüfus sayımı Fransız manda hükümetince 1932'de yapıldı. Bu sayıma göre Lübnan nüfusu, yurt dışında yaşayan ve kendini Lübnanlı olarak tanımlayanlar dâhil 861.399 (Collelo, 1989: 48), hariç 785.543 (Hourani, 1986: 121); nüfusun %31 Maruni, %22 Sünni, %18 Şii, %14 Rum Ortodoks, %7 Rum Katolik, %7 Dürzi, %1 diğer idi. (Turan, 2003: 378).

Meclis koltuklarının dağılımında bu sayım temel alındı ve Müslümanlara 5, Hristiyanlara 6 koltuk dağıtılmıştı. Sonraki yıllarda demografik yapı Müslüman nüfus lehine artsa da yönetim dağılımında herhangi bir değişikliğe gidilmedi. 1932'den sonraki nüfus sayısı, resmi sayı(m)larla değil Lübnan nüfus dairesi müdürlükleri ve seçim listeleri, saha araştırmaları vb. yöntemler yoluyla tahmin edildi/edilmekte. **Bağımsızlık sonrası dönemde Lübnan'da nüfus hareketleri**

Bağımsızlığını kazandıktan sonra Lübnan demografisi ciddi değişim ve dönüşümlere maruz kalmıştır. Bu değişimler gerek ülke içindeki siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklar sonucu meydana gelen çatışma ortamı gerekse bu ortama bağlı olarak yeniden dirilen göç dalgalarıyla oldu. Nisbi bir istikrar ortamı getiren Taif Anlaşması'na kadar ülkede sürekli bir demografik değişim yaşandı. Bağımsızlık sonrası süreçte bir yandan dış göçler devam ederken, diğer taraftan Filistinli mülteciler, Iraklı göçmenler ve iç savaş döneminde gelişen Afrikalı ve Asyalı göçmen işçi akını ile birlikte Lübnan göç alan ülke konumuna evrildi.

1960 ve 1975 yılları arasında Beyrut'un nüfusu neredeyse 3 kat artmış ve 450 binden bir milyona ulaşmıştı. 1959 yılında nüfusun %28'i Beyrut'ta yaşarken 1975'te bu oran %50'yi bulmuştu. 1970'lerde Beyrut'un demografik yapısını değiştiren iki faktör söz konusuydu: Bunlardan ilki, 1973'te başlayan Körfez Ülkelerine emek göçüdür. Zira bu göçle Beyrut'un tüm iş gücünün

neredeyse yarısı dışarıya çıkmıştı. İkincisi ise, kenti vahşice saran savaş serileridir (Collelo, 1989: 52).

1929'da yaşanan dünya ekonomik krizi nedeniyle Lübnanlı göçü azaldı. Ancak 1950'lerde başlayan siyasi huzursuzluk yüksek yaşam maliyeti ve yüksek oranda işsizlik, göç etmesi için daha fazla Lübnanlıyı teşvik etti. Göçleri artıran olaylar 1956 Süveyş krizi, siyasi bunalımlar, Suriye Sosyalist Milliyetçi Partisinin başarısız darbe girişiminin ardından yaşanan ayrışma, 1967 Arap-İsrail savaşı ve İsrail'in güney Lübnan'daki Filistinli gerillaları ezmek için saldırıdır. 1945-1960 yılları arasında yıllık ortalama 3 bin kişi Lübnan'dan ayrılmıştı. Bunu 1960-1970 yılları arasında 8 bin kişinin Lübnan'dan ayrılması izlemiş ve artarak 1970-1975 yılları arasında 10 bine yükselmişti. 1970-1975 yılları arasında hızla yükselen dış göçün temel nedeni petrol endüstrisinin bir sonucu olarak gelirleri hızla artan Körfez ülkelerindeki iş gücü talebi olmuştu (Tabar, 2010:4).

1975-1990 yılları arasında meydana gelen olaylar büyük bir göçmen kitlesi, ekonomik bozulma ve güvensiz ortam yarattı. Bu durum Avustralya, Kanada, ABD, Fransa, Almanya ve Körfez ülkeleri de dâhil olmak üzere birçok ülkeye gelen göçmenlerin kompozisyonuna yansdı. Sonuçta, 1975 ile 1984 yılları arasında toplamda 506.416 kişi göç etmişti ve bunların %78'i (395.004) Hristiyan ve %22'si (111.412) Müslüman'dı (Norton, 1987:125).

Ev sahibi ülkelerde (Latin Amerika ülkeleri, ABD, Kanada, Avustralya) göçler aile bağları temelli olduğundan büyük çoğunluğu geri dönüş yapmadı. Entegrasyonun son derece zor olduğu diğer ülkelere (Körfez ve Batı Afrika gibi) olan göçlerde ise Lübnanlı göçmenler Lübnan'a sıkça dönüş yapmış ve genellikle yurtdışına kalıcı olarak yerleşmeyi reddetmişti. Bu dönemde yapılan göçlerin bir rotasını da Avrupa temsil etmekteydi. Avrupa'ya Lübnanlı göçü, 1975'ten önce Fransa'ya, 1975'ten sonra Fransa, Almanya, İngiltere ve Doğu Avrupa'ya yoğunlaştı. 1975 iç savaşı nedeniyle yapılan göçler önceki dönemlere kıyasla Avrupa ve Körfez ülkelerine daha fazla olurken, Latin Amerika ülkelerine giden Lübnanlı göçmenlerin sayısında bir düşüşe ve ABD, Kanada ve Avustralya'yı hedef alan göçmen sayısında kayda değer bir artışa neden oldu. Pek çok Lübnanlı hem iç çatışmaların yoğunlaştığı 1977-1978 yılları arasında hem de 1982 ve 2006 İsrail saldırıları derinleştğinde Avustralya, Kanada ve Avrupa ülkelerine insani nedenlerle başvurmuştu (Tabar, 2010:7).

1980'lerden önce ABD, Avustralya ve Kanada'ya göç eden işçiler, bu ülkelerdeki işçi sayısında eksiklik olduğundan ağırlıklı olarak vasıfsız işçilerdi (Tabar, 2010:7). 1990 sonrasında ise Lübnanlı göçü daha çok eğitilmiş erkek ve kadınların yurt dışında daha iyi iş ve fırsat arayışında olduğu "beyin göçü" şeklinde oldu. Suriye'nin Lübnan'da etkin olduğu 1990-2005 yılları arasında yoksulluk, enflasyon, kamu borçlarında artış ve siyasi çıkmaz gibi sorunlar beyin göçüyle giden birçok Lübnanlı'nın geri dönüşünü engelledi (Fersan, 1966:16).

Sonuçta, 1975-2011 yılları arasında Lübnan'dan 1.567.435 kişigöç etti ve bu göçün mezhepsel dağılımında Hristiyan nüfus %46.64 (631.066) temsil ederken Müslüman nüfus %53.36 (836.369) bölümünü oluşturmaktaydı. 1975 yılında iç savaşın başlamasından 1980'lerin ortalarına kadar göç Hristiyan nüfus arasında daha yüksek iken, 1984-2011 dönemi için durum tam tersi olmuştur (Norton, 1987:125-126).

Tarihi boyunca sürekli göç veren bir ülke olan Lübnan'dan göçler devam etmekle birlikte, özellikle 21. yüzyılın ikinci yarısından itibaren göç alan ülke konumuna evrilmişti.

Tablo 2: 2002-2011 Yılları Arasında Lübnan'da Bulunan Toplam Mülteci

Sayısı									
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
387.7	391.7	396.2	400.2	424.3	458.7	464.3	472.6	433.7	464.3
38	55	85	30	34	75	81	01	03	63

Kaynak: Migration Facts Lebanon. (April 2013). Migration Policy Centre .

Tabloda görüldüğü üzere, 2002 yılından 2011 yılına kadar Lübnan'da bulunan mültecilerin sayıları 2010 yılı istisna olmak üzere artış yönlü gelişmiştir. 2010 yılındaki azalışın nedeni ise dış göçe devam eden Filistinli mültecilerin sayısındaki azalmadır.

Göç Veri Portalı (Migration Data Portal) verilerine göre ise 2017 yılında Lübnan'da toplam uluslararası göç stoku 1.9 milyonda -ki bu sayı ülke nüfusunun %31.9'una tekabül etmektedir. Suriyeliler (1.2 milyon), Filistinliler (507 bin) ve Iraklılar (118.7 bin) Lübnan'daki en büyük üç yabancı uyruktur (Migration Data Portal; 2017). Bağımsızlığını kazandıktan sonraki dönemlerde Lübnan'dan göçler devam etmekle birlikte tarihinin belirli periyotlarında göç alan ülke kategorisinde yerini aldı. Bu göçlerin ilk dalgasını, 1948 Arap-İsrail savaşı sonucu kaçan bir kısım Filistinlinin Lübnan'a varması; ikinci göç dalgasını 1970 Kara Eylül olayı sonucu Filistinlilerin Ürdün'den Lübnan'a varması; üçüncü göç dalgasını ise 1975 iç savaş sonrası Lübnan'a yabancı işçi göçü akını oluşturmaktadır. Lübnan, tarihinin en büyük göç alma dalgasını ise 2011 yılında gelişen ve günümüzde hala devam etmekte olan Suriyeli mülteci akını ile yaşamıştır.

UNRWA verilerine göre günümüzde Lübnan'da 449.957 Filistinli mülteci bulunmakta ve bu mültecilerin %53'ü Lübnan'da bulunan tanınmış on iki Filistinli Mülteci kampında yaşamaktadır. Mülteci kamplarının on biri Kıyı bölgeleri boyunca yerleşmiş durumdayken, bir mülteci kampı iç kesim olan Baalbek'te bulunmaktadır (UNRWA). İç savaş döneminde bir taraftan Lübnanlılar dış göçe yönelirken, diğer taraftan Lübnan'a yönelen bir göçmen işçi hareketi vardı. İç savaşın bitmesiyle birlikte Lübnan hükümeti, ülkeden ayrılan Lübnanlıların geri

dönmeleri için bir dizi iş fırsatı yaratmıştı. Bu işlerin çoğu birçok Lübnanlının ilgisini çekmeyen el emeği içermekteydi. Oysaki Lübnanlı göçmenler gittikleri ülkelerde daha iyi koşullarda yaşamaktaydı. Sonuçta iç savaş sırasında birçok Lübnanlının ülkeden ayrılması, Lübnan'a gitme ve burada yaşama şansı yakalamaya istekli yabancı göçmen işçilerin akınına yol açtı. Irak, Suriye, Sri Lanka, Filipinler, Etiyopya gibi ülkelerden gelen göçmenler ve mülteciler Lübnan hükümetine göre iş piyasasına akın etti. Lübnan'da Sri Lanka, Filipinler ve Etiyopyalı 200 bin işçi göçmenin olduğu tahmin edilmektedir. Bununla birlikte Suriyeli göçmen işçiler çok daha önce Lübnan'a varmıştı. 1940 ve 1950 yılları arasında, Lübnan ve Suriye'nin ayrı ulus-devletler olarak ortaya çıkmasıyla birlikte Lübnan, Suriyeli iş gücü almaya başlamıştı. Bu emek göçleri 1950 ve 1960'lı yıllar boyunca devam etmiş ve kitlesel bir fenomen haline gelmişti. Lübnan'a Suriyeli işçi göçü özellikle ulaşım kolaylığı, kısa coğrafi mesafe, sosyal ağ ve iki ülke arasındaki nispeten açık sınır nedenleriyle kolay olmuştu. Lübnan iç savaşı sırasında ve özellikle Suriye ordusunun Lübnan'ı işgali sırasında Suriyeli göçmen işçiler büyük ölçüde ayrımcılığa uğradılar ve bunların bir kısmı Suriye'ye dönmeye başladı. Ancak 1990'larda savaşın sona ermesinden ve Taif Anlaşmasının imzalanmasından sonra çok sayıda göçmen işçi, Lübnan'da ara eleman olarak çalıştı (Tabar, 2010: 9-11).

1. Lübnan'ın Etnik, Dini ve Mezhep Yapısı

19. yüzyılın ünlü tarih bilgini ve hukukçusu Ahmet Cevdet Paşa'nın Lübnan için kullandığı "Nuh'un gemisi" benzetmesi, ülkenin tarihten gelen etnik ve kültürel mozaikliğini yansıtmaya açısından oldukça çarpıcıdır. Lübnan'daki mezheplerin tam sayıları tartışmalı olmakla birlikte 17 mezhebin varlığı kabul edilmişti. Bu mezheplerin 11'i Hristiyan (Maruni Katolik, Rum Ortodoks, Rum Katolik, Ermeni Ortodoks, Ermeni Katolik, Süryani Katolik, Süryani Ortodoks, Keldani, Asuri, Kıpti, Protestan); 5'i Müslüman (Şii, Sünni, Dürzi, Alevi-Nusayri) ve Yahudi'dir (MFA: Ülke Künyesi). Bağımsızlığı takiben 1951 anayasasında Gayrimüslimler şu sırayla sayılmıştır: Maruniler, Rum Ortodokslar, Rum Katolikler, Ermeni Ortodokslar, Suriyeli Ortodokslar (Yakubiler), Suriyeli Katolikler, Nesturî Süryaniler, Latinler (Romen Katolikler), Protestanlar ve Yahudilerdir. Aleviler ve İsmaililer ise sayıları itibarıyla önemsiz görülmüştür. Diğer Müslüman mezhepler, Sünniler, Şiiiler ve Dürziler Osmanlı hukukunun hükümlerine tabi tutulmuştu (Turan, 2011: 195).

Günümüzde Lübnan toplumunun büyük kısmı Arapça konuşan Müslüman ve Hristiyan nüfustan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra Arap olmayan etnik gruplar arasında Ermeniler, Kürtler, Yahudiler ve Türkler bulunmaktadır. Lübnanlı olmayan yabancılara gelince, şüphesiz oldukça büyük bir kısmını Suriyeli Mülteciler oluşturmaktadır. Bununla birlikte, kayda değer bir miktarda Filistinli, Iraklı, Afrikalı ve Asyalılar da bulunmaktadır. Azınlık milletlerin bir kısmının kendi

kimliğini muhafaza etmesini saymazsak, genel olarak Lübnan halkında baskın kültür, Batı etkisiyle şekillenen Arap kültürüdür.

Lübnan toplam nüfusu ve nüfusun mezhepsel dağılımı konusunda, resmi verilerin yokluğuna karşın farklı zamanlarda çeşitli kurum ve kuruluşlarca gerek anket çalışması gerekse seçim sonuçları yoluyla Lübnan nüfusu hakkında çeşitli yorumlar getirildi/getirilmekte. Bu çalışmalar tarihi süreçte bölgede ve Lübnan'da yaşanan olaylardan dolayı nüfus yapısının ciddi ölçüde değiştiğini göstermektedir. Lübnan İçişleri Bakanlığının yayınladığı 2009 ve 2017 seçim listeleri Lübnan demografik değişimi hakkında bir fikir edinmemizi sağlamaktadır. Bu bağlamda özellikle seçmen oranları dikkat çekmektedir. 2009 seçimlerinde Lübnan'daki toplam seçmen sayısı (21 yaş ve üzeri) 3.257.230 iken, bir sonraki seçim olan 2017 seçimlerinde bu sayının 3.685.786 kişiye ulaştığı gözlemlenmektedir. Bu da sekiz yılda Lübnan'daki seçmen sayısının yaklaşık olarak %13,6 civarında arttığı anlamına gelmektedir.

Tablo 3: 2017 Yılında Lübnan'ın Seçmenlerin Seçim Bölgelerine Göre Etnik, Dini ve Mezhepsel Bazda sayıları

Genel Seçim Bölgesi	Maruni	Ortodoks	Katolik	Ermen Ortodoks	Ermeni Katolik	Avustyalı	Sünni Ortodoks	Sünni Katolik	Azın Katolik	Toplam Ortodoks	Sünni	Şii	Dürzi	Alevi	Toplam Müslüman	İsraili	Diğer	Genel Toplam
Akkar	30617	37541	3414	174	67	809	151	52	264	73089	186541	3289	16	13711	203557		520	277166
Antenne-Aldaye	7489	8171	176	16	42	17	7	7	37	15021	100971	312	3	74	102960		390	118671
Trablus	5407	12075	1477	1751	265	583	300	215	540	22493	182552	2718	33	15806	201109	38	1019	224619
Zaataria	11291	35335	713	99	30	233	67	32	187	49887	8626	1202	11	478	10017		164	62028
Beşri	46512	1380	554	81	26	55	87	34	107	48836	109	27		6	142		170	49148
Al-Batroun	41964	10070	1994	260	101	80	182	80	254	54885	3764	1094	11	42	4651	1	291	60128
Jubail	54718	3708	1541	999	174	166	207	115	339	61917	2770	16529	11	8	19318		399	81634
Karawan	77467	3547	4763	1581	779	263	726	573	1066	90765	557	1717	29	8	2311	3	355	93654
Almatouh/Mamali	78154	36558	17831	25330	6943	2719	3708	1483	4054	165880	3791	5387	2861	186	11725	22	988	178830
Baabda	56467	12704	8753	1600	761	697	727	636	1740	94085	10867	40470	28359	19	79715	2	691	164943
Alye	28885	14815	4725	845	191	976	295	274	654	51260	2602	4254	67304	6	74166	41	466	123933
Akaf	54401	3179	12666	246	155	761	308	175	487	72378	58223	5984	62038	10	126455	12	993	199838
Beirut1	17541	22024	11776	14610	3991	2186	1445	3444	4766	82770	7214	2401	316	32	9963	49	939	97721
Beirut2	4009	2697	2272	24544	3151	1970	333	871	1726	41573	34882	31037	349	42	66210	387	306	106886
Beirut3	7114	14953	5702	4613	1008	2720	4667	1423	2118	41318	180900	44722	4639	87	230248	4056	1428	280050
Baalbak	22070	2695	15386	210	44	109	146	52	184	40886	41855	174295	91	21	216032		1073	257997
Al-Hamel	609	14	19	4	2	5	1	7	8	669	1678	48820	5	91	50994		82	51345
Baalbak-Alhamel	22679	2709	15405	214	46	114	147	69	172	41555	43853	223115	36	112	266626		1161	303942
Zahle	33509	15768	30043	8638	1803	1403	5253	1071	1151	94684	48610	27665	915	16	77806	74	591	172555
Al-Bosa Al-anti	8635	2709	9024	73	27	347	79	41	146	21081	50547	20505	466		71518	1	311	93912
Rasayya	2108	7170	655	39	33	77	31	109	38	10240	17500	184	20068		37752		46	48038
Al-Bosa Al-anti	10743	9679	9639	112	60	424	110	150	184	31321	68047	20669	20534		109270	1	358	140950
Saida/Miyari	11607	767	11963	100	49	482	88	38	167	25261	4538	80990	49	5	85382		374	112127
Sayon-Yehi	1323	303	1578	215	31	155	25	22	139	3791	50900	6672	38	4	57614	1	270	61676
Jardin	33443	1487	8997	145	89	165	208	116	288	44538	1443	17413	578	6	14440		243	59222
Sur	2880	807	6260	1072	149	475	17	391	12108	16194	157863	19	14	174090		364	187652	
Al-Bahire	4051	239	1074	15	18	52	20	10	95	5554	3142	135407	18	21	138568		539	144681
Maccouroun	5557	6138	2908	69	31	899	51	27	341	16021	4303	90771	1001	5	96080	1	342	114244
Meccouroun-Habcha	1866	3698	1040	32	23	297	31	12	47	2146	23144	1381	15342	2	40139	1	165	47451
Meccouroun-Habcha	7523	9836	3048	101	54	1196	82	39	388	33167	27717	91152	16340	7	156219	2	507	159825
Bere Jabli	17936	314	3128	70	45	76	53	16	111	16409	2024	122571	16	10	129621	2	444	144974
Unnan	719811	255754	170880	87611	19509	38899	19345	11004	21597	1324900	1061123	1045711	204237	30786	2441917	4700	14779	3665796
%'lik	%19.53	%6.94	%4.64	%2.38	%0.51	%0.52	%0.30	%0.32	%0.30	%35.93	%28.79	%28.37	%5.54	%0.81	%63.54	%0.13	%0.40	%100.00

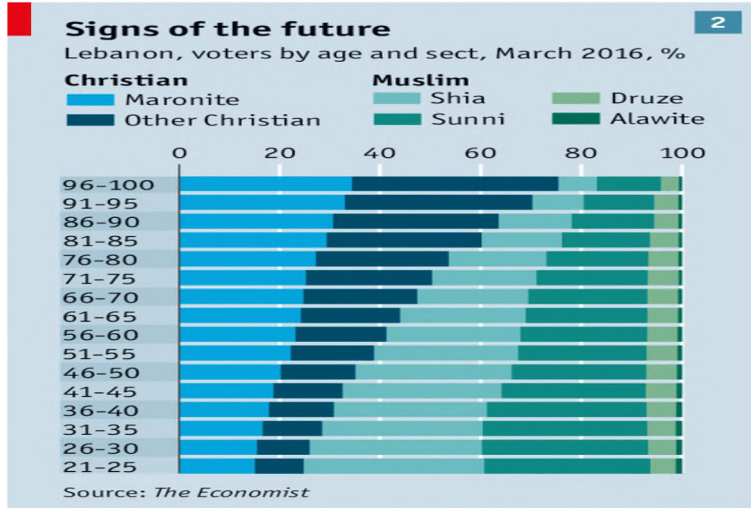
Kaynak: Lübnan İçişleri Bakanlığından aktaran, "Lebanon: Census and Sensibility", <https://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21709535-new-data-reveal-loomng-crisis-lebanons-ruling-elite-exposing-fiction>

Tablodan da anlaşılacağı üzere özellikle son yüzyılda yaşanan gelişmelerin etkisinden dolayı ülkede genel olarak Müslüman oranının artmasına karşın Hristiyan oranında bir düşüş söz konusudur.

2017 seçmen listelerinde 2009 seçimleri göre Hristiyan nüfus oranında yaklaşık %4,3 artış yaşanırken, Müslümanlarda bu oranın yaklaşık %19 artış şeklinde seyrettiği bilinmektedir. 2017 seçim listelerine göre Müslüman ve Hristiyan seçmen sayı ve oranları şu şekilde olmuştur: (i) toplam Hristiyan seçmen 1.324.390 sayı ile nüfus oranı yaklaşık %36 (%19 Maruni, %7 Ortodoks,

%4,4 Katolik %2 Ermeni); Müslüman seçmen 2.341.917 sayı ile nüfus oranı yaklaşık %63. Müslüman seçmen içerisinde %29 Sünni (1.061.000), %29 Şii (1.046.000) ve %5 Dürzi (204.000) seçmen olduğu bilinmektedir. Bu verilerden anlaşılacağı üzere, Lübnan hem Müslüman hem de Hristiyan gruplar seçmen sayısı açısından oldukça güçlü olduğu görülmektedir (<https://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21709535-new-data-reveal-looming-crisis-lebanons-ruling-elite-exposing-fiction>).

Şekil 1: 2017 Yılı Seçim Listelerine Göre Oy Kullananların Mezhep Temelli Yaş Grafiği

Economist.com

Kaynak: Lübnan İçişleri Bakanlığında aktaran, "Lebanon: Census and Sensibility", <https://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21709535-new-data-reveal-looming-crisis-lebanons-ruling-elite-exposing-fiction>

2017'de gerçekleştirilen seçimlerde seçmen listelerinde kayıtlı Lübnanlıların yaş grafiğini gösteren şekilde Müslüman grupta 65 yaş üzeri nüfus oranı az iken, Hristiyan grubunda durum tam tersi nitelikte olması dikkat çekicidir. Bu ayrıntı Lübnan demografik yapısının uzun vadede etkin bir değişime uğrayacağını sinyallerini vermektedir.

CIA World Factbook'un Temmuz 2018 tarihli güncel verilerine göre ülkenin nüfusu 6.100.075 olarak tahmin edilmekte ve etnik grupların dağılımında % 95 Araplar, % 4 Ermeniler ve % 1 diğer etnik gruplar nüfusu vermektedir. Bu haliyle Lübnan etnik yapısı oldukça homojen görünmektedir. Ülkede resmi dil Arapça olmakla beraber Ermenice, Fransızca ve İngilizce de konuşulan diller arasındadır. Birçok Hristiyan Lübnanlı kendilerini Arap olarak değil de, eski Kenanlıların torunları olarak tanımlamakta ve Fenikeli olarak adlandırmayı tercih

etmektedir. Lübnan halkının çoğu, başta başkent Beyrut olmak üzere Lübnan'ın Akdeniz'e kıyısı olan bölgelerinde yaşamaktadır. Bekaa vadisi boyunca uzanan verimli araziler çiftçileri cezbedtiğinden bu alanda nüfus yoğunluğu daha az olmuştur. Mezhep yapısına gelince, nüfusun % 57.7'si Müslüman (% 28.7 Sünni ve % 28.4 Şii ve az sayıda Alevi ve İsmaili), %36.2'si Hristiyan (Maruni Katolikler Hristiyan grubun çoğunluğunu oluşturmakta), %5.2'si Dürzi olmakla birlikte az miktarda Yahudi, Bahai, Budist, Hindu ve Mormon (Wikipedia: Mormonluk) bulunmaktadır (CIA World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos>).

Lübnan İçişleri Bakanlığı tahminlerine göre ise 2018 yılında Lübnan nüfusu 5.400.000 civarındaydı. Bu sayıya ek olarak ülkede bir buçuk milyon Suriyeli, yarım milyon Filistinli, yüz binlerce yabancı işçi ve yasadışı göçmen ilave edildiğinde Lübnan'ın toplam nüfusu yaklaşık 8 milyona yaklaşmakta, hatta bu sayıyı geçmekteydi (2017 Yılında Seçmenlerin Mezhep Dağılımı, <http://www.alankabout.com/articles/109127.html>).

2. Suriyeli Mültecilerin Lübnan'a Etkisi

2.1. Lübnan'ın Suriyeli mülteciler politikası

Arap Baharı, Ortadoğu'da baskıcı ve otoriter yönetimlere karşı son dönemde meydana gelen farklı ölçeklerdeki halk hareketlerini göstermek ve süreci bir demokratikleşme dalgası şeklinde ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu yönde gerçekleştirilen protestolar ve gösteriler sosyal medyada ve literatürde Arap Baharı ve Kışı, Arap Uyanışı, Arap İsyanı, Arap Devrimi gibi isimlerle de anılmaktadır (Hacıoğlu ve Saylan, 2014:119). "Arap Baharı", ilk çıkış sürecinde "demokrasi, özgürlük, adalet ve refah" talebiyle ortaya çıksa da, geçen zamanda bu hareketler, ilk çıkış amaçlarına ulaşamadı. Bunun yerine şiddetli iç savaşlar, kitlesel kırımlar ve göçler yaşandı. Buna bir de dış güçlerin doğrudan veya dolaylı askeri müdahaleleri eklenince, "Arap Baharı" amacından ve ortaya çıkış ruhundan daha da uzaklaştı (Çomak, 2016:119).

Arap Baharının bir yansıması olarak 2011'de Suriye'de başlayan barışçıl halk gösterilerinin zamanla istikrarsız ortamdan faydalanan terörist grupların hükümet güçleriyle çatışmaya girmesiyle birlikte ülke iç savaşa sürüklendi. Şimdilerde sekizinci yılında olan Suriye krizi, yaklaşık yarım milyon insanın hayatını kaybetmesine, 6-7 milyon kişinin ülkeden ayrılmasına ve 6-7 milyon Suriyelinin ülke içinde yer değiştirmesine neden olmasının yanı sıra bir trilyon dolardan fazla maliyete mal oldu. Suriye'de yaşanan savaşın bir sonucu olarak, UNHCR verilerine göre Suriye'de 13.1 milyon yardıma muhtaç insan bulunmakta ve 6.6 milyon insan da ülke içerisinde yer değiştirmiş durumdadır. 2.98 milyon insan ulaşılması zor, kuşatılmış bölgelerde varlığını sürdürmektedir (UNHCR). Bu rakamlar Suriye'yi son kırk yıldan beri en büyük yer değiştirme krizinden biri haline getirdi ve 2. Dünya Savaşından bu yana en büyük insani kriz oldu.

Suriye topraklarında tamamıyla iç savaş yaşanırken istikrarsız ortamdan güvenli bölgelere kaçmak isteyen Suriyeliler çözümü bölgesel ve uluslararası göçte buldu. Sonuçta en fazla Suriyeli mülteci göçü alan ülkeler Türkiye, Lübnan, Ürdün oldu. Coğrafi yakınlık, yerel çevre ile bağlar ve gevşek sınır kontrolleri Lübnan'a göçü tetikleyen ana etmenlerdi (Dionigi, 2016:12).

12 Haziran 2012'de imzalanan Baabda Deklarasyonunda Lübnan'daki grupların başka ülkelerin iç meselelerine karışmaması yönünde ortak bir karar alınmasına rağmen Hizbullah lideri Nasrallah'ın "Suriye'deki çatışmalara taraf olduklarını ve bunun kendileri için bir varoluş mücadelesi olduğunu" ifade etmesiyle Lübnan hükümetinde yeni tartışmalar başladı. Ülkede Lübnanlı Sünni kesimin Özgür Suriye Ordusuna destek vermesine karşın 8 Mart Bloğunun lideri Hizbullah'ın, 2012 yılı itibarıyla Esad safında yer alması sonucu Suriye krizi Lübnan içerisine taşımış oluyordu (Özdemirci, 2016:106). Buna ilaveten Suriye'deki savaş Lübnan'daki mezhepsel bölünme gruplarını derinleştirdi ve siyasi mezhepler arasındaki rekabet ve anlaşmazlık, Lübnan'ın tutarlı bir dış politikayı yürütme imkânsızlığına neden oldu.

Lübnan hükümeti Suriye'de çatışmaların Tunus ve Mısır krizlerinde olduğu gibi kısa ömürlü olacağı beklentisiyle Suriyeli mültecilere karşı açık kapı politikası izleyerek mültecilerin Lübnan sınır kapılarından geçişine izin verdi. Dolayısıyla kriz başlangıcında hükümetin politikasının nispeten sınırlı ve sakin seyir ettiği söylenebilir. Lübnan'a engelsiz girebilen Suriyeliler ülkedeki diğer yabancılara uygulanan iç hukukta aynı hükümlere tabi oldu. Bu konuda Suriye ile Lübnan arasında 22 Mayıs 1991 yılında imzalanmış olan "Kardeşlik, Koordinasyon ve İşbirliği Anlaşması" yardımcı olmuştu. Bu anlaşma her iki ülkenin vatandaşlarına insanların ve malların serbest dolaşımı ile iş, ikamet ve ekonomik faaliyet özgürlüğü veren bir koordinasyondur. Lübnan'a giren Suriyeliler altı ay için yasal ikamet izni veren bir giriş damgası alacaklardı. Altı ay sonunda ise bu giriş damgaları ücretsiz olarak yenilenebiliyordu. Lübnan hükümetinin ikili anlaşmaları sürdürmek kapsamındaki tepkisizlik politikası, Suriyeliler tarafından açık sınır politikası olarak algılandı ve ülkeye gelen Suriyeli sayısı hızla arttı. 26 Eylül 2014 tarihinde Lübnan'da BMMYK ile kayıtlanmış 1.166.720 Suriyeli mülteci bulunmaktaydı. Yüz binlerce Suriyeli mültecinin ülkede kayıt dışı yaşamakta olduğu da göz önünde bulundurulursa bu durum Türkiye'ye 25 milyon Suriyeli mültecinin akın etmesiyle aynı anlama gelmektedir. Lübnan hükümetinin Suriyeli mültecilere "açık kapı ve sınır dışı etmeme" politikası uygulaması bu rakamların ortaya çıkmasına neden olmuştu.

2011 yılından beri zaten siyasi ve ekonomik sorunların olduğu ülkede bu denli yüksek sığınmacı sayısı ülkedeki problemlerin büyümesine ve toplumsal gerginliğin tırmanmasına yol açtı. Filistinli mülteci deneyiminden ötürü Lübnan yönetimi Suriyeli mülteciler için ufak çaplı çadır kamplarının dışında resmi olarak

mülteci kamplarına izin vermemiştir. Bu da ekonomik, sosyal ve güvenlik anlamında ciddi sorunları beraberinde sürükledi.

Tablo 4: Suriyeli mültecilerin bulunduğu ülkeler arasında bir karşılaştırma

Ülke	Ülke Nüfusu*	Suriyeli Nüfusu	Mülteci Oranı (%)	Ülke Oranı (%)	Nüfusuna
Türkiye	81.257.239	3.603.888	63.8	4.4	
Lübnan	6.100.075	951.629	16.9	15.6	
Ürdün	10.458.413	673.414	11.9	6.4	
Irak	40.194.216	251.793	4.5	0.6	
Mısır	99.413.317	132.029	2.3	0.1	
Diğer (Kuzey Afrika)	-	33.545	0.6	-	

Kaynak:

https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.239797376.2001398272.1539861793-1511121096.1539861793

*<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos> ülke künyeleri Temmuz 2018 verileri

Tabloda görüldüğü üzere, Suriye Savaşı nedeniyle Suriye'ye komşu ülkelere doğru olan mülteci göçü, ev sahibi ülkelerin nüfus toplamında azınlık oluşturacak büyüklükte gerçekleşti. Burada özellikle dikkat çeken ülke Lübnan'dır. Zira toplamda en fazla mülteci göçü Türkiye'ye olsa da, Türkiye'nin toplam nüfusunun 81 milyon olduğu göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli mültecilerin etkisi Lübnan'daki kadar hissedilmemektedir. Öte yandan Lübnan'da durum oldukça vahimdir. Geri dönüşlerle birlikte Lübnan'daki Suriyeli mülteci sayısı nispeten azalsa da, Lübnan'ın hassas demografik yapısı ve demografik yapı odaklı siyasi sistemi düşünüldüğünde, 6 milyon nüfusu içerisinde bir milyonu bulan sadece Suriyeli mülteci sayısı ülkede hala en büyük sorun olarak önemini korumaktadır. Gerçek şu ki UNHCR kayıtları gerçek rakamları yansıtmamaktadır. Zira daha önce de bahsedildiği üzere, Suriye krizinden önce zaten Lübnan'da önemli bir miktarda Suriyeli bulunmaktaydı.

Yine Ürdün için de aynı durum söz konusudur. Ürdün'de 18 Ekim 2018 tarihinde UNHCR ile kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 659 bin kişi iken, 2017 yılından hala kayıt altına alınmamış 643 bin mültecinin olduğu belirtilmektedir (Ürdün Albayan Gazetesi, <https://www.albayan.ae/one-world/arabs/2018-10-18-1.3386265>).

Lübnan'da mültecilere yönelik yaklaşım, özellikle bir siyasi partinin destekleyip bir diğer partinin şiddetle karşı çıktığı, mülteci kamplarının kurulmasıyla ilgili tekrarlayan tartışmalar oldu. Hükümetin tepkisinin belirsizliği, Suriye'deki olaylara karşı tarafsızlık politikasını benimseyen başbakan Necib

Mikati'nin iktidara gelmesiyle daha da şiddetlendi. Bu ayrışma politikasının bir kolu, Mikati'nin "mülteciler" yerine "yerinden edilmişler" terimini kullanması şeklindedir. Zira "yerinden edilmişler" terimi "mülteci" statüsüne göre daha az kalıcı bir durum içermektedir (Janmyr, 2016: 7).

Mart 2013'te başbakan Mikati istifa etti ve Şubat 2014'te yeni bir hükümet kuruldu. Bu yeni hükümet, resmi olmayan on sekiz geçiş noktasını kapattıktan sonra aynı yılın Ekim ayında iki önemli adım attı. Birincisi, BM ile birlikte Lübnan Kriz Müdahale Planının geliştirilmesinde işbirliği yapma kararıydı. Lübnan Kriz Müdahale Planı (Lebanon Crises Response Plan) üç temel stratejik önceliğe sahipti:

- Öncelikle, Suriyeli mültecilere ve en fakir Lübnanlılara insani yardım sağlamak,
- Temel ihtiyaçları karşılamak için ulusal ve yerel kamu hizmet dağıtım sisteminin kapasitesinin güçlendirilmesi,
- Lübnan'ın ekonomik, sosyal, kurumsal ve çevresel istikrarını desteklemek.

İkinci adım, Bakanlar Kurulunun 2015 yılı için yeni bir yaklaşım sunan "Yerinden Edilen Suriyeli Mültecilere İlişkin Politika Belgesi"nin (Policy Paper On Syrian Refugee Displacement) onaylanmasıydı. Bu belge, Lübnan'daki yerinden edilmiş Suriyelilere ilişkin üç hedef belirtmekteydi:

- Suriyelilerin Lübnan'a erişimini kısıtlamak ve ülkelerine dönmeyi teşvik ederek sayılarını azaltmak,
- Suriyeli mültecilere yönelik güvenlik kontrollerini artırmak,
- Yerel ve ulusal yönetimlerin yükünü hafifletmek.

Bu yeni politika seyriyle birlikte Lübnan hükümeti açık sınır politikasını daha katı vize ve ikamet yönetmelikleriyle değiştirerek ağırlığını koymaya çalıştı. Bu politikanın temel amaçlarından biri de hem ülkeye girişlerini kısıtlayarak hem de gönüllü geri dönüşü hızlandırarak Lübnan'a giren ve ikamet eden Suriyelilerin sayısını azaltmaktı. Lübnan hükümetinin kısıtlayıcı bu politikası ülkeye giriş ve ikamet konusunda epey zahmet gerektirdiğinden büyük miktarda Suriyelinin yasa dışı yollara başvurmasına yol açtı. Sonuçta, Lübnan hükümetinin Suriyeli mültecilere yönelik politikası açık sınır politikasından hem ülkeye girişi hem de ikameti kısıtlayan düzenlemelere dönüştü (Tinas, 2017: 8). Bu durumda yeni politikaya göre Suriyeli mülteciler için iki seçenek vardı: ya Lübnan'ı terk edeceklerdi, ya da istismarı kabul edeceklerdi-ki bu da bazı durumlarda zorunlu iş gücü ve insan kaçakçılığı anlamına gelebilir.

2.2. Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin dağılımı ve durumu

Lübnan'da kayıtlanan Suriyeli mülteci sayısı Suriye'deki çatışmaların şiddetlenmesiyle doğru orantılı bir trende sahiptir. Bu bağlamda 3 Eylül 2013 tarihinde kayıtlı mülteci sayısı 259.503 iken, bir yıl sonra 26 Ekim 2014 tarihinde

resmi kayıtlı Suriyeli mülteci sayısı 1.166.760 kişiye ulaşmıştı. Bu da Suriyeli mülteci sayısının bir yıl içerisinde yaklaşık beş katı seviyesine tırmandığını göstermektedir. Ocak 2015 itibariyle Lübnan hükümetinin Suriyeli mültecilere yönelik kısıtlayıcı tedbirlerini içeren "Yerinden Edilen Suriyeli Mültecilere İlişkin Politika Belgesi"ni uygulamaya koymasını takiben kayıtlamalar donduruldu. Suriye'deki güvenli ortam koşullarına bağlı olarak gelişen geri dönüşlere endeksli olarak günümüze dek oldukça az bir seyirle de olsa azalmaya başladığı görülmektedir.

Tablo 5: Suriyeli Mültecilerin Lübnan İdari Bölgelerindeki Nüfus Sayısı ve Oranı

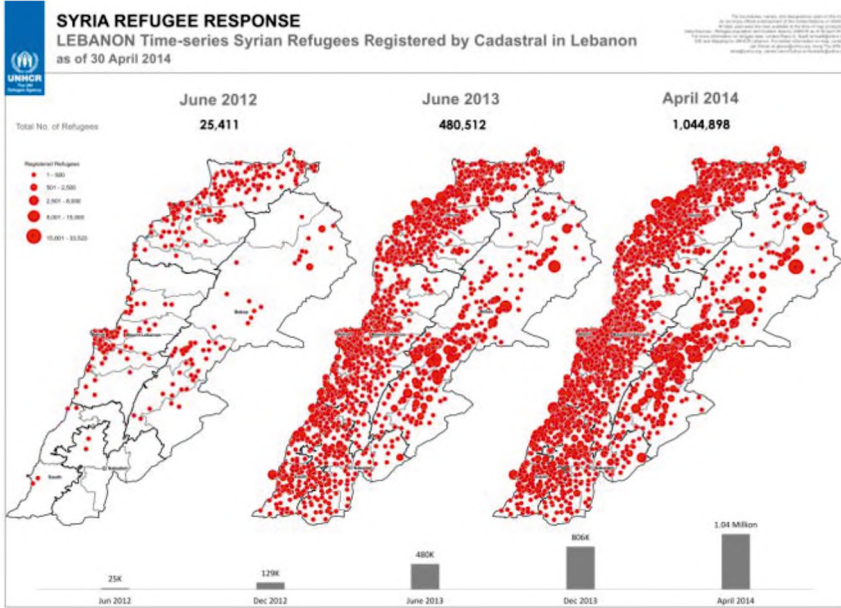
Bölge	Toplam Nüfus	Nüfus Oranı (%)
Bekaa	338.915	36.6
Beyrut	249.110	26.2
Kuzey Lübnan	248.389	26.1
Güney Lübnan	115.215	12.1

Kaynak:

UNHCR,

<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/71>

Şekil 2: 2012, 2013 ve 2014 yıllarında Suriyeli mültecilerin Lübnan coğrafyasında dağılımı

Kaynak: http://www.961finiqia.com/2018/12/blog-post_21.html

Tablo ve şekilde görüldüğü üzere, Suriyeli mültecilerin Lübnan coğrafyasında dağılımı Suriye sınırına yakın bölgeler olan Kuzey Lübnan ve Bekaa bölgesinde nüfusun daha fazla olması şeklinde seyir etmiştir. Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin üçte birinden fazlası Akkar ve Baalbek-Hermel vilayetlerinde toplanmıştır. Beyrut'taki nüfus yoğunluğunun nedeni, Beyrut'un başkent olması, dolayısıyla imkân ve fırsatların daha fazla olmasıdır.

Suriyeli mülteciler Lübnan'da özellikle Akkar, Zahle, Trablus gibi Sünni nüfusun çoğunluğu oluşturduğu bölgelere yerleşmiştir. Zira bu mültecilerin geldikleri yerlere bakıldığında Suriye'nin Sünni bölgeleri olan Şam, Humus, Halep, İdlib gibi iller olduğu görülmektedir. (Orhan, 2014: 39-40).

Suriye krizinin başlangıcından beri Lübnan'da durum dalgalı ve belirsiz bir seyir almaktadır. Lübnan, açık kapı politikasından sınırlamaya doğru ilerlemiş ve erişimin sınırlanması ve hatta sınırların kapatılmasına kadar gitmişti. Hali hazırda ülkede bulunan mülteci nüfusları Filistinliler ve Iraklılarda olduğu gibi Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin de yasal statüsü "yabancı", "yerinden edilmiş" ve "de facto mülteci" arasında gri bir alanda uzanmaktadır. Hükümet "mülteci" statüsünün talep edebileceği yükümlülükleri yerine getirmekten çekindiği için, uluslararası toplumda genel kabul gören bu kavramdan uzaklaşmayı yeğlemiştir. Lübnan, mültecilere ilişkin 1951 tarihli sözleşmeye taraf olmadığından ve mültecilerin tanımını ya da mültecilerin mevcudiyetlerini ve statülerini düzenleyen yasal bir çerçeve kullanmamaktaydı. Mevzuatta sadece kağıt üzerinde siyasi iltica talepleri karara bağlayan kurumlar arası bir komite vardı ve siyasi iltica 10 Temmuz 1962 tarihli "Yabancıların Lübnan'a Giriş, Çıkış ve Kalmasını Düzenleyen Kanun" un 8. Başlığında düzenlenmiştir.

2015 yılının Ocak ayına kadar Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin statünü düzenlemek için özel bir mevzuat çıkarılmadığından "Yabancıların Lübnan'a Giriş, Çıkış ve Kalmasını Düzenleyen Kanun" a tabi olmuşlardır. Suriye ve Lübnan arasında imzalanmış olan "Kardeşlik, İşbirliği ve Koordinasyon İkili Antlaşması" 2015 yılına kadar Suriyelilerin sınırı geçmesini kolaylaştırdı.

Lübnan'da 5 Ocak 2015'ten itibaren ülkeye giriş için yeni bir politika yürürlüğe girmişti. Lübnan'a girmek isteyen bir Suriye vatandaşı girişinin sebebini sınır yetkililerine bildirmeleri ve aileleriyle seyahat ediyorlarsa geçerli bir ulusal kimlik kartı ve/veya pasaport ve aile cüzdanı dahil olmak üzere ilgili destekleyici belgeleri sağlamaları gerekmektedir. Yeni prosedür Suriye vatandaşlarının farklı kategoriler altında Lübnan'a girmelerine izin verilmekteydi (International Centre For Migration Policy Development, 2017: 5). Bu kategoriler:

- *Turizm*: Lübnan'da kalış süresi ile orantılı otel rezervasyonu ve para miktarının yazılı onaylanması gerekmektedir. Rezervasyon süresi içinde ülkede kalış mümkün olabiliyor ve en fazla bir ay süreyle yenilenebilmektedir.

• *İş ziyareti*: Sadece bir aydan fazla olmayan iş ziyaretleri için iş adamlarına veya din adamlarına verilmekte ve Lübnanlı bir şirketin onayı gerekmektedir.

• *Mülk sahibi*: Eğer Lübnan'da mülkleri varsa altı ay boyunca yenilenebilir altı aylık ikamet iznine sahip olmaktadır. Bu kategoride, aile üyeleri en fazla iki hafta boyunca ziyaret etme hakkı bulunmaktadır.

• *Kiracı*: Belediye ve GSO'ya kayıtlı bir kira sözleşmesi ve geçim belgesi (banka hesabı vb.) varsa, kira süresi boyunca yenilenebilir altı aylık ikamet iznine sahip olmaktadır. GSO ile kira sözleşmesinin tescilinin geçerliliği üç aydır. Bazı aile üyeleri en fazla iki hafta boyunca ziyaret edebilme hakkı bulunmaktadır.

• *Öğrenci*: Bir Lübnan üniversitesi, geçerli bir öğrenci kartı ve önceki sertifikaların kabul edildiğini kanıtlamaları gerekmektedir. Öğrenci oturma iznini sonuçlandırmak için yedi gün giriş izni verilmektedir.

• *Alışveriş*: sadece 24 saat için ülkede kalma söz konusudur.

• *Başka bir ülkeye seyahat etmek*: Lübnan üzerinden transit geçiş yapılması durumunda mümkün olabilmektedir. Geçerli bir pasaport, üçüncü bir ülkeye vize ve iadesi olmayan uçak/tekne bileti gerektirmektedir. Hava veya deniz yoluyla seyahat ediliyorsa, sırasıyla 48 saat veya 24 saat transit izni verilmektedir.

• *Tıbbi ziyaretler*: Tıbbi tedaviye giriş için Lübnan'daki bir hastaneden veya doktordan sağlık raporları sunmaları gerekmektedir. 72 saat daha yenilenebilir bir 72 saat girişi alabilmeleri mümkündür. Bu durumda bir aile üyesinin eşlik edebilmesi mümkün olmaktadır.

• *Yabancı bir elçilikle görevlendirme*: Bir randevunun kanıtının sunulması üzerine 48 saat giriş izni verilmektedir.

• *Yerinden edilme*: Sosyal İşler Bakanlığı tarafından kesinleştirilecek istisnai durumlarda mümkün olabilmektedir. Bu kategoride Suriyeli mültecilerin nasıl değerlendirileceği açık değildir.

Sonuç olarak, Lübnan hükümetinin yabancılara uyguladığı mevzuata ek olarak 2015 yılı başından itibaren uygulamaya koyduğu maddeler Suriyeliler için Lübnan'a erişimi daha da zorlaştırdı. Haliyle, 2014 sonundan bu yana Lübnan'a geçen Suriyelilerin sayısı en azından UNHCR kayıtlarına göre önemli ölçüde azalırken, yeni hükümlerin kısıtlayıcı niteliği nedeniyle statüleri giderek daha kararsız ve savunmasız hale geldi.

UNHCR'nin 30 Kasım 2018 tarihli verilerine göre Lübnan'da bulunan Suriyeli hane halkı sayısı 217,034 ve toplam Suriyeli mülteci sayısı da 951.629 idi (www.data2.unhcr.org). Buna karşın, Lübnan'daki Suriyelilerin sayısının UNHCR tarafından kayıt altına alınandan çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Lübnan'daki birçok Suriyeli mülteci kişisel kaygılardan, Suriye'de devam eden çatışmalardan ve bilgilerinin gerek Suriyeli gerekse Lübnanlı yetkililerle

paylaşımından çekindiği için kayıt dışı yaşamayı tercih etmektedir. Yine, Suriye ile Lübnan arasındaki nevi şahsına münhasır ilişki ve Lübnan'ın kendine özgü siyasi yapısı da Suriyeli mülteciler için bir diğer çekince noktasıdır. Zira 2005'te Suriye askerleri Lübnan'dan çekildikten sonra Suriye'yle olan geçişler dört sınır kapısından yapılmaktaydı ve Suriye vatandaşları sadece kimlik belgeleriyle Lübnan'a geçerek altı aya kadar Lübnan'da yaşayabilmekteydi. Bu çerçevede Suriye krizinden önce başta tarım sektörü olmak üzere iş ya da turistik amaçlı Lübnan'da bulunan yaklaşık 300.000-500.000 arası Suriyeli bulunduğu tahmin edilmektedir (Orhan, 2014:33-34).

Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarına bakıldığında, 2018 başında UNHCR ve UNICEF tarafından gerçekleştirilen bir saha çalışmasının sonucu olarak yayınlanan "Suriyeli Mültecilerin Güvenlik Açığı Değerlendirmesi Yıllık Raporu" belirli izlenimler vermektedir. Yapılan araştırmanın bulgularına göre, Lübnan'daki Suriyeli mülteciler bu güne kadar her zamankinden daha savunmasız durumdadır. Suriyeli mültecilerin yarısından fazlası aşırı yoksulluk içinde yaşarken, dörtte üçü yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdürmektedir. Rapora göre, hane halklarının %58'i aşırı yoksulluk içinde (günde kişi başına 2.87 ABD dolarından az) yaşamakta- ki bu oran, bir yıl öncesine göre %5 daha fazla bir orandır. Buna ilaveten genel yoksulluk sınırının altında yaşayan hane sayısı (günde 3.84 ABD dolarından az) oranı %76'ya ulaşmıştır. Bu veriler Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin dörtte üçünden fazlasının günde 4 ABD dolarından daha az para ile geçindiği anlamına gelmektedir. Mülteci hane halkı kişi başı ayda ortalama 98 ABD doları harcamakta ve bu miktarın %44'ü gıda giderini oluşturmaktadır. Suriyeli mülteciler yemek, sağlık harcamaları ve kira giderlerini karşılamak için para ödünç alması durumu giderek yaygınlaşmaktadır. Araştırmalar her on mülteci den dokuzunun borçlu olduğunu göstermiştir (Ya Libnan, <http://yalibnan.com/2018/01/10/syrian-refugees-in-lebanon-became-poorer-more-vulnerable-in-2017-unhcr/>). Sonuç olarak, bulgular Lübnan'daki Suriyeli mültecilerin karşılaştığı artan kırılganlıkların endişe verici bir resmini çizmektedir.

2.3. Ülke ekonomisine etkisi

Suriye'deki ihtilaf Lübnan ekonomisi ve onun sosyal ve alt yapı sektörleri üzerinde büyük bir etki yarattı. Şüphesiz bu etki iki yönlü gerçekleşti. İlk olarak, savaş ve sığınmacıların maliyetleri nedeniyle ülke ekonomisi zora düştü. Suriye krizinde Hizbullah'ın Esad rejimi safında yer alması Lübnan'ın Suudi Arabistan ve Körfez Ülkeleriyle olan ilişkilerinin bozulmasına neden oldu. Bu bağlamda Körfez Ülkeleri Lübnan'a tepkilerini bir takım ekonomik yaptırımlarla desteklediler. Öte yandan sığınmacıların harcama ve ihtiyaçları için alınan dış yardım paketleri Lübnan ekonomisine önemli ölçüde katkı sağladı (Özdemirci, 2016: 98).

Suriye krizi başlangıcından bu yana Lübnan'ın makroekonomik çerçevesi belirgin bir şekilde bozuldu. Ülkedeki sosyal uyum, kısmen artan yoksulluk, işsizlik ve temel kamu hizmetlerindeki bozulmalar gibi nedenlerle ciddi ölçüde zarar gördü. Ülke ekonomisi, büyük bir ekonomik maliyete neden olan Suriyeli mülteci akınından kaynaklanan talepteki büyük ve ani artış nedeniyle baskı altında kaldı. Tüm kamu hizmetlerinde talebin artması, kamu hizmetlerine erişim ve kalitesinde bir düşüşe sebebiyet verdi (World Bank, 2017: 25). Buna ilaveten, Lübnan ekonomisi turizm, ticaret, yabancı yatırımlar, ulaşım gelirlerinde önemli ölçüde düşüşler yaşadı. Lübnan ekonomisi için Suriye ve Mısır iki önemli pazar olduğundan, bu ülkelerde meydana gelen karışıklık Lübnan'ın bu pazarlardan mahrum kalmasına yol açtı ve Arap Baharı olaylarına kadar sürekli bir büyüme gören Lübnan ekonomisi, bir defada düşüş yaşadı. İMF verilerine göre Suriye'deki karışıklık ve belirsizlik nedeniyle Lübnan'da büyüme 2007-2010 yılları arasında %7,5'dan 2011 yılında %1,5'a geriledi. Ayrıca 2011'in ilk yarısında ülkedeki bankacılık, inşaat ve turizm göstergeleri ile istihdamda %25 ve yıllık gelirden %20 oranında gerileme gerçekleşti (<https://www.haberler.com/arap-bahari-lubnan-ayaramadi-3096843-haberi/>).

Suriye'deki savaşın Lübnan ekonomisine bu denli olumsuz etkisinin yanı sıra aynı zamanda avantajlı yönü de mevcuttu. Öncelikle, Suriyeli mültecilerin Lübnan'a gelmesinden itibaren Lübnan'a yardım kapsamında krediler de dahil olmak üzere çeşitli finans paketleri ulaştı. Lübnan'a yardım fonları bölgesel ve uluslararası kaynaklar yoluyla oldu. UNHCR, ulusal ve uluslararası örgütler aracılığıyla önemli yardımlar sağladı. Bunun dışında doğrudan gelen yardım ve yatırım fonları da mevcuttu. ABD, İngiltere, Kuveyt, Kanada, Norveç, Avrupa Komisyonu, Almanya, Japonya, Fransa ve Suudi Arabistan en fazla yardım paketi sunan on devlettir. 2011 yılında Lübnan'a ulaşan toplam insani yardım 44 milyon dolar, 2012 yılında 153 milyon dolar ve 2013 yılında 437 milyon dolar seyrinde gelişti (Combaz, 2013: 11). Avrupa Birliği de Suriye krizine uluslararası müdahalenin önde gelen yardımcılarından. Avrupa Birliği, raporunda, hem ülkelerinde bulunan Suriyeli mültecilere hem de Suriye'ye komşu ülkelerde yerleşmiş bulunan Suriyeli mültecilere toplamda 4.7 milyar eurodan fazla yardım yaptığını belirtmektedir. Lübnan için ise mülteci krizi başlangıcından beri 552.1 milyon euro tahsis edildiği belirtilmektedir (European Commission, Managing the Refugee Crises: EU Support to Lebanon and Jordan Since the Onset of Syria Crises).

3. 3. Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönüşü

Lübnanlı politikacıların Suriyeli mültecilere yönelik söylemleri 2016 yılında ve 2018 milletvekili seçimlerine öncülük ederek, mülteciler ve bazı ev sahibi topluluklar arasındaki gerginlikleri körükledi. Ekonominin 13 milyar dolar zarara uğradığını belirten politikacılar, başta Dışişleri Bakanı Gebran Bassil olmak

üzere, mültecilerin derhal Suriye'ye dönüşünü talep etmeye başlamıştı (Geha and Talhouk, 2018: 2).

Nitekim 2016 itibariyle Suriyede terörden arındırılmış bölgelere geri dönüşler başlamıştı. Bu çerçevede geri dönüşlerin yerleştikleri yerler çoğunlukla Halep, Humus, Şam, Deraa ve Haseki bölgesi oldu. UNHCR raporunda belirtildiğine göre geri dönenlerin çoğunluğu küçük aileler ve tek başına olanlardı. Beşten fazla kişi olan aileler ise en az dönenlerdir. Lübnan ve Ürdün'den ayrılanların yarısından fazlasını kadınlar oluştururken, Mısır ve Irak'tan ayrılan kadınların sayısı daha az seyretmişti. 2013-2015 yıllarında gelen mültecilerin geri dönüşü, daha sonra gelenlere göre daha fazlaydı. 2016'da gelenlerin ise sadece yüzde biri kendiliğinden geri dönmüştü (Durable Solutions For Syrian Refugees, UNHCR). Sonuçta, 2017 yılında 77 binden fazla Suriyeli mülteci kendi çabalarıyla ve 764 binden fazla mülteci de UNHCR eliyle olmak üzere toplamda 840 bin mülteci Suriye'ye geri dönmüştü (UNHCR, 2018:3).

2018 yılı başlarından itibaren ise geri dönüşler hız kazandı. Lübnan Genel Güvenlik Müdürlüğü ile BM Mülteci Örgütünün koordineli olarak yürüttüğü geri dönüş çalışmalarıyla Lübnan'ın Masnaa, Abboudieh ve Al-Zamaroni sınır kapılarından kademeli bir şekilde Suriyeli mültecilerin gönüllü geri dönüşü sağlanmaktadır. Lübnan'ın birçok bölgesinden Suriyeli mültecilerin ulaşımı Suriye makamları tarafından sağlanan edilen otobüslerle yapılmaktadır(www.dailystar.com. lb/468617). Lübnan Genel Güvenlik Müdürlüğü'nün açıklamasına göre Temmuz 2018'den Kasım 2018'e kadar 80 binden fazla Suriyeli mülteci BMMYK ile koordineli yürütülen çalışmalar sonucu ülkelerine dönmüştü (Daily Star, <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2018/Nov-16/469322-nearly-800-syrian-refugees-return-home.ashx>).

Sonuç

Yaklaşık 1,2 milyon Suriyeli mülteci, Suriye'deki savaş nedeniyle ülkelerinden Lübnan'a göç etti; bu nüfus hareketliliği gerek Lübnan halkı, gerekse ülkenin iç ve dış siyasetini insani, sosyo-ekonomik ve politik yönlerden derinden etkiledi. Krizle birlikte ekonomi, alt/üst yapı ve kamu hizmetlerine emsalsiz bir yük bindi; yanı sıra, Hizbullah liderliğindeki 8 Mart Bloğunun Esad rejimi safında yer almasıyla iç siyasete de yansımaları oldu; ülkede terör eylemleri tırmandı, siyasi yaşamı bunalımlara, hatta çıkmaza sürükledi. Savaş, mezhepleri de yakından ilgilendiren yıkıcı etkileri beraberinde getirdi, mezhepsel bölünmeler derinleşti, siyasi mezhepler arasındaki rekabet ve anlaşmazlıklar devletin tutarlı bir dış politika yürütebilmesini olanaksızlaştırdı.

Lübnan'da "siyasetin çekirdeği"ni demografi oluşturmaktadır. Bir diğer deyişle iktidarlar varlıklarını, sistem ise istikrarını toplumsal elitlerin güç paylaşımı anlaşmasını sürdürme ve kendi toplulukları üzerinde siyasi denetimi sürdürme yeteneklerine borçludur. Bu bağıntılar kümesinde mülteci sayısı, demografiyi,

neredeyse eşyanın tabiatı kadar kaçınılmaz biçimde tehdit edecektir. Ancak insan/toplum “doğa”sı bir sabit’e içkin olmayıp mutlak ifade edilemeyeceği için hâlihazırdaki çalışmanın ulaştığı bulgular, açıklayıcı varsayım ve olasılıklar çerçevesinde biçimlenmiştir.

Öncelikle Suriyeli mültecilerin ezici çoğunluğunun Sünni mezhebine ait olduğu anımsanmalıdır. Bu durumda demografi ve siyasi yapıda bir değişim, hatta bir yeniden-yapılanma sürecinden geçmesi, uzun vadede güçlü bir olasılıktır. Aslında ülke anayasasının hassas mezhep yapısını korumak adına vatandaşlık vermede bir takım önlem ve kısıtlamalar içerdiği görülmektedir. Yine de 1995’de olduğu gibi, ülkede bulunan mülteciler ve vatansızlar için kolaylaştırıcı bir kanunun çıkarılması zorunlu ve giderek artan bir toplumsal gereksinime dönüşmektedir. Mülteciler, savaşın uzaması ve Lübnan hükümetinin kamplara izin vermemesi nedeniyle ülke içlerine iyice dağılmış, kalıcı bir düzen kurarak yerleşmiş, neredeyse kök salmıştır. Bu bağlamda terörden arındırılmış bölgelere yapılan hâlihazırdaki geri dönüşlerin nicel beklentilerin oldukça altında kalması, durumun hem nedeni hem sonucudur. Kendilerine kalıcı hayatlar kuran mültecilerin ileride görece daha elverişli koşullar sağlansa da isteksiz kalabilecekleri, Esad rejimi karşıtlarının ise can ve mal güvenliği kaygısıyla dönüş yapmaktan bütünüyle kaçınacakları neredeyse kesin bir dille ifade edilebilir. Bu tablo karşısında hükümet *de facto* da olsa yeni adımlar atmak zorunda kalacaktır. Suriye’deki kriz bitmeden Lübnan’da kaosun yerini refah ortamına bırakması son derece zayıf bir olasılık olarak belirmektedir. Bir diğer deyişle var olan koşulların değiştiği tüm bağlamlar, Lübnan’ın geleceğini az ya da çok Suriye’ninki ile bağıntılı okumayı gerektirmektedir.

Sonra, Lübnan’ın tarih boyunca sürekli bir göç veren ülke olduğu anımsanmalıdır. Göçler Ülkesi olarak bilinen Lübnan’ın dışarıya verdiği göçler nedeniyle yerli nüfusu olması gerekeni artmamaktadır. Dolayısıyla ülkede oluşan nüfus boşluğunun işçi göçmenler ve mültecilerce daha fazla yer aldığını görülmektedir. Bunların yanı sıra, Lübnanlı Müslüman nüfusun genç bir yapıya sahip olmasına karşın Lübnanlı Hristiyanların 65 yaş üzeri nüfus oranının fazla olması Lübnan demografik yapısının uzun vadede etkin bir değişime uğrayacağını sinyallerini vermektedir. Böylesi bir durumda geçmişte nüfusun ezici çoğunluğunu temsil eden Lübnanlı Hristiyanların azınlık durumuna düşmesi kaçınılmaz olacaktır.

Kaynakça

Atlıoğlu, Y. (2011). *modern Lübnan’da Maruniler ve çatışma* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Cleveland, William W. (2008). *modern Ortadoğu tarihi*, (M. Harmancı, Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.

- Collelo, T. (Ed.). (1989), *Lebanon: a country study*. Federal Research Division Library of Congress. Washington DC.
- Combaz, Emilie. (2013). *International Aid to Lebanon. GSDRC Help desk Research Report*
- Çomak, H. (Ed.). (2016). *uluslararası politikada Suriye krizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Dionigi, F. (2016). the Syrian refugees in Lebanon: state fragility and social resilience. *LSE Middle East Centre Paper Series*, No: 15.
- Duman, O. Ö. (2007). Lübnan'da Maruni-Dürzi çatışmaları ve Osmanlının 19. yüzyıl Ortadoğu siyaseti. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(8).
- Fersan, E. (1966). Syro-Lebanese migration (1880-present): push and pull factors. *Publications of the Cenacle*, 114.
- Geha, C. , Talhouk, J. (2018). politics and the plight of Syrian refugees in Lebanon. *Political Brief on the Return of Syrian Refugees*, Beirut American University. <https://www.aub.edu.lb/Documents/Politics-and-the-Plight-of-Syrian-Refugees-in-Lebanon.pdf>
- Greenshields, T. H. (1978). *The Settlement of Armenian Refugees in Syria and Lebanon (1915-1939)* (Unpublished Doctoral Thesis). Durham University, London.
- Hacıoğlu, N. , Saylan, U. (2014). Arap Baharının turizme yansımaları: Arap ülkeleri ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(32).
- Hourani, Albert (1986). *Political society in Lebanon: a historical introduction*. Centre for Lebanese Studies, London.
- Issawi, C. (1992). The historical background of Lebanese emigration: 1800-1914. *The Lebanese in The World: A Century of Emigration*, 13-32.
- Janmyr, Maja. (2016). The legal status of Syrian refugees in Lebanon. *Beirut American University Policy Institute, Working Paper*, March.
- Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Migration Facts Lebanon. (April 2013). Migration Policy Centre, retrieved from (http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/fact_sheets/Factsheet%20Lebanon.pdf), on (11.10.2018).
- Norton, A. R. (1987). *Amal and the shi'a: struggle for the soul of Lebanon*. University of Texas Press, No: 13.
- Orhan, O. (2014). Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: bulgular, sonuçlar ve öneriler. *ORSAM*, Rapor No: 189.
- Özdemirci, A. S. (2016). Lübnan 2015, Ed. İnat K. , Ataman M. , *Ortadoğu Yılı 2015*. İstanbul: Açılım Kitap.

- Pearlman, W. (2013), "Emigration and power: a study of sects in Lebanon: 1860-2010", *Politics and Society*, 41(1), 103-133.
- Perruchoud, R. , Redpath-Cross J. (2011). *International migration law no. 25: glossary on migration*. International Organization for Migration (IOM), Geneva.
- Sancaktar C. (2016). Arap Baharının dış faktörleri, Ed. Çomak H. vd. , *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*. İstanbul: Beta Yayınları, 119-135.
- Soffer, Arnon. (1986). where demography is the core of politics and life. *Middle Eastern Studies*, 22(2).
- Tabar, P. (2010). Lebanon: a country of emigration and immigration", *Institute for Migration Studies*, 7.
- The World Bank. (2017). Lebanon economic monitor, Spring.
- Tinas, Murat. (2017). Lübnan'daki Suriyeli mülteciler: hükümet stratejisi yokluğunda ekonomik, siyasi ve mezhepsel zorluklar. *ORSAM Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi*, 62, Mayıs.
- Turan, N. (2011), Lübnan'da ulusun inşası ve ortak tınının üretimi - Rahbani Kardeşler ve Feyruz. *Ortadoğu Etütleri*, 3(1).
- Turan, Ömer (2003). *medeniyetlerin çakıştığı nokta Ortadoğu*. İstanbul: Yenişafak Yayınları.
- UNHCR. (2018). Comprehensive protection and resolutions strategy: protection thresholds and parameters for refugee return to Syria, <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/63223>.
- "Arap Baharı Lübnan'a Yaramadı", 28.11.2018 tarihinde <https://www.haberler.com/arap-bahari-lubnan-a-yaramadi-3096843-haberi/> adresinden alındı.
- "Mormonluk", 21 Kasım 2018 tarihinde Wikipedia <https://tr.wikipedia.org/wiki/Mormonluk> adresinden alındı.
- "Briefing Note Migration Policies in Lebanon", 2017, *International Centre For Migration Policy Development*, Vienna.
- "Durable Solutions For Syrian Refugees", 20. 11. 2018 tarihinde The UN Refugee Agency <https://data2.unhcr.org/ar/documents/download/59482> adresinden alındı.
- "Lebanon: Census and Sensibility", retrieved from <https://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21709535-new-data-reveal-looming-crisis-lebanons-ruling-elite-exposing-fiction>, on 24.12.2018.
- "Lübnan Göç Veri Portalı", 20 Eylül 2018 tarihinde Migration Data Portal <https://migrationdataportal.org/?i=groups&t=2017&cm49=422> adresinden alındı.

- "Lübnan Ülke Künyesi", 22 Kasım 2018 tarihinde Central Intelligence Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> adresinden alındı.
- "Lübnan Ülke Künyesi", 16 Aralık 2017 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı <http://www.mfa.gov.tr/lubnan-kunyesi.tr.mfaadresinden> alındı.
- "Lübnan'da Filistinli Mültecilerin Durumu", 18 Kasım 2018 tarihinde UNRWA <https://www.unrwa.org/where-we-work/lebanon> adresinden alındı.
- "Managing the Refugee Crises: EU Support to Lebanon and Jordan Since the Onset of Syria Crises", 02.12.2018 tarihinde European Commission, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/eu_support_to_lebanon_and_jordan_since_the_onset_of_syria_crisis_en.pdf adresinden alındı.
- "Managing the Refugee Crises: EU Support to Lebanon and Jordan Since the Onset of Syria Crises", 02.12.2018 tarihinde European Commission, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/eu_support_to_lebanon_and_jordan_since_the_onset_of_syria_crisis_en.pdf adresinden alındı.
- "More Syrian Refugees Set to Return Home", 28 Kasım 2018 tarihinde Dailystar <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2018/Nov-08/468617-more-syrian-refugees-set-to-return-home.ashx> adresinden alındı.
- "Nearly 800 Syrian Refugees Return Home", 28 Kasım 2018 tarihinde Dailystar <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2018/Nov-16/469322-nearly-800-syrian-refugees-return-home.ashx> adresinden alındı.
- "Syria Emergency", 28.11.2018 tarihinde The UN Refugee Agency, <http://www.unhcr.org/syria-emergency.html> adresinden alındı.
- "Syria Emergency", 29.11.2018 tarihinde UNHCR, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.239797376.2001398272.1539861793-1511121096.1539861793 adresinden alındı.
- "Syria Emergency", 30.11.2018 tarihinde UNHCR, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/71> adresinden alındı.
- "Syrian Refugees in Lebanon Became Poorer, More Vulnerable in 2017, UNHCR, 12 Ekim 2018" tarihinde Ya Libnan, <http://yalibnan.com/2018/01/10/syrian-refugees-in-lebanon-became-poorer-more-vulnerable-in-2017-unhcr/> adresinden alındı.

"Total Persons of Concernby Country of Asylum", 29 Kasım 2018 tarihinde The UN Refugee Agency, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria#_ga=2.239797376.2001398272.1539861793-1511121096.1539861793 adresinden alındı.

"Ülke Künyeleri", Temmuz 2018 verileri, 20.10.2018 tarihinde Central Intelligence Factbook <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos> adresinden alındı.

"Ürdün Suriyeli Mültecilerin Durumunu Düzeltiyor", Ürdün Albayan Gazetesi. 24.12.2018 tarihinde <https://www.albayan.ae/one-world/arabs/2018-10-18-1.3386265> adresinden alındı.

"2017 Yılında Seçmenlerin Mezhep Dağılımı", 24.12.2018 tarihinde <http://www.alankabout.com/articles/109127.html> adresinden alındı.

http://www.961finiqia.com/2018/12/blog-post_21.html

Avrupa Birliğinde Düzensiz Göç Yönetimi: Geri Kabul Anlaşmaları Çerçevesinde Bir Değerlendirme

Prof. Dr. Selma KARATEPE¹

Arş. Gör. Dr. Nazlı Nalcı ARIBAŞ²

A. Muhammet BANAZILI³

Özet

Son yarım yüzyıldan bu yana göç olgusu, dünya gündeminin en önemli konularından birisidir. Göç dalgası, aynı şiddette olmasa da, dünyanın farklı bölgelerindeki ülkelere yönelmektedir. Genel itibarıyla göçmenlerin rotası AB üyesi ülkeler olmuştur. Gerçekleştirilen kitlesel yer değiştirme hareketleri devletler üzerinde siyasi, sosyal ve ekonomik etkiler meydana getirmektedir. Ortaya çıkan bu yansımalarla mücadele etme noktasında ülkelerin, geniş kapsamlı göç politikaları üretmeleri kaçınılmaz olmuştur.

Avrupa Birliği gibi önemli göç kavşağında bulunan ülkeler, düzensiz göçlerin ülke güvenliğini tehdit ettiği gerekçesiyle birlik olarak hareket edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Avrupa Birliği topluluğu içerisindeki ülkeler arasında kolektif bir politika yaratılması büyük önem taşımaya başlamıştır. Bu kapsamda Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları (ABGKA) vasıtasıyla üye devletler, ülkelerine yönelen düzensiz göçmen hareketliliğinin önüne geçilebilmesi amacıyla diğer ülkelerle ikili anlaşmalar yapmaktadır.

Bu bildirinin temel amacı, düzensiz göç ve düzensiz göç yönetimine ilişkin kavramları ele almak, Avrupa Birliği'nde düzensiz göç yönetimine ilişkin gelişmeleri ve AB Geri Kabul Anlaşmalarını genel hatlarıyla değerlendirmektir. Bu çerçevede Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları incelenmiş ve literatür taraması yapılmıştır. Geri Kabul Anlaşmaları, Avrupa Birliği açısından yorumlanarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Göç, Düzensiz Göç Yönetimi, Avrupa Birliği, Geri Kabul Anlaşmaları

Irregular Migration Management in the European Union: An Evaluation Within the Framework of Readmission Agreements

Abstract

Since the last half-century, the phenomenon of migration has been one of the most important issues of the world agenda. Although the wave of migration is not of the same intensity, it is directed towards countries in different regions of the world. In general, the route of migrants has been EU member states. The mass displacement movements bring about have political,

¹ İstanbul Gelişim Üniversitesi

² İnönü Üniversitesi

³ İstanbul Medeniyet Üniversitesi

social and economic effects on states. It was inevitable for countries to produce comprehensive immigration policies to combat these emerging reflections.

Countries in the major crossroads of migration such as the European Union, believe that irregular migrations must act as unity on the grounds that they threaten the security of the country. Creating a collective policy among the countries within the European Union started to be of great importance. In this context, member states through the European Union Readmission Agreements (EURA's) make bilateral agreements with other countries in order to prevent irregular migratory mobility to their countries.

The main objective of this notification is to address the concepts of irregular migration, developments in irregular migration management in the European Union and irregular migration management and to evaluate the EU readmission agreements in general terms. Within this framework, the European Union readmission agreements published by the European Commission are examined and a literature review was conducted. The readmission agreements are discussed in terms of the European Union.

Keywords: Irregular Migration, Irregular Migration Management, European Union, Readmission Agreements

Giriş

Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de göç olgusu, özellikle de yasal olmayan yollarla gerçekleşen (düzensiz) göçler, uluslararası aktörlerce alınan çeşitli önlemlere rağmen oldukça önemli bir uluslararası sorun olarak güncelliğini korumaktadır. Kitleler tarafından gerçekleştirilen yer değiştirme hareketlerinin sonucunda ülkelerin hem ekonomileri hem de sosyal yapılarında etkiler bırakmaktadır. Bu etkilerin giderilmesinde ise devletler geniş yelpazeli göç politikaları üretmişlerdir. Tüm bu unsurların bir araya gelmesiyle devletler, göçleri dizginleyebilmek adına hangi nasıl bir yol izleneceği ve hangi mekanizmaların uygulamaya koyulacağı üzerine çalışmalar yürütmektedir.

Göç olgusunun aktörleri olan göçmenler veya mülteciler, rotalarını genel olarak siyasi, sosyal ve ekonomik seviyesi yüksek olan ülkelere doğru yöneltmişlerdir. Bu doğrultuda göçmenlerin rotası Avrupa Birliği (AB) istikametine doğru gerçekleşmektedir. AB sınırlarının göç çekim merkezi haline gelmesi, bu sorunla mücadele etmede müktesebat üyelerini topyekûn hareket etmelerine teşvik etmiştir. Düzensiz göçün önüne geçilme çabaları, birliğin başlıca amaçları arasında yer almış ve konuyla ilgili bir takım yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini gündeme getirmiştir.

Bu bildiride, öncelikle Avrupa Birliğine doğru yapılan düzensiz göçleri ve birlik içerisinde düzensiz göçün yönetiminde atılan adımlar, Geri Kabul Anlaşmaları açısından ele alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda, Avrupa

Komisyonu tarafından yayımlanan Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşmaları, Avrupa Birliği çerçevesinde değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Göç, Düzensiz Göç ve Geri Kabul Anlaşmalarına İlişkin Temel Kavramlar

“Göç”; kavram olarak çok geniş anlamlara gelmesinin yanı sıra çok yönlü bir karaktere de sahiptir (Es ve Ateş, 2004: 210). Genel anlamıyla kitlesel veya bireysel olarak itici faktörlerden uzaklaşıp, çekici faktörlere doğru yönelmeyi ifade etmektedir (Gillade, 2011: 5). *“Düzensiz (yasal olmayan) göç”*; bireylerin, kendi ulus sınırları dışında hedef olarak belirledikleri ülkenin, göçmenlik yasalarına aykırı biçimde girişlerini ifade etmektedir (Mannaert, 2003: 4). *“Düzensiz Göçmen”*; göçmenlerin girmek istedikleri ülkenin topraklarına, sınır güvenliklerinden usulsüz yöntemlerle geçerek ulaşmalarıdır ([www.iom.int.](http://www.iom.int), 2018). *“Göç Yönetimi”*; ülkelerin karşı karşıya kaldıkları yoğun göç hareketliliği karşısında, göçün siyasal, sosyal ve ekonomik etkilerini dengelemeyi amaçlayan kamu politikalarıdır. Diğer bir deyişle temel göç sorunlarına yönelik politika, yasal ve idari düzenlemelerin geliştirilmesine yönelik planlı ve stratejik bir yaklaşımı ifade ettiği söylenebilir.

“Mülteci”; kendi doğdukları topraklardan başka ülkelerde sığınma arayışında olan kişilerdir. Bu sığınma arayışları zulümden, savaştan, terörizmden, aşırı yoksulluktan, kıtlıktan ve doğal afetten kurtulmak için yapılabilmektedir ([www.unhcr.org.](http://www.unhcr.org), 2018). *“Sığınmacı”*; tehlikeli bir yaşam ortamından kaçan ve güvende olacağı bir ülkede yaşamaya çalışan kişilerdir (Edwards, 2005: 299). Belirtilmesi gerekir ki, bu kişilerin amacı daha iyi veya daha müreffeh bir hayata sahip olmak değildir. Tek gayeleri ölüm veya yaralanmadan kendilerini kurtarmaktır. *“Vatansız kişi”* ise; vatandaşlığı veya milliyeti olmayan kişileri ifade etmek için kullanılmaktadır ([www.iom.int.](http://www.iom.int), 2018).

“Geri Kabul”; bir kişinin gerikabulünün yapılmasını (talep eden ülke), bu teklifin (talep edilen ülke tarafından) kabul edilmesidir (Panizzon, 2012: 4). *“Talep Eden Ülke”*; gerikabul (iade) başvurusunda bulunan devlettir ([www.tbmm.gov.tr.](http://www.tbmm.gov.tr), 2013: 45). *“Talep Edilen Ülke”*; gerikabul başvurusunun iletildiği devlettir ([www.tbmm.gov.tr.](http://www.tbmm.gov.tr), 2013: 45). *“Geri Kabul Anlaşması”*; bir devletin kendi ülke topraklarına düzensiz yollarla giriş yaptığını tespit ettikleri kimseleri, menşe ülkelerine veya transit olarak kullandıkları ülkelere geri gönderilmesini düzenleyen anlaşmadır (Albuquerque, 1999: 64). Vatansız kişilerde geri kabul anlaşmalarının aktörü olabilmektedir. *“Transit Geçiş”*; Üçüncü bir ülke vatandaşının veya vatansız kişilerin geri kabulün yapılması talep edilen ülke topraklarından, geri kabulü talep eden ülke topraklarına geçişleri anlamına gelmektedir. *“Üçüncü Ülke”*; uluslararası bir anlaşmaya taraf olan ülkeler dışında, anlaşmaya tabi olmayan diğer devletleri ifade etmektedir ([www.tbmm.gov.tr.](http://www.tbmm.gov.tr), 2013: 44). Ayrıca Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkeleri ve vatandaşlarını tanımlamak için de kullanılmaktadır.

Tarihsel Süreçte Avrupa Birliğinde Göç Yönetimi ve Önemli Yasal Düzenlemeler

Avrupa'da göç politikalarının detaylı olarak ele alınıp geliştirilmesi son 60 yıl içerisinde olan bir durumdur. 1950, 1960 ve 1970 yılının sonuna kadar göç alanında liberal rejim hâkim olmuştur. 1980'li yıllında göç olgusunun "politikleşmesi" daha sonraki yıllarda yapılacak olan göç politikalarının seyrini değiştirmiştir. Öyle ki, 1990 yılında göç yönetiminin hukuki çevresi önem kazanmaya başlamıştır. Sosyo-kültürel unsurların daha çok önem kazanmasıyla birlikte, göç politikalarında radikal değişikliklerin yapılması kaçınılmaz olmuştur (Lahav, 2004: 30-31). İkinci dünya savaşı başlamadan önce göç veren konumunda olan Avrupa, savaşın ortaya çıkmasının ardından yoğun bir şekilde göç almaya başlamıştır. Bu sürece bağlı olarak Avrupa devletleri göç ile ilgili kendi politikalarını oluşturmaya başlamıştır (ORSAM, 2012: 12). Avrupa Birliği içerisinde entegrasyon sürecinin başlaması, göç rejiminin reform edilmeye başlamasını ve müktesebat içerisinde tek tip bir göç politikası oluşturulması gerekliliğini tetiklemiştir.

Göç konusunda Avrupa içerisinde, siyasi görüşler ve ekonomik çıkarlar sıklıkla çatışma içerisindedir. Avrupa'daki genel profil, demografik olarak yaşanan ve kamu giderlerinin devlet bütçeleri üzerinde bir külfet oluşturmakta olan, hükümet yetkililerinin bu sorunlar karşısında çözümsüz kaldığı bir Avrupa kıtasına doğru evrilmektedir (Hix ve Noury, 2007: 182). Bundan dolayı Avrupa ülkeleri ekonomik kriz dönemlerinde daha az göçmene ihtiyaç duymuştur.

1970 yılında OPEC tarafından koyulan petrol ambargosu, uluslararası ekonomi-politik dengelerini sarsmış ve işsizlik seviyelerinin hızla yükselmeye başlamasıyla birlikte 1980 senesinde Kuzey Avrupa'da yoğun olarak yaşayan vasıfsız iş gücünün kitlesel olarak Güney Avrupa'ya doğru yönelmeye başlamasıyla göç politikaların oluşturulmasında yeni bir karakteristik özellik göstermiştir (Koçak ve Gündüz, 2007: 68). 1990 senesinde ise Soğuk Savaş perdesinin kapanmasının ardından Avrupa'ya yönelik yoğun göç akışları meydana gelmiştir Tüm bu gelişmelere bağlı olarak, göç rejimi konusunda "check-balance" arayışına giren AB, göç yığılmalarının önüne geçmek için yeni politikalar yürürlüğe koymuştur.

Maastricht Antlaşması (1993) ile AB Adalet ve İçişleri politikası oluşturulmuştur; bu politika daha sonra Amsterdam Antlaşması (1999) ile AB'nin özgürlüğünün, güvenliğinin ve adalet alanının bir parçası olarak reform edilmiştir (www.tbmm.gov.tr, 1993). Amsterdam antlaşmasından bu güne, AB göç ve göçmen entegrasyonunu kapsayan bir dizi yasa kabul etmiştir. AB kuralları şimdi, mevcut diğer yasaların yanı sıra, üçüncü ülke vatandaşlarının aile birleşimini, çalışma haklarını, öğrenci olarak kabulü, göç ve iltica ile yüz yüze kalan üçüncü ülkelere mali ve teknik yardım sağlama haklarını da kapsamaktadır (İltica ve Göç

Mevzuatı, 2005: 74). Siyasi veya çevresel felaketlerden dolayı yerinden edilmiş kişilerin geçici olarak korunması, üye devletlere sığınma başvurusunun incelenmesinin, sığınmacıların tedavisi için standartların ve ırksal veya etnik kökenler temelinde ayrımcılık yapıp yapılmadığının denetlenmesinden sorumludur.

Avrupa Birliği göç politikalarının geliştirilmesinde önemli olan belli başlı yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Fransa, Belçika, Hollanda, Almanya ve Lüksemburg arasında imzalanan *Schengen Anlaşması* (ortak vize rejimi) ile ülkeler arasındaki sınır hatları şeffaflaşmış, kişilerin serbest dolaşmaları önündeki bürokratik engellerin kaldırılmasıyla düzensiz göçlerin engellenmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (www.schengenvisainfo.com.tr., 2017). Göç alanında birlik içerisinde önemli olan diğer bir anlaşma ise 1986 yılında kabul edilen *Avrupa Tek Senedi* olmuştur. Yapılan bu anlaşmayla beraber, birlik sınırları dışarısından yönelen göçlere karşı ülkeler arasında koordinasyon sağlanmış olacaktır. Yine bu anlaşmaya dayanılarak kişilerin sınır noktalarında kontrollerinin kısmen veya tamamen kaldırılmasının öngörülmesi, beraberinde ülkelerin güvenliği açısından bir takım sorunlar getirmiştir (Geddes, 2001: 24). Bu kasamda göç ve iltica alanlarına ilişkin yeni ve daha güvenli düzenlemelerin yapılması gereksinimi doğmuştur. *Dublin Sözleşmesi* göç ve iltica konularında gerçekleştirilen diğer önemli anlaşma olmuştur. Göçmen ve mültecilerin yasal prosedürlerini düzenleyen bu anlaşmaya göre; göçmen veya mülteciler hakkında yapılacak olan yasal işlemlerin, ayak bastığı ilk AB ülkesi devlet tarafından yapılacağını şart koşturmuştur (AB Konsey Tüzüğü, 2003). Fakat bu anlaşma günümüzde çoğu ülkede sürmekte olan göçmen krizlerinden dolayı geçerliliği tartışılmaktadır.

1990'lı yıllar Avrupa Birliği göç politikalarının olgunlaşmaya başladığı dönem olmasından dolayı önem arz etmektedir. Zira bu dönem ve gelecek süreçteki gelişmeler ile beraber AB üyesi ülkeler, düzensiz göç ve insan kaçakçılığı gibi sorunlarla tek başlarına ürettikleri politikaların yetersiz kaldığının farkına varmışlardır (Banazılı, 2018: 24). Bu durumun sonucunda birlik üyeleri arasında göç meseleleriyle ilgili sıkı bir işbirliği ortamı oluşmaya başlamıştır. *Maastricht Anlaşmasıyla* Avrupa Topluluğu, "Avrupa Birliği" ismi alarak tek çatı altında toplanmıştır. Bu anlaşmanın göç ve iltica alanında getirmiş olduğu en önemli yenilik ise "Trevi ve Göç Grubu" biçimindeki yapılanmaları bir araya getirmiş ve bu yapılar Adalet ve İçişleri alanına dâhil edilmiştir (Özgöker ve Batı, 2016: 3).

AB göç politikası uygulamalarındaki diğer bir önemli anlaşma *Amsterdam Anlaşması* olmuştur. 1999 tarihinde yürürlüğe giren anlaşmaya göre; birliğin "özgürlük, güvenlik ve adalet" alanı olduğu belirtilmiş, etnik tabanlı dışlanmalara karşı gelmek amacıyla AB yasama yetkisi güçlendirilmiştir (Geddes, 2001: 25). Amsterdam Anlaşmasının devamında hemen 1999 tarihinde *Tampere*

Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirvede, Amsterdam Anlaşmasında oluşturulan özgürlük, güvenlik ve adalet alanların da nasıl bir yöntemin izleneceği belirlenmeye çalışılmıştır (Carrera, 2009: 6). Böylelikle göç sorunu karşısında birliğe üye devletler, eşgüdümlü olarak hareket edebileceklerdir. AB göç ve iltica alanındaki düzenlemeler içerisinde en önemli olanının *Lizbon Antlaşması* olduğu söylenebilir. Bu anlaşma ile birliğin iç güvenlik konusuna ve dış sınırların uyumlu bir şekilde yönetilmesi konularına ilk kez bu antlaşma içerisinde yer verilmiştir (İKV, 2009: 2).

Geri Kabul Anlaşmalarının Genel Yapısı ve İşleyişi

Geri Kabul Anlaşmaları, düzensiz göçmenlerin hukuki statülerini, anlaşmada belirtilen usul ve esaslara göre, anlaşmaya tabi olan bir ülkeden diğerine gönderilmesini düzenleyen anlaşmalardır (Ekşi, 2016: 5). GKA'lar düzenli göçlerden ziyade, düzensiz olanlarla ilgilenmektedir. GKA'lar, Avrupa Birliğinin dış politikadaki önemli bir mekanizmasıdır. Keza bu anlaşma ile birlik, ülkelere yönelen düzensiz göçmenleri yalnızca birlik üyesi diğer ülkelere göndermez, ayrıca söz konusu kişileri üçüncü ülkelere veya transit ülkelere de gönderme hakkına sahip olmaktadır (Giuffre, 2013: 83). Görüldüğü üzere bu anlaşmanın kapsamı yalnızca anlaşmaya tabi olan üye devletleri kapsamadığı gibi diğer üçüncü ülkeleri ve transit geçiş yapılan ülkeleri de kapsamaktadır. GKA'ların AB için önemli bir mekanizma olmasının temelinde bu durum yatmaktadır. Böylelikle AB, ülkelerinde istemediği düzensiz göçmenlerin iadesini bu anlaşma kapsamında gerçekleştirecektir.

Aslına bakılacak olunursa GKA uygulamaları AB için yeni bir pratik değildir. Esasen GKA'ların yapılmasına etki eden dört farklı durumun olduğundan söz edilebilir (Bouteillet-Paquet, 2003: 365-367):

i). 1960'lı yıllarda düzensiz göçle mücadele etmek için AB üyesi devletlerin kendi içlerinde yapmış oldukları GKA'ları içermektedir.

ii). 1989 senesinde Komünist Rejimin parçalanmasını takiben, "Merkez Avrupa Ülkelerinin" kendi aralarında yapmış oldukları GKA'ları kapsamaktadır.

iii). İnsani ve politik durumlar karşısındaki kaygıların hafifletilmesi adına menşe ülkelerle yapılması gerektiği düşünülen GKA'lardır.

iv). Göç vakalarının kökenlerinin derinlemesine araştırılması ve göç olgusunun AB için "dışsallaştırılması" gereken bir konu olması gerektiği düşüncesi çerçevesinde, üye devletlerarasında yapılan GKA'lardır. Tüm bu durumların bir arada bulunması, GKA'ların yapılmasını ve uygulanmasını tetiklemiştir.

Schengen müktesebatı, GKA'ların merkezi bir kısmını oluşturmaktadır. Fakat resmi dayanak olarak Amsterdam Antlaşması temel alınmaktadır. Amsterdam Antlaşmasının 63 (3) maddesine göre (www.europaparl.eu.. 1997); Avrupa Konseyi; a). İkamet koşulları, aile birleşimleri ve ülke sınırına girişlere yönelik vize verilmesi konuları dâhil, üye devletler tarafından ikamet

izinleri ve uzun vadeli vizelerin tedarik edilmesine dair usul ve esasları, b). Düzensiz göçün önüne geçilmesi amacıyla gerekli önlemleri alması ve tespit edilen düzensiz göçmenleri menşe ülkelerine veya transit ülkelere geri gönderme sorumluluğuna sahiptir. Böylece Avrupa Konseyi'nin göç ve iltica alanındaki görev ve sorumluluk alanları belirtilmiştir.

1990 yılından bu yana AB üyesi devletlerce gerikabul pratiklerinin geliştirilmesi ve bunun bir işlevlik kazanabilmesi adına topluluk halinde bir takım adımlar atmıştır. Tabii ki Göç politikalarının oluşturulmasında ve icra edilmesinde temel kıstas, AB'nin kendi belirlemiş olduğu standartlarla paralel olmasıdır. Bu kapsamda, GKA mekanizmasının geliştirilmesine olanak sağlayan birtakım gelişmeler irdelendiğinde;

- Merkez ve Avrupa ülkelerinden gelen düzensiz göçleri engelleyebilmek ve düzensiz göçlerin devletler üzerinde oluşturacak potansiyel istikrarsızlığın önüne geçilebilmesi için GKA'ların yapılması gerektiği bilinci ciddi ölçüde kendisini göstermiştir. Bu bağlamda 1992 senesinde *Edinburg Avrupa Konseyinde*, "Dış İlişkiler ve Göç Politikalarının Yönetim İlkeleri" bildirgesinde belirtilen durumlar üzerinde durulmuştur (Schieffer, 2003: 350-352). Yapılan bu bildirgenin ardından Avrupa Konseyi, birlik üyesi devletler ve üçüncü devletler arasında ikili gerikabul anlaşmaları yapılması teklifini onamıştır (Council of the European Union, 1994).

- Avrupa Konseyi tarafından 15 Kasım 2001'de, düzensiz göçün önüne geçilebilmesi için birliğin kolektif bir şekilde hareket etmesi gerektiğini ve geridönüş politikalarının oluşturulmasında üye devletlerin koordinasyonlu davranmasını vurgulamaya başlamıştır. Bu doğrultuda "*Ortak Politika İletişiminin*" sağlanabilmesi için çalışmalar yürütmeye başlamıştır. *Topluluk Geridönüş Politikaları* oluşturulmuş ve güvenli göç politikalarının oluşturulabilmesi, etkili geridönüşlerin sağlanabilmesine bağlanmıştır (Commission of the European Communities, 2002: 4).

- 2002 yılında gerçekleştirilen *Sevilla Avrupa Konseyinde*, düzensiz göçlerin birlik topraklarına yönelmesi durumunda, bu kimselerin AB'den uzaklaştırmalarının sağlanabilmesi için üçüncü ülkelerle veya birlik üyesi diğer ülkelerle yeni birtakım yasal düzenlemelerin yapılacağı tartışılmıştır. Böylelikle Avrupa Komisyonu Kasım 2002'de dört maddeden oluşan *Geri Dönüş Eylem Programını* yürürlüğe koymuştur. Bu programa göre (EU Action Plan on Return, 2002); a). Bilgi akışının sağlanabilmesi ve geridönüş çalışmaları yürüten personeller arası işbirliği yapılması, b). Geridönüşün tamamlanabilmesi için asgari standartların belirlenmesi, c). Ülkelere özgü olan göç politikalarının oluşturulması, d). Üçüncü ülkelerle geridönüş hızlarının artırılması için daha çok anlaşmalar yapılması konuları ele alınmıştır.

Geri kabul anlaşmaları doğası gereği teknik ve karmaşık bir konudur. Bunun sebebi, anlaşmanın içerisinde insan faktörünü, diplomatik ilişkileri ve altyapısal faaliyetleri ihtiva etmesidir (IOM, 2008: 51). Bu söylemlerden yola çıkarak GKA'nın aktörlerini üç kategoride toplamak mümkündür: -transit veya menşe ülke, ev sahibi ülke ve iadesi gerçekleştirilen (gerikabul edilen) kişiler- dir.

Bu üç gruptaki kişilerin, birbirleri arasında çatışma içerisinde olduğu öne sürülebilir. Şöyle ki, gerikabulün yapılmasını talep eden ülke, bu durumu ülke içi güvenliğinin tehdit altına girebileceği gerekçesiyle isteyebileceği gibi (Noll, 1999: 274), gerikabulün yapılması talebinde bulunulan ülke bu isteği, kendi yerel halkının menfaatlerini korumak ve düzensiz göçmenleri karşılayabilecek yeterli fiziki ve mali kapasitesinin olmadığını öne sürerek bu teklifi geri çevirebilir (Dedja, 2012: 103).

Genel itibarıyla bakıldığında Avrupa Birliği içerisinde GKA'lar, düzensiz göçü dizginlenebilmesinde önemli bir mekanizma olduğu görülmektedir. AB içerisinde genel, sürekliliği olan ve birlik üyesi devletlerin güvenliğini tehdit etmeyen veya en aza indirmeye çalışan politikalar öncelik olmuştur (Morehouse ve Blomfield, 2011: 12). Bu kapsamda AB için GKA'lar, bu amaçlarını gerçekleştirebilmelerinde önemli bir mekanizma olabilmektedir. Zira GKA ile AB üye olmayan üçüncü ülkeler ile anlaşma yapmaktadır. Birlik sınırları dışarısından yönelen düzensiz göçlere karşı, üçüncü ülkeleri "tampon bölge" olarak işlevsel hale getirmektedir. AB, "ortak merkezli sınır noktaları" (Trauner ve Kruse, 2008: 9) oluşturarak, birlik kapılarını düzensiz göçmenlerin erişimine kapatmayı hedeflemiştir.

Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Avrupa Birliği'ne üye olmak, GKA'ya da taraf olmayı gerektirmektedir. Bundan dolayı GKA'lar, "tarafaların eşitliği" ilkesine dayanmayı ve akit tarafları aynı ölçüde bağlaması gerektirmektedir. Ancak GKA'lar ile her ne kadar taraflar üzerinde eşit sorumluluklar yüklendiği öne sürülse de, bir bakıma bu anlaşmalar simetrik bir özellik göstermekten uzak kalarak, asimetrik bir özellik gösterme eğilimine daha yakın olmuştur. Keza, birliğe üye olmayan ancak GKA'nın tarafı olan üçüncü ülkeler de bu orantısız durumun farkındalardır (Gillade, 2011: 38). Fakat AB, GKA'ların bu olumsuz yanına karşılık diğer devletler üzerinde ikna edici bir yönünün olduğu gerçektir. Bunun en önemli sebepleri ise; AB'nin ekonomik ve politik yönlerden diğer ülkelere kıyasla daha baskın olması, "vize muafiyeti" uygulamaları, AB pazarına girebilme ve göçün maliyetleri için teşvikler sunacağına dair vaatleri AB'yi, diğer ülkelerle yeni GKA'lar yapmasında önemli parametreleri olmuştur.

Avrupa Birliği'nin, GKA'ları daha cazip hale getirmek için kullanmış olduğu yöntemler sadece bunlarla sınırlı değildir. Göçlerin mali boyutuna yönelik

teknik yardımların karşılanması ve Dünya Ticaret Örgütü 'nün (DTÖ) ayrıcalıklarından istifade ettirebilme benzeri koşulları üçüncü ülkelere sunarak, GKA'ları makul hale getirmek istemiştir (İçduygu ve Aksel, 2014: 344). Bu ve buna benzer uygulamaları AB, GKA'ların yapılabilmesi için "teşvik kalemleri" olarak kullanmaktadır. Tüm bu olumlu yanlarını avantaja çevirme gayreti içerisinde olan AB, siyasi, ekonomik ve hukuksal açıdan kendi özel sınırlarını oluşturduğunu söylemek mümkündür. GKA'lar vasıtasıyla AB, kendi sınırlarına istemediği kişileri uzaklaştıracak ve kendi ayrıcalıklı pozisyonunu korumaya devam edecektir (Richmond, 1994: 216).

Avrupa Birliği GKA ve vize muafiyeti süreçlerini birbirine bağlamıştır. Yani GKA'ya taraf olan ülkenin vatandaşları, vize muafiyetine tabi tutulacaktır. Ancak bu durum, göç kontrolününün "politikleşmesine" neden olmaktadır. Bu süreç genel olarak iki yaklaşım içerisinde ele alınabilir (Boswell, 2003: 622-624): i). "Kısıtlayıcı Göç Yaklaşımı"; AB dışında kalan transit ülkelerle düzensiz göçün önüne set koyulabilmesi için yapılan anlaşmaları ve sınır kontrollerinin yapılmasına yönelik olan klasik göç yönetimi araçlarıdır. GKA'ların sayesinde, iltica arayışındaki kişilerin geri gönderilmeleri kolaylaşmış olacaktır. ii). "Önleyici Yaklaşım"; Menşe ülkelerdeki düzensiz göçün neden kaynaklandığını ele alan ve AB'ye yönelen düzensiz göç akışını önlemeye çalışan yaklaşımdır. Görüldüğü üzere her iki yaklaşımdan da, iltica arayışındaki kişilerin AB sınırlarına erişimlerinin engellenmesi üzerine inşa edildiği yorumu çıkartılabilir. Ayrıca ikinci yaklaşımla ilgili olarak, AB'nin kendi topraklarında yaşayan kişilerin korunmalarına yönelik her hangi bir çalışma içerisinde olmaması ve menşe ülkelerde ki düzensiz göçe ilişkin kökenlerin tam olarak araştırılmadığına dair bir eleştiri getirilmiştir (Garlick, 2006: 613). Bu kapsamda yapılan analizler doğrultusunda AB göç politikalarının işleyişinde ve GKA uygulamalarında birliğin" insan hakları" ve "ulusal güvenlik (güvenikleştirme)" arasında bir gerilim oluşturduğu öne sürülebilir.

AB, diğer ülkelere GKA'yı kabul etmeleri durumunda, kendilerine vize muafiyeti vaat edilmesine rağmen son kararı teknokratlar tarafından değil, yine birlik tarafından, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi içerisinde seçilen temsilciler aracılığıyla nihai kararlar verilmektedir (Aka ve Özkural, 2015: 10-12). Bu karar alma sürecinde, birliğe üye olan devletlerin politik muhasebeleri önemli etken olmaktadır.

Belirtmek gerekir ki AB içerisinde gerikabulü gerçekleşen kişilerin sayısı net olarak bilinmemektedir. Ancak bu verileri yaklaşık olarak AB'nin üçüncü ülkelere geri gönderilmesini talep ettiği kişi sayısı ve üçüncü ülkelerin iadesini kabul ettiği kişi sayısına bakarak kesin olmasa da bir veriye ulaşılabılır. Tablo-1- AB üyesi devletlerin GKA'ları kullanarak üçüncü ülkelere geri gönderilmesini istediği ve üçüncü ülkelere gönderilen göçmen sayılarını göstermektedir.

Tablo 1: Avrupa Birliği Ülkelerinin Üçüncü Ükelere Geri Gönderdikleri Yabancıların Toplam Sayıları (2014, 2015 ve 2016).

ÜLKELER	2014			2015			2016		
	Gönderilmesi Talep Edilen	Üçüncü Ülkelere Gönderilen	Geri Dönüş Oranı	Gönderilmesi Talep Edilen	Üçüncü Ülkelere Gönderilen	Geri Dönüş Oranı	Gönderilmesi Talep Edilen	Üçüncü Ülkelere Gönderilen	Geri Dönüş Oranı
Belçika	35.245	557	%15,82	31045	5550	%17,88	33.020	6.920	%20,96
Bulgaristan	12.870	1555	%8,97	20810	540	%2,59	14.120	1.105	%7,83
Çek Cumh.	2.460	320	%13,01	4510	330	%7,32	3.760	390	%10,37
Danimarka	2.905	1400	%48,19	3925	1040	%26,50	3.050	930	%30,49
Almanya	34.255	21895	%63,92	54080	53640	%99,19	70.005	74.080	%105,82
Estonya	475	445	%93,68	590	40	%6,78	505	380	%75,25
İrlanda	970	345	%35,57	875	205	%23,43	1.355	245	%18,08
Yunanistan	73.640	27055	%36,72	104575	14390	%13,76	33.790	19.055	%56,39
İspanya	42.150	15150	%35,94	33495	12235	%36,53	27.845	9.530	%34,23
Fransa	86.955	19525	%22,45	79950	12195	%15,25	81.000	10.930	%13,49
Hırvatistan	3.120	2245	%71,96	3910	1405	%35,93	4.730	1.720	%36,36
İtalya	25.300	5310	%20,99	27305	4670	%17,10	32.365	5.715	%17,66
Kıbrıs	3.525	2990	%84,82	2250	1840	%81,78	1.575	1.035	%65,71
Letonya	1.555	1550	%99,68	1190	1030	%86,55	1.450	1.355	%93,45

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTEÇİ KONGRESİ

6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

Litvanya	2.245	1.930	%85.97	1.870	1.685	%90.11	1.740	1.545	%88.79
Luxemburg	775	605	%78.06	700	720	%102.86	655	405	%61.83
Macaristan	5.885	4.345	%73.83	11.750	5.755	%48.98	10.765	780	%7.25
Malta	990	495	%50	575	465	%80.87	415	420	%101.20
Hollanda	33.735	7.995	%23.70	23.765	8.380	%35.26	32.950	11.215	%34.04
Avusturya	-	2.480	-	9.910	-	-	11.850	5.895	%49.75
Polonya	10.160	9.280	%91.34	13.635	12.720	%93.51	20.010	18.530	%92.60
Portekiz	3.845	820	%21.33	5.080	565	%11.12	6.200	0	%0.0
Romanya	2.030	2.085	%102.71	1.930	1.995	%103.37	2.070	1.865	%90
Slovenya	1.025	840	%81.95	1.025	155	%15.12	1.375	205	%14.91
Slovakya	925	695	%75.14	1.575	970	%61.59	1.735	1.390	%80.12
Finlandiya	3.360	3.195	%95.09	4.905	2.980	%60.75	17.975	5.610	%31.21
İsveç	14.280	6.630	%46.43	18.150	9.695	%53.42	17.585	10.160	%57.78
Birleşik Krallık	65.365	49.920	%76.37	70.020	40.965	%58.5	59.895	34.740	%58
İsviçre	3.335	0	-	3.730	0	%0.0	-	-	-
Lihtenştayn	15	15	%100	15	0	%0.0	15	5	%33.33
Norveç	13.305	5.365	%40.32	13.705	3.540	%25.83	-	-	-
İzlanda	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: (European Commission, 2017).

Tablo-1-de, AB üyesi ülkelerin üçüncü ülkelere geri gönderdikleri yabancıların toplam sayılarını ve yıllar itibarıyla (2014-2016) geri dönüş oranlarını

göstermektedir. Geridönüş oranı; kişilerin isteyerek veya zorlanarak geridönüş yapıp yapmadıkları dikkate alınmaksızın, gerikabulü yapılması kararlaştırılan kişi sayısı ile gerikabulü gerçekleşmiş kişi sayısı arasındaki orandır (European Commission, 2017). Tablodaki üç yıllık dönemde ülkelerin gerikabul oranlarına irdelendiğinde ilk beş ülke şu şekilde sıralanabilir: İlk sırada Romanya'nın %98.69 ile gerikabul oranının en fazla olduğu AB üyesi devlet olduğu anlaşılmaktadır. Romanya'yı %93.22 oranı ile Letonya takip etmektedir. Üçüncü sırada Polonya (%92.48), dördüncü sırada Almanya (%89.64) ve beşinci sırada Litvanya (%88.20) ile gerikabul oranı en yüksek olan AB üyesi ülkeler olmuştur (Banazılı, 2018: 75). Ayrıca bunlara ek olarak geridönüş oranı düşük olan ülkelerde bulunmaktadır. Bu ülkeler en düşük orana sahip olandan ilk beş ülke sırasıyla İsviçre, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Portekiz ve Avusturya olmuştur.

GKA'lar her ne kadar karşılıklı eşitlikler üzerine dayandığı öne sürülse de, bu anlaşmaların üçünü ülkelerden ziyade daha çok birliğin menfaatleriyle örtüştüğü söylenebilir. Bu çerçevede Avrupa Birliği'nin GKA'ları kullanma temayülüne ilişkin bir takım eleştiriler getirilmiştir. GKA'lar AB tarafından dış politikada kullanılan en güçlü ve en sıkı tedbirlerden birisidir (Yılmaz, 2014: 2). Bu eleştirilerden en önemlilerden biri "externalization" kavramıyla açıklanabilecek olan "göçün dışsallaştırılması" faktörüdür. GKA'lar aracılığıyla AB, düzensiz göçmenleri üçüncü ülkeleri anlaşmanın yükümlülükleri altına koyarak bu kişileri geri gönderip, kendi sınırlarını göçmenlere karşı korumaktadır (Billet, 2010: 74). AB göç politikalarının dışsallaştırılmasında ise "çok uzaktan kontrol (very remote control)" yaklaşımı esas alınmıştır (Samers, 2004: 25). Diğer bir eleştiriye göre ise; GKA'lar, AB'nin kendi çıkarları doğrultusunda, güçsüz ve zayıf olan diğer ülkelere dayattığı bir enstrüman olduğudur (Mrabet, 2003: 385). Ekonomik ve politik anlamda yetersiz olan bazı devletlere anlaşmaya taraf olmaları durumunda finansal destek sağlayacağı, vize muafiyetinden istifade edebilecekleri vaatleriyle, üçüncü ülkelere yük transferi gerçekleştirmiştir. Genel olarak bakıldığında Avrupa Birliği için, göçmenler ve üçüncü ülkeler açısından sonuç ne olursa olsun AB amacına ulaşmış görünmektedir. Zira FRONTEX tarafından yayımlanan son verilere göre, 2018 yılı itibarıyla AB'de, düzensiz göçlerin %40 oranında azaldığını duyurmuştur (FRONTEX, 2018).

GKA'lardan en fazla olumsuz olarak etkilenen tarafın üçüncü ülkelerin ve transit ülkelerin etkilendiği söylenebilir. Zira AB, topraklarında görmek istemediği göçmenleri bu yerlere gönderebilecektir. Yani GKA ile transit ülkeler veya üçüncü ülkeler, AB'nin "arka bahçesi (dumping ground)" haline gelecektir (Roig ve Huddleston, 2007: 374). GKA'lar "üçüncü ülke vatandaşlarını" ve "vatansız kişileri" de kapsadığından dolayı, AB bu grupta yer alan kimselerin gerikabul başvurularını geri çevirip yaşamlarını tehlikeye attığını söylemek mümkündür (Noll, 1999: 280). AB, bu anlaşmaları uygulamaya koymasındaki asıl amaç,

Avrupa Birliği içerisinde düzensiz göçle mücadele etmede ortak bir politika üretmek gibi görünse de, gerçekte olan durum farklılık göstermektedir.

Sonuç

Göç olgusu çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Göç süreci sadece göç edenleri değil, aynı zamanda hedef ülke, kaynak ülke ve transit ülkeleri de önemli ölçüde etkilemiştir. Küreselleşen dünyadaki gelişmelere bağlı olarak göç hareketliği ivme kazanmış ve süreç daha karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Bu karmaşıklığın üstesinden gelebilecek politikaların oluşturulması gerekliliği de kaçınılmaz olmuştur.

Göç hareketleri genel olarak doğudan batıya doğru ilerlemektedir. Bu durum birçok nedene bağlanabilir. Rasyonel düşünebilen bireyler yaşamlarını idame ettirebilmeleri için kendilerine ekonomik olarak ileri olan yerleri hedef olarak belirler. Bu doğrultuda göçmenler istikametlerini Avrupa'ya doğru çevirmişlerdir. Avrupa Birliği ülkeleri, gelişmemiş ve gelişmekte olan ülke vatandaşları için adeta çekim merkezi haline gelmiştir. Ancak Avrupa Birliği'ne doğru yönelen göç akışlarının boyutunun genişlemesiyle bu durum homojenliğini korumak isteyen Avrupa için tehlike arz etmeye başlamıştır. Öyle ki AB, bu hareketlilik karşısında kendi ulusal menfaatlerinin sekteye uğrayacağı kaygılarından dolayı, birliğin sınır ağlarını ciddi ölçüde katılaştırmış ve kapılarını üçüncü ülke vatandaşlarına kapatmıştır. Nihayetinde bu durum yeni yapılacak düzensiz göçlerin önünü açmıştır.

AB ilerleyen zaman içerisinde bu uluslararası yoğun yer değiştirme hareketlerine karşı koymakta zorlanmış ve birlik üyesi devletlerin bireysel olarak ürettikleri göç politikaları yetersiz kalmaya başlamıştır. AB içerisinde düzensiz göçlerin önüne geçilebilmesi amacıyla birçok yasal düzenleme yürürlüğe koyulmuştur. Düzensiz göç hakkında yapılan tüm politikadaki ortak amaç, düzensiz göçün aktörleri olan üçüncü ülke vatandaşlarını veya vatansız kişileri mümkün mertebede birlik sınırlarından uzak tutulmasına, iç güvenliğin ve yerel kültürlerin korunmasına yönelik olmuştur.

Avrupa Birliği arzuladığı amaçlara ulaşabilmek için kullanmış olduğu araçlardan birisi Geri Kabul Anlaşmaları olmuştur. Dış politikasında insan hakları savunucusu olarak tanınan AB, kendisine yönelen yoğun göç akışlarına karşılık sıkı sınır tedbirleri almış ve göçmenlerin yaşamları pahasına sınır duvarlarını yükseltmiştir. Göç politikasını kısıtlayıcı ve önleyici yaklaşımlar üzerine inşa eden AB, göçleri kendi sınırlarından dışsallaştırma amacı gütmüştür. Bunun içinde birliğe üye olmayan üçüncü ülkelerle çeşitli vaatler öne sürerek stratejik olarak GKA'lar imzalamıştır.

Çalışmanın önceki kısmında da belirtildiği üzere AB içerisinde gerikabulü gerçekleşen kişilerin sayısı net olarak bilinmemesine rağmen Tablo-1-de gösterildiği gibi AB'nin üçüncü ülkelere yaptığı gerikabul talepleri ve iadesi

gerçekleşen kişi sayısı azda olsa bu konuda bir veri sağlayabilir. Tablo genel hatlarıyla okunduğunda, birtakım AB devletlerinin göçmenleri birlik sınırlarından çıkartabilmek için üçüncü ülkelere yaptıkları iade taleplerinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Tüm bu gelişmeler ışığında göç yönetimi alanında AB'nin gerçek bir aktör mü? olduğu yada kendi menfaatleri doğrultusunda politikalarını şekillendiren normatif bir güç mü? olduğuna karar vermek kolay görünmemektedir.

Kaynakça

- AB Konsey Tüzüğü, " AB Dublin II Yönetmeliği", Konsey Tüzüğü 343/2003, 2003.
- Aka, H. Burç & Özkural, Nergiz, "Turkey and the European Union: A Review of Turkey's Readmission Agreement", *The European Legacy*, Cilt: 20 Sayı: 3, ss. 255-272, 2015.
- Albuquerque, Nazare Abell, "The Compatibility of Readmission Agreements with the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Cilt: 11 Numara: 1, ss. 60-83, 1999.
- Banazlı, A. Muhammet, "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Düzensiz Göç Yönetiminin Geri Kabul Anlaşmaları Üzerinden Değerlendirilmesi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, 2018.
- Billet, Carole, "EC Readmission Agreements: A Prime Instrument of the External Dimension of the EU's Fight against Irregular Immigration an Assessment after Ten Years of Practice, *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 12 Sayı: 1, ss. 45-79, 2010.
- Bouteillet-Paquet, Daphne, "Passing the Buck: A Critical Analysis of the Readmission Policy Implemented by the European Union and Its Member States", *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 5 Sayı: 3, ss. 359-377, 2003.
- Boswell, Christina, "The External Dimension of EU Immigration and Asylum Policy", *International Affairs*, Cilt: 79 Numara: 3, ss. 619-638, 2003.
- Carrera, Sergio, "In Search of the Perfect Citizen?: The Intersection Between Integration, Immigration and Nationality in the EU, *Immigration and Asylum Law and Policy in Europe*", Martinus Nijhoff (7), Leiden, 2009.
- Commission of the European Communities, Communication to the Council and the European Parliament on a Community Return Policy on Illegal Residents, COM (2002) 564 final, Brussels, 2002.
- Council of the European Union, Council Recommendation Concerning a Specimen Bilateral Readmission Agreements Between a Member State and a Third Country, Official Journal C274, 19/09/1996, 0020-0024,

- Brussels,[http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919\(07\):EN:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31996Y0919(07):EN:HTML), 1994, (01.01.2018).
- Dedja, Sokol, "Human Rights in the EU Return Policy: The Case of the EU-Albania Relations", *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 63 Numara: 3, ss. 95-114, 2012.
- Edwards, Alice, "Human Rights, Refugees, and The Right 'To Enjoy' Asylum", *International Journal of Refugees Law*, Cilt: 17 Sayı: 2, ss. 293-330, 2005.
- Ekşi, Nuray, "Türkiye Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması", Beta Basım, (Birinci Baskı), İstanbul, 2016.
- Es, Muharrem & Ateş, Hamza, "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 48, ss. 206-248, 2004.
- EU Action Plan on Return, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/communication_from_the_ec_to_ep_and_council_-_eu_action_plan_on_return_en.pdf, 2002, (26.10.2018).
- European Commission, Progress Report on the European Agenda on Migration Returns, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20171114_annex_5_returns_en.pdf, 2017 (29.10.2018).
- FRONTEX, <https://frontex.europa.eu/media-centre/news-release/migratorv-flows-in-september-total-down-by-a-third-spain-sees-significant-rise-nGctIY>, 2018, (30.10.2018).
- Garlick, Madeline, "The EU Discussions on Extraterritorial Processing: Solution or Conundrum?", *International Journal of Refugee Law*, Cilt: 18, ss. 601-629, 2006.
- Geddes, Andrew, "International Migration and State Sovereignty in an Integrating Europe", *International Migration*, Cilt: 39 Sayı: 6, ss. 21-42, 2001.
- Gillade, Kim, "Readmission Agreements Concluded by the EU", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Universiteit Gent, Departmant of International Relations, Gent, 2011.
- Giuffre, Mariagiulia, "Readmission Agreements and Refugee Rights: From a Critique to a Proposal", *Refugee Survey Quarterly*, Cilt: 32 Numara: 3, ss. 79-111, 2013.
- İçduygu, Ahmet & Aksel, B. Damla, "Two-to-Tango in Migration Diplomacy: Negotiating Readmission Agreement Between the EU and Turkey", *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 16 Sayı: 3, ss. 337-363, 2014.

- İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu (İKV), *Lizbon Antlaşması*, No: 9, ss. 1-3, 2009.
- İltica ve Göç Mevzuatı, http://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, 2005, (26.10.2018).
- International Organization for Migration (IOM), "Report on Readmission and Return Experiences in the Western Balkan Region", Regional Forum on Return and Readmission (5-6 March 2008), IOM, *Hellenic Ministry of Interior, Hellenic Migration Policy Institute*, Tirana, 2008.
- Koçak, Orhan & Gündüz, Demet, "Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 12, ss. 66-91, 2007.
- Lahav, Gallya, "Immigration and Politics in the New Europe", *Cambridge University Press*, ss. 1-31, 2004.
- Hix, Simon & Noury, Abdul, "Politics, Not Economic Interests: Determinants of Migration Policies in the European Union", *The Center for Migration Studies of New York*, Cilt: 41, Sayı: 1, ss. 182-205, 2007.
- Mannaert, Celia, "New Issues in Refugee Research: Irregular Migration and Asylum in Turkey", *Evaluation and Policy Analysis Unit*, United Nations High Commissioner for Refugees CP 2500, 1211 Geneva: 2, Switzerland, Çalışma Sayfa No: 89, ss. 1-17, 2003.
- Morehouse, Christal & Blomfield, Michael, "Irregular Migration in Europe", *Migration Policy Institute*, ss. 1-17, 2011.
- Mrabet, El - Arbi, "Readmission Agreements the Case of Morocco", *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 5, ss. 379-385, 2003.
- Noll, Gregor, "Rejected Asylum Seekers: The Problem of Return", *International Migration*, Cilt: 37 Numara: 1, ss. 267-288, 1999.
- ORSAM, "Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi", Rapor No:22, Ankara, 2012.
- Özgöker, Uğur & Batı, Güney Ferhat, "Avrupa Birliği Hukukunda Göç Sorunu Parametreleri", *İstanbul Arel Üniversitesi Ekonomi, Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (EYSAD)*, Cilt:1 Numara: 2, ss. 1-10, 2016.
- Panizzon, Marion, "Readmission Agreements of EU Member States: A Case for EU Subsidiarity or Dualism?", *Trade Regulation*, Cilt: 31 Sayı: 4, ss.1-39, 2012.
- Richmond, Anthony, "Global Apartheid: Refugees, and the New World Order", New York, 1994.
- Roig, Annabelle & Huddleston, Thomas, "EC Readmission Agreements: A Re-evaluation of the Political Impasse", *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 9, ss. 363-387, 2007.

- Samers, Michael, "An Emerging Geopolitics of 'Illegal' Immigration in the European Union", *European Journal of Migration and Law*, Cilt: 6, Numara: 1, ss. 23-41, 2004.
- Schieffer, Martin, "Community Readmission Agreements with Third Countries- Objectives, Substance and Current State of Negotiations", *European Journal of Migration and Law*, Cilt:5 Numara: 3, ss. 343-357, 2003.
- Trauner, Florian & Kruse, Imke, "EC Visa Facilitation and Readmission Agreements: Implementing a New EU Security Approach in the Neighbourhood", Centre for European Policy Studies, CEPS Working Document No: 363, 2008.
- Yılmaz, Buğra, "The Readmission Agreement Between the EU and Turkey Compatible with the Right to Seek Asylum?", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), International Public, Uppsala Universitet Department of Law, 2014.

İnternet Kaynakları

- <http://www.iom.int/kev-migration-terms>. (Erişim Tarihi: 25.10.2018).
- <https://www.tbmm.gov.tr/sirasavi/donem24/yil01/ss554.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.10.2018).
- https://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/AB/Maastricht_Anla%C5%9Fmasi.pdf, (Erişim Tarihi: 26.10.2018).
- <https://www.schengenvisa.info.com/tr/schengen-anlasmasi/>, (Erişim Tarihi: 26.10.2018).
- <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, (Erişim Tarihi: 26.10.2018).
- <http://www.unhcr.org/en-au/>, (Erişim Tarihi: 26.10.2018).

İlkokullardaki Göçmen Çocukların Entegrasyon Durumunun İncelenmesi

Doç. Dr. Seyit ATEŞ¹

Abdurrahman Baki TOPÇAM²

Muhammet SÖNMEZ³

Mücahit DURMAZ⁴

Özet

Son yıllarda yaşanan gelişmelere bağlı olarak uluslararası göç hareketlerinde büyük bir artış yaşanmıştır. Daha çok sığınma amacıyla göç eden bu insanların, yerleştikleri ülkelerde aşmaları gereken problemlerin başında barınma, sağlık, güvenlik gibi temel ihtiyaçlar gelmektedir. Kültürel, sosyal ve toplumsal birçok değişimin yaşandığı, başlı başına zor bir durum olan göç hareketlerinden en çok etkilenenler ise kuşkusuz çocuklardır. Göç hareketliliğinin yoğun bir şekilde yaşandığı ülkelerden birisi olan Türkiye’de göçmen çocukların Türk Eğitim Sistemine entegre olabilmeleri için birçok çalışma yürütülmektedir. Bu çalışma ilkokullarda bulunan göçmen çocukların entegre durumlarını belirlemeyi hedeflemektedir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması şeklinde tasarlanmıştır; dil becerileri, akranla iletişim, öğretmen-idare ile iletişim, öğretim programına uyum, akademik başarı ölçütleri dikkate alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veri toplanmıştır. Araştırma doğrultusunda sınıfta göçmen öğrenci bulunan 50 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler temalaştırılarak analiz edilmiş; göçmen çocukların dil becerilerinin yetersiz olduğu; akranları ile iletişimde öğretmenlerin uyguladıkları sosyometri tekniği verilerine göre uyum problemlerinin devam ettiği; entegrasyon sürecinde öğretmenin yalnız kaldığı, aile ve çevreden yeterli desteği alamadığı gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entegrasyon, Göç, Sosyometri, Göçmen Çocuklar

Examination of Integration of Migrant Children in Primary Schools

Abstract

Due to the recent developments, there has been a great increase in international migration movements. The basic needs such as shelter, health care and security are among the problems that these people need to overcome in their countries of origin. The utmost effects of migration movements which are on its own difficult situations with the experienced cultural, social and communal changes are undoubtedly on children. Many studies are being carried out in order to integrate migrant children in to the Turkish education system in Turkey, which is one of the countries where migrant mobility is experienced intensively.

¹ Gazi Üniversitesi

² Düzce Üniversitesi

³ Düzce Üniversitesi

⁴ Düzce Üniversitesi

This study aims to determine the integrated status of migrant children in primary schools. Their search has been drafted as a case study in accordance with qualitative research patterns; Language skills, peer communication, teacher-administration communication, adaptation to the curriculum, academic achievement criteria were taken into consideration, and data were collected with a semi-structured interview form. In line with their search, 50 class teachers were interviewed. The data were analyzed by theme; It has been concluded that the language skills of migrant children are high while the problems of adaptation and communication with the peers continue according to the data gathered with sociometry technique and in the integration process the teachers were mostly left alone with insufficient support from their families and social environments.

Keywords: Integration, Migration, Sociometry, Migrant Children

Giriş

Göç olgusu, yer değiştirme sürecinin ötesinde bir sosyal çevreden başka bir sosyal çevreye geçişi kapsamaktadır (Polat, 2007). Sağlıklı bir toplumsal hayat için göçmenlerin girdikleri topluma uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kültürel uyum göçmenlerin egemen kültürün normlarına ve gerekliliklerine tam anlamıyla ayak uydurabilmeleri olarak tanımlanmaktadır (Gül & Kolb, 2009). Çeşitli nedenlerle meydana gelen bu olgu farklı kültürlerden gelen insanların bir arada yaşamasını gerekli kılmakla beraber birtakım uyum ve çatışma sorunları meydana getirmektedir (Aksoy, 2012). Bu uyum sürecini yetişkin göçmenler daha hızlı bir şekilde aşmakta ancak söz konusu göçmen çocuklar olduğunda yaşanan zorluklar bir hayli artmaktadır. Göçmen çocuklar sonradan dâhil oldukları toplum içerisinde, okul çevresinde güvenli bir ortam sunulsa da ani ve zorlu göç süreçleri, farklı kültürler içinden gelmeleri ve dil sorunları çocukların uyum sürecini zorlaştırmaktadır (Şeker & Aslan, 2015).

Türkiye bulunduğu coğrafi konumu nedeni ve son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan iç karışıklık ve savaşlar nedeniyle göç hareketlerinin önemli bir merkezi haline gelmiştir. Bu denli göç alan ülkede çocukların topluma daha kolay entegre olabilmeleri için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda göçmen çocukların topluma daha iyi adapte olabilmesinde eğitim önemli bir yer tutmaktadır (Yavuz & Mızrak, 2016). Göçmen çocukların eğitim sistemine dahil edilmesiyle birlikte okullardaki kültürel çeşitlilik artmakta, okullar farklı etnik kökenlere sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermek zorunda kalmaktadır (Pinson & Arnot, 2007).

Okul ortak bir yaşam alanı olarak ele alınırsa göçmen çocukları topluma entegre edebilmek için en güzel karşılama alanı okullardır (Çakırer Özservet, 2015).İlkokul dönemindeki çocukların yaş seviyeleri dikkate alındığında çocukların eğitime katılma ve rol model geliştirme döneminde olduğu görülmektedir (Gardiner & Gander, 2001). Çocukların eğitim için hazır bulunduğu

bu dönemde entegrasyonlarının sağlanması eğitim seviyelerinin de ilerlemesine etki edecektir. Topcuoğlu (2012)' ye göre bu dönemdeki çocukların hayatlarında arkadaşları daha fazla yer tutmaya başlamaktadır. Arkadaşlık ve bir gruba dahil olma toplumsal entegrasyon için önemli bir aşama olarak ele alınabilir. Bu durum göçmen çocukların entegrasyonun sağlanması için okulların önemini göstermektedir.

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların göç krizi, göçmenlerin problemleri, göçmen çocukların psikolojik durumları ve göç ve göçmen uyumu üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Göçmen çocukların eğitim sistemi içerisindeki yerini inceleyen araştırmalar da mevcuttur. Bu çalışma ile ilkökul seviyesindeki göçmen çocukların entegrasyon durumları incelenerek literatüre bu alanda katkı sağlamak istenmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması şeklinde tasarlanmıştır. Durum çalışması bir ya da birden fazla olayın, ortamın, programın ya da bir birine bağlı herhangi bir sistemin incelendiği yöntemdir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2010). Yöntemi zenginleştirmek adına 2 sınıfta sosyometri tekniği uygulanmış, araştırmanın ve testin objektifliği gereğince öğrencilere test hakkında bir bilgi verilmemiştir. Testin verileri, "sınıfınızda en çok oturmak istediğiniz ilk üç arkadaşınızı yazınız" yönergesi verilerek toplanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenmiştir. Düzce ili merkez ilkokullarında gerçekleştirilen çalışmaya sınıfta göçmen öğrenci bulunan 53 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırma yapılmadan önce çalışmaya katılan öğretmenlere araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Güvenilirliği arttırmak için katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırma verileri dil becerileri, akranla iletişim, öğretmen-idare ile iletişim, öğretim programına uyum, akademik başarı ölçütleri dikkate alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Aynı zamanda araştırma kapsamında belirtilen okulların ikisinde sosyometri tekniği uygulanmıştır. Öğrencilerden alınan veriler doğrultusunda oluşturan sosyogramda sınıfın entegrasyon düzeyini belirlemek amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada dil becerileri, akranla iletişim, öğretmen-idare ile iletişim, öğretim programına uyum, akademik başarı ölçütleri dikkate alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanan veriler kategorileştirilerek analiz edilmiştir.

Bulgular

Araştırma bulguları, öğretmenlerin göçmen öğrencilerin eğitimine yönelik eğitim alma durumuna göre iki farklı kategoride incelenmiştir. Bulgular yarı yapılandırılmış görüşme formundan alınan verilerle kategorileştirilmiştir. Öğrencilerin sınıf içinde ne derece kabul gördüklerini belirlemek için 2 farklı sınıf seviyesinde sosyometri tekniği uygulanmıştır.

N	Özel zaman ayırma durumu			
		Eğitim almayan	Eğitim alan	Toplam (f)
1	Yeterli zaman ayırmıyorum.	12	16	28
2	Göçmen öğrencilerin eğitimi için ders dışı zamanlarda gönüllü olarak okuma-yazma öğretimi yapıyorum.	8	10	18
3	Öğrencilerin seviyesi yeterli olduğundan ayrı bir zaman ayırmama gerek kalmıyor.	4	4	8
4	Boş zamanlarımda fırsat eğitimi şeklinde destekliyorum.	-	4	4
5	Başlangıçta ayırıyordum ancak göçmen öğrencilere halk eğitim merkezlerince verilen kurs programlarından sonra bıraktım.	3	-	3
6	Öğrencilere ders dışında ücretsiz kurs veriyorum.	-	3	3

Öğretmenlerden alınan veriler incelendiğinde göçmen öğrencilerin eğitimi için özel bir zaman ayırma konusunda kesin bir ayrışma olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan toplam 28 öğretmen yeterli zaman ayırmadığını belirtmiştir. Aynı zamanda zaman ayıran öğretmenlerin ayırdıkları zamanın büyük bir bölümünün gönüllülük esasına dayandığı ve eğitimin okuma-yazma üzerine yoğunlaştığı belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenler tarafından göçmen öğrencileri ders dışı kurs desteği verildiği belirtilmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı, göçmen öğrencileri yeterli düzeyde bulduklarını ve ekstra bir desteğe ihtiyaç duymadıklarını vurgulamıştır.

N	Öğretmenin veli ile iletişim kurma durumu			
		Eğitim almayan	Eğitim alan	Toplam (f)
1	Dil problemi yüzünden gerekli iletişimi kuramıyorum.	11	21	32
2	Göçmen çocukların velileriyle sık sık toplantılar yapıyoruz.	12	15	27
3	Gerektiği zamanlarda iletişim kuruyorum.	16	4	20
4	Velilerin ilgisizliğinden dolayı iletişim girişimlerime dönüt alamıyorum.	7	10	17
5	Türkçeyi bilen kişiler aracılığıyla velilerle iletişim kurabiliyorum.	6	9	15
6	Telefon aracılığıyla iletişim kuruyorum.	3	8	11

Öğretmenler göçmen öğrencilerin aileleriyle iletişime geçme konusunda da sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiş, öğretmenler için en önemli problemin Hedef dil bilmeme ve velilerin öğretmenle iletişime geçmeyi yeterince önemsememesi olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bu problemi aşmak için dil bilen araçlardan yardım aldıkları görülmüştür. Öğretmenler tarafından göçmen öğrencilerin Türkçeyi öğrenme hızları Türkiye’de doğup doğmama, aile tarafından Türkçe konuşulup konuşulmaması gibi değişkenlere göre farklılaştığı vurgulanmıştır.

N	Göçmen öğrencilerin dil becerileri			Toplam (f)
		Eğitim almayan	Eğitim alan	
1	Hazırbulunuşluk düzeylerinin etkisiyle dil öğrenmeleri kolay gerçekleşiyor.	13	14	27
2	Dil becerilerini kötü buluyorum.	11	14	25
3	Dil öğrenme aşamasındalar.	6	6	12
4	Türkiye’de doğdukları için dil becerilerini yeterli düzeyde buluyorum.	9	-	9
5	Ebeveynleri, evde Türkçe konuşan göçmen öğrencilerin dil becerilerin diğerlerine göre daha hızlı geliyor.	3	3	6
6	Türkiye’de doğmasına rağmen dil becerilerini yeterli düzeyde bulmuyorum.	2	2	4
7	Öğrencilerin aldıkları kurs yetersiz	-	3	3

Göçmen öğrencilerinin dil becerileri hakkındaki öğretmen görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin yüksek olmasının dil becerilerine önemli katkı sağladı öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Bazı öğrencilerin Türkiye doğmasının dil becerilerinin gelişimine olumlu etki yaptığını da ayrıca değinilmiştir. Araştırmada öğrencilerin okuma- yazma becerilerinin veli desteği ve öğrenci istekliliğine bağlı olarak farklılaştığı, bazı göçmen ailelerin öğrenciyeye desteği sayesinde okuma- yazma becerilerindeki ilerlemenin hızlandığı tespit edilmiş, ancak göçmen öğrencilerin çoğunluğunun bu becerilerde yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu durumun göçmen öğrencilerin ev sahibi öğrencilerle iletişime geçmesini güçleştirdiği düşünülmektedir.

	Yeterli (f)	Kısmen Yeterli (f)	Yetersiz (f)
Okuma			
Eğitim alanlar	12	8	11
Eğitim almayanlar	6	2	7
Yazma			
Eğitim alanlar	13	9	11
Eğitim almayanlar	4	4	7
Konuşma			
Eğitim alanlar	14	10	13
Eğitim almayanlar	4	3	8

Araştırma verileri incelendiğinde öğrencilerin okuma-yazma-konuşma becerilerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Okuma becerileri incelendiğinde öğretmenlerin %60'ı göçmen öğrencilerin okuma becerilerini yeterli seviyede bulmamaktadır. Göçmen öğrencilerin yazma becerilerinin öğretmenlerin %68'i yeterli seviyede olmadığını söylemekle birlikte, Konuşma becerileri ele alındığında da bu becerinin yeterli bulunmama oranını %65 olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Göçmen öğrencilerin tamamının okuma-yazma-konuşma becerilerinde istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmektedir.

N	Göçmen öğrencilerin ev sahibi öğrenciler ile iletişim durumu	Eğitim almayan	Eğitim alan	Toplam (f)
1	Göçmen öğrenciler, ev sahibi öğrencilerle de iletişime geçiyorlar	-	12	12
2	Göçmen öğrenciler diğer öğrencilerle iletişime geçmek yerine onlara karşı şiddete meylediyorlar.	6	6	12
3	Göçmen öğrenciler sadece kendi aralarında iletişim halindedir.	6	2	8
4	Göçmen öğrencilerin öz bakım becerileri düşük olması nedeniyle iletişim gerçekleşmiyor	-	6	6
5	Dilimizi bilmeyenler bedensel hareketler ile iletişime geçiyorlar.	3	3	6
6	Ders dışı zamanlarda ve teneffüslerde oyun ve etkinliklere aktif olarak katılıyorlar.	5	-	5
7	Öğretmen tarafından kaynaşmaları desteklenmekte	-	4	4
8	Birbirleri ile olan iletişimleri zamanla gelişmekte	-	3	3

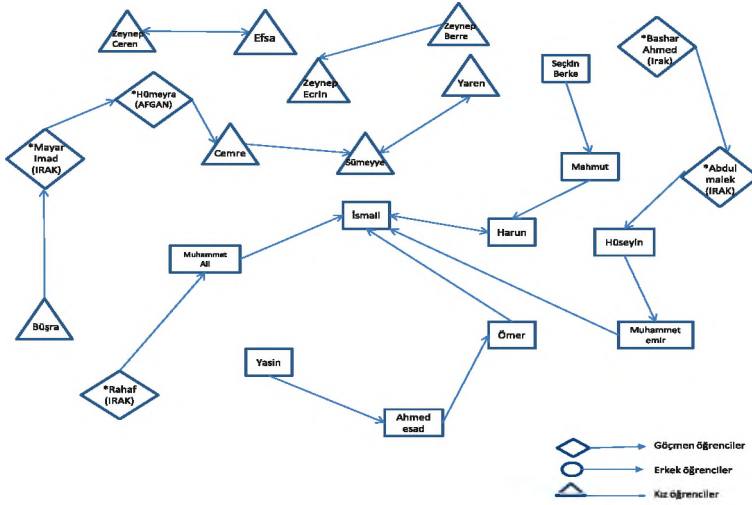
Göçmen öğrencilerin ev sahibi öğrenciler ile iletişim durumları incelendiğinde, iletişim durumlarının farklılaştığı görülmekle birlikte zaman geçirdikçe öğrenciler arasındaki iletişimin güçlendiğine değinilmiştir. Öğretmen gözlemlerinde göçmen öğrencilerin ve ev sahibi öğrencilerle beraber oyunlar oynadıklarından bahsedilmiştir. Ayrıca göçmen öğrencilerin kendi aralarında

iletişime geçtiklerine önemli ölçüde değinilmiştir. Göçmen öğrencilerin şiddete meyilli olduğundan bahsedilmektedir ancak bu durumun göçün etkisi nedeniyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bunlarla birlikte göçmen öğrencilerin öz bakım becerilerindeki eksiklik, iletişimi güçleştiren durumlardan bir tanesi olarak tespit edilmiştir. Göçmen öğrencilerin hedef dildeki yetersizliklerinden dolayı iletişim eksikliklerini bedensel hareketler ile telafi etmeye çalıştıkları öğretmenlerce aktarılmıştır.

N	Göçmen öğrencilerin öğretmenle ders dışında iletişime geçme durumu			
		Eğitim almayan	Eğitim alan	Toplam (f)
1	Öğrenci sorunsuz bir şekilde iletişim kuruyor.	11	18	29
2	Sadece fizyolojik ihtiyaçları doğrultusunda iletişime geçiyorlar.	10	10	20
3	Öğrenci dil sorunun yaşadığından dolayı bizimle iletişime geçemiyor.	-	12	12
4	Resim ve yazı yoluyla iletişime geçiyorlar.	5	-	5
5	Onlarla zaman geçirdikçe aramızdaki bağ güçleniyor	-	5	5

Öğretmenlerden alınan bilgiler doğrultusunda göçmen öğrencilerin bir kısmının ders dışında kalan zamanlarda öğretmen ile sorunsuz bir şekilde iletişime geçtiği, bazılarının sadece temel ihtiyaçlarını ve isteklerini belirtmek için iletişim kurduğu, dil bilmeyenlerin ise iletişime geçmeleri gerektiğinde resimler ve yardımıyla iletişime geçmeye çalıştığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı iletişimin ilerlemesiyle göçmen öğrenciler ile aralarındaki bağın güçlendiğini vurgulamıştır.

N	Göçmen öğrencilerin aldıkları eğitimin sürece katkısı			
		Eğitim almayan	Eğitim alan	Toplam (f)
1	Eğitim aldıkları ilk günden bu zaman kadar gözle görülür bir ilerleme kaydettiler.	13	18	31
2	Göçmen öğrencilerin aldıkları eğitim boyunca bir ilerleme kaydetmediklerini düşünüyorum.	11	9	20
5	Göçmen ve Türk öğrencilerin desteğiyle birlikte uyum problemi yaşayan göçmen öğrencilerin derslere olan ilgisi artmakta ve bu sayede gelişim göstermektedir.	8	5	13

3/E Sınıfı Sosyogramı

İncelenen sosyogramlarda görüldüğü üzere göçmen öğrenciler sınıf içerisindeki ev sahibi akranları tarafından yeteri kadar seçilmemektedir. Ayrıca göçmen öğrenciler sınıfta kendi aralarında bir klik oluşturma eğilimindedir. Bu bağlamda göçmen öğrencilerin sınıfa tam olarak entegre olamadıkları çıkarımı yapılabilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma ilkökul düzeyindeki yabancı uyruklu göçmen öğrencilerin eğitim sistemine entegre olup olmadıklarını amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda toplam 53 sınıf öğretmenin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiş ve elde edilen bu veriler analiz edilmiştir. Analizler sonucunda ulaşılan bulgular ilgili literatür bilgileri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Sonuç olarak;

Araştırmaya katılan öğretmenlerin önemli bir bölümünün verdikleri bilgiler doğrultusunda göçmen öğrencilerin eğitimi için özel bir zaman ayıramadıkları saptanmıştır. Yeterli zaman ayrıldığında öğrencilerin entegrasyon sürecini daha hızlı atlatacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilere ders dışı kurslar verilmektedir ancak bu kurslar göçmen öğrencilerin ev sahibi öğrencilerden ayrı kalmasına ve adaptasyon sürecinin yavaşlamasına sebep olmaktadır. Öğretmenlerin de verilen bu kursları yetersiz bulduğu bulgulardan elde edilen sonuçlardan birisidir. Göçmen öğrencilerin eğitimi için zaman ayıran öğretmenlerin gönüllülük esasına dayalı olarak verdiği ders dışı kurslarda okuma-yazma öğretimi yapılmaktadırlar. Ders dışı çalışmalarının nedeni ise sınıfların kalabalık olması ve ders içerisinde her öğrenciye ayrılacak zamanın kısıtlı olması olarak gösterilebilir. Sınıf içerisinde öğrencinin derse aktif olarak katılamaması öğrenci-öğretmen iletişiminin bir türlü sağlanamamasına ve ders aşamasında kopukluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda

göçmen öğrencilerin sınıfa entegre olabilmeleri için aşmaları gereken ilk engelin hedef dili öğrenmek olduğunu söyleyebiliriz. Benzer şekilde Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş (2016) çalışmalarında öğretmenlerin yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaştıkları ilk sorunun dil farklılığı nedeniyle karşılıklı iletişime geçemedikleri sonucuna ulaşmışlardır. Sayın, Usanmaz ve Aslangiri(2016) çalışmaları da bu hususu destekler niteliktedir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan biri de göçmen öğrencilerin Türkçeyi öğrenme hızlarının birçok faktöre bağlı olarak gerçekleştiğidir. Bunlar; bireyin Türkiye’de doğup doğmama durumu, sosyal yaşamda aile ve ev eşrafının Türkçe konuşup konuşmama durumu, bireyin Türkçe dilini öğrenme isteği ve çevresi tarafından yeterli desteği görmesi, dil edinmede yaş faktörünün etkisi gibi etkenleri sayabiliriz. Bütün bu değişkenlerin dil ediniminde belirleyici bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak ailede hedef dilin kullanılmaması göçmen öğrencinin dil edinimi önemli ölçüde etkilemektedir. Mülteci ailelerin dil ve eğitim yetersizlikleri nedeniyle çocukların akademik başarısının olumsuz etkilediği sonucuna Rah, Choi ve Nguyen, (2009)’un çalışmalarında da ulaşılmıştır. Verilerin analizinde göçmen öğrencilerin çoğunluğunun okuma-yazma- konuşma becerilerinde istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmektedir. Bu durumu aşmak için öncelikli olarak öğrencilerin hedef dili öğrenmeleri gerekmektedir. Boylu(2004)’e göre dil ediniminin hızlı ve etkili olarak kazanılmasında hedef dilin sürekli konuşulduğu ortamlarda bulunmak kalıcılığı artırmaktadır.

Elde edilen bir diğer bulgu da göçmen öğrencilerin sınıf içerisinde ev sahibi öğrencilerle olan iletişimlerinde kopukluklar yaşandığı, arkadaşlık tercihlerinde geri plana atıldıkları ve uyum problemlerinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Sınıf içerisinde uygulanan iki adet sosyometri örneği bu kanıyı destekler nitelik taşımaktadır. Sosyometri verileri incelendiğinde sınıf içerisinde göçmen öğrencilerin ev sahibi öğrenciler tarafından tercih edilmediği tespit edilmiştir. Bu durumdan bazı göçmen öğrencilerin adaptasyon sürecinin zorlaştığını ve bireyin ortamdaki dışlandığını çıkarabiliriz.

Bulgular çerçevesinde göçmen öğrencilerin aldıkları eğitim sürecinde arzu edilen entegrasyon düzeyine ulaşamadığı tespit edilmiştir.

Öneriler

1. Göçmen öğrencilerin hedef dili bilmeden okula gelmeleri ev sahibi öğrenciler tarafından kabul edilmelerini zorlaştırmaktadır. Göçmen öğrencileri okula yerleştirilmeden önce halk eğitim kurslarında hedef dili öğretilmeli daha sonra okul ortamlarına dahil edilmelidir.

2. Göçmen öğrencilerin sınıf performanslarının artış gösterebileceği, eğitim-öğretim süresince aktif rol alabileceği, sınıf içerisinde

öğretmen ve ev sahibi öğrencilerle iletişime geçebileceği mevcudu az sınıflara yerleştirilmeleri gerekmektedir.

3. Göçmen öğrencilerin buldukları bölgeye adapte olabilmelerinde veli değişkeni oldukça etkilidir. Bu süreç içerisinde velilerin nasıl bir tutum sergilemeleri gerektiği ilgili kurumlar tarafından bilgilendirme dahilinde yapmaları önerilmektedir.

4. Göçmen öğrencilerin eğitimi için verilen hizmet içi eğitimlere ayırım gözetilmeksizin (ücretli öğretmenlik vb.) öğretmenlik mesleğini yapan bireyler eğitimlere dahil edilmelidir.

5. Okullarda verilen dil kursları göçmen öğrencilerin ev sahibi öğrencilerle aynı ortamda zaman geçirmesine engel olmaktadır. Bu kurslar ders saatleri dışında bir zamanda verilebilir.

6. İlgili kurum ve kuruluşlar göçmen öğrenciler ve ev sahibi öğrencilerin birliktelik oluşturabilecekleri proje ve faaliyetler yürütmeleri hususunda yeterli desteği sağlamalıdır. Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretimini içeren politikaların oluşturulmasında yurt dışında başarıyla gerçekleştirilen çalışmalardan faydalanılması gerektiği önerilmektedir.

Kaynakça

- Aksoy, Z. (2012). ULUSLARARASI GÖÇ VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM. Cilt: 5 Sayı: 20.
- Boylu, E. (2004). YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRENEN TEMEL SEVİYEDEKİ İRANLI ÖĞRENCİLERİN YAZMA PROBLEMLERİ. Zeitschrift für die Welt der Türken.
- Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, Ş. E. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Çakırer Özservet, Y. (2015). GÖÇMEN ÇOCUKLARIN ŞEHRE UYUMU VE EĞİTİM POLİTİKASI. Kocaeli Üniversitesi- Umuttepe Yayınları, 93-112.
- Gardiner, & Gander. (2001). Çocuk ve Ergen Gelişimi.
- Gül, & Kolb, V. S. (2009). Almanya'da Yaşayan Genç Türk Hastalarda Kültürel Uyum, İki Kültürlülük ve Psikiyatrik Bozukluklar. Türk Psikiyatri Dergisi, 20(2):138-143.
- Pinson, & Arnot, H. M. (2007). Sociology of education and the wasteland of refugee education research. British Journal of Sociology of Education, Vol. 28, No. 3.
- Polat, G. (2007, Nisan). İÇ GÖÇÜN ÇOCUK RUH SAĞLIĞINA ETKİSİ VE SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ. Toplum ve Sosyal Hizmet Cilt 18, Sayı 1.
- Rah, & Choi ve Nguyen, Y. S. (2009). Building bridges between refugee parents and schools. International Journal of Leadership in Educational, 347-365.

- Sarıtaş, & Şahin ve Çatalbaş, E. Ü. (2016). İLKOKULLARDA YABANCI UYRUKLU ÖĞRENCİLERLE KARŞILAŞILAN SORUNLAR. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 208-229.
- Sayın, & Usanmaz ve Aslangiri, Y. A. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Süriye Göçü Örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 1-13.
- Şeker, & Aslan, B. Z. (2015, Ocak 8). Eğitim Sürecinde Mülteci Çocuklar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. Kuramsal Eğitimbilim Dergisi.
- Topcuoğlu, R. A. (2012). TÜRKİYE'DE GÖÇMEN ÇOCUKLARIN PROFİLİ, SOSYAL POLİTİKA VE SOSYAL HİZMET ÖNERİLERİ HIZLI DEĞERLENDİRME ARAŞTIRMASI.
- Yavuz, & Mızrak, Ö. S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. GÖÇ DERGİSİ, Cilt: 3, Sayı: 2,.

Türkiye'nin Göç Politikalarında Sahraaltı Afrikalı Mülteci, Göçmen ve Sığınmacıların Yeri

Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK¹

Hande SAPMAZ²

Özet

2016 yılında zorunlu nedenlerle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan (refugee) 25,9 milyon insanın 3,1 milyonuna Türkiye ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye sınır komşusu olan Suriye'de yaşanan iç savaştan kaçan Suriyelilere sınır kapılarını açma kararıyla 2016 yılında en fazla mülteci kabul eden ülke sıfatına sahip olmuştur. Dünyada ise uluslararası göçmen sayısında yaşanan artış, dünya nüfusunun artışından daha hızlı gerçekleşmektedir. 2010 yılında 220 milyon olan uluslararası göçmen (international migrants) sayısı 2017 yılında 258 milyona ulaşmıştır. Bahsi geçen bu sayılar, Türkiye'de ve dünyada göç politikalarının ve yönetiminin ne kadar önemli olduğunu gerekçelendirmektedir.

1990'ların sonunda başlatılan Türkiye'nin Afrika ülkelerine açılım politikasıyla Türkiye, Sahraaltı Afrika ülkeleri için ekonomik, siyasî ve ticarî açıdan çekim merkezi haline gelmiştir. Günümüzde Afrika kaynaklı uluslararası göçmenlerde yaşanan ciddi artış, Türkiye'nin göç politikalarında Afrikalı göçmenlere daha çok önem ve dikkat atfetmesi gerektiğini göstermektedir. Türkiye için henüz tehdit oluşturmaya da ülkede artan Afrikalı göçmen, mülteci ve sığınmacı sayısı zaman içinde iyi yönetilemediği takdirde çeşitli krizlere neden olacaktır.

Çalışmanın amacı, Türkiye'nin göç politikalarında Afrikalıların konumunu saptamak, bütüncül bir göç politikası içinde Sahraaltı Afrika kaynaklı göçün gelişimini gözlemlemek ve konuyla ilgili revizyonsit politikaların özelliğini belirlemektir.

Çalışmanın ana hipotezi, göçün uluslararası bir kriz olduğundan, birtakım krizler gibi küreselleştiğinden ve bu krizin çeşitli politikalarla/planlamalarla aşılması gerektiğinden hareketle Türkiye'ye yapılan Sahraaltı Afrika kaynaklı göçün tehditte çok fırsata dönüşebileceğiyle ilgilidir. Buna göre çalışmanın birinci bölümünde göç; kuramsal ve kavramsal olarak ele alınıp incelenecek ve uluslararası güvenlik kavramı içinde değerlendirilecektir. İkinci bölümde uluslararası sistemde göç politikası ve yönetimi ele alınacaktır. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Türkiye'nin göç politikasında ve yönetiminde Sahraaltı Afrika ülkelerinden gelen sığınmacıların durumu tespit edilerek ileride karşılaşılabilecek sorunlara çözüm önerileri sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Türkiye, Sahraaltı Afrika, Göç, Güvenlik, Göç Politikaları

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Sub-Saharan African Refugees, Migrants, Asylum Seekers in Turkey's Immigration Policy

Abstract

In 2016, Turkey hosted 3,1 million of 25,9 million refugees. In the same year, Turkey was titled as the country with the largest refugee population worldwide with its decision of an open border policy for Syrians who fled the Syrian Civil War. On the other hand, in the World, the number of international migrants worldwide has grown faster than the world's population. The number of international migrants, which was 220 million in 2010 reached 258 million in 2017. These numbers give justification to why immigration policy and management is so important for both the world and Turkey's policy. Turkey is an attractive spot for Sub-saharan African countries (in terms of economic, political and commercial) because she adopted the Action Plan for Opening Up to Africa in the late 1990's. Today there is an increase in the number of African immigrants which the Turkish immigration policy should give more importance and attention. Today African immigrants are not a problem for Turkey but the increase of African immigrants may cause several crises if not well managed.

The aim of this study is to determine the position of Africans in Turkey's immigration policy, to monitor the increase of migration from Sub-Saharan Africa and to determine the nature of the revision based policies. The main hypothesis of this article, migration is an international crisis and this crisis must be overcome. Sub-Saharan African origins emigrated to Turkey may be an opportunity rather than a threat. In the first part of the study migration will be examined and analyzed in the concept of international security. In the second part migration policy and management in international system will be discussed. In the third and final part of the study, Turkey's immigration policy and the management of the status of immigrants from sub-Saharan African countries will be identified and solutions presented for the future problems that may be encountered.

Keywords: Africa, Turkey, Sub-Saharan Africa, Migration, Security, Immigration Policy

Giriş

Küreselleşen dünyada kriz örneği olan göç, insanlık tarihinin başlangıcından beri yaşanmakta olup, bugün çözülmesi gereken bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun başlıca nedeni modern uluslararası ilişkiler sisteminde iç ve dış egemenliğe sahip devletin, insanların bir yerden bir başka yere yaptığı yer değiştirme faaliyetlerinin güvenlik, ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel boyutlarıyla üstesinden gelebilecek bir toplumsal ya da siyasal mekanizmaya sahip olmamasıdır. Bu durum ciddi bir eksiklikten ziyade mevcut toplumsal ya da siyasal mekanizmada revizyona uğraması gereken bir alan olarak

değerlendirilmektedir. Hal böyle olunca bu çalışma, Sahraaltı Afrika'dan Türkiye'ye yapılan ya da yapılacak olan bireysel veya kitlesel göçün özellikleri değerlendirilerek, krizi fırsata dönüştürebilecek yol haritasının nasıl olabileceğiyle ilgilidir.

Göç, hem göç eden, hem de göç edilen ülke toplumu ile yönetimi için etki-tepki ilişkisinin var olduğu bir sürece delalet etmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, Türkiye'nin göç politikalarında Sahraaltı Afrikalıların konumunu saptamak, bütüncül bir göç politikası içinde Sahraaltı Afrika kaynaklı göçün gelişimini gözlemlemek ve konuyla ilgili revizyonist politikaların özelliğini belirlemektir.

Çalışmanın birinci bölümünde göç ile ilişkili kavramlar ve uluslararası güvenlik yapısı içerisinde göç olgusu ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise göçün, uluslararası bir kriz olduğu gerçeğinden hareketle dünyada farklı kıtalarda yaşanan iki göç vakası incelenmektedir. Bunlar, Güney Amerika'da Venezüelalıların icra ettiği göç ile Güney Doğu Asya'da Arakanlı Müslümanların yaşadıkları göçlerdir. Dolayısıyla bu göç krizlerinden hareketle Birleşmiş Milletler'in ürettiği çözüm yolları incelenmiş, göç kriziyle ilgili olarak nelerin yapılabileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise teorik ve pratik çerçevesi çizilen uluslararası sistemdeki göçün Türkiye'ye Sahraaltı Afrika'dan yapılan hali incelenmektedir. Çalışmada, bölgesel olarak tüm Afrika kıtasından ziyade Sahraaltı Afrika bölgesine odaklanılmıştır. Bunun sebebi, Kuzey Afrika'dan yapılan göçün farklı özellikler ihtiva etmiş olmasıdır. Coğrafi, siyasi ve akademik anlamda uzakta kalan Sahraaltı'nın üzerinde daha fazla çalışılması gerektiğinden hareketle, bu göçlerin neden yapıldığı ve Türkiye'nin göç politikalarının genel profili içerisinde nelerin yapılabileceği belirlenmektedir. Bu sayede kıta ile stratejik işbirliği amacıyla geliştirilen ilişkilerin güçlenmesinde Türkiye'de bulunan Sahraaltı Afrikalıların misyonu değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

1. Uluslararası Sistemde Göç Krizinin Kavramsal Boyutu

Göç kavramı, insanlık tarihi kadar eski olan yer değiştirme veya bir yerden bir başka yere gitme olarak başlayan fiziksel ve sosyal eylemin genel adıdır. Ancak insanlığın gelişiminin, ilerlemesinin tezahürü olan bu eylem, dünyada varlığı arttıkça birçok ülkede ulusal kimlik, vatandaşlık gibi kavramlara yöneltilen tehdit/sorun olarak görülmekte ve bu unsurların yeniden tanımlanması ihtiyacını doğurmaktadır (Giddens, 2005). Bu çalışma, olumsuz anlamdan bigâne kalarak göçü, fırsata dönüşebilecek bir kriz kabulüyle tanımlamaktadır.

1.1. Göç Kavramı ve Göçün Sınıflandırılması

Uluslararası Göç Örgütü'nün (2009) hazırladığı göç terimleri sözlüğünde göç kavramının tanımı, uluslararası bir sınırın geçilmesi veya bir devlet içerisinde

yer değiştirilmesi olarak yapılmaktadır. Süre, yapı ve neden gibi parametrelerden soyutlanan göç kavramı kapsamına mülteciler, yerinden edilmiş kişiler ve ekonomik göçmenler dâhil edilmektedir. Erder (1986), göçü anlamlı bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirme faaliyeti olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, göçün ne denli geniş bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle göç kavramını birden fazla değişkenle sınıflandırmak mümkündür.

Taraflar (devlet, göçmen) bağlamında göç, devlet tarafından istenen (yüksek-düşük nitelikli) ve istenmeyen göçler (istenmeden kabul edilmiş-kaçınılmaz “düzensiz” göç), göçmen tarafından ise zorunlu ve gönüllü göçler olarak sınıflandırılabilir (Şemşit, 2010: 17). Göçmen tarafından göç, amacı bakımından, ekonomik ve ekonomik olmayan (sığınma gibi siyasi) göç; süresi bakımından sürekli göç ya da geçici göç; son yerleşim yeri bakımından transit göç veyahut yerleşik göç; yasal statü açısından düzenli göç, düzensiz³ göç ve göç edenin nitelikleri bakımından nitelikli göç (beyin göçü) ile niteliksiz göç olarak sınıflandırılmaktadır (Güllüpınar, 2012: 57).

Göçün ele alındığı bu kategorilerden de fark edilmektedir ki, bir göçmen birden fazla göç türüne mensup olabilmektedir. Örneğin vasıflı bir göçmen daha iyi hayat koşullarına erişmek amacıyla göç edebilmektedir. Bu noktada beyin göçü, gönüllü göç ile ekonomik göç, aynı göçmen özelinde sınıflandırılabilir. Ayrıca göç kavramında yaşanan bu farklılaşma, göçü inceleyen disiplinler olarak ekonomi, sosyoloji, demografi, coğrafya, tarih, psikoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi gibi çalışma alanlarının göçe yaklaşımlarında farklılıklara neden olmaktadır. Buna ek olarak göç olgusu, ulusal ve uluslararası, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının da dâhil olduğu bir “yönetişim konusudur” (İçduygu, 2006: 7).

Göç, ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanan yerin değiştirilmesi olarak da tanımlanabilmektedir. Uzun veya kısa süreli olması fark etmeksizin, yer değiştirme hareketleri çoğu kez aynı toplumsal sistem içinde “iç göç” şeklinde olurken, küreselleşen dünyanın sunduğu imkânlarla “dış göç” (uluslararası göç) olarak uluslararası sistemin gündeminin ilk sıralarına taşınmaktadır (Tekeli ve Erder, 1978: 17).

Dış göçler (uluslararası göçler) kaynaklandıkları nedenler kapsamında beş grupta toplanabilmektedir. İlk olarak zorunlu göçler (bu göçe mensup göçmenler daha çok mülteciler veya yerinden edilmiş kişilerdir), doğal ya da

³ Yasadışı göç (illegal migrant) kavramı, düzensiz göç yerine kullanılsa da rasyonel olanın yasadışı kabul edilen birey değil, eylemdir kabulünden (Fargues, 2009: 545) hareketle bu çalışmada çağrıştırdığı bu aşağılayıcı ve olumsuz anlam nedeniyle düzensiz göç olarak değerlendirilecektir. Literatürde bu iki kavramsallaştırmaya ek olarak ‘belgesiz göç’, ‘yetkisiz tanınmamış göç’ ve ‘gizli göç’ ifadeleri de bulunmaktadır (Eker, 2008: 23).

insanın yol açtığı nedenlerden dolayı içerisinde yaşama ve refaha yönelik tehditleri içeren zorlama unsuru göçlerdir (Yılmaz, 2014: 1687). Yer değiştirme (mübadele) göçleri bir anlaşmanın öngördüğü şekilde yapılan ve anlaşma tarafları olan ülke vatandaşlarının karşılıklı olarak yer değişmesi ile oluşan göçlerdir. Üçüncü olarak gönüllü göçler, insanların çeşitli nedenlerle kendi talepleri doğrultusunda sürekli yaşama amacıyla yaptıkları göçlerdir. İşgücü göçleri ise insanların işsizliğin fazla olduğu az gelişmiş ülkelere iş olanakları daha fazla olan gelişmiş ülkelere yapmış oldukları hareketlerdir.⁴

Uluslararası göçlerle ilgili kavramlardan önemlileri göç alan ülkelere alıcı ülke veya varış ülkesi, göç sırasında geçiş yapılan ülkelere transit ülke, göç veren ülkelere ise gönderici ülke ya da kaynak ülke şeklinde sıralanabilmektedir (Eker, 2008: 14).

Kendi ülkeleri dışında bir yıldan fazla süre boyunca yaşayan göçmenler, uzun dönemli göçmen olarak sınıflandırılmaktadır. 2000 yılında 175 milyon olan uzun dönemli göçmen sayısı, 2050 yılında 270 milyon olarak tahmin edilmektedir. 50 yılda yaklaşık 100 milyon artış yaşaması beklenen uzun süreli uluslararası göçmenlerin tek değişen özelliği elbette ki sayıları değildir. Az gelişmiş ülkelere giden göçmen sayısında artış yaşanırken, gelişmekte olan ülkelere giden göçmenlerin sayısı da artmış ve bunlara ek olarak gelişmekte olan ülkeler arasında göç edenler sayıca fazla olmaya başlamıştır. Ancak dünyadaki göçmen nüfusunda artış yaşanmasına rağmen göçmenlerin nüfusa oranında ciddi bir değişim yaşanmamıştır. Nitekim 1990'lı yıllarda göçmenlerin sayısının dünya nüfusuna oranı %2,3'ten %2,9'a çıkmıştır.⁵

1.2. Göç ile İlgili Temel Kavramlar

Göç olgusu her ne kadar kapsamlı ve grift bir yapıya sahipse de bu olguyu gerçekleştiren bireylerin net bir şekilde tanımlanmasında bazı engeller ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bu başlığı altında göç olgusunun taraflarından biri olan bireylerin hangi kavramlarla tanımlandıkları belirtilecektir. Bunlardan ilki, en kuşatıcı olan göçmen kavramıdır.

Göçmen (migrant) kavramı, uluslararası düzeyde genel kabulü olan bir tanıma sahip olmamakla beraber "kişisel rahatlık" amacıyla ve doğadan veya insandan kaynaklanan zorlayıcı bir neden olmaksızın, bireyin özgür iradesiyle aldığı göç kararını uyguladığı durumları kapsamaktadır.⁶

⁴ İş gücü göçleri, dünya sistem teorisi bağlamında merkez ve çevre ülkelerin ilişkilerinde kapitalist ekonomiyi benimseyen merkez ülkeler tarafından yönlendirilen göçler olarak ele alınabilmektedir.

⁵ Bunun için bkz... <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Economics/bimmigration.pdf>. Erişim Tarihi: 20.11.2018.

⁶ Bu tanım, Uluslararası Göç Örgütü'nün Göç Terimleri Sözlüğü'ne göre yapılmıştır.

Bir diğer kavram olan mülteci (refugee), 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme’de “ırkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” şeklinde tanımlanmıştır.⁷

Mültecilerin belirlenmesi ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve devletler tarafından gerçekleştirilmektedir. Nitekim BMMYK’nın tüzüğündeki kriterlere uygun olan Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukukî belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından mülteci olarak tanınıp tanınmaması fark etmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan BM korumasından yararlanmaya hak kazanan kişiler de BMMYK’nın tanıdığı mültecilerdir (IOM, 2009). Ayrıca BM tarafından kabul edilen 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımı, bölgesel düzeydeki bazı örgütler tarafından da genişletilmektedir.

Siğınmacılar (asylum seeker) ise göç ederek, vardığı ülkede mülteci statüsünü almak isteyen veya bu statüye ilişkin yaptığı başvurunun yanıtlanmasını bekleyen kişilerdir (Özcan, 2005: 23). Sürecin olumsuz sonuçlanması durumunda bu kişiler, ülkeyi terk etmek zorundadır. Eğer bu kişilere insanî ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz durumda bulunan bir yabancı gibi sınır dışı edilebilmektedir.

Mülteci statüsüne sahip bir insan, 1951 Sözleşmesi uyarınca devletler tarafından “geri göndermeme” ilkesi (non-refoulement) kapsamına girmektedir. Nitekim mülteci kavramının tanımında, zulme uğrama riskinden kaçan insanlar oldukları belirtilmektedir. Bu nedenle mülteci statüsüne sahip insanlar, sınır dışı edilemezler.

Düzensiz göçmen kavramı, Türkiye’de bulunan Sahraaltı Afrikalıların çoğunluğunun da dâhil kategoriye oluşturmaktadır. Bu kategoriye birkaç örnek verilmesi gerekirse, mülteci statüsü alamamış siğınmacı ülkede kalmaya devam ettiği takdirde düzensiz göçmen olmakta veya mülteci statüsüne fiilen uygun olan bir göçmen, devletin mülteci statüsü vermemesi riskine girmeyerek “kaçak göçmen” olarak sınır dışı edilme korkusuyla başvuruda bulunmayabilmektedir. Nitekim bu, haklı bir tavidir. Çünkü devletler, bu statü kapsamına insanları alırken statünün doğuracağı sorumluluklar nedeniyle isteksiz olabilmektedir. Bu bağlamda düzensiz göçmenler, göç ettikleri devletin oturma ve/ya çalışma iznine sahip değillerdir. Bütünü görmek gerekirse, bir insanın düzensiz göçmen olması, şu şekillerde gerçekleşebilmektedir. İlk olarak göçmenin oturma izni vardır;

⁷ Bunun için bkz... <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, Erişim Tarihi: 20.11.2018.

çalışma izni yoktur veya göçmen yasal yollarla giriş yapmıştır; lakin vizesiz oturmaya ve çalışmaya başlamış durumdadır. Bir diğeri göçmenin oturma ve çalışma vizesinin süresi dolmuş olabilmektedir. Nitekim süresi dolan oturma ve çalışma izni, bu izinlerin ortadan kalkmasıyla oluşmaktadır. Ayrıca göçmen, ülkeye yasadışı yollarla da giriş yapmış olabilir (Tapinos'dan aktaran Özcan, 2005). Bu noktada göçün, kriz olarak ele alınmasına ve etkilerinin çözülmek istenmesine neden olan başlıca husus düzensiz göçü meydana getiren yasadışı yollarla ülkeye giriş şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Yukarıda tanımlanan mülteciler, sığınmacılar ve düzensiz göçmenlerin birbirlerinden farklarını ortaya çıkaran bir diğeri nokta ise mülteci ve sığınmacıların daha çok siyasî sebeplerle göç etmesi ve düzensiz göçmenlerin ekonomik saiklerle hareket etmiş olmasıdır. Düzensiz göçmenlerin büyük bölümü, yaşam kalitesini arttırmak adına böyle bir eyleme girişir (Eker, 2008: 22).

Çalışmada göç türleri çerçevesinde kendisine yer bulan düzensiz göç kavramı, Türkiye'de bulunan Sahraaltı Afrikalıların büyük bir bölümünü kapsamı ve son 30-40 yılda giderek daha fazla insanın hayatını etkilemesi nedeniyle (Özcan, 2015: 25) detaylı bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM) göre düzensiz göç kavramı, kaynak (göç veren), transit (güzergâhta bulunan) ve hedef (göç edilen) ülkelerin göçe ilişkin yasal normlarının kapsamında bulunmayan bireylerin eylemleridir. Hedef ülkeler açısından kavramın tanımı; ülkenin giriş, oturma (barınma) veya çalışma noktasında ulusal göç mevzuatına uygun belge veya izinleri almamış olan göçmenlerin konu olduğu durumdur.⁸ Kaynak ülkeler bağlamında ise düzensizlik, göçe konu olan insanların geçerli bir pasaporta sahip olmaması veya ülkeden çıkış için yerine getirilmesi gereken idarî yükümlülükleri yerine getirmemesi ve uluslararası bir sınırın geçilmesi söz konusudur (IOM, 2009). Düzensiz göçün, göçmenin doğru tanımlanması, kategorize edilmesi için önemli olan bir nokta devletlerin neyi yasal, neyi yasadışı kabul ettiği ile ilgilidir (Fargues, 2009). Nitekim yasadışı kabul edilen bir durumda bulunan göç eylemini gerçekleştiren kişi, düzensiz göçmen olarak adlandırılmaktadır. Önemli olan bir diğeri nokta ise göçmenlerin yasa dışı duruma düşmelerinin, göç sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilmesidir.

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin küresel ekonomiye entegre olmalarıyla şiddetlenen sosyal ve ekonomik sorunlar, buna ek olarak devam eden siyasî çatışmalar ve çevresel krizler sonucu, göç etmek zorunda kalan insanlar göç ettikleri ülkelerde iki farklı durumla karşılaşmaktadırlar: Devlet nezdinde daha fazla göçmenin gelmesini engellemek üzere tasarlanmış sıkı göç ve vatandaşlık yasaları; ekonomik planda, sınır ötesi bölgelere "kaydırlamayan emek yoğun

⁸ Düzensiz göçün temel sebeplerinden sayılan bu üç durum, Türkiye açısından çalışmanın 3. bölümünde detaylandırılacaktır.

Her devlet, ulusal güvenlik kaygıları kapsamında göç politikaları yürütmektedir. Bu durum, farklılaşan göç politikaları nedeniyle uluslararası anlamda bütüncül bir mekanizmanın tam olarak ortaya çıkmasına engel olmaktadır.¹⁰ Özellikle çalışmada detaylı bir şekilde yer bulan ve yasal bir statüye konulamayan “düzensiz” göçmenler, organize suçu ve tehlikeyi çağrıştırmaları nedeniyle göç politikalarında artan bir şekilde güvenlik zafiyeti olarak ele alınmaktadır (Topçuoğlu, 2012: 507).

2. Uluslararası Sistemde Göç Yönetimi ve Güncel Göç Krizlerine Örnekler

Dünyada her yıl artan göçmen sayısı ile paralel ve ulusal güvenlik kavramıyla ilişkili olarak değişkenlik gösteren göç politikalarında asgari düzeyde ortaklık gerektiren noktaların olmadığı fikri rasyonel değildir. Bu bağlamda göç yönetimi kavramı özellikle Birleşmiş Milletler kapsamında güncel göç krizleri ile birlikte bu bölümde ele alınmaktadır.

2.1. Göç Yönetimi

Göç yönetimi bir süreçtir. Bu süreç, göçmenler hedef ülkeye girmeden önce bazı uygulamalar ve hukukî düzenlemeler olarak kendini göstermektedir. Kriz yönetimi kavramıyla benzer olarak alınacak önlemler ve yapılacak kontroller bir anlamda göç krizinin kontrolünün göç yönetimi uygulamaları kapsamına dâhil edilmesine neden olmaktadır. Göçün yaşanmasından önce yapılacaklar, göç esnasında uygulanacaklar ve göçü sonlandıran göçmene yönelik temel ihtiyaçlarını karşılamak, geldiği toplumla entegrasyonunu sağlama gibi hususlar bu sürecin safhaları olarak ele alınmaktadır (Kabakuşak, 2014: 6). Göç yönetimi, sınır ötesi göçleri planlı ve insanî bir şekilde yönetmek amacıyla birden fazla kurumun dâhil olduğu süreci tanımlamaktadır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 584).

İçişleri Bakanlığı'na göre göç yönetimi, ülke sınırları içerisindeki yabancıların girişi ve varlığını, mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan kişilere sağlanan korumayı yerine getirmek amacıyla sınır ötesi göçleri planlı bir şekilde yönetmek için, sistem içindeki farklı devlet kurumlarının da sürece katıldığı mekanizmadır. Nitekim Türkiye'ye yönelik artan ve çeşitlenen göç hareketleri, yeni bir göç yönetimi anlayışına olan ihtiyacı doğurmaktadır. Bu anlayış kapsamında güvenlik endişeleri ile birlikte bireysel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını dengelemek esastır. Bahsi geçen bu denge, ancak güçlü ve kapsamlı bir göç yönetimiyle sağlanabilir.¹¹

Düzenlenmemiş göç kavramı güncel göç krizlerinde temel problem olarak kabul edilse de göçün yönetilememesi krizin esas sebebinin oluşturmaktadır. Bu konuda özellikle IOM ve BM gibi uluslararası kimliğe sahip

¹⁰ Günümüzde bütüncül bir göç politikasına en yakın kaynak, Birleşmiş Milletler çerçevesinde göçmenlerin durumu ile ilgili düzenlemeler yapan göç hukukudur.

¹¹ Bunun için bkz... <http://www.goc.gov.tr/files/dokuman19.pdf>. Erişim Tarihi: 28.11.2018.

örgütlerin raporlarının sayıları artsa da henüz küresel nitelikli ve etkin bir uluslararası politikadan bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle göç hareketlerini düzenleyebilmek, sorunlara daha hızlı ve kökten çözümler bulmak amacıyla düzenlenen makro ölçekte göç politikaları oluşturma ihtiyacı artmaktadır. Nitekim giderek çok daha karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya bürünen göç hareketlerinin mevcut araçlarla yapılan düzenlemelerin yetersiz kaldığı, göçün kriz olarak dünya gündeminde yer almasından anlaşılmaktadır. Göç yönetimi alanında gerekli olan daha inter-disipliner ve küresel bir anlayış çerçevesinde gelişmektedir (Erder, 2004: 120).

Bu bağlamda güncel göç krizlerine meseleye ulusal göç yönetimlerinden daha kapsamlı ölçekte çözümler sunan BM'nin gündemindeki dünyada yaşanan göç krizlerinden ikisi örnek olarak incelenecektir. Bu sayede dünyada yaşanan göç krizinin yalnızca Afrika kıtasında yaşanan iç göçler veya kıta dışına taşan uluslararası göçlerden ibaret olmadığı, uluslararası bir kriz örneği teşkil ettiği ifade edilmektedir. Ayrıca BM'nin bu krizlere karşı sunduğu çözümlerin ortak başlıkları saptanacaktır. Böylece yol haritasının genel hatları ortaya çıkacak ve çalışmanın üçüncü bölümünde incelenecek olan Türkiye'de bulunan Sahraaltı göçmen, mülteci ve sığınmacılar özelinde yapılabilecekler yol haritasının özel hatlarını meydana getirerek, meselenin genel ve özel düzeyde ele alınması sağlanmaktadır.

2.2. Birleşmiş Milletler Gündeminde Olan Mülteci Krizlerinden Örnekler

Bu başlık altında BM'nin gündeminde bulunan biri Amerika kıtasında, diğeri Asya kıtasında gerçekleşen Venezuelalı ve Arakanlı Müslümanların göçü incelenmektedir. Yaşanan göçlerin nedenlerinin ve kıtalarının farklı olmasına ek olarak güncelliklerini korumaları çalışmanın kapsamına dâhil edilme nedenleridir.

2.2.1. Güney Amerika: Kolombiya'ya Venezuelalı Göçü

Güney Amerika'da yerinden edilmiş Venezuelalı sayısı 1,5 milyon civarındadır. Venezüela'da yaşanan sosyo-ekonomik ve siyasî problemler, 2018'in başlarında Venezüela'dan komşu ülkelere göçün günde yaklaşık 5 bin kişiye ulaşmasına neden olmuştur.¹² Venezüela'da 5 yıldır yaşanan ekonomik durgunluğa sebep olarak yolsuzluk ve hükümetin çözüm üreten politikaları uygulayamaması gösterilmektedir. 2017 yılında Venezüela'da enflasyon yüzde 2,600 seviyesindedir. IMF'ye göre, enflasyon bu yıl yüzde 13 bin oranında olacaktır. Özellikle yaşanan ekonomik kriz nedeniyle Kolombiya'ya yerleşen Venezuela vatandaşlarının sayısının 1 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu insanların göçmen statüsü bulunmamaktadır. Ancak bu statü

¹² Bunun için bkz... <https://www.unhcr.org/partners/donors/5ab8e1a17/unhcr-2018-venezuela-situation-supplementary-appeal-january-december-2018.html?query=venez%C3%BCela>. Venezuela Situation, UNHCR. Erişim Tarihi: 28.11.2018.

için başvuruda bulunmaları mümkündür.¹³ Nitekim Kolombiya'ya ek olarak diğer ülkelerde bulunan Venezuelalıların mülteci olarak resmi koruma hakkı elde etmek için yaptıkları başvuruların sayısı 146,500 kişiye ulaşmıştır. Ayrıca Kolombiya'da bulunan Cucuta şehrine Ağustos ayından bu yana göç eden Venezuelalı göçmen sayısı yaklaşık 3 bindir. Bu durum, göçün neden olduğu demografik ve ekonomik etkilere örnek olarak incelenebilmektedir.

Kolombiya hükümetinin aldığı tedbirler sonunda Venezuelalıların ülkeye göç etmek için ya pasaporta ya da özel geçiş belgesine sahip olmaları gerekmektedir. Bu tedbirler sonrasında Şubat ayından itibaren yetkililer, sınır geçişlerinin yüzde 30 azaldığını rapor etmiştir. Nitekim yaklaşık 1500 kişi sınırdan geri çevrilmiştir. Bu tip ulusal güvenlik kaygılarıyla oluşturulan göç politikaları, düzensiz göçmen sayısını ve insan kaçakçılığına olan talebi arttırmaktadır. Bu artış, gelecekte yaşanacak olan birçok göçün yönetilmesini daha ciddi bir gereklilik haline getirecektir.

2.2.2. Güney Doğu Asya: Arakanlı Müslümanların Göçü

Myanmar'ın bir eyaleti olan Arakan'da (Rakhine) yaşayan nüfusu yaklaşık bir milyon olan Sünni Müslüman halk Rohingyalar, BM tarafından "dünyanın en çok eziyet gören halkı" kabul edilmektedir.¹⁴ Nitekim Uluslararası Af Örgütü'ne göre Müslüman Arakan halkı, 1978 yılından beri Myanmar Budist cuntası altında insan hakları ihlallerine maruz kalmışlardır. Bu ihlaller sonunda Bangladeş'e göç yaşanmıştır. Bangladeş, Malezya ve Tayland, Rohingyaların en fazla göç ettiği ülkeler arasında sayılmaktadırlar.¹⁵

1990'lı yılların başından itibaren bir milyonun üzerinde Rohingyalı mülteci, Myanmar'ın şiddetin kaçıdır. Rohingyalar, Myanmar'da yaşayan devletsiz, Müslüman bir azınlık şeklinde kabul edilebilmektedir. Bu kabul, ulus-devlet olma kaygılarıyla hareket eden Myanmar'ın Arakanlı Müslümanlara yönelik tutumunu açıklamada yardımcı olmaktadır. 25 Mayıs 2017 tarihinde Myanmar'ın Rakhine Eyaleti'nde başlayan şiddet olayları, 723 binden fazla insanın Bangladeş'e sığınması/göç etmek zorunda kalmasıyla sonuçlanmıştır. Krizin ilk üç ayı, en fazla göçün yaşandığı dönemdir. 2018'in ilk yarısında yaklaşık 12,000 Arakanlı Müslümanın Bangladeş'e ulaştığı tahmin edilmektedir.¹⁶ Bangladeş'e ulaşan bu insanların büyük çoğunluğunu kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır.¹⁷

¹³ Bunun için bkz... <https://tr.euronews.com/2018/03/26/venezuela-kolombiya-sinirinda-insanlik-drami>, Erişim Tarihi: 28.11.2018.

¹⁴ Bunun için bkz... <https://www.timeturk.com/dunyanin-en-cok-eziyet-goren-halki/haber-15473>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.

¹⁵ Bunun için bkz... <https://unhcr.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=5fdca0f47f1a46498002f39894fcd26f>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.

¹⁶ Bunun için bkz... <https://www.unhcr.org/rohingya-emergency.html>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.

¹⁷ %40'tan fazlası 12 yaşın altında çocuk veya bebeklerden oluşmaktadır.

2017 yılının Ağustos ayından bu yana yaklaşık 671.000 Rohingya mülteci, Myanmar'da şiddet ve insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadır. Aynı yılın Eylül ayına kadar Rohingyaların %75'i göç etmiştir. Bu sayı, giderek azalmış ve Ocak 2018'de yaklaşık 1,500 mülteciye gerilemiştir. Ancak insan akışında süreklilik dünyanın en yoğun nüfuslu mülteci yerleşim yerini¹⁸ ortaya çıkarmıştır.¹⁹

2.3. Birleşmiş Milletlerin Göçmenlerle İlgili Krizlere Yönelik Çözüm Yolları

BM, göçmenlerle ilgili krize yönelik çözümlerini, gün gün yaptıklarını ya da yapılması gerekenleri BMMYK'nin resmi sitesinde belirtmektedir. BMMYK uluslararası bir yapının eseri olduğu için hazırladığı çözüm başlıkları da ulusal göç politikalarından daha genel bir perspektif sunmaktadır. Bu çözüm yollarının çalışmada ele alınması, Türkiye'nin Sahraaltı Afrikalı göçmenlere yönelik göç politikası oluştururken yapılabileceklerinin genel hatlarını gündeme getirmektedir.

BM'nin, Güney Amerika'da ve Güney Doğu Asya'da gerçekleşen bu iki göçe yaptığı doğrudan müdahale, ilgili göçün özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Venezüelalıların Kolombiya, Brezilya, Peru gibi ülkelere yaptıkları göçler incelendiği bu raporda, BMMYK'nin Bölgesel Mülteci Müdahale Stratejisi (RRRS) aracılığıyla bazı hedeflere ulaşmaya çalıştığı görülmektedir. Bu hedefler; uluslararası korumaya ihtiyaç duyan Venezüelalıların iltica ve koruma hakkında gereken düzenlemeleri yapan ülkelere girmelerini sağlamak, bu insanların ayrımcılığa maruz kalmadan temel hak ve hizmetlere erişimlerini desteklemek ve bunu yaparken spesifik ihtiyaçları olanları ve güvenlik zafiyetlerini gözetmektir. Ayrıca yapılacak olan program kapsamındaki eylemlerle çok önemli olan koruma problemleri, sınır bölgelerinde geçiş yapan insanların kayıtlarının alınması, çocukların korunmasının sağlanması, kadına yönelik şiddetin ve cinsel saldırıların azaltılması, bu insanların temel ihtiyaçlarının karşılanarak yabancı düşmanlığının azaltılmaya çalışılması gibi amaçların gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda ülkelere yapılacak olan finansal yardımlar raporda belirtilmektedir.²⁰

Rohinyalar için hazırlanan raporlarda hem zorunlu göçe maruz kalan kişi sayısının fazlalığı, hem de bu göçün ani bir şekilde gerçekleşerek birkaç ay gibi kısa sürede inşa edilen kampların varlığı nedeniyle yapılanlar ve yapılması gerekenler farklıdır. Yardım programları daha çok Rohingyaların yaşam koşullarını iyileştirmeye, kampların daha iyi duruma gelebilmesine odaklanmıştır. Bu

¹⁸ Özellikle 602.400 bin nüfusuyla Kutupalong-Balukhali Genişleme Bölgesi, Fransa'nın üçüncü büyük şehri olan Lyon'dan daha büyük bir nüfusa sahiptir ve sadece beş ay içinde inşa edilmiştir.

¹⁹ Bunun için bkz...

<https://unhcr.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=5fdca0f47f1a46498002f39894fcd26f>. Erişim Tarihi: 29.11.2018.

²⁰ Bunun için bkz... <https://www.unhcr.org/partners/donors/Sab8e1a17/unhcr-2018-venezuela-situation-supplementary-appeal-january-december-2018.html?query=venez%C3%BCela>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.

programlarda başlıca konular; barınma, temiz suya erişim, salgın hastalık riski (hepatit E ve kolera gibi), doğal afetler, toprak kaymaları, beslenme ve gıda güvenliğidir.²¹

Venezüelalılara yönelik oluşturulan eylem planları ile Rohingyaların kamplarına yönelik oluşturulan eylem planları, zorunlu ve uluslararası göçe maruz kalan insanların ihtiyaçlarına yöneliktir. Bu tip göç krizlerine yönelik oluşturulan özgül politikalar haricinde BM'nin göçmenlere yönelik dört bölümden oluşan çözüm haritası mevcuttur. Bu bölümler; aile birleşimi, yerelle entegrasyonun sağlanması, gönüllü geri dönüş ve yeniden yerleşim konularıyla ilgilidir. BMMYK temel amacının göçmenlerin kendi hayatlarını yeniden inşa etmelerine yardımcı olmak olduğunu belirtmiş ve özellikle gönüllü biçimde anayurtlarına dönmeyeceklerse, göç ettikleri ülkede yeniden yerleşimlerinin sağlanarak yerel halkla entegrasyonlarının gerçekleşmesini iki temel çözüm yolu kabul etmiştir. Yeniden anayurduna dönme kararını veren mülteciler için BMMYK "go and see" ziyaretlerini gerçekleştirerek, yüzbinlerce insanın Angola ve Somali gibi kendi ülkelere dönmelerini kolaylaştırmıştır. Özellikle çatışma olayları nedeniyle zulüm gören mülteciler için ise kalmak iyi bir alternatif olacağından, BMMYK kalan mültecilerin eğitim ve istihdama erişimini kolaylaştırmanın yanında, dil ve meslekî eğitim almalarını da sağlamaktadır. Gönüllü geri dönüş yapmayanlar için bir diğer program ise ev sahibi toplumla bütünleşmelerine yardım etmektir. Bu süreç, hem bireyin hem de yerel halkın karşılıklı olarak fazla şey yapmalarını gerektiren karmaşık bir özelliğe sahiptir. Ancak entegrasyonun başarıya ulaşması halinde mülteciler, göçmenler sosyal ve ekonomik olarak katkıda bulunacaklardır. Nitekim son on yılda, dünya çapında 1,1 milyon mülteci sığınmacı olduğu ülkenin vatandaşı olmuştur.²²

Göçmen, mülteci veya sığınmacıların hangi nedenlerle göç ettikleri, anayurtlarına dönmek isteyip istemedikleri, Türkiye'yi transit ülke olarak kullanıp kullanmadıkları, eğer kalacaklarsa entegrasyonlarının ve yerleşimlerinin nasıl sağlanabileceği oluşturulacak olan göç politikalarının temellerini gündeme getirmektedir.

3. Türkiye'nin Göç Politikaları ve Sahraaltı Göçmenler İçin Yapılabilecekler

Türkiye'den Batı Avrupa ülkelerine yönelik olan işçi göçlerinin varlığı nedeniyle Türkiye göç veren ülke kategorisinden özellikle 2000'li yıllardan itibaren ülkeye yönelen göç hareketleri ile hem göç alan, hem transit konumda bulunan kategoriye geçmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 222).

²¹ Bunun için bkz...

<https://unhcr.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=5fdca0f47f1a46498002f39894fcd26f>, Erişim Tarihi: 29.11.2018.

²² Bunun için bkz... <https://www.unhcr.org/solutions.html>, Erişim Tarihi: 01.12.2018.

1920'lerden bu yana dışarıdan Türkiye'ye olan göç akımlarının profili, yoğunluklu çevre ülkelerde yaşayan Türklerden veya Türk kimliğine kolay uyum sağlayacak kökenlerden gelen kişilerden meydana gelirken, özellikle 2000'li yıllardan itibaren dünyanın farklı coğrafyalarından farklı etnik, dinsel kimliklere sahip, farklı saiklerle gelen ve daha çok "yabancı" olarak adlandırılan insan akımlarına ev sahipliği yapmaktadır.

1998 yılında "Afrika Açılım Eylem Planı" ile başlayan Afrika kıtasına yönelik bütüncül bir politika oluşturma çabaları, 2008 Afrika Türkiye İşbirliği Zirvesi'nde hız kazanmıştır (Tamçelik, 2014: 397). Türk dış politikasında yaşanan Afrika açılımı politikası, kıtada bulunan ülkelerle yaşanan ikili ilişkilerdeki artışa neden olurken, ayrıca Türkiye'ye özellikle de Sahraaltı Afrika'da bulunan ülkelere göçün artmasına yol açmıştır. Türk Dış Politikası'nda öncelikli konu haline gelen Afrika'dan gelecek yıllarda gelen insan sayısında artış yaşanacağı öngörüsü rasyonel bir beklentidir.

3.1 Türkiye'nin Göç Politikalarının Profili

Türkiye'nin göç politikalarında sığınmacılar, mülteciler ve dolaylı olarak düzensiz göç akımlarıyla ilgili etkin olan üç temel yasal doküman bulunmaktadır. Bunlar; 1934'te çıkarılan İskan Kanunu, Mültecilerin statüsü ile ilgili 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1994 Yönetmeliği şeklinde sıralanabilir.

1980'li yıllara kadar Türkiye, aynı zamanda ulus inşa etme politikasının da bir gereği olarak, "Türk kültür ve ırkından gelen" göçmenlere ayrıcalıklar sağlamıştır. Bu durum daha çok Türk kökenlilerin göç ettiği bir ülke statüsüne neden olmuştur. 1934 İskân Kanunu'nda mülteci veya göçmen olarak başvuru yapanlar arasında Türk kültür ve ırkından olanlara öncelik tanımaktadır (Tamçelik ve Ayvaz, 2016: 637-651).

1951 Cenevre Sözleşmesi'nde coğrafi sınırlama esası vardır. Coğrafi sınırlama esasının öngördüğü Türkiye'nin Avrupa ülkeleri dışından gelen yabancıların sığınma taleplerini inceleyecek, Avrupa dışındaki ülkelere gelen insanların sığınma taleplerini almak noktasında sorumluluk almamaktadır. Orta Doğu'dan kaynaklanan ve öngörülemeyen sığınmacıların göçünün planlı bir şekilde yönetilebilmesi ve BMMYK'den mülteci statüsünün belirlenmesi aşamasında yetkiyi devralmak misyonuyla 1994 yılında Avrupa dışından Türkiye'ye sığınan kişilerle ilgili uygulamada bulunulacak kurallar ve düzenlemeler belirlenmiştir (Kirişçi, 2001). Bu düzenleme ile birlikte Türkiye'ye gelen sığınmacılar, iki ayrı kategori kapsamında değerlendirilmektedirler. Bu grupların ilkinde menşei ülkesi Avrupa kıtasında bulunan ve Cenevre Sözleşmesi'nin şartlarından faydalanacak olanlar, ikincisinde kıta Avrupa'sının dışında bulunan ülkelere göç eden insanlar bulunmaktadır. İkinci kategori kapsamında bulunan, yani menşei ülkesi Avrupa'da bulunmayan sığınmacılar, geçici koruma statüsü altındadırlar. Bunun anlamı, Türkiye'yi ne kadar süre

gececeği belirsiz olarak terk edecekleridir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 234).

Bu temel metinlere ek olarak Türkiye göç politikalarını üretirken, özellikle Avrupa Birliği ile diyalog halindedir. Göç ile ilgili üretilen göç politikalarının AB tarafından konulan standartlara uygun hale getirilmesi öngörülmektedir.

3.2.1. Türkiye'ye Göçün Sebepleri

Türkiye Afrika kıtasıyla olan stratejik ortaklığını derinleştirme gayesindedir. Bu noktada yumuşak güç unsurları ekonomik ve ticarî yönden güçlenen ilişkilerin kapsamının genişlemesini sağlayabilmektedir.

Yumuşak güç kavramı, hedeflenen sonuçları kazanabilmek için başkalarının taleplerinin güç kullanma olmadan yumuşak güç unsurlarını devreye sokarak yaptırma kabiliyeti olarak tanımlanabilmektedir (Nye, 2003: 10). Sahraaltı Afrikalı göçmenlerin Türkiye'ye geliş ve kalış sebepleri, Türkiye'nin Kıta'nın bu bölgesine uygulayabileceği yumuşak gücün unsurlarını meydana getirebilmektedir. Özellikle halihazırda Türkiye'de bulunan bu insanlar Türkiye ve ülkeleri arasında uygulanan göç politikaları ile yumuşak güç unsuru, insan faktörü haline gelebilmektedir.

Sahraaltı Afrikalıların Türkiye'ye göçlerinde birden fazla etken vardır. Bunlardan ilki Türkiye'nin Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında jeostratejik önemi bulunan bir yere sahip olmasıdır. Batı Afrika'dan Avrupa'ya geçmek isteyen bir Afrikalı, Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçebileceği gibi Türkiye'ye geldikten sonra göçünü sonlandırmak isteyebilecektir. Türkiye bu noktada, hem transit ülke, hem hedef ülke haline gelebilir.

İkinci olarak özellikle Doğu Afrika'dan gelen insanların müslüman olması, Türkiye'de entegrasyonu daha kolay sağlayabilecekleri varsayımından hareketle Türkiye'yi hedef ülke haline getirmektedir. Bu etkenler dışında Türkiye'nin Sahraaltı Afrika'yla bulunan tarihî bağları, özellikle Doğu Afrika'nın Osmanlı Devleti'yle ortak medeniyetten geldikleri bilinci (Tamçelik ve Başbüyük, 2014: 171-189) bazı Doğu Afrikalıların Türkiye'ye sempatiyle yaklaşmalarına neden olmaktadır.²³ Bu bağlamda Türkiye de Somali başta olmak üzere Doğu Afrika'ya karşı Afrika politikasında öncelik tanımaktadır.²⁴ Yapılan insanî yardımlar, diplomatik ziyaretler, uluslararası alanda Somali'nin kuraklık ve çatışma bölgesi olduğuna çekilen dikkatler, bu önceliğin ispatı niteliğindedir.²⁵ Ayrıca Türkiye,

²³ Bunun için bkz... <https://www.saferworld.org.uk/downloads/pubdocs/134-turkiye-ve-somali-spreads.pdf>, Erişim Tarihi: 03.12.2018.

²⁴ Bunun için bkz... <https://www.setav.org/en/turkeys-involvement-in-somalia-assessment-of-a-state-building-in-progress/>, Erişim Tarihi: 03.12.2018.

²⁵ BM Genel Kurulu'nda Somali'ye odaklanan ve 2011'de dönemin Başbakanı, yaptığı konuşmada "Somali'den yükselen çığlık duyulmuyorsa eğer o dünyada barıştan, adaletten ve medeniyetten söz edilemez" ifadelerini kullanarak bu amacı desteklemiştir.

liberal sınır politikası izleyerek, göçmenlere yönelik AB ve ABD'den daha insanî bir tavır sergilemektedir. Bu durum, Türkiye'nin tercih sebepleri arasında sayılmasına neden olmaktadır.

Sahraaltı Afrika'dan Avrupa başta olmak üzere²⁶ diğer kıtalara yapılacak olan göçlerin artması,²⁷ düzensiz göç rotası bağlamında Türkiye ve Yunanistan'ın transit ülke olarak daha fazla tercih edilmeye başlanması²⁸ ve Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan Afrikalıların %25'inin İstanbul'da kalmayı tercih etmesi Türkiye'de bulunan Sahraaltı Afrikalı göçmen sayısının artacağına somut göstergeleridir. Türkiye'nin göç politikalarında bu insanlara yönelik daha özgül niteliklere sahip politikalar üretmesi ya da geliştirilmesi adeta zorunluluk gibi görünmektedir.

Sonuç ve Yol Haritası

Türkiye, dış politikasında Afrika kıtasına açılım stratejilerini geliştirdiği müddetçe kıta ülkelerinden insan akışı yoğunlaşarak devam edecektir. Bu nedenle Sahraaltı Afrikalı göçmen, mülteci ve sığınmacılara yönelik genel ve özgün göç politikaları geliştirilmesi zorunluluktur. Genel ve özel olarak Sahraaltı Afrikalı mülteci, göçmen ve sığınmacılara yönelik yapılabilecek göç politikalarının özellikleri, şu şekilde sıralanabilmektedir:

Genel bağlamda Türkiye, ulusal çıkarları ile uluslararası sistemde mutabık kalınmış göç ilkeleri arasında paralel bir duruş sağlayarak kapsamlı ve açık politikalar üretmesi ve uygulaması gerekmektedir. Üretilen politikaların küresel değerlerle uyumlu olarak insan haklarını gözetmesi şarttır. Göçün paydaşı olan Sahraaltı ülkeleriyle, sivil toplum örgütleriyle ve uluslararası örgütlerle birlikte uyumlu hareket edilmesi, bu aktörlerle birlikte hareket edilerek göç etmiş insanların, eğer istiyorlarsa anayurtlarına dönmeleri, aile birleşmelerinin sağlanması, yerel halkla entegrasyonun gerçekleşmesi adına gerekli politikalar belirlenmesi esas olacaktır.

Özel bağlamda ise Sahraaltı Afrikalı düzenli veya düzensiz göç ederek gelen insanların hakkında nicelik ve nitelikleri detaylı ve güvenilir bir biçimde belirlenmeli, bu amaçla ilgili kurumlarda bilgi ve veri değerlendirme sistemlerinin geliştirilmesi gerekecektir. Bununla ilgili olarak kurumlar arasında işbirliği artması elzemdir. İçişleri Bakanlığı bünyesinde olan Göç İdareleri'nde, özellikle İstanbul veya Ankara'da Sahraaltı Afrikalıya yönelik birimler geliştirilerek, bu birimlerde farklı ülkelere gelen insanların ihtiyaçlarına yönelik daha özgül politikalar üretilebilmek gerekecektir. Örneğin Somali'de çatışma bölgesinden gelen bireyin,

²⁶ Kıtadan çıkan her 4 göçmendenden biri Avrupa'ya tercih etmektedir.

²⁷ Bunun için bkz...

<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml>, Erişim Tarihi: 04.12.2018.

²⁸ Bunun için bkz... https://www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/brief36.pdf, Erişim Tarihi: 04.12.2018.

psikolojik rehabilitasyonuna veya geride kalan ailesiyle birleşmesine öncelik tanınması gibi...

Türk halkında bir arada yaşama kültürünü güçlendirmek adına gerekli eğitimler verilerek, toplantılar düzenlenebilmesi ve bu sayede ülkede bulunan yabancıların toplumla entegrasyonu daha sağlıklı gerçekleşmesi gerekecektir. Ek olarak gelen göçmenlerin uluslararası hukuk, uluslararası kabullere ve insan haklarına dayalı temel hizmetlerden faydalandığına emin olunması da bir zorunluluk olarak görülmektedir. Bu temel hizmetler kapsamında barınma, çalışma, sağlık ve eğitim gibi kategoriler de bulunmaktadır.

Çerçevesi çizilen göç politikaları sayesinde Türkiye’de sayıları artacağı öngörülen Sahraaltı Afrikalıların hem ülkeyle bütünleşmesi ve göçün fırsata dönüşmesi sağlanabilecek, hem de menşinde buldukları ülkelerle ikili politikaların geliştirilmesi sürecinde bu insanların Türkiye lehine rol oynamaları temin edilmiş olacaktır.

Kaynakça

- (IOM), U.G. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Türkiye ve Somali: Yardımların Barışa Hizmet Etmesi*. (2015).
<https://www.saferworld.org.uk/downloads/pubdocs/134-turkiye-ve-somali-spreads.pdf> adresinden 03.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Afrika Birliği Örgütü Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme*.
http://madde14.org/index.php?title=Afrika_Birli%C4%9Fi_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BCM%C3%BCltesi_Sorunlar%C4%B1n%C4%B1n_%C3%96zelel_Y%C3%B6nlerini_D%C3%BCzenleyen_S%C3%B6zle%C5%9Fme adresinden 22.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Agency, U.N. (2018). *Venezuela Situation*.
<https://www.unhcr.org/partners/donors/5ab8e1a17/unhcr-2018-venezuela-situation-supplementary-appeal-january-december-2018.html?query=venez%C3%BCela> adresinden 29.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Aktaş, M., ve Öztekin, S. (2017). Avrupa Birliğinin Göç Politikaları. *FBA Conference Proceedings* (ss. 205-219). Sarajevo, Bosnia and Herzegovina: Third Sarajevo International Conference on Social Sciences by FBA.
- Aktel, M., ve Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 579-604.
- BM. *International Migrant Stock: The 2017 Revision*.
<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml> adresinden 04.12.2018 tarihinde erişilmiştir.

- BMMYK. 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> adresinden 20.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- BMMYK. Solutions. <https://www.unhcr.org/solutions.html> adresinden 01.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs*, 431-451.
- Eker, K. (2008). Türkiye’de Yasa Dışı Göç Sorunu. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda “Getto” ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Euronews. *Venezüela Kolombiya Sınırında İnsanlık Dramı Yaşanıyor*. <https://tr.euronews.com/2018/03/26/venezuela-kolombiya-sinirinda-insanlik-drami> adresinden 28.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Fargues, P. (2009). Work, Refuge, Transit: An Emerging Pattern of Irregular Immigration South and East of the Mediterranean. *International Migration Review*, 544-577.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gök, G.O. (2016). Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *KOSBED*, 65-82.
- Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 53-86.
- İçduygu, A. (2006). *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları*. İstanbul: TUSİAD Yayınları.
- İçduygu, A., ve Sirkeci, İ. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A., Erder, S., ve Gençkaya, F. (2014). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023*. İstanbul: MİREKOÇ Yayınları.
- Kabakuşak, D. (2014). Küresel Göç Yönetişimi Çerçevesinde Türkiye’de Göç Olgusunun Kurumsallaşması. Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı.
- Kirişçi, K. (2001). UNHCR and Turkey: Cooperating towards Improved Implementation of the 1951 Convention on the status of Refugees. *International Journal of Refugee Law*, 71-97.
- UNHCR. *Rohingya Refugee Emergency at a Glance*. <https://unhcr.maps.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=5fdca0f47f1a46498002f39894fcd26f> adresinden 29.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

- Nye, J. (2003). *Amerikan Gücünün Paradoksu*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: USAK Yayınları.
- Özcan, N.Ş. (2015). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus Devletler, Göçmenler. *İdealKent*, 22-39.
- Özkan, M. (2014). *Turkey's Involvement in Somalia: Assessment of a State-Building in Progress*. <https://www.setav.org/en/turkeys-involvement-in-somalia-assesment-of-a-state-building-in-progress/> adresinden 03.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Purkis, S. (2006). Modern Köleler: Göçmenler. *Eğitim Bilim Toplum*, 44-59.
- Subacchi, P. (2005). *Temporary Immigration: A Viable Policy for Developed Countries*. International Economics Programme: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/public/Research/International%20Economics/bpimmigration.pdf> adresinden 20.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Şemşit, S. (2010). Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı.
- Şimşek, D., ve İçduygu, A. (2017). Uluslararası Göç, Politika ve Güvenlik. *Toplum ve Bilim*, 6-11.
- Tamçelik, S. (2014). *Küresel Politikada Yükselen Afrika*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tamçelik, S. ve Ayvaz, G.M. (2016). Suriyeli Mülteciler Sorununun Türkiye'ye Yansımaları, *Uluslararası Politikada Suriye Krizi*, Prof. Dr. Hasret Çomak, Doç. Dr. Caner Sancaktar, Doç. Dr. Sertif Demir (Editörler), İstanbul: Beta Basım A.Ş., 637-660.
- Tamçelik, S. ve Başbüyük, N. (2014). Osmanlı Devleti'nin Afrika Kıtasıyla Olan İlişkileri ve Siyasal Gelişimin Tarihi (1517-1918), Soyalp Tamçelik (ed.), *Küresel Politikada Yükselen Afrika*, Ankara: Gazi Kitabevi, 161-205.
- Tekeli, İ., ve Erder, L. (1978). *İç Göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- The Security Migration Nexus: Challenges and Opportunities of African Migration to EU Countries*. https://www.bicc.de/uploads/tx_bicctools/brief36.pdf adresinden 04.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- TimeTürk. *Dünyanın En Çok Eziyet Gören Halkı*. <https://www.timeturk.com/dunyanin-en-cok-eziyet-goren-halki/haber-15473> adresinden 29.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Topçuoğlu, R. (2012). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği. A. Öner, ve G. Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim.

- Türkiye ve Göç Yönetimi*. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman19.pdf adresinden 28.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- UNHCR Rohingya Emergency. <https://www.unhcr.org/rohingya-emergency.html> adresinden 29.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- U.N. Programme, (1994). Human Development Report. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf adresinden 24.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Yaylar, Y. (2015). Avrupa Birliği'nin Afrikalı Göçmen Sorununa. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16-30.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *Turkish Studies*, 1685-1704.

Uluslararası Sistemde Başarılı Göç Yönetim Modelleri Kapsamında Türk İltica Sistemi'ne Özgü Yeni Bir Göç Yönetim Modeli Denemesi: Karar Merkezleri¹**Prof. Dr. Soyalp TAMÇELİK²****Talip MENEKŞE³****Özet**

Türkiye, tarih boyunca göç rotasında bulunan bir ülke olduğundan ülkesinden ayrılan ya da ayrılmak zorunda kalan kişiler için kimi zaman geçiş ülkesi, kimi zaman da varış ülkesi olmuştur. Özellikle Arap Baharı ile başlayan süreç sonrasında, Ortadoğu ülkelerindeki iç karışıklıklar sonucunda ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişiler için Türkiye, güvenli bir sığınma ülkesi konumundadır. Bu noktada, Türk iltica sisteminin tarihî gelişimi için atılan adımların her biri çok değerlidir. Bu adımlardan yeni bir iltica sistemi modeli olan “*Karar Merkezi Modeli*”nin hayata geçirilmesi ise ayrıca kıymetlidir.

“*Karar Merkezi Modeli*”, Türk iltica sistemi açısından, karşılaşılan göç hareketliliğinin çok büyük olması, buna karşın beşerî kaynaklar başta olmak üzere kaynakların sınırlılığı karşısında, var olan tüm kaynakların nasıl daha etkin ve verimli kullanılabileceğini göstermesi ve bunu yaparken ülke genelindeki iltica işlemlerinde kalite ve standardizasyonun artırılarak uzmanlaşmanın nasıl daha fazla sağlanabileceğini ortaya koyması açısından önemlidir.

Bundan hareketle çalışmanın amacı, Türk iltica sisteminde “*Karar Merkezi*” adı ile uygulamaya konulan bu yeni sistemin, kendine has ve yenilikçi yönlerini, karşılaştırmalı olarak incelemek ve yine “*Karar Merkezi Modeli*” ile henüz uygulama alanı bulan “*Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi*”nin, iltica dosyalarındaki uzmanlaşmaya nasıl katkı sağladığını incelemektir.

Buna göre çalışma, 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Karar Merkezi Modeli'ne giden süreç incelenmiş, ikinci bölümde örnek uygulamalarla Karar Merkezi çalışma sistemin özellikleri ve “*Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi*”nin etkileri değerlendirilmiş, üçüncü ve son bölümde ise Karar Merkezi çalışmalarının Türk İltica Sistemi'ndeki etkilerine değinilmiştir.

Ele alınan konu; yerli-yabancı monografi, makale, belge, tez ve mevzuat incelenerek değerlendirilmiş, metin ise Yapısalcı-Fonksiyonalist bir bakış açısıyla betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İltica/Sığınma, Uluslararası Koruma, Uluslararası Koruma Bürosu, Karar Merkezi, Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi

¹Bu çalışmada, İçişleri Bakanlığı/Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç Araştırmaları Dergisi'ne, Kasım 2018 tarihinde sunulan “*Türk Uluslararası Koruma Sisteminde Karar Merkezleri*” başlıklı makaleden yararlanılmıştır.

²Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

³Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Successful Migration Management Models In International System And A New Migration Management Model Specific To The Turkish Asylum System: Decision Centers⁴

Abstract

Throughout history, Turkey is always a country in migration paths. For migrants and displaced persons, Turkey was transit country through their destination or final destination. Especially after Arab Spring, Turkey is a safe country for the individuals who escaped from conflicts in their countries. In this context, every measure is very important on the way of development. As one of the latest concepts, "Decision Centre Model", is a unique institutional endeavour.

Regarding to the Turkish Asylum System, Decision Centre Model is very important due to its efficiency by means of resources with respect to the large-scale migration flow and capacity to develop a uniform and enhanced high-quality asylum procedures. Upon the information above, purpose of this study is to analyse specific characteristics and innovative aspects of Decision Centre Model by comparative means and analyse the contribution of newly used *Branch Based Joint Commission Decision* concept to the expertizing in asylum cases.

Study consists of three chapter. In first chapter, the period for the establishing of Decision Centre Model was explained. In second chapter, properties of the practice of the Decision Centre Model was be reviewed upon samples. Impact of the *Branch Based Joint Commission Decision* concept was also have reviewed in second chapter. In chapter three, the impact of Decision Centre Model on Turkish National Asylum System was be analysed. During the study, national-international monographies, articles, documents, thesis and legislation were be examined. Study was be depicted by a structural-functionalist perspective.

Keywords: Asylum, International Protection, International Protection Bureau, Decision Center, Branch Based Joint Commission Decision Concept

Giriş

Göç olgusu, insanların yaşamları boyunca karşı karşıya kaldıkları bir olgu olmuştur. Bu durum, kimi zaman bir yerden bir yere hareket şeklinde olurken, kimi zaman da insanların hayatını etkileyen savaş, çatışma, kaos ortamı veya yaygın şiddet hareketleri gibi nedenlerden kaynaklı kaçış şeklinde olmuştur. Her durumda yaşamın içerisinde yer alan göç olgusu, zaman içerisinde etkin yönetilmesi gereken bir konu olarak devletlerin gündemine gelmiştir. Zira geçen

⁴In this study, an article titled "Decision Centers in the Turkish International Protection System" which was submitted to the Ministry of Interior / Directorate General of Migration Management, Migration Research Journal, in November 2018, was used.

süre zarfında göç olgusu, giderek artan bir şekilde ülkelerin gündeminde yer almaya başlamıştır.

Türkiye, göç yolları üzerinde bir ülke olarak kimi zaman varış (hedef) ülkesi kimi zaman ise geçiş (transit) ülkesi konumundadır. Her dönemde, çeşitli nedenlerle ülkelerinden ayrılan yabancılar için güvenli bir sığınma ülkesi konumunu korumuştur. Nitekim bunun en yakın ve belirgin örneklerinden birisi, Arap Baharı ile başlayan süreçte, ülkelerindeki istikrarsız ortamdan kaçarak Türkiye'ye sığınan Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri vatandaşlarının yaşadığı durumdur. Özellikle de 2011 sonrası Suriye İç Savaşı'nın başlamasından sonra gelen ve sayıları milyonlarla ifade edilen Suriyeli sığınmacılar⁵ için Türkiye, onlara sunmuş olduğu hak ve hizmetler ile güvenli bir varış ülkesi olmuştur. Türkiye için de "göç konusunun etkin yönetimi" oldukça önemli konuma gelmiştir. Bunun için ulusal ve uluslararası alanda pek çok adım atılmıştır. Uluslararası sistemde başarılı göç yönetim modelleri kapsamında Türk İltica Sistemi'ne özgü yeni bir göç yönetim modeli olarak bahsedilecek "Karar Merkezleri" ise atılan bu adımların en önemlilerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Alt yapı hazırlıkları yaklaşık 1 yıl süren, *Mülakat ve Karar Merkezi* veya yaygın adıyla *Karar Merkezi* olarak bilinen, yasal adıyla *Uluslararası Koruma Bürosu*'nu⁶ kurmaya yönelik hazırlık çalışmaları, 25 Haziran 2018 tarihi itibarıyla yayımlanan *25/06/2018 tarihli Uluslararası Koruma Bürolarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge*⁷ ile kuruluş aşamasını tamamlamıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü-GİGM, 2018).⁸ Böylelikle, Türk İltica Sistemi'nde, artan uluslararası koruma başvuruları karşısında halihazırda var olan sistemin yanı sıra ayrı bir yapılanmaya gidilerek var olan kaynakların tüm alanda etkin bir şekilde kullanılması ve bunu yaparken de kalite artışı hedeflemiştir (Menekşe (B), 2018).

Bundan hareketle çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye'de Karar Merkezi oluşumuna giden süreç incelenmiş ve Karar Merkezi yapılanmasının oluşumuna zemin hazırlayan etkenler değerlendirilmiştir. İkinci bölümde, örnek uygulamalarla Karar Merkezi çalışma sisteminin özellikleri ve "*Branş Bazında Ortak*

⁵ Uluslararası mülteci hukukunda, sığınma ya da iltica terimi, anlam olarak, ülkesindeki yaşadığı zulüm ya da ciddi zarar nedeniyle kendi ülke korumasından yararlanamayan yabancıların, bir başka ülkeye sığınarak uluslararası koruma talep etmesidir (Menekşe, 2018). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) eskiden kullanılan *sığınma* ve iltica *terimleri* için "uluslararası koruma", *sığınmacı/ilticacı* terimleri için ise "uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi" ifadeleri kullanılmaktadır. Bunun nedeni, YUKK'ta tanımlanan ifadelerin, diğer ülkelerde farklı statülere denk gelebileceğindedir. Hal böyle olunca sığınma/sığınmacı veya iltica ifadelerinin, Türkiye örneğinde uluslararası koruma sistemini ve uluslararası koruma başvuru/statü sahiplerini ifade ettikleri, diğer ülkelerde ise lafzi olarak ihtiva ettikleri anlamlar çerçevesinde değerlendirilmektedir.

⁶ Çalışmada, Mülakat ve Karar Merkezi veya Uluslararası Koruma Bürosu için bundan sonra Karar Merkezi ifadesi kullanılacaktır.

⁷ Karar Merkezleri Yönergesi olarak bahsedilecektir.

⁸ Yönerge için bkz... <https://kms.kavsis.aov.tr/Home/Goster/143205>. (Erisim Tarihi: 17 Temmuz 2018).

Komisyon Kararı Yöntemi'nin ne olduğu, nasıl uygulandığı ve etkileri, örneklerle izah edilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Karar Merkezi çalışmalarının Türk İltica Sistemi'ndeki etkilerine değinilerek genel değerlendirme yapılmış, sonuç ve öneriler ile çalışma betimlenmiştir.

Karar Merkezi Modeline Giden Sürecin İncelenmesi

Karar Merkezi Modeli'ne giden sürecin analizini yapabilmek için bu süreçte yer alan her bir konu başlığını ayrı ayrı incelemek yerinde olacaktır. Bu kapsamda mevzuat çalışmaları ve Lean Yöntemi'nin Karar Merkezi Modeli'ndeki yeri ve önemi ayrı ayrı incelenmiştir.

Türk İltica Sisteminde Mevzuat Çalışmaları

Türk İltica Sistemi içerisinde yer alan Karar Merkezi Modeli'ne giden sürecin daha iyi anlaşılabilmesi için iltica hukukunun kısaca tarihî gelişimine bakmak gerekmektedir. Özellikle tarihî gelişimi çok eskilere dayanmakla birlikte iltica sistemindeki uluslararası düzenlemeler, oldukça yeni sayılabilecek yakın dönemle ilgilidirler. Örneğin 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) madde 14'te yer adlığı haliyle, zulüm altındaki herkesin sığınma hakkının olduğu anlayışı, uluslararası alanda temel hüküm olarak yer aldığı görülmüştür (T.C. Resmî Gazete, 1949). Böylelikle sığınma hakkı uluslararası bir metinde temel hüküm olarak ilk defa yer almıştır. Ardından Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi⁹ ile de mülteciliğin tanımı yapılmış ve temelde mülteciler ile devletlerin karşılıklı olarak hak ve yükümlülükleri düzenlenmiştir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 New York Protokolü¹⁰ ile de 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ilişkin kimi hak ve yükümlülükler yönünden değişiklikler yapılarak, zaman ve mekân (coğrafî) gibi sınırlamalar, talep eden ülkelerce kaldırılmıştır (Menekşe (A), 2018). Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü ile iltica alanındaki en büyük uluslararası atılımları gerçekleştirmiştir. Buna göre Türkiye, iltica hukuku alanında uygulayacağı yeni normlara sahip olmuştur. Benzer şekilde iç hukukta da bu doğrultuda düzenlemelerin yapılması gerekliliği doğmuştur.

Karar Merkezi Modeli, Türk İltica Sistemi'nin yakın döneminde en önemli gelişmelerinden birisidir. Bunun için Türk İltica Sistemi'nin tarihî gelişimine kısaca bakmakta yarar vardır. Konuyla ilgili olarak iki temel unsura dayanmak mümkündür. Birinci unsur, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve bu kanun ile kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) öncesi ve sonrası dönemdir. YUKK öncesi döneme ilişkin yabancılar ve iltica konularındaki düzenlemelerden bahsedilecek olursa; Cumhuriyetin ilanından, Türkiye'nin uluslararası sözleşmelere taraf olmasına kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu süre zarfında Türkiye, göç konusunda ilk yasal düzenleme

⁹ Bundan sonra *1951 Cenevre Sözleşmesi* olarak bahsedilecektir.

¹⁰ Bundan sonra *1967 Protokolü* olarak bahsedilecektir.

yaparak, 14 Haziran 1934 tarihinde 2510 Sayılı İskân Kanunu yürürlüğe koymuştur. Kanun, ilk kez Türkiye'ye yönelik sığınma ve göç hareketleri ile Türkiye'ye gelenlerin ülke içinde iskânlarını düzenlemektedir. 2006 yılında, bu Kanun'un yerini 5543 sayılı İskân Kanun almıştır.

5543 sayılı İskân Kanunu; *göçmen, serbest göçmen, iskânli göçmen, münferit göçmen ve toplu göçmen* gibi çeşitli göçmen türlerini tanımlamış ise de *soydaş* odaklı düzenlemelerle sınırlı bir yapı öngörmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen göçmen tanımındaki sınırlayıcı yaklaşım, günümüz koşullarında düzenli göç, düzensiz göç ve uluslararası koruma alanlarını içeren göç kavramından uzak kalmıştır (GİGM, 2013). Hal böyle olunca cari ihtiyaçları karşılayabilmek için daha kapsayıcı düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur.

YUKK öncesi dönemde, yabancıların düzenli göç ve düzensiz göçe konu işlemleri, İçişleri Bakanlığı adına Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Yabancılar, Hudut ve İltica Dairesi Başkanlığı'nca yürütülmüştür. Ancak EGM tarafından yabancılar yönelik olarak yürütülen işlemlerdeki mevzuat dayanakları, kanun ya da kanuna eşdeğer nitelikte değildir. Bunlar daha çok kanundan alt düzeyde yer alan yönetmelik, genelge, yönerge veya talimat şeklinde tanzim edilmişlerdir. Temel olarak "*Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*"¹¹ ile 22 Haziran 2006 tarih ve 57 sayılı *Uygulama Talimatı*'yla yürütülmüşlerdir.¹² Bunlar, EGM tarafından yabancılar ve iltica alanlarındaki işlemlerde uygulanan temel düzenlemelerdir. Özellikle icra edilen bu işlemler sonucunda, yabancıların haklarında çeşitli kararlar verilebilmiş veya değerlendirmeler yapılabilmıştır. Örneğin, Türkiye'ye gelerek sığınma talebinde bulunan bir yabancıya yönelik, idarî gözetim altına alma kararı, sınır dışı kararı, hak ve hizmetlere erişimlerine yönelik kararlar, uluslararası koruma statü belirleme kararı gibi daha pek çok karar türü ulusal anlamda bu iki düzenlemeye dayanmak durumundadır. Ancak medenî hak ve hürriyetler kapsamında yürütülen her bir işlem için dayanağının kanun olması gerektiği bilinen bir gerçektir. Aksi takdirde bu tür idarî işlemlerin, idarî davaya konu olabileceği aşikârdır. Bu nedenle gerek yabancılar ve iltica alanında kanunî bir düzenlemeye ihtiyaç duyulması, gerek bu alanda uzmanlaşmış sivil bir kurumun kurulmasının gerekliliği, gerek Avrupa Birliği (AB) ilerleme sürecinde 24. Fasıl'da yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesi, gerekse de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdindeki davalarda tespit edilen hak ihlallerinin önüne geçilebilmesi adına göç alanında bir kanunî düzenleme olarak YUKK'a ve ihtisaslaşmış bir kurum olarak GİGM'e ihtiyaç duyulmuştur. Buna göre, 2008

¹¹ Bundan sonra 1994 İltica/Sığınma Yönetmeliği olarak bahsedilecektir.

¹² Bundan sonra 57 sayılı Genelge olarak bahsedilecektir.

yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde *İltica ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasitesini Geliştirme ve Uygulama Bürosu* kurulmuş ve 2013 yılında kabul edilen YUKK tasarısının hazırlıkları başlamıştır (Aydınli, 2017).

Türk İltica Sistemi'nde ayırım kistası olarak YUKK'u belirlemekteki amaç, Türkiye'nin uluslararası göç ve iltica alanına ilişkin kanun düzeyinde ilk ve kapsamlı ulusal düzenlemenin sağlanmasıdır. Bunun için de YUKK'un kabul edilmesi gerekmiştir. Ulusal düzenleme kapsamında, 11 Nisan 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) oybirliğiyle kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 11 Nisan 2014 tarihinde bütün hükümleri ile beraber yürürlüğe girmesiyle, yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak uluslararası korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce (GİGM) yürütülmeye başlamıştır (T.C. Resmî Gazete, 2013). Böylece Türk İltica Sistemi'nde yeni bir sayfa açılmıştır.

Buna göre Karar Merkezi çalışmaları, YUKK ve YUKK'un alt mevzuat düzenlemeleri ile oluşturulmuş, işleyişinin ve çalışma usullerinin Karar Merkezi Yönergesi ile ve diğer alt düzenlemelerle düzenlendiği bir merkez yapısına dönüşmüştür. 25 Haziran 2018 tarihi itibarıyla yayınlanan Karar Merkezi Yönergesi ile Karar Merkezlerinin çalışma sistemi belirlenmiş ve sistem aktif hale gelmiştir.

Karar Merkezi Modeli Çalışmalarının Ortaya Çıkışı

Bir model denemesi olarak Karar Merkezi'nin teorik altyapı çalışmaları 2016 yılında başlamıştır. 2017 yılında ise Karar Merkezi'nin yapısına ve çalışma sisteminin oluşturulmasına dair imkânlar sağlamış ve kurulacak Karar Merkezi için görev alacak personellere yönelik eğitim faaliyetleri başlamıştır. Bugün için Karar Merkezi çalışma sistemini tam ve doğru anlaşılabilmesinin yolu, hazırlık evresindeki çalışmaların bilinmesiyle mümkündür.

Türkiye'deki Karar Merkezi çalışmaları, ülkede var olan imkânlarla ve göç alanında yürütülmesi gereken sorumluluğuyla önemli uygulamalardan birisidir. Aslında bu durum, aşağıda verilen göç istatistikî verileriyle doğru orantılıdır.

Tablo 1: Türkiye’de Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvuru Sayıları (GİGM, 2018)**Tablo 2: Türkiye’de Yıllara Göre Geçici Koruma Başvuru Sayıları (GİGM, 2018)**

Tablo 1 ve Tablo 2’de görüleceği üzere Türkiye’nin uluslararası koruma alanında işlemlerini yürüttüğü yabancı sayısı dikkat çekici bir orandadır. Bu verilere göre, Türk İltica Sistemi içerisinde 3.6 milyondan fazla Suriyelinin Türkiye’de *Geçici Koruma*, 300 binden fazla sayıda diğer ülke uyruklarından yabancının da *bireysel uluslararası koruma* kapsamında oldukları görülmektedir. İster bireysel uluslararası koruma kapsamında olsun, ister geçici koruma kapsamında olsun tüm bu yabancılar Türkiye’den sığınma talep ettikleri için Türk İltica Sistemi içerisinde yer almaktadırlar. Dolayısıyla Türkiye, uluslararası koruma

sistemi içerisinde kendi dosya yükünü oluşturmakta ve tüm bu kapsamdaki yabancılara uluslararası koruma sağlanmaktadır.¹³ Dolayısıyla GİGM'in mülteci hukuku kapsamında ulusal ve uluslararası düzenlemelerden doğan ve işlemlerini yürütmesi gereken yabancı sayısı toplam olarak 4 milyonu aşmıştır. Bu yönüyle Türkiye, dünyada en fazla sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapan ülke konumundadır (Reliefweb, 2018).

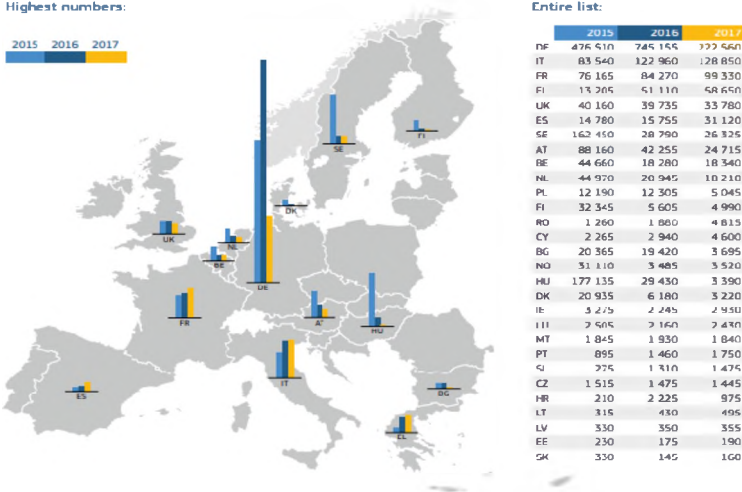
Türkiye'deki 4 milyonu aşkın *uluslararası koruma* kapsamındaki yabancının işlemleri ise 3724 GİGM personeli tarafından yürütülmekte¹⁴ ve bu personeller ayrıca YUKK'ta tanımlanan diğer görevleri de yerine getirmektedir. GİGM'in göç yönetimi alanında yürüttüğü diğer işlemleri (düzenli göç, düzensiz göçle mücadele, insan ticareti mağdurlarının korunması, uyum faaliyetleri vb.) bir kenara bırakarak, 3.724 personelin tamamının Türk İltica Sistemi içerisinde çalıştığı kabul, branş fark etmeksizin personel başına 1.074 yabancının iş yükü düşmektedir. Toplam GİGM personel sayısının yarısının salt uluslararası koruma alanındaki işlemlerde çalıştığı değerlendirilirse, personel başına 2.148 yabancının iş yüküyle meşgul olmak zorunda kaldığı görülecektir. Aslında uluslararası koruma alanında çalışan kamu görevlisi başına düşen 2.148 yabancı sayısı, 2015-2017 yılları arasında dünya genelinde göç sayısının ve buna bağlı olarak sığınmacı rakamlarının arttığı dönemler içerisinde dahi, 10 Avrupa ülkesinin¹⁵ bu yıllarda aldığı toplam sığınma başvuru sahibi sayısından çok daha fazladır (Menekşe (B), 2018).

¹³ Burada *geçici koruma* ve *bireysel uluslararası koruma* arasındaki ayrıma değinmek yerinde olacaktır. Geçici Koruma Yönetmeliği Geçici 1. madde kapsamında, ülkelerindeki iç savaş dolayısıyla Türkiye sınırlarına gelen ve acil koruma arayan kişilere geçici koruma statüsü tanınmaktadır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Geçici koruma rejimi kapsamı dışında kalan ve Türkiye'den sığınma talep eden yabancılar ise bireysel uluslararası koruma sistemi kapsamındadır. YUKK üçüncü maddede uluslararası koruma; *mülteci*, *şartlı mülteci* ve *ikincil koruma* statülerini ifade etmektedir. Fakat Geçici koruma statüsü, YUKK'ta tanımlar kısmında uluslararası koruma statüleri içerisinde doğrudan ele alınmamış olsa da geçici koruma statüsünden bir uluslararası koruma türü olarak bahsedilebilir. Bu çalışmada, Türk İltica Sistemi ile hem bireysel uluslararası koruma hem de geçici koruma alanındaki iş ve işlemlerin tümü kastedilmektedir. Fakat Karar Merkezi çalışmaları ise geçici koruma kapsamındaki yabancılara değil bireysel uluslararası koruma kapsamındaki yabancılara yönelik iş ve işlemler yürütecek merkezdir.

¹⁴ GİGM; merkez ve taşra birimlerinde 1.574 kadrolu, 823 geçici ve 1.327 hizmet alımı yoluyla olmak üzere toplamda 3.724 personel ile faaliyetlerini yürütmektedir. (GİGM, İdare Faaliyet Raporu, 2017, s. 35). Fakat bu sayı sadece uluslararası koruma/iltica alanında personellerden değil tüm göç alanında çalışan GİGM personellerinden oluşmaktadır.

¹⁵ Bunun için bkz Eurostat, 2018.

Tablo 3: AB Ülkeleri ve Norveç İçin Sığınma Başvuru Sayısı (Eurostat, Overview of Asylum Applications in EU Member State and Norway

Source: Eurostat (migr_asylappctzmi), extracted 05th April 2018

2018)

Tablo 3'te görüleceği gibi Avrupa ülkelerine son üç yıl içinde yapılan iltica başvuruları ile ilgili rakamlar bulunmaktadır. Avrupa ülkeleri arasında en fazla iltica dosyası yüküne sahip olan ülke, Almanya'dır. 2017 yılı için Almanya Federal Göç ve Mülteci Ofisi'nin (BAMF) personel sayısı 7.400'tür (Baumgartner, 2018). Oluşan iş yükünü, personel sayısına oranlandığında personel başına ortalama 150 yabancıнын işlemi düşmektedir. İsviçre örneği ele alındığında, Göç Bakanlığı (SEM) adındaki kurumda 2015'te yaklaşık 40.000, 2016'da yaklaşık 27.000 ve 2017'de yaklaşık 18.000 iltica başvurusunun yapıldığı ve bunun 500'ü iltica alanında olmak üzere yaklaşık 1.000 personelle icra edildiği görülmektedir (Baumgartner, 2018). İsviçre'nin iltica alanındaki dosya yükünü personel sayısına oranlandığında, personel başına ortalama 150 yabancıнын ve işlemlerinin sorumluluğu düşmektedir. Avusturya örneğine bakılacak olursa Federal Göç ve İltica Ofisi (BFA) iltica alanındaki işlemler de dahil göç alanındaki faaliyetlerini 1.400 çalışanı ile yerine getirdiği tespit edilmiştir. 2017 yılı için Avusturya'daki iltica başvurusu sayısına bakıldığında ise 24.296 kişi uluslararası koruma talep etmiştir (Hartl, 2018). Dolayısıyla Avrupa ülkelerindeki örneklerden hareketle, mevcut iş yükü ve iltica alanında çalışan personel sayısı, Türkiye ile kıyaslandığında, bu alanda çalışan her bir kamu görevlisi tarafından çok fazla sayıda yabancıнын iş ve işlemlerinin yerine getirilmesi gerektiği görülmektedir. Bundan dolayıdır ki, uluslararası koruma alanında belli merkezler aracılığıyla ve bu merkezlerde her türden sağlanabilecek olanaklar ile var olan insan kaynağı başta olmak üzere diğer pek çok kaynak, daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılabilir (Menekşe, (B), 2018).

Türk İltica Sistemi'nin mevcut iş yükü değerlendirildiğinde, halihazırdaki personel kaynağı ile tüm iş yükünün 81 ilde aynı standartlarda ve eşzamanlı olarak sürdürmesi oldukça zor gibi görülmektedir. Temelde insan kaynağı ihtiyacı, her il için eşit olmamakla birlikte kimi illerde bireysel uluslararası koruma, kimi illerde ise geçici koruma ağırlıklı yabancı sayısı bulunmaktadır. Örneğin iller arasında Irak, İran veya Afganistan gibi en fazla sığınma başvurusu alınan uluslararası koruma başvuru sahiplerinin uyruk dağılımı da farklılık göstermektedir.¹⁶ Sadece bu iki değişken dahi, her bir il için sağlanması gereken vaka çalışmanı, kayıt görevlisi, tercüman, avukat, psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, güvenlik görevlisi, hizmetli vd. sayılarını etkilemektedir. Ayrıca fiziksel koşullarda buna bağlı olarak değişkenlik göstereceği açıktır. Bununla ilgili olarak bekleme salonları, mülakat odaları, personel çalışma odası, arşiv, çocuk oyun salonu, vb... Her tür imkânın her il için sağlanması ise illerdeki yabancıların sayısı, konuştukları dil, diğer talepleri vb. hususlar göz önünde bulundurulduğunda, kaynakların etkin kullanılma sonunu beraberinde getirecektir. Örneğin bir ilde ihtiyaç duyulan bir dilden tercümanın her il için hazır bekletilmesi, tercümanı pek çok ilde âtil kılarken, o tercümana ihtiyaç duyan iller için emek ve zaman israfına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla değişkenlik gösteren bu durum, ciddi bir kaynak ve insan planlamasının yapılmasını beraberinde getirmektedir.

Tüm bunlar var olan imkânların, 81 ilde her türden hizmeti yürütecek personelin hazır bulundurulması ve tüm imkânların sağlanması yerine, belli sayıda illerde kurulabilecek Karar Merkezleri aracılığıyla her tür iş ve işlemin yürütülmesinin çok daha etkin olabileceği sonucunu doğurmuştur. Karar Merkezi proje fikri de tüm bu ihtiyaçlar karşısında, Türk İltica Sistemi'nin etkinliğinin artırılması, ülke genelindeki işlemlerde standardizasyonun sağlanması ve kalite artışıyla memnuniyetin artırılması amacıyla ortaya çıkmıştır.

Karar Merkezi Modeli'nin Ortaya Çıkış Sürecinde Lean Yöntemi

Türkiye her zaman göç hareketlerine muhatap olan bir ülke olduğu içindir ki, Arap Baharı sonrası süreçte özellikle 2011 yılında Suriye İç Savaşı ile başlayan süreçte yoğun göç hareketliliklerine konu olmuştur. Göç eden bu kişiler, özellikle Ortadoğu ülkelerindeki etnik ve/veya dinî temelli iç savaş, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri, kaos ortamı, kişilerin ırkları, dinleri, tabiiyetleri, belirli bir toplumsal gruba mensubiyetleri ya da siyasî görüşleri nedeniyle karşı karşıya kaldıkları zulüm veya ciddi zarar sonucunda, uluslararası koruma bulabilmek umuduyla Türkiye'ye gelerek uluslararası koruma talep etmişlerdir.¹⁷

¹⁶ Türkiye'de uluslararası koruma başvuru sahipleri içerisinde Irak, İran ve Afganistan uyruklu sığınmacı sayısı, Türkiye'nin toplam sığınmacı sayısının %90'ından fazlasını oluşturmaktadır. (GİGM Göç İstatistikleri, 2018)

¹⁷ Burada bahsedilen 5 kriter ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal gruba mensubiyet, siyasî görüştür. Bunlar 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde "mültecilik" için sayılan kriterlerdir. Ciddi zarardan kastedilen ise "ikincil koruma" kriterleri içerisinde yer alan kişilere işaret etmektedir. Buna göre

Özellikle 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ile Türkiye'ye sığınan yabancıların sayıları giderek artan bir seyir izlemiştir. Bunlar karşısında Türkiye, 2013 yılında henüz yasalaştırdığı YUKK ve bununla kurulan GİGM eliyle iş ve işlemleri yürütmeye başlamıştır. Uluslararası koruma alanına yönelik olarak pek çok düzenlemeler de hayata geçirilmiştir. YUKK ve YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹⁸ ile Türk İltica Sistemi'nin kapsamı genel hatlarıyla çizilmiş, gerek idarenin gerekse de uluslararası koruma başvuru ve/veya statü sahibi kişilerin hak ve sorumlulukları belirtilmiştir. Lakin her geçen gün Türkiye'ye yönelik artan göç hareketleri karşısında, bu alanda çalışan personel kaynağı başta olmak üzere diğer kaynaklar da eş zamanlı olarak ve aynı oranda artırılmamıştır.

Bunun dışında 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü'nde, tüm taraf devletlerin yerine getirmesi sorumluluklar için gereken asgari standartlar belirlenmiştir. Bundan dolayı uluslararası sözleşmelerden doğan sorumluluklarda olduğu gibi YUKK'ta da belirtilen sorumlulukların zamanında yerine getirilmesi ve halihazırdaki tüm kaynakların daha etkin kullanımı konusunda ülke genelinde belli illerde Karar Merkezleri kurma fikri ortaya çıkmıştır. Karar Merkezleri fikrinin gelişiminde, Yalın Düşünce Metodu olarak da adlandırılan Lean Yöntemi'nin ise ayrı bir yeri vardır.¹⁹

Buna göre Lean Yöntemi, başta otomotiv sektörü olmak üzere dünya genelinde pek çok sektörde uygulanmaya başlamıştır. Böylece tüm ülkeler, ilgili sektördeki üretim süreçlerinin analizini yaparak, en az kaynakla, en kısa sürede, en verimli ve en kaliteli çalışmaları yapma yoluna gitmişlerdir.²⁰ Lean Yöntemi'nde olduğu gibi uluslararası iltica hukukunda da 1990'lardan itibaren her türden kaynağın etkin ve verimli kullanımı ön plana çıkmaya başlamıştır. 2009 yılında yayınlanan "Blue Book"un (Mavi Kitap) yayınlanmasından bu yana, ülkelerin izledikleri mülteci alım süreçlerinde büyük değişimler gözlemlenmeye başlanmıştır (Menekşe (B), 2018).

Mülteci hukukunun gelişimi ile birlikte devletler, buldukları dönemin koşullarına uygun olarak uluslararası koruma sistemlerini güncelleme ihtiyacı içerisine girmişlerdir. Devletlerin uluslararası koruma hukukuna ilişkin olarak kendi ulusal sistemlerini kurma çabalarında, gün geçtikçe emek ve zaman verimliliğinin sağlanarak kalitenin artırılması ön plana çıkmaya başlamıştır.

ikincil korumaya uygun kişi ve ikincil koruma statüsü, Avrupa Birliği (AB) mevzuatında 2004 tarih ve 2004/83 EC sayılı AB Konsey Direktifi madde 2'de zikredildiği gibidir (AB Resmî Gazetesi, 2004). Tanımda yer alan fiiller, ciddi zarara sebep olan fiillerdir. Mültecilik kriterleri 5 kriterden oluşurken ikincil koruma statüsü kriterleri ise bu 5 kriter dışında kalan fiillerdir.

¹⁸ YUKK Yönetmeliği olarak ifade edilecektir.

¹⁹ Bundan sonra Lean Yöntemi olarak bahsedilecektir.

²⁰ Toyota fabrikalarında geliştirilen üretim sisteminin altında yatan düşünme biçimi, Lean Enterprise Institute'un kurucusu James Womack ve arkadaşları tarafından incelenerek "Yalın Düşünce" adlı kitapta öğrenilebilir ve tekrarlanabilir bir sistem yaklaşımı olarak sunulmuştur. Bunun için bkz... Yaşar, 2016.

Aslında bu faaliyetler, 1900'lerden itibaren otomotiv sektörü başta olmak üzere firmaların, her alanda tüm iş akışlarını sistematığe bindirerek maliyeti minimuma indirirken, üretimi ve verimliliği maksimuma çıkarmak için otomasyon çalışmalarına benzetilebilir (Menekşe (B), 2018).

Üretim sektöründe başlayan minimum maliyet-maksimum kâr anlayışı, zamanla diğer alanlarda da sirayet etmeye başlamıştır. Bu alanlardan biri de uluslararası mülteci hukuku alanıdır. Lean Yöntemi'nin mülteci hukuku alanındaki uygulamasında ise minimum maliyet-maksimum kâr anlayışı yerini, var olan kaynakların en etkin bir şekilde kullanımı ile tüm iltica süreçlerinde maksimum verim elde edilmesi anlayışına bırakmıştır.²¹

Özünde üretim süreciyle ilişkili olan Lean Yöntemi'nin mülteci alım sürecinde uygulanması beş ana unsur ile incelenebilir. Bunlar, uygulamalarda ve statü veriminde tek seslilik, iltica prosedürlerinde geniş çaplı reformlara gidilmesi, kaliteye odaklanma, bütünlük ve iltica prosedürlerinin verimliliğinin artırılması olarak sıralanabilir (Kuzey, 2018). Lean Yöntemi'nin mülteci hukukunda uygulanmasında bu kavramlar, en az çaba ile en fazla verimliliğe ulaşabilmenin yollarına işaret etmektedir. Lean Yöntemi'nin uygulamadaki beş unsurunu açıklamak gerekirse; uygulamalarda ve statüde verimlilik ile ülkeler arası uluslararası koruma statü belirleme işlemlerinde veya 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen uygulamaların standardizasyonunda ve iltica süreçlerinin farklı aşamalarında kullanılan terminolojide uyum sağlanması ve statü belirleme sürecinin kalitesinin artırılmasını ifade etmektedir. İltica prosedürlerindeki geniş çaplı reformlar ile etkin bir uluslararası sistemin kurulması için yapılan çalışmalar kastedilmektedir. Bütünlük, iltica sisteminde ülkelerin karşılaştığı durumlar için sistematik yaklaşımların geliştirilmesidir. İltica sisteminin verimliliğinin artırılması ise tıpkı zincirin bir halkası gibi süreçteki iyileşmenin, tüm süreçlere doğrudan ya da dolaylı olarak yayabileceği pozitif etkilerdir. Kalite kavramı ise iltica süreçlerinde kullanılacak kalite-kontrol araçları ile emek ve zaman israfının önlenerek, ülke genelinde, standardize edilmiş ve kaliteli çıktılar sağlayan uygulamalar bütünü şeklinde gelişmesidir (IGC, 2012).

Bu çerçevede yaygın olarak tanınan iyi uygulama ise uzun zamandır Birleşik Krallık tarafından yürürlükte tutulan BMMYK'nın da yoğun olarak dahil olduğu Kalite İnisiyatifleri olmuştur. Merkezi ve Güney Avrupa üye devletlerinin yanı sıra Almanya gibi mülteci konusunda daha deneyimli ülkeleri de kapsayan

²¹ Burada altı çizilmesi gereken husus, üretim sektöründeki Lean Yöntemi'nin birindl amacı maksimum kâr iken, mülteci hukuku alanında "fayda-maliyet analizi" değil, kaynakların etkinliği ön planda olmasıdır. İnsan odaklı anlayış Lean Yöntemi'nde de en birinci hedeftir. Burada vurgulanan husus, mülteci statü belirleme iş ve işlemlerinin her aşamasının, yeniden yapılandırılarak, iş süreçlerinin oluşturularak, kalite-güvence sistemleri ile desteklenerek, en kısa sürede, var olan kaynaklarla en etkin şekilde mülteci hukuku sisteminin işletilmesi, emek-zaman israfının önüne geçilmesidir.

İltica Kalite Güvence ve Değerlendirme Mekanizması (ASQAEM) ve Daha İleri Kalite Geliştirme (FDQ) mekanizmaları geliştirilmiştir (Kuzey, 2018).

Lean Yöntemi ile ülkeler iltica alanında pek çok değişikliğe giderek verimlilik artışına yönelik çalışmalar yapmışlardır. Örneğin, bazı katılımcı devletlerin vaka çalışanları için eğitim programları oluşturulmuştur. Avrupa'da, Ortak Avrupa Sığınma Eğitim Programı'nın (EAC) birleşik e-öğrenme ve yüz yüze modülleri yaygın olarak kullanılan en iyi uygulamalar olarak kabul edilmektedir. Çoğu Avrupa Birliği üye devleti de bu modülleri ulusal iltica süreçleri için bir temel olarak kullanmaya başlamışlardır (European Asylum Support Office/EASO, 2018). Yine örnek vermek gerekirse, ülkeler arası bütüncül uygulamalar geliştirebilmek adına devletler düzensiz göçle mücadele, sosyal yardımlar, uluslararası koruma statü belirleme, güvenli menşe ülke ya da güvenli üçüncü ülke gibi alanlarda da yeniden çalışmalar yapmışlardır. Misal olarak yapılan sosyal yardımları ya da iş gücü piyasasında yer alma hakkını herhangi bir kimlik kartına tâbi tutmak gibi... Norveç, *Ulusal Kimliklendirme ve Belgelendirme Merkezleri* açarak mültecilerin kimliklendirilmesi sürecine destek sağlamaya başlamıştır (IGC, 2009). Çok sık gözlemlenen bir diğer olay da aynı sığınmacı tarafından yapılan birden fazla asılsız başvuru uygulamasının üstesinden gelmek amacıyla, bazı devletler, yeniden başvuru hakkı için eşiği yükseltme yoluna gitmişlerdir. Örneğin, Kanada'da bir yıllık yasağın getirilmesi veya yeniden başvuruları daha az cazip hale getirmek için alınan önlemler bunlardan bazılarıdır (IGC, 2009).

Kanada ve Belçika'da güvenli ülke kavramları uygulamaya konulmuştur. Bu ülkelerde belirlenmiş güvenli menşe ülkelerinin hazırlanması, sığınma otoritelerinin yüklerinde belirli oranlarda azalma sağlamıştır. Böylece sığınma sürecinin çekim etkisi faktörünün de azaltılmasına katkı sağlamıştır.

Lean Yöntemi'nin iltica prosedürüne uygulanmasında işlem sürecini hızlandırmak için genel iltica yükü, genellikle farklı işlem yollarına yönlendirilmiştir. Böylece normal işlemlerle paralel olarak belirli yüklerin öncelikli veya hızlandırılmış bir şekilde işlenmesine izin verilmiştir. Örneğin Hollanda, yeni sekiz günlük prosedürünü uygulayarak, geleneksel mantığı tersine çevirmiştir. Hızlandırılmış prosedür norm haline getirilmiş ve sadece sekiz gün içinde karar verilemeyen davalar genişletilmiş bir sürece aktarılmıştır (Blue Book, 2009).

Esasında iş akış sürecinde işin yapılma hızını artırırken, süreyi düşüren, ancak kalite ve etkinlikten taviz vermeyen her çalışmayı, Lean Yöntemi'nin birer parçası olarak kabul edebilir. Bu yönüyle Lean Yöntemi'ni doğrudan ya da dolaylı olarak iltica sürecinde uygulayan pek çok ülke bulunmaktadır. Almanya, Avusturya, İsveç, Kanada, *Karar Merkezleri Projesi* ile Türkiye Lean Yöntemi'ni iltica süreçlerinde uygulayan bazı örneklerdendir.

Türk İltica Sistemi içerisinde *Karar Merkezleri Projesi* öncesinde de kalite ve verimlilik artışını hedefleyen pek çok çalışmalar yürütülmüştür. Lakin *Karar*

Merkezleri Projesi ile tüm bu girişimler bir düzenleme kapsamında değerlendirilmiş ve Lean Yöntemi'nde olduğu gibi sınırlı kaynaklarla, emek-zaman verimliliği ve kalite artışı çalışmaları ile ayrı bir sistem oluşturmaya başlanmıştır. Bu yönüyle *Karar Merkezi Projesi*, yenilikçi bir yaklaşımı da iltica hukukuna dercetmiştir. Kalite-kontrol araçlarıyla da sistemin desteklenmesinin, denetlenmesinin ve sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmiştir (Menekşe (B), 2018).

Karar Merkezi Yapısı ve Çalışma Sistemi

-Karar Merkezi Yapısı, Çalışma Usul ve Esasları

2016 yılında teorik altyapı hazırlıkları başlayan, 2017 yılında vaka çalışanlarına ilişkin temel eğitim süreci başlatılan Karar Merkezi çalışmalarında, 2018'e gelindiğinde artık pratik uygulamaya geçilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Gerekli mevzuat çalışmaları yapılmış ve Karar Merkezi'nin çalışma sistemi oluşturulmuştur. Burada ulusal ve uluslararası düzenlemeler çerçevesinde, Karar Merkezi Yönergesi oluşturulmuştur. 25 Haziran 2018 tarihi itibarıyla yayınlanan *25/06/2018 Tarihli Uluslararası Koruma Büroalarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge*'de (Karar Merkezi Yönergesi) Karar Merkezi'nin çalışmasına ilişkin usul ve esaslar genel olarak tanımlanmış ve Türkiye'nin ilk Karar Merkezi olan Ankara Karar Merkezi, faaliyetlerine GİGM Koordinatörlüğü'nde başlamıştır.

Karar Merkezi Yönergesi incelendiği zaman temelde şu başlıklardan oluştuğu görülmektedir:

- Tanımlar,
- Büro'nun (Karar Merkezi) yetkileri ve görevleri,
- Başvuru sahibinin ikamet ili tarafından yapılacak işlemler,
- GİGM tarafından yapılacak iş ve işlemler,
- Diğer konular (idarî itiraz ve yargı süreci, Karar Merkezleri'nin teknik alt yapısı, personel seçimi, eğitimler, menşe ülke araştırması konusu).

Karar Merkezi Yönergesi'nde ele alınan yukarıdaki konulara bakıldığında zaman aslında yönergenin 3 ana bölümden oluştuğu fark edilecektir. Bunlar:

- Karar Merkezi tarafından,
- Valilikler tarafından,
- GİGM tarafından yapılacak işlemlerdir.

Karar Merkezi'nin yetki ve görevleri kısmında, Karar Merkezi'nden temel olarak beklenenin, GİGM tarafından bu merkezlere yönlendirilen sığınma dosyalarına ilişkin uluslararası koruma başvuru/statü sahibi ile uluslararası koruma mülakatının gerçekleştirilmesi ve akabinde uluslararası koruma statü belirleme iş ve işlemlerinin yürütülmesidir.²² Burada izlenecek sürece ilişkin usulü, GİGM belirleyecektir. GİGM Koordinatörlüğü'nde, farklı illerden belirlenecek uluslararası koruma dosyalarının mülakatı alınmak ve ilgili işlemleri yapılmak üzere Karar Merkezleri'ne yönlendirilmesi, Valilikler bünyesindeki İl Göç

²² Bunun için bkz... Karar Merkezi Yönergesi md. 4 (1-13).

İdaresi Müdürlüklerinin bu konudaki yetkilerini sınırladığı ya da sonlandırdığı anlamına da gelmemektedir. Valilikler bünyesindeki İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin yoğun iş yükü karşısında istenilen şekilde yetişemediği iş ve işlemlere ilişkin olarak Karar Merkezi personeli eliyle sürecin desteklendiği ve böylece ülke genelinde daha etkin bir sistem oluşturulmaya çalışıldığı anlamına gelmektedir.

Valiliklerce yapılacak işlemler konusuna gelindiğinde ise temel olarak, Karar Merkezi'nde ilgili uluslararası koruma işlemleri tamamlanan yabancıların, haklarında statü kararı verilmeye kadar ikametlerine izin verilen illere geri dönmeleri durumunda, Valilikler olarak da ifade edilebilecek İl Göç İdaresi Müdürlüklerince tamamlaması gereken iş ve işlemlerdir.²³ Burada izlenecek sürece ilişkin usulü de yine GİGM belirleyecektir.

GİGM tarafından yürütülecek iş ve işlemler konusunda ise burada vurgulanan en önemli husus, Karar Merkezi işleyişinin her aşamasında GİGM'in koordinasyon sorumluluğudur.²⁴ GİGM'in Karar Merkezi çalışmalarındaki koordinatörlük görevi yönergede pek çok yerde kendine vücut bulmaktadır. Örneğin, Karar Merkezi'ne seçilecek personelin belirlenmesi, eğitilmesi, gerektiğinde personelin görevine son verilmesi, uluslararası koruma mülakatlarının gözlemlenebilmesi veya denetlenmesi, Karar Merkezi'ne ilişkin her tür plan, program, strateji ve hedeflerin GİGM tarafından belirlenmesi ve ulusal ya da uluslararası kurum, kuruluş veya heyetlerin Karar Merkezi'ne yönelik ziyaretlerinin GİGM iznine bağlı olması vb. GİGM'in Karar Merkezleri üzerindeki koordinatörlük görevinin sınırlarını tanımlamaktadır.

Karar Merkezleri'nin belirli illerde ve belirli sayılarda kurulacak olması ve o ildeki Valilikler içinde yer alan İl Göç İdaresi Müdürlükleri bünyesinde kurulacak olması, Karar Merkezi'nin İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne sembolik olarak bağlılığını göstermektedir. Özellikle personelin izin, hastalık, rapor, maaş, kadro vb. durumları için İl Göç İdaresi Müdürlükleri yetkilidir. Fakat Karar Merkezleri'nin esasa ilişkin çalışma sisteminin oluşturulması veya yönetimi konusu ise GİGM koordinatörlüğünde ve sorumluluğundadır. Halihazırda 28 Mart 2018 tarihinde Ankara'da kurulan Ankara Karar Merkezi ve illerde kurulması planlanan Karar Merkezleri ile toplamda 5 ya da 6 farklı ilde kurulacak bu merkezlerin, GİGM'in, merkezden yönetimi sayesinde standardizasyonu ve denetimi daha kolay ve daha etkin sağlanabilecektir. Karar Merkezlerinin kendi aralarında ya da Karar Merkezleri ile 81 ildeki İl Göç İdaresi Müdürlükleri arasındaki koordinasyonunu ve standardizasyonunu GİGM sağlayacak ve gözetecektir. İltica süreçlerinde her bir merkezin benzer dosyalarda farklı statü işlemleri yürütmemesi adına GİGM'in merkezden koordinasyonu ile daha hızlı adımlar atılabilecektir. Bu yönüyle

²³ Bunun için bkz... Karar Merkezi Yönergesi md. 5 (1-2).

²⁴ Bunun için bkz... Karar Merkezi Yönergesi md. 6 (1-5).

bakıldığında iş akış süreçlerinin oluşturulup belli sayıdaki merkezlerde uygulanması ve denetlenmesi, Lean Yöntemi'ndeki emek-zaman verimliliği ve kalite anlayışına da uygun olabilecek değerlendirilmektedir.

Karar Merkezi Yönergesi'nde bu 3 ana bölüm dışında diğer başlıklar incelendiğinde ise Karar Merkezi çalışma sistemindeki veya Karar Merkezi yapılanmasındaki diğer asgari standartlara işaret edilmiştir. Örnek vermek gerekirse, vaka çalışanlarının bu alanda eğitim almış personel arasından seçilmesi gerektiği, mülakat odalarının sesli ve/veya görsel kameralar ile sürekli kayıt altında alınması ve kamera kayıtlarının arşivlenmesi, Karar Merkezi binalarında en az 1 odada video konferans sisteminin oluşturulması gerektiği, vaka çalışanlarına GİGM'in bilgisi, izni ve Yönergedeki hususlar dışında görevler verilemeyeceği vb. unsurlar, Karar Merkezi çalışmalarına ilişkin diğer standartlardan bazılarıdır.²⁵

Karar Merkezi çalışmalarında, GİGM tarafından uluslararası koruma mülakatı alınmak üzere belirlenecek dosyaların başvuru sahiplerine kendi resmi dillerinde veya anladıkları dillerde Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER-Alo157) aracılığı ile SMS metni gönderilerek davet edilmesi, GİGM'in diğer bir sistemsel yaklaşımıdır. Böylelikle GİGM'in yabancılarla arasındaki iletişim bağı olan YİMER, Karar Merkezi çalışmalarında da yer almaya başlamıştır.²⁶

Türk iltica tarihi açısından yeni bir dönemin başlangıcı sayılabilecek Karar Merkezi çalışmalarında YİMER'e sık sorulan sorular ve cevaplar için de çalışmalar yürütülmüştür. Böylece sığınma talep eden yabancılar için iletişim, emek-zaman verimliliği ve kalite artışı amaçlanmıştır. Nihayetinde her bir sığınmacıya kendi ülkesi resmi dilinde ya da anlayabileceği bir dilde, GİGM tarafından paylaşılan bilgiler dahilinde YİMER aracılığıyla SMS metni gönderilerek uluslararası koruma mülakatları için Karar Merkezlerine davet edilmesi ile tercüman yokluğu, eksikliği, eksik veya yanlış çeviri gibi olası aksaklıklar da giderilmeye çalışılmıştır.

Karar Merkezleri için çalışma usul ve esaslarının bir kısmı Karar Merkezi Yönergesi'nde belirtilmiştir. Daha detay usul ve esaslar ise yine GİGM'in koordinatörlüğünde, GİGM tarafından belirlenen standartlar çerçevesinde alt düzenlemelerle oluşturulmuştur. *Uluslararası Koruma Bürosu'nun Çalışma Usul ve İlkelerine Dair İş Akışı ve Çalışma İlkeleri*²⁷ hazırlanan çalışmada, uluslararası koruma başvuru ve/veya statü sahibi yabancıların Karar Merkezi'ne gelmesinden gidişine kadar geçen süre zarfında her bir Karar Merkezi görevlisinin takip etmesi gereken iş tanımları oluşturulmuştur. Böylelikle sürecin maksimum verimliliği hedeflenirken, olası aksaklıklar da en aza indirilmeye çalışılmıştır. Karar Merkezi

²⁵ Bunun için bkz... Karar Merkezi Yönergesi md. (8-12).

²⁶ Bunun için bkz... Karar Merkezi Yönergesi md. 8 (2).

²⁷ *Karar Merkezi Yönergesi* doğrultusunda GİGM tarafından Ağustos 2018 tarihinde oluşturulmuştur.

çalışma sistemi içerisinde kalite-kontrol araçları oluşturma süreci oldukça değerlidir.

Amaçlarından bazıları, Türkiye Uluslararası Koruma Sistemi'nin etkinliğinin artırılması, standardizasyon, statü belirleme süreçlerinde kalite artışı ve verimliliğin sağlanması olan Karar Merkezleri çalışma sisteminde “*Büro Sorumlusu*” da önemli role sahiptir. Büro Sorumlusu, Karar Merkezleri içerisinde, GİGM tarafından belirlenen görev tanımını çerçevesinde, GİGM tarafından verilen talimatları yerine getiren, Karar Merkezi içerisindeki idarî işlerin takibinden ve bunların *GİGM Karar Merkezi Koordinasyon Ekibi'ne*²⁸ raporlanmasından sorumlu kişidir. Büro sorumlusu, GİGM Koordinasyon Ekibi tarafından belirlenen formatta ve yine GİGM Koordinasyon Ekibince belirlenen sürelerle, Karar Merkezi'ndeki işleyişi GİGM'e raporlamalıdır. Bu raporlama salt istatistikî verilerden oluşmamakta, Karar Merkezi'nde işleyen tüm sürece dair bilgilendirmeleri içerecek şekildedir. Örnek vermek gerekirse, o hafta içerisinde ne kadar uluslararası koruma mülakatının alındığı, mülakata gelmeyen/gelemeyen başvuru sahiplerinin durumu, mülakatlarda herhangi bir zorlukla karşılaşılıp karşılaşılmadığı, uluslararası koruma statü belirleme sürecinde ihtiyaç duyulan menşé ülke bilgisi olup olmadığı, karşılaşılan problemler, çözüm önerileri, Karar Merkezi personellerinin talepleri, eğitim ihtiyacı olup olmadığı gibi daha pek çok içeriğe sahiptir. GİGM tarafından geliştirilen bu yöntem, Büro Sorumluları eliyle Karar Merkezleri ile GİGM arasındaki iletişim kanallarını açık tutmakta ve bağı güçlü kılmaktadır. Diğer yandan Karar Merkezleri arasındaki standardizasyonun sağlanabilmesi için de elzemdir. Böylelikle GİGM, haftalık olarak ya da kendi belirleyeceği tarihlerde aldığı süreç gidişat raporlamalarına göre Karar Merkezleri'ndeki duruma ilişkin acil destek sağlayabilmekte, olası sorunları giderebilmektedir. Büro Sorumlusu eliyle GİGM, Karar Merkezlerindeki personelin görüş, öneri ve taleplerine düzenli olarak ulaşabilmekte, bu yönde çözüm önerileri ve politikalar geliştirebilmektedir.

Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi ve Uygulanması

Karar Merkezi Modeli, Türk İltica Sistemi içerisinde yer alan yerli ve yenilikçi bir proje fikri ve özgün bir sistemdir. Bu durum Karar Merkezi çalışmalarının pek çok alanında görülebilmektedir. Karar Merkezi çalışmalarında, GİGM tarafından oluşturulan ülke ve/veya bölge masaları özelinde uzmanlaşma sağlayan vaka çalışanları ile uluslararası koruma mülakatları alınan ve statü belirleme süreçlerine dair çalışmalar yapılan bu merkezlerde mülakatların değerlendirilerek statü belirleme sürecinde kanaat oluşturma aşaması oldukça önemli bir kısımdır. Her geçen gün, çalıştığı ülke özelinde uzmanlığını artırma yolunda ilerleyen vaka çalışanları için ya da Karar Merkezlerinde yeni göreve

²⁸ GİGM, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı adına *Karar Merkezi ve Mobil Karar Birimleri* çalışmalarının koordinasyonundan sorumlu ekiptir.

başlayan vaka çalışanları için kimi dosyalara ilişkin mülakat değerlendirmesi ve statü belirlemeye ilişkin kanaat oluşturma aşamaları oldukça zor olabilmektedir. Bu durumdaki vaka çalışanlarına danışmanlık yapılarak yardımcı olunması gerekmektedir. Tam da bu noktada GİGM tarafından geliştirilen yöntem çok önemli bir yere sahiptir. Bu yöntem: *Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi*'dir.

Karar Merkezi çalışmalarının Türk İltica Sistemi'ne kattığı en özgün özelliklerden biri olan *Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi* ve bunun uygulanması için gerek pilot aşamada gerekse de sonrasında başarılı sonuçlar vermiş bir yöntemdir. Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi, Karar Merkezi'nde görev yapan vaka çalışanlarının uluslararası koruma dosyalarında sıklıkla başvurduğu ve maksimum verim alabildiği bir yöntemdir. Bu yöntemde amaç, uluslararası koruma mülakatını tamamlayan vaka çalışanlarından, dosya değerlendirmesinde zorluk yaşayan, karar sürecinde tereddüt yaşayan kişilere yol göstermek ve onlara yardımcı olmaktır. Karar Merkezi vaka çalışanları Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi ile haftalık veya belirli aralıklarla düzenlenecek toplantılarda, aynı ülke üzerinde uzmanlaşan diğer vaka çalışanları ile mülakat değerlendirmesinde zorlanılan dosyalar teker teker incelenmektedir. Her bir dosyaya ilişkin tereddüt yaşanan hususlar, o dosyanın mülakatını gerçekleştiren vaka çalışanınca toplantıda dile getirilmektedir. Bunun ardından aynı ülke üzerinde çalışan diğer vaka çalışanları aracılığıyla, dosyaya ilişkin görüşler dile getirilmektedir. Dosya değerlendirmesi yapılırken, mülakatta sorulması gereken sorular, araştırılması gereken hususlar, incelenmesi gereken kanıtlar gibi pek çok konu başlığında değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu karşılıklı görüş alışverişi ile geçen süreç sonunda vaka çalışanı, ek mülakat alma seçeneğini kullanabileceği gibi buna gerek olmayan durumlarda, tüm vaka çalışanlarının görüşleri ile ortak uzman görüşü dile getirilerek statü belirleme işlemlerine devam edilmektedir. Bu yöntem, Karar Merkezi çalışmalarında, vaka çalışanları arasındaki iletişim bağına güçlendirmekte, grup dinamizmini artırmakta ve deneyim paylaşımları sayesinde uzun zamanlarda edinilen tecrübeler, diğer vaka çalışanlarına kısa süre zarfında aktararak uzmanlaşma süreci hızlandırılmaktadır. Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi hem yeni başlayan vaka çalışanları, hem de uzun zamandır görev yapanlar vaka çalışanları için oldukça verimli sonuçlar doğuran bir yöntemdir. Deneyim paylaşımı sayesinde Karar Merkezi'nin daha tecrübeli vaka çalışanları, bir başka deyişle işe yeni başlayan çalışma arkadaşlarına danışmanlık/süpervizörlük/koçluk yapmaktadırlar.

GİGM koordinatörlüğünde 28 Mart 2018 tarihinde faaliyetlerine başlayan Ankara Karar Merkezi'nde Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi, süreç içerisinde sürekli uygulanagelmıştır. Bunun en güncel örneği ise 2 Ekim 2018-16 Ekim 2018 tarihleri arasında GİGM'in Koordinatörlüğünde, GİGM

ve BMMYK iş birliğinde düzenlenen eğitim etkinliğidir.²⁹ GİGM Koordinatörlüğünde, 2-16 Ekim 2018 tarihleri arasında farklı illerden gelen 17 personele iltica süreçlerinin tümüne yönelik teorik ve pratik eğitim düzenlenmiştir. Bu eğitimler, uluslararası koruma alanında karar yazım teknikleri, mülakat teknikleri, kanıt değerlendirme, hariçte bırakma, menşe ülke bilgisi gibi başlıklardan oluşmuştur. Söz konusu eğitimin yaklaşık 1 hafta süren teorik kısmının ardından, yaklaşık 1 hafta da GİGM koordinatörlüğünde Ankara Karar Merkezi'nde uygulamalı eğitim gerçekleştirilmiştir. Uygulamalı eğitim kısmında, 17 vaka çalışanı personelin her biri, uluslararası koruma mülakatları gerçekleştirmişlerdir. Bu mülakatlara halihazırda Ankara Karar Merkezi'nde çalışan vaka çalışanları da gözlemci olarak katılmışlardır. Benzer şekilde GİGM Koordinatörlüğünde, BMMYK çalışanları da kimi mülakatlara gözlemci olarak katılmışlardır. Gerek GİGM Karar Merkezi Koordinasyon Ekibi, gerek Ankara Karar Merkezi çalışanları, gerekse de BMMYK personelleri tarafından gözlemlenen mülakatların akabinde, eğitim sürecindeki tüm personelin katıldığı ortaklaşa toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu ortak toplantıda eğitime katılan personellerin aldıkları uluslararası koruma mülakatlarının değerlendirmesi Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi ile yapılmıştır. 17 personelin eğitim programına dahil edildiği bu eğitimde, alınan her bir uluslararası koruma mülakatı, yuvarlak masa toplantısı şeklinde düzenlenen oturumlarda tartışılmış, dosyanın güçlü ya da zayıf yönleri Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi kullanılarak belirtilmiştir. Oluşturulan bu tartışma ortamında paylaşılan fikirler, yeni eğitim alan vaka çalışanları için çok değerli bir eğitim olmuştur. Eğitim esnasında ve sonrasında alınan geri bildirimlerde, Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi ile değerlendirilen dosyalarda, alana ilişkin uzmanlığa sahip personel tarafından yeni eğitim alan personele sağlanan danışmanlığın çok değerli olduğu gözlemlenmiştir. 17 personel, aldıkları teorik eğitimi, pratik-uygulamalı eğitim esnasında gerçek vakalarda uygulama şansı bulmuştur. Eğitim programı dahilindeki dosya değerlendirmelerinde, olası bir hak kaybı ya da mağduriyete sebebiyet verilmemesi adına, GİGM Koordinasyon Ekibi, Ankara Karar Merkezi'nde ilk günden bu yana statü belirleme alanında çalışan personelleri ve BMMYK tarafından sürekli olarak süreç gözlemlenerek geri bildirimlerde bulunulmuştur. En nihayetinde Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi, yeni eğitim alan personel ile halihazırda uluslararası koruma mülakatı alma işlerini yürüten personel arasında oldukça verimli sonuçlar doğurmuş, grup içi ilişkiyi güçlendirirken deneyim paylaşımları sayesinde kısa sürede daha fazla

²⁹ Söz konusu eğitim, GİGM - BMMYK arasında yürütülen *Türkiye İltica Sisteminin Kuvvetlendirilmesi Projesi* kapsamında düzenlenmiştir. GİGM'in Koordinatörlüğündeki bu eğitimin bir önemi de Ankara Karar Merkezi'nde eğitim programının gerçek uluslararası koruma mülakatları yapılarak teorik eğitimin uygulamalı veya pratik eğitimlerle desteklenmiş olmasıdır.

uzmanlık bilgisinin aktarımı gerçekleşmiştir. Tüm bu yönleriyle Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi, Karar Merkezi yapılanması ile başlayan yeni dönemin özgün, üretken ve yenilikçi bir yönü olarak ortaya çıkmıştır.

-Bölgesel Karar Merkezleri Giden Süreçte Mobil Uluslararası Koruma Karar Birimleri

GİGM Koordinatörlüğünde ilk olarak Ankara’da başlatılan Karar Merkezi çalışmaları, ilerleyen süreçte Bölgesel Karar Merkezleri olma yolunda gelişebileceği öngörülmektedir. Öyle ki artık, Bölgesel Karar Merkezleri, çevre illerdeki iltica işlemlerini yürütebilir, mülakat ve statü belirleme iş ve işlemlerinin yanı sıra diğer tüm uluslararası koruma işlemlerini de yapabilir hale gelecek şekilde düzenlenebilecek konumdadır. Böylece Bölgesel Karar Merkezleri, sadece uluslararası koruma mülakatlarının yapıldığı yer olmaktan ziyade, ilk başvurudan son karara kadarki süreçteki işlemleri yürütebilir hale gelmesiyle, Süreç Merkezleri haline gelebileceklerdir. Tüm iltica süreci, belli merkezlerde, uzmanlaşmış birimler eliyle yürütülerek, iltica alanında emek ve zaman tasarrufu sağlanırken, var olan imkânlar ve kaynaklar, en etkin bir şekilde kullanılarak maksimum verim de elde edilebilecektir.

Karar Merkezi işleyişine benzer şekilde sürecin, bu alanda tamamlayıcı bir unsur olarak *Mobil/Gezici Mülakat ve Karar Ekipleri*³⁰ kurulması ile de Karar Merkezleri’ne gelemeyen ihtiyaç sahibi yabancıların veya yoğun illerde yetersiz kalabilen insan kaynağı durumlarında, *Mobil Karar Ekipleri* tıpkı uzmanlaşmayı hedefleyen Karar Merkezleri gibi sunacağı hizmetlerde uzmanlaşmış olacaktır. Karar Merkezleri’nin gezici hali olan Mobil Karar Ekipleri, Karar Merkezi çalışmalarını özellikle yoğun iş yüküne sahip illerde oldukça destekleyecektir. Böylelikle uluslararası koruma kapsamındaki yabancıya ihtiyaç duyduğu hizmetler, uzman ekipler eliyle yerinde sağlanabilecektir. Bunları temelde uluslararası koruma mülakatının alınması ve dosya değerlendirmelerinin yapılması olarak da değerlendirmek mümkündür. Mobil Karar Ekipleri, özellikle özel ihtiyaç sahibi kapsamında olup da uluslararası koruma mülakatı ve diğer işlemleri için Karar Merkezi’ne gelemeyecek durumdaki başvuru sahibi yabancılar için yerinde hizmet sağlayan uzman ekipler olabileceklerdir.

Hem *Bölgesel Karar Merkezleri* hem de *Mobil Karar Ekipleri* ile Türk Uluslararası Koruma Sistemi daha da güçlenerek uluslararası sistemdeki yerini daha üst sıralara taşıyacak ve diğer ülkelere, bu uygulamalarıyla örnek olabilecektir (Menekşe (B), 2018).

Karar Merkezi Çalışmalarının Türk Göç Yönetimi’ne Etkileri

Türk İltica Sistemi için Karar Merkezi çalışmaları bir milat olarak kabul edilebilecek konumdadır. Karar Merkezi çalışmalarının operasyonel olarak başladığı tarih olan 28 Mart 2018 tarihi, esasında 2016’dan bu yana süregelen

³⁰ Bundan sonra *Mobil Karar Ekipleri* olarak ifade edilecektir.

hazırlık çalışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 2016 yılında Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum itibariyle karşılaştığı göç hareketleri ve imkânları çerçevesinde ulusal ve uluslararası anlamda pek çok çalışma ile teorik alt yapısı hazırlanan Karar Merkezi çalışmalarını 2017 yılında, vaka çalışanı personelinin eğitimi ve Karar Merkezi binasının hazırlık süreçleri takip etmiştir. Diğer yandan Karar Merkezi işleyişi için gerekli olan yönerge, kılavuz, kontrol listeleri, iş akış süreçleri gibi daha pek çok çalışma sürdürülmüştür. Karar Merkezi proje fikrinin oluşturulmasının ardından, bu proje fikrinin gelişim evresinde, ulusal ve uluslararası paydaşlardan sürece olası katkıları talep edilmiştir.³¹ Tüm bu çalışmalar GİGM nezdinde Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı adına Karar Merkezi Koordinasyon Ekibi'nce yürütülmüş, ilgili diğer birimler tarafından da desteklenmiştir. Yürütülen tüm bu hazırlık çalışmaları, 28 Mart 2018 tarihinde ilk olarak Ankara Karar Merkezi'nde hayata geçirilmiştir.

Türk Uluslararası Koruma tarihinde ilk Karar Merkezi olan Ankara Karar Merkezi, GİGM Koordinatörlüğünde, faaliyetlerine pilot olarak Ankara Valiliği bünyesinde 28 Mart 2018 tarihinde başlamıştır. Lakin Karar Merkezi kurulmasına yönelik ilk çalışmalar 2016 yılına uzanmaktadır. Teorik çalışmaların akabinde pratik çalışmalarla desteklenen GİGM bünyesinde yürütülen çok yönlü hazırlık çalışmaları, Karar Merkezi faaliyetlerinin başarıya ulaşmasında oldukça etkili olmuştur. Bu kapsamda 2017-2021 GİGM Stratejik Yıllık Planı'nda stratejik amaç olarak Türkiye'den gerek bireysel gerekse kitlesel olarak koruma talep eden yabancıların tüm iş ve işlemlerini uluslararası temel insan haklarını güvence altına alarak, etkin bir şekilde gerçekleştirmek şeklinde belirtilen amaca yönelik olması kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra stratejik hedef ise Uluslararası koruma alanında statü belirleme prosedürlerine yönelik bölgesel süreç merkezlerinin kurulması olarak belirlenmiştir (GİGM-(C), 2017).

Bölgesel Süreç Merkezleri'nin kurulması şeklinde ifade edilen Karar Merkezi çalışmaları, GİGM'in 2017-2021 planlamasında hangi noktada olduğu belirleyebilmek açısından oldukça önemlidir. Karar Merkezi çalışmalarının doğrudan yer aldığı bir diğer metin ise GİGM 2017 İdare Faaliyet Raporu'dur (GİGM, 2018). "B.3.1. Uluslararası Koruma Alanında Gerçekleştirilen Faaliyetler" başlıklı kısımda, Karar Merkezi çalışmalarının GİGM açısından önemi belirtilmiş ve yapılan faaliyetler ifade edilmiştir. Buna göre söz konusu "Başvuru ve Karar" alt başlıklı bölümde Karar Merkezi çalışmaları aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

"...Karar merkezinde, geçici koruma kapsamı dışında kalan ve uluslararası koruma mülakatları alınacak olan uluslararası koruma başvuru/statü sahiplerine ilişkin olarak ilerleyen süreçte, bu kişiler haklarında verilecek kararlar,

³¹ Bu kapsamda BMMYK, EASO ve Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD), doğrudan ya da dolaylı olarak sunduğu katkılar ile Karar Merkezleri kurma proje fikrinde GİGM'i desteklemişlerdir.

uzmanlaşmanın bir ürünü niteliğinde olacağından, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası alanda da iyi uygulama örnekleri olarak yer alacağı değerlendirilmektedir' (GİGM, (B) 2017). Bu minvalde 2017 yılı içerisinde bahse konu merkezde görev yapan yaklaşık 10 personelin görevlendirilmesi yapılmış, Genel Müdürlük ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği bünyesinde eğitim çalışmaları tamamlanmıştır (Menekşe (B), 2018).

Karar Merkezi çalışmalarının Türk Göç Yönetimi'ne etkilerine bakıldığında bunu pek çok açıdan değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikle, Karar Merkezi Modeli ile Türk İltica Sistemi'nde farklı bir yapılanma söz konusudur. Bu yapı; uzmanlık hedefleyen, kalite-kontrol süreçlerini önceleyen, mevcut kaynakların etkin kullanımı ile iltica süreçlerinde ülke genelinde etkinlik ve standardizasyon ile uluslararası koruma alanındaki statü belirleme kararlarında kaliteyi vurgulayan bir yaklaşımı benimsemiştir. Karar Merkezi Modeli, var olan Türk Uluslararası Koruma Sistemi'nin işleyişinin daha da etkinleştirilmesini hedeflemektedir. Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konum itibarıyla sürekli göç alan bir ülke olmasına karşın aynı oranda bu alanda çalışan personel sayısının artırılmaması sonucu belli sayıda ve belirli illerde kurulabilecek Karar Merkezleri, her türden hizmetin etkin bir şekilde sağlanabildiği uzmanlık birimleri olarak yerini almaya devam edecektir.

Karar Merkezi Modeli, Türk İltica Sistemi'ne pek çok yönden katkı sunmaktadır. Karar Merkezi proje fikrinin oluşturulması akabinde, vaka çalışanı olarak istihdam edilmesi planlanan personeller için uluslararası koruma eğitimleri vermeye başlanmıştır. Söz konusu eğitim sürecinde vaka çalışanları, 3 ülke özelinde uzmanlaşabilmeleri için GİGM Koordinasyon Ekibi'nce Irak-İran ve Afganistan ülke uzmanı olacak şekilde bölümlenmişlerdir.³² Bir yandan uluslararası koruma alanına ilişkin verilen eğitimler diğer yandan da temelde bu ülkeler özelinde yapılan menşe ülke araştırmaları, akabinde bir vaka çalışanının hem mülakatör, hem menşe ülke araştırmacısı, hem de karar verici rollerini kendinde birleştirmesi hedeflenmiştir. Böylelikle Türk İltica Sistemi içerisindeki başvuruların çok büyük bir kesimi oluşturan Irak, İran ve Afganistan ülkeleri için mülakat, karar ve menşe ülke uzmanları yetişebilecek, bu uzmanlar sayesinde ülke kılavuzları, politika geliştirilmesi daha etkin bir şekilde yapılabilecektir. Karar Merkezi çalışmalarının ülke ve bölge masaları üzerine dayalı yapısı, bu

³² Türkiye'de uluslararası koruma başvuru sahiplerinin %90'ından fazlasını Irak, İran ve Afganistan'dan gelen başvuru sahipleri oluşturmaktadır. Bunun için bkz... GİGM-Göç İstatistikleri (http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararasi-koruma_363_378_4712_icerik). (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2018). Bu 3 ülke, uyuştuğunda kalan uyruklardan gelen başvuru sahipleri için Karar Merkezi'nde çalışacak vaka çalışanı her bir personele, bu 3 ülke arasından uzmanlaşacağı ülkenin verilmesinin ardından GİGM Koordinatörlüğü'nde yine diğer ülkeler de vaka çalışanlarına ikincil araştırmaları gereken ülkeler olarak paylaştırılmıştır. Buradaki ikincil sırada olma konusu ülkelerin önem sırasından kaynaklanmamaktadır. Türkiye'de %90'dan fazla bir orana sahip ülkelere ilişkin sürekli takip edilmesi gereken bir sitemin gerekliliği içindir.

merkezlerin aynı zamanda birer akademi veya etüt merkezi gibi de çalışmalarına imkân sağlayacaktır.

Karar Merkezi Modeli'nin Türk Göç Politikası'na diğer bir katkısı ise kalite-güvence araçlarının geliştirilmesine yönelik etkisidir. Uluslararası koruma sürecinin her bir aşamasında kalite güvence araçları, iş akışlarını göstermesi yönüyle, mükerrer işlemleri önleyici niteliğiyle, emek-zaman tasarrufu sağlayıcı özelliğiyle pek çok değere sahiptir. GİGM Koordinatörlüğünde geliştirilen kalite güvence araçları, Karar Merkezleri aracılığıyla pilot uygulamalarda kullanılabilen, alınan geri bildirimler doğrultusunda en ideal format oluşturulabilmektedir. Böylece pilot olarak Karar Merkezi'nde değerlendirilen kalite-kontrol araçları, tüm Türkiye genelinde kullanılabilmesi amacıyla illerle paylaşılabilir.

Türk Göç Politikası uygulamalarında Karar Merkezi Modeli'nin en önemli katkısı, Lean Yöntemi anlayışı çerçevesinde, uluslararası koruma süreçlerinin tümünde mevcut imkânların kullanılarak etkinlik ve verimlilik sağlanması, bu yolla Türkiye'nin kendine has ve özgün bir iltica sistemi oluşturma çabası olmasıdır. Dünyanın en fazla sığınmacısına sahip olan Türkiye'de, Kasım 2018 tarihi itibarıyla çalışmalarında 7 ayını geride bırakan Ankara Karar Merkezi çalışmalarında, 5.000'den fazla uluslararası koruma mülakatının tamamlanarak ilgili işlemlerinin başarıyla sürdürülmesi, Türk İltica Sistemi için Karar Merkezi Modeli'nin işlerliğini, etkinliğini ve başarısını göstermektedir. Tüm bu yönleriyle Karar Merkezleri Modeli, Türkiye'nin uluslararası alandaki örnek ülke konumunu daha da güçlendirmektedir.

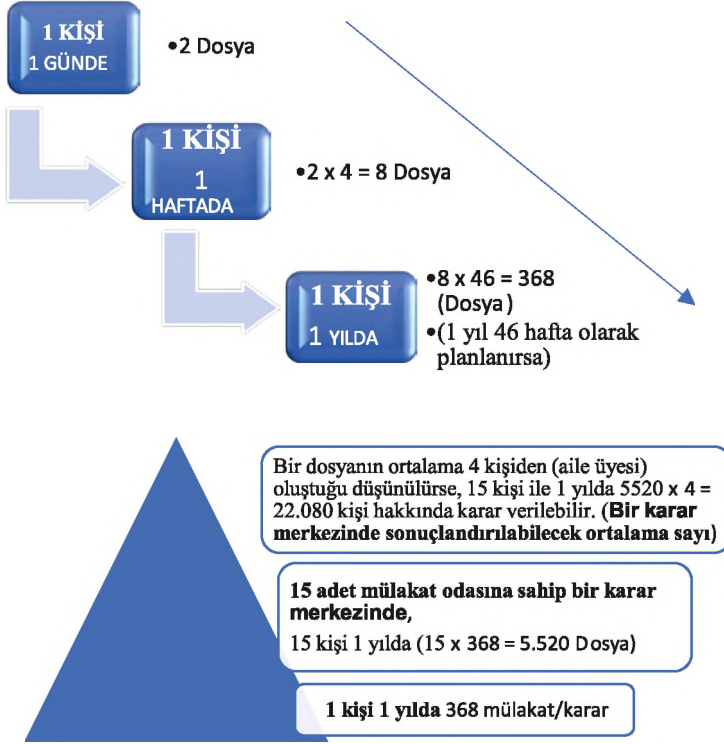
-Karar Merkezi Çalışmalarında Hedeflenenler

Karar Merkezi çalışmalarının olası sonuçları ve etkisine yönelik, Karar Merkezi çalışmalarında uzman ekipler eliyle uluslararası koruma statü belirleme işlemlerinin yapılmasına dair bir örnek çalışma üzerinden değerlendirme yapılması uygundur. Şöyle ki, bir Karar Merkezi için düşünüldüğünde, vaka çalışanları hafta içinde 4 gün uluslararası koruma mülakatı alıp, kalan 1 günde de bu dosyaların değerlendirmelerini yaptıkları düşünüldüğünde, her vaka çalışanı, günde 2 sığınma dosyasının mülakat işlemlerini yürütebilecek durumdadır.³³ Bu dosyalar, tek kişiden oluşabileceği gibi daha fazla sayıda aile üyesinden de oluşabilmektedir. Aile üyeleri, aynı gerekçeye dayanarak sığınma talep etmişlerse, dosyaları birlikte değerlendirilmektedir. Bu durum, YUKK'un Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik maddesinin 92 (3)'te, uluslararası koruma statü belirleme ile ilgili olarak kararlar, bireysel olarak verilmektedirler. Uluslararası

³³ Bu sayı, her bir vaka çalışanı için uluslararası koruma mülakatı alınabilecek dosya sayısının günlük 2 olarak belirlenmesinde ve bunun uygulanabilirliği konusunda, Türkiye'nin bugüne kadar mülteci dosyalarındaki deneyimi, diğer ülke örnekleri ve BMMYK çalışmaları gözetilerek belirlenmiştir. Ankara Karar Merkezi örnekleme incelendiğinde de günlük 2 dosyanın uluslararası koruma mülakatının alınabilmesinin uygulanabilir olduğu tespit edilmiştir.

korumadan hariçte tutulma kararları, saklı kalmak kaydıyla, aile adına yapılan başvuru bütün olarak değerlendirilmekte ve verilen karar, tüm aile üyelerini kapsamaktadır (T.C. Resmî Gazete, 2016). Bir vaka çalışanın 1 günde ortalama 2 uluslararası koruma dosyasının mülakatını aldığını ve haftada 4 gün mülakat alarak, geriye kalan 1 günde de mülakat dosyalarına ilişkin değerlendirme yapabileceği varsayılırsa ve yılda 52 haftanın 46 haftasında görev yaptığı değerlendirilirse aşağıdaki verilere ulaşmak mümkündür:

Tablo 4: Karar Merkezi Dosya Planlamasına Göre Öngörüler

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere, 15 kişinin çalışabileceği bir Karar Merkezi'nde, günde 2 sığınma dosyasının mülakatı alınmak suretiyle 1 yılda toplam ortalama 22 bin kadar yabancıların uluslararası koruma statü belirleme işlemi yapılabilecektir. Benzer çalışmayla, Türkiye'nin diğer karar merkezleri için de 15 kişinin çalışabileceği bir yapı kurulması halinde toplamda 5 karar merkezi ile 1 yılda ortalama yüz binden fazla dosya sonuçlandırılabilir.

Tablo 1'den de anlaşılacağı üzere toplamda yaklaşık 300 bin kadar iltica iş yükü dosyasına sahip Türkiye için bu dosya yükü, 15 personelin çalışabileceği şekilde oluşturulmuş 5 karar merkezi ile ortalama 3 yılda sonuçlandırılabilir konuma ulaşabilecektir. Bu da Karar Merkezleri'nin ne derece

etkin ve verimli çalışabileceğinin ve pek çok ülkeye örnek olabilecek bir kapasiteye sahip olabileceğinin en somut göstergesidir.

GİGM Koordinatörlüğünde Ankara Karar Merkezi'nin 28 Mart 2018 tarihinde, 8 kişi ile faaliyetlerine başladığı ve geçen süre zarfında personel sayısında azalma olmakla birlikte bu süreçte ortalama 5 kadar vaka çalışanı personelin sürekli olarak Karar Merkezi'nde çalıştığı değerlendirildiği takdirde Kasım 2018 tarihi itibarıyla uluslararası koruma mülakatları tamamlanan yabancı sayısı 5.000'i aştığı görülecektir. Bu da pilot uygulama olarak Ankara'da az sayıda personelle çalışmaya başlayan Karar Merkezi çalışma sisteminin ne derece etkin ve uygulamaların ne derece başarılı olduğunu göstermektedir.

Ülke ve bölge uzmanı vaka çalışanları eliyle işlemleri yürütülen dosyalara ilişkin olarak ulusal ve uluslararası standartlarda değerlendirmeler yapılmıştır. Nihayetinde, var olan imkânlar en etkin bir şekilde kullanılarak, emek-zaman verimliliği sağlanırken, statü belirleme kararlarında kalite artışı sağlanmış, ayrıca ülke genelindeki uygulamada da standardizasyonun desteklenmesi sağlanmıştır. Tüm bu yönleriyle Türk İltica Sistemi, en fazla sayıda sığınmacıya sahip bir ülke olduğu kadar, Karar Merkezleri Modeli ile de uluslararası mülteci hukuku alanında rüştünü bir kez daha ispatlamıştır. En nihayetinde Türkiye, Karar Merkezleri Modeli ile iltica alanında iyi uygulama örneği olarak yerini daha da sağlamlaştıracağı değerlendirilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Göç hareketliliğinin her daim etkisinde bulunan ülke olarak Türkiye'de, Karar Merkezi Modeli oluşturma çalışmaları, Türk İltica Sistemi'nin tarihî gelişimi içerisinde çok önemli bir yer kapsamaktadır. 11 Nisan 2013 tarihinde YUKK tasarısının yasalaşması ve 11 Nisan 2014 tarihinde ise GİGM'in operasyonel olması ile başlayan süreçte, EGM'den devralınan tüm işlemler sivil ve uzmanlık kuruluşu olan GİGM personeline yerine getirilmeye başlanmıştır.

Bu önemli adımları takiben, Türk Uluslararası Koruma sisteminin kendine özgü etkin bir iltica sistemi oluşturma çalışmaları hayata geçmiştir. 2016 yılında teorik alt yapı hazırlıkları ve 2017 yılında eğitim faaliyetleri başlayan Karar Merkezi kurma hazırlık süreci tamamlanmıştır. Nihayetinde 2018 yılına gelindiğinde tüm hazırlık çalışmaları sona ermiş ve operasyonel eyleme dönüşmüştür. Tüm süreçleri GİGM koordinatörlüğünde yürütülen Karar Merkezi, 28 Mart 2018 tarihinde Ankara'da açılan Ankara Karar Merkezi'nce icra edilmeye başlamıştır. Kısa bir süre sonra Karar Merkezi çalışmalarının hazırlık evresinde yapılan planlamalar, gerçek hayatta pratik karşılığını göstermiş ve Karar Merkezi Modeli, başarılı sonuçlara imza atmıştır.

Türkiye'de Karar Merkezi Modeli oluşturma sürecinde Lean Yöntemi'nin uygulanması ise iltica süreçlerinde hız ve etkinliği artırmıştır. 1900'larda üretim sürecinde uygulanmaya başlayan Lean Yöntemi, zamanla diğer pek çok farklı

alandan da uygulanmaya başlanmıştır. Elbette ki uluslararası iltica hukuku da bu alanlardan bir tanesidir. En az kaynakla, en etkin sonuçlara ulaşabilme anlayışı olan Lean Yöntemi anlayışı, Karar Merkezi Modeli ile Türk İltica Sistemi içerisinde sistematik olarak uygulanmaya başlamıştır. Uluslararası koruma alanındaki her iş sürecinde amaç, kaynakların etkin kullanımı, kalite ve standardizasyon sağlanması ile verimlilik olmuştur. Bu amaçla GİGM koordinatörlüğündeki Karar Merkezi çalışmalarında *Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi* de uygulanmaya başlanmıştır. Karşılıklı görüş alışverişi ve deneyim paylaşımları ile bu yöntem, hem vaka çalışanları arasındaki iletişimi güçlü tutarken, hem de ülke uzmanlarının aynı dosyaya ilişkin görüşleri sayesinde dosyanın güçlü ve zayıf yönleri belirlenebilmiş, uzmanlık görüşlerinin aktarımı sayesinde ise vaka çalışanlarının kazandığı tecrübelerle yeni başlayan vaka çalışanları için kısa zamanda önemli ilerleme sağlanmalarına katkı sunmuştur.

Ekim 2018 tarihinde 17 vaka çalışanına yönelik gerçekleştirilen teorik ve pratik eğitim sürecinde, *Branş Bazında Ortak Komisyon Kararı Yöntemi*, 17 dosya üzerinde başarıyla uygulanmış ve verimli sonuçlar elde edilmiştir. Diğer yandan kalite kontrol araçları oluşturma kapsamında, kontrol listelerinin oluşturulması, uluslararası koruma kılavuzları harılanması, iş akışlarının çıkarılması, Türk İltica Sistemi'nin etkinliğini artıracak araçlar olarak Karar Merkezi çalışmalarında yer almıştır.

Tüm bu bahsedilen çalışmalar sayesinde uzun erimli olarak ve sürekli bir yapı üzerine kurgulanarak oluşturulan Karar Merkezi Modeli, Aralık 2018 tarihine gelindiğinde 5.000'i aşkın uluslararası koruma başvuru sahibinin mülakat işlemlerini tamamlayarak oldukça başarılı bir sonuca imza atmıştır. Bu sonuç, aynı zamanda bir vaka çalışmasının günde 2 dosyanın mülakatını alıp, ilgili diğer işlemlerini tamamlayabileceği hesaplaması da doğrulamaktadır.

Salt matematiksel değil, uygulamaya dayalı bir yöntemle test edilen Karar Merkezi çalışmaları, GİGM koordinatörlüğünde başarılı adımlar atmaya devam etmektedir. Ulusal ve uluslararası paydaşların geri bildirimleri ile Karar Merkezi çalışmalarının doğrudan ya da dolaylı olarak etkileri de ölçülebilmektedir.

Alınan geri bildirimlerin olumlu olması, ulusal ve uluslararası alanda Türk İltica Sistemi'nin örnek uygulamaları arasında Karar Merkezi Modeli'nin başarılı bir model olduğunu da doğrulamıştır.

Türk İltica Sistemi'nin kendine özgü ve yenilikçi yönlerini kendisinde barındıran Karar Merkezi çalışmaları, uluslararası koruma alanında Türk ekolünün de gelişiminde çok büyük katkı sunacaktır. Bir akademi ya da etüt merkezi gibi çalışmaların da yürütüldüğü Ankara Karar Merkezi ve kurulacak olan diğer merkezlerde de aynı çalışmaların yürütülmesi, Karar Merkezi Modeli'nin salt idarî işlerin yapıldığı bir yer olmaktan çıkaracak ve zengin akademik çalışmaların da yürütüldüğü merkezler haline gelecektir.

Karar Merkezi çalışmalarında en büyük risk ise bu alanda çalışan personel sayısının az olmasıdır. Halihazırda 5 kadar personelle yürütülen Ankara Karar Merkezi personel sayısının artırılması, işleyişin etkinliği açısından elzemdir. Gerek Ankara Karar Merkezi, gerek kurulması planlanan İstanbul Karar Merkezi, gerekse de karar merkezi çalışmalarını tamamlayıcı Mobil Karar Birimleri eliyle Türk Uluslararası Koruma Sistemi çok daha güçlenecektir. İlerleyen süre zarfında Karar Merkezlerinin bölgesel bir merkez haline gelmeleriyle daha kapsayıcı bir şekilde iş ve işlemler yürütülebilecektir.

Elbette ki tüm bu adımların atılması için insan kaynağının desteklenmesi, personelin eğitilmesi ve sürekli olarak performans değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir. Bu noktada GİGM'e düşen görev, Ankara ve İstanbul Karar Merkezleri ile Mobil Karar Birimleri arasındaki standardizasyonu sağlamasıdır. Büro sorumluları eliyle Karar Merkezleri ile GİGM arasındaki iletişim kanalı her daim açık tutulması çok önemlidir. Mobil Karar Birimleri için de benzer bir yapı geliştirilmesi şarttır. Mevcut Ankara Karar Merkezi ile kurulması planlanan İstanbul Karar Merkezi ve bunlar dışında kurulabilecek 3 ya da 4 kadar daha Karar Merkezi ve Karar Merkezi çalışmalarını tamamlayıcı rol üstlenen Mobil Karar Birimleriyle, Türk İltica Sistemi çok daha etkin olacaktır.

Karar Merkezi kurulacak belli sayıdaki iller dışında kalan illerde ise Karar Merkezi çalışmalarındaki standardizasyonu buralarda da sağlanabilmesi için her ilde bir asil ve bir yedek olacak şekilde *İl Uluslararası Koruma İrtibat Görevlisi* belirlenmesi faydalı olacaktır.

GİGM'in bu yöndeki devam eden çalışmaları sürekli olarak GİGM Koordinasyon Ekibi tarafından gözlemlenmeli ve denetlenmesi de elzemdir. Türkiye genelinde standardizasyonu sağlamak görevi ise GİGM Karar Merkezi Koordinasyon Ekibi'ne düşmektedir. Söz konusu ekip, sürekli geliştireceği kalite kontrol araçları, plan, proje ve politikalar ile bu alana yön vermesi gerekecektir.

Genel olarak değerlendirildiği zaman Karar Merkezi Modeli'nin 8 aylık sürecindeki faaliyetleri başarılı bir şekilde ilerlemiş ve Türkiye'nin başarılı göç yönetimi modelleri arasında yerini almıştır. Yukarıda bahsedilen tüm hususların da gözetilmesi sayesinde Türk İltica Sistemi çok daha etkin ve çok daha başarılı olacağı ve bu alanda geliştirdiği Türk ekolü sayesinde uluslararası alandaki örnek ülke konuma geleceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- AIDA, (2018) *Statistics, Austria*, Erişim Tarihi: 04.07.2018.
<http://www.asylumineurope.org/reports/country/austria/statistics>.
- ASQAEM (2010). Final Regional Report. *Asylum Systems Quality Assurance and Evaluation Mechanism*, Michael Andrew Ross, February 2010.

- Ataman, S. (2010). *"Türkiye'nin İltica Politikası"*. Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2017. http://www.multeci.net/tr/h/T%C3%BCrkiye_nin_iltica_politikas%C4%B1.
- Aydınlı, D. (2017) *"Kitleli Göç Hareketlerinin Uluslararası Koruma Rejimine Etkisi: Türkiye'deki Suriyeliler ve Geçici Koruma"* Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Baumgartner, P. (5 Şubat 2018). *Seçilen AB Üye Ülkelerinde Mülteci Statüsü Belirleme Sistemi Yapıları*. Ankara.
- BBC, (20 Haziran 2016) *"BM: Türkiye En Çok Mülteciye Ev Sahipliği Yapan Ülke"*, Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2017. http://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160620_bm_multeci.
- European Asylum Support Office (EASO) (2015), Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2015, EASO 2016.
- European Asylum Support Office (EASO). (September 2018). <https://www.easo.europa.eu/>.
- European Commission (2018). *Asylum Procedures*. EC.
- European Commission, (2018) *Migration and Home Affairs, Common European Asylum System*. 1 Ekim 2018. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en.
- Eurostat (2018). *Overview of Asylum Applications in EU Member State and Norway*. (migrasyappctzm), 05th April 2018.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), (2013). *T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*, Yayın No: 4 Aralık 2013, Ankara.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), (2016). *Türkiye 2016 Göç Raporu*, Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2017. http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_goc_raporu_.pdf.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), (2018). *Türkiye ve Göç*, Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2018. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_tasar%C4%B1m_icler.pdf.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), (2015). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Genel Gerekeç*, 10 Eylül 2018, http://www.goc.gov.tr/icerik6/genel-gerekece_327_328_330_icerik.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), *KAYSİS Elektronik Kamu Bilgi Yönetim Sistemi*, (2018). *25/06/2018 tarihli Uluslararası Koruma Bürolarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönerge*, Erişim Tarihi: 17 Temmuz 2018. <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/143205>.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), (2018). *Türkiye'de 2005-2016 Yılları Arasındaki Uluslararası Koruma Başvuru Sayıları*. Erişim Tarihi: 23 Mart 2018. <http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararasi-koruma>.

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, 2018). *Türkiye’de Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvuru Sayıları ve Uyruk Dağılımları*. Erişim Tarihi: 21 Haziran 2018. http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma_363_378_4712.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, A), (2017), *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik, Geçici Koruma Yönetmeliği*, Ocak 2017 Ankara. Yayın No: 20, İkinci Baskı: GİGM Yayınları.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, B), (2017). *GİGM 2017 İdare Faaliyet Raporu*, GİGM Yayınları, 15 Nisan 2018, Ankara, http://www.goc.gov.tr/files/files/Goc_%20idaresi_2017_.pdf.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, C), (Haziran 2017). *2017-2021 Stratejik Plan*, GİGM Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2018 http://www.goc.gov.tr/files/files/stratejik_plan_sitede_yay%C4%B1nlan.pdf.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, D). (2017). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün İltica Alanında Karar Verme Kapasitesinin Desteklenmesi Projesi (ASCAP II) – Uluslararası Koruma Mevzuat Derlemesi*.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM, Haziran 2018). *Geçici Koruma İstatistikleri*. Erişim Tarihi: 21 Haziran 2018. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik.
- Hartl, N. (2018). *Avusturya İltica Sistemi, Dosya Yönetimi ve Kriz Önlemleri*, Ankara.
- IGC (2009). *Asylum Procedures. Report on Policies and Practices in IGC Participating States*. IGC. Geneva.
- Kuzey, B. (2018). *Lean Yöntemi ve Mülteci Alım Sürecinde Uygulanması*, Ankara.
- Menekşe T. (2018), (A) *İltica Hukukunda Hariçte Bırakma Değerlendirmesi*, Göç Araştırmaları Dergisi, Sayı:7, GİGM, Ankara.
- Menekşe T. (2018). (B) *Türk Uluslararası Koruma Sistemi’nde Karar Merkezleri*, Göç Araştırmaları Dergisi (yayın değerlendirme sürecinde), GİGM, Ankara.
- Moding, N. & Ahlstrom, P. (2013). *This is Lean, Resolving The Efficiency Paradox*, Heologica Publishing, Stockholm.
- Reliefweb, (2018). *UNHCR Turkey Factsheet - August 2018*. Erişim Tarihi: 16 Kasım 2018. <https://reliefweb.int/report/turkey/unhcr-turkey-factsheet-august-2018>.

- T.C. Resmî Gazete, (1949). *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Kabulü Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı*. Resmî Gazete Tarihi: 27/05/1949. Resmî Gazete Sayısı 7217. 16199-16201.
- T.C. Resmî Gazete, (1961). *Cenevre'de 28 Temmuz 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Kanun*. Resmî Gazete Tarihi: 5 Eylül 1961. Resmî Gazete Sayısı: 10898.
- T.C. Resmî Gazete, (1968). *1967 New York Protokolünün Onaylanmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı*. Resmî Gazete Tarihi: 5 Ağustos 1968. Resmî Gazete Sayısı: 12968.
- T.C. Resmî Gazete, (1994). *Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*, Resmî Gazete Tarihi: 30 Kasım 1994. Resmî Gazete Sayısı: 22127. Erişim: 20 Mayıs 2018, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf>.
- T.C. Resmî Gazete, (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Resmî Gazete Tarihi: 11 Nisan 2013. Resmî Gazete Sayısı: 28615.
- T.C. Resmî Gazete, (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. Resmî Gazete Tarihi: 22 Ekim 2014. Resmî Gazete Sayısı: 29153.
- T.C. Resmî Gazete, (2016). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*. Resmî Gazete Tarihi: 17.03.2016. Resmî Gazete Sayısı: 29656.
- T.C. Resmî Gazete, (2018). *Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. Resmî Gazete Tarihi: 15 Temmuz 2018. Resmî Gazete Sayısı: 30479.
- Toyota, (2018). *Toyota Üretim Sistemi*, 9 Eylül 2018. <https://www.toyota.com.tr/world-of-toyota/this-is-toyota/toyota-production-system.json>.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2010). Further Developing Asylum Quality.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2011). Further Developing Asylum Quality in the EU: Summary Project Report, September 2011.
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2013). Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under The 1951 Convention and The 1967 Protocol Relating to The Status of Refugees - BMMYK 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Çerçevesinde

Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı. Yeniden Gözden Geçirilmiş Tercüme. BMMYK. Ankara.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2018). Registration and RSD with UNHCR, 10 September 2018. <http://help.unhcr.org/turkey/information-for-non-syrians/reception-registration-and-rsd-with-unhcr/>.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), (2007). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi, 1967 Protokolü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Cenevre.

Yalın Enstitü, (2018) *Yalın Düşünce Nedir*, Erişim Tarihi: 1 Ekim 2018. <https://lean.org.tr/yalin-dusunce-nedir/>.

Yaşar, H. (2016). *Yalın Üretim Nedir?* Erişim Tarihi: 28 Ağustos 2016. <https://www.muhandisbeyinler.net/yalin-uretim-nedir-lean-manufacturing/>.

Göç ve Parazitler**Prof. Dr. Şükrü ÖKSÜZ¹****Özet**

Küreselleşen dünya ile birlikte seyahatler oldukça kolaylaşmış olup, hastalıkların yayılmasında önemli bir faktördür. Ulusal ve uluslararası seyahat nedenleri arasında başlıca turizm, iş, dini sebepler ve göç olup bu seyahatler sırasında insanlar hastalık etkenleri ile karşılaşabilmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları mülteci kampları gibi toplu yaşanan yerlerde; hijyen uygulamalarındaki eksiklikler, vektör kontrol çalışmalarındaki aksaklıklar, kişisel korunma önlemlerinin yeterince uygulanamaması ve aktif süreyansın yapılamaması gibi nedenlerle sıtma, leishmania, şiztozoma, uyuz, pediculosis, bit ve pire gibi vektör kaynaklı hastalıklar ile intestinal parazit infeksiyonları gibi paraziter hastalıkların görülme sıklığını artmaktadır. Sıtma Plasmodium cinsi parazitlerin Anopheles cinsi sivrisineğin insanı ısırmasıyla bulaşan paraziter bir hastalıktır. Göç ve benzeri sebeplerle son yıllarda Türkiye’de impote Plasmodium falciparum sıtması olguları da artmıştır. Leishmaniasis, Leishmania cinsi protozoonların neden olduğu, vektör tatarcıklar vasıtasıyla kedi köpek gibi rezervuarlardan insanlara bulaşan hastalıklar grubu olup Suriye krizinin başlaması ve mültecilerin ülkemize gelmesi kutanöz leishmaniasis vakalarının insidansı önemli ölçüde artmıştır. Schistosomiasis ise, Schistosoma cinsi trematodların neden olduğu akut - kronik seyirli, ülkemizde sporadik olarak görünen paraziter bir hastalık olup mülteciler ve turistler için üzerinde durulması gereken bir konudur. Bu etkenlerin varlığı da düşünülerek göçmen ve mültecilere, multidisipliner bir ekip tarafından, bütüncül bir yaklaşıma dayanan, sistemli bir sağlık kabulü sağlanması, sadece göçmenlere ve mültecileri değil, aynı zamanda ev sahibi ülkenin halk sağlığının korunmasına da katkı sağlayacaktır.

Giriş

Küreselleşen dünya ile birlikte seyahatler oldukça kolaylaşmış olup, hastalıkların yayılmasında önemli bir faktördür. Ulusal ve uluslararası seyahat nedenleri arasında başlıca turizm, iş, dini sebepler ve göç olup bu seyahatler sırasında insanlar hastalık etkenleri ile karşılaşabilmektedir. Günümüzde tüm dünyada yaklaşık 250 milyon uluslararası, 763 milyon kendi ülkesinde yer değiştiren göçmen bulunmaktadır. Türkiye’ye yapılan dış göçler en çok Suriye, Afganistan ve Irak’tan olmaktadır. Ekim 2017 itibarıyla 3,22 milyon Suriyeli, geçici koruma kapsamında ülkemizde bulunmaktadır. Göç eden gruplar göç ettikleri bölgelere daha önceden orada olmayan yeni sağlık sorunları taşıyabilirler. Göç edilen ülkenin alt yapısı kısa sürede büyük yeni bir grubun sorunlarını çözmeye yetmeyebilir. Ayrıca göç eden grubun sağlık güvencesinin olmaması, dil engeli ve

¹ Düzce Üniversitesi

düşük sosyoekonomik düzey bu kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmasına zorlaştırmaktadır. Göçmenlerin yaşadıkları mülteci kampları gibi toplu yaşanan yerlerde; hijyen uygulamalarındaki eksiklikler, vektör kontrol çalışmalarındaki aksaklıklar, kişisel korunma önlemlerinin yeterince uygulanamaması ve aktif sürveyansın yapılamaması gibi nedenlerle sıtma, leishmania, şizozoma, uyuz, pediculosis, bit ve pire gibi vektör kaynaklı hastalıklar ile intestinal parazit enfeksiyonları gibi paraziter hastalıkların görülme sıklığını artmaktadır (1-3).

Sıtma

Sıtma Plasmodium cinsi parazitlerin Anopheles cinsi sivrisineğin insanı ısırmasıyla bulaşan paraziter bir hastalıktır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün verilerine göre dünya genelinde 2017 yılında 90 ülkede yaklaşık 219 milyon sıtma vakası görülmüştür. Yine aynı yıl sıtmadan ölen insan sayısı yaklaşık 435 bin civarındadır. Afrika Bölgesi, 2016 yılında sıtma vakalarının %90'ına ve sıtma ölümlerinin % 91'ine ev sahipliği yapmıştır (4).

Sıtma, dünyada tropikal ve subtropikal bölgelerde, Türkiye'de ise daha çok Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Bölgesi'nde endemik olarak görülmektedir. *Plasmodium vivax*, *Plasmodium ovale*, *Plasmodium malariae* ve *Plasmodium falciparum* insanda hastalık oluşturan başlıca türleridir. İnsanda sıtma etkeni olarak bilinen bu dört türe son zamanlarda özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinden bildirilen *Plasmodium knowlesi* de eklenmiştir. İlk kez Malezya'da ortaya çıkan *Plasmodium knowlesi* sıtması batı ülkelerinde ise sadece az sayıda gezginde tanımlanmıştır. *Plasmodium falciparum*, Afrika kıtasında en yaygın sıtma paraziti olup sıtma ile ilişkili ölümlerin çoğundan küresel olarak sorumludur. Bu parazite bağlı sıtmada komplikasyon oranları diğer sıtma etkenlerine göre daha yüksektir ve bu durum mortaliteyi de etkiler. *Plasmodium vivax*, sahra altı Afrika dışındaki ülkelerle birlikte Türkiyede de baskın sıtma parazitidir. Göç ve benzeri sebeplerle son yıllarda Türkiye de importe *Plasmodium falciparum* sıtması olguları da artmıştır (5,6).

Sıtmanın tanısı ve tür ayrımı periferik kandan hazırlanan ve Giemsa ile boyanan kalın damla ve ince yayma preparatlarının mikroskopik incelenmesiyle konmaktadır. Gelişmiş ülkelerin çoğunda moleküler ve serolojik yöntemler mikroskopik incelemenin yerine kullanılmaktaysa da yüksek maliyet, teknolojik alt yapı gerekliliği ve saha koşullarına uyum sağlanmasında yaşanan sıkıntılar bu yöntemlerin kullanımını kısıtlamaktadır. Sıtmanın mikroskopik tanısında yaşanabilecek sıkıntılarının en başında örneği hazırlayan ve/veya inceleyen personelin bu alanda yeterli deneyime sahip olmaması gelmektedir. Mikroskop tanısında ortaya çıkabilecek başka bir sorun ise Plasmodium türlerinin boyalı mikroskopik incelemede atipik morfolojide görülebilmelerinden kaynaklanmaktadır (7).

Leishmaniasis

Leishmaniasis, Leishmania (L) cinsi protozoonların neden olduğu, vektör tatarcıklar vasıtasıyla kedi köpek gibi rezervuarlardan insanlara bulaşan hastalıklar grubudur ve viseral, kutanöz ve mukokutanöz olarak enfeksiyonun üç ana klinik formu vardır. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre Dünyada 98 ülkede 12 milyon leishmaniasis vakası bulunmakta olup 350 milyon kişi ise risk altındadır. Her yıl bu rakamlara 1,5 milyonu kutanöz leishmaniasis (KL), 500 bini ise visseral leishmaniasis (VL) olmak üzere 2 milyon yeni olgu eklenmektedir. Dünyadaki KL olgularının %90'ı Afganistan, Cezayir, Brezilya, Peru, Suudi Arabistan ve komşularımızdan İran ile Suriye'de görülmektedir. Türkiye'de her yıl yaklaşık 2 bin olarak bildirilen KL vakalarının; Şanlıurfa, Adana, Osmaniye, Hatay, Diyarbakır, İçel, Kahramanmaraş, Antalya ve Aydın saptanmaktadır. Suriye krizinin başlaması ve mültecilerin ülkemize gelmesi KL vakalarının insidansı, önemli ölçüde artmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin birçok farklı ilinde bulunan Suriyeli mülteciler arasında çok sayıda ithal vaka bildirilmiştir. KL, importe vakaların giderek artması nedeniyle Türkiye'deki ciddi halk sağlığı sorunlarından biri olmuştur. Leishmaniasisin tanısında; şüpheli olgulardan alınan örneklerin Giemsa ile boyanarak amastigotların ve NNN besiyerine ekilerek promastigotların görülmesi, serolojik yöntemler ve tip tayini için PCR kullanılmaktadır (8-10).

Şistosomiasis

Schistosomiasis, Schistosoma cinsi trematodların neden olduğu akut ve kronik seyirli paraziter bir hastalıktır. Dünya sağlık örgütü'nün bildirdiğine göre yaklaşık 206 milyon kişinin tedaviye ihtiyacı olduğu, bunların ancak 89 milyon kişisini tedavi edildiği bildirmektedir. Schistosomiasis, özellikle güvenli içme suyu ve yeterli sanitoryona erişimi olmayan toplumlarda, tropikal ve subtropikal bölgelerde yaygındır. Küresel olarak vakaların %90'ının görüldüğü sahra altı Afrikada yıllık 300 bin ölüm görülmektedir. Ülkemizde ise daha çok sporadik olgular şeklinde görülmektedir, nadiren endemik olarak Mardin'in Nusaybin ilçesinde, akarsuların kıyısındaki bazı köylerde rastlanmıştır. Doğrudan yada salyangoz gibi yumuşakçalar yoluyla parazitin larvalarıyla kirlenmiş sularda yüzmek ya da çıplak ayakla dolaşmak bulaşı kolaylaştırmaktadır. Bulaş kentlerden çok kırsal bölgede olmaktadır. Hastalık, mülteciler ve turistler için de üzerinde durulması gereken bir konudur. Schistosoma cinsinin 20 kadar türü olmakla beraber beşi insanları enfekte etmektedir. Schistosoma türleri birbirinden ara konakları, insandaki yerleşim yerleri ve yumurta morfolojisi ile ayrılırlar. Tanı, şüpheli olgularda serolojik yöntemler ve direkt mikroskopik inceleme ile konulabilmektedir (11-13).

Sonuç

Uluslararası entegrasyon ve işbirliği artırılarak, mülteci toplumların sağlıkla ilgili ihtiyaçlarının karşılanması çok önemlidir. Yeni gelen göçmen ve

mültecilere, multidisipliner bir ekip tarafından, bütüncül bir yaklaşıma dayanan, sistemli bir sağlık kabulü sağlanması, sadece göçmenlere ve mültecilere değil, aynı zamanda ev sahibi ülkenin halk sağlığının korunmasında katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

1. Karakavuk M, Aykur M , Ünver A ve Mert Döşkaya. Afrika Kıtasına Seyahat Edenlere Bulaşabilecek Paraziter Hastalıklar, Türkiye Parazitol Derg. DOI: 10.5152/tpd.2018.5256
2. Aydoğan S, Metintas S. Türkiye'ye Gelen Dış Göç Ve Sağlığa Etkileri. Türk Dünyası Uygulama Ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi.(2017); 2(2),37-45.
3. Pavli A, MD and Helena Maltezou. Health problems of newly arrived migrants and refugees in Europe. Journal of Travel Medicine, (2017), Vol. 24, No. 4
4. <http://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/malaria> (erişim:18/11/2018)
5. Tartar AS ve Ayhan Akbulut. Fırat Üniversitesi Hastanesinde Takip Edilen P.falciparum Sıtmalı Olguların Epidemiyolojik, Klinik ve Laboratuvar Bulgularının Değerlendirilmesi: Altı Yıllık Retrospektif Analiz. Türkiye Parazitol Derg, (2018); 42: 1-5
6. Özbilgin A, Çavuş İ, Yıldırım A ve Gündüz C. Türkiye'deki İlk Maymun Sıtması: Bir Plasmodium knowlesi Olgusu. Mikrobiyol Bul (2016) ; 50(3): 484-490.
7. Zorbozan O, Pullukçu H, Atalay Şahar E, Karakavuk M, Can H, Tunalı V, Döşkaya M, Turgay N, Töz S ve Ahmet Özbilgin. Mikroskopide Atipik Görünümlü Dış Kaynaklı İki Sıtma Olgusunda Hızlı Test, Serolojik ve Moleküler Yöntemlerin Tanıya Katkısının Önemi. Mikrobiyol Bul (2017) ; 51(4): 396-403
8. Özbilgin A, Töz S, Harman M, Günaştı Topal S, Uzun S, Okudan F, Güngör D, Erate A, Ertabaklar H, Ertuğ S, Gündüz C, Çavuş İ, Karakuş M, Östan Uralı İ, Ölgen MK, Kayabaşı Ç, Kurt Ö ve Yusuf Özbel. The current clinical and geographical situation of cutaneous leishmaniasis based on species identification in Turkey. Acta Tropica (2019) 190: 59-67
9. <http://www.who.int/leishmaniasis/en/> (erişim:20/11/2018)
10. Zeyrek F, Gürses G, Uluca N, Yentür Doni N, Toprak Ş, Yeşilova Y ve Çulha G. Şanlıurfa'da Şark Çıbanı Etkeni Değişiyor mu? İlk Leishmania majör Vakaları. Türkiye Parazitol Derg, (2014); 38: 270-4.
11. Marchese1 V, Beltrame1 A, Angheben A, Monteiro GB, Giorli G, Perandin F, Buonfrate D and Zeno Bisoffi. Schistosomiasis in immigrants, refugees and travellers in an Italian referral centre for tropical diseases. Infectious Diseases of Poverty (2018) 7:55.

12. Özvatan TŞ, Koçak C, AlverMstık R ve Emel Aslan. Seyahat ilişkili Üriner Şistozomiyaz: Olgu Sunumu. Türkiye Parazitoloj Derg, (2011); 35: 175-7.
13. Ali FM and Hama AA. Prevalence of Head Pediculosis Among Refugees In Sulaimani

The Use of Technology for helping Immigrants to Integrate into the Turkish Society

Taha GAROON¹
Weiam AL-RABUOI²

Abstract

Nowadays the importance of technology to overcome difficulties is on increasing despite the differences between the individuals. Technology helps gathering all equally. As we know each person has his unique culture, language, and customs that never be alike. But in certain situations it might be an obstacle to integrate into a new society. It's a hindrance for immigrants and refugees to merge.

This study discusses the huge role that the technology is playing in our lives in general, and in the refugees and immigrants in particular. Describing the obstacles, and the hindrances that face them during their integration with the Turkish community using the electronic technology for helping them to overcome their impact of the new culture, and to integrate into the society easily. Turkey is one of the newly industrialized countries. It has a high tech economy growth, and that will make it a good environment for the study to take a place.

The methods that being chosen in the study are the data collection Instrument surveys, interviews, and participant observation from the platforms of the social media. Gathering the data and the information also from all the technological services platform that support education, activities, healthcare, rights liberty and laws.

Coming up with a clear vision for the research by a practical project, creating a mobile application serves all the services that are taken place in the study like the acquisition of the Turkish language, identifies the Turkish customs and culture, healthcare centers , social activities, and government services. Supporting the users of the app to integrate into the society and to dispel their fear, and hindrances that stop them from integration with their new community.

Introduction

For decades we have been integrating technology into our daily lives. Every one either becoming consumer or mass producer of data. Our society has embraced technology willingly, and we have integrated technology into every facet of our daily lives: the way we conduct business, booking and, buying or even marketing.

We're connected to the technology in many ways, being in touch with the people, nations, countries, and the whole world all in once. In the other

¹ Eskişehir Osmangazi University

² Tamar University

words, technology linked the world together by a small screen in your hand you can study, travel, discussing and keep updates with everything from east to west.

However, people can use technology to overcome difficulties to save money, and time. Traveling to other country may become a struggle for immigrants if they aren't able to adjust probably from the beginning of their intentions to departure their countries, generally when it becomes to the new society's norms and traditions, and specifically due to the impact of the different traditions, culture, religion and the language of the host country.

1- Integration

Integration: is understood as a multi dimensional two-way process, seeing migrants as essential social actors in the process of integration.

The term "integration" can be understood differently depending on the country and context, it is generally defined as the process of mutual adaptation between host society and migrant. It implies a sense of obligation and respect for a core set of values that bind migrants and their host communities to a common purpose. Integration is essential for all stakeholders, not only as a way of providing economic and cultural benefits but also for ensuring the security and stability of societies as a whole(1).

The European Council on Refugees and Exiles (ECRE) has been defining refugee integration as a multi-dimensional and two-way process, involving the (forced) migrants in the receiving society and a perception of acceptance of the established population and other communities (ECRE, 1999).

According to Stubbs (1996: 36) "integration refers to the attempt to facilitate a sharing of resources- economic and social, an equalizing of rights-political and territorial, and the development of cultural exchanges and new cultural forms , between forced migrants and all other members of a society". Phillimore (2012: 3) also highlights the development of social relationships between migrants and hosts, a sense of belonging in the host community and 'confidence to exercise rights and resources such as education, work and housing'.

1-1 Immigrants integration :

Immigrant Integration is a dynamic, two-way process in which immigrants and the receiving society work together to build secure, vibrant, and cohesive communities(7).

Multiple factors contribute to how smooth immigrants' integration occurs, including their experiences, their physical and mental health, or social support, some individuals adapt very well, while others experience a great deal of difficulty. The psychological, social, and cultural factors that affect the outcome are moderately well known, leading to the possibility that certain steps can be taken that will make positive adaptations more likely.

There is in general a lack of understanding of the diversity and the range of experiences immigrants bring with them. Protective factors that can support their social integration include key resilience characteristics such as personal agency, beliefs that life has meaning, goal direction, sense of purpose, and motivation (Kuschminder, 2017; Rivera, Lynch, Li & Obamehinti, 2016).

Refugees' integration is a two way process depending on how resourceful is the individual and how open the society (Strang, & Ager, 2010). (4)

1-2 Difficulties of Integration

- **Language**

The most vital skill they need to acquire is the language of the host country. This is very important since migrants need to be able to communicate with locals.

These challenges faced by immigrants, and not learning the language will lead to an anti- integration. Differences between their mother tongue, and the difficulties of acquiring the language of the host country is an obstacle hold the migrants from merging into the Turkish community, due to that, learning the Language is vital for integration, it helps the immigrants to adjust to their new environment easily.

- **Norms**

Another requirement is to understand the host culture, its values and norms. Different traditional norms lead to misfits with the new community. The host Country has its unique norms, and customs. Considered to be the best approach, integration is considered a two -way process and can only be successfully pursued by migrants when the host society is open and inclusive in its orientation towards cultural diversity (Berry, 1997).

- **Culture**

The impact of the culture affect the refugees, and other migrants alike. At the cultural level, in order to meet the expectations and needs of migrants, government authorities and institutions are called upon to promote cultural diversity, educating the communities about newcomers.

Policies and practices must be designed to respect the cultural diversity and multicultural values; while immigrants should respect the host society's culture and social norms, the native population should also develop an understanding of the culture of newly arriving refugees and migrants.(3)

- **Religion**

Different religion becomes an obstacle if they host country or the immigrant is extremely Hypomania.

1-3 Turkey government efforts

The recent increase in the number and the diversity of migrants into Turkey reinforced the need for need for a holistic migrant integration policy and

contributed to the development of a comprehensive migration management system. With the adoption of the 2013 Law on Foreigners and International Protection, Turkey has made progress in strengthening its migration management structure. Turkey continues to move forward to develop concrete tools and measures for migrant integration and the harmonious coexistence with host societies. As a key partner with the Turkish government, IOM Turkey is expanding and promoting its programs in coordination with the government, local authorities, NGOs, migrant communities and private sector partners to better respond to the issue of integration and social cohesion in Turkey.(1)

1-4 Turkey immigration Statistics

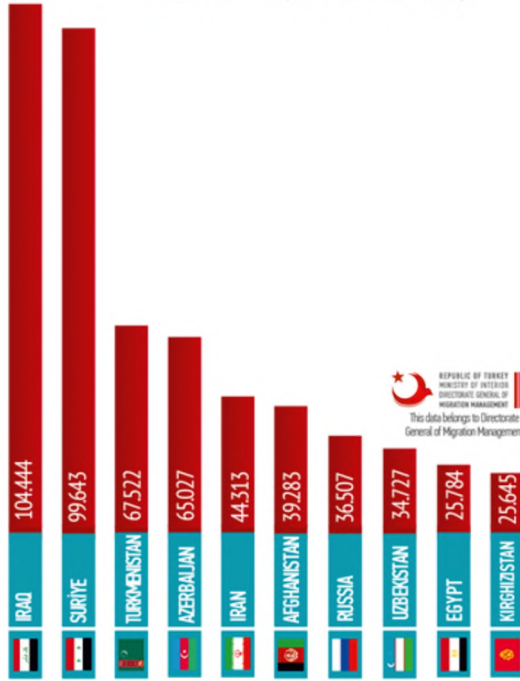
History Immigrants movement to Turkey

- 1922-1938: 384 thousand people came from Greece,
- 1923-1945: 800 thousand people came from Balkans,
- 1933-1945: 800 people came from Germany,
- 1988: 51.542 people came from Iraq,
- 1989: 345 thousand people came from Bulgaria,
- 1991: 467.489 people came from Iraq following the Gulf War I,
- 1992-1998: 20 thousand people came from Bosnia,
- 1999: 17.746 people came from Kosovo in the aftermath of the incidents,
- 2001: 10.500 people came from Macedonia,
- Between April 2011- September 2013: almost 500 thousand people came from Syria to Turkey due to the domestic turmoil.

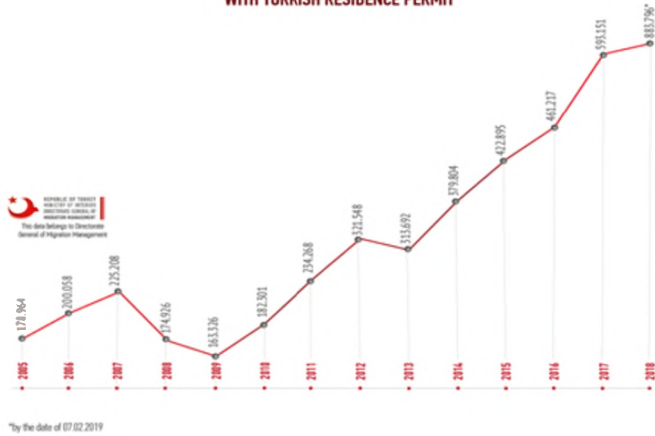
In brief, Turkey has welcomed more than 2.5 million people since 1922, which does not include the foreigners coming for studying or working. Considering the number of foreigners coming to Turkey for the purposes such as studying, working and other purposes, totally 2.442.159 foreigners were granted with residence permit in 13 years(5).

Regular Migrants

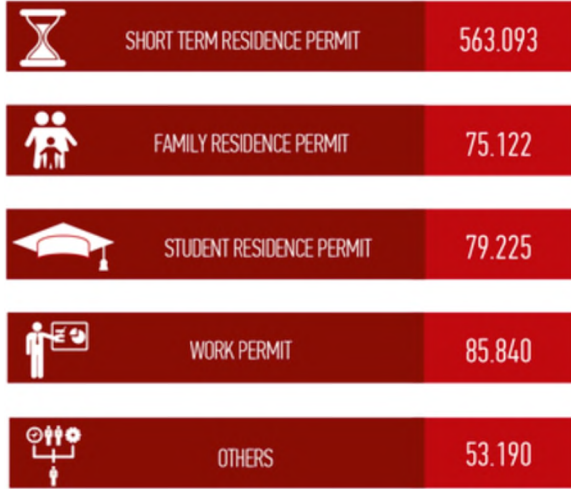
FOREIGNERS THOSE WHO HAVE BEEN IN TURKEY WITH RESIDENCE PERMIT IN 2018(TOP TEN COUNTRIES)

ANNUAL TOTAL NUMBERS OF FOREIGNERS WITH TURKISH RESIDENCE PERMIT

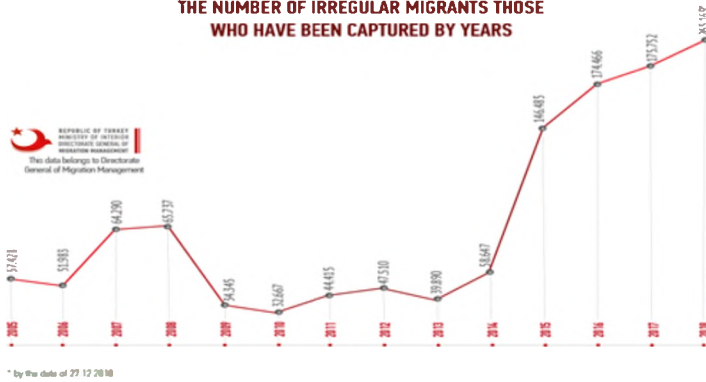

2018 YEAR RESIDENCE PERMIT TYPES

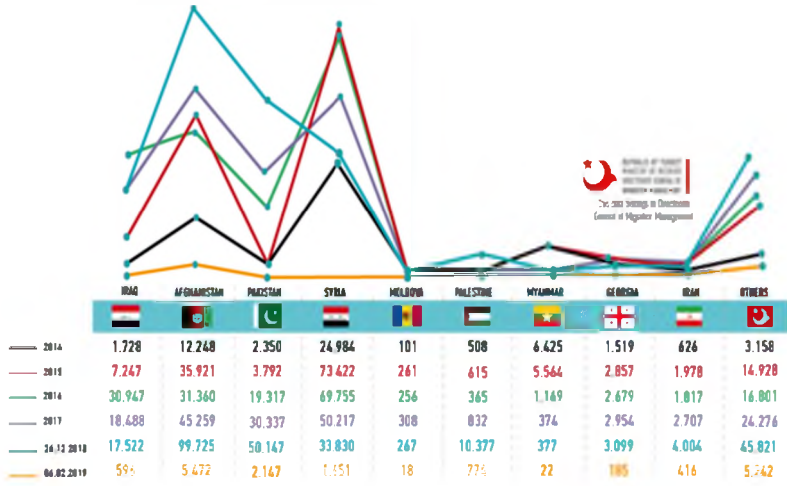

Irregular Migrants

THE NUMBER OF IRREGULAR MIGRANTS THOSE WHO HAVE BEEN CAPTURED BY YEARS

DISTRIBUTION OF IRREGULAR MIGRANTS BY CITIZENSHIP BY YEAR

2- Technology and Immigrants lives

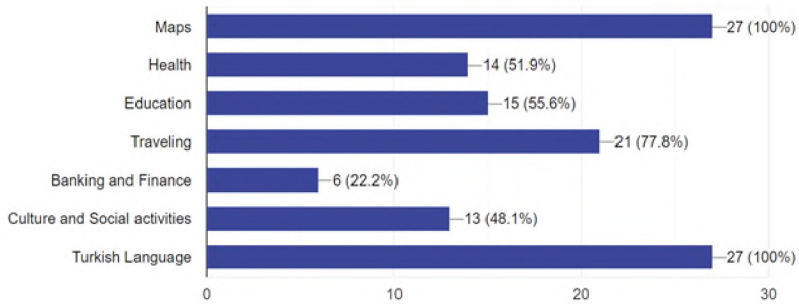
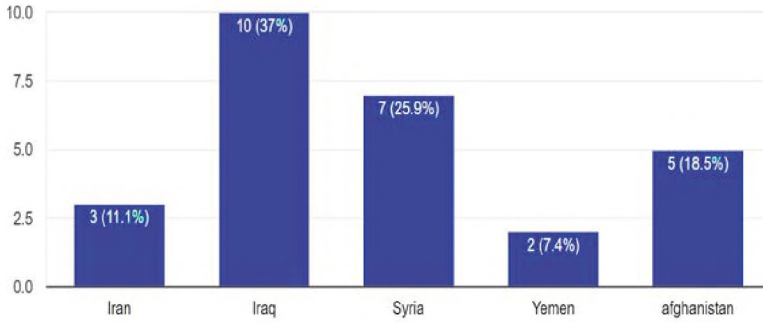
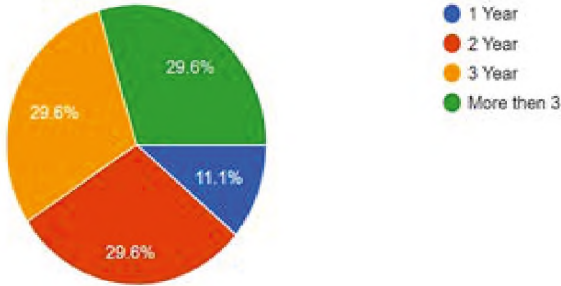
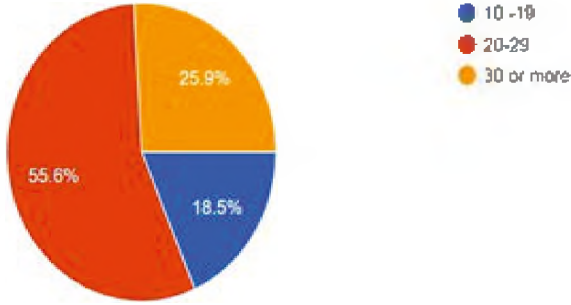
Technology is transforming every stage of the migrant's journey from the decision to leave home to the process of setting into new home.

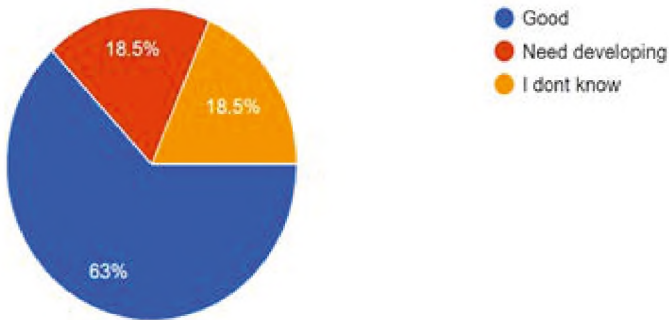
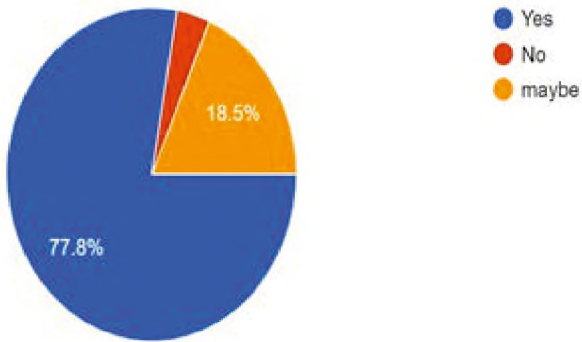
According to some estimates three quarters of refugees and migrants have smartphone. We made interviews and survey with almost 30 migrants living in Turkey, and their answers of the questions was displayed as the followings infographics, and statics.

- Age? How long have you been in Turkey? Where did you come from?*
- Which of the following fields you have been using Technology in?*
- Does Technology helps you integrating into the Turkish Society?*
- Your opinion about the Technology in Turkey?*

II. ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİ KONGRESİ

6-7-8 Aralık 2018 Düzce/Türkiye

2-1 How Technology use Facilitates Migration and Integration?

Mostly the immigrants and the refugees using technology in many ways in their migrants journey. The cellphones, internet and social media platforms – together labelled 'digital connectivity'. Actually cellphones are making immigrants life more easier specially in settling in the new host country, allowing them to access a wide range of essential information and services, including new homes, employment, local health and transport, schools , cultural events. The technology also important to overcoming the language, and culture barriers

- **E- Health**

Turkey's Ministry of Health (MOH) is the largest provider of healthcare services and serves planning and implementing healthcare and electronic healthcare counseling. Electronic Health Records (EHRs) As collection of healthcare information on every patient. It's a key feature in establishing the E-health, collecting the data from each patient and transferring to central servers kept by MOH. Every Turkish citizen and foreigners has a ID(TC no) number for

- **E-Nabiz**

MOH launched the E-Pulse mobile health portal (www.enabiz.gov.tr) in 2015. Any one with ID has access to this portal, and they can see their health history, diagnostics, medical images, treatment plan and drugs prescribed.

- **Education**

- Distance Learning and Online Universities

Some of the universities in Turkey provides distance learning by more than languages.

- Turkish Language Free Courses
- Yunus Emre Enstitüsü free online Türkçe courses
- Turkish /English and other languages Translator Apps

- **Traveling, Housing and more..**

The tables (1,2) shows the most web sites and mobile apps that being used by migrants in different purpose in Turkey.

Table(1) Websites and apps used by migrants in Turkey

Asylum Phase	NEED	TECHNOLOGY SOLUTIONS	TYPE
TRAVLING	Mapping	Google Maps and Moovit app Bulurum.com online business directory provides detailed, geolocated information for all kinds of businesses and professionals in all regions and cities in Turkey.	Site and App
	Booking	Booking.com skyscanner.com	Site and App
Initial Arrival and orientation	Translation and Interpretation	Google translate ,Tureng.com Tureng Dictionary is a bilingual online Turkish English dictionary	Site and App
	Housing	Sahbinden.com is an online classifieds and shopping platform in which people and businesses can buy or rent houses and cars	Site and App
	Banking and Finance	All the Banks in Turkey provides the online services	Site and App

Table (2) Websites and apps used by migrants in Turkey

Asylum Phase	NEED	TECHNOLOGY SOLUTIONS	TYPE
other	Finding work	iskur.gov.tr kariyer.net	Site and App
	Marketing	Hepsiburada.com , n11.com and alot of shopping platforms	Site and App

Conclusion

The moment that immigrants settle in a country, they have to acquire a place in as their new society. This is fact not only for physical needs such as housing, but also in the social and cultural sense.

Integration is very important to adjust into the Turkish community without any obstacles, and if the merging with the community is quite difficult technology will help the immigrants integrate easily starting from languages acquisition to the acceptance of society norms, and customs.

References

- [1]. <http://www.turkey.iom.int/migrant> .
- [2]. <http://www.unhcr.org/turkey/home.php>.
- [3]. TURKEY Labour Market Integration and Social Inclusion of Refugees,2016.
- [4]. Refugees and Social Integration in Europe, Mihaela Robila,2018.
- [5]. http://www.goc.gov.tr/icerik6/irregular-migration_915_1024_4746_icerik.
- [6]. <https://m.turkcell.com.tr/servisler/merhaba-umut>.
- [7]. <https://www.migrationpolicy.org/article/integration-role-communities-institutions-and-state> .
- [8]. <https://www.nap.edu/read/21746/chapter/2#6>.
- [9]. <https://www.unhcr.org/local-integration-49c3646c101.html>
- [10]. <http://www.oecd.org/migration/integration-of-migrants-and-refugees-challenges-and-opportunities.htm>
- [11]. <https://www.unhcr.org/tr/en/refugees-and-asylum-seekers-in-turkey>.
- [12]. <https://www.google.com.tr/amp/s/amp.livescience.com/45872-transhuman-technology.html>

Rumeli'ne Ağıt: Sâmiha Ayverdi'nin Hatıralarında Göç**Dr. Öğr. Üyesi Yahya AYDIN¹****Özet**

Sâmiha Ayverdi, sayısı bir düzineyi aşan hatıra kitaplarında Rumeli'nden çeşitli vesilelerle bahseder. Onun nazarında, beş yüz senede adım adım fethedilip yurt kılınan Rumeli, aslında Türk'ün gördüğü muhteşem ve zengin bir rüyadır. Bu süre içerisinde "hâkim ve efendi milletimizin" birlikte yaşama tecrübesinin en güzel örneğini sunan Rumeli, *93 Harbi* ve *Balkan Savaşları*'yla birlikte, âdeta bir cehennemi yaşamıştır. Basiretsiz idarecilerle politika hırsının hükmettiği bir ordu, savaşların yaşattığı acı ve yıkımın ağırlaşmasının da asıl sorumlusu olmuşlardır.

93 Harbi, düşman tarafından kovalanan genç yaşlı, yaralı bereli muhacir kafilelerinin İstanbul sokaklarına inmesine sebep olurken *Balkan Savaşları*, bu göçü bir sürgün, bir bozgun panoramasına tahvil etmiştir. Göçler sırasında yaşanan büyük kayıplar, acılar, sıkıntılar imparatorluğun zaten kağşamış yapısını iyice sarsmıştır. Gelen muhacirlerin yaşadıkları barınma, yiyecek-giyecek sıkıntısı ise, hâlihazırda mali yapısı sarsılmış olan ve bu fecaate hazırlıksız yakalanan imparatorluğun bütçesini daha da zorlar. Böylece Türk tarihinin en elemli en ıstıraplı dönemlerinden biri yaşanır. Zorunlu göç ya da sürgün, toplumsal bellekte silinmez izler bırakır. Sâmiha Ayverdi, Rumeli'nin imparatorluk ve insanımız için ifade ettiği değer farkında bir insan olarak, mazi (bolluk, zenginlik, fetih) hâl (bozgun, göç, ıstırap) bağlamında, onu daima bir daüssıla (yurt özlemi) ve tahassürün ardından görür.

Anahtar Kelimeler: Sâmiha Ayverdi, Göç, Rumeli, Ağıt.

A Requiem to Rumelia: Migration in the Memoirs of Sâmiha Ayverdi**Abstract**

In her memoir books which are more than a dozen, Sâmiha Ayverdi mentions about Rumelia on several occasions. According to her, Rumelia which was gradually and slowly conquered in five hundred years is, in fact, a magnificent and prosperous dream of Turkish people. Rumelia which sets a perfect example of the experience of living together among our "dominating and courteous" nation during the aforementioned period almost encountered to the environment of hell upon the *War of 93* and *Balkan War*. The improvident managers and the army which was ruled by greed of politics became the actual responsible reasons for the increase in the agony and destroy caused by the wars.

The *93 War* led to the migration of the groups of emigrants at all ages and who were injured or ill towards the streets of İstanbul while the *Balkan War*

¹ Düzce Üniversitesi

turned this migration into a panorama of an exile and defeat. Huge amount of losses occurred during migrations, agonies and troubles completely shook the sagged structure of the empire. The problems of the coming immigrants such as sheltering, food and clothes complicates the budget of the empire which already has a shaken financial structure and was taken unawares by this catastrophe. Thus, one of the most sorrowful and painful periods in Turkish history is experienced. The forced migration or exile leave non-erasable tracts in social memory. As a person who is aware of the value of Rumelia for both empire and our society, Sâmiha Ayverdi regards it from the perspective of homesickness and longing in terms of past (abundance and prosperity, conquest) and status (defeat, migration, agony).

Keywords: Sâmiha Ayverdi, Migration, Rumelia, Requiem.

Giriş

Göç, insanın yaratılışıyla başlar. Allah'ın Âdem peygambere zatından üfflediği ruh, bir kopuş, bir ayrılış anlamı içerir. Sonra, insanın macerası cennetten yeryüzüne sürülmek (zorunlu göç) olmuştur. Âdem ve Havva, uzun bir ayrılıktan sonra bir araya gelebilmişlerdir. Hicret, elim bir hadise olsa da ardından bir genişlik, ferahlık doğmuştur. Doğum da bir sürgün değil midir? Sözün özü şairin dediği gibi hepimiz bir “dünya sürgünü”nde olabilir miyiz?

İslamiyet'ten önce ve sonra Türk tarihinde göç, hicret, fetih, muhaceret, sürgün kavramları, ağırlığı ve önemini daima muhafaza etmiş olay ve olgulara işaret ederler. Çalışmamızda daha çok fetih ve muhaceret (göç) kavramlarının işaret ettiği gerçekliklerin, Türk tarihindeki yansımalarına kısaca değinip Ayverdi'nin hatıralarında göç hareketlerinin hangi bağlamlarda ele alındığını açıklamaya çalışacağız.

Orta Asya Türk tarihinde, milattan önce ve sonra, Türk topluluklarının karakteristik göç hareketleri önemli bir yer tutar. Sebepleri arasında iktisadi, kuraklık, nüfusun kalabalık olması, otlak darlığı vb. etkenler bulunan göçler, göçebe bozkır toplumun çetin şartlar karşısında bulduğu pratik çarelerdir. Milattan sonra özellikle Hun ve Oğuz göçlerini, “yeni vatan kurma maksadını güden büyük çapta fütuhat” karakterize eder. (Kafesoğlu, 2017:50-55). Göç yollarının müsaadesi, Müslüman Türk toplumlarının alışkanlık ve içtimai tutumlarını değiştirmeden, onların çeşitli biçimlerde Garp steplerine, Tuna'nın kuzeyine, Macar ovalarına, İskandinav sahillerine, Bizans önlerine, Mora'ya, Adriyatik kıyılarına ve Avrasya kıtasına geçerek, buralara hâkim olmasına zemin hazırlamıştır.(Ayverdi, 1999:35). Yahya Kemal (2012:147) de 1921 yılında Balkanlar'a yaptığı seyahat sırasında, bu fütuhatı “cezz ü meddi biten bir deniz” metaforuyla açıklar. Türklük Avrupa'ya gitmiş, bir deniz gibi geri çekilmiş ancak oralarda tuzunu bırakmış; o beldeleri, dağları kokusuyla doldurmuştur.

Tanpınar (2006:51-56), 1951 yılında kaleme aldığı “Göçmen Dâvası” başlıklı yazısında, hicretin “milletimizin talihinin iki asırdan beri en acı tarafı” olduğunu belirtir. Rumeli’nin kesilerek ve insanı kovularak başka milletlerin vatani olduğunu dile getiren yazar, kökeni Osmanlı fethinden önceye dayanan insanımızın “şenlettikleri topraklardan” yabancı otlar gibi söküldüklerini, mal ve mülklerinin ellerinden alınarak kapı dışarı edildiklerini kaydeder. “Her Türk’ün hayalinde, kanları içinde yüzen bir şehid vardır. Bu, Rumeli Türklüğüdür. Bu gelenler işte onların çocuklarıdır.” derken Rumeli Türk’ünün kanla yazılmış makûs talihine işaret eder. Toplumsal bellekte derin izler bırakan Rumeli göçleri edebiyatımıza çeşitli biçimlerde aksetmiş, farklı türlerde eserlere kaynaklık etmiştir.²

Samihâ Ayverdi, sayısı bir düzineyi aşan hatıra kitaplarında tarihimizin önemli kişilerini, olaylarını ve dönemlerini çeşitli açılardan ele almış, irdelemiştir. Tarihi ve geçmişi konusunda nisyan ile malul olan insanımızın hafızasını tazelemeye, bilincini yükseltmeye çalışmıştır. Bu yüzden hatıralarında Rumeli’nin fethi ve buradan muhaceret (göç) önemli bir yer tutar.

1.Hatıralarla Hatırla(t)mak/Mazi ve Tarih Şuuru Aşlamak

Bat’da XVI. yüzyılda özel bir tür hâlinde ilk örnekleri görülen hatıra, “Doğu milletlerinde genellikle tarih, seyahat, tezkire, menâkıb gibi” daha yaygın türlerin içinde yer almıştır. “Vekâyi, sergüzeşt, seyahatnâme, sefâretnâme” gibi metinlerin arasında da hatıra notlarına rastlanmaktadır. XVI. yüzyılda Fransa’da “mémiores” kelimesiyle ifade edilen hatıra, edebiyatımızda ilk defa bu anlamıyla Lugat-ı Nâcî’nin 1318 (1902) yılındaki basımında “hatırda kalmış olan hususi keyfiyet, cem’i hâtırat; bunlara dair yazılan eserlere hâtırat denilir” biçimiyle yer almıştır. Hatıra türünün otobiyografik anlatım türleri olan seyahatname,

² Balkan Savaşları ve sonrasında Rumeli’nin yakıp yıkılışı ve göçler, edebiyatımızın en dokunaklı sayfalarını teşkil eder. Türk Edebiyatının şiir, hikâye, roman, tiyatro ve anı türlerinde bu konuda birçok eser verilmiştir. Araştırmacı Haluk Harun Duman, Balkanlara Veda adlı kitabında, 1912-1914 yılları arasında 280 civarında şiir yazıldığını belirtir. Bu şairlerden biri de, genel olarak Hakkın Sesleri kitabı ile Mehmet Akif’tir. Ziya Gökalp, Rıza Tevfik, Tahir’ül Mevlevi, Yahya Kemal, Halide Edip, Şair Nigar Hanım, Aka Gündüz bu şairlerden bazılarıdır. Bu şiirler ve diğer eserlerin de birer çığlık olduğu ileri sürülebilir. Genellikle de Akif’in çığlığı ile aynı düşünceleri ihtiva ederler. Nesime Ceyhan, 1908-1918 arasında Balkan Savaşlarıyla ilgili olarak yazılan 68 hikâye tespit etmiştir. Bu hikâyecilerden bazıları Ömer Seyfettin, Aka Gündüz, Kazım Namî’dir. Romancılar arasında Hüseyin Kami, Vassaf Kadri, Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Samiha Ayverdi vb. sayılabilir. Tiyatro eserleri arasında Süleyman Sırrı’nın Gayz, Ahmet Er’in Göçmen, Edirne Müdafaası yahut Şükrü Paşa, Nezihe Araz’ın Savaş Yorgunu Kadınlar adlı piyesleri sayılabilir. Anı olarak Ali Ezger Özyürek’in Bitmeyen Göç, Fazıl Bülent Kocamemi’nin Urumeli’nin Gözyaşları adlı eserleri örnek verilebilir (Yenisoy, 2012: 91-111).

Andaç’ın editörlüğünü yaptığı *Sürgün Edebiyatı, Edebiyat Sürgünleri* adlı kitap ile müstakil olarak yayımladığı *Sürgünlüğün Bin Yüzü-Sürgünde Edebiyatçılar* adlı eseri, bu konuda hazırlanmış temel kaynaklardır. Yine Kemal Timur’un doçentlik çalışması olan *Meçhule Yolculuk/Türk Romanında Sürgün* adlı çalışma da konuyla ilgili olarak görülmesi gerekli eserlerdendir.

sefaretname, ruzname (günlük), tezkire, muhtıra, menkibe ve mektup türüyle benzerlikleri vardır. Edebiyatımızda hatıra türündeki eserler, 1870'ten sonra nispeten çoğalmaya başlar. Bu türdeki eserler, konularına göre çeşitli başlıklar altında tasnif edilebilir. (Okay, 1997:445-449).

Ali Birinci (2001:18-27), hatıratın “bütün bir hayatın veya bir safhasının, bir tarafının hâfizadaki bakiyesinin sonradan çekilmiş fotoğrafı” hatırat yazarının ise “kendi kendisinin vak'anüvisi” olduğunu belirtir. Bu türdeki metinlerin, yazarın kendi bakış açısından, kendisi tarafından kaleme alınan tarihi olduğunu kaydeden Birinci, “şahsî ve indî” muhtevaya sahip bu tür metinlerin “tarihin en hassas ve tehlikeli malzemesini” teşkil ettiğini ifade eder. Arşiv, süreli yayınlar ve kitapların yanında dördüncü bir kaynak olarak hatıra türündeki eserler, ilk üç unsurun tamamlayıcısıdır. Bu tür eserlerde diğer metinlerde olmayan beşerî gerçekler ve bilgilerle karşılaşılmaktadır. Ayrıca resmî belgelerdeki kuruluk ve tekdüzelik, bu türden eserlerle büyük ölçüde giderilir. Yaşanan hayatın tespitinde çok değerli bir yeri olan hatıra kitapları, değerlendirilirken yazarı iyice bilinmeli ve onun hatıralarını hangi sebeplerle yazdığı tam olarak öğrenilmelidir.

Yahya Kemal (2012:117-118), hatırat yazmanın az çok herkesin aklından geçtiğinden bahseder ve bütün edebi türler içinde “en ziyâde ferdf olanı” hatırat olduğu için, onu sahtekârlığa ve yalancılığa elverişli olarak görür. “Kaadî ola da'vâcı vü muhzır dahi şâhid” meselini hatırlatsa da kendisi de hatıralarını yazmaktan geri durmaz. Bahriye Çeri (2013:11-18), sakin ve mutlu bir hayat süren çok az hatıra yazarı olduğunu ileri sürer. Genel olarak hatıraların “üzüntülü ve katlanılmaz zamanlarda” yazıldığını belirtir. Bu türde yazılar yazarların büyük çoğunluğu, Osmanlı aristokrasisine mensuptur. Hatıra yazarı, gelecekteki tarihçi için değil, geçmişteki ve mevcut tarihçilere karşı yazmaktadır. Gerçekleri yeniden kurgulayan bu tür eserler, “gerçekleşmemiş umutların şarkısını söylemekle yetinmez; aksine tersine ütopyi, iyilik ve bağışlayıcılığı, aklama/aklanmayı ve borçların bitmesini gerçekleştirir.” Ayverdi'nin de hayatı, mensup olduğu sınıf ve tarihe bakışı bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bir tür kişisel perspektiften yazılan tarih denilebilecek olan hatıra kitapları, yoğun bir nostalji duygusuyla yüklüdür. İsviçre Almancasından gelen bir kelime olup “geri dönüş acısı” anlamına gelen bu kelime, “hem insanın uzakta olduğunda çektiği eziyet hem de geri dönmek için katlanılan sıkıntıları” anlatır. Kök salmak ve kökünden sökülme, nostaljinin özüdür. Kundera'nın Roman Sanatı'nda dediği gibi “Avrupalı: Avrupa'ya nostalji duyan kişidir.” Eve dönüş arzusunun baskınlığı, Kant'ın işaret ettiği gibi nostaljik birinin her zaman hayal kırıklığına uğramasıyla sonuçlanır. Ona göre dönülmek istenen yer, gençlikteki yer değil gençliğinin kendisidir. Bunun sonucunda kişi hayal kırıklığına uğrar ve

bundan kurtulur.(Cassin, 2018:18-29).³ Kökeni, Kanuni devrinde Budin seferinde şehit olan ve oraya defnedilen Gül Baba'ya dayanan (Yetiş, 1993) Sâmîha Ayverdi, eserlerinde Anadolu'da ve Rumeli'de kurulmuş Müslüman Türk medeniyetini çeşitli yönleriyle tanıtmayı gaye edinmiştir. Anlattıklarının pek çoğu başından geçen olayları dile getirmese de “kendisine ait hatıralarda ders vermek, ferdi ve millî şahsiyeti geliştirecek, imanı kuvvetlenmesini temin edecek” olay ya da hikâyeleri, hatıra çeşnisi vererek anlatır. Uzun bir süreç sonunda yurt kılınmış bu verimli topraklardan milletimizin koparılması, Ayverdi'yi maziye nostaljik bir biçimde bakmaya iter.

Sâmîha Ayverdi, Türklerde hatıra yazma meylinin olmadığını düşünür. Ona göre “Tarih ve gerçeklere ışık tutma[k] bir îman ve batan borcu”dur. (Ayverdi, 2015:7). En büyük dostumuzun tarihimiz olduğunu dile getiren, bu gerçek dostun, biz onu unutsak da, bizi asla unutmamış olduğunu söyleyen yazar, (Ayverdi, 2012a:43) hatıralarını hep bu maksatla kaleme almıştır. Bu düşüncesini de açık bir şekilde şöyle ortaya koyar.

İşte Müslüman Türk'e vatan hazırlayanları ve bu uğurda yediden yetmiş maddî-manevî cihat yolunda gecesini gününü, varını yoğunu fedâ eden uluları, Türk gençliğine duyuramamakta gaflet gösterdikçe de onların on parmağının yakamızdan tutarak bizden hesap soracağını neden düşünmemekteyiz (Ayverdi, 2015:21)?

Sâmîha Ayverdi'nin Paşa Hanım (2012b:7-8) kitabının takdim yazısında Zeynep Uluant, yazarın 1980-1993 yılları arasında seri hâlinde yazdığı hatıralarının “yakın târihimize, millî ve mânevî hayâtımıza, topyekûn kültürümüze ışık tutan, vesika değerinde” yazılar olduğunu belirtir. Çeşitli açılardan tarihimizin, kültür ve medeniyetimizin derinliklerine inen yazar, geçmişimizden ibret alıp geleceğe güvenle bakmamız için mütevazî çabalar gösterir. Eserlerinde geçmişî daima tasavvufun potasında işleyen Ayverdi, geçmişî bugüne bağlarken Osmanlı muhibbi olduğunu saklamaz. Ancak tarihimizi sadece mefahir dolu sayfalardan ibaret görmeyerek zaaflarımızı da işaret eder. Sevmenin hata ve kusurlara dikkat çekerek onları düzeltmeyi de içerdiğini örnekler. Aysel Yüksel de İki Âşinâ (2017a:7) kitabının sunuş yazısında benzer şeyleri dile getirir:

“Millî hâfıza, devamlı eşelenmek, diri ve uyanık tutulmak ister.” (Ayverdi, 2008:55) diyen Ayverdi; tarih, kimlik ve kültür arasındaki ilişkiye dikkat çeker.

³ Esra Özyürek, 1990'lı yıllarda “Türkiye'de 1930'lu yılları özleyen sükut-u hayale uğramış Kemalistlere kadar pek çok insanın maziye özlediğinden” söz eder. Bu insanlar, ortak hedefler çerçevesinde “saf ve temiz bir geçmiş tahayyül” etmektedirler. Yazara göre bunun temelinde yatan sebep, modernliğin “daha iyi ve daha özgür bir yaşam konusundaki vaatlerini” yerine getirememesidir. Modernliği 1930'ların tek parti rejiminde arayan Kemalistlerin bu nostaljik modernlik anlayışı, aslında “modernliği bugünün dışına yerleştiren, Batılı olmayan farklı bir modernlik ifadesinden başka bir şey değildir.” Bu noktada, Osmanlı ve Cumhuriyet tarihine bakışta ortak yönler sanıldığından daha fazladır.

Bir cemiyet için târih, yüzünü seyredebileceği tek cilâlı ayna, tek doğru konuşur şâhittir. Şu halde kendimizi tanımak için, her şeyden evvel, suçlarımız ve meziyetlerimiz ile bizi aksettiren bu aynanın yüzündeki tozları silmek îcap eder...

Millî hâfizamızın gelişmesinde, millî haysiyetimizin teşekkülünde ve mâserî bünyenin kıvâmında, târih şuurunun ne derece sözü geçkin bir terbiye unsuru olduğunu takdir etmek için bir deve yükü mâlûmâta sâhip olmak gerekmez. Zirâ millî iftihar ve hâtıraların uyandırıcı ve öğretici durağı, her vesile ile günlük hayâtın içinden konuşur ve her fırsatta elimize bir ölçü verir (Ayverdi, 2008:70-71).

Ayverdi, “Bilmek tahattür etmek, demektir.” diyen Eflâtun’a hak verir. Mevlâna’nın “İnsanlar bilmedikleri hakikatlerin inkârcısıdır.” deyişini önemli bulur. Ona göre düşünmek, “fikir kal’asının kapılarını zorlamak, kovduğuna gizlenmiş gerçeklerin yenlerinden, yakalarından çekip aşikâre çıkarmak”tır. Ancak Türk aydınının sanki yasakmış gibi tefekkürden uzak durduğunu, bu yüzden de kendi gerçeklerini inkâr eden, kendisine yabancılaştığı için “putlara tapmaktan kurtulamamış bir kafilededeki, kendi tarihî değerlerini lânetleyen bir küçüklük marazı içinde” yerini yönünü şaşırılmış bir biçimde kurtuluşu ve mutluluğu maddede arayan bir şaşkın durumuna düştüğünü iddia eder. (Ayverdi, 1987:75-76).Hatıralarını yazmakla hem kendisine hem de topluma tefekkür, tahattür (hatırlama)/unutmama görevini hatırlatan Ayverdi, bir düzineyi aşan eserleriyle bu bilince sahip olduğunu gösterir.

Tanzimat’la birlikte Türk aydını, Şark’tan kopmaya başlamıştır ancak “kökünden kuvvet alan bir kısım münevverin ayağı” henüz kendi toprağına basmaya devam etmektedir. Zamanla işler tersine dönmeye başlamıştır. Başlangıçta önemli değerlerini feda etmemekte direnen bu zümrenin karşısında “Batı’yı kolay ve göz boyayıcı taraflarıyla alıp, hikmeti ve irfanı kovdukları kapıdan içeri sokmamayı bir ilericilik zanneden” başka bir zümre ağır basmaya başlar. “Mâzi ve tarih düşmanlığı” yapmanın, memleket için öldürücü bir illet olduğunu bilenler günden güne azalırken geçmişe saygıyı dile getiren bazı sesler de “vatan haini ve suçlu damgası” yemişlerdir. Ayverdi’ye göre, başka milletler aydınlarının omuzlarına basarak yükselirken Türk aydını memleketi iflâsa sürüklemeyi ilericilik zannetmektedir. (Ayverdi,, 1987:150-154).

Sâmiha Ayverdi, İki Âşinâ (2017a:229-232) kitabında yer alan *İşgal* adlı yazısında geleneksel kültürümüzün yaşatıldığı ve insanımızın davranışlarına yön verdiği zamanlarda –evlerde, kahvehanelerde ve köy odalarında Battal Gazilerin, Zaloğlu Rüstemlerin, Danişmendnamelerin, Kerem ile Aslı’nın okunduğu dönemler- okunan menkıbeler ve hikâyelerin dinleyenlere zevk, heyecan, hamaset, gaza ve cenk şevki aşıladığını anlatır. Ancak zamane gençliği diskolarda her türlü sefahati yaşamakta, cemiyetten kopmaktadır. Bu durumda ne Battal Gazî’yi ne Zaloğlu Rüstem’i okumaktadır. İstanbul’un İngilizler tarafından işgaline

tanık olan Sâmiha Hanım, kendi neslinin bu elim hadise karşısında “birer ateş parçası” kesildiğinden bahseder. “Sanki çocuk değil toprağa dişi ile tırnağı sarılarak koruyacak hâle gelmiş yiğitler[e] dönüşmüşlerdir.” Yerel direniş örgütlerinin Mustafa Kemal adı ile birleştiğini, İngilizlerin “millî his ve heyecana sahip bir millet” olan Türklere çekindiğini belirtir. Bu ruhu zayıflatmak için “millî hâfızası iflâs etmiş” Ali Kemal ve Refik Halit gibi yazarların işe soyunduklarını dile getirir. Ayverdi, İngilizlerin bir gece yirmi silahsız Türk askerini öldürdüklerine, Harbiye Nezaretinin işgal edildiğine, bazı sivillerin rastgele açılan ateş sonucu hayatını kaybettiklerine şahit olmuştur. “Bu kahpece işlenmiş cinayetin” milletin hafızasında derin izler bıraktığını kaydeden Ayverdi, bu elim hadiselerin yaşanmaması için “Ey Türk Evlâdı! Sen de duy... O günlerin içinde yaşamadıysan bile olanları, bu acı devrenin şahitlerinin dilinden dinle.” diye haykırmaktan kendini alamaz. Türk’ün hafızasını türlü oyunlarla taassupla zehirlemeye çalışanların karşısında ona göre düşen görev “evlâtlarını târihî nafaka ile besle[mek], güçlendir[mek]” olmalıdır.

Ayverdi (2017a:15-17), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’nın torunlarından birinden bahsederken sözü, onun dönemine getirir. Paşa, Osmanlı devlet adamları içinde, kapı halkı (beş bini bulmaktadır) en kalabalık olan paşadır. II. Viyana Bozgunu ile Paşa’nın düşüşü de başlar. O zamanın debdebe ve ihtişamından XX. asırda iz kalmadığını belirten Ayverdi, Türk’ün mazisini gözden geçirince “Ne imişiz, ne olmuşuz?” demekten kendini alamaz. Aslında hatıralarını yazmakla onun yaptığı şey, o ruhu tekrar uyandırmaya çalışmaktır. “Neden o zirvelerden bu çukurlara indik? Neden yeri göğü titreten sesimiz kısıldı? Neden sadaka verdiğimiz milletlerin înesine el açmış bulunuyoruz?” diye söylenmeyi bırakmak ve bu soruların cevaplarını vererek, hatalarımızdan ders çıkarmamızın elzem olduğunu söyler.

Ayverdi, tanıdığı ve sevdiği bir doktor ile onun meslektaşının vakıflar üzerine konuşmasından hareketle bu düşüncelerini dile getirir. Tanımadığı hekim, Türklere bir vakıf teşkilatı bulunmadığını ileri sürer. Ona göre bu doktor, “daracık bir papağan idrâki ile fikrinde ısrarlı”dır. Yazar, belirli sloganlarla idrakleri bağlanmış bu gibi kimselerin, hakikati gerçek çehresi ile görmelerinin zor olduğunu ifade ederek, sorumluluğu geçmiş ile bugünümüz arasındaki sürekliliği, köprüyü yıkanların üzerinde görür.

Bir milletin romantizmini idrak edebilmesi, neticede de kendi varlığından haberdar olabilmesi için, gözünün körlükten görücülüğe dönmesi; kulağının da sağırlıktan duyuculuğa çevrilmesi lâzım.

Bir Süleymâniye, Bir Selîmiye, hattâ bir imâret, bir sebil, bir kemer, bir medrese, bir mescit ve hattâ kurumuş bir çeşme yalağı dahi, bîgânece yanlarından geçip gidenlere: Hey!.. bir kere de görerek bak! diye seslense, kulakları ve gözleri, belirli kişilerle kapanmış ve tıkanmış kimselere seslerini

duyuramazlar. Zîra bütün bu geçmiş zaman yâdigârları ona göre köhne, bayat, hattâ tahribi ve tasfiyesi gereken, gerilik izleridir.

İş, bakmakta değil görmektedir.

Görücü gözü ve işitici kulağı mâzisine açıldığı an, o hatırlayış, bir milletin silkinip dirilişi ve uyanışı demektir.” (Ayverdi, 2017a:56-57)

Ayverdi ve genç bir mühendis olan mihmancı, cumartesi-pazar günleri Almanya’ya dolaşırlar. Otobüsleri Bavyera köylerinden geçerken evleri ile bağları, bahçeleri, pencerelerinden kapılarına kadar çiçeklendirilmiş cephe görünüşleri ile her birinin: “Tokum, rahatım, mesudum...” dediği bir manzaraya şahit olur. Hatırına hemen Venedik, Dalmaçya kıyılarına dayanan Türk akıncıları gelir. “Bir vakitler bizim de şehirlerimiz mâmur, köylerimiz ise birer minyatür şehir idi.” diyerek gittiği yeri güzelleştirmekten başka bir şey yapmayan cetlerine âdeta rahmet okur. Uğranılan hezimetler, yaşanan buhranlar “çatlayan devlet küpünden asırların biriktirdiği bütün bir târihi sermâye”yi alıp götürmüştür. Ona göre Türk’ün büyük felaketi toprak kaybı değil “hars ve îman kaybı”dır. Bunun sonucu ise hafızamızın silinmesi ve bir amnezidir. “Başka milletler kendilerine düzmece tarih hazırlarken Türk, aslan yapılı geçmişini diri diri kefenleyip gömmeye uğraşiyor.” (Ayverdi, 2008:73-74).

“Mâzî, milletlerin de, cemiyetlerin de, fertlerinde süt emdikleri analarıdır.” diyen Ayverdi (Ayverdi, 2015:70), şimdiki insanımızda tarih şuurunun eksikliğine dikkat çeker. Bu şurdan yoksun toplumların en önemli savunma silahını kaybettiklerini belirterek, eski insanımızda bu şuurun çok daha köklü ve yerleşmiş olduğunu belirtir.

Neslimizin, okumuşunda okumamışında eksik olan bir şey vardı. Millî heyecan ve millî gurur.

Geçmişî hâle aktaran bu asil duygunun kökünde ise, her devirde tarih şuru söz sâhibi idi. İşte bugün o kök kurumuş böylece de beslenemez olan cemiyet, en asil ve en güçlü müdâfaa silahını kaybetmişti. Halbuki eskiden, hiç mürekkep yalamamış, mektepte medresede hiç mi hiç dirsek çürütmemiş bir câhil vatandaşı bile zelzele gibi sarsan bir târih şuru vardı. Ve o bunu, yazısını dahi tanımadığı kitaplardan değil, ana sütü gibi, cemiyetin göğsünden emiyordu (Ayverdi, 2008:78).

Sâmiha Ayverdilerin evlerine gelip gidenler arasında İsmâil Paşa’nın hanımı da vardır. Bu kadın, hem alafranga hem de bir “dünyâperest”tir. Kedilerini evlatlarından fazla sevdiğini söyleyen bu kadının “süs ve züppelikte” kendisini kat kat geçen Ferhunde isimli bir gelini vardır. Kâğıt oyunlarına da rağbet eden bu aile Beyoğlu’ndan, giyim-kuşamdan, gösterişten başka bir şey konuşmaz. Vatan ve iman onların lügatinde yer almazken. Balkan Harbi’nde İstanbul’a göç eden muhacirlere karşı kullandıkları ifadeler çok çirkindir. Bu kişiler iman ve tarih şuurundan yoksunluğun örnekleridir.

Balkan Harbi sırasında İstanbul'a akan muhâcir kâfileleri onların nezdinde öylesine menfi bir imaj meydana getirmiş olmalı ki soğuk kış günleri câmilerde yer gösterilen bu diyar gariplerine bir nazar-ı merhamet dahi fırlatmadan: 'Bitli muhâcirlerin, sümüklü çocukların etrafı kirletmelerine kim izin vermişse cezalandırılmalı! Sanki İstanbul'dan gayri gidecek yer mi kalmamış ki buraya doluştular. Şu muhârebe bir bitse de hepsi yerli yerine dönseler, etrafımızda onlardan temizlense...' diyorlardı (...)

İsmâil Paşa âilesinin hakâretle baktıkları muhâcirlerin bir daha geldikleri öz vatanlarına dönemeyeceklerini ne düşünen ne de bilen vardı (Ayverdi, 2015:98-99).

Senaristliğini Yavuz Bülent Bâkiler'in yaptığı 1989 yılında gösterime giren on altı bölümlük Avrupa'daki Türk İzleri adlı belgesel, Sâmiha Hanım'ı oldukça duygulandırır. Ancak belgeselle ilgili olarak aleyhte konuşmalar da duyulur. Ayverdi, Müslüman-Türk toplumu arasında "bu kadar duygusuz, târih ve mâzi düşmanı" kimselerin bulunmasına şaşırır. Gençlere darılmamak gerektiğini söyleyen yazar, onların ilkokuldan itibaren geçmişine, mazinin çeşitli ıftiharlarına karşı yabancı hatta kindar ve düşmanca yetiştirildiğini ifade eder. (Ayverdi, 1990: 8).

2. Türk'ün Kızılma'sı Garp-Rumeli ve Bu Yerlerin Fethinde Etkili Olan Ruh

Sâmiha Ayverdi, "Batı'ya akan bir nehir"e benzetilebilecek Türk fütuhatını gerçekleştiren gaza ruhunu Orta Asya'dan, kaynağından başlayarak ele alır. Anadolu'yu ve Rumeli'ni fetheden, Türk ve Müslüman kılan bu ruh gittiği yerlere barış, huzur ve sükunet götürmüş, oraları mamur kılmıştır.⁴

Ahmet Yesevî, Ayverdi için "canlı prensip denen müstesnâ kimselerdendir." Türklüğün fethettiği coğrafyadaki yerleşme mücadelesine bizzat katılmamış da olsa "Türk'ün Kızılma'sı olan garp diyarlarının kapılarını açmak ve îlâ-yı kelimetullahı diyardan diyara taşımak şevk ve aşkını" ruh üflediği alpler, erler, erenler ve Ahiler vasıtasıyla yapan "meşale ruhlu insan"dır. Kendileri bir nefis terbiyesinden geçmiş bu kişiler, cemiyete kıvam ve nizam getirmenin öncülüğünü yapmış ve merkezler kurmuşlardır. Devrin hükümdarlarının zor yerlerde toprak verdiği bu kimseler, devletin malı olan bu toprağı işleyerek buldukları yeri mamur kılan, güzelleştiren ve buraları birer sanat ve ziraat merkezi hâline getiren bir faaliyetin içinde olmuşlardır. "Bu sivil mücahitlerin kurdukları medeniyet köşeleri" her türlü kültürel ve medeni faaliyete ev sahipliği

⁴ Güvenç (2008:161-162), Selçuklu zamanında başlayıp Osmanlı döneminde devam eden Anadolu'nun Türkleşme sürecinden bahsederken Türklerin de tam anlamıyla yerleşik düzene geçememiş olduklarını vurgular. Ancak ilginç bir gerçeğe dikkatleri çeker. "Göçebe Türk(men), yerleşik Küçük Asya kültürleri içinde erimemiş, özümsememiş, varlığını korumayı bilmiş, dilini kabul ettirmişti." Hâlbuki Çin'de, İran'da, Arap âleminde, Avrupa'da kimliğini ve dinini kaybeden Türk'ün Küçük Asya'da kültürel kimliğini nasıl koruduğunun üzerinde düşünülmesi gereken bir mesele olduğunu belirtir.

yaparken kendileri de seferlerde elde kılıç, orduların her seferine iştirak ederek askerinin maneviyatını yükseltmiştir. (Ayverdi, 2008:121-124). Ömer Lütfi Barkan'ın kısa adı Kolonizatör Türk Dervişleri (1942) olan makalesi, bu gerçeği detaylı bir biçimde irdeler.

Anadolu'yu, Bizans'ı, Rumeli'yi ve Orta Avrupa'ya kadar olan sahayı fetheden Türk Fetih Felsefesinin adı, Ayverdi için "İlâ-yı Kelimetullah"tır. "Yesili bir Koca Türk"ün erlerine üflediği bu ruha, sadece Müslüman Türk muhtaç değildir. O "Dünyânın şu didik didik ve kan kokan vahşeti içinde tevhidin sükûnet ve ferahlığını getirecek tek çare"dir. İnsan olmanın idrakini uyandırarak dünyayı rahatlatmak ve şuurlandırmak demek olan ülkü, Türk'ü Orta Avrupa'ya götürmüştür ancak bugün o ruhtan çok uzaklaşmıştır. Bu şuuru geri getirmek, bugünümüz için çok önemlidir. (Ayverdi, 1990: 312-314).

Ayverdi, *Bir Dünyâdan Bir Dünyâya* (2015: 19) adlı eserinde Mehmetçiği Mehmetçik (?) yapan ruh olarak "İlâ-yı kelimetullah" aşkını gösterir. Zaten ona göre "şark Türklüğünün garba akışındaki gerçek gâye de" bundan başka bir şey değildir. Türk'ün "ebedî Kızıl Elması" bu aşktır.

Osmanlı, Ayverdi'ye göre altı yüz sene boyunca çatısı altında barındırdığı milletlere "efendilik, babalık etmiş, okşamış, korumuş, malının, canının bekçisi" olmuştur. Şimdi durum tersine dönmüşken "kadir kıymet bilmez nankör ve azgın evlâtlar" asil ama fakir düşen efendilerine bir tatlı sözü bile çok görmektedirler. Ayverdi, Rumeli'deki milletlerin varlığını Osmanlıya borçlu olduğunu öne sürer. Eğer Osmanlı Rumeli'yi fethetmemiş olsaydı Sırp, Bulgar, Romen ve Yunan milletinin Katolikler tarafından yutulacağını iddia eden Ayverdi, onların mevcudiyetlerini "Türk istilâ ve fütûhâtı"na borçlu olduğunu belirtir. (Ayverdi, 2017a:26-27).

Martin Luther, "Ey milletim, bırakınız Türkler Almanya'yı İstilâ etsinler. Hakkın ve adâletin ne olduğunu onlar size göstereceklerdir." (Ayverdi, 2008:76).

Ayverdi'ye göre, Osmanlı fetih düşüncesi, hiçbir zaman müstemlekeci bir zihniyete sahip olmamıştır. Fethettiği yerlerin sakinlerinin hak ve hürriyetleri gasp etmeyen, bir baba şefkati ile egemenliği altındaki ülkelerin her türlü ihtiyacını karşılayan, menfaatlerini gözeten Osmanlı "müsamâha, medenî ve insânî kavrayışla" yeryüzüne efendilik örneği göstermiştir. Fethettiği yerlerdeki insanların din, dil ve örfüne hiç dokunmayarak egemenliğini tesis etmiştir. Rumeli'ye geçişin başlarında Bulgarlar, Haçlı Seferleri için kendilerinden katkı bekleyen Macar Kralı Lajos'un çağrısına karşılık vermemişler, bunun sonucunda iki yüz bin Bulgar zorla Fransisken rahipler tarafından vaftiz edilmiş ve onlara işkence edilmiştir. Müslüman idaresini, kurtuluş için tek çıkar yol ve teselli olarak gören Bulgarlar, Balkan Harbi esnasında "Türlere karşı kancıklık, vahşet ve nankörlük" göstermişlerdir. (Ayverdi, 1987:143-146).

Sâmiha Ayverdi, Rumeli'nin ana damarlarından biri olarak gördüğü Tuna ile adına Osmanlı dediği "aslan yapılı cihangir" arasında beş asır evvel kıyılmış bir nikâhtan, var olan muşakadan bahseder. Tuna ile Türk, araya girenlere rağmen, birbirlerine aşkla kenetlenmiş, sevdalarını kaçamak da olsa devam ettirmeyi başarmıştır. Bu, Tuna'nın Karadeniz'in sularını aşarak Boğaziçi'ne karışmasıyla mümkün olmuştur. Bu kavuşma, "Rumeli'de gözü de gönlü de takılıp kalmış olanlara" gizli gizli sırlarını söylemektedir. Tuna ve Boğaziçi, yani Rumeli ile Türklük birbirinin içinde eriyip tek vücut olmuş, nikâhları bozulmayacak ezeli sevdalılardır. Ayverdi, bu durum üzerine tefekkür ederken Tuna'nın şöyle söylediğini işitir: "Ben Tuna. (...) Kadîm aşınamız Osmanlı, buralardan uzaklaştı. Beş yüz senden sonra elini eteğini bizden çekerek daracık sınırlarına doğru büzülüp gidiverdi. Ezelde verilmiş bir ahdi, bu gökkubbe içinde bozmak kimin haddi?" Tuna ile beş asırlık dostu arasında bağın hiçbir zaman kopmayacağını söyleyen Ayverdi, sözlerini şöyle noktalar: "Aşk, âşıktan koparılamıyor vesselâm..." (Ayverdi, 1990:5-7).

Ayverdi, Rusların 1956'da Macaristan'ı işgal etmelerinde kısa süre sonra kaleme aldığı *Tutulmamış Vasiyet* (Ayverdi, 2008:19-20) adlı yazısında, Macaristan'ın Kanuni sultan Süleyman tarafından fethedilişine uzanır. Koyunoğlu İzzet Bey'in silah koleksiyonundan eline geçen bir kılıcın bir yüzünde "Patrolla Hungariya Virgo Maria" yazarken diğer yüzünde Kanuni'nin at üstünde bir resmi ve onun Macaristan'ı Osmanlı himayesine kabul ettiğini belirten "Prodeoft Patria" sözü yer almaktadır. Kılıç ve üzerindeki ifadelerin Türklerin Macarlar üzerindeki hâkimiyetini belgelediğini belirten Ayverdi, iki asra yaklaşan bu patronajın Macarlar için bir talih olduğunu söyler. Zamanla Avusturya ile Slavların tazyiki Macarları, Osmanlıyla karşı karşıya getirmiştir. Meryem Ana isminin yanına kazınan Osmanlı hakanı ile öğünen kılıç, duraklama ve gerileme dönemlerinde Türk hâkimiyetinin başına inmiştir.

Kanuni döneminde ilk fethedilen yerler arasında Rodos ve Belgrat da vardır. Belgrat'ın Türk tarihinde daima ayrıcalıklı bir yeri olmuştur. Bütün Rumeli'de olduğu gibi orası da imar ve ihya edilen şehirler arasındadır. Evliya Çelebi'nin, bu "şehir-i azîme"den, sahip olduğu güzellik ve zenginlik sebebiyle gözleri kamaşır. Belgrat'ın tarihi Müslüman-Türk İstilacılığı ile Hristiyan-Avrupa istilacılığı arasındaki farkı ortaya koyan bir niteliğe sahiptir.

Türkler'in bir sevgiliye hayran olur gibi gönül koyup "Dârülcihat" diye adlandırdıkları Belgrat da yine gözleri sonsuz ufuklara dikilmiş ordular için bir atlama taşı olmuş bulunuyordu (...) Türkler tarafından ele geçirilen Belgrat şehri küçük, harap ve bakımsız bir kasabadan ibâretti. Kısa zamanda imar ve ihyâ edilerek Rumeli'nin namlı ve en şanlı beldelerinden biri hâline getirildi ve bilhassa garba kalkan kuvvetlere bir ordugâh vazifesini gördüğü için de askerlik târihi onu Dârülcihat olarak künyeledi (...) Değil eli açık kapısı dayalı hânedan saraylarında

halk arasında dahi refah ve hayat seviyesi öyle istikrarlı ve kıvamlı bir ölçüye varmıştır ki, iktisâdî, idârî ve sosyal meselelerini halledip yerli yerine oturtmuş bir cemiyet, bağırında didişen enerjiyi ancak medeniyet hamleleriyle yatıştırabilir. İşte bunun için de baştan aşağı memleket coğrafyası müze şehirler ile donanmıştır. Belgrat da bunlardan biridir (...) Osmanlı idaresine geçen ülkeler siyâsî hüviyetlerini kaybederler, fakat içtimâî, iktisâdî ve vicdânî bir istiklâl ve devam içinde millî bünyelerini muhâfaza ederek huzur ve emniyetle yaşarlardı. Müstemleke şuuruna tamamen uzak ve yabancı olan Osmanlıların her fethettikleri yer bir vatan olup her zaptedilen ülkenin sâkinleri dost ve kardeş muamelesi görürdü.

Gün olup Panislavizm parolası, Ortodoks milletlerin önüne bir serap gibi gerilip millî heyecanlarını kamçılایınca, Türk kültür ve medeniyetinin îmar ve ihyâ ettiği bütün Rumeli gibi, cehennem kesiliveren Belgrat cennetinin halkına da, artık bu şehirde salınıp gezmek değil, malını helâl edip canını âzat ederek arkasına bakmadan kaçmak düşmüştür (Ayverdi, 2008:23-28).

Osmanlı'nın Orta Avrupa'ya hükmetmesinin ve oralarda asırlarca kalmasının silahla olmadığını kaydeden Ayverdi, Macar-Hırvat Katolik hükümdarlarının haçlı akınlarına karşı, Batı Hırvat Kralının 1415'te Türkleri yardıma çağırıldığını belirtir. Buna karşılık Macar tarihçilerinden Alexandr Takat'ın araştırmaları, Osmanlıların Macaristan'da ne kadar insani bir idare kurduklarını göstermektedir. Macar medeniyeti Osmanlı idaresindeyken özellikle inkişaf etmiştir. Evliya Çelebi'nin aktardığına göre Budin'in Kızıl Elma Sarayı duvarında Kanuni Sultan Süleyman'ın "Gâziler meskenidir, bunda beğim gayr olmaz, bunda zulmleyenin âkıbeti hayr olmaz." yazılıdır. Budin'deki sanat eserlerini koruyan Türklere nazaran, XVII. asırda Balkanlar, Katolik Avusturya-Macaristan tarafından ateşe verilmiş, Sırp'ların kiliseleri yıkılmıştır. Fâzıl Mustafa Paşa tarafından Sırp'lar için yeniden kiliseler yapılmış, göç eden halk tekrar evlerine dönmüştür. (Ayverdi, 1990: 35-37).

Rumeli'nin vatanlaştırılmasında Osmanlı İmparatorluğunun kütleleri "garbın katı ve zâlim müstemlekecilik şuuruyla değil, efendi millet irtifâına çıkarmış bulunan" zihni ve ruhi değerler anlayışı ile idare etmesi önemli rol oynamıştır. Gittiği her yere "saygılı ve edepli dünya görüşünü" götüren bu cemiyet, "senin dînin sana, benimki bana..." diyen Kur'an'ın emrine uyararak hiçbir görüş ve düşünceyle çatışmadan fethettiği yerleri mamur kılmaya çalışmıştır. Buralarda idari ve içtimai müesseseler inşa eden Türkler, bu ülkeleri medenileştirmişler; hanlar, hamamlar, çeşmeler, camiler, medreseler, sebiller inşa etmişlerdir. Kosova, Selanik, Belgrat, Bosna ve Budin hep böyle oluşmuştur. Macar ülkesi de Osmanlı hâkimiyetinde kaldığı iki asır boyunca diğer kavimlere de bahşekilmiş bu haklar içinde şikayetsiz ve bahtiyar yaşamıştır. IV. Sultan Mehmet devrinde bile devlet, Yavuz ve Kanuni devrinin haşmetinden uzak

olmasına rağmen, Macarlar beka ve hayat teminatlarını Osmanlı İmparatorluğunda aramışlardır. Macar Kralı Tökeli İmre'nin söylediği beyit, bu sadakat gösterisinin belgesi olmuştur:

Muîn-i Âl-i Osmân'ın itâat üzreyim emre

Kral-ı Orta Macar'ım ki nâmım Tökeli İmre.

Ayverdi'ye göre Balkanlarda çeşitli dillerin konuşulması ve çeşitli kavimlerin bulunması, beş yüz senelik Türk hâkimiyetinin sonucudur. Ona göre aksi olsaydı Balkanlarda ne Ortodoks ne Sırp ne de Bulgar milletinin kalması imkân dâhilindedir. (Ayverdi, 2008:64-68).

Büyükkannesinin çok sevdiği sütkardeşi Hüsnü Bey'den hareketle Rumeli Türklüğünün belirgin vasıflarını çizmeye çalışan Sâmîha Ayverdi, aynı zamanda Rumeli'nin elimizden çıkışının da sebeplerini ortaya koyar. Hüsnü adındaki bu aslan yapılı Rumeli çocuğu, son derece mazbut, dürüst ve temiz bir insan olmasına rağmen "işret" denen iptilasından vazgeçememiştir. Bütün uyarılara rağmen, içtiği bu zehir onu çürütmüş ve yirmi beşine varmadan ölüp gitmiştir. Rumeli'nin yurt kılınmasında önemli hizmetleri olan serhat gazilerinin torunlarından biri de bu gençtir. Ama fetihten önce "düşman saflarına kasırğa gibi dalarak" düşmanın direncini kıran, haklarında efsaneler söylen bu akıncılar, bu anılarını serhat türkülerinde ölümsüzleştirirken XIX ve XX. asırda bunlardan eser kalmamıştır. Türküleri, giyim-kuşamı ile Türk tarihinde silinmez izler bırakan bu gaziler, inanç ve yaşayış bakımından da "Tevhîd'i küfre galip çıkaracak" savaşçılardır. "Çok temiz bir gayenin korkusuz fedâileri bulduklarının şuru içinde" olan bu gazilerin yerine zamanımızda" ilim ve irfan dağıtacak" bir ordu kurulmalıdır. Yazar, mücadelenin savaş meydanlarından ziyade bilgi sahasına taşındığını ifade eder. Hüsnü Bey'in ablasına söylediği "Abla biz aklının eremeyeceği bir hayat yaşadık" sözlerinden hareketle, onun ganimet ve doyumluluklara erişmiş bir Rumeli akıncısı olduğuna kanaat getirir. (Ayverdi, 1990:11-19).

Rumeli Türklüğünü anlatmak için cilt cilt kitaplar gerekeceğini söyleyen Ayverdi, Rumeli'nin diğer milletleri ile Türkler arasındaki büyük farka, vakıf müesseseleri üzerinden dikkat çeker. Türklerin Balkanlar ve Orta Avrupa'ya yerleşmesiyle, oraların halkı "bir çeşit şefkatli ve muhabbetli kurtarıcı" bulmuşlardır. Türklerin buralardaki milletlerin din ve milliyetini muhafaza ettiğini belirten yazar, Dobrovnik Hazine-i Evrak Muhafızı olan ve Osmanlıyı yakından tanıyan Çiro Truhelko'nun söyledikleriyle, Türklerin Rumeli için ne ifade ettiğini ortaya koyar: "Türkler'e vahşet izâfe edenler, onları kıskanan ve çekemeyenlerdir. Türkler'e vahşet kondurmak, iftirâların en iğrencidir. Vahşet mi? Hayır, Türkler Avrupa'ya gayet mazbut bir din ve gayet mükemmel bir devlet teşkilâtıyla gelmiş ve yerleştikleri mahalleri medenîleştirmişlerdir." (Ayverdi, 1990: 31-34).

Zaman zaman Avrupa'ya seyahate çıkan ve gördüğü yerlerin kendisinde uyandırdığı izlenimleri okuruyla paylaşan Sâmîha Ayverdi, bu vesileyle Türklerin bir zamanlar hükümsürdüğü yerlerin tarihini aktarma fırsatı yaklar. Venedik ve Türkler arasındaki mücadeleler, bunlar arasındadır. Daha sonra sözü Dalmaçya'ya getiren Ayverdi, 1970'lerdeki bir seyahatinin intibalarını aktarır. Ona göre Dalmaçya, bütün güzelliğine, şuhluğuna rağmen Türk'ün idaresindeki günlerini özlemektedir. Yazar, Dalmaçya kıyılarının kendisine "Gitmeyin... Bir zamanlar sizin atlarınızın nal sesleri ile zafer türkülerinizin söylendiği bu topraklardan çekilip gitmeyin!" dediğini iletir. (Ayverdi, 1990: 268-273).

1940 senesinin Nisan sonlarında Sâmîha Ayverdi ve beraberindekiler Cendereboğazı'na uğrarlar. Zamanında şatafatlı düğünlerin yapıldığı, Vehbî'ye Sûrnâme'yi yazdıran bu bölgede dinlenmek için bir kır kahvesine uğrarlar. Karşlarına "kırmızı kuşağı, gümüş kösteği, Rumeli kesimi kıyâfeti ile kahveciden ziyâde bir âbideye benzeyen" vakur ve ciddi bir adam çıkar. Ayverdi, mazinin "hücum emri vermeye hazır, gün görmüş, eyyam sürmüş bir uç beyi, bir akıncı"sını görür. Aralarında Rumeli ile başlayan Rumeli ile biten acılı ve acıklı bir sohbet geçer. Kalkarken içtiklerinin ücretini ödemeye çalışınca, kahveci almamakta direnir. "Beyim, diyor, bu işler bize göre değil. Biz efendi milletiz. Vaktiyle bunları, teb'amız olan adamlarımız yapardı. Şimdi onlar efendi oldu, biz uşak. Onuştan kahrılanıyorum. Elimiz vermeye alışkıktır, almaya değil..." diyerek görüşlerini belirtir. (Ayverdi, 2008:41-47).

Eskiden Bosna da diğer Rumeli şehirleri gibi "minyatür bir Türk şehri karakteri"ne sahip olmuştur. Osmanlıların cömertçe bıraktıkları ve güzelleştirdikleri bu şehirde, sayılamayacak kadar çok abideler vardır. Hünkâr Camii, Hüsrev Bey Külliyesi, bedestenler, medreseler, mescitler, sebiller, Baş Çarşı ve Büyük Çarşı bunlar arasında sayılabilir. Gelen turistleri cezbeden binalar da daha çok bunlardır. "Zarafetin ve güzelliğin misâli birer canlı şiir denecek eserler" hep Türklerden kalmıştır. Boşnaklar Türklere karşı sonsuz muhabbet ve bağlılık duymuştur. Doğru dürüst Türkçe bilmeyenlere öfkeyle "Be hey gidi Allah'tan korkmaz Türkçe bilmez Boşnak!" diye bağırılmışlardır. Bosnalı Hasan Ağa, Sırpların işgali karşısında ülkesini terk etmemiş, son nefesini kelimeişahadet getirerek vermiştir. (Ayverdi, 2012b:18-20)

Savaşçı ailesinin Amerika'ya tahsile yolladıkları kızları ve oğulları yabancılarla evlenir. Kız Türkiye'ye dönünce ecnebi biriyle yapılan bu evliliğin yürümeyeceğini anlar ve boşanır. Ancak erkek evladın, Viyanalı olan karısı da Türkiye'ye yerleşmek istemez. Sebebi Viyana kuşatmasının yarattığı travmadır. Korkuları yüzünden Türkiye'ye gelmeyen eş, Kanada'ya yerleşmekte diretir. Bu kadının kayınvalidesinin cetleri, asırlar önce padişah fermanı ile Konya'dan alınıp Rumeli'nin Kayalar ve Sarıgöl bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Bu topraklarda kök salan aile Balkan Harbi sebebiyle, Rumeli'nin anavatandan parça parça koparıldığı

zamanlarda dönerek İzmit'e yerleşmişlerdir. Ayverdi, bu aile fertlerinden birinden dinlediğine göre, Türkiye'den gidenler Rumeli'de kurdukları Kayalar şehrini Konya'ya öynle benzetmişlerdir ki bu şehri gören Konya'dan gelenler, kendilerini Türkiye'de zannederek şaşırılmışlardır. Ayverdi, Viyanalı gelinin Türk korkusunu bir bühtan bir hakaret olarak değerlendirir. Aksi halde Türklerin Rumeli'de yüzlerce yıl tutunmasının mümkün olamayacağını ifade eder. Ancak Türk insanı Türk evlatlarına "tarihimizin ve geçmişimizin o muhteşem adâlet, insaf ve yumuşaklığını öğretmemiş"tir. Milletimizin şimdi çektiği acıların sebebi bu eksiklidir. (Ayverdi, 2012b:60-65).

3. "Azîz-i Vakt İdik A'dâ Zefîl Kıldı Bizi" Ya da Rumeli'den Muhaceret

"Ey Türk oğlu şimdi atın

O yollarda gezemiyor,

Saltanata benzemiyor

Rumeli'siz saltanatın!

(Edirne'nin kaybı sırasında yakılmış bir türküden aktaran Yahya Kemal,1992:289)"

Osmanlı İmparatorluğu, Rumeli'de dört beş asır hüküm sürmüştür. Fetihler, kahramanlıklar, başarılarla dolu yüzyılların sonunda, bu yaratıcı ve şekil verici ruh donmuş, cansız ve hissiz bir maddeye inkılap etmiştir. XIX. asrın ikinci yarısında Rumeli, Balkanlar kanlı bir hesaplaşmaya sahne olmuştur. Ulusçuluk akımlarının başını çektiği bazı hadiseler, kanlı çileli bir muhaceretin başlamasına hatta sürgüne sebep olur. Ancak Bauman (2014:162)'in modern çağda göçün üç farklı safhasından biri olarak gördüğü ve "imparatorun geriye göçü" olarak kavramsallaştırdığı bir süreç, Osmanlı için de kaçınılmazdır. Şu farkla ki Osmanlının, Bauman'ın işaret ettiği manada kolonyal imparatorluk olmadığı açıktır. Zaten Ayverdi de Osmanlının sömürge imparatorluğu olduğu fikrine hiç katılmaz.

Aysel Yüksel, Ayverdi'nin *Ezelî Dostlar* (2016a:7-8) kitabının takdim yazısında, onun hatıralarında cihan devleti olduğumuz devirlerdeki başarımızın sırrını "Osmanlının bilgiye ve bilgi sahiplerine itibârının bir devlet politikası ve ayrıca selâmet ve bekamızın temînâtı" olarak gördüğünü ifade eder. Ayverdi, Tiryâki Hasan Paşa'dan bahsederken "Eğer devletin asker, sivil bütün ricâli senin gibi yokluğu kendisinden, şan ve şerefi ise Hakk'ın nimetinden bilerek kılıç oynatmış olsalardı memleketin sıra sıra hezimetlerle başı önüne düşer miydi hiç?" demekten kendini alamaz.

93 Harbi'ni büyükannesinden dinleyen Ayverdi, şahit olduğu ve yüreği yanarak naklettiği parça parça vakaların, kendisini 1877-1878 Muharebesi'ni görenlerden biri hâline soktuğunu kaydeder. Aile büyüklerinin bazı yakınları savaş sırasında Kosova'dan Usturumca'ya oradan da Selânik'e kaçarak canlarını İstanbul'a güç bela atabilmişlerdir. Bunlardan biri de Hüsmen Ağa'dır. İltica

ettikten sonra hayatı boyunca Kosova ve Usturumca hayaliyle yaşayan bu adamın anasının anası yüz yaşındadır. Ona reva görülen muamele, bunu yapanların “cehennem zebânisi” oldukları gerçeğini ortaya koymaktadır.

Evinin kapısını girip içeri giren düşman askerleri, bu kocakarının, hiçbirinin işine yaramayacağını söyleyince, içlerinden biri, kadıncağıza ana üryan soyup, porsumuş derisine çatlattıkları cevizleri takıp: ‘Haydi oyna şimdi’ der ve kadıncağız iki tarafa çalkalanırken birbirine vuran cevizlerin çıkardığı seslere uyarak berâberlerinde sürükleyip getirdikleri mahallenin genç kızlarını oynatır ve arada da içkilerini içerler.

Ama ihtiyar kadıncağıza gene de Allah acımış ve bir iki çalkanırken, seksen sene evvel, eli kınalı bir körpe kız olarak kocasına evlâtlar veren bu hanım, birdenbire yere yığılmış. (Ayverdi, 2016b: 20).

Ayverdi, zaman zaman büyük annesinden dinlediği 93 Harbi facialarının, hafızasında silinmez izler bıraktığını söyler. Yaralı, sefil, aç, perişan kafilelerin yerlerini yurtlarını “bırakarak bir felâket seli” halinde vatanın herhangi bir köşesine sığınma çabaları zihnine kazınır. Çocuk duyarlığıyla muharebe ve işgalin kötü bir şey olduğunu yeni yeni kavramaya başlayan Ayverdi, büyüklerin bu harbi anlatırken “renkli ve ışıklı yüzlerinin karardığını, çehrelerde ses sedanın kesildiğini, “iç ezici bir tecessüsün” kaldığını aktarır. (Ayverdi, 2005:42-43).

1877-78 (93 Harbi denen) Türk-Rus Muharebesi’nde Sofya civarının Rus orduları kumandanı Prens Dondukov Korzakov, Sofya’da Bulgarlardan ziyade Türklerle karşılaşınca, Bulgar ileri gelenlerini huzuruna çağırarak aldatıldığını ileri sürer. Bunun üzerine Prens, bir katliama girişir. Muhafif Rus General Alexandr Alexandroviç’in 30 Nisan 1932 tarihli, Sofya’daki Mîr Gazetesi’nde yer alan beyanları yapılanları tam bir açıklıkla aksettirir. Buna göre Prens Korzakov, Sofya’daki camilerin şehre bir Türk manzarası verdiğini, bu “minareler ormanının” yıkılması için açıkça emir veremeyeceğini ama işini bilen Bulgarların bu işi ustalikle halledebileceğini söylemiştir. Yağışlı ve gök gürültülü bir gecede on caminin minaresi dinamitle yıkılmıştır. (Ayverdi, 1990: 29-31). Rumeli’deki Türk-Müslüman izlerinin planlı bir biçimde silinmeye çalışıldığını gösteren bu hadise, daha sonra gerçekleşen kitlesel yıkımların işaretlerinden sadece biridir.

Sâmiha Ayverdi, 93 Harbi’nin Rus politikalarının bir sonucu olduğunu düşünür. Balkan Hıristiyanlığına ulusalcı fikirler aşıl原因, onları aleyhimize kıskırtan, komitacılığı besleyen hep Rusların istila politikası olmuştur. Rus General Çernayef’in hatıralarından, Rumeli’deki Türk varlığı ve ruhuna ilişkin görüşlerini aktaran Ayverdi, onun, Türkleri yenmek için onların tarihini de yenmek gerektiği düşüncesinin altını çizer. Çernayef, Türkleri Balkanlardan atmak için birkaç ihtilalin bile yetmeyeceğini itiraf eder. (Ayverdi, 2005:70-71). Tarihin kimlik kurucu, yapıcı işlevinin bilincinde olan Ayverdi, bütün yazarlık hayatı boyunca bu elim hadiseleri, ibretlik öyküler hâlinde Türk okuyucuna aktarmaya çalışmıştır.

Sâmiha Ayverdi, Prof. Dr. Ercüment Kuran'ın zevcesi olan hanımefendinin gençliğinde kendisine anlattığı 93 Harbi de denilen 1877-1878 Türk Rus Muharebesi'yle ilgili yürek burkan bir hikâyeye hatıralarında yer verir. Savaşın ayak seslerinin işitildiği günlerde, yeni doğum yapmış bir genç kız, ailesiyle beraber bir muhacir kafilesine katılarak bir koluna bebeğini bir eline bütün varını yoğunu barındıran çıkını alıp yollara düşer. Kadın, çocuk, hasta, sakat Moskof kılıcından kaçan muhacirler günlerce yürüdüktan sonra hem susuzluklarını gidermek hem de tabanlarından sızan kanı dindirmek için bir kuyu başında mola verirler. Kırk günlük lohusa olan kadın, yorgunluktan ölesine bitip tükenmiştir ki hem çocuğunu hem içinde mücevherler bulunan çıkını taşımayacağını düşünerek birini kuyuya atar. Saatler geçip epey mesafe kat edildikten sonra kadın dehşetle kuyuya attığının çocuğu olduğunu fark eder. Feryadı yürekleri dağlar ama kafile, yüreği paramparça olmuş bu kadını yarı sabır yarı tehditle karışık bir teselli ile koyuvermez. Hem kuyuya atılan çocuk da muhtemelen çoktan ölmüştür. Sonraki kuyu başında kısa bir dinlenmeden sonra tam kalkacakken uzaktan birtakım silüetler belirir. Kırk günlük lohusanın erkek kardeşi de “canı boğazına gelmiş yert yurt düşkünleri” arasındadır. Kucağında da kardeşinin bebeği vardır. Ercüment Kuran'ın eşi işte o kuyudan çıkan kırk günlük bebeğin torunudur. (Ayverdi,, 2008: 36-39).

Ayverdi için Osmanlı dönemi, sanki bir altın çağ, bir saadet asrıdır. Mehmet Reşat'ın şehzade iken söylediği “Bizim hânedânımız arasında dâhî hükümdarlar çıktığı gibi, aklî muvâzenesi bozuk hatta deli denecek olanlar da bulunmuştur. Lâkin hamiyetsiz ve îmansız tek fert zuhur eylememiştir.” sözlerine yürekte katılır. II. Abdülhamit'in, 93 Harbi devam ederken Ertuğrul Yatı ile gezmeye çıkmayı düşünen şehzadeleri, bu müşkül günlerde halkı rencide etmemek için, yakışık almayacağını düşünerek engellemesini son derece yerinde bulur. Ruslar, Tersâne Konferansı'nın müzakereleri bahane ederek Türk topraklarına saldırmış “Evlâd-ı Fatihân'ı çil yavrusu gibi perişan ederek asmış, kesmiş, zulüm, işkence ve insanlığa sığmayan bir şekavetle” tarihe kanlı sayfalar eklemiştir. Bu cehennemî savaştan kaçabilen “hasta, yaralı, alil, sakat binlerce muhâcir, anavatan doğru koşup kaçarken henüz yolculuk meşakkatlerinin acıları daha unutulmadan” hanedandan bazı gençlerin bu davranışını II. Abdülhamit gibi o da doğru bulmaz. (Ayverdi, 1990: 57-58). Ayverdi'yi Osmanlıya meftun eden sebeplerden biri de hanedanda gördüğü vatanın ve milletin dertleriyle hemdert olmak niteliği ve çeşitli durumlar karşısındaki incelikleridir.

1972 yılında yaptığı bir Balkan seyahati sırasında Radoviç'e gelince Koca Kadir Bey ve ailesini hatırlayan Ayverdi, onların hatırasında Rumeli'nin tarihine eğilir. 1871'de Muharrem ayında dünyaya gelen oğluna, bu aya hürmeten onun ismini koyan Kadir Bey'in daha sonra sırasıyla Ekrem ve Süreyyâ adında iki çocuğu daha olur. Kadir Bey, son derece geniş gönüllü ve mütedeyyin bir insandır. Kadir

Bey'in macerasına Rumeli'nin macerası da karışır. Ayverdi'ye göre Rumeli Osmanlı ülkesinin bir parçası değil ta kendisidir. Süleyman Paşa'nın açtığı yoldan Rumeli'ne akan Türk seli, bir Müslüman Türk terkihi yaratarak "muhteşem olduğu kadar, beşeriyetin hemen hemen hiç görmediği bir insânî medeniyeti" de dünyanı gözü önü serer. Koca Kadir Bey'in yaşadığı devirde haçlı dünya henüz Rumeli'nin rahatını ve huzurunu kaçırarak güçte değildir. Çocuklarını efendilik anlayışına göre yetiştiren Kadir Bey, örf ve âdetlere de saygılı olmuştur. Oğullarının sünneti sırasında üç oğluna Kostivar ve Şar Balkanları civarındaki ormanları sünnet hediyesi olarak vermiştir. Oğulları, "Dağı taşı Türk olan Rumeli'de ucu bucağı bulunmayan ormanlara sahip olarak onları işletmek, memleketin gelirine gelir katmak" düşüncesiyle yaşarken kısa süre sonra Balkanlar'da çeteler, komitacılar baş gösterir. Türk makamlarına aman vermeyen bir saldırganlık gösteren ve bulduklarını kıran, yakan, vuran ve öldüren çeteciler, baba ocaklarından herkesi göçmeye mecbur ederler. Kaçan ve sürülen yaşlılar arasında yeni evli Muharrem, babası Kadir Bey de vardır. Çıplak ayakla kar üstünde kaçmaya çalışan kadınlar da göze çarpar. Kadir Bey ise düşman tarafından bir hücreye konulur. Atmış üç yaşında kaldığı hücrede şehit olur. İçi kan ağlayan karısı, "Ne mutlu ona, Resûlullah'ın yaşında şehit oldu." diyerek ölümünü metanetle karşılar. Kadir Bey'in oğlu Muharrem'in hayatı da çok çileli geçmiştir. Genç yaşında cepheden cepheye koşmuş, savaşta öldüğü düşünölmüş ancak dokuz sene sonra Radoviç'e dönmüştür. Evlenip cepheden cepheye koşmuş olan Muharrem Bey'in eşi, çiftliğinde bir Sırp tarafından vurulan Vaizzadelerden bir asil kişinin kızıdır. (Ayverdi, 2016b: 9-15).

Ayverdi, beş yaşından yirmi iki yaşına kadar memleketin felaketine yol açan beş ayrı muharebe gördüğünü söyler. Trablus'un kaybı halk hayatında pek değişiklik yapmamıştır ancak Balkan Harbi, İstanbul'un çehresini büsbütün değiştirmiştir.

Sokaklara, kaldırımlara kadar dökölüp kalmış yaralı, hasta muhâcir kâfileleri, izbelere, ardiyelere câmi avlularına, hattâ ahırlara yerleşmeyi bir nîmet sayacak bir çâresizlik içinde kıvranırken, İstanbulunun yüreği yanıyor, elinden gelen ve gelmeyen her türlü yardıma koşmak istediği hâlde, bu derin yaranın onarılması için çâre bulamadığından ancak evinin dört duvarı arasında dertleşip sızlanmaktan fazla bir şey yapamıyordu. (Ayverdi, 2016b: 17-18).

Sâmiha Ayverdi, çocukluğunda güzel günlerinin geçtiği Çengelköyü'nde bulunan İbrahim Efendi⁵ Köşkü'nün üzüm bağı ile XX. asır Osmanlı Türklüğü arasında bir ilgi kurarak, hazandan sonra elbet baharın yaşanacağını düşünür.

⁵ Yazarın annesi Meliha Hanım'ın amcası olan İbrahim Efendi, II. Abdülhamit devrinin maliye reisidir. Bu konak, imparatorluğun daha küçük ölçekte bir iz düşümüdür. Zaten yazar, İbrahim Efendi Konağı adlı kitabında zaman, mekân, şahıs ve olayları gerçekçi bir biçimde ele alır. Bir aile dramı olduğu kadar, bir milletin trajedisini aksettiren bu eser, "yavaş çekimle ve büyük bir projeksiyonla" çöküş yıllarını anlatan yazarın eserlerinden biridir. (Yetiş, 1993:45-47).

Sonra komşularından biri olan “Dönme Zehra Hanım”la ilgili hatıralarını anlatmaya girişir. Bu hatıralarda hem birlikte yaşama tecrübesi hem de Rumeli’nin Müslümanlaşmasında etkili olan ruh okuyucularla paylaşılır. Büyüklerin tembihiyle, bir mühtedi olan Zehra Hanım artık “Komşu Zehra Hanım, Mavi Gözlü Zehra Hanım” olarak anılmaya başlanır. Zehra Hanım, bir Bulgar kıızı olup sonradan ihtida etmiştir. Merhametsiz dindaşlarının masum ve zavallı Türk komşularına yaptığı vahşet ve gaddarlıktan daima tiksiniş olan Zehra Hanım, aynı tutumun hayvanlara gösterildiğine de tanık olur. Hâlbuki Müslüman Türk komşuları, günah olduğu için eşeği sopalamaz, ona aşırı yük yükleyip sırtına binmezken, kendi babası zayıf eşeklerini acımasızca dövmektedir. İtiraz eden Zehra da bundan nasibini alır. Bütün ailesi ve Bulgar komşuları hayvanlara karşı merhametsizdir. Zamanla Müslüman Türk komşularından günah ve sevabı öğrenen Zehra, Müslüman olmaya karar verir. Durumunu sezen aile, kızlarına zulmeder. Zehra’nın komşusu Müslüman Türk Nedime’nin Bulgar komşularının sürülerine çobanlık eden erkek kardeşi, bir gün bir ağacın altında bıçaklanmış olarak bulunur. Katil açık açık, sürüden bir koyun istemiş, emanete hıyanet etmeyeceğini söyleyen, yalanı reddeden Mihal’i bıçaklayıp öldürmüştür. Ona göre “Aptal bir Türk eksilmekle kıyamet kop[mayacaktır].” (Ayverdi, 1987: 7-12).

Zehra’nın ağabeyleri Rumeli’nin Türklerden arınma zamanın geldiğini söylemektedirler. Zaman zaman çete baskınları ile de samanlıkları, çiftlikleri yakıp, eşraftan ayandan kimi bulursa öldürürler. Cins ve mezhep gözetmeden kapısına geleni boş çevirmeyen, senet ve faiz peşine düşmeyen, civarın velinimeti olarak bilinen Hacı Murat Ağa, bir gün elleri bağlanarak bilinmeyen bir yere götürülmüş ve öldürüldüğü haberi duyulmuştur. “Rumeli’de Türk medeniyetinin yıkımının ve Türklüğün kıyımının yaklaştığı” aşikâr bir hâl almıştır. “Balkan Harbi denen yüz kızartıcı facia” ile altı asırlık Türk patronajı Rumeli’de sona erecek, Bulgarlar da adil ve eşitlikçi Türk’ün efendiliği yerine Ruslara “kurbanlık koyun gibi” kendilerini teslim edeceklerdir. Bir şekilde Türkiye’ye göçen Zehra, muteber bir Türk ailesinin yanında bir süre kaldıktan sonra evlendirilmek istenir. “Ben ancak bir sarıklıya varmak isterim!” diye tutturunca da Beyazıd Camii müezzinlerinden Remzi Efendi ile evlendirilir. Daha sonra Şehzadebaşı’ndan Sâmiha Ayverdilerin mahallesine taşınan Zehra Hanım’a, yazarın büyük annesi “gençtir, tecrübesizdir, beceremez, ona hizmet, Hakk’a hizmettir” düşüncesiyle gün aşırı evine giderek yardımcı olmuştur. Aynı zamanda civardaki diğer komşuların elleri de Zehra Hanım’ın üzerinden hiç eksilmemiştir. (Ayverdi, 1987:12-13).

Sâmiha Ayverdi için göç, yedi yaşına kadar yazlığa gidiştir. Ancak babasının cepheye gidişi ardından “düşman tarafından kovalanan genç yaşlı, yaralı bereli, hasta alil, muhacir kabilelerinin İstanbul sokaklarına dökülüşleri” onu göç hatta sürgün, bozgun gerçeğiyle karşılaştırır. Balkan Harbi, Rumeli toprakları

üstünde Türkler için istikrar, huzur ve asayişin kalmamasına sebep olurken “Rumeli milletlerini tutan bir çivi” olarak Osmanlının yerini despot, müstemlekeci ve insafsız Rus yönetiminin alması anlamına gelmektedir. “Sonbaharda başlayan Balkan Savaşı, yağmurda karda, Rumeli Türklüğünü sarsıp silkeleyerek, süngüleyip delik deşik ederek yollara düşürmüştü[r]. Geldiler, gelemediler. Kaçtılar, kaçamadılar. Yürüdüler, yürüyemediler. Nihayet düştüler, kalkamadılar ve öldüler (Ayverdi, 1987:44-45).”

Uzun yıllar Sâmiha Ayverdilerin yanında çalışan Mehmet Ağa, Balkan Harbi'ne katılmış birisidir. Bulgarların Türk halkına reva gördükleri “zulüm, şenâat ve işkenceden” çok bunalmış olan Mehmet Ağa, “Bir Bulgar öldürmeden Allah canımı almasın!” diye dua etmektedir. Eski kahramanlık hikâyelerini dinledikçe, o akıncılardan biri olmayı hayal eden Mehmet Ağa, yaşadığı zamanda Türk akıncıları var olsaydı, Türk'e kan kusturan Bulgarların yaptıklarına pişman edileceğini düşünür. Yazar, Mehmet Ağa'nın dile getirdiklerinin bir efsane olmadığına inanır. Tuna, ona göre Türk'ün “kızılması”dır. Yazar, daha sonra bu deliller ve akıncıların özelliklerinden uzun uzadıya bahseder. (Ayverdi, 1990: 19-24).

Balkan Muharebesi ile Türkiye'ye gelenlerden biri de Hakkı Meçik Bey'dir. Rumeli paramparça olunca birçok vatandaş gibi selameti Türkiye'ye sığınmakta gören ve İzmir'de yerleşip orada bir fabrika kuran Hakkı Bey, uzun seneler sonra yâd ellerde kalan toprakları ziyaret maksadı ile Şumnu'ya gider. Mektebin hocalarından biri olan Bulgar'ı arar. Hastane de yattığını öğrenince onu ziyarete eder. Hoca, eski talebesinin yüzüne bakıp teşekkür ettikten sonra “Beni hasta köşemde Bulgar arayacak değildi ya... Arasa arasa tabî ki bir Türk arar...” diyerek kendi ırkının vefasızlığını dile getirir. (Ayverdi, 2015:76). Türk'ün alicenaplığını gösteren hadiselerden birini ortaya koyan bu olay, insafli ve hakiki Balkan insanının Türklerin Rumeli'den gidişine ne kadar üzüldüğünün ve bundan duyulan nedametini itirafıdır.

1912 Balkan Muharebesi'ne kadar Selânik vilayetine bağlı ve Drama sancağı içinde bir kaza merkezi olan Kavala, mamur bir Türk şehridir. Burada Mehmet Ali gibi “zehirli otlar” da fişkırmıştır ama İzzet Bey gibi insanlar da vardır. Savaşla birlikte, huzur ve sükûn içinde beş asır geçirmiş olan Balkan Hristiyanlığı, ele ele vererek Osmanlıyı Rumeli'den söküp atmak için işe girer. Sultan Abdülhamit'in izlediği politika terk edilmiş, toy ve basiretsiz İttihat ve Terakki iktidarı Rumeli'yi altın tepside düşmana sunmuştur. Savaşla birlikte Kavala'da da Rumlar “hıyanet, zulüm ve şekavetleriyle” bazı Müslümanları öldürmüşlerdir. Aynı zamanda birbirinden bakımlı, geniş ve zengin çiftlikler de Türklerin elinden çıkmıştır. Rumeli halkı da zaten “sel sel İstanbul'a akmaya” başlamıştır. (Ayverdi, 1990:137-143).

Balkan Harbi'nin sebebi, Ayverdi için İttihatçıların basiretsizliğidir. Balkanlar konusunda politikalarının olmaması, metot ve pratik eksikliği bu fecaatin altında yatan unsurlardır. "Türk fütûhat ve gazâ ruhunun gurûru olmuş bu altın beldeyi" kaybetmelerine rağmen İttihatçıların, nedeni kendileri olarak görmemeleri, "kana susamışlıkları" onu çok rahatsız etmiştir. Ayrıca Meşrûtiyet ordusunun içine giren politika hırsı da emir-komuta zincirini sekteye uğratmış ve bu durum sonraki felaketlerin temel sebeplerinden biri olmuştur. (Ayverdi, 2005: 62-63).

Sâmiha Ayverdi, Rumeli'nin kaybedilmesini İttihatçıların kifayetsizliklerine dayandırır. Yetersizliklerini halka gözdağı vererek örtmeye çalışan İttihatçılar, Balkanlar konusunda da öngörülen yoksunlardır. "Bin yıllık Garp Türklüğünün hesabını düreceğ olan bu yalın kat kafalı eyyam ağaları (...) Rumeli Türklüğünü bir kan pıhtısı hâline getirecek" Balkan Harbi'nin patlamasına sebep olurlar. Abdülhamit iktidarını devirmek için Yunan, Sırp ve Bulgar milliyetçilerinden medet uman ve komitacılarla işbirliği yapan İttihatçı yöneticiler, memleketi "bir yaz-boz tahtası, bir karalama tahtası"na çevirmişlerdir. Balkan Harbi'yle birlikte "dünya tarihinin hemen de benzerini görmediği bir fütûhat ve medeniyet yuvası olan Rumeli, Türklüğün asırlar boyu iftihârı olmuş bu koskoca ülke" parçalanarak Balkan Hıristiyanlığının ağzında lokma olmuştur. (Ayverdi, 2008:57-59).

İttihatçıların basiretsizliği sonucu kaybedilen Rumeli, "dünya târihine bir vahşet ve zulüm örneği veren Balkan hıristiyanlığı tarafından kan pıhtısına dönmüş bir ceset" hâline getirilir. Harp, İstanbul'da insanların ortadan çekilivermesi ve kapıların kapanıvermesine sebep olmuştur. Şehir halkına düşense gelenlere kucak açmaktır.

Ama bu eli kolu bağlanmış şehir halkına bir vazife düşüyordu. O da, yerlerinden kopup gelmekte olan aç, sefil ve hasta muhâcir akınına kucak açmak zarureti idi. Bir tas sıcak çorba, bir eski hırka, bir yamalı pabuç, belki de onlar için, memleketlerine bıraktıkları konaklarından, çiftliklerinden bağ ve bahçelerinden şu anada daha makbuldü.

Bu Üsküplüler, Manastırlılar, Yenişehirli, Filibeliler ve bütün bir Rumeli, Azrâil görmüşçesine korkulu ve dehşet içinde, ana vatana doğru aç, çıplak, hasta ve yaralı olarak gelmeye çalışıyor, gelen geliyor, gelemeyen ya yollarda düşüp ölüyor, ya düşman süngüsü ile şehit ediliyordu (Ayverdi, 2005:64-65).

Rumeli'den gelenler arasında Orta Avrupa Türkleri yoktur çünkü oralardan gelecek Türk soyu kalmamıştır. Hâlbuki bin yıldır Anadolu'da yaşayan Rum, Ermeni, Süryânilere, Keldânîlere, Mârûnîlere kimse sataşmamıştır. Bin senedir bu topraklarda refah ve rahat içinde ömür süren bu azınlıklar karşısında Sırp, Bulgar ve Yunanlıların önüne çıkan Türk, ilk atış hedefi olmuştur. Sonu ya imha edilmek ya da kaçmak olmuştur. Bunlardan birisi de Hanımoğlu Mehmet

Ağa ve ailesidir. Türk ve Bulgar, kapısına gelen hiç kimseyi boş çevirmeyen Mehmet Ağa, kapısı daima açık eşraftan biridir. Bulgarlardan birçok kimse onu severken papazlarla ele ele vermiş olan Bulgar komitacıları, Türk halkına sadık vatandaşlarını bile öldürmekten çekinmemişlerdir. Türklere karşı girişilen bu istiklâl davasının sonunun hayır olmadığını düşünen kimi Bulgarlar, Rus rubleleri ile ceplerini doldurmuş ve gözleri kararmış olan komitacılarla söz geçirememişlerdir. Sistemli çete faaliyetlerinin sonucunda “zulüm, şekâvet ve can korkusu” buralardaloğup büyüyen Müslümanları kitleler hâlinde göçe zorlamıştır. Zamanla Mehmet Ağa ile Müslüman olan ve Bulgar baskınlarını onlara haber veren komşuları Sotiri de ölür. Balkan Harbi’nden seneler önce kimsesiz kalan anne ile kızı “muhârebe meydanına dönmüş olan vatanlarından” kaçarlar. Bütün varlıkları orada kalır. Elleri olan ise dört ucu düğümlü birer bohçadan ibarettir. (Ayverdi, 2005:65-67).

Hanımoğlu Mehmet Ağa’nın karısı ve kızı Fatış, vatanın bir köşesine sığındıklarında ellerinde emeklerinden başka sermayeleri yoktur. “Her Rumeli kadını gibi onlar da hünerli”dirler. Eski zenginliklerinin aksine bir lokma ekmek için gergefelerinin üstünde sabahlayan ana kız, düşman süngüsünden kurtulmaktan memnundurlar. Ayverdi’ye göre Türk coğrafyasından kopan Rumeli sahip olduğu mazi bereketi ile Türk tarihinden asla koparılamayacaktır. Balkan Savaşı’ndan sonra “Şehzâde Câmii” ağzına kadar Rumeli muhacirleri ile dolmuştur. Mahalleli elinden geleni yapsa da muhacirlerin bütün ihtiyaçlarına yetişemez. “Çullar, çuvalar, hasırlarla bölünmüş câmiin taş zemîni üstünde, bıçak gibi kesici soğuğa dayanmaya çalışan perîşan insanlar” yürek burkmaktadır. Ayverdi, bu manzaradan Kanuni devirlerinin saltanatlı ve ihtişamlı dönemlerine uzanır. Kendisinden çok evvel cetlerinin fethettiği Balkanlardaki Türklere birkaç yüzünün, oğlu Mustafa için yaptırdığı bu camiye sığınacağından aklından geçip geçmediğini düşünür. (Ayverdi, 2005: 67-69).

Balkan Savaşı, büyük ölçüde haçlı ruhunun yeniden uyanışıdır. Amaç Müslüman Türk’ü Rumeli’den bütünüyle sökü� atmaktır. İstanbul’a akan göç dalgası halkı hazırlıksız yakalamış, İttihatçılara kızgınlık üst raddeye varmıştır. Savaş patlayınca İstanbul’un yaz ve kış mevsimine mahsus hayat tarzı da ortadan kalkmıştır.

1912’de patlayan Balkan Harbi’ne gelince okumuşu da okumamış da bir öfkeli telâş sarıvermişti. Zira Balkan Hıristiyanlığı, haçlı seferlerine taş çıkartan bir engizisyon rûhu ile ayaklanarak, Rumeli’den-Müslüman Türk’ü silip yok etmek gayreti içine girerek vahşet ve zulmü hayvanlara bile yakışmayan kanlı mücadelesine girmiş bulunuyordu. Bu hunharca saldırılar karşısında da ihtiyar, hasta, yaralı, kadın, çoluk çocuk yurtlarından kaçabilen kâfileler hudutlardan içeri akmaya çalışıyor, İstanbul’da kalamayanlar Anadolu’nun yakın vilâyetlerinden hangisinde olursa olsun, başlarını sokacak bir kucak bulmak gayreti ile oradan

oraya savruluyorlardı. Ama pek çoğu da kendilerine gösterilen durağa vâsıl olamadan yollarda kaldırımlar üstünde kalarak can veriyorlardı.

Bir taht şehri olan İstanbul, bu hiç beklemediği ve ummadığı muhâcir akını karşısında ne yapması lâzım geldiğini veya ne yapmaması gerektiğini kestiremeyen bir şaşkınlık içinde bulunuyor ve artık ümit kestikleri İttihatçı iktidara ateş püskürmekle aklınca intikam alıyordu.

Yüzlerce muhâcir câmilerin, medreselerin soğuk taşları üstünde aç ve çıplak kıvranıp dururken evlerine, bu göçmen âilelerden misâfir edenler de eksik değildi. (Ayverdi, 2016b: 39-41).

Sonuç ve Öneriler

Sebepleri çeşitli olsa da göç insanlık tarihinin bir gerçeğidir. Türkler, İslâmiyet'ten önce ve sonra farklı dönemlerde çeşitli sebeplerle buldukları yerlerden göç etmişlerdir. Kimi zaman otlak bulmak, kimi zaman savaş, kimi zaman doğal afetler bu hareketlerde önemli rol oynamıştır. Türk fetih felsefesi, özellikle Hun ve Oğuz göçlerinde önemli bir yer tutmuştur.

Bozkır göçebe bir kültürden çeşitli imparatorluklar çıkaran Türklerin tarihi "Batı'ya akan bir nehir" gibidir. Özellikle Osmanlı döneminde fütuhat daha sistematik bir hâl almış, Avrupa'nın içlerine kadar fetihler yapılmış, fethedilen yerlere zaman içinde Türk-Müslüman dokusu sinmiştir. Bauman'ın "İmparatorun geriye göçü" olarak kavramsallaştırdığı bir süreç sonucunda Türk ve Müslüman Rumeli kaybedilmiş, zorunlu göç ve sırasında yaşanan elim hadiseler, toplumsal bellekte derin izler bırakmıştır. Rumeli'nin elimizden koparılışı, 93 Harbi ve Balkan Savaşları sonucunda büyük ölçüde gerçekleşmiştir.

Sâmiha Ayverdi, bir tür kişisel perpesktifle yazılan tarih diyebileceğimiz, sayısı bir düzineyi aşan hatıra kitaplarında, tarihin kimlik kurucu bir unsur olarak önemini kavrayan bir bakışla dinlediği, duyduğu, şahit olduğu olayları işler. Rumeli'nin fethinde önemli rol oynayan fütuhat ruhunu kökenlerinden başlayarak ortaya koyar. Ona göre Garp veya Rumeli Türk'ün Kızıleması'dır. Türk'ün oralara medeniyet ve hoşgörü götürdüğünü, bir pax ottomana tesis ettiğini belirtir. Türkler Rumeli'ni mamur kılıp ihya etmişken Ruslar ve Balkan milletleri, Türk ve Müslüman dokuyu acımasızca tahrip etmişlerdir. Kimi Avrupa ve Balkan milletlerin hem kimliğini hem de dillerini Osmanlı'nın adil idaresine borçlu olduğunu belirten yazar, İmparatorluğun eski gücünü kaybetmesiyle ilk olarak Türk ve Müslüman ahalinin hedef tahtasına konulduğunu belirtir. Bu noktadan hareketle Müslüman Türk ile Hristiyan Avrupa arasındaki farkı, çeşitli bağlamlarda devamlı olarak vurgular.

Nostaljik bir tavırla bir altın çağ, bir asrısaadet olarak gördüğü Osmanlı'nın Rumeli'deki hâkimiyet yılları, 1877-1878 Osmanlı Rus Muharebeleri ve Balkan Savaşları ile tam bir bozguna dönüşür. Türk'ün elinde hiçbir şey olmadan, acımasız ve kanlı bir şekilde Rumeli'den koparılışı ve kovuluşu, her fert

gibi onu da derinden etkilemiştir. Rumeli'den ve insanından bahsetmek için her fırsatı değerlendiren yazar, muhaceret sırasında yaşanan tarihin kaydetmediği bazı acıklı hikâyeleri hatıralarında anlatır. Bu yazılarıyla toplumsal belleği, millî bilinci kuvvetlendirmek isteyen yazarın hatıralarının yaptıkları tekrar basımlar, bu amacına ulaştığının bir kanıtı olarak okunabilir. Milletimizin fütuhât çerçevesinde gerçekleştirdiği göçleri, kaybedilen topraklardan yapılan muhacereti ve bu çerçevede yaşanan çeşitli hadiseleri aktarmak, bu sayede millî bilinç kazandırmak için Ayverdi'nin hatıralarının yanı sıra farklı kitaplardan alınan parçalara ders kitaplarında daha fazla yer verilmesinin uygun olacağı düşüncesindeyiz.

Kaynaklar

- Andaç, F. (1996) *Sürgün edebiyatı, edebiyat sürgünleri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- _____. (2004). *Sürgünlüğün bin yüzü- sürgünde edebiyatçılar*. İstanbul: Can Yayınları.
- Ayverdi, S.(2017a). *İki âşinâ*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (1987). *Bağ bozumu/hâtıralar-makaleler*. İstanbul: Hülbe Yayınları.
- _____. (1990) *Ah Tuna vah Tuna/hâtıralar -makaleler*. İstanbul: Hülbe Yayınları.
- _____. (2005). *Bir dünyâdan bir dünyâya*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2017b). *Ne idik ne olduk*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2012a). *Arkamızda dönen dolaplar*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2008). *Hâtıralarla başbaşa*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2012b). *Paşa hanım*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2016a). *Ezelî dostlar*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2016b). *Küplüce'deki köşk*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (2015). *Hey gidi günler hey*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- _____. (1999). *Türk tarihinde Osmanlı asırları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.
- Barkan, Ö. L.(1942). Osmanlı İmparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak vakıflar ve temlikler I: istilâ devirlerinin kolonizatör Türk dervişleri ve zâviyeler. *Vakıflar Dergisi*, 2, s.279-386.
- Birinci, A.(2001). *Tarih yolunda/yakın mazînin siyasî ve fikrî ahvâli*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Cassin. B.(2018). *Nostalji/insan ne zaman evindedir? Odysseus, Aeneas, Arendt* . (Tür S. Kıvrak. Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Çeri, B.(2013). *Hatıra-roman ilişkisi ve Münevver Ayaşlı romanları*. İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Güvenç, B.(2008) *Türk kimliği/kültür tarihinin kaynakları*. İstanbul: Boyut Kitapları.
- Kafesoğlu, İ.(2017). *Türk millî kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

- Kemal, Y.(1992). *Eğil dağlar/İstiklâl Harbi yazıları*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- _____.(2012). *Çocukluğum, gençliğim, siyasî ve edebî hatıralarım*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Okay, O. (1997). Hâtırat. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. s.445-449.
- Özyürek, E.(2011). *Modernlik nostaljisi*. (F.B. Aydar. Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Tanpınar, A.H.(2006). *Yaşadığım gibi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Timur, K.(2012).*Meçhule yolculuk/Türk romanında sürgün*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Yetiş, K.(1993). *Sâmiha Ayverdi/hayatı ve eserleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Yenisoy, H.S. (2012). 1912-1913 Balkan Savaşlarının Edebiyata Yansıması. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*. (91-111)

Kolektif Sahiplik Bağlamında Yerli Halkın Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yeni Davranış Düzenlemeleri Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Çalışma

Arş. Gör. Yakup AZAK¹

Özet

Kolektif sahiplik (collective ownership) kuramı, kolektif sahiplik algısına sahip grup üyelerinin, nesne ve yer üzerinde kontrol ve kullanım hakkına dair inanca sahip olduklarını iddia eder. Kontrol ve kimlik odaklı olarak mülk ve mekân üzerinde sahiplik işaretlemeleri yapılmaktadır. Bir yere tarihsel ilk yerleşen olma, o yere yatırım, üretim, değişiklik yapmış olma, o yerin sahipliği hakkında önemli meşrulaştırıcılar olabilmektedir.

Çalışma, Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki yaşam tarzını, var oluş biçimlerini dolayısıyla uyumunu etkileyen yerli halk tepkilerini kolektif sahiplik kavramı bağlamında sosyal psikolojik perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışma, 40 yaş üzeri ve çocuklu (sosyal haklardan ve kaynaklardan yararlanan yaşta) Türk vatandaşı, orta sınıf, dini değerlere sahip ve İstanbul'da yaşayan demografik özelliklere sahip kartopu yöntemiyle ulaşılmış katılımcılarla sınırlı tutulmuştur. Sorular iki pilot görüşme sonucu son haline getirilmiş olup veriler, toplamda 10 evli çiftle ortalama 50 dakika süren odak görüşmelerde yarı yapılandırılmış ve sonda sorularla elde edilmiştir. Veri analizinde katılımcıların Suriyeli göçmenlere yönelik algı ve davranış düzenlemelerini kolektif sahiplik üzerinden nasıl meşrulaştırdıklarına odaklanılmıştır. Yöntem olarak, niteliksel içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Temalara tüme varımsal/açık kodlamalarla ulaşılmıştır. Analiz sürecinde Maxqda 2018 analiz programı kullanılmıştır. Ana temalar, kolektif kontrolünün kaybedilme endişesi, göçmenin kolektif sahipliğe kabul edilmemesi, meşrulaştırılan çözüm önerileri şeklinde 3 ayrı kategoride toplanmıştır.

Bu çalışmanın bulguları, alan yazında geçen tehdit teşkil eden göçmen varlığı yerli çoğunluğun karar ve izin verme hakkını gündeme getirmesi ve kolektif sahip iç grup üyesinin sahipliği kimlik ve biçimsel odaklı işaretleme stratejilerini kullanım şekli bulguları destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler:Kolektif Sahiplik, Sosyal Psikoloji, Yer Çalışmaları, Suriyeli Göçmenler

Behavioral Regulations of Host Society Members Against the Syrian Immigrants in the Context of Collective Ownership: A Social Psychological Study

Abstract

The concept of collective ownership is a collective perception of the concept of individual ownership. Individuals have the rights and control on the

¹ Namık Kemal Üniversitesi

property they own in the concept of individual ownership. This concept gives one a powerful legitimization about what can be claimed on the property in the relations with others. People with the perception of the collective ownership have the belief to identify who the owners are and who is entitled to claim on the property or place. They can also sign the out-group as those who exploit resources or damage cultural accumulation. Being a historically first occupant, investment, production, amendment in the place are the important legitimization devices of collective ownership.

The study aims to examine- in the perspective of the social psychology- the host society members' reactions which affect the life style and daily practices of Syrian immigrants in the context of collective ownership. In the study, the participants were collected with a snowball method. The study was limited to sociodemographic attributions by the means Turkish citizens who are over 40 years old and with children (at the age benefiting from social rights and resources), middle class and residents in Istanbul. The questions were put into final form with the two pilot interviews. The data were collected from the 10 couples with the semi-structured and seeker questions in focus-group interviews (takes c. 50 min.). In the interviews, the perceptions and behavioral regulations of the participants toward to Syrian immigrants were examined through the legitimizations of collective ownership. The way of legitimizations on the perceptions and behavioral regulations of the participants toward to Syrian immigrants were focused during the analysis.

In the study, qualitative content analysis method was preferred. The main themes have been reached by the inductive/open coding methods. Maxqda 2018 analysis program was used in the analysis process. The main themes were grouped into three different categories: concerns on loss of collective control, attempts to identify collective owners and legitimization of the solution offers.

This study supports the following findings in the literature: “the threat of immigrants makes the rights on decision and permission of the hosts a current issue” and “the state should also have control and management power over the country as the rights claimed by the hosts in their own house”.

Keywords: Collective Ownership, Space Studies, Syrian Immigrants, Social Psychology

Giriş

Mülkiyet sahibinin kim olduğunun bilinmesi, sosyal davranışların belirlenmesinde önemli bir role sahiptir. Örneğin, bir kitabın sahibi olmak kişiye sadece bu kitabın üzerine yazılar yazabilme, onu atabilme ya da birilerine ödünç verebilme hakkını değil aynı zamanda o kişiye bu gibi tasarruflara sahip olmanın

bir başkasının bu girişimlerde bulunamayacağına dair sağduyuya sahip olma meşruiyetini de vermektedir. Nesneyle mülk sahibinin ya da diğer kişilerin nasıl bir ilişki kurulabileceğine dair kişilerin karar alma mekanizmalarında belirleyici özelliiktir (Friedman, 2008). Bireysel sahiplikte bireyler sahip oldukları eşyanın kullanım ve kontrol tasarrufunu elinde bulundurur. Kolektif sahiplik (collective ownership), bireysel olarak sahiplik kavramının kolektif olarak algılanması halidir. Kendilerini “biz” olarak algılayan bireyler “bizim” olanı kolektif bir hassasiyet üzerinden algılayabilirler. Bu süreç sosyal psikoloji literatürü üzerinden takip edilebilir. Benlik-kategorilendirme teorisine göre (Turner vd., 1987) insanların benlikleri aidiyet duydukları gruplarla ilişkilidir. Benlik kategorilendirme teorisi için kişisizleşme süreci benliğin yeniden tanımlanma sürecidir. Benliği, bireysel benlikten grup seviyesinde benlik terminolojisi içinden düşünmeye başlamak olarak tanımlar. Bu noktada “biz” ve “bizim” ilişkisi önemlidir. İlk olarak sosyal kimlikle ilgili kuramların odak noktası olan biz ve diğerleri arasındaki karşılaştırmalarla somutlaşan “biz” olma hali, bireyin benlik kategorilendirmelerine giderek grup kimliğini iç grupla ilgili normları, değerleri, kalıpyargıları davranışları benimsemesiyle güçlenir. Biz” olgusunun güçlenmesinde “bizim” olanın belirlenmesi de etkilidir. İnsanların somut, soyut malvarlığı ve kaynaklar üzerindeki “bizim” olan işaretlemesi, kontrol hakkının meşrulaştırılmasına neden olur. “Bizim” olan içinde bu sahipliğe kimlerin dahil edilip kimlerin edilmediği de meşrulaştırılır. Verkuyten’e göre grup özdeşimi kolektif sahiplik hassasiyetini oluşturmayabilir ama kolektif sahiplik hassasiyeti sosyal özdeşimini etkilemektedir (Verkuyten ve Martinovic, 2017). Komşular, mahalleliler ve hemşehri algısı oluşur bu sosyal özdeşimlere örnek teşkil etmektedir.

Kolektif sahiplik kuramının temel iddiası, bireylerin çeşitli başlıklar altında eşya ve mekânın bir grubun adına kullanım ve kontrol hakkı olduğun inancını taşıyor olmaları şeklindedir. Çocuklar ve genç yetişkinlerle yapılan çalışmalarda katılımcıların kolektif sahiplik iddiaları içinde oldukları bunun yanında gençler arasında sosyal dışlamanın ve çatışmaların kaynağında yer alan zorba davranışlarda gözlemlenmektedir (Verkuyten ve Martinovic, 2017).

Kolektif sahiplik kavramı, herkesin kullanımına açık, kamusal alan kavramından farklılık içermektedir. Eşya üzerinde sahiplik yerine kullanıcı olmayı vurgulayan bu kavramdan ziyade sahipliğin performe edildiği alansallık kavramıyla ilişkilidir. Brown ve arkadaşları (2005), alansallığı (territoriality), sahiplik (ownership) hissinin davranışsal olarak dışavurumu şeklinde tanımlamaktadır. Kişi, çalışma alanını ne derece sahipleniyorsa o çalışma alanı üzerinde o derecede alansal davranışlar sergiler (Brown vd., 2005). Çocuklarda, alansallık olarak “bize ait” olan alanı ihlal eden kişilerin dışarda tutulması ya da cezalandırılması şeklinde davranış örüntüleri gözlemlenmiştir (Zebian ve Rochat,

2012). Bununla birlikte Toft'a (2014) göre yetişkinler arasında ulus devlet ve etnik grup bağlamında alansalılık ve milliyetçi egemenlik savlarının kolektif sahiplik üzerinden meşrulaştırılmaktadır. Bu meşrulaştırmalar, kültürel hayatın ve toprakların mülkiyeti ile ilgili anlaşmazlıklar üzerinden gruplar arası çatışmaların, gerilimlerin tırmanmasına neden olabilmektedir.

Psikoloji alanında yapılan çalışmalar, çocukluk ve yetişkinlik dönemlerinde bireylerin, eşyanın ilk olarak kime ait ise o kişinin eşya üzerindeki tasarruf hakkı kanısında olduğunu göstermektedir (Friedman, 2008). Bir yere ilk giden olmak, o yerin sahibi olma iddiasını, hem bireysel algıda hem de grup algısında meşrulaştırılmasında önemli bir role sahip olduğuna gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Verkuyten vd., 2014). Okul öncesi dönemdeki çocuklarla deneysel çalışmalar, mülk ilk elde tutanın, kimin mülk sahibi olduğuna dair karar verme süreçlerinde sezgisel olarak önemli bir yere sahip olduğunu göstermiştir (Friedman ve Neary, 2008). 9-12 yaş arası çocuk katılımcılarla yapılan deneysel çalışmada coğrafi alana (yere) ilk gelen olmanın o bölgede psikolojik sahiplik algısının yaşanmasında etkili olduğuna dair bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar yere aynı anda gelen kişiler arasında alanın kime ait olduğu konusunda çelişki yaşarken yere ilk gelen ile yer üzerinde yatırım yapan arasındaki sahiplik iddiasını ilk gelen lehinde kullandıkları tespit edilmiştir (Verkuyten vd., 2015). Bir diğer ilke ise yatırım ilkesidir. Eşya üzerine deneysel çalışmalar, emeğin o eşya üzerindeki sahipliği meşrulaştırdığını göstermektedir. Bir yerde ilk bulunan olmak o yerde üretim yapmanın ve çalışmanın o yerin sahiplenilme meşrulaştırıcıları olabilmektedir. Yapılan deneysel çalışmalarda katılımcıların sahiplik algısının nesneye ilk sahip olandan o materyallerle nesneyi oluşturana emek harcayana doğru değişim gösterdiğini bulgulamışlardır (Levene vd., 2015). Bu bulgu nesne üzerinde emek harcamanın nesneye sahiplik algısının elde edilmesini meşrulaştırdığı şeklinde yorumlanabilir. Son ilke biçimsel ilkedir. Grubun tarihi kimliğinin oluşumunda yerin -coğrafyanın- biçimlendirici etkisi olduğu iddiası üzerinden yerin sahiplenilmesinin meşrulaştırılma anlayışıdır. Örneğin Kuzey Amerika'daki yerel topluluğun anavatan şeklinde algısı yer hakkında sahiplenmeyi meşrulaştırabilmektedir. Filistin'e sonradan gelenler olduğunu kabul etmelerine rağmen birçok Yahudi için Filistin'de tarihi dönemlerde yaşanmış deneyimler üzerinden kimlikleriyle kurdukları ilişki kolektif sahiplik algısına neden olabilmektedir. Biçimsel ilkeler farklı bağlam üzerinden sahipliği meşrulaştırmaktadır. Amerika'daki İngiliz asıllılar Amerika'ya ilk gelenler olduklarını iddia edemezler ama biçimsel olarak kendilerinden sonra gelenlere kıyasla önemli oldukları iddiasında bulunabilirler. Farklı ilkelerle beraber sahiplik üzerine bir diğer önemli nokta sahipliğin ötekine belli edilmesi, mülkün işaretlenmesi durumudur. Güvenlikli konutlar sahip oldukları güvenlik ekipmanları ve yüksek duvarlarıyla bu yerleşim yerleri dışarda kalanlara buranın

sahibinin onlar olmadıklarını belli edebilmektedir. İşaretlemeler iki farklı temelde olabilir. Kontrol odaklı işaretleme, dış grup üyesiyle iletişimde belli bir nesnenin ya da alanın “bizim” olan şeklinde kullanılmasıdır. Sınır kontrolleri, ülke bayraklarının bir coğrafi bölge “keşfedildiğinde” o bölgeye dikilmesi gibi sembolik işaretlemeler grup dışındaki üyenin izinsiz kullanımı, içeriye girmesi, ihlalleri konusunda uyarılması işaretlemesini taşıyabilmektedir. Mülkiyetin sınırları keskin çizgilerle belirlendiği zaman algılanan kontrol odaklı sahipliğe ek olarak muğlak sınırların olduğu alanlarda da güçlü sahiplik davranışları ortaya çıkabilmektedir. Bu tür muğlak koşullarda, grup üyeleri kolektif sahipliği tekrar vurgulama adına kontrol odaklı düzenlemelere gidebilmektedir (Verkuyten ve Martinovic, 2017). Mekân üzerindetarihsel iddiaları gündeme getirmek, fizik sel olarak sembolik işaretler, çitler ve duvarlar örmekmuhafaza ve nöbetçi sayılarında artış bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Kimlik odaklı işaretleme de ise, kolektif sahiplik biz ve onlar arasındaki mesafeyle gelen sosyal kategorizasyona dayanmakta ve kişilerin sosyal kimlikleri sürülmektedir. Kimlik odaklı kolektif sahiplik işaretlemesi, grup kimliğini yansıttığı gibi iç ve dış grup üyelerinin tepkilerine göre kimliğin içeriğini yeniden tanımlar. Örneğin mahallede oturan eski sakinlerin yaşadıkları yerel kimlik, mahalleye yeni taşınanların mahallenin görünümünde sebep oldukları değişim, eski sakinlerin yerel kimlikleri üzerinde tepkisel bir değişime sebep olabilir.

Kolektif sahiplik kavramı aynı zamanda kolektif öz saygıyı, avantajlı kıyaslamayı, gücü ve kimliğin devamlılığını destekleyebilmektedir (Vignoles, 2011). Sosyal etki üzerine yapılan çalışmalarda bireylerin kendi alanlarında hissettikleri sahipliğin kişilere müzakere alanlarında avantaj sağladığı gözlemlenmiştir. Böylece, kolektif sahiplik, insanların kendilerini tanımlamaları, ev duygusu hissetmeleri, yaşamda bir amaca ve yöne sahip olmalarına, güçlü hissetmelerine ve zaman içinde kolektif olarak var olma sürekliliği hissine sahip olmalarına yardımcı olabilir (Verkuyten ve Martinovic, 2017). Yüksek seviyede grup özdeşimine sahip bireyler aynı zamanda yüksek seviyede kolektif sahiplik algısına sahip olabilmektedirler. Hollanda özelinde yapılan araştırmada ulus özdeşimiyle göçmenlere yönelik algı arasındaki ilişkide kolektif sahipliğin aracı rolü olduğu gözlemlenmiştir (Martinovic ve Verkuyten, 2013).

1. Yöntem

1.1 Katılımcılar

İstanbul ilinde en az 10 yıldır ikamet eden, Türk vatandaşı 10 evli çift ile çalışma kapsamında görüşülmüştür. Çalışmada, katılımcıların farklı dini değer ve özdeşimlerinin Suriyeli göçmenlere yönelik algı üzerinde etkisini kontrol altında tutmak için katılımcı çiftlerin aynı dini özdeşim seviyelerinde olmalarına örneklem seçiminde dikkat edilmiştir. Kolektif sahiplik algısının yerleşim zamanı, yaşanan şehir ile olan ilişkileri kontrol altında tutmak için katılımcı çiftlerin en az

10 yıl İstanbul ilinde (Beylikdüzü, Esenler, Gaziosmanpaşa, Bağcılar, Fatih, Üsküdar, Çekmeköy, Kurtköy) yerleşik ve kendilerini mahalle sakini olarak tanımlamış olmaları örneklem seçiminde etkili olmuştur. Katılımcı çiftlerin orta gelirli, Türk vatandaşı, sağlık, eğitim gibi sosyal haklardan yararlanan kişiler olma durumları göz önünde bulundurularak okul çağına çocuklara sahip olmaları yine örneklemin seçiminde etkili sosyo-demografik özelliklerden biri olmuştur.

1.2 Veri Toplama Araçları

Çalışmanın verileri, 2017 yılı Ocak-Mayıs zaman aralığında odak grup görüşmeler yapılarak toplanmıştır. Katılımcı çiftlere kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılarak 40 ile 70 dakika arasında değişen sürelerde, her bir çift ile aynı anda ve kendi oturdukları konutlarda yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışma boyunca görüşmelerde kullanılan sorular, pilot görüşmeler üzerine yapılan analizler sonucu yarı yapılandırılmış bir yaklaşımla son halini almıştır. Görüşme soruları, katılımcı çiftlerin dini özdeşimleri, sosyo demografik geçmişleri varsa göç deneyimlerine dair sorular üzerinden başlanarak, Suriye göçü hakkında görüşleri, Suriyeli göçmenlerle olan deneyimleri, Suriyeli göçmenlerin sosyal hakları ve yaşantıları hakkında görüşleri, göçmenlerin Türk vatandaşlığına geçebilmeleri, göç meselesine katılımcıların yaklaşım ve çözüm önerileri konuları üzerinden yapılandırılmıştır.

Veriler odak grup görüşmeler esnasında katılımcılardan onaylı ses kayıtları alınarak elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerin yazı dökümleri ilgili katılımcılarla paylaşılarak verilerin güvenirliliği sağlanması yoluna gidilmiştir.

1.3 İşlem

Çalışmada, niteliksel içerik analizi olarak ta tanımlama getirilen tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Braun ve Clarke (2006: 84) temaların araştırma sorularına cevap niteliğinde tanımlanmasından ziyade elde edilen temaların, araştırılan mesele hakkında bir şeyler söylemesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Temalar, söylenenlerin tanımlanmasının ötesinde düşüncelerin altında yatanları, varsayımları ve kavramları tanımlama şeklinde olmalıdır. (Maguire ve Delahunt, 2017). Bu bilgiler ışığında temaların oluşturulmasına dikkat edilmiştir.

İçerik analizi sırasında niteliksel araştırma yöntemlerinde kullanılmak üzere geliştirilen MAXQDA 2018 yazılım programı kullanılmıştır. Analizler alanında uzman üç farklı araştırmacıyla karşılaştırmalı olarak yürütülmüştür. Ortaya çıkan temalar psikoloji alanında uzman araştırmacılar tarafından tekrar incelenerek üzerinde görüş birliğine varılan temalar belirlenmiştir.

2. Bulgular

Bulgular üç tema altında toplanan kategoriler üzerinden örneklerle açıklanmıştır. Çalışmanın her bir temasından belli başlı alıntılara yer verilmiştir.

Tema 1: Göçmenin kolektif sahipliğe dahil edilmemesi

Bu temada katılımcılar, mülk veya mekânın doğal sahibi olmalarını eşyanın kullanım hakkı ve önceliğinin kendilerinde olduğu bunun için yatırım ve emek harcadıklarını ifade etmektedirler. Bu haklar dış grup üyesi Suriyeli göçmen grupların kolektif sahipliğe dahil edilmeme durumunu meşrulaştırıcı etkiye sahiptir.

“K2: ama ben diyorum ki ülkesi için savaşmayan ülkesi için çabalamayan insan başka ülkenin insanına da faydalı olmaz diyorum yani. Çünkü kendi ülkesine faydası olmayan insanın başka ülkeye hiç bir faydası olmaz çünkü çalışmadan üretmeden mücadele vermeden kazanmadan insanlar böyle bir beklenti içinde öyle bi beklentide yok yani. Her şey vatan için vatan uğrunda ölen varsa vatan”

Göçmenin ülkeye faydası, çalışması, üretmesi kolektif sahiplik kuramının yatırım ilkesine işaret etmektedir. Mülk ya da mekânın dış grup üyesinin sahipliğinin kabulü için dış grup üyesinin nesne üzerinde emek göstermesi beklenmektedir. Katılımcı bu beklentinin karşılanmayacağına dair algıya, dış grup üyesi Suriyeli göçmenin mekân üzerindeki emeği hali hazırda kendine ait olan Suriye toprakları için göstermemesi üzerinden sahip olmuştur. Böylece göçmen grup üyesi kolektif sahiplik alanı içine yatırım ilkesi ihlali üzerinden dahil edilmemektedir.

“E4: yani mesela ben burda 50 yaşımdayım 50 yaşıma kadar yaşadığım hakları ben almışsam elime burda dün gelip de aynı haklara sahip olmalarını yani burda yaşamalarını istemiyorum..... kalkıp da işte bazı yerlerimizi sahiplenmeye çıkmalarını istemiyorum yani o beni kaygılandırıyor o da beni kaygılandırıyor”

Katılımcı, kendisinin mekana sahipliğini 50 yıl süren yatırım ve emeği ile meşrulaştırarak Suriyeli göçmenin bu niteliğe sahip olmamasından dolayı kolektif sahiplik alanına dahil edilmediği gözlemlenmektedir.

Tema 2: Kolektif kontrolün kaybı endişesi

Katılımcıların mekân ya da mülk üzerinde kolektif bir kontrol eksikliği algısı durumunda oluşan kolektif sahipliği kaybetme endişesidir.

“K5: yani üzülüyorsun haliyle üzülüyorsun diye bir şey yok ama işte aldığında da türkiyeye girdiklerinde de sonra işte diyorsun ki ya devletimiz bunları buraya niye sokmuşlar senden sanki kendi ülkeleriymiş gibi o kadar rahatlar ki seni eziyorlar resmen sen kendin sanki burda sen yabancısın hani bir kardeş gibi yaşayacağız yerde adamlar”

Alıntıda göçmenin içeriye sokulması kolektif sahiplik alanına müdahale olarak algılanmaktadır. Bu müdahaleyle mülk ve mekân üzerinde dışarıdan gelenin sahiplik iddiasında bulunmasının önü açılmıştır. Katılımcı kendisini yabancı olarak algılaması sahip olunan üzerinde kontrol hakkını kaybetmesine gönderme olarak düşünülebilir.

“E7: Yani ülke içine salınarak halkımız arasında da işsizlik baş gösterdi bu konuda iş imkânları çünkü bunlar ucuz iş gücü olarak işveren de bunları tercih etmekte”

Katılımcının *salınma* ifadesi ile göçmenlerin sahip olunan iş imkânları üzerinde kontrolsüz müdahale olanağının olması durumu kolektif sahiplik üzerinde tehdit olarak algılanmaktadır.

“K8: çünkü neden yanlış politika burada ülkemize bi sürü mülteci kontrolsüz bi şekilde alındı ve bunlar ülke içine salındı rahat bi yaşam ikametgâh barınma gezme tozma her türlü faaliyetleri söz konusu böyle olunca toplumda kargaşa başladı çünkü bunların hiç bir şeyi yok bu yüzden toplumsal hareketler de oldu bitakım olaylar yaşandı gerek gaziantep'te gerek konya beyşehirde suriyelilerle ilgili bi toplumsal olaylar yaşandı yani buna benzer”

Katılımcı için yerli halkla göçmenler arasında yaşanan çatışmalarda, göçmenlerin kontrol edilmemesi ile göçmenlerin malvarlığının olmamasını ilişkisi etkili olmuştur. Kolektif olarak sahip olunanlar üzerinde kontrolü kaybetme tehlikesi katılımcı tarafından algılanmaktadır.

Tema 3: Meşrulaştırılmış çözüm önerileri

Katılımcılar, kolektif sahipliğin kaybına dair endişe üzerinden tehdit olarak görünen Suriyeli göçmenlere yönelik yeni davranış düzenlemelerine veya tutum değişimlerine sahip olabilmektedirler.

E1: dediğimiz gibi savaşları bitene kadar dursunlar sonra gitsinler kalıcı olmasını istemiyorum

K1: herkes kendi ülkesinde mutlu olur inşallah tabi onlar da istemez yuvasını dağıtıp yeni yere gelmek perişanlar ama herkes kendi yuvasında

Katılımcı çift, Suriyeli göçmenlerin ülkelerine dönmelerini burada kalmalarına dair olumsuz fikirlerini dış grup üyesi Suriyeli göçmenin sahip olduklarına sahip çıkması normu üzerinden meşrulaştırmaktadır. Mutluluk ile sahipliğe devam arasında ilişki kurulmuştur.

Sonuç

Araştırmada, kolektif sahiplik kuramı bağlamında yerli halkın Suriyeli göçmenlere yönelik davranış düzenlemeleri incelenmiştir. Bu kapsamda İstanbul'da en az 10 yıldır yerleşik şekilde yaşayan, sosyo-demografik özellikleri, özellikle dini tutum ve değerleri birbirine yakın Türk vatandaşı evli ve çocuklu 10 çiftle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler, Suriyeli göçmenlerin şehirde gündelik hayata katılımı, sosyal güvencelerden yararlanma şekilleri ve vatandaşlık hakkı gibi kamuoyunda tartışılan konular üzerinden yarı yapılandırılmış sorular üzerinden yürütülmüştür. Elde edilen bulgular, katılımcıların dış grup üyesi olarak Suriyeli göçmenleri, kolektif sahiplik alanı dışında tuttuklarını göstermektedir. Göçmenin kolektif sahipliğe dahil edilmemesi teması altında katılımcıların mülk ve mekanın kullanım hakkı ve önceliği

üzerinden göçmeni sahiplik alanı dışında tutulduğu gözlemlenmiştir. Dışarda tutma eğilimi göçmenin emek harcamadan bu sahipliğe ortak edilmemesinin üzerinden meşrulaştırmıştır. Bununla birlikte göçmenin Suriye’de sahip olduğu haklar, mülk ve mekân üzerine göstereceği yatırımla tekrar sahip olması gerekliliğinin vurgulanması yatırım ilkesinin farklı bir açıdan geçerlilik kazandığını göstermektedir. Yerli halkın içinde bulunduğu kolektif sahipliğe, dış grup üyesinin iş yatırım ilkesini yerine getirirse bile dahil olamayacağı fakat dışardaki kolektif sahiplik alanına iş yatırım ilkesine uygun davranış ile dahil olunabileceği dair bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular üzerinden Levene ve arkadaşlarının (2015) kolektif sahiplik kuramına yatırım ilkesi üzerinden katkısına ek olarak şu ekleme yapılabilir. Kolektif sahiplik alanına dış grup üyesi yatırım ilkesi üzerinden kabul edilmeyip aksine dış grup üyesi dış sahiplik alanlarına yatırım ilkesi üzerinden yönlendirilmektedir.

Kolektif kontrolün kaybı endişesi adlı temada Suriyeli göçmenlerin Türkiye’ye geçişlerinin hızlı ve kitlesel oluşu katılımcılar için kontrolsüz olarak algılanmıştır. Kolektif sahiplik kuramını temel iddialarından birini oluşturan mülk ve mekân üzerinde kontrol hakkı olduğuna dair inancın (Verkuyten ve Martinovic, 2017) azalmasıyla ilgili kaygının Suriyeli göçmenlere yönelik algıda olumsuz yönde etkili olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcılarda bu endişenin ortaya çıkması göçmenlere yönelik yeni davranış düzenlemeleri içine girme eğilimlerini etkilemektedir. Kontrol odaklı işaretlemeler olarak göçmenlerin Suriye sınırı kamplarda savaş süresince tutulmaları konusunda politik önerileri destekledikleri gözlemlenmiştir. Bu durum aynı zamanda meşrulaştırılmış çözüm önerileri başlıklı çalışmanın son temasında işaret edildiği gibi katılımcıların kolektif sahiplik alanı dışında tutulan Suriyeli göçmenlerin Suriye’deki çatışmaların ardından ülkelerine geri dönmeleri yönünde çözüm önerilerinin meşruluk kazanmasına neden olmuştur.

Suriyeli göçmenlere vatandaşlık verilmesine yönelik kamuoyundaki tartışmalar üzerine katılımcının ifadelerinden elde edilen alıntı çalışmanın özeti niteliğindedir. Katılımcı ilk olarak kolektif sahiplik alanına dış grup üyesinin dahil edilmesinin şartı olarak bu sahiplik için yatırım ilkesinin yerine getirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Fakat konuşmanın devamında vatandaşlık hakkının aynı kültürden ve aynı hamurdan olma gerekliliği dile getirilmiştir.

“K5: bizim ülkemizde de bu kadar kolay vatandaşlık verilmesi bilmiyorum ne derece doğru ne derece gerçekçi bu adamların çorbada bi tuzu bulunmadan ülkenin gelişmesinde savunmasında bulunmadan vatandaş olmak o kadar kolay olmasa gerek insanların onu hak etmesi lazım ya da onun kültüründen olması lazım onun kültürünü onu şeyini benimsemiş olması lazım onu bi yerde onun hamurundan olması lazım ki dil kültür farklılığı hadi din birlikteliğimiz var ama kültür farklılığı”

Bu durum teoride geçen kimlik odaklı işaretlemeye örnek teşkil etmektedir. Kolektif sahipliğe aday olacak kişinin kimlik olarak iç grupla özdeş olması şartı gündeme getirilerek dış grup üyesinin farklı hamurdan ve kültürden olduğu işaretlenmiştir.

Çalışma İstanbul ilinde ve 10 evli çift üzerinden yapılmıştır. Niteliksel çalışmanın sonuçlarının bağlamsal ve örneklem özelinde değerlendirilmesi gerekliliği önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmadan elde edilen veriler ışığında daha büyük ve farklı illerde yapılacak geniş kapsamlı çalışmaların yapılması ve bu çalışmayla kıyaslanması çalışmanın geçerliliğini olumlu yönde etkileyecektir.

Kaynakça

- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.
- Brown, G., Lawrence, T., & Robinson, S. L. (2005). Territoriality in organizations. *Academy and Management*(30), 577-595.
- Friedman, O. (2008). First possession: An assumption guiding inferences about who owns what. *Psychonomic Bulletin* (15), 290-295.
- Friedman, O., & Neary, R. (2008). Determining who owns what: Do children infer ownership from first possession? *Cognition*.
<https://doi.org/10.1016/j.cognition.2007.12.002>.
- Levene, M., Starmans, C., & Friedman, O. (2015). Creation in judgments about the establishment of ownership, *Journal of Experimental Social Psychology*, 60, 103-109.
- Maguire M. & Delahunt B. (2017). Doing a thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching scholars. *AISHE-J* (3), 3351-3365.
- Martinovic, B., & Verkuyten, M. (2013). We are here first so we determine the rules of the games: Autochtony and prejudice toward outgroups. *European Journal of Social Psychology*(43), 637--647.
- Toft, M. D. (2014). The psychology of the unthinkable. Taboo trade offs, forbidden base rates, and heretical counterfactuals . *Journal of Personality and Social Psychology*, 185-198.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D., & Wetherell, M. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Oxford: Blackwell.
- Verkuyten, M., Sierksma, J., & Thijs, J. (2014). First arrival and owning the land: How children reason about ownership of territory. *Journal of Environmental Psychology*(41), 58-64.

- Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2017). Collective psychological ownership and intergroup Relations. *Perspectives on Psychological Science*,102, 1021-1069.
- Verkuyten, M. (2018). The benefits of studying immigration for social psychology. *European Journal of Social Psychology*, 93, 225-239.
- Vignoles, V. L. (2011). Identity motives. K. Luycke, S. J. Schwartz, & V. L. Vignoles içinde, *Handbook of identity theory and research* (s. 403-432). New York: NY: Springer.
- Walters, W. (2004). Secure borders, safe haven, and domopolitics. *Citizenship Studies*, 8, 237-260.
- Zebian, S., & Rochat, P. (2012). Judgment of land ownership by young refugee Palestinian and U.S. children. *International Journal of Behavioral Development*(36), 449-456.

Suriye Mülteci Kadınlar Stigması ve Müdahale Stratejileri

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AYDIN KARTAL¹

Dr. Öğr. Üyesi Handan ÖZCAN²

Dr. Öğr. Üyesi Neriman ÇAĞLAYAN KELEŞ³

Amaç: Bu derlemede Suriyeli mülteci kadınlara karşı oluşan toplumsal stigmanın araştırılması, kadınların hangi alanlarda ve hangi sebeplerle “damgalanma” yaşadıkları ve damgalanmaya karşı mücadele stratejileri literatür ışığında tartışılmıştır.

Metod: Çalışmada Türkiye ölçeğinde Suriyeli mülteci kadınların, sosyal damgalanması konusunda yayınlanmış bilimsel literatür taranmış, ulusal ve uluslararası medya yayınları incelenmiştir. Bu kapsamda edinilen güncel bilgiler doğrultusunda bulgular ve sonuçlar derlenmiştir.

Tartışma: Suriye’deki başlayan iç savaş ve terör nedeni ile savaştan kaçıp Türkiye’ye sığınan ve sayıları üç buçuk milyonu aşan Suriye’li mültecilerin yaklaşık olarak yarısının (%45) kadın olduğu bildirilmektedir. Suriyeli kadınlar savaş sonucu evlerinden, ailelerinden uzakta yaşamak zorunda kalmakla birlikte erkeklerin savaşması veya hayatını kaybetmesi sonucu çocukları ile birlikte veya yalnız olarak Türkiye’de yaşamaktadırlar. Suriyeli mülteci kadınlara yönelik olumsuz ve dışlayıcı algıların nedenleri arasında “çok eşlilik” ve “kumalık” konuları yer almaktadır. Suriyeli mülteciler, kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için küçük yaştaki kız çocuklarını/genç kızlarını yerel hanelere ikinci, üçüncü eş olarak evlendirmektedirler. Bu durum, bölge kadınları arasında Suriyeli genç kızlar/kadınlar konusunda ciddi kaygılar yaratmaktadır. Dolayısıyla, Suriyeli mülteci kadınlar “ikinci eş olma, yuva yıkma” gibi negatif bir imgenleme kurgulanması ile sosyal ilişkiler boyutunda damgalanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Sosyal damgalanmanın önlenmesi için, Suriyeli mülteci kadınların sadece maddi ihtiyaçlarının karşılanması yetmemekte toplum içerisinde insan onuruna yakışır bir ilişki ağı içerisinde konumlanması da gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteci Kadınlar, Sosyal Damgalanma, Stigmatizasyon, Müdahale Stratejileri

Syrian Refugees Women Stigma And Intervention Strategies

Objective: The aim of this review is to investigate the social stigma against the Syrian refugee women (stamping), the areas in which women are stigmatized and the strategies to fight against stigmatization.

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi

² Sağlık Bilimleri Üniversitesi

³ Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Methods: In the scale of Turkey, social stigmatization of Syrian refugee women was collected through literature review. National and international media publications were analyzed. In line with the current information, findings and results have been compiled.

Discussion: Terrorism and civil war in Syria due to took refuge in Turkey the number of approximately half of the Syrian refugees in excess of three million (45%) were female is reported. Syrian women are living alone or with the children in Turkey because of the war[2]. The reasons for the exclusionary and negative perception towards Syrian refugees is "polygamy" and "Second wife" topics. Syrian refugees marry young girls / girls to local folk as second and third wives to protect their daughters, to secure their lives through their kinship ties and to meet their economic needs. This situation raises serious concerns among the women of the region against Syrian women. Therefore, Syrian refugee women are stigmatized in the social relations dimension with the creation of a negative imagery such as "breakdown the family", "becoming second wives".

Conclusions and Recommendations: In order to prevent social stigma, Syrian refugee women need not only be able to meet their financial needs but also within a society that is worthy of human dignity.

Keywords: Syrian Refugee Women, Social Stigma, Stigmatization, Intervention Strategies

Giriş

Göç kavramı, insanlık tarihinin başlamasıyla ortaya çıkan, yalnız yaşadıkları yerin değişmesini değil aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel değişimleri içeren, farklı insanların farklı nedenlerle yaşadıkları yeri uzun ya da kısa süreli terk etmesi olarak tanımlanmaktadır (Kofman, 2000). Başka bir tanımlamaya göre göç, yerleşim yerini genellikle en az altı aylığına değiştirme amacıyla (kalıcı amaçlı) yapılan fiziksel çabadır (Güler ve Akın, 2006). Dış göçler, bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçlerdir. Dış göç, gönüllü olabileceği çoğu zaman zorunlu şekilde olabilmektedir. Terör, açlık, doğal afet ve savaş gibi sebepler zorunlu dış göçlere, iyi şartlarda yaşama isteği, ekonomik refah, yaşam kalitesini yükseltmek gibi nedenler de dış göçlere sebep olmaktadır (Şahin, 2010).

Suriye iç savaşı, 2011 yılında başladığından itibaren milyonlarca Suriyeli, güvenlik, korunma ve sığınma hakkı için Avrupa'ya ya da diğer ülkelere göç etmiştir. Buna göre, 6,5 milyon Suriyeli ülke içinde; 4,8 milyon Suriyeli ise Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelere göç etmiştir (OCHA, 2018). Türkiye Cumhuriyeti, Suriye'deki durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlemiştir. 2017 yılı Ocak ayı itibarıyla, Türkiye'de yaşayan mülteci sayısı 3 milyonu geçmiş ve bu durum Türkiye'yi dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülke haline getirmiştir (Akpınar, 2017). Suriye'deki başlayan iç

savaş ve terör nedeni ile savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan ve sayıları üç buçuk milyonu aşan Suriyeli mültecilerin yaklaşık olarak yarısının (%45) kadın olduğu bildirilmektedir (AFADa-Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014).

Suriyeli mülteciler "kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için küçük yaşta kız çocuklarını/genç kızlarını yerel hanelere ikinci, üçüncü eş olarak evlendirmektedirler (Kirişçi, 2014; Barın, 2015). Bu durum, bölge kadınları arasında Suriyeli genç kızlar/kadınlar konusunda ciddi kaygılar yaratmaktadır (Gümüş vd., 2017). Dolayısıyla, Suriyeli mülteci kadınlar "ikinci eş olma, yuva yıkma" gibi negatif bir imgeleme kurgulanması ile sosyal ilişkiler boyutunda damgalanmaktadır. Bu derlemede, Türkiye'deki Suriyeli mülteci kadınlara karşı oluşan toplumsal damgalanma, ayrımcılığın mevcut durumunu ve damgalanmaya karşı mücadele stratejileri literatür ışığında tartışılacaktır.

Stigmatizasyon Kavramı

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "birine yüz kızartıcı bir suç yüklemek" olarak tanımlanan damga karşılığı olan stigma, literatürde "silinmez bir işaret ya da leke" olarak tanımlanır (Lloyd, 2010; TDK, 2018). Damga, bir kişi ya da grup için utandırılması gereken bir durumun varlığı ya da normal dışı olarak, kabul edilemezliğin belirtisi olarak değerlendirilmektedir. Damgalama ile damgalanan kişi ya da grubun farklı olduğu vurgulanır ve bu farklılık nedeniyle de damgalı kişilere birçok olumsuz özellik atfedilir. Damgalanan kişiler toplumdan uzaklaştırılır, yalıtılır ya da kendi haline bırakılır. Damgalamanın amacı ve sonucu ayırmak ve dışlamaktır (Taşkın, 2004).

Stigma oluşumunda tek bir nedenden söz edilemez. Temelinde yatan yaşanan toplumun kültürleri ve gelenekleri, dini veya inanç sistemleri, korkuları ve ön yargılarının etkili faktörler olduğu bildirilmektedir (Attawell vd., 2006). Damgalanmanın bir sonucu olarak birey veya ailesinin ayrımcılığa uğraması, toplum dışında tutulma ve yalnızlığa itilmesi, stres ya da dışlanma ve belki de öz-kıyım sonucunu doğurabilir. Ayrıca damgalanmanın içselleştirilmesi sonucu kişinin kendi kendini damgalaması gibi kişinin psikolojik problemler yaşamasına ve sosyal izolasyona neden olmaktadır (Corrigan vd., 2001).

Suriyeli Kadınların Toplumsal Alanda Yaşadıkları Stigmatizasyon

Suriye'de yaşanan kriz, tüm Suriye halkını ve özellikle de Suriyeli kadın ve çocukları son derece olumsuz şartlarda yaşamaya mecbur bırakmıştır. Ülkedeki karışıklık ve savaş ortamı, hem ülke içinde, hem de iltica ettikleri ülkelerde Suriye vatandaşları için gittikçe zorlaşan yaşam koşulları sunmaktadır.

Suriyeli kadınlar savaş sonucu evlerinden, ailelerinden uzakta yaşamak zorunda kalmakla birlikte erkeklerin savaşması veya hayatını kaybetmesi sonucu çocukları ile birlikte veya yalnız olarak Türkiye'de yaşamaktadırlar (AFADa, 2014). Bu durum kadınların tek başına çocuklarının bakımlarının yanı sıra ekonomik

geçimlerini sağlamak zorunda bırakmıştır. Nitekim, Suriyeli mülteciler “kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için küçük yaştaki kız çocuklarını/genç kızlarını yerel hanelere ikinci, üçüncü eş olarak evlendirmektedirler (Kirişçi, 2014; Barın, 2015). Bu durum, bölge kadınları arasında Suriyeli genç kızlar/kadınlar konusunda ciddi kaygılar yaratmaktadır (Erdoğan, 2014; Gümüş vd., 2017). Dolayısıyla, Suriyeli mülteci kadınlar “ikinci eş olma, yuva yıkma” gibi negatif bir imgeleme kurgulanması ile sosyal ilişkiler boyutunda damgalanmaktadır.

Suriye’de olağan olarak karşılanan çok eşlilik yalnızca Suriyeli kadınları değil aynı zamanda Türkiye’de var olan aile yapılarının parçalanmasına bunun yanı sıra Türkiye’deki sosyal-kültürel yapı üzerinde değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Suriyeli kadınların kendilerini çevreleyen sosyal ortamda “potansiyel tehdit” olarak algılanması, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerindeki başarısızlık, yalnızlık, taciz, dedikodu gibi diğer sorunların da kaynağını oluşturmaktadır.

Ayrıca, Türkiye’de AFAD’ın yayınlanan raporunda Suriyeli mülteci kadınların yerel hanelere kuma olarak dahil edilmesi, buldukları çevrede toplumsal bir gerilim oluşturduğu ve özellikle Hatay ve Kilis’teki boşanma ve kadın depresyon oranlarının bu sebeple arttığı bildirilmektedir (AFADb, 2014). Diğer taraftan, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin çeşitli ülkelerdeki Suriyeli kadınlarla yaptığı görüşmeler kız çocuklarının sığındıkları ülkelerde ekonomik nedenlerle ve korunma gerekçeleriyle çocuk yaşta evlenmek zorunda kaldıklarını ya da sığındıkları ülkelerdeki erkeklerden para karşılığında çocuk yaşta aldıkları evlenme tekliflerinin baskısı altında olduklarını göstermektedir.

Stigmatizasyon ile Mücadele Stratejileri

Suriyeli mültecilerin göç ettikleri ülkelerde kalma sürelerinin artmasıyla birlikte, sadece can güvenliklerinin ve temel ihtiyaçlarının bir süre karşılanmasının yeterli olmayacağı ve bu insanlara yeni bir hayat ve gelecek inşa edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sosyal damgalanmanın önlenmesi için, Suriyeli mülteci kadınların sadece maddi ihtiyaçlarının karşılanması yetmemekte toplum içerisinde insan onuruna yakışır bir ilişki ağı içerisinde konumlanması da gerekmektedir. Bu bağlamda, Suriyeli kadın sığınmacılara karşı, özellikle medyanın her türlü negatif söylemden uzak durması ve kadınların sosyo-ekonomik gelişmelerinin desteklenerek, topluma uyum süreçlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir. Ayrıca;

- Suriyeli kadınların Türkçe dil kurslarına erişiminin desteklenmesi ve genişletilmeye devam edilmesi, çocuk bakım hizmetleri

sağlayarak yalnızca kadın öğrencilerden oluşan sınıflar oluşturarak kadınların bu kurslara katılmasının sağlanması ve devamlılığın sürdürülmesi

- Suriyeli kadınların güvenli barınma ihtiyaçlarına destek olmak için, sosyal uyum yardım programı ve diğer nakit yardım programlarının sağlanması ve sürdürülmesi

- Erken evliliklerin önlenmesi için Suriyeli çocukların okula kaydedilmesi ve okulda kalmaları için eğitim için şartlı nakit transferi gibi programların oluşturulması

- Kadınların yalnızca geleneksel anlamda kadın mesleği olanlar (dikiş, açılık vb.) dışında düzenli istihdam edilebilecekleri alanlarda da mesleki eğitime erişimlerinin sağlanması

- Sosyal uyum ve birlikte yaşamayı kolaylaştırmak adına Suriyeli ve diğer sığınmacı toplum üyelerinin ev sahibi toplum üleriyle etkileşime girebilecekleri ortak alanlarının oluşturulması ve geliştirilmesi desteklenmelidir.

Sonuç ve Öneriler

Suriye’de çıkan savaş sonucunda Türkiye’ye gelen Suriyeli kadınların toplumsal sorunlarının çözümü için mülteci kadınların güçlendirilmesi ve topluma kazandırılması muhakkak sağlanması gereken bir durumdur. Suriyeli kadınlara yönelik genel koruma ve destek programları, rekafetçisi olmayan kadınları da kapsayacak şekilde geliştirilmelidir. Kamp dışında kadınlara barınma, beslenme ve sağlık olanaklarından yararlanmaları açısından öncelik verilmelidir. Stigmatizasyonu önlemek için toplum eğitilirken, stigmaya maruz kalanlar da baş etmeye yönelik bilgilendirilmeli ve desteklenmelidirler. Stigmatizasyonun önlenmesi için özellikle sağlık personeli, sivil toplum örgütleri, politikaacılar ve medya yayın organları işbirliği içinde halkın bilinçlenmesine katkı sağlamalı, stigmaya karşı alınan önlemler, temel insan hak ve özgürlüklerine saygıyı ve stigmaya maruz kalanları koruyucu yasal düzenlemeleri kapsamalıdır.

Kaynaklar

AFADa. (2014). Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar. Erişim tarihi: 29.08.2018. <http://kdk.gov.tr/haber/afad-turkiyedeki-suriyeli-kadınlar-raporunuyayinladi/465>.

AFADb.(2014) Suriye’den Türkiye’ye Nüfus Hareketleri, Kardeş Topraklarındaki Misafirlik. Erişim Tarihi:06.10.2018. <https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/79-20140529153928-suriye'den-turkiye'ye-nufus-hareketleri,-kardestopraklarındaki-misafirlik>.

Akpınar, T. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3, 1-14.

Attawell, K., Pulerwitz, J., Brown,L. (2006). HIV/AIDS related Stigma and Discrimination: A Conceptual Framework and an Agenda a For Action. Erişim Tarihi: 15.11.2018. http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNACQ832.pdf

- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1,10-56.
- Corrigan, P.W., River, L.P., Lundin, R.K., Penn, D.L., Wasowski, K.U., Campion, J., vd., (2001). Three Strategies For Changing Attributions About Severe Mental İllness. *Schizophrenia Bulletin*, 27, 187-195.
- Çelik, İ.A., Vural, F. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınların Kuma Dramı: Kilis İli Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 8(14), 341-382.
- Damgalamak. Erişim Tarihi: 15.10.2018.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=1=veritbn&kelimesec=83569.
- Erdoğan, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi*, Ankara.
- Güler, Ç. & Akın, L. (2006). *Halk Sağlığı Temel Bilgiler*. Demografi ve Sağlık Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 54-55.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye'nin "Suriyeli Sığınmacılar" Sınavı*. USAK & Brookings, Ankara.
- Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., Sales, R. (2000), *Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics* , Routledge, New York.
- Lloyd, C. (2010). Sinning and Sinned Against: The Stigmatisation of Problem Drug Users. London: UK Drug Policy Commission. Erişim Tarihi: 13.10.2018
http://www.ukdpc.org.uk/resources/Stigma_Expert_Commentary_final_2.pdf
- OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), "About the Crisis". Erişim Tarihi: 07. 11. 2018.
<http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/aboutcrisis>.
- Şahin, Y. (2013). *Kentleşme Politikası*. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Taşkın, E.O. (2004). Damgalama, Ayrımcılık ve Ruhsal Hastalık. *3P Dergisi*, 5-12.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Geçici Koruma Göç İstatistikleri. 2018. Erişim Tarihi: 06.09.2018.

Suriyeli Mülteci Çocuk Gelinler: Kadın ve Çocuk Sağlığına Yansımaları

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin AYDIN KARTAL¹

Dr. Öğr. Üyesi Neriman ÇAĞLAYAN KELEŞ²

Dr. Öğr. Üyesi Handan ÖZCAN³

Amaç: Bu derleme ile Suriyeli mülteci çocuk gelin sorunu konusunda toplumsal farkındalığı oluşturma, çocuk/kadın sağlığı sorunları ve bu sorunların çözümünün literatür ışığında tartışılması amaçlanmıştır.

Metod: Çalışmada Türkiye ölçeğinde Suriyeli mültecilerde erken yaşta yapılan evlilikler konusunda yayınlanmış bilimsel literatür taranmış, ulusal ve uluslar arası raporlar ve durumlar incelenmiştir. Bu kapsamda edinilen güncel bilgiler doğrultusunda bulgular ve sonuçlar derlenmiştir ve çocuk/kadın sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

Tartışma: Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı 2018 istatistiklerine göre, Türkiye'ye sığınan ve sayıları üç milyonu aşan Suriye'li mültecilerin yaklaşık olarak yarısının (%45) kadın, %46'sının ise 18 yaş altı çocuk olduğu bildirilmektedir. Göçün en savunmasız mağdurlarının kadınlar ve çocuklar olduğu bir gerçektir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda, Suriyeli göçmen kadınların ortalama evlilik yaşının 15-19 yaş arası olduğu bildirilmiştir. Suriyeli sığınmacılar, ekonomik yük olmaması ve kalacak daimi yerlerinin olması için kızlarının erken yaşta evliliklerini onaylamaktadır. Erken yaşta evliliklerin kadın ve çocuk sağlığı üzerine etkileri incelendiğinde ise, cinsel istismar, istenmeyen gebelikler, ölü doğum, anne ve bebek ölümleri olmak üzere birçok ciddi sonuçlara neden olabilmektedir. Doğurganlık yaşı küçüldükçe gebelik ve doğum komplikasyonları daha sık görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler: Çocuk gelinler sorununun nedenlerinin çok boyutlu olduğu ve çözümünün de çok boyutlu bir çaba gerektirdiği ortadadır. Bu sorunun çözümünde ilgili devlet kurumları tarafından kamp ve ev ziyaretleri yapılarak Suriye'li kız çocuklarının cinsel istismarının önüne geçilebilmesi ve adölesan gebeliklerin engellenmesi için çalışmalar yapılması, tecavüz ve cinsel istismara maruz kız çocukların belirlenmesi ve devlet koruması altına alınması, sorumlu kişilere yönelik cezai yaptırımların artırılması büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteci Kız çocuklar, Çocuk Gelin, Çocuk Evlilikleri, Cinsel İstismar

Syrian Refugee Children Brides: Reflections of Women and Child Health

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi

² Sağlık Bilimleri Üniversitesi

³ Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Objective: The aim of this review is to raise public awareness about the problem of Syrian refugee child bride, to discuss child / female health problems and to solve these problems in the light of the literature.

Method: In the scale of Turkey, information on marriages at an early age of Syrian refugee women was collected through literature review. National and international reports and situations are examined. In line with the current information, findings and results have been compiled and some suggestions have been developed for the protection and development of child / women's health.

Discussion: According to the Republic of Turkey Ministry of Interior 2018 statistics, The number of approximately half of the Syrian refugees in excess of three million (45%) were female and 46% under the age of 18 is reported in Turkey[1]. It is a fact that the most vulnerable victims of migration are women and children. The Syrian refugees approve their daughters' early marriage to ensure that their daughters are not economically burdened and have permanent places to stay.

When the effects of early marriages on women and children's health are examined, it can cause many serious consequences such as sexual abuse, unwanted pregnancies, stillbirth, maternal and infant mortality [2,3]. As the fertility age decreases, pregnancy and birth complications are more common. In the studies conducted in Turkey, the average age of marriage of Syrian migrant women is reported to be between 15-19 years of age [4,5].

Conclusions and Recommendations: It is suggested that the reasons for the problem of 'child brides' are multi-dimensional and therefore it requires a multi-dimensional approach. In order to solve this problem, camp and home visits should be conducted by the relevant government agencies to prevent sexual abuse of Syrian girls and should be studies to prevent adolescent pregnancies. identification of girls exposed to rape and sexual exploitation and under the protection of the government and increasing criminal penalties for responsible persons is of utmost importance.

Keywords: Syrian Refugee Girls, Child Bride, Child Marriages, Sexual Abuse

Giriş

Göç kavramı, insanlık tarihinin başlamasıyla ortaya çıkan, yalnız yaşadıkları yerin değişmesini değil aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel değişimleri içeren, farklı insanların farklı nedenlerle yaşadıkları yeri uzun ya da kısa süreli terk etmesi olarak tanımlanmaktadır (Kofman, 2000). Başka bir tanımlamaya göre göç, yerleşim yerini genellikle en az altı aylığına değiştirme amacıyla (kalıcı amaçlı) yapılan fiziksel çabadır (Güler ve Akın, 2006). Dış göçler, bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçlerdir. Dış göç, gönüllü olabileceği çoğu

zaman zorunlu şekilde olabilmektedir. Terör, açlık, doğal afet ve savaş gibi sebepler zorunlu dış göçlere, iyi şartlarda yaşama isteği, ekonomik refah, yaşam kalitesini yükseltmek gibi nedenler de dış göçlere sebep olmaktadır (Şahin, 2010).

Suriye iç savaşı, 2011 yılında başladığından itibaren milyonlarca Suriyeli, güvenlik, korunma ve sığınma hakkı için Avrupa'ya ya da diğer ülkelere göç etmiştir. Buna göre, 6,5 milyon Suriyeli ülke içinde; 4,8 milyon Suriyeli ise Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelere göç etmiştir (OCHA, 2018). Türkiye Cumhuriyeti, Suriye'deki durumdan etkilenen Suriye vatandaşları için "açık kapı" politikası izlemiştir. 2017 yılı Ocak ayı itibarıyla, Türkiye'de yaşayan mülteci sayısı 3 milyonu geçmiş ve bu durum Türkiye'yi dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan ülke haline getirmiştir (Akpınar, 2017). Ülkede yaşayan yaklaşık 3 milyon Suriyeli mülteciye yaklaşık 260 bini T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yönetilen 26 kampta yaşamaktadır (AFAD, 2014).

Suriyeli mülteciler "kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için küçük yaşta kız çocuklarının evlenmesine onay vermektedirler. Bu durum ülkemizde çocuk gelinler probleminin daha da istenmeyen boyutlara ulaşmasını sağladı. Dolayısıyla bu çalışma ile, ülkemizde ve dünyada Suriyeli mülteci çocuk gelin sorunu konusunda toplumsal farkındalığı oluşturma, çocuk/kadın sağlığı sorunları ve bu sorunların çözümünün literatür ışığında tartışılması amaçlanmıştır.

Mülteci, Göçmen, Sığınmacı ve Geçici Koruma Statüsü Kavramları

Uluslararası Göç Örgütü, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere giderek; kişinin hukuki statüsü, yer değiştirme hareketinin istemli veya istemsiz gerçekleşmesi, yer değiştirme hareketin sebepleri ya da gidilen yerdeki kalış süresi gibi faktörleri dikkate almadan, kendi menşe yerinden uzaklaşan kimseleri göçmen olarak tanımlamaktadır (IOM, 2011).

Herhangi bir nedenden dolayı can ve mal güvenliği tehlikede olan ve haksızlığa uğrayacağı korkusu ile vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan, bulunduğu ülkenin korumasından yararlanamayan ve ülkesine dönmek istemeyen kişiler mülteci olarak kabul edilmektedir. Ülkesini terk ederek, mülteci olduğu iddiasıyla bir başka ülkeye sığınan fakat henüz mülteci olup olmadığı hakkında yetkili merciler tarafından karar verilmemiş kimseler ise sığınmacı şeklinde ifade edilmektedir (Deniz, 2014: 177,178).

Geçici koruma ise, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak hedef ülkenin sınırlarına gelen veya sınırlarını geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye

alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade eder. Geçici koruma devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur (T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018).

Göç ve Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlığı "hastalık ve sakatlığın olmamasının yanı sıra, fiziksel, sosyal ve mental açıdan tam bir iyilik hali" olarak tanımlamaktadır. Sosyal, kültürel ve fiziksel olarak toplumu ve bireyleri etkileyen göç, sağlık ve sağlık değişkenleri üzerinde de çok önemli etkilere sahiptir. Göç süreci bedensel ve zihinsel sağlığı etkilemektedir (Topçu ve Beşer, 2006; Kristiansen vd., 2007).

Göç eden bireyler göç sürecinde ve sonrasında birçok sağlık sorunu ile daha fazla karşılaşmakta, ulusal ve uluslararası danışmanlık, temel ve koruyucu sağlık hizmetleri, tanı, tedavi fırsatı ve ilaca erişim konusunda kritik sorunlar yaşamaktadır. Sağlık hizmetlerine erişim, tedavi ve bakıma ilişkin gelişebilen problemlerle birlikte göç eden bireylerde kısa ve uzun vadede birçok sağlık sorunu da ortaya çıkabilmektedir. Beslenme bozuklukları, dehidratasyon, besin zehirlenmeleri, üreme sağlığı sorunları, su ile bulaşan hastalıklar (hepatit A, tifo gibi), fekal-oral yolla bulaşan hastalıklar (polio gibi), hava yolu ile bulaşan hastalıklar (inflüenza, TBC, kızamık gibi) ve paraziter hastalıklar (tripanasoma, malaria gibi) görülebilmektedir (İldam Çalım vd., 2012). Ayrıca, kronik hastalıklarda artış, yetersiz doğum öncesi bakım sonucu büyüme ve gelişme gerilikleri, anne ölümleri artışı, kronik beslenme yetersizlikleri, cinsel yolla bulaşan hastalıklarda artış, ruh sağlığı sorunları, alkol ve madde bağımlılığı bu sağlık sorunları arasında yer almaktadır.

Göçün Kadın Sağlığına Etkileri

Tüm toplumlarda görülebilen göç bireyin fiziksel çevresindeki istemli veya zorunlu, geçici veya kalıcı bir değişim olması bakımından bireyi sağlığını çeşitli faktörleri açısından etkilemektedir. Göçün yol açtığı bulaşıcı hastalıklar, üreme sağlığı sorunları, yetersiz beslenme, travma, stres ve anksiyete gibi ruhsal sorunlar, göç edilen yere ya da kültüre uyum sorunları, ekonomik sorunlar, hizmete ulaşamama, iletişim sorunları ve sosyal dışlanma gibi sorunlar bireylerin iyi olma durumlarını etkileyen temel unsurlardır. Birleşmiş Milletlerin göçmen raporlarına bakıldığında göçmenlerin %80'ini kadınların ve çocukların oluşturduğu göze çarpmakta ve göçe maruz kalan kadınların da çoğunun cinsel şiddet, ekonomik eşitsizlik ve insan hakları ihlalleri ile karşılaştığı ortaya çıkmaktadır. (Thomas, 2003; Kaya 2009).

Türkiye'ye sığınan ve sayıları üç buçuk milyonu aşan Suriye'li mültecilerin yaklaşık olarak yarısının (%45) kadın olduğu bildirilmektedir (T.C.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018). Bu mültecilerin haklarının ve temel ihtiyaçlarının karşılanması, sadece hayatta kalmaları için değil, aynı zamanda da yaşama şartlarının zaman içinde iyileştirilmesi için de gereklidir. Suriyeli kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunların fark edilmesi daha da önemlidir, çünkü kadınlar çoğunlukla çocuklarının yetiştirilmesinden ve bakılmasından sorumludurlar.

Göç ettikten sonra bu kadınlar sosyal izolasyon, yalnızlık, dil engeli ve kültürel farklılıklar nedeniyle birçok şeye yabancılaşmakta ve cinsiyet farklılıkları yüzünden erkeklerin deneyimlerinden farklı deneyimlerle karşılaşmakta ve çoğunlukla erkeklere nazaran daha ciddi problemlerle ve istismarla yüzleşmektedir (Tuzcu ve Ilgaz, 2015). Sığınmacı kadınların ve kız çocukların; her türlü ayrımcılık, eşitsizlik ve istismardan korunması çok elzem bir konudur. Ancak bu konuların birçok ülkede hâlâ ele alınmadığı ve kadınlara yönelik politikaların geliştirilmediği de gözlemlenmektedir (Dartnall ve Loots 2009). Düşük maaşla daha uzun saatler çalışma, sağlık sigortasından yararlanamama, cinsel ve fiziksel istismara uğrama, şiddet, eğitim fırsatlarına erişememe gibi unsurlar kadın hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Göçmen kadınların sağlığını iyileştirmek için, onların nitelikli sağlık hizmetine kolay ulaşabilmelerine yönelik politikalar geliştirilmeli, özellikle koruyucu hizmetler başta olmak üzere tüm hizmetler, yerleşik nüfusa verilene benzer şekilde düzenlenmelidir.

Göçün Çocuk Sağlığına Etkileri

Göç kavramı çocuk sağlığını sosyal haklarından ruh sağlığı boyutlarına kadar farklı boyutlarda etkileyebilmektedir. İstihdam, eğitim, sağlık, barınma, yabancılaşma ve güvenlik gibi nedenlerle göç eden ailelerin üstesinden gelmek zorunda olduğu sorunlar doğrudan çocuklara yansımakta ve göçmen çocukları hem aile içerisinde hem de ev sahibi toplumun çocukları karşısında dezavantajlı hale getirmektedir (Çevik, 2016). Göç nedeniyle yetersiz barınma olanakları, temiz suyunu ulaşmadaki zorluklar, yeterli ve dengeli beslenememe, sağlıksız tuvaletler, sağlıksız yaşam koşulları sonucunda çocukların fiziksel sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Ailelerin çocukları ile yeterince ilgilenmemesi, sosyoekonomik yetersizlikler çocukların beslenme, sağlıklı yaşayabilme, büyüme ve gelişme için gerekli olanaklardan yoksun kalmalarına, hastalık ve kazalardan korunma, çocuğa yönelik istismar, ihmal ve şiddeti kapsayan birçok çocuk sağlığı sorunlarına neden olmaktadır (Aydın vd., 2017).

Çocuk Gelinler Kavramı

Çocuk haklarına dair sözleşmeye göre çocuğa uygulanabilecek aksi yönde kanun olmadığı sürece 18 yaşın altındaki herkes çocuk kabul edilmektedir (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989). Uluslararası belgeler kapsamında yapılan tanımlara göre, bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan, 18 yaş altında gerçekleşen evlilikler “erken evlilik” kabul edilmekte ve çoğunlukla evliliğe maruz

kalan bireyin bilinçli rızası olmaması nedeniyle literatürde “erken ve zorla evlilik” şeklinde yer almaktadır. Ülkemizde de “erken evlilik” ve “çocuk gelin” kavramları yasalarla belirlenmiş ve sınırlanmıştır. Türk Medeni Kanunu’nun 124. maddesi, on yedi yaşını doldurmamış erkek ve kadının evlenemeyeceğini, ancak olağanüstü durumlarda 16 yaşını doldurmuş erkek ve kadının anne baba veya vasinin dinlenmesi şartıyla mahkeme kararı ile evlenebileceğini ifade etmektedir. Buna göre Türk Medeni Kanunu, on yedi yaşını doldurmadan evlenen kız çocuğunu “çocuk gelin” olarak kabul etmektedir.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne (UNHCR) göre Türkiye’deki bütün Suriyeli mültecilerin %49.2’si kadındır ve mültecilerin tamamının %50’sinden fazlası 17 yaş ve altıdır. Bu rakamlar Suriyeli mültecilerin çoğunluğunun kadın veya çocuk olduğunu göstermektedir. Suriyeli mülteciler “kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için küçük yaşta kız çocuklarının evlenmelerine onay vermektedirler. Nitekim, Türkiye Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) 2014 raporuna göre, Suriye’li annelerin yaş ortalamasının çok düşük seviyede olup, 13-14 yaşında adölesan gebeliklere rastlandığı bildirilmektedir (AFAD, 2014). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da benzer şekilde Suriye’li kadınların %59.6’sının 18 yaş ve öncesinde evlendiği, %12.8’inin gebe ve gebelerin %57.1’inin doğum öncesi bakım almadığı, %9.6’sının doğumu evde gerçekleştirdiği bildirilmiştir (Bahadır ve Uçku, 2015). Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezinin (ICRW) (2005) yaptığı araştırmaya göre ise çocuk yaşta evlenen kız çocukları diğer yaş gruplarındaki kadınlara göre fiziksel şiddete iki kat, cinsel şiddete ise üç kat daha fazla maruz kalmaktadırlar (ICRW,2005).

Zihinsel ve fiziksel gelişimini henüz tamamlamamış, çocuk yaşta kızların evlenmesi ve erken yaşta anne olması, başta kendi fiziksel ve psikolojik sağlıkları açısından kötü sonuçlara sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitimsiz olması ve kendisinin çocuk yaşta olması nedeniyle çocuk büyütebilecek bilinç ve olgunluğa sahip olmaması nedeniyle, doğan çocuğun bakımı, eğitimi, sağlıklı bir yetiştirme ortamı da mümkün olamamaktadır. Erken evlilik, okulu bırakma nedeniyle düşük eğitim seviyesi, adolesan gebelik, anne ve bebek mortalite ve morbiditesinde artış, yoksulluk gibi çeşitli olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Boran vd., 2013; Özgülner, 2016). Bu olumsuz sonuçlar sadece kişileri değil, onların çocuklarını ve toplumu da etkileyebilme potansiyeline sahiptir.

Genç annenin çocukluk ve gençlik dönemlerini yaşayamadan çok fazla sorumluluk altına itilmesi; bir yandan ailesinden ayrı kalmanın ve yeni bir ailede “gelin” olarak yer almanın neden olduğu baskı ile mücadele ederken, diğer yandan bir “eş” ve “anne” olarak görevlerini yerine getirmeye çalışması anlamına gelmektedir. Bu durum genellikle çocuğun psikolojik çöküntülerle erken yaşta tanışmasına sebep olmakta ve çoğunlukla depresyon, şiddete eğilimi, evden

kaçma, cinnet, intihar gibi travmatik sonuçlara yol açabilmektedir (Şenol ve Alp, 2012).

Sonuç ve Öneriler

Erken yaş evlilikleri ve çocuk gelinler hem yasal olarak suç teşkil etmesi bakımından hem de sağlıklı nesillerin yetişmesine zarar veren bir etken olması bakımında gerek dünyada, gerekse ülkemizde dikkati çeken ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken önemli bir sorundur. Erken yaş evlilikleri sorununun çözümü için yapılması gereken şeylerin başında ülkeye giriş yapan her bir sığınmacının kayıt altına alınarak, sağlık ve sosyal hizmet birimleri tarafından düzenli takibinin sağlanması gerekmektedir. Suriyeli çocukların okula kaydedilmesi ve okulda kalmaları için eğitim için şartlı nakit transferi gibi programlar geliştirilmelidir. 18 yaş altındaki kız veya erkek hiçbir çocuğun evlenmeye zorlanmaması için aileler bilinçlendirilmeli ve yasal olarak takibi yapılmalıdır. Aksi taktirde erken yaş evlilikleri ve çocuk gelin –çocuk anne vakaları kontrol edilemez boyutlara ulaşacak, bu durum yalnızca Suriyeli sığınmacıları değil, Türkiye'nin sosyo- kültürel yapısını da olumsuz olarak etkilemeye artarak devam edecektir.

Kaynaklar

- AFAD. Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar, 2014 Raporu. Erişim tarihi: 29.08.2018. <http://kdk.gov.tr/haber/afad-turkiyedeki-suriyeli-kadınlar-raporunuyayinladi/465>.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 3, 1-14.
- Aydın, D., Şahin, N., Akay, B. (2017). Göç Olayının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7, 8-14.
- Kaya, A., Şahin, B. (2007) *Kökler ve Yollar / Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bahadır, H., Uçku, R. (2015). Tanımlayıcı Bir Alan Araştırması: Suriye'li Sığınmacı Kadınların Üreme Sağlığı. 18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Bildiri Kitabı, 1008-1009.
- Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E., Eren, T. (2013). Çocuk Gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26:58-62.
- Çevik, S. A. (2016). "Suriye'den Türkiye'ye Göç'ün Etkileri". *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2, 80-83
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1989). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu. Erişim Tarihi: 02.11.2018. http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uu/mevzuat/birlesmismilletler.pdf
- Dartnall, L. & Loots, L. S. (2009), Forum Conference Report 2009, Johannesburg.

Göçmenlerin Sosyal Sorunları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları**Doç. Dr. Yusuf GENÇ¹****Özet**

Göç ve göçmenlik psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok sorunu bünyesinde taşıyarak bu farklı alanlarla ilgili sorunlar birbirlerini etkilemektedir. Bu sorunlar bireyin kendinden, göç olgusunun doğasından, ulusal ve uluslararası yasalardan, üçüncü ülkeye geliş aşasından ve bu ülkede kalış sürecinden kaynaklanmaktadır. Bu tebliğde her ne sebeple olursa olsun göçmenlerin yaşadıkları genel sosyal sorunlar ve bu sorunların çözümünde sosyal hizmet uygulamalarının yeri ve önemine vurgu yapılmıştır. Çalışma teorik verilere dayalı literatür taraması ve mesleki deneyimler üzerine kurgulanmıştır. Göçmenlerin barınma, eğitim, sağlık, çalışma ve istihdam, uyum sağlama, haklar, güvenlik, dil, aile ve akrabaya uzak kalma, sosyal statü, geçmiş alışkanlıklarından kopma ve gelecek kaygısı gibi birçok sosyal sorun yaşamaktadırlar.

Göçmenlik ilk aşaması sığınmacı, yasal kabullerin sağlandığı aşama mülteci olma konumları gereği elde edilen birçok yasal hak üzerine kurgulanırken değer menşeli ve insani sorumluluklar gereği de bir takım uygulamalara muhatap olmalıdır. Göçmenlerin yukarıda ifade edilen sosyal sorunlarının çözümü ve içinde yaşanılan toplumun hayat standartlarına erişebilmeleri için bir takım sosyal hizmet mesleki uygulamalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal hizmet göçmenlerle ilgili; bireyi kendi içinde güçlendirmek, sorunlarının farkına vardırarak, ihtiyaç hiyerarşisini ve önceliklerini belirlemek, haklar konusunda bilgilendirme ve danışmanlık yapmak, kurumlara erişimde aracı olmak, hizmetlerle buluşmasını sağlamak, iyilik halini yükseltmek ve sosyal uyumuna yardımcı olmak gibi mesleki roller üstlenmektedir. Böylece sosyal hizmet göçmenlerin birçok sorununun çözümünde kilit rol oynamaktadır. Hizmetleri sunabilmek için mevzuatla birlikte gerekli ve erişilebilir kuruluşlar oluşturulmalı, mesleki kadro tahsisi yapılmalı ve bu kuruluşlarda sosyal çalışmacılar istihdam edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Sosyal Hizmet, Sosyal Sorun, Sosyal Çalışmacı

Social Problems of Immigrants and Social Work Intervention**Abstract**

Migration and immigration are phenomena involving many psychological, social, cultural and economic problems which are inter-related, thus affecting each other. These problems arise from the characteristics of immigrant, the general nature of immigration phenomenon, national and

¹ Sakarya Üniversitesi

- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. TSA Dergisi, 18 (1), 175- 204.
- Güler, Ç. & Akın, L. (2006). Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Demografi ve Sağlık Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 54-55.
- ICRW. (2005). Development Initiative On Supporting Health Adolescents (DISHA) Project. Analysis Of Quantitative Baseline Survey. Washington, D.C.
- İldam Çalım, S., Kavlak, O., Sevil, Ü. (2012). "Evrensel Bir Sorun: Göç Eden Kadınların Sağlığı ve Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Dil Engeli". Sağlık ve Toplum, 22(2), 11-19.
- IOM. (2011). Glossary on Migration, International Migration Law Series No. 25. Erişim tarihi 01.11.2018. <http://www.iom.int/key-migration-terms>.
- Kristiansen, M., Mygind, A. ve Krasnik, A. (2007). Health Effects Of Migration. Danish Medical Bulletin, 54, 46-47.
- Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., Sales, R. (2000), Gender and International Migration in Europe: Employment, Welfare and Politics, Routledge, New York.
- OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), "About the Crisis". Erişim Tarihi: 07. 11. 2018. <http://www.unocha.org/syrian-arab-republic/syria-country-profile/aboutcrisis>.
- Özgülnar, N. (2016), "Kadınların Sorunları", Savaş, Göç ve Sağlık, Ankara: Türk Tabipleri Birliği Yayınları.
- Şahin, Y. (2013). Kentleşme Politikası. İstanbul: Ekin Yayınevi.
- Şenol, D., Alp, Y. E. (2012). "Çocuk Gelin ve Çocuk Dul Kadınlara Kırıkkale Örneğiyle Sosyolojik Bir Bakış", Uluslararası Katımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı.
- T.C. İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Geçici Koruma Yönetmeliği, Erişim Tarihi: 03. 11. 2018. <http://www.goc.gov.tr>.
- Thomas, F. (2003), Uluslararası Göç ve Uluslararası Toplumsal Alanlar, Çev. A. Z. Gündoğan, C. Nacar, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Topçu, S. & Beşer, A. (2006). Göç ve Sağlık. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 10, 37-42.
- Tuzcu, A. & Ilgaz A. (2015), Göçün Kadın Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 7, 56-67.

international laws, the arrival to and stay in a third country. This paper focuses on the social problems of immigrants, arising due to the different factors, and the place as well as the importance of social work practices in solving these problems have been emphasized. The study presents a literature review of theoretical works, as well as the professional experiences. Immigrants have many social problems such as housing, education, health, working and employment, adaptation, rights, security, language, being away from family members and relatives, social status, rupture from old habits as well as future anxiety.

The first phase of immigration is asylum-seeking state. The legal rights are entitled if the immigrant fits the eligibility criteria; namely a refugee. The refugee should be given value-based and humanitarian services, as well. A number of social work practices are needed in order to solve aforementioned social problems of immigrants and to enable them to reach the living standards of the society they live in. Social work assumes professional roles such as the self-reinforcement of the individual, enabling the immigrant to recognize her/his own problems, determining the hierarchy of needs and the priorities, providing information and counseling about the rights of the immigrant, mediating between the immigrant and the institutions, enabling the immigrant to reach the services, improving her/his well-being, and helping her/him to adapt to society. Thus, social work plays a key role in solving many problems of immigrants. In order to be able to provide services, necessary and accessible organizations should be established along with legislation, professional staff should be assigned and social workers should be employed in these organizations.

Keywords: Migration, Migrant, Social Work, Social Problem, Social Worker

Giriş

Göç, insanların fert veya cemaat olarak hayatlarının bir bölümünü veya tamamını geçirmek üzere, ömür boyu veya geçici bir süreyle, bir yerleşme biriminden diğerine ikametgahlarını taşımaları halidir (Akkayan, 1981:21-22). Göç olgusu sosyal bilimlerin önemli konuları arasındadır. Sosyoloji göç hareketlerini olgusal boyutta incelerken sosyal hizmet göçmenlere yönelik verilmesi gereken hizmetlerin neveleri, işlevselliği, içerikleri ve uygulamalarla ilgilenmektedir. Göç kavramı olgusal boyutta incelendiğinde; iç göç, dış göç, isteğe bağlı göç, zorunlu göç, işgücü göçü, geçici göç, kalıcı göç, transit göç, illegal göç, zincirleme göç, mevsimlik göç, bağlantılı göç, mekânsal yarıлма gibi kavramlardan bahsedilebilir. Sadece zorunlu göçleri savaş, terör, can güvenliği gibi kendi isteği dışında yaşanan yeri terk etme olarak özetlemek mümkündür.

Zorunlu göçler göçmenleri sığınmacı ve mülteci konumları ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu durum Suriyeli savaş mağdurlarının Türkiye’de misafir konumunda barınması gibi bazen farklı boyutlarda da gelişebilmektedir. Göç sebebi ne olursa olsun göçmenlerin genel sorunları birbirine çok benzerdir. Ancak sığınmacı veya mülteci konumundaki göçmenler uluslararası hukuk gereği farklı sorun ve haklara sahip olmaktadır.

Göç, yaşama şartlarının çeşitli sebeplerle zorlaştığı yerlerde, daha iyi, daha elverişli geçinme ve bazı durumlarda yerleşim yerini bulmak için canlıların ve özellikle insanların bir yerden başka bir yere yaşamak üzere gitmesidir. Göçler çoğu zaman siyasi eğilim ve beklentiler sonucu oluşmaktadır. Ülkelerin siyasi yapıları ve gelişmişlik düzeyleri, iş ve istihdam imkân ve yeterlilikleri bu oluşumları etkilemektedir (Genç, 2018:136).

Göç etme sadece bir mekândan başka bir mekâna geçiş değil bir kültürden başka bir kültüre geçiş ve bir süreçtir. Kişi yeni bir kültürün içinde yaşamaya başlarken eski kültüre aidiyetten vazgeçmez. Böylece kişi iki kültürü de benimser ve iki kültür arasında yaşayarak bicultural olmaya başlar (Koch, 1995:121). Bunun yanında göçmenler hayatın akışı içinde herkes gibi normal şartlarda sorunlar yaşarken göçmenlikten kaynaklanan çok çeşitli sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bu tebliğde göçmenlerin yaşamak ve baş etmek zorunla olduğu birçok sorundan bahsederek bu sorunların çözümü için yürütülen hizmetlerden sosyal hizmet uygulamalarının önemine vurgu yapılmıştır. Sosyal hizmet sosyal sorunların tespit edilmesi, sorunların çözümlenmesi için gerekli yolların belirlenmesi ve profesyonelce sorunlara müdahale edilmesini gerekli görmektedir. Bu çalışmada sosyal hizmet mesleğinin göçmenlerin özellikle sosyal sorunlarının çözümünde kullandığı ve kullanması gereken müdahale yöntemleri ve ulaştığı sonuçlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu uygulamaların göçmenler üzerinde oluşturduğu iyileştirmeler ve gelişmelere de değinilmiştir.

Göç ve Göçmenlik

Yeryüzünde savaşlar, sürgünler, terör, can tehlikesi, açlık, işsizlik, geçim sıkıntısı gibi sebeplerle yüzyıllar boyunca devam eden sosyal hareketlilikler göçlere zemin oluşturmaktadır. Bu hareketlilikler zaman zaman uluslararası müdahalelere muhatap olsa da göç sirkülasyon önlenememektedir. Kavram olarak karmaşık bir yapı oluşturan göç olgusuna dair farklı tanımlar yapılmaktadır. Sosyal bilimler ve sosyal kavramlar hakkında yapılan birçok tanım doğru ancak eksiktir. Şartlar, imkânlar, sorunlar ve beklentiler değiştikçe tanımlar da tashih edilmeye ve güncellenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Seyyar ve Genç’e (2010) göre göç; gerek terk edilen, gerekse tercih edilip gidilen ülkeler için iktisadi, idari, hukuki, sosyal, psikolojik vs. pek çok yönü ve etkisi olan demografik bir yer değiştirmedir. Göç; bir yerleşim biriminden, bir

siyasî sınırı olan toprak parçasından başka bir birime doğru, fert, grup veya kitle hâlinde gerçekleşen bir harekettir. Bu hareketliliğin muhataplarına göçmen denir. Bu yer değiştirme hareketi göç türleri açısından değerlendirildiğinde, salt fiziksel mekân değiştirme eylemi değil aynı zamanda sosyal yapı değişiminin de bir göstergesi olduğu görülecektir (Genç ve Kara, 2016:31).

Göç olayı bireylerin buldukları yerden başka bir yere gitmesinden tutunda, göç ettiği yerde yaşama tutunmak için vermiş oldukları çabaya ve gittiği yerin koşullarına adapte olmasına kadar oldukça uzun ve zahmetli bir süreci kapsamaktadır. Göç eden bireyler yaşadıkları fiziksel, sosyal, kültürel ortamdan koparak başka bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye dâhil olmaktadır (Can, 2011: 15-16). Göçler; bünyesinde sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve siyasal birçok fırsat ve sorunu barındıran ve toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir.

Göçler sadece bir fiziksel mekânın değiştirilmesi değil sosyal yapının bütün unsurlarını da dönüştüren önemli bir sosyal olgudur. Göçmenler mekân değişimi yaparken sadece eşyalarını değil tüm hayat tecrübelerini, yaşam biçimlerini, dillerini, kültürlerini, anılarını ve hayallerini de götürürler. Bu yüzden göç etmek birey ve aile için zor karar verilen ve risklerle dolu bir yolculuktur.

Göçmen; maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek, kendilerinin ve ailelerinin gelecekte beklenenlerini artırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsar. Bu göçler daha çok isteğe bağlı olup birey ve ailelerin yaşam şartlarında düşündükleri değişimden kaynaklanmaktadır.

Zorunlu göçler aynı ülke içinde olabileceği gibi daha çok uluslararası hareketliliklerdir. Uluslararası göçler göçmenlerin durumuna göre farklı boyutlarda değer bulmakta ve konumlanmaktadır.

Siğınmacı; Mülteci olabilmek için uluslararası koruma arayan, mülteci olması tam olarak karar verilmemiş olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden gelecek olan kararı bekleyen kişilerdir. **Mülteci;** Siğınma aradığı ülke tarafından resmi olarak siğınmacı statüsü tanınmış olan kişi. Irk, din, sosyal konum, siyasal düşünce ya da ulusal kimlik sebebiyle kendisini baskı altında hissederek, kendi devletine güveninin kaybeden, kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağı düşüncesiyle ülkesini terk edip başka bir ülkeye siğınma talebinde bulunan ve bu talebi o ülke tarafından kabul edilen kişidir (Taneri, 2012: 5).

Şartlı Mülteci; Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan, oraya dönemeyen/dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder. **Geçici Koruma;** Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen,

acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak başka ülkeye giren ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir. ***ikincil Koruma***; Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; işkenceye maruz kalacak, ölüm cezasına mahkûm olacak veya cezası infaz edilecek, ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüdür (Uluslararası Koruma Çeşitleri, 2019).

Görüldüğü üzere birey veya ailelerin kendi isteğiyle veya zorunlu olarak ülkelerinden ayrılmaları onları göçmen konumuna taşımaktadır. Bu statülere yenileri de eklenebilir. Bu statü ve tanımların yanında Türkiye'deki Suriyeli savaş mağdurları gibi misafir konumunda olup uluslararası bir statüsü olmayan geçici göçmenler de vardır. Bu bireylerin hukuki haklarının zayıf olması ve buldukları ülkenin uluslararası haklardan yararlanamaması açısından her iki taraf için çok riskli bir durum arz etmektedir.

Göçmenlerin Sosyal Sorunları

Göçmenler barınma, eğitim, sağlık, çalışma ve istihdam, uyum sağlama, sağlıklı yaşam, farklı kültür içinde olma, ırkçı tavırlarla karşılaşma, bir topluluğa üyelik hissini kaybetme, sosyal dışlanma, haklar, güvenlik, dil, aile ve akrabaya uzak kalma, sosyal statü, geçmiş alışkanlıklarından kopma ve gelecek kaygısı gibi birçok sosyal sorun yaşamaktadırlar.

Göçle birlikte bireyler, gruplar veya topluluklar göç süreci ve sonrasında sorunların yıllarca etkisi altında kalabilmektedir. Bu sorunlar doğrudan veya dolaylı olarak kitleleri etkisi altına alabilmekte, sorunlarla baş edemeyen bu kitleler zamanla birçok sosyal sorunla karşılaşabilmektedirler.

Göçler doğal, siyasi, ekonomik ve sosyal yapıardan kaynaklı pek çok nedeni olan hareketliliklerdir. Göçler iş aramak, gelir yetersizliği, iş imkânlarının olmaması, birikim yapmak, daha iyi yaşam seviyesine ulaşmak gibi ekonomik; evlilik, eğitim, sağlık, tayin/iş değişikliği ve emeklilik gibi bireysel; can- mal güvenliğine ilişkin kaygı, yerleşim yerinin boşaltılması, terör nedeniyle yaşanan baskılar ve mübadele gibi güvenlik ve ebeveynin yanına gitmek, eşin yanına gitmek, ebeveynin/eşin tayini, iş değişikliği, ebeveynin göç etmesi gibi ailevi birçok nedenle ortaya çıkmaktadır (Genç, 2018:138).

Göçlerin birçok olumlu veya olumsuz etkileri bulunmaktadır. Göç sürecinde; hızlı nüfus artışı, ekonomik sorunlar, sanayileşme, tarımın makineleşmesi, toprak mülkiyetindeki değişiklikler, toprakların mirasla paylaşılması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, doğal afetler, geleneksel toplum baskısından kurtulma isteği, kan davaları, entansif tarıma geçiş, kırsal alanlarda yaşam kalitesinin düşük olması, güvenlik, iş ve istihdam imkânı ve

kentin çekiciliği ve kırsalın iticiliği gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Sadece göç eden kişiler değil göç edilen bölgedeki bireyler de dolaylı veya dolaysız biçimlerde bundan etkilenmektedirler. Bu süreç beraberinde birçok sosyal soruna da zemin oluşturmaktadır. Göçmenlerin barınma, eğitim, sağlık, çalışma ve istihdam, uyum sağlama, haklar, güvenlik, dil, aile ve akrabaya uzak kalma, sosyal statü, geçmiş alışkanlıklarından kopma ve gelecek kaygısı gibi sosyal sorunlar yaşamaktadırlar.

Göç beraberinde bireyin yaşamında baş edilmesi gereken güçlükler getirmektedir. Bireyin karşılaştığı güçlüklerin temelinde yeni ve farklı bir kültüre uyum sürecinin getirdiği zorlanmalar yer almaktadır. Göçmenler buldukları topluma uyum sağlamada sorunlar yaşamaktadırlar. Çünkü göç, çok farklı kültürlerden gelen bireylerin etkileşimi ile ortaya çıkan kültürel uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Göç ile dil, din, gelenek, kültür vb. pek çok açıdan birbirinden tümüyle farklı geçmişlere sahip bireyler aynı ortamda yaşamını sürdürmek durumunda kalmaktadır (Aksoy, 2012:292).

Göçmenlik dezavantajlı bir durum iken göçmenler arasında da çocuklar, kadınlar, engelliler ve yaşlılar daha çok risk altındadır. Bu bireylerin buldukları topluma uyum sorunu yaşamaları onların eğitim, sağlık, iş ve istihdam sorunlarını da etkilemektedir. Örneğin; göç yolu ile kente gelen kadınlar kentsel sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikler için eğitimlerinin yetersiz ve mesleki deneyimlerinin sınırlı olması uygun iş bulmaları ve çevresi ile etkileşim sağlamalarını olumsuz etkilemektedir.

Göçmenlik ailenin parçalanmasına, sosyal ağ bağlantılarının azalmasına ve psikososyal strese yol açmaktadır. Göçmenlerde ruhsal sağlık sorunlarını ve bu sorunlar ile ilişkili faktörlerin belirlenmesine gereksinim vardır (Hovey, 2002:493). Göç eden ailelerde ve bireylerde birçok psikiyatrik sorunun ortaya çıktığı, özellikle; depresif, anksiyete, somatofom ve uyum bozukluklarının sık görüldüğü belirtilmektedir. Göçün, temelde, kişinin büyük bir gruba ait olma duygusunun kaybına, kültürel yaşamın ve geleneklerin terk edilmesine neden olması bireylerde bir takım ruhsal etkiler oluşturmaktadır (Tuczu ve Bademli, 2014:61). Göçen bireyler, göçtükleri yerlerde ilk olarak yabancılaşma, yalnızlık, özlem, aşağılanma duygularına kapılmakla birlikte bunun ardından çevreye karşı kırgınlık, öfke, önyargı ve suçluluk duygularıyla yaklaşabilmektedirler.

Buldukları yerlerden sağlık, eğitim, geçim sıkıntısı, istihdam, güvenlik, kültür ve gelişim gibi sebeplerle göç eden birey ve aileler; yeni mesken edindikleri yerler hakkında yeterli fizibilite yapmadan göç etmeleri ve göç edilen yerlerde rehberlik hizmetlerinin yetersiz olması dolayısıyla önemli risklerle karşı karşıya kalmaktadır (Genç, 2018:135). Göçmenlerin barınma ve eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi öncelikli sorunlar arasındadır. Buldukları ülkede uzun süre veya sürekli yaşamak durumunda olan göçmenlerin barınma, eğitim ve sağlıktan kaynaklanan sorunları zamanında çözülemediği takdirde toplumun

diğer katmanları dahil hepsi ilerde daha büyük sorunlarla karşı karşıya kalmaları muhtemel bir durum haline gelir. Çünkü göçmen çocukları ve diğer tüm çocuklar ilgili toplumun geleceğinde ana rol oynayacaklardır.

Suriyeliler gibi geçici kamplarda kalan göçmenler topluma uyum sağlama ve kendi ihtiyaçları giderme gibi konularda yeterli fırsat bulamayacaklarından sorunları artarak devam edecek ve kısa vadede çözüm üretilmeyecektir.

Dış göçle gelen göçmenler yerel dili bilmediklerinden sorunlarını anlatma ve anlaşılma yönünde zorluklarla karşılaşmaktadırlar. En basit ihtiyaçlarını karşılayabilmek için bile iletişim kurmak zorunda olan birey bundan mahrum kalmaktadır. Sadece bununla kalmamakta aynı zamanda eğitim alanından da dolaylı olarak kopmuş olmaktadır.

Yoğun göç alan bölgelerde topluma ve insanlara karşı duyulan güvensizlik insanların zamanla kabuğuna çekilmesine neden olabilmektedir. Örneğin eskiden çocuklar için sosyalleşmenin en önemli kaynağı olan yakın sosyal çevre ve sokaklar gerek teknolojik gelişme gerekse yukarıda sayılan nedenlerle çocuğun kapalı ortamlarda yetişmesine ve sosyal bağlarının daha zayıf olabilmesine yol açmaktadır.

Göçmen Sorunlarına Yönelik Sosyal Hizmet Müdahalesi

Göçmenliğin ilk aşaması sığınmacı, yasal kabullerin sağlandığı aşama mülteci olma konumları gereği elde edilen birçok yasal hak üzerine kurgulanırken değer menşeli ve insani sorumluluklar gereği de bir takım uygulamalarla sorunları çözüme kavuşturulmalıdır. Göçmenlerin yukarıda sayılan bu denli farklı ve karmaşık sosyal sorunlarının çözümünde sosyal hizmet mesleği önemli roller üstlenmektedir. Bu sorunların çözümünde genelci sosyal hizmet yaklaşımının yanında çoklu metotlardan yararlanarak mikro, mezo ve makro seviyede sosyal hizmet müdahaleleri gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Çünkü sosyal hizmet psiko-sosyal sorunların çözümüne odaklanan bir meslektir.

Sosyal hizmet risk altındaki grupların sorunlarının çözümünde etkili olabilecek müdahaleler geliştirerek bunları uygulamaktadır. Bu risk altındaki gruplardan birisi de göçmenlerdir. Göç sonucunda yaşanan uyumsuzluklar ve adaptasyon sorunlarının çözümünde sosyal hizmetin etkin müdahale sürecine ihtiyacı vardır.

Sosyal hizmet göçmenlerle ilgili; bireyi kendi içinde güçlendirmek, sorunlarının farkına vardırarak, ihtiyaç hiyerarşisini ve önceliklerini belirlemek, haklar konusunda bilgilendirme ve danışmanlık yapmak, kurumlara erişimde aracı olmak, hizmetlerle buluşmasını sağlamak, iyilik halini yükseltmek ve sosyal uyumuna yardımcı olmak gibi mesleki roller üstlenmektedir.

Göçmenler için sosyal hizmet, kendi kendilerine yetebilme, karşılaştıkları acil sorunları çözebilme ve aynı zamanda emniyet duygusu inşa edebilme becerilerini geliştirmeye odaklanır. Temel amaç göç sonucunda ortaya

çıkabilecek insan hak ve ihlallerini asgari düzeye indirmeye çalışılmasıdır. Göçmenlerin yeni dâhil olunan bölge halkı ile kaynaşmalarını sağlayacak uygulamaların gerçekleştirilmesi gerekli ve önemlidir (Kılıçaslan, 2014:287). Sosyal hizmet uzmanları, göç eden bireylerin göç ettikleri bölge içerisinde sorun yaşamamaları için yerine göre destekleyici, savunucu, güçlendirici, danışmanlık sağlayıcı ve toplum kaynaklarını harekete geçirici gibi rollerini alanda aktif kullanabilmelidirler.

Göçmenlerin yaşadıkları sosyal sorunların belirlenmesi ve çözümlenebilmesi için illerde lokal sosyal hizmet birimlerinin kurulması gerekmektedir. Bu sosyal hizmet birimleri; yeni yerleşim bölgesi hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olmayan göçmenlerin bölgeye uyumlarını sağlayabilecek, çetelerin ağına düşmemeleri için rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verebilecek, asli ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri eğitim, sağlık, istihdam gibi zorunlu alanlarla buluşmalarını kolaylaştıracak ve kurum ve kuruluşlara erişimleri için aracılık yapacak görevler üstlenmelidir (Genç, 2018:140).

Göç eden bireyler kendileriyle irtibat kurulmaması, iş verilmemesi, yerleşim alanları bulamama gibi problemler yaşadıklarından sosyal dışlanmaya karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu yüzden göç eden bireyler ya çok ağır işlerde düşük ücretlerle ve kötü çalışma koşullarında çalıştırılmakta ya da işsiz kalmaktadırlar. Bu da bireylerin temel gereksinimlerini karşılamamasına, yoksullukla boğuşmalarına neden olmaktadır.

Göçmenler göç edilen bölge yaşadıkları olumsuzluklardan ötürü yerel halka karşı duydukları olumsuz yargılar toplumla bütünleşmelerini engellemekte ya da geciktirmektedir. Bu durum kültürel çatışmalar, suçluluk, madde kullanımı, zararlı alışkanlıklar edinme, çeteleşme gibi olası sorunlar doğurmaktadır. Sosyal hizmet bu tür sorunların oluşmaması için koruyucu önlemler geliştirmeli ve bunlar devlet politikasına dönüştürülerek uygulamaya konmalıdır.

Göçmenler aileleri için uygun yaşam koşulları sağlayamaması durumunda aile içinde fikir ayrılıklarına, aile içi şiddete, boşanmalara kadar birçok olası sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Örneğin kır yaşamında mutlu aile profili çizen ailelerin kente göçü ile birlikte aile içi iletişimlerinin zayıflaması, ebeveynlerin işsizlik nedeniyle evi geçindirememeleri ve buna bağlı olarak ihtiyaçların karşılanamaması sonucunda eşler hatta ebeveyn çocuk arasında çıkan tartışmalar aile bağlarını zayıflatmaktadır. Bu durumlarda sosyal çalışmacılar aile danışmanlığı ve arabuluculuk rolleriyle bu ailelere hizmet vererek aile içi sorunların çözümünde önemli roller üstlenmektedirler.

Sosyal hizmet mesleği ve sosyal çalışmacılar göçmenlere yönelik sosyal hizmet müdahalelerini gerçekleştirirken şu hususlara dikkat etmelidirler: Hizmetler göçmenlerin ihtiyaçlarına, beklentilerine uygun ve sorunlarının çözümüne yönelik olmalı, hizmet sunanlarla hizmet alanların arasındaki ilişkiler

nitelikli olmalı yani profesyonel hizmet sunulmalı, sunulan hizmetler, hizmeti alanlar tarafından kabul edilebilir ölçüde olmalıdır. Hizmetler göçmenlerin sağlığına ve yaşam kalitesine katkı sağlamalı, kendileri için yararlı olmalı, sürekli verilmeli, elde edilebilir olmalı ve sosyo-kültürel farklılıklar hoş görüyle karşılanmalıdır. Göçmenlere bakım hizmeti verilecekse hizmet sunumunda onların beklentileri dikkate alınmalı ve gerekirse alternatif uygulamalar denenmelidir. Sosyal hizmetinin sunulduğu ortam yeterli donanıma sahip olmalı, hizmeti sunanlar profesyonellerden oluşmalı, zamanlama doğru olmalı, hizmet süreklilik arz etmeli, güvenilir, doğru ve esnek olmalıdır. Göç eden bireylerin ruh sağlıkları ile ilgili araştırmalar yapılmalı ve elde edilen sonuçlara göre göçmenlerin ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesine yönelik müdahaleler yapılmalıdır. Göçmenlere hizmetlerin sunumunda sosyal hizmet etik ilkelerine uyulmalı, hizmetler ihtiyaçlı grupları kapsamalı, kültürel kodlar göz önünde bulundurulmalıdır (Genç, 2018:141)

Göçmenlik farklı kültürlerle birlikte yaşamayı gerektirir. Sosyal hizmet mesleği göçmenlerle yerli halk arasında arabuluculuk rolünü kullanarak her iki kesime farklılıklarla birlikte yaşama kültürünü kazandırmaya çalışır. Bu konuda grup ve toplumla sosyal hizmet müdahalesi bazında mezzo ve makro uygulamalar yapar. Farklı insanlarla birlikte yaşamın gerektirdiği bazı ortak değerler ortaya çıkarılmazsa, birlikte yaşam; ayrılmaya, çözülmeye, kopuşa, dışlanmaya, birbirini düşman görmeye ve diğerlerine zarar vermeye dönüşür. Birlikte yaşamaya talip olan toplumlar bazı hassasiyetleri korumak zorundadır. Farklı kültür ve değerlere sahip birden fazla insan toplumunun beraber yaşayabilmesinin temel taşı karşılıklı hoşgörü, anlayış ve tahammüldür. Birbirlerinin değerlerine, yaşam tarzına ve inanış biçimine saygı duymak suretiyle, karşılıklı tahammülün gelişmesi hatta olgunlaşması gerekir.

Göçmenler yaşamlarını devam ettirebilmeleri için toplumsal kaynaklara ihtiyaç duyabilmektedir. Örneğin; yeni göç eden yoksul bir ailenin üyelerinin iş bulamamaları evin geçimini zora sokacaktır. Böyle zamanlarda bireyler devlet kurumlarından yardım almak isteyebilirler. Böyle bir sorunun oluşmaması için sosyal hizmet uzmanları müracaatçıları toplum kaynakları ile buluşturacaktır.

Sonuç

Göç tarih boyunca yaşanan ve önlenemeyen sosyal bir hareketliliktir. Bu hareketlilik, bireylerin tercihleri dışında birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmektedir. Ortaya çıkan sosyal sorunlara karşı devletlerin, uluslararası kuruluşların ve birçok toplum yararına çalışan sivil toplum kuruluşunun önlemler alması gerekmektedir. Kontrolsüz göçler bölgesel adaletsizliklerin, ayrımın ve hak ihlallerinin yaşanmasına zemin oluşturmaktadır.

Göçler sonucunda birçok psikolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların çözülememesi toplumda yeni sorunların

oluşmasına katkı sağlayacaktır. Kaçınılmaz bir durum olan göçlerin başka sorunların tetikleyicisi olamaması için koruyucu önlemlerin alınması ve bu önlemlerin verimli uygulanabilmesi için sosyal hizmet birimlerinin kurulması ve fonksiyonlarını yerine getirmesi için yeterli meslek elamanı ve ekipmanın sağlanması gerekmektedir.

Göçmenler göç ettikleri bölgelerde hakları konusunda bilgi sahibi olamayabilir ve hak ihlalleri ile karşı karşıya kalabilirler. Bu noktada sosyal hizmet uzmanları/ sosyal çalışmacılar müracaatçıların haklarının savunuculuğunu üstlenebilmeli ve bu hakların kullanımında müracaatçıları bilgilendirmelidirler.

Göç ve beraberinde getirdiği sorunları çözümlenmek, bireylerin güvenliklerini sağlamak, insan haklarını korumak amacıyla devletlere, sivil toplum kuruluşu ve uluslararası kuruluşlara büyük görevler düşmektedir. Bu aynı zamanda sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. Devletler sosyal politikalarında bu alandaki sorunlara çözüm üretebilecek çalışmalar üzerinde durmalı, sorunları minimize etmede farklı çözüm kanallarıyla yol gösterici olmalıdırlar.

Sosyal çalışmacılar göç yoluyla sorun yaşayan bireylere savunuculuk yapan, kaynaklara erişimini sağlayan ve zaaf yönlerini güçlendirme bir değişim ajanıdır. Göçmenlerin kabulü ve sorunlarının ortak çözümü için toplumun diğer katmanlarının bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmet göçmenlerin birçok sorununun çözümünde kilit rol oynamaktadır. Hizmetleri sunabilmek için mevzuatla birlikte gerekli ve erişilebilir kuruluşlar oluşturulmalı, mesleki kadro tahsisi yapılmalı ve bu kuruluşlarda sosyal çalışmacılar istihdam edilmelidir.

Sosyal çalışmacılar göç eden bireyin ihtiyaç duydukları her konuda danışmanlık sürecini başlatabilmelidir. Bu süreçte diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlayarak sürecin daha kısa sürede gerçekleştirilmesi ve daha olumlu sonuçların alınabilmesi için adımlar atmalıdır.

Kaynakça

- Akkayan, T, "Göç Ve Değişme", İÜ. Edebiyat Fak. Yayını, İstanbul, 1981
- Aksoy Z. *Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 2012; 5(20):292-303.
- Can, Y., (2011). *Göç ve Kent: 1989'dan Günümüze Göç Eden İnsanların Kent Adaptasyonu, Diyarbakır Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Genç, Y., (2018) Göç Edilen Şehre Uyum Sağlama Sorunu ve Bu Süreçte Sosyal Hizmet'in Yeri, Kartepe Zirvesi 26-28 Ekim 2018, Göç Mültecilik Ve İnsanlık, Kartepe-Kocaeli
- Hovey JD, Magana CG. *Migrant farmworker stress: mental health implications. J Psychol* 2002; 136:493-513.

- Kılınçaslan, S. (2014). *Mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler açısından Türkiye’de sosyal hizmete dair saptamalar, çözüm ve öneriler*. (Ed; Pınar Akkuş, Özgür Başpınar Aktütün). Sosyal Hizmet ve Öteki/Disiplinlerarası Yaklaşım. İstanbul. Bağlam yayıncılık.
- Koch, E., Pfeiffer, M.W. “ Psychologie und Pathologie der Migration”, Deutsch - Türkische Perspektiven, Freiburg in Breisgav Lambertus, 1995
- Seyyar, A.; Genç, Y., (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri Sözlüğü*, Sakarya Yayıncılık, (s.s. 272).
- Taneri, G. (2012) *Uluslararası Hukukta Mülteci ve Sığınmacıların Geri Gönderilmemesi ilkesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014) “Göçün Psikososyal Boyutu”. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1): 56-66.
- Uluslararası Koruma Çeşitleri (2019) T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri> 409 546 548, Erş. Trh. 02.01.2019

